

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”

Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

PERSPECTIVE ALE SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII ÎN EUROPA

*SESIUNEA ANUALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE
CU PARTICIPARE INTERNAȚIONALĂ
- 19-20 NOIEMBRIE 2009, BUCUREȘTI -
Volumul 5*

*Coordonator
dr. Constantin MOȘTOFLEI*

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2009

Comitet științific:

Dr. Grigore ALEXANDRESCU

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Dr. Nicolae DOLGHIN

Dr. Alexandra ȘARCINSCHI

Dr. Cristian BĂHNĂREANU

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente, cu condiția precizării sursei

- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor.

ISBN : 978-973-663-792-6 (online)

CUPRINS

ROLUL INSTRUMENTULUI MILITAR ÎN ABORDAREA MULTILATERALĂ (COMPREHENSIVE APPROACH) A CONFLICTELOR MODERNE DIN ZONA ȚĂRII NOASTRE <i>Dr. Dan GHICA-RADU</i>	11
BUNE PRACTICI EUROPENE ȘI NAȚIONALE PENTRU PROIECTAREA OPTIMALĂ A SISTEMULUI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR MILITAR ROMÂNESC ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII EURO-ATLANTICE <i>Constantin ZANFIR</i>	21
COORDONATE LEGALE ALE TRANSFORMĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR MILITAR ÎN CONTEXTUL ACTUAL AL SECURITĂȚII COLECTIVE <i>Constantin ZANFIR</i>	28
LECȚII ÎNVĂȚATE PRIVIND PARTICIPAREA FORȚELOR TERESTRE ALE ARMATEI ROMÂNIEI LA MISIUNI MULTINAȚIONALE DIN PERSPECTIVA PROVOCĂRILOR CULTURALE <i>Paul TUDORACHE</i>	37
CONSIDERAȚII PRIVIND FORMAREA OFIȚERULUI DIN FORȚELE TERESTRE DIN PERSPECTIVĂ INTERCULTURALĂ <i>Paul TUDORACHE</i>	44
DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR INTERCULTURALE – OBIECTIV AL PREGĂTIRII MISIUNILOR EXTERNE <i>Dr. Mihail ANTON</i>	53
ASPECTE GENERALE ALE CONCEPTULUI DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU PLATFORMELE MARINE DE FORAJ ȘI EXTRACȚIE ROMÂNEȘTI <i>Georgică SLĂMNOIU</i>	58
MODEL TEORETIC FUNCȚIONAL DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU O PLATFORMĂ MARINĂ DE FORAJ ȘI EXTRACȚIE ROMÂNEASCĂ <i>Georgică SLĂMNOIU</i>	69
PROIECȚII CONCEPTUALE ȘI ETAPE ALE PROCESULUI DE TRANSFORMARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR ROMÂNESC <i>Aurelian RAȚIU</i>	90

CORELAREA TRANSFORMĂRII FORTELOR TERESTRE CU PROVOCĂRILE NOULUI MEDIU DE SECURITATE <i>Dr. Adrian STROEA</i>	101
MODERNIZAREA SISTEMULUI APĂRĂRII <i>Maria Gabriela STOIAN</i> <i>Vasile ENE</i>	107
CADRUL OPERAȚIONAL ÎN OPERAȚII MILITARE DE STABILITATE ȘI DE SPRIJIN <i>Cristian PETRE</i>	115
OPERAȚIA ÎNTRUNITĂ – INTEGRAREA OPERAȚIILOR ÎN SPAȚIUL DE LUPTĂ <i>Cristian PETRE</i>	121
PROBLEME PRIVIND ANGAJAREA FORTELOR TERESTRE ROMÂNEȘTI ÎN ACȚIUNILE DE LUPTĂ DE INTENSITATE RIDICATĂ ȘI ACȚIUNILE ASIMETRICE <i>Daniel PETRESCU</i>	130
POSSIBILITĂȚI DE ACȚIUNE ALE BINOMULUI FREGATĂ-ELICOPTER ÎMBCARAT <i>Alexandru MÎRȘU</i>	140
INFLUENȚA FENOMENULUI MILITAR ASUPRA DINAMICII MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL ȘI VIITOR <i>Cezar COBUZ</i>	146
EVOLUȚIA HAOTICĂ A FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN DIN PERSPECTIVA ȘTIINȚEI MILITARE <i>Cezar COBUZ</i>	156
MODELE, TEORII ȘI FORME ALE COMUNICĂRII <i>Ioana Valeria ALEXE</i>	166
PARTICULARITĂȚI ALE COMUNICĂRII ÎN INTERIORUL SISTEMULUI MILITAR <i>Ioana Valeria ALEXE</i>	187
SCHIMBAREA MODULUI DE DESFĂȘURARE A ACȚIUNILOR MILITARE - CONSECINȚĂ DIRECTĂ A DEZVOLTĂRII FĂRĂ PRECEDENT A TEHNOLOGIEI INFORMAȚIEI ȘI COMUNICAȚIILOR <i>Mihai BĂLȚĂTESCU</i>	198

TRAINING IN INTERNATIONAL UMANITARIAN LAW <i>Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU</i>	206
ASPECTE PRIVIND TRANZIȚIA ROMÂNIEI DE LA TOTALITARISM LA DEMOCRAȚIE ȘI ROLUL MILITARILOR ÎN PROCESUL DE DEMO- CRATIZARE <i>Sorin MIHAI</i> <i>Alin PAHONȚU</i>	212
MODALITĂȚI DE PERFEȚIONARE A SISTEMULUI MILITAR <i>Simona Florentina CREANGĂ</i>	221
SIMULAREA DISTRIBUITĂ <i>Dr. Iulian MARTIN</i>	227
ROLUL MARKETINGULUI ÎN PROCESUL RECRUTĂRII ȘI SELECȚIEI RE- SURSEI UMANE DIN ARMATA ROMÂNIEI <i>Mihai Bogdan ALEXANDRESCU</i>	241
DE LA CONSCRIPTIE LA MARKETINGUL RECRUTĂRII ȘI SELECȚIEI RE- SURSELOR UMANE ÎN ARMATA ROMÂNĂ <i>Mihai Bogdan ALEXANDRESCU</i>	251
CONSIDERAȚII PRIVIND CONTRIBUȚIA FORȚELOR NAVALE LA ÎNTĂ- RIREA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI APĂRĂRII CĂILOR DE COMUNICAȚII FLUVIALE <i>Petrică COMAN</i>	260
INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A STRUCTURILOR DE TIP CJ2 ÎN OPE- RAȚIILE MULTINAȚIONALE <i>Victor BOBOC</i>	272
PROIECTAREA ȘI INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A CAPABILITĂȚILOR DE CULEGERE DE INFORMAȚII NAȚIONALE ÎN CONDIȚIILE PARTI- CIPĂRII ÎN CADRUL UNOR OPERAȚII MULTINAȚIONALE <i>Victor BOBOC</i>	283
SCHIMBAREA ARMATEI ROMÂNE - O PERSPECTIVĂ FUNCȚIONALISTĂ <i>Dariana Mihaela BRAT</i>	293
DINAMICA EVOLUȚIEI ROLULUI ȘI LOCULUI INSTITUȚIEI MILITARE ÎN SOCIETATE <i>Ionel DASCĂLU</i>	304

DIMENSIUNEA ȘI CONFIGURAREA PSIHOLOGICĂ A TEATRULUI DE OPERAȚII PENTRU GESTIONAREA CRIZELOR <i>Ramona-Cristina CIOBANU</i>	312
LEGAL ISSUES ON STANDBY ARRANGEMENTS AND RAPID DEPLOYMENT MECHANISMS <i>Costel DEDIU</i>	326
RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI PE TIMPUL DESFĂȘURĂRII OPERAȚIILOR MULTINAȚIONALE. PROBLEMATICA DEȚINERII <i>Costel DEDIU</i>	335
IMPLICAȚII ALE EVOLUȚIEI MEDIULUI DE SECURITATE ASUPRA MODULUI DE ORGANIZARE A STRUCTURII DE FORȚE <i>Gheorghe DIMA</i>	348
CONTRIBUȚIA FORȚELOR ARMATE LA REALIZAREA SARCINILOR ADMINISTRAȚIEI TRANZIȚIONALE ÎN OPERAȚIILE DE STABILITATE <i>Dr. Ion DRAGOMAN</i> <i>Dr. Alin BODESCU</i>	364
PARTICIPAREA ARMATEI ROMÂNIEI ÎN TEATRELE DE OPERAȚII. TIPURI DE MISIUNI EXECUTATE <i>Dr. Visarion NEAGOE</i>	373
SPAȚIUL CIBERNETIC – SISTEMUL CENTRAL AL INFRASTRUCTURII NAȚIONALE <i>Ionel Claudiu PASĂRE</i>	388
MODERNIZAREA SISTEMULUI DE SELECȚIE A PERSONALULUI PARTICIPANT LA OPERAȚII DE STABILITATE ȘI DE SPRIJIN - SUPT AL EFICIENȚEI GENERĂRII FORȚELOR <i>Constantin GRIGORAȘ</i>	393
SISTEMUL DE LOVIRE, MISIUNILE, DISPOZITIVUL DE LUPTĂ, MANEVRA, ASIGURAREA CU DATE ȘI REGULI DE ANGAJARE A ARTILERIEI FORȚELOR TERESTRE ÎN OPERAȚII DE STABILITATE <i>Oliviu IRINA</i>	401
UNELE IPOTEZE ȘI IPOSTAZE ALE PARTICIPĂRII ARMATEI BAZATE PE VOLUNTARIAT LA OPERAȚII ALE ALIANȚELOR MILITARE PE TIMPUL STĂRII DE RĂZBOI (MOBILIZARE) <i>Florin MACIU</i>	416

FORȚELE TERESTRE - ORGANIZAȚIE MILITARĂ MODERNĂ <i>Radu Adrian MANDACHE</i>	432
SPAȚIUL DE LUPTĂ MODERN - REALITATEA DIN AFGANISTAN <i>Marian MIHĂIȚĂ</i>	442
CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA REVITALIZĂRII SUBMARINULUI, CA GEN DE FORȚĂ ÎN CADRUL FORȚELOR NAVALE <i>Aurel PUICHILIȚĂ</i>	455
IMPLICAREA DEPARTAMENTULUI PENTRU POLITICA DE APĂRARE ȘI PLANIFICARE ÎN ASIGURAREA STĂRII DE SECURITATE NAȚIONALĂ <i>Dorin EPARU</i>	462
PRINCIPIILE INSTRUCȚIEI ÎN STRUCTURILE OPERAȚIONALIZATE DIN ARMATA ROMÂNIEI (PRINCIPLES OF TRAINING IN THE OPERATIO- NAL STRUCTURES) <i>Dorin EPARU</i>	477
OPȚIUNI MODERNE PRIVIND LANȚUL LOGISTIC <i>Dr. Gheorghe MINCULETE</i>	488
PARTICULARITĂȚILE ACȚIUNII SCAFANDRILOR DE LUPTĂ PENTRU APĂRAREA OBIECTIVELOR DE LA LITORAL ȘI DIN ZONA ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ <i>Viorel STANCIU</i>	496
INDEX DE AUTORI	502

***SECȚIUNEA 5:
ARMATA ROMÂNIEI
ÎNTRE APĂRARE ȘI NOI MISIUNI***

ROLUL INSTRUMENTULUI MILITAR ÎN ABORDAREA MULTILATERALĂ (COMPREHENSIVE APPROACH) A CONFLICTELOR MODERNE DIN ZONA ȚĂRII NOASTRE

Dr. Dan GHICA-RADU*

The definition of a legitimate framework for a proactive engagement, able to efficiently anticipate, pre-empt, prevent and counteract the new risks and threats requests a complex combination of different policies and factors, juridical or other nature instruments and actions.

This must be accomplished by doctrinaire, normative and intern organizational efforts and also by the activity developed into the international security and cooperation structures.

The efforts must regard: the objective definition of the risk, threat and danger indexes and their active monitoring; the settlement of means for their efficient counteraction, no matter their distance toward the frontiers; the modern securization of frontiers; the adequate organization of territory's security and defence for the citizens, their rights and goods, for the institutions and critical infrastructures against the new risks and threats.

To identify the adequate roles to fulfil these thoughts as member-state of the European and Euro-Atlantic community, Romania must act by all legitimate means and methods, with the allied, partner and friend states, in the spirit of the measures put into practice by the international community.

By all reasons, the role of the military instrument in the actual international environment shaping is more diversified and polyvalent, presently, having an interdisciplinary and less aggressive character.

The complementarities of using the military power and the non-military means in crises resolution were fully emphasized in the region our country is part and in the proximal vicinity. Only the political solutions supported by discouragement measures can lead to lasting results in time to assure the stability, order and security into a more democratic and safer world.

Evenimentele acestui început de secol au declanșat un proces de transformare profundă a mediului de securitate, generând consecințe ce afectează, pe termen lung și în profunzime, comunitatea internațională. Într-un astfel de context tensionat și complex, securitatea fiecărei țări, ca și securitatea comunității internaționale în ansamblu se bazează nu numai pe capacitatea de reacție și adaptare, ci și, mai ales, *pe capacitatea de anticipare și de acțiune proactivă*. Cunoașterea, înțelegerea și evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naționale.

Într-o lume complexă, dinamică și conflictuală, aflată în plin proces de globalizare, înțelegerea profundă a tendințelor majore de evoluție a securității internaționale și a modului în care fiecare țară are șansa să devină parte activă a acestui proces constituie o condiție esențială a progresului și prosperității. Cunoașterea, înțelegerea și evaluarea corectă a proceselor interne, a gradului de coeziune socială, a capacității de mobilizare publică reprezintă o necesitate la fel de importantă pentru realizarea proiectelor naționale.

* General-maior, Șeful Statului Major al Forțelor Terestre

Definirea unui cadru legitim de angajare proactivă, capabil să anticipeze, preîntâmpine, prevină și combată eficient noile riscuri și amenințări, solicită o combinație complexă de politici și factori diferiți, de instrumente juridice și acțiuni ce trebuie realizată atât prin eforturi doctrinare, normative și organizatorice interne, cât și prin activitatea desfășurată în cadrul structurilor de securitate și cooperare internațională. Eforturile trebuie să vizeze: definirea obiectivă a indicilor de risc, amenințare și pericol și monitorizarea activă a acestora; stabilirea modalităților de contracarare eficientă a lor, indiferent de distanța față de frontiere; securizarea modernă a frontierelor; organizarea adecvată a securității și apărării teritoriului, cetățenilor, drepturilor și bunurilor lor, a instituțiilor și infrastructurii critice împotriva noilor riscuri și amenințări. Pentru identificarea modalităților adecvate de realizare a acestor deziderate, în calitate de stat membru al comunității europene și euroatlantice, România trebuie să acționeze prin toate metodele și mijloacele legitime, împreună cu statele aliate, parteneri și prieteni, în spiritul măsurilor puse în practică de comunitatea internațională.

În dezvoltarea demersului nostru privind asigurarea securității și stabilității regionale, ca parte a procesului de realizare a securității și stabilității internaționale am pornit totodată, și de la adevărul recunoscut de specialiștii în domeniu, și anume că acestea se realizează prin eforturi proprii și prin cooperare cu aliații și partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale strategiei de securitate a Uniunii Europene și ale conceptelor strategice ale Alianței. În acest sens înțelegem că ele vizează armonizarea eforturilor naționale cu angajamentele internaționale și identificarea modalităților de lucru apte să prevină și să contracareze oportune amenințările. Eforturile vizează, totodată, promovarea democrației, păcii și stabilității în vecinătate și în alte zone de interes strategic, reducerea vulnerabilităților, dezvoltarea capabilităților naționale și transformarea profundă a instituțiilor de securitate.

De remarcat că cele exprimate mai sus au fost evidențiate, dacă mai era nevoie și de către Joe Biden, vicepreședintele al SUA, cu ocazia conferinței pentru securitate desfășurată anul acesta la Munchen. În acel cadru, oficialul american afirma că: *„Amenințările cu care ne confruntăm nu respectă granițele. Nicio țară, indiferent cât de puternică ar fi, nu le poate înfrunța pe cont propriu. Nu este nici un conflict între securitatea și idealurile noastre. Ele se consolidează reciproc. Prin arme ne-am câștigat independența, iar de-a lungul istoriei, armele ne-au protejat libertatea. Acest lucru nu se va schimba.”*¹ Tot în același context arăta și faptul că *„Totuși SUA sunt pregătite să folosească forța militară pentru a-și proteja securitatea națională”*, sugerând totodată, că, *„Alianța noastră trebuie să fie mai bine echipată pentru a opri traficul cu cele mai periculoase arme din lume, pentru a se ocupa de terorism și de securitatea cibernetică, pentru a-și extinde acordurile pentru securitatea energetică și pentru a lucra eficient înăuntrul și în afara zonei noastre.”*²

¹ Alocuțiunea rostită la „Conferința pentru securitate – Munchen 2009”.

² Ibidem.

I. Considerații generale privind regiunea în care este dispusă România

Apariția și amplificarea a noi provocări și amenințări la adresa lumii contemporane dintre care se evidențiază terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, migrația ilegală, crima organizată, traficul de droguri și de ființe umane impune și concluzia că regiunea în care este dispusă țara noastră a devenit atât o zonă de manifestare, cât și, în același timp, unul din avanposturile pentru combaterea acestora. Existența în cadrul acestui areal a unor „*conflicte înghețate*” cum sunt considerate Transnistria, Abhazia, Cecenia, Osetia de Sud, Nagorno - Karabah, Kosovo care pot deveni în orice moment active, cum a dovedit recenta confruntare armată dintre Georgia pe de o parte și Rusia împreună cu două din așa numite-le „*regiuni separatiste*” pe care le sprijină mai mult sau mai puțin evident, pe de altă parte și care era aproape să „*inflameze*” întreaga zonă, completează fizionomia de securitate și impune o atitudine specifică.

Un alt element care caracterizează regiunea, imprimându-i valențe deosebite și amplificându-i astfel importanța strategică pentru Europa și nu numai, îl reprezintă *vecinătatea cu Orientul Mijlociu* și problemele specifice acestuia.

Toate acestea impun necesitatea situării regiunii în epicentrul eforturilor europene pentru a proiecta securitate și stabilitate într-un spațiu comunitar lărgit și dincolo de acesta. De remarcat că toate acestea demonstrează, dacă mai era nevoie, că și interfața dintre comunitatea euroatlantică și Orientul Mijlociu trece prin regiunea în care este dispusă România. Suntem convingși că provocarea cu care se confruntă comunitatea actuală, de a proiecta un climat de stabilitate către Orientul Mijlociu, poate și trebuie să fie susținută considerabil de stabilitatea și succesul de durată care poate fi obținut în această regiune.

Drept riscuri și amenințări la adresa securității și stabilității regionale putem enumera:

- existența în zona de proximitate a României a unor conflicte armate de mică intensitate sau de natură etnică, în faza latentă postconflict ori în pragul escaladării;
- amploarea și exacerbarea terorismului mondial, trecerea la o nouă evoluție a acestui fenomen - organizarea și executarea unor operații teroriste, concomitent cu combaterea acestora în mod organizat la nivel global de către alianțe militare;
- posibila reactivare a unor focare latente de conflict, de natură etnică, religioasă, ideologică, precum și a unor conflicte militare nesoluționate încă;
- intensificarea traficului ilicit de armament, materiale strategice, droguri și proliferarea mijloacelor de distrugere în masă și a mijloacelor letale neconvenționale;
- lipsa unei securități credibile în spațiul mediteranean;
- intensificarea activităților militare în bazinul Mării Negre și creșterea interesului pentru controlul acestuia;
- prelungirea unor dificultăți interne, de natură economico-financiară și socială;
- extinderea și amplificarea, pe teritoriul țării noastre, a rețelelor și activităților teroriste, a crimei organizate, criminalității economico-financiare, a traficului real și contrabandei de mărfuri și persoane;
- probabilitatea crescută de producere a unor accidente ecologice sau calamități naturale de proporții în apropierea frontierelor sau pe teritoriul național;
- menținerea la nivel scăzut a infrastructurii informaționale românești;

- evenimente imprevizibile ca inundații, cutremure, accidente ecologice, crize sociale cu escaladare până la afectarea democrației constituționale și ordinii publice, economia subterană, instabilitate administrativă;

- expansiunea imigrației clandestine și, în situații de criză, a exodului în masă.

Aceste riscuri și amenințări creează vulnerabilități deosebite atât în privința intereselor naționale și valorilor poporului român, cât și în ceea ce privește capacitatea de reacție și operațională a Armatei României.

Mecanismele și alianțele proiectate de Europa și SUA, precum și cele inițiate de părți la nivel regional, în sensul concentrării eforturilor de colaborare în zona de sud-est a continentului, în Balcani, Caucaz sau la Marea Neagră își pot dovedi eficiența în abordarea pe termen lung a problemei extinderii democrației în Orientul Mijlociu. Inițiativele de cooperare economică în zonă, parteneriatele, relațiile bilaterale și cele multilaterale sunt realități concrete ale politicii economice în acest spațiu, iar rezultatul acestora generează o necesară construcție de securitate.

Luând în evidență o asemenea considerație, procesul trebuie să înceapă în zonele care altădată reprezentau spații de confruntare, iar una dintre acestea este reprezentată de regiunea în care este dispusă țara noastră. Efectul acestei construcții va fi transformarea regiunii într-o zonă cu o democrație consolidată, capabilă de promovarea și propagarea securității și stabilității. Pentru aceasta este necesar să se construiască în acest spațiu piloni de securitate economică, politică și militară, care ulterior, să fie extinși în spațiile adiacente, contribuind în acest fel la dezamorsarea tensiunilor, cât și la o mai bună gestionare a crizelor și conflictelor în Orientul Mijlociu și în Asia Centrală.

2. Direcții de acțiune pentru promovarea stabilității, securității și păcii în regiune

Ca stat de graniță al Uniunii Europene și ca membru al Alianței Nord-Atlantice în această regiune, țara noastră are interesul major de a se învecina cu state stabile, democratice și prospere deoarece numai acestea sunt capabile să mențină pacea și buna înțelegere în relațiile dintre ele, să creeze comunități regionale pluraliste și să aibă un comportament predictibil în domeniul securității. *Construirea unui climat de securitate, stabilitate și prosperitate* în zonă reprezintă o direcție distinctă de acțiune a acestei strategii.

România care se dorește un vector dinamic al securității democratice, stabilității și prosperității economice are un interes strategic fundamental ca regiunea în care este dispusă să fie unul stabilă, democratică și prosperă, strâns conectată la structurile europene și euroatlantice.

Subsumat acestui interes, *obiectivul strategic este determinat de importanța deosebită a vecinătății Europa, Orientul Mijlociu și Asia Centrală*, regiunea geopolitică în care este dispusă țara noastră fiind o arie de tranzit semnificativă a resurselor energetice și, totodată, un spațiu important de manifestare a unor riscuri asimetrice și focare de conflict, cu un impact substanțial asupra securității euroatlantice.

Departate de a fi considerată o simplă zonă tampon sau periferică, regiunea aceasta este un conector de importanță strategică, situat pe coridorul ce leagă

comunitatea euroatlantică, ca factor furnizor de securitate și consumator de energie de arealul Orientul Mijlociu - Regiunea Caspică - Asia Centrală, factor furnizor de energie și consumator de securitate.

Din punct de vedere energetic, regiunea reprezintă principalul spațiu de tranzit, actual și de perspectivă și, într-o măsură importantă, o sursă pentru energia ce se consumă în Europa. Din punct de vedere al provocărilor de securitate, în același timp constituie o oglindă fidelă a noilor riscuri și amenințări și un virtual poligon periculos pentru experimentarea lor. Caracterizată, pe ansamblu, de un important deficit democratic, precum și de incapacitatea exercitării plenare a atribuțiilor conferite statelor suverane, aceasta este cea mai bogată parte a Europei și probabil, una din cele mai dense de pe glob, în conflicte separatiste, dispute sau stări tensionate.

Criminalitatea transfrontalieră constituie o realitate emblematică a regiunii. Activitățile infracționale de această natură se desfășoară pe uscat și pe apă, au conexiuni cu grupările teroriste internaționale și sunt favorizate de regimurile separatiste și de prezența ilegală a unor trupe străine pe teritoriul noilor democrații. Criminalitatea transfrontalieră riscă să afecteze grav guvernarea unor state din regiune, să genereze instabilitate și anarhie, să favorizeze manifestările violente și să creeze pericolul întreruperii fluxurilor vitale de aprovizionare cu energie.

Contracararea acestor riscuri și amenințări este o responsabilitate primordială a statelor din regiune. Ele trebuie să fie, în primul rând, conștiente de existența acestor pericole și sunt obligate să dezvolte politici interne, externe și de securitate capabile să neutralizeze fenomenele negative în interiorul propriilor granițe și să se abțină de la sprijinirea lor în orice fel, în timp ce prognozele întrevăd creșterea substanțială a ponderii sale în următoarele decenii.

Țările în cauză au nevoie să coopereze activ și eficient, să promoveze măsuri destinate creșterii încrederii în regiune și să-și îndeplinească cu bună credință obligațiile privind reducerea armamentelor convenționale și retragerea forțelor militare staționate ilegal pe teritoriul altor state. În același timp, pornind de la caracterul indivizibil al securității în spațiul euroatlantic în acord cu cerințele globalizării, de la nevoia unui tratament egal pentru toate entitățile care au interese legitime în zonă, inclusiv NATO și Uniunea Europeană apreciem că regiunea este un spațiu geopolitic deschis comunității democratice internaționale, în cadrul căruia se pot manifesta plener toate statele din zonă.

În acord cu această viziune se impune *promovarea activă a unei strategii europene și euroatlantice*, luând în considerare experiența abordării concertate NATO-UE în procesul de stabilizare din Europa de sud-est și nevoia unui echilibru apt să favorizeze opțiunea democratică a statelor, să preîntâmpine agravarea riscurilor și amenințărilor și să contribuie eficient la soluționarea conflictelor și stărilor de tensiune. Extinderea responsabilităților Uniunii Europene în stabilizarea și reconstrucția regiunii, consolidarea prezenței și creșterea contribuției Alianței Nord-Atlantice și a Programului Pfp la procesele de promovare a democrației, păcii și securității, ca și prezența unor capacități operaționale americane în regiune reprezintă factori capabili să contribuie la fundamentarea unei astfel de strategii.

În acest context, considerăm că, prioritare pentru România sunt următoarele: armonizarea și eficientizarea proceselor instituționale de cooperare în curs de

desfășurare; prevenirea competiției sau a tentațiilor hegemonice; stabilirea unui nou cadru de dialog și cooperare la care să participe toate statele și organizațiile democratice interesate.

Pentru aceasta România va trebui să acționeze ferm pentru instituționalizarea *Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat* ca inițiativă consacrată preponderent promovării democrației și dezvoltării economice, securității energetice, creșterii încrederii, consolidării stabilității, păcii și securității.

În scopul promovării acestei inițiative, România trebuie să coopereze strâns cu statele din zonă - Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia, Ucraina, Republica Moldova cu alte state din vecinătatea apropiată, precum și cu celelalte state membre ale comunității euroatlantice. Concomitent, România trebuie să sprijine activ procesul de constituire în acest spațiu a unei euroregiuni de dezvoltare, aptă să faciliteze cooperarea cu toate statele membre ale Uniunii Europene, să stimuleze dezvoltarea infrastructurii energetice și de transport, să promoveze comerțul, investițiile și mecanismele economiei de piață. În ceea ce privește problematica soluționării conflictelor separatiste, România trebuie să folosească toate ferestrele de oportunitate posibile pentru menținerea ei pe agenda politică a principalilor actori de securitate, să promoveze strategii politice și diplomatice active și să se implice mai eficient în funcționarea mecanismelor ce vizează soluționarea prin mijloace pașnice a acestor conflicte.

Ineficiența unora dintre mecanismele folosite până în prezent pentru soluționarea conflictelor impune necesitatea reanalizării lor și o implicare mai activă a statelor și organizațiilor ce-și pot aduce o contribuție pozitivă în acest scop. Este necesar ca, în cadrul unei astfel de strategii, să fie definit un set de principii, norme și reguli de conduită unitare, conforme cu interesele oamenilor, comunităților și statelor din zonă, cu interesele de securitate ale comunității euroatlantice și cu prevederile dreptului internațional, apte să răspundă adecvat diferențelor specifice fiecărui conflict în parte.

Setul de principii, norme și reguli de conduită ar putea cuprinde obligații referitoare la: nerecunoașterea regimurilor separatiste și neîncurajarea lor în orice formă; contracararea fermă a terorismului și a altor activități asociate terorismului; retragerea trupelor străine staționate ilegal în perimetrul diferitelor enclave; evacuarea depozitelor de armament, muniție și explozivi sub control internațional; desființarea formațiunilor paramilitare constituite de regimurile ilegale pe teritoriul regiunilor separatiste.

Pentru promovarea acestor principii România urmărește implicarea directă în procesul de soluționare pașnică a conflictelor și disputelor din proximitatea strategică, atât prin acțiuni naționale, cât și în format multilateral, vizând promovarea democrației, sprijinirea eforturilor de apropiere de structurile europene și euroatlantice și a celor ce au ca scop construcția securității și prosperității. Interesul României este ca procesele de lărgire ale celor două organizații să nu conducă la crearea unor noi linii de separație.

Un rol important în cadrul construcției securității în regiune revine dimensiunii economice. În acest sens se impune ca România să desfășoare o politică externă și de cooperare economică marcată de pragmatism și de folosire eficientă a instrumentelor

oferite de formatele bilaterale și multilaterale pentru participarea la proiectele cu impact major vizând consolidarea democrației și prosperității. Eforturile trebuie să vizeze cu prioritate, dezvoltarea coridoarelor energetice și de transport capabile să conecteze economic și comercial regiunea pontică la comunitatea euroatlantică și să permită o valorificare optimă a potențialului oferit de porturile maritime și fluviale din regiune.

Concomitent, este necesar să se acorde o atenție sporită protecției mediului, valorificării potențialului și restabilirii funcționalității multiple a ecosistemului în zonă. Tot în acest scop se impune dezvoltarea unor programe speciale prin care să fie sporite capacitățile naționale și regionale de monitorizare și intervenție rapidă pentru prevenirea și contracararea riscurilor de securitate specifice regiunii. Putem astfel să susținem inițiativele vizând amplificarea capacităților regionale de răspuns la crize și de contracarare a amenințărilor asimetrice, precum și cele prin care poate fi îmbunătățit cadrul juridic favorabil creșterii încrederii între statele din zonă și alte state interesate în securitatea regiunii.

3. Factorul militar, componentă a procesului de securizare și stabilitate regională

În perioada care a urmat „*războiului rece*” elementele militare, cele nemilitare, cele semimilitare și cele nemilitare ale securității s-au întrepătruns și se intercondiționează, în primul rând datorită faptului că elementele tradiționale ale securității militare au căpătat un caracter mai puțin evident, fiind mai puțin intensive, însă cu o amploare mai mare decât în perioada precedentă.

Caracteristica principală a acestui deceniu de la început de secol rămâne absența pericolului reprezentat de un conflict major, de mare intensitate, desfășurat între principalele puteri ale lumii de azi, de tipul unui război mondial sau de tipul care ar fi avut loc în urmă cu două decenii, prin transformarea „*războiului rece*” într-unul fierbinte.

Datorită faptului că amenințarea existentă în timpul „*războiului rece*” de declanșare a unui conflict nuclear între cele mai mari puteri militare ale vremii, ca urmare a unei erori de interpretare sau a escaladării necontrolate a unui conflict nu a fost înlocuită cu o amenințare echivalentă ca nivel de pericolozitate pentru securitatea globală și pentru ordinea internațională, aspectele semimilitare și cele nemilitare căpătând o importanță mai mare în zilele noastre. În cea mai mare parte, amenințările respective au existat și în perioada anterioară, fiind însă privite de protagoniștii principali cu mai puțină atenție. De remarcat totuși că o parte a amenințărilor din zilele noastre sunt de dată mai recentă.

Toate aceste amenințări, cu excepția terorismului internațional nu reprezintă un pericol marcant la adresa securității regionale și pot fi încadrate în gama dimensiunii psihologice a securității în general. Pe de altă parte, datorită globalizării, dimensiunile semimilitare și nemilitare ale securității privesc din ce în ce mai mult întreaga comunitate internațională, efectele acestora extinzându-se chiar dacă se evidențiază în zone mai îndepărtate, nelimitându-se la un stat sau altul dintre cele vizate direct.

Din toate aceste motive rolul instrumentului militar în modelarea mediului de securitate actual este mult mai nuanțat și polivalent, având în prezent un caracter interdisciplinar și mai puțin agresiv.

Complementaritatea utilizării puterii militare și a mijloacelor nemilitare în soluționarea crizelor și a conflictelor a fost evidențiată din plin în regiunea din care face parte și țara noastră, precum și în proxima vecinătate. Doar soluțiile politice sprijinite de măsuri de descurajare prin mijloace militare sau, după caz, utilizarea efectivă a acestui instrument de putere pot conduce la rezultate durabile în timp, care să asigure stabilitatea, ordinea și securitatea într-o lume mai democratică și mai sigură.

În acest context, internaționalizarea procesului de securizare a regiunii se constituie într-un mecanism care poate avea un efect deosebit de eficace și benefic pentru garantarea stabilității și păcii în această zonă. Aceasta presupune prezența politică, economică și militară a NATO și UE, pentru asigurarea unui management eficient de contracarare a amenințărilor asimetrice și realizarea condițiilor unei dezvoltări durabile.

Procesul de stabilitate și de pace în zonă trebuie să aibă în România și armata sa un partener angajat prin participarea la îmbunătățirea relațiilor bilaterale și multilaterale în scopul prevenirii riscurilor convenționale și neconvenționale, promovării valorilor transatlantice și a standardelor de securitate, asigurării interoperabilității în managementul crizelor, cooperării în securizarea granițelor, gestionării urgențelor civile etc. La aceasta poate să se adauge în continuare participarea la asistența acordată țărilor vecine în reformarea sectorului de securitate și dezvoltarea programelor de reformă a organismului militar.

În același timp, în acest cadru se înscriu și activitățile pe care trebuie să le desfășoare armata noastră împreună cu armatele celorlalte state din zonă pentru creșterea încrederii reciproce. De remarcat că în această grupă se înscriu acțiunile desfășurate pentru implementarea prevederilor tratatului CFE privind controlul armamentelor, contactele la toate nivelurile, aplicarea acordurilor „*Cer deschis*”, cu survolarea, pe baze reciproce, a teritoriilor naționale, pentru creșterea încrederii și transparenței referitoare la operațiile militare.

În efortul de a realiza în zonă un model de cooperare viabil este necesar ca țara noastră să ia parte activă la *Reuniunea miniștrilor apărării din sud-estul Europei*, care se constituie într-un instrument de luptă pentru combaterea riscurilor și amenințărilor asimetrice, pentru creșterea încrederii politice și militare, de intensificare a dialogului multilateral și de rezolvare a crizelor, pentru participarea la diferite operații de stabilitate și/sau de sprijin sub egida ONU, NATO, UE și/sau OSCE. Pe această linie se înscrie implicarea unor structuri din zonă în misiunea ISAF din Afganistan, începând cu luna februarie 2006, România aducându-și o contribuție majoră în cadrul acestei forțe.

Armata noastră participă împreună cu armatele țărilor vecine și ale celor riverane Mării Negre la reuniunile și exercițiile desfășurate în cadrul Grupului de forțe navale, BLACKSEAFOR, element regional de dezvoltare a cooperării și interoperabilității între forțele militare ale spațiului pontic. De altfel, securizarea zonei impune o sporire a rolului organismelor de cooperare și securitate zonală -

BSEC, BLACKSEAFOR, GUAM care în colaborare cu cele internaționale - UE, OSCE, NATO, ONU trebuie să asigure realizarea unei arhitecturi de securitate regionale reale și eficiente, ca parte a arhitecturii de securitate europene și mondiale.

Frontiera de nord, est și sud-est a țării noastre se constituie în granița de est a UE ceea ce presupune obligații în ce privește securizarea, zona constituind platforma de supraveghere și avertizare timpurie pentru protejarea intereselor strategice de securitate a Europei. Pentru aceasta a fost necesară implementarea *Sistemului de observare, supraveghere și control la Marea Neagră*, sistem național integrat, de supraveghere electronică și vizuală a spațiului maritim și aerian la joasă înălțime, în scopul cunoașterii în permanență a situației navale, electronice și aeriene în zona de litoral a țării noastre.

Sistemul răspunde atât nevoilor Ministerului Apărării, cât și altor organe ale administrației centrale de stat pentru supravegherea spațiului maritim de interes al României, NATO și UE, fiind, în același timp, o componentă importantă a sistemului național de luptă împotriva terorismului. Partenerii din alianță au manifestat interes pentru finalizarea acestui sistem, care răspunde cerințelor de interconectare cu sistemele similare ale statelor vecine, acesta fiind unul din obiectivele necesar a fi realizate în cadrul cooperării interstatale în regiune.

Concluzii

Dinamicile diverse și numeroase din regiune și din spațiile adiacente, Marea Mediterană, Orientul Mijlociu Extins și Asia Centrală ce nu pot fi întotdeauna prezise implică soluții și acțiuni inedite, posibil să fie rezolvate doar prin cooperare și colaborare permanentă.

Caracterul specific al acestei regiuni presupune noi modele strategice pentru realizarea cooperării militare. Realizarea unor coaliții, afirmarea unor solidarități funcționale, revitalizarea și consolidarea inițiativelor, acțiunile integrate pentru crearea unor instrumente operaționale eficiente în lupta cu terorismul și cu celelalte amenințări transfrontaliere reprezintă unele din aceste modele.

Diferențele dintre actorii acestei regiuni nu constituie un impediment major în eforturile de stabilizare, câtă vreme nici unul dintre aceștia, fie el statal sau nonstatal nu poate controla singur procesele complexe din această zonă.

Bibliografie:

- [1]. **Strategia de securitate națională a României**, proiect, București, 2007.
- [2]. C.S.S.A.S., **Terorismul contemporan - factor de risc la adresa securității și apărării naționale în condițiile statutului României de membru NATO**, București, 2004.
- [3]. Impact Strategic, revistă, nr.1/2006, *Repere ale construcției arhitecturii de securitate în arealul Mării Negre*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [4]. C.S.S.A.S., **Surse de instabilitate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.
- [5]. Stephen Larrabee, **NATO's Eastern Agenda in a New Strategic Era**, Rand Corporation, 2003.

- [6]. Zbigniew Brzezinski, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale strategice**, traducerea Aureliana Ionescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
- [7]. Institutul ptr. Studii Naționale de Securitate, Universitatea Națională de Apărare a SUA, **Strategic Assessment 1997**, Washington D.C., 1998.
- [8]. SITEANU, Eugen, Impact Strategic, revistă, nr.2/2006, *Securitatea colectivă – un concept în evoluție*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2006.
- [9]. BOBOC, Victor, Impact Strategic, revistă, nr.1/2007, *Securitatea noi provocări. „Need to Know” versus „need to share”*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2007.
- [10]. Venusberg Group, **Enhancing the European Union as an International Security Actor**, Editura Bertelsmann Foundation Publishers, Guntersloh, 2000.
- [11]. C.S.S.A.S., **Amenințări la adresa securității**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.

BUNE PRACTICI EUROPENE ȘI NAȚIONALE PENTRU PROIECTAREA OPTIMALĂ A SISTEMULUI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR MILITAR ROMÂNESC ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII EURO-ATLANTICE

Constantin ZANFIR*

The analysis of some European military higher education systems (e.g. France, Germany, Belgium) emphasizes some reliable and reasonable practices that result in an improved performance of the military higher education establishment.

Efficient solutions that could be generalized and accepted as best practices could be detected also in our national military higher education system.

Neither being mandatory nor representing legal rules, best practices could be an efficient guide for the reformation of the Romanian military education system.

1. Bunele practici – soluții pentru transformarea învățământului universitar militar

Integrarea învățământului universitar românesc în Spațiul european al învățământului superior, *Legea educației naționale* și *Strategia de transformare a Armatei României* impun o **nouă viziune** asupra managementului învățământului universitar militar care să aibă ca sistem de referință progresele actuale ale reformelor europene în domeniu.

În opinia noastră, noua viziune se definește ca un instrument important de politică organizațională prin care se identifică principalele opțiuni, principii și criteriile ale Ministerului Apărării Naționale cu privire la constituirea, funcționare și dezvoltarea sistemului universitar militar, precum și unele modalități generice, agreate, de obținere a performanței în contextul Spațiului European al Învățământului Superior¹.

Un asemenea instrument trebuie să fie fundamentat în primul rând pe dispozițiile legale iar în al doilea rând pe bune practici care, deși nu au o valoare normativă, se pot constitui într-un ghid eficient al procesului de transformare a învățământului militar românesc.

Buna practică reprezintă o metodă superioară sau un proces inovativ care implică o gamă acceptată de practici sigure și rezonabile ce au ca rezultat o performanță îmbunătățită a instituției de învățământ superior sau a programului, recunoscută de obicei ca fiind „mai bună” de către celelalte organizații. O bună practică nu reprezintă neapărat un exemplu sau o metodă absolută a cărei aplicare asigură îmbunătățirea performanței unei instituții de învățământ superior sau unui program, ci mai degrabă se referă la identificarea celei mai bune abordări a unei

* **Colonel**

¹ Pentru detalii a se vedea Constantin Zanfîr, *Reforma învățământului militar. Studiu juridic din perspectiva procesului Bologna*, în *Stabilitate și securitate regională. Sesiune de comunicare științifică cu participare internațională*, București 9-10 aprilie 2009, Secțiunea 11, volumul 2, ”Management și educație”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pp. 100-112.

anumite situații, deoarece instituțiile sunt diferite în termeni de constituenți și domenii².

Un cod (ghid) de bune practici pentru învățământul universitar militar, care să cuprindă principii și elemente explicative care să implementeze în sistem, dar și în fiecare instituție, dispozițiile legale incidente în materie, mecanismele de asigurare a calității în conformitate cu standardele impuse, apreciem că ar fi un instrument important în efortul de implementare a reformelor europene în domeniu. În opinia noastră, acesta ar trebuie să sintetizeze experiența pozitivă a unor sisteme europene de formare a ofițerilor, acțiunile și practicile unor instituții de învățământ superior, militare și civile, străine sau naționale, care au ca rezultat o performanță îmbunătățită.

Pornind de la faptul că instituțiile militare de învățământ superior trebuie să respecte legea, un asemenea cod nu se va constitui într-o culegere de legislație ci prevederile acestuia urmează să armonizeze normele în vigoare.

În cele ce urmează vom încerca să punem în evidență principii și practici europene și naționale care se pot constitui ca elemente ale unui cod de bune practici pentru învățământul militar universitar.

2. Principii europene aplicabile în organizarea și funcționarea sistemului învățământului superior militar

Fundamentarea unui învățământ militar superior pe criteriile Procesului Bologna presupune în mod imperativ proiectarea acestuia pe baza unor principii care să-i asigure integrarea în Spațiul European al Învățământului Superior: principiul autonomiei și libertății academice, al răspunderii publice, principiul calității și al eficienței.

a) Autonomia universitară este un principiu fundamental înscris în *Magna Charta Universitatum* fără de care nu poate exista o „universitate autentică”³.

Autonomia universitară dă dreptul comunității universitare să-și reglementeze independent misiunea, strategia instituțională, structura, activitățile, organizarea și funcționarea. Aplicarea acestui principiu se realizează prin:

- organizarea și funcționarea instituției de învățământ superior, în condițiile legii;
- planificarea strategică, organizarea, desfășurarea și perfecționarea procesului de învățământ superior pe cicluri de programe de studii universitare de licență, masterat și doctorat și de educație continuă, cu stabilirea curriculumului și în acord cu strategiile și cerințele naționale și europene;
- organizarea recrutării și admiterii în programele de studii și definirea criteriilor de evaluare a performanțelor academice și a abilităților profesionale ale studenților;

² *Codul de bune practici* prezentat la Seminarul Network for Higher Education Quality de la București din 5-10 mai 2008, www.aracis.ro.

³ Pentru detalii a se vedea Constantin Zăncă, *Considerații privind managementul instituțiilor militare de învățământ superior din perspectiva aplicării principiului constituțional al autonomiei universitare*, în *Stabilitate și securitate regională. Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională*, București 9-10 aprilie 2009, Secțiunea 11, volumul 1, ”Management și educație”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pp. 69-79.

- selectarea, promovarea și evaluarea personalului didactic precum și a celorlalte categorii de personal angajat;
- acordarea titlurilor științifice și onorifice, în condițiile legii;
- managementul cercetării științifice la nivelul instituției de învățământ;
- stabilirea programelor de cooperare cu alte instituții de învățământ superior și de cercetare, din țară și din străinătate;
- soluționarea problemelor sociale ale comunității universitare;
- înființarea de fundații și asociații fără să aducă atingere valorilor fundamentale ale instituției;
- stabilirea și folosirea unor însemne și simboluri proprii;
- asigurarea ordinii și disciplinei în spațiul universitar;
- organizarea de manifestări și activități științifice, culturale și sportive⁴.

Aspectele fundamentale ale autonomiei universitare se exprimă în Carta Universitară, aprobată de senat.

b) Principiul răspunderii publice asigură tuturor beneficiarilor educației și formării profesionale acces la toate informațiile de interes și obligă instituția de învățământ superior să răspundă public de performanțele sale.

În virtutea acestui principiu, instituțiile militare de învățământ superior sunt obligate:

- să respecte legislația în vigoare, Carta Universitară și politicile naționale în domeniu;
- să aplice procedurile de asigurare a calității;
- să respecte politicile de echitate și etică universitară, cuprinse într-un cod etic, aprobat de senat;
- să asigure eficiență managerială și a cheltuirii banului public;
- să asigure transparența tuturor deciziilor și activităților lor. Fiecare instituție militară de învățământ superior va publica misiunea asumată, Carta Universitară, Ghidul studentului;
- să respecte libertatea academică a personalului didactic și de cercetare precum și drepturile și libertățile studenților.

c) Principiul libertății academice dă dreptul membrilor comunității universitare (profesori, cercetători și studenți) de a studia, a cerceta și a pune în discuție principiile și cunoștințele dobândite, liber de constrângere, cenzură sau alte opreliști, cu excepția normelor definite de comunitatea științifică internațională. Cadrele didactice și studenții nu pot fi sancționați pentru opiniile exprimate, atâta timp cât acestea nu au un caracter ofensator.

Personalul didactic este liber să conceapă activitățile profesionale și să realizeze obiectivele educaționale ale disciplinelor de învățământ prin metodologiile pe care le apreciază ca fiind eficiente.

Cadrele didactice nu pot fi perturbate în timpul desfășurării activităților didactice de nici o autoritate școlară sau publică.

d) Principiul calității obligă instituția să raporteze activitățile de învățământ la standarde de referință și bune practici locale, naționale și internaționale.

⁴ Legea educației naționale, art. 110, www.cdep.ro.

e) **Principiul eficienței manageriale și financiare** presupune obținerea de rezultate educaționale maxime prin gestionarea resurselor existente⁵.

3. Bune practici pentru proiectarea optimală a sistemului învățământului superior militar românesc

Studiul unor sisteme străine de învățământ superior militar (Franța, Belgia, Germania) precum și experiența națională în domeniu pun în evidență soluții viabile care pot fi avute în vedere la elaborarea unei strategii de transformare a învățământului universitar militar românesc. Acesta este de fapt și scopul pentru care, în continuare, prezentăm o sinteză a unor practici care s-au dovedit a fi de succes.

- **Misiunea învățământului superior militar** este de a genera formarea profesională de nivel universitar a ofițerilor, de a produce cunoaștere prin cercetare științifică, inovare și creație.

- **Scopul** principal al activității de formare este de a pregăti **ofițeri** care își desfășoară activitatea în structurile Ministerului Apărării Naționale și care la finalul carierei militare **să se poată însera cu ușurință în viața civilă**. „Cerințele beneficiarului” sunt concretizate în „**modelul absolventului**”, având competențe definite în termeni de „**să știe, să facă, să fie**”.

Tipul dominant al domeniului de pregătire este de natură **tehnică** sau de **conducere**.

Domeniul de studiu ales de către student **nu condiționează** traiectoria viitoare în profesia militară⁶.

- „Modelul ofițerului” determină adoptarea unei strategii de **pregătire integrată** cuprinzând două domenii esențiale: **pregătire academică / universitară** și **pregătire militară**. Bune practici:

- implicarea atât a structurilor universitare (pentru disciplinele specifice specializărilor acreditate) cât și a școlilor de aplicație (pentru disciplinele specifice competențelor militare);

- pregătirea modulară;

- mobilitatea studenților și coordonarea strictă a programelor universității cu școlile de aplicație pentru evitarea paralelismelor, redundanțelor sau a incoerențelor;

- obligativitatea stagiilor de practică pe timpul studiilor universitare de licență;

- specializarea militară se realizează în școli de aplicație, prin cursuri de carieră, în timp ce specializarea prin studii universitare se realizează prin studii de masterat, doctorat, post-doctorat sau cursuri postuniversitare desfășurate în instituții militare de învățământ superior care au în domeniul respectiv programe de licență acreditate.

⁵ *Legea educației naționale* stabilește și alte principii aplicabile și învățământului universitar militar ca parte integrantă a Sistemului învățământului național: principiul descentralizării, principiul independenței de ideologii, religii și doctrine politice, principiul fundamentării deciziilor pe baza dialogului social, principiul susținerii și promovării personalului didactic, pentru acces și dezvoltare în carieră, conform calității performanțelor profesionale, principiul mobilității personalului didactic.

⁶ A se vedea modelul francez pe www.st-cyr.terre.defense.gouv.fr.

● Formarea ofițerilor se realizează în **instituții de învățământ superior de tip european, acreditate național și recunoscute internațional**, care prezintă următoarele caracteristici:

- puternice centre de cercetare științifică și transfer tehnologic care să asigure și o bună vizibilitate în peisajul cercetării din țară și din Europa;
- ofertă educațională cu adresabilitate largă;
- pregătire de înalt nivel concentrată pe eficacitate operațională;
- excelență în formarea ofițerilor clădită pe transversalitatea învățământului academic, militar și umanist, pe calitatea pregătirii în fiecare din domeniile acestea și dinamica sistemului licență-masterat-doctorat;
- profesionalismul corpului didactic constituit în mod echilibrat din profesori civili/militari și instructori militari;
- învățământul centrat pe student;
- aplicarea sistemului european de credite transferabile și a suplimentului de diplomă;
- internaționalizarea pregătirii prin relații multiple de parteneriat cu instituții similare din străinătate;
- parteneriate cu instituții civile de învățământ superior prin schimburi de studenți, profesori și cercetători;
- cunoașterea și înțelegerea reciprocă între societatea civilă și cea militară realizată și prin intermediul **fundațiilor constituite pe lângă instituțiile militare de învățământ**. Alături de schimbul de experiență și idei, fundațiile pot constitui și o sursă de finanțare privată/publică a instituțiilor militare de învățământ superior⁷;
- cercetarea în serviciul unui învățământ în permanență actualizat și de cel mai bun nivel;

- o cultură a calității care să garanteze excelența și performanța. Toate marile instituții militare de învățământ superior din Europa **sunt certificate ISO-9001**.

● Garantarea și asigurarea autonomiei și libertății academice în procesul de învățământ și cercetare științifică. Bune practici:

- instituția militară de învățământ superior **își asumă misiunea și o face publică**. Misiunea asumată este supusă evaluării externe;
- principiul autonomiei universitare se exercită **doar** cu condiția asumării răspunderii publice pentru îndeplinirea misiunii asumate;
- instituția militară de învățământ superior nu trebuie subordonată unor structuri militare; **este preferabilă o subordonare directă la nivelul unui înalt responsabil din minister**;
- Ministerul Apărării Naționale intervine în activitatea universității militare doar prin intermediul politicilor educaționale stabilite de către structura sa specializată;
- relațiile instituțiilor militare de învățământ superior cu celelalte structuri militare sunt selective și limitate, specifice unui anumit statut de autonomie.

⁷ Experiența *Fundației Saint-Cyr* este relevantă în acest sens. Pentru detalii www.st-cyr.terre.defense.gouv.fr.

- Relația între universitatea militară și beneficiar (Ministerul Apărării Naționale) are la bază comanda socială, iar feedback-ul educațional este reprezentat de nivelul de calitate obținut, evaluat de către o entitate de specialitate neutră (ARACIS). Soluțiile tehnice de rezolvare a comenzii sociale sunt adoptate de universitate în cadrul definit de autonomia universitară⁸;

- comanda socială este cuprinsă într-un contract instituțional sau a unui document similar (a se vedea modelul francez) care este semnat de ministrul apărării naționale (sau de o persoană desemnată de către acesta) și de reprezentatul oficial al universității militare;

- îndeplinirea obligațiilor contractuale este supravegheată de către un Consiliu de coordonare/administrație. Acesta poate fi format din: reprezentanți ai beneficiarilor din Ministerul Apărării Naționale (statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, direcții centrale, comandamente etc.), reprezentantul Direcției financiar-contabile, al Direcției management resurse umane, reprezentanți ai universității militare (cadre didactice, cercetători, studenți), reprezentatul al Ministerului Educației, Cercetării și Inovării, personalități militare și civile reprezentative (foști rectori, academicieni etc.);

- interacțiunea dintre universitate și beneficiari (inclusiv structurile Ministerului Apărării Naționale) în plan decizional se realizează exclusiv prin intermediul Consiliului de coordonare/administrației.

Concluzii

- Formarea profesională de nivel universitar a ofițerilor este o practică generalizată în întreaga Europă. Componenta universitară a pregătirii este cea care asigură un înalt nivel de cultură și capacitatea de gândire necesare înțelegerii superioare a lumii și a societății contemporane în vederea integrării și exercitării profesiei militare în contextul social și politic actual.

- Integrarea învățământului universitar românesc (inclusiv a componentei sale militare) în Spațiul European al Învățământului Superior impune o nouă viziune în proiectarea învățământului superior militar care să aibă în vedere reformele bologneze. Bunele practici europene și naționale în domeniu pot fi un ghid eficient în proiectarea optimală a învățământului superior militar și se pot constitui astfel în elemente importante ale noii viziuni. Pe cale de consecință, identificarea acestora trebuie să fie un obiectiv pentru specialiștii care lucrează la Concepția pentru transformarea învățământului militar.

- Adoptarea unei noi viziuni privind învățământul universitar militar românesc trebuie urgentată deoarece implementarea acesteia cere timp. Este nevoie de adoptarea unor **măsuri de ordin normativ** la nivelul Ministerului Apărării Naționale (ordine, instrucțiuni etc.). Totodată, sunt necesare **acțiuni administrative și politice publice** de reorganizare a instituțiilor militare de învățământ superior și redefinirea relațiilor din interiorul acestora. Concomitent trebuie să se desfășoare acțiuni pentru **formarea**

⁸ Prof. univ. dr. ing. Nicolae George Drăgulănescu, *Ghid de bune practici pentru legătura dintre universitate și mediul economic*, <http://edu-gate.ro>

resurselor umane, pentru a avea garanția că noua viziune va fi aplicată, că administrarea sistemului se va optimiza.

De asemenea, Ministerul Apărării Naționale trebuie să instituie o modalitate de monitorizare a implementării noii concepții pentru identificarea la timp a problemelor care apar și intervenția promptă în scopul remedierii acestora.

● Rezultatul transformării învățământului universitar militar trebuie să-l constituie crearea unui tip de universitate militară europeană, acreditată național și recunoscută internațional care să „producă” ofițeri pentru Ministerul Apărării Naționale (potrivit modelului absolventului) dar și pentru celelalte structuri ale sistemului de apărare, ordine publică și siguranță națională, pentru beneficiari din domeniul civil (companii sau persoane fizice) pe bază de contract, prin învățământ cu taxă de studii, precum și pentru beneficiari din străinătate.

Bibliografie:

- [1]. **Legea educație naționale**, www.cdep.ro.
- [2]. DRĂGULĂNESCU, Nicolae George, prof. univ. dr. ing., *Ghid de bune practici pentru legătura dintre universitate și mediul economic*, <http://edugate.ro>
- [3]. ZANFIR, Constantin, *Reforma învățământului militar. Studiu juridic din perspectiva procesului Bologna*, în *Stabilitate și securitate regională*. Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională, București 9-10 aprilie 2009, Secțiunea 11, volumul 2, ”Management și educație”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
- [4]. *Codul de bune practici* prezentat la Seminarul Network for Higher Education Quality de la București din 5-10 mai 2008, www.aracis.ro.
- [5]. ZANFIR, Constantin, *Considerații privind managementul instituțiilor militare de învățământ superior din perspectiva aplicării principiului constituțional al autonomiei universitare*, în *Stabilitate și securitate regională*. Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională, București 9-10 aprilie 2009, Secțiunea 11, volumul 1, ”Management și educație”, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.
- [6]. www.st-cyr.terre.defense.gouv.fr.

COORDONATE LEGALE ALE TRANSFORMĂRII ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR MILITAR ÎN CONTEXTUL ACTUAL AL SECURITĂȚII COLECTIVE

Constantin ZANFIR*

Geopolitical games, current operational realities of the collective security missions and the features of the armed conflict in the XXIst century generate a new Romanian officer's model, capable of solving international forces context crises together with other actors.

Thereby, future officers' university training in the MoD's own system, entirely integrated in the European and national higher educational area reforms, represents a necessity that experts unanimously accepted.

The enactment of the National Educational Law is a great opportunity for transforming our military higher educational system in accordance with Bologna Process references that this Law is meant to implement.

1. Considerații generale

Jocurile geopolitice, realitățile operaționale ale misiunilor de securitate colectivă și fizionomia luptei armate a secolului al XXI-lea impun un model nou al ofițerului român. Acesta trebuie să fie un luptător educat și instruit, posesorul unei **înalte culturi manageriale** capabil să participe la soluționarea crizelor într-un mediu multinațional întrunit, să-și asume riscuri, să identifice punctele sau zonele critice și să implementeze schimbarea. Totodată ofițerii trebuie să fie și **oameni de cultură**, deschiși față de complexitatea și evoluția lumii și a societății și **cetățeni** cărora responsabilitățile de conducători militari le conferă, în termeni de etică și deontologie, îndatoriri particulare¹.

Ca urmare, formarea universitară a viitorilor ofițeri într-un sistem propriu al Ministerului Apărării Naționale, dar integrat pe deplin reformelor europene și naționale din domeniul învățământului superior, reprezintă o necesitate unanim acceptată de specialiști și inclusă în documentele programatice ale instituției militare². Astfel, *Strategia de transformare a Armatei României* stabilește ca obiectiv principal al procesului de transformare și remodelare a învățământului militar „realizarea unui sistem suplă, eficient și economic, în acord cu necesarul de formare și dezvoltare profesională a personalului Armatei, precum și compatibilizarea deplină a învățământului militar românesc cu învățământul național și cu cel din spațiul euroatlantic, concomitent cu promovarea și dezvoltarea valorilor și tradițiilor Armatei României”.

* **Colonel**

¹ Col. dr. Benone Sfârlog, Daniela Cosma, *Dimensiuni calitative ale carierei ofițerilor din Armata României*, Buletinul Forțelor terestre nr. 3/2009, pp. 9 – 19.

² A se vedea Culda Lucian, *Officers' Career Fundamentals by means of University Education*, The 13th International Conference of „Nicolae Bălcescu” Land Forces Academy, Sibiu, 22-25 November, 2007.

Adoptarea *Legii educației naționale* reprezintă, în opinia noastră, un bun prilej pentru definitivarea unei concepții de transformare a învățământului universitar militar pe coordonatele Procesului Bologna, pe care acest act normativ le implementează. În concordanță cu reformele europene în domeniu, *Legea educației naționale* pune în aplicare decizii majore privind învățământul superior, cum ar fi:

- *definirea clară și unitară a studiilor corespunzătoare celor trei cicluri universitare* precum și *redefinirea studiilor post-universitare* prin prisma trecerii la sistemul Bologna și dezvoltării formării continue pe durata vieții. Clarificarea statutului studentului în cele trei cicluri universitare. S-au integrat în corpul principal al actului normativ și reglementările referitoare la consorțiile universitare și asigurarea calității educației;

- *introducerea reglementărilor referitoare la sprijinirea excelenței* în prestația individuală și instituțională în învățământul superior;

- *schimbările la nivelul managementului instituțiilor de învățământ superior* care vizează în principal creșterea responsabilității și deschiderea acestora către mediul socio-economic;

- *modificări referitoare la funcțiile didactice* vizând eliminarea unor funcții și introducerea altora, respectiv *evaluarea și validarea activității profesionale*;

- *creșterea transparenței și responsabilității în promovarea și derularea programelor de studii la nivel național.*

Apreciind că prevederile noului act normativ se constituie în coordonate imperative pentru definitivarea unei concepții de transformare a învățământului militar universitar, prezentăm în continuare principalele elemente legale care trebuie să stea la baza arhitecturii sistemului învățământului militar superior.

2. Organizarea și funcționarea învățământului universitar militar

La nivel universitar **formarea inițiată a ofițerilor** se realizează prin studii universitare organizate pe trei cicluri (studii universitare de licență, masterat și doctorat), iar **formarea continuă** prin studii postuniversitare. Potrivit legii, studiile postuniversitare sunt:

- a) programe post-doctorale, cu o durată de un an;
- b) de specializare, cu o durată de două sau mai multe semestre;
- c) programe de formare continuă pe tot parcursul vieții.

Formarea ofițerilor la nivel universitar și postuniversitar se realizează prin **programe de studii stabilite de Ministerul Apărării Naționale**, cu avizul Ministerului Educației, Cercetării și Inovării, desfășurate în instituții de învățământ superior, care funcționează în condițiile legii.

Programul de studii constă în totalitatea activităților de proiectare, organizare, conducere și realizare efectivă a predării, învățării, evaluării și cercetării dintr-un domeniu care conduce la obținerea unei calificări universitare. Totodată, potrivit art. 73 din lege, programul de studii planifică și organizează volumul de muncă specific activităților de predare, învățare, aplicare practică și examinare în concordanță cu Sistemul European al Creditelor Transferabile (ECTS), exprimându-l în termenii creditelor de studii.

Organizarea fiecărui program de studii este de competența instituțiilor militare de învățământ superior. Cifrele de școlarizare și criteriile de selecție se stabilesc de Ministerul Apărării Naționale.

Programele de studii se diferențiază în funcție de:

- a) nivelul pregătirii: licență, masterat, doctorat, post-doctorat, specializare, formare continuă;
- b) domeniul de specializare;
- c) forma de învățământ (zi sau învățământ cu frecvență redusă);
- d) limba de predare. Procesul de învățământ în instituțiile militare de învățământ se desfășoară în limba română, admiterea, însă, se poate desfășura și în limba minorităților naționale;
- e) localitatea geografică, respectiv locul unde se desfășoară procesul de învățământ.

Potrivit legii, un program de studii se concretizează prin:

a) curriculumul, care cuprinde ansamblul de discipline ce conferă o calificare universitară, repartizate pe ani de studii și cu ponderi exprimate în credite de studiu de tipul ECTS. **Acesta este în responsabilitatea instituției militare de învățământ superior**, cu respectarea standardelor naționale .

Prin excepție, curriculumul pentru Departamentele de pregătire a personalului didactic se stabilește de către Ministerul Educației, Cercetării și Inovării;

b) programele analitice sau fișe ale disciplinelor în care sunt formulate: competențele generale și de specialitate, conținutul predării și învățării și practicile asociate predării, învățării și evaluării;

c) organizarea activităților studenților și a personalului didactic în perioada de realizare a programului de studii;

d) sistemul de asigurare a calității activităților de realizare a programului de studii;

e) un responsabil al programului cu atribuții stabilite de Carta universitară.

Admiterea în învățământul superior militar pentru fiecare ciclu și program de studii universitare este de competența fiecărei instituții militare de învățământ superior și se organizează pe baza metodologiilor specifice proprii care se publică.

Formule de organizare a învățământului universitar militar sunt: zi și învățământ cu frecvență redusă.

Potrivit dispozițiilor art. 154 alin. (6) „*derularea programelor de studii din cadrul învățământului militar . . . indiferent de forma de organizare, se face în aceleași condiții ca în instituțiile de învățământ civil.*” Ca urmare prevederile legale referitoare la organizarea și desfășurarea studiilor universitare și postuniversitare sunt pe deplin aplicabile învățământului militar și trebuie avute în vedere în cadrul procesului de transformare a acestuia.

Principalele repere legale care impun o anumită configurare a învățământului universitar militar le prezentăm în continuare.

a) Studiile universitare de licență

➤ corespund unui număr cuprins între minim 180 și maxim 240 de credite de studii transferabile, conform Sistemului european de credite de studii transferabile ECTS;

➤ la învățământul de zi, **durata normală a studiilor de licență** este, după caz, de 3 – 4 ani și corespunde unui număr de 60 de credite transferabile pentru un an de studii. **Durata studiilor de licență pentru învățământul tehnic este de 4 ani;**

➤ în cadrul studiilor de licență este obligatorie **efectuarea unor stagii de practică;**

➤ diploma conferită după promovarea unui program de studii universitare de licență se numește „diplomă de licență”, sau, după caz, „diplomă de inginer”. Acestea dau dreptul deținătorilor legali, după trecerea în rezervă, în condițiile legii, să ocupe funcții echivalente cu cele ale absolvenților instituțiilor civile de învățământ, cu profil apropiat și de același nivel. Diploma de licență / inginer este însoțită de „suplimentul de diplomă” care se eliberează gratuit, în limba română și o limbă de circulație internațională.

b) Studiile universitare de masterat

➤ au o durată normală de 1 – 2 ani și corespund unui număr de 30 de credite de studii transferabile pentru un semestru de studiu;

➤ corespund unui număr de credite de studii transferabile cuprins, de regulă între 90 și 120. **Prin excepție, în funcție de durata studiilor universitare de licență,** limita inferioară poate fi de 60 de credite de studii transferabile;

➤ durata totală a ciclului I – studii universitare de licență și a ciclului II – studii universitare de masterat trebuie să corespundă obținerii a cel puțin 300 de credite de studii transferabile;

➤ în cadrul studiilor universitare de masterat se pot solicita, peste numărul de credite obligatorii, credite acumulate din stagii de practică sau stagii de pregătire în străinătate. În funcție de obiectivele educaționale și / sau de cercetare, legea clasifică programele de studii universitare de masterat astfel:

a) **de aprofundare**, care asigură accentuarea achizițiilor de cunoștințe și de deprinderi într-o direcție de studii din domeniul de licență absolvit;

b) **interdisciplinar**, care asigură dezvoltarea unor competențe specifice, dintr-o perspectivă interdisciplinară, în două sau mai multe domenii, în raport cu o temă dată;

c) **de cercetare**, care oferă programe avansate de inițiere în cercetare și asigură pregătirea studenților în vederea parcurgerii unui program de studii universitare de doctorat;

d) **complementar**, care adaugă la competențele obținute în cadrul programului de licență alte competențe;

e) **programul de formare continuă** care urmărește atingerea / menținerea unui înalt grad de profesionalizare a celor care activează, deja, într-un anumit domeniu;

f) **didactic**, care asigură formarea abilităților și achiziția cunoștințelor pedagogice pentru cadrele didactice.

O instituție militară de învățământ poate organiza studii universitare de masterat în domeniile **studiilor universitare de licență** în care este acreditată periodic instituțional sau pentru **domeniile științifice** pentru care este acreditată, cu condiția respectării standardelor naționale de asigurare a calității.

Un program de studiu de masterat poate fi înființat și poate funcționa doar dacă instituția de învățământ dispune de **cadre didactice titulare proprii, cu titlu de profesor sau de conferențiar, pentru cel puțin jumătate din disciplinele aferente programului de studii.**

Titularii de curs pot fi cadrele didactice cu grad de profesor universitar conducător de doctorat, profesor universitar, conferențiar universitar sau lector / șef de lucrări care au obținut titlul de doctor.

Pot fi cadre didactice în cadrul unui program de master numai acele cadre didactice care au obținut titlul științific de doctor. De la acest criteriu, legea prevede o excepție: *„în cadrul acelor programe de studii universitare de masterat în care există o importantă dimensiune practică, pot fi invitate să predea în calitate de cadre didactice asociate, personalități ale domeniului respectiv care nu dețin titlul științific de doctor. Această categorie de cadre didactice asociate poate acoperi cel mult 25% din totalul orelor prevăzute în planul de învățământ pentru un program de studii de masterat”*.

Promovarea unui program de studii universitare de masterat dă dreptul masterandului la o „diplomă de master” care cuprinde toate informațiile necesare pentru a descrie programul de studii absolvit. Aceasta este însoțită de „suplimentul de diplomă” care se eliberează gratuit, în limba română și o limbă de circulație internațională.

c) Studiile universitare de doctorat

O instituție militară de învățământ superior poate organiza doctoratul dacă este **aprobată** în acest sens de către Ministerul Educației, Cercetării și Inovării prin Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor, Certificatelor Universitare, pe baza evaluării periodice a capacității lor instituționale de a oferi un mediu integrat de învățare și cercetare avansată.

Studiile universitare de doctorat au, de regulă, o durată minimă de 3 ani și cuprind:

a) un program de pregătire individual sau în cadrul școlii doctorale, sub coordonarea conducătorului de doctorat;

b) un program individual de cercetare științifică sub coordonarea conducătorului de doctorat.

În cadrul programului de pregătire universitară avansată, pentru evidențierea rezultatelor formării, se utilizează sistemul de credite transferabile.

Studiile universitare de doctorat fac obiectul prevederilor de asigurare internă și externă a calității stabilite pe baza bunelor practici europene.

Promovarea unui program de studii universitare de doctorat conferă dreptul la „diploma de doctor”, care va conține toate informațiile necesare pentru descrierea programului de studii absolvit.

d) Programele post – doctorale

Sunt abilitate potrivit legii să organizeze programe de studii post – doctorate doar instituțiile de învățământ acreditate să organizeze programe de studii universitare de doctorat. Acestea pot fi organizate doar la forma de zi, în regim de finanțare de la buget și au o durată de minim un an.

La finalizarea programului post – doctorat, cercetătorul post – doctorat va primi un **atestat de studii post – doctorale**.

e) Studii post – universitare de specializare

Instituțiile militare de învățământ superior pot organiza studii post-universitare de specializare a ofițerilor într-o arie nouă a domeniului în care deține o diplomă obținută la finalizarea unuia dintre ciclurile studiilor universitare sau într-un alt domeniu.

Acestea pot fi organizate la forma de zi sau cu frecvență redusă, numai în **regim cu taxă sau cu finanțare din alte surse**.

Au o durată de minim două semestre și utilizează Sistemul european de credite de studii transferabile ECTS. Studiile post – universitare de specializare cuprind un număr minim de 60 de credite de studii transferabile.

În cadrul programului de studii post – universitare de specializare, minim 50% dintre titularii de curs trebuie să fie cadre didactic cu gradul de profesor universitar, conferențiar universitar sau lector / șef de lucrări care au obținut titlul de doctor.

Finalizarea studiilor post-universitare de specializare dă dreptul la o diplomă de specializare care **nu conferă** titularului dreptul de a se înscrie la studii universitare de doctorat.

f) Programe de formare continuă

Acestea se pot organiza în instituții militare de învățământ superior acreditate conform legii, **în regim cu taxă sau din alte surse**.

Programele de formare continuă pot utiliza Sistemul european de credite de studii transferabile ECTS cu condiția ca pentru 50% din activitățile didactice să fie asigurate cadre didactice care să corespundă cel puțin nivelului academic de lector universitar doctor.

3. Structura instituțiilor militare de învățământ superior

Făcând aplicarea dispozițiilor legale incidente în materie, structura sistemului învățământului militar superior poate cuprinde ca instituții de învățământ superior: universități, instituții, academii și școli de studii academice postuniversitare, care evident sunt, după caz, autorizate să funcționeze provizoriu / acreditate, în condițiile legii.

Instituțiile militare de învățământ superior **sunt persoane juridice de interes public** și își **promovează misiunea asumată**, care poate fi de:

- a) învățământ – organizează programe de studii de licență;
- b) învățământ și cercetare științifică – organizează programe de studii de licență și masterat;
- c) cercetare științifică avansată și învățământ – organizează programe de studii de licență, masterat, doctorat și postuniversitare.

Instituțiile militare de învățământ superior acreditate se înființează prin lege și fac parte din sistemul național de învățământ.

De remarcat este faptul că pentru a **propune spre acreditare o universitate este necesar ca instituția militară de învățământ superior respectivă să aibă cel puțin cinci programe de studii acreditate.**

Textul de lege reia dispozițiile legale anterioare referitoare la posibilitatea asocierii a două sau mai multe instituții militare de învățământ superior în vederea constituirii unui **consorțiu universitar**³.

Ministerul Apărării Naționale, cu avizul Ministerului Educației, Cercetării și Inovării stabilește structura organizatorică a instituțiilor militare de învățământ superior luând în considerare dispozițiile legale care prevăd următoarea componență organizatorică:

a) facultăți; b) departamente; c) departamente universitare pentru pregătirea personalului didactic; d) catedre și școli pentru organizarea formării; e) instituții și / sau centre pentru organizarea cercetării; f) alte componente organizatorice care au ca misiune să găzduiască practica studenților, să gestioneze serviciile tehnico-administrative ale instituției, să transfere cunoaștere și tehnologie către mediul socio-economic.

Modul de organizare și atribuțiile componentelor organizatorice menționate sunt prevăzute în Carta universitară și regulamentele de funcționare ale acestora.

4. Managementul instituțiilor militare de învățământ superior

Structurile și funcțiile de conducere din instituțiile militare de învățământ superior sunt aceleași ca cele din instituțiile civile. Astfel, acestea sunt conduse de **senate**, iar facultățile ori departamentele de **consilii**. Senatele sunt prezidate de rectori, consiliile facultăților, de decani, iar consiliile departamentelor de directori. Atribuțiile, modalitățile de selecție și funcționare precum și raporturile dintre aceste organisme se stabilesc prin Carta universitară.

Funcțiile de conducere dintr-o instituție de învățământ superior sunt: rector, decan, prorector, director de departament sau de unitate de cercetare-proiectare, microproducție, șef de catedră. **Aceste funcții pot fi ocupate numai de profesori universitari sau de conferențieri universitari titulari și nu se cumulează.**

Potrivit legii, conducerea operativă a instituției de învățământ superior este asigurată de biroul senatului universitar care este format din rector, prorector, cancelar, director general administrativ, reprezentantul studenților și alte persoane conform Cartei universitare.

Referitor la managementul instituțiilor de învățământ superior, față de dispozițiile comune în materie, când este vorba de instituțiile militare, legiuitorul introduce o normă specifică și anume: „*Conducerea . . . instituțiilor de învățământ militar . . . se realizează de către comandanți / rectori / directori care se numesc în funcții în conformitate cu reglementările comune ale Ministerului Educației,*

³ Pentru detalii a se vedea col. Constantin Zanfir, *Implementarea normelor europene și naționale în învățământul superior militar - Considerente juridice, în Gândirea militară românească nr. 6/2008, pp. 126- 137.*

Cercetării și Inovării și Ministerului Apărării Naționale. Comandantul instituției de învățământ superior militar poate îndeplini atribuțiile de rector, dacă îndeplinește simultan și condițiile specifice prevăzute în lege pentru aceste funcții”.

Practic, prin aceste dispoziții echivoce, legiuitorul creează o anumită ambiguitate în aplicarea legii. **Comandantul** aparține unei „culturi de tip rol” – instituția militară – organizație puternic birocratizată, cu o structură constituită pe principalele funcțiuni, în timp ce **instituția rectorului** este fundamentată pe un sistem de norme aflat în opoziție cu cele militare – normele universitare – unde subordonarea, în înțelesul clasic, practic nu există și nici nu este de acceptat. Suntem așadar, în fața unei incompatibilități care, în opinia noastră, impune intervenția normativă a Ministerului Apărării Naționale pentru a elimina antagonismul dintre cele două sisteme de conducere: cel militar – reprezentat de comandant și cel democratic – reprezentat de rectori.

Subliniam într-o lucrare recentă că modalitățile concrete de îmbinare a principiului autorității de comandă cu cel al autonomiei universitare, în actul de conducere a universității militare, se stabilesc prin ordin al ministrului apărării naționale, care trebuie să se încadreze în dispozițiile legii, fiind inferior acestuia ca forță juridică⁴.

5. Managementul resurselor umane

Fără a intra în detalii, precizăm faptul că legea **subliniază în mod imperativ** că instituțiile militare de învățământ și cadrele didactice se bucură de **principiul autonomiei universitare și a libertăților academice**.

Funcțiile didactice și de cercetare se încadrează, se ocupă și se eliberează în aceleași condiții ca cele din instituțiile civile de învățământ. Cadrele didactice și de cercetare din instituțiile militare de învățământ superior au același statut ca cele din instituțiile civile de învățământ. Cadrele didactice militare titulare, pensionate pentru limită de vârstă și vechime integrală ca militar, **au dreptul să-și continue activitatea didactică**, în cadrul aceleiași instituții de învățământ, **cu contract de muncă, păstrându-și titularizarea pe post, până la îndeplinirea vârstei de pensionare stabilită de lege**.

Ca noutate în domeniul resurselor umane, legea **înființează corpul instructorilor militari** și include în categoria personalului didactic auxiliar specialiștii din structurile militare de management educațional.

Concluzii

În finalul celor prezentate putem concluziona următoarele:

➤ transformarea învățământului universitar militar într-un sistem integrat pe deplin reformelor bologneze și naționale în domeniu este necesară și urgentă;

⁴ Constantin Zanfir, *Considerații privind managementul instituțiilor militare de învățământ superior din perspectiva aplicării principiului constituțional al autonomiei universitare, în Stabilitate și securitate regională*. Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională, București, 9 – 10 aprilie 2009, Secțiunea 11, vol. 1, Management și educație, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, pp. 69 – 79.

➤ *Legea educației naționale* și actele normative ce vor fi adoptate în aplicarea acesteia (hotărâri ale Guvernului, ordine ale ministrului educației, cercetării și inovării) sunt obligatorii și învățământului militar. Aplicarea acestora la specificul Ministerului Apărării Naționale se face prin ordine, regulamente și instrucțiuni proprii, norme care nu trebuie însă, să depășească dispozițiile legii, fiind inferioare acestuia, ca forță juridică;

➤ soluțiile adoptate de către Ministerul Apărării Naționale trebuie să fie fundamentate pe o concepție unitară privind formarea ofițerilor, încadrată în coordonatele legale pe care le-am prezentat într-o formă sintetică.

Bibliografie:

- [1]. CULDA, Lucian, *Officers' Career Fundamentals by means of University Education*, The 13th International Conference of „Nicolae Bălcescu” Land Forces Academy, Sibiu, 22-25 November, 2007.
- [2]. SFÂRLOG, Benone, col. dr., COSMA, Daniela, *Dimensiuni calitative ale carierei ofițerilor din Armata României*, Buletinul Forțelor terestre nr. 3/2009.
- [3]. ZANFIR, Constantin, col., *Implementarea normelor europene și naționale în învățământul superior militar - Considerente juridice*, în *Gândirea militară românească* nr. 6/2008.
- [4]. ZANFIR, Constantin, *Considerații privind managementul instituțiilor militare de învățământ superior din perspectiva aplicării principiului constituțional al autonomiei universitare*, în *Stabilitate și securitate regională*. Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională, București, 9 – 10 aprilie 2009, Secțiunea 11, vol. 1, Management și educație, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

LECȚII ÎNVĂȚATE PRIVIND PARTICIPAREA FORȚELOR TERESTRE ALE ARMATEI ROMÂNIEI LA MISIUNI MULTINAȚIONALE DIN PERSPECTIVA PROVOCĂRILOR CULTURALE

Paul TUDORACHE*

Without any hesitation, the Romanian Army, and, of course, the Land Forces had only advantages especially regarding the improvement of experience and mentality through the participation with military structures at multinational/multicultural missions. Beside the huge acquired advantages, these military units from Land Forces have faced with some challenges as the ones fueled by the cultural differences manifested both between coalition partners and between these and population from responsibility area. I emphasize through this article is not only the identification of the main problems determined by the cultural asymmetries during the actions in operating theatres from Balkans, Iraq and Afghanistan but also the determination of some optimal solutions used to solve them. In other words, I will try to present some learned lessons related to intercultural dimension of military structures' participation from Land Forces at multinational missions, because I consider, as the majority of specialists from military domain, that an army which is not capable to use successfully its lessons learned is not able to make the decisive step towards a professional army capable to solve or to bypass, when the situation allows, problems with variables which are identical with the ones from previous activities.

Introducere

Realitățile politico-militare aduc cu putere în actualitate importanța misiunilor din cadrul operațiilor de stabilitate și sprijin. Forțele desfășurate în acest tip de misiuni trebuie să fie în măsură să acorde asistență umanitară populației, să sprijine instaurarea păcii între părțile beligerante și dacă este necesar, să desfășoare operații de impunere a păcii.

Învățarea lecțiilor, în special a acelor care rezultă din experiențele legate de operațiile anterior menționate contribuie la adaptarea acțiunii structurilor militare din Forțele Terestre pentru a îndeplini cu un grad ridicat de eficiență misiuni într-un context multinațional.

Pentru misiunile de stabilitate și sprijin, lecțiile învățate au devenit o parte importantă a adaptării Forțelor Terestre la nevoile de securitate actuale. Pornind de la lecțiile învățate ale conflictelor recente, se poate concluziona faptul că acestea sunt valoroase și în ceea ce privește modul în care gândim și pregătim viitoarele misiuni multinaționale.

Sistemul de instruire bazat pe experiența acumulată asigură cadrul necesar desfășurării procesului de formare a unui luptător profesionist prin conectarea acestuia, încă din perioada de pregătire, la următoarele cerințe ale câmpului de luptă modern:

* **Locotenent doctorand, Centrul de Pregătire pentru Luptă al Forțelor Terestre, Cincu, Brașov**

- „de ordin fizic și psihic (posibilități de adaptare la un regim de muncă și viață strict controlat, reacție rapidă la acțiunea stimulilor externi, rezistență la efort fizic și psihic îndelungat în condiții de stres, echilibru în comportament și agresivitate când situația impune, fără a încălca legile și regulamentele militare naționale și internaționale);
- de ordin intelectual (capacitate dezvoltată de memorare și prelucrare a informațiilor, gândire logică și rapidă, creativitate și orientare, deprinderi perfecționate în mânuirea tehnicii și armamentului);
- de ordin moral-volitiv (mentalități și atitudine de învingător, onoare și demnitate, încredere în forțele proprii și ale grupului din care face parte, energie și curaj, loialitate față de organizația militară etc.)”¹;
- de ordin *intercultural* (capacitatea dezvoltată de a-și adapta atitudinea, comportamentul, cunoștințele la interacțiunea cu persoane aparținând altor culturi, abilitatea de a manifesta deschidere, flexibilitate și o atitudine pozitivă față de persoane de diverse culturi, capacitatea de a-și revizui credințele și valorile din perspectiva altor culturi astfel încât să se maximizeze probabilitatea realizării obiectivelor încredințate).

Pregătirea în vederea participării la misiuni multinaționale nu presupune schimbări majore în lista cu cerințele esențiale ale misiunii ci mai degrabă o foarte bună adaptare și înțelegere a mediului în care acestea se vor desfășura.

Succesul acestor operații poate fi asigurat prin formarea cadrelor militare ținând cont de noile provocări ale mediului de securitate și prin instruirea atentă și minuțioasă prin desfășurarea unui program realist, robust, puternic adaptat cerințelor misiunii pornind de la principiul *Instruiește-te așa cum lupți*. Asumarea acestui principiu întărește și mai mult luarea în considerare a dimensiunii interculturale a participării structurilor militare din Forțele Terestre la misiunile multinaționale anterioare în scopul pregătirii eficiente a celor ulterioare.

Lecții învățate privind dimensiunea militară interculturală a participării Forțelor Terestre Române la misiuni multinaționale

Forțele Terestre reprezintă componenta principală a Forțelor Armate Române, acestea fiind mandatate să execute un spectru larg de misiuni nu numai în mediile fizice și geografice ci și în cele specifice, în orice zonă sau pe orice direcție, independent sau întrunit.

Până în prezent structuri militare din cadrul Forțelor Terestre au participat și participă la misiuni multinaționale în următoarele teatre de operații: *Balcani, Irak, Afganistan*.

Specific teatrului de operații din *Balcani* Forțele Terestre au participat începând cu anul 2000 la misiunile SFOR cu un detașament de geniu și un pluton poliție militară sub comandă directă SFOR, și un pluton transport sub comandă olandeză. În Kosovo, Forțele Terestre au participat cu o companie de infanterie în cadrul KFOR din anul 2001 sub comandă italiană (ITALCON). În perioada 2002-

¹ Cosma, M. (coord), *Ofițerul modern. Fundamente ale procesului de formare și specializare*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2005, p. 33.

2003, Forțele Terestre au participat cu o companie de infanterie în cadrul detașamentului BELUKROKOS. Rotirea forțelor în cadrul SFOR s-a făcut la 6 luni iar în cadrul KFOR la 4 luni.

Misiunile geniștilor români au constat în acțiuni de cercetare la minare și deminare a terenului, construcția, repararea, întreținerea și menținerea viabilității căilor de comunicații rutiere și podurilor, intervenții pe rutele SFOR în caz de înzăpeziri sau calamități naturale precum și activități specifice CIMIC pentru realizarea proiectelor de refacere a infrastructurii și activități teritorial-administrative.

Acțiunile militarilor români din KFOR de sprijinire a populației locale de etnie sârbă, în eforturile acestora de păstrare a identității și patrimoniului spiritual, au fost apreciate de către autoritățile naționale din Serbia și Muntenegru.

În general s-a constatat că acțiunile militarilor români au fost percepute ca un real sprijin acordat de o țară vecină cu un specific cultural și istoric asemănător. Datorită acestui avantaj interacțiunile dintre militarii români și partenerii militari și civili din zona de responsabilitate au avut un caracter pozitiv, fundamentate pe o comunicare eficientă, continuă, constantă, deschisă. De asemenea acolo unde a fost necesar au fost desfășurate acțiuni de identificare a problemelor imediate și grave ale populației din zonă și de sprijinire a soluțiilor robuste și realiste.

Un alt teatru de operații în care Forțele Terestre Române au desfășurat până nu demult acțiuni militare a fost cel din *Irak*. În cadrul acestui teatru de operații structurile militare au participat la misiunile ANTICA BABILONIA, cu un batalion de infanterie și o companie de poliție militară, la misiunea IRAQI FREEDOM, cu o companie Apărare NBC, la Faza a 4^a de Stabilizare și Reconstrucție cu un detașament de geniu precum și la misiunea UNAMI cu o companie de infanterie. Principale misiuni executate de forțele militare românești în acest teatru au vizat: acțiuni de luptă, patrulare, escorte convoi, scotocire, securizarea zonei de dispunere și control trafic.

Din punct de vedere *socio-cultural*, pentru stimularea comunicării interculturale și câștigarea încrederii populației locale, s-a sesizat necesitatea desfășurării unor activități, la care să participe lideri locali cu influențe în rândul maselor locale. De asemenea s-a recurs la acțiuni privind acordarea de ajutoare populației locale. Specific acestei activități s-a constatat o serie de deficiențe. Dacă la început forțele militare distribuiau populației locale materiale care erau excedentare donatorilor, ulterior acestea au constat în bunuri de care aceștia au avut într-adevăr nevoie.

În ceea ce privește interacțiunea cu partenerii aparținând forțelor aliate, se poate afirma că dacă la început s-au manifestat o serie de probleme minore privind cooperarea, generate în cea mai mare parte de *specificul cultural* al fiecărui partener, media interacțiunilor culturale a avut un trend pozitiv. La obținerea acesteia, la realizarea, menținerea și dezvoltarea relațiilor de cooperare multinațională au contribuit semnificativ manifestarea constantă a încrederii reciproce, corectitudinea și respectul reciproc față de cultura partenerilor de coaliție, menținerea unui nivel ridicat de comunicare între parteneri, stabilirea prin conlucrare și consens a normelor de colaborare cu precizarea coerentă a responsabilităților și drepturilor.

Ultimul teatru de operații în care Forțele Terestre au desfășurat și desfășoară acțiuni cu caracter militar este cel din *Afganistan*. Astfel începând cu anul 2002 România participă la operațiunea FINEGAL în cadrul Forței Internaționale pentru Asistență de Securitate în Afganistan (ISAF). În cadrul coaliției internaționale de luptă împotriva terorismului, România participă la operația ENDURING FREEDOM cu un detașament din cadrul Forțelor Terestre, cele mai importante misiuni fiind: sprijinul unor acțiuni umanitare de tipul Standard Medical Village Team; pază, patrulare și cercetare apropiată în zonele de dislocare. De asemenea în cadrul procesului de constituire și operaționalizare a noii armate afgane (ANA TRAINING) participăm din iunie 2003 cu un detașament din Forțele Terestre. Misiunile vizează: participarea la procesul de constituire și operaționalizare a noii armate afgane, instruirea batalionului de tancuri și a batalionului mecanizat din cadrul Armatei Naționale Afgane, inspecția și mentenanța tehnicii din dotarea celor 2 batalioane, instruirea și antrenarea statelor majore ale batalioanelor.

Din august 2004, o Echipă Mobilă de Observare (MOT), formată din 6 militari din Forțele Terestre, execută misiuni în cadrul componentei militare a PRT (Echipa de Reconstrucție a Provinciei). Misiunile MOT vizează: monitorizarea și raportarea dezvoltării infrastructurii din zona de responsabilitate, identificarea potențialelor proiecte de reconstrucții sau umanitare.

În afara acestor misiuni, Forțele Terestre participă permanent cu 10 militari în cadrul Comandamentului Brigăzii Multinaționale și cu încă 10 la Comandamentul Întrunit.

Una din problemele cu care structurile militare românești din cadrul Forțelor Terestre s-au confruntat pe timpul îndeplinirii misiunilor în cele trei teatre de operații, anterior menționate, a fost din păcate *insuficiența cunoașterii caracteristicilor culturale ale populației locale și ale partenerilor de coaliție*.

Referitor la prima variabilă, *populația locală*, din experiența anterioară a participării partenerilor la misiuni de stabilitate și sprijin pot afirma, fără rețineri, că una dintre condițiile fundamentale obținerii succesului oricărei operații în sprijinul păcii o reprezintă *adaptarea comportamentului la specificitatea culturală a localnicilor*. Pentru realizarea acestui deziderat este mai mult decât necesar să dispunem de indivizi capabili și structuri specializate în realizarea acestei necesități. Exemplificând, la începutul misiunii din Bosnia-Herțegovina, ca și în cazul misiunii din Kosovo, a fost foarte greu să se identifice cadre militare cu un grad ridicat de expertiză privind caracteristicile socio-culturale ale populației din zonă. De asemenea, mai ales în 1996, au fost obținute foarte puține date despre populația locală, deoarece la acea dată USIA (Agenția de Informații a Statelor Unite), singura organizație care efectua sondaje de opinie în Bosnia-Herțegovina, manifesta reticență în a pune la dispoziția IFOR, datele obținute. Chiar dacă situația s-a mai îmbunătățit datorită realizării unor sondaje și a unor focus-grupuri proprii, precum și pretestării tuturor produselor înaintea diseminării acestora, aceasta nu a fost nici pe de parte rezolvată.

Referitor la *partenerii de coaliție*, consider că aceștia reprezintă cea de-a doua variabilă a ecuației intitulată sugestiv *dimensiune interculturală militară*. Specific acesteia, *una dintre provocările majore întâlnite a fost cooperarea, interacțiunea*

culturală cu partenerii de coaliție. Una din condițiile de bază ale unui contact intercultural eficient a fost realizarea unui sistem și a unor pârghii de comunicare eficientă și transparentă cu aceștia. După cum e firesc, într-un mediu multicultural atât de complex adiacent unei misiuni multinaționale, acest lucru este extrem de dificil de realizat și necesită un timp îndelungat și existența unor persoane cu o pregătire interculturală specifică. Din păcate acest lucru este de departe a fi soluționat. Pentru a susține afirmația anterioară, în Bosnia-Herțegovina, cooperarea dintre partenerii de coaliție a lăsat de dorit, cauzele fiind multiple:

- stereotipuri;
- insuficiența cunoașterii specificului cultural al celuilalt;
- orgolii și prejudecăți naționale;
- disfuncționalități în repartizarea sarcinilor;
- focalizarea pe sarcinile interne și nu pe cele de cooperare.

Totuși, departe de a fi perfectă, această cooperare a făcut totuși posibile realizări semnificative, cei drept cu un surplus de efort, care au dus în cele din urmă la stabilizarea și normalizarea situațiilor din Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Irak și sperăm în cele din urmă din Afganistan.

De asemenea, în teatrul de operații din Afganistan, în repetate rânduri *nu a putut fi realizat un contact intercultural eficient* între persoane din structurile militare românești și persoane importante pentru comunitatea locală deoarece localnicii petreceau în locuri publice, piețe, pe străzi iar în momentul apariției structurilor militare, populația curioasă și dornică de a primi ceva a limitat accesul acestora către un loc în care s-ar fi putut realiza un contact intercultural eficient sigur. Pentru realizarea acestor contacte interculturale în aceste perioade ar trebui stabilite locuri mai puțin aglomerate iar securitatea militarilor români să fie realizată de către militari aparținând ANA sau ANP care fiind localnici pot controla eficient mulțimile. De asemenea considerăm necesară realizarea unei cooperări eficiente între compartimentele S3 și CIMIC pentru alegerea unor locuri cu riscuri minime.

O altă problemă specifică acestui teatru de operații și nu numai, a fost *neadaptarea în totalitate la specificitatea culturii țării gazdă* datorată absenței formării și dezvoltării unei competențe interculturale de care militarii români aveau mare nevoie pentru facilitarea dialogului intercultural. Adaptarea la specificitatea noii culturi impune formarea și dezvoltarea unei competențe interculturale, cu aspecte *cognitive, emoționale și comportamentale.*

Din punct de vedere *cognitiv* este necesară asimilarea de cunoștințe – informații cu privire la regulile după care funcționează societatea, la nivel formal și informal, modul în care culturile descifrează realitatea, pe baza experiențelor și așteptărilor lor proprii, cunoașterea limbii ca vehicul esențial de comunicare. Programele de educație interculturală pot furniza informații relevante care se pot învăța prin memorare.

Din punct de vedere *emoțional*, la contactul cu o nouă cultură cel care trece prin această experiență trebuie să învețe să se obișnuiască cu absența unor lucruri familiare, a rețelelor sale sociale și să înceapă să găsească surse de satisfacție în noile circumstanțe ale vieții. Pentru a face față acestor noi situații, educația interculturală poate dezvolta deschiderea și interesul față de noutate, acceptarea noului ca fiind o

alternativă posibilă, toleranța și respectul pentru diferență, gândirea pozitivă, respectul pentru valorile general umane, înțelegerea sensibilităților specifice.

Din punct de vedere *comportamental*, trebuie să se asimileze un nou repertoriu de abilități de comunicare interpersonală și socială pentru a interacționa eficient într-o nouă societate. În acest sens, educația interculturală poate dezvolta la cei care urmează să interacționeze în mediu internațional, capacitatea de a comunica în situații formale și informale, capacitatea de a înțelege și a evita situațiile neplăcute care apar ca urmare necunoașterii codurilor culturale diferite, flexibilitatea, capacitatea de a accepta reacțiile celorlalți ca fiind o manifestare a ceea ce este uman etc.

Deficiențe de ordin intercultural s-au constatat și pe timpul desfășurării misiunii Antica Babilonia (Irak) mai ales la *întreunirile cu populația locală, liderii politici, religioși*. Ca și lecție învățată a acestui eveniment considerăm că este mai mult decât necesar cunoașterea normelor și valorilor culturale irakiene în scopul încurajării dialogului intercultural ce poate facilita identificarea unor soluții optime pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor multiculturale.

Concluzii

Luarea în considerare a lecțiilor învățate privind participarea structurilor militare românești la misiuni multinaționale devine condiție esențială pentru perfecționarea modalităților de acțiune ale acestora. Pentru realizarea acestui deziderat consider că nu este suficient numai cunoașterea și îmbunătățirea procedurilor standard de acțiune specifice misiunilor ci și înțelegerea și adaptarea comportamentului militarilor la specificul cultural al partenerilor de coaliție și a celor civili care iau parte la astfel de misiuni. Acest obiectiv nu se poate realiza doar prin asimilarea de cunoștințe cu privire la cultura țintă ci și prin luarea în considerare a unor aspecte emoționale și comportamentale deoarece *pentru a înțelege și comunica cu o altă cultură nu este suficient să cunoști diferențele cheie reprezentate de stilul de viață, limbă și diversitatea de exprimare exterioară ci și diferențele invizibile reprezentate de așteptări, valori, scopuri și stiluri de comunicare care determină diferențele culturale și fac ca acestea să fie greșit interpretate ca violări personale ale încrederii sau respectului*². Toate aceste cuvinte pot fi condensate în *formarea ofițerului din perspectivă interculturală* care vine în întâmpinarea necesităților, pe care conținuturile educației tradiționale nu le pot satisface, precum și a necesităților care se datorează transformărilor domeniilor în care activează viitorul ofițer din Forțele Terestre.

De asemenea, necesitatea formării ofițerului competent intercultural poate fi satisfăcută numai prin intermediul educației interculturale care „facilitează apariția unor comportamente comune, ca fundament al comunicării și înțelegerii reciproce între diferite grupuri culturale”³.

În concluzie apreciez, pe baza lecțiilor învățate referitoare la misiunile multinaționale, că este mai mult decât necesar ca structurile militare care participă la

² [2] Cosma, M.; Cosma B., **Educația interculturală: de la teorie la practică**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, pp. 184-185.

³ Idem, p. 117.

astfel de misiuni să ia în considerare și aspectul intercultural în scopul formării, dezvoltării și perfecționării unor modalități eficiente de acțiune care să permită militarilor adaptarea comportamentului și cunoștințelor la interacțiunea cu persoane aparținând altor culturi pentru facilitarea contactului intercultural ce poate reprezenta un puternic instrument în rezolvarea cerințelor de ordin militar.

CONSIDERAȚII PRIVIND FORMAREA OFIȚERULUI DIN FORȚELE TERESTRE DIN PERSPECTIVĂ INTERCULTURALĂ

Paul TUDORACHE*

One of the basic components of Romanian military missions' success in theaters of operations around the world is and will be the intercultural component. The inclusion of intercultural component in the military trainers and training of officers from Land Forces becomes essential in achieving the model of professional soldier, able to perform specific tasks in the beginning of the new century.

Thus, through this article we propose on one hand to demonstrate the theoretical necessity of experience changes, of relations between the military personnel and military institutions, and between them and civil society, and on the other hand to present some theoretical aspects on improving the quality of communication at the individual and institutional level towards intercultural education, as an effective tool of intercultural dialogue opener for optimal and fast solutions for the successful completion of multinational military missions.

Introducere

Tema acestui articol se înscrie cu siguranță în ansamblul cercetărilor ce vizează noi abordări conceptuale ale domeniului militar, motivația principală în realizarea acestuia fiind relevată nu numai de caracterul de noutate absolută a informației cu privire la acest domeniu, ci și de importanța și complexitatea determinării metodelor și condițiilor de realizare a eficacității activităților umane în context intercultural.

Evoluția și mutațiile fenomenelor de ordin cultural, social, economic, politic, militar, pe plan național și internațional, se răsfrâng asupra actorilor naționali, regionali, iar organizația militară nu se poate sustrage acestor realități.

Demersul meu pleacă de la premisa potrivit căreia sfera conceptului de securitate s-a lărgit, înseamnă mult mai mult acum. Dacă inițial implicațiile erau de natură politică și militară, ulterior au devenit de ordin *cultural*, economic și social, iar acum este acceptat dreptul națiunilor de a merge în locuri diferite să apere drepturile civililor. Creșterea intensității atacurilor teroriste, a amenințărilor la adresa societății civile au făcut ca activitatea militarilor să devină mai complexă.

De asemenea constituirea unor forțe compuse din unități și militari aparținând diferitelor națiuni, vorbind limbi diferite, educați în spiritul unor tradiții diferite și având perspective variate asupra organizației militare și profesiei de militar, ridică o serie de întrebări asupra modului cum ele reușesc să lucreze coerent, coordonat și integrat.

Aspecte teoretice privind dimensiunea interculturală a formării ofițerului din Forțele Terestre

Educația interculturală se dovedește a fi o cerință tot mai presantă într-o lume în care contactele între indivizi care aparțin unor culturi diferite cunosc o amploare

* Locotenent doctorand, Centrul de Pregătire pentru Luptă al Forțelor Terestre, Cincu, Brașov

fără precedent¹. Dialogul dintre culturi se constituie drept una dintre coordonatele fundamentale ale dezvoltării lumii. Astfel, educația interculturală este o formă de educație impusă de existența unui nou parametru cultural, creat de procesul globalizării².

Educația interculturală pornește de la premisa că prin asimilarea unor cunoștințe despre cultura țintă și a unor deprinderi specifice culturii respective se creează o bază solidă pentru interacțiune interculturală. Acest lucru se poate dobândi fie prin experiență directă, fie prin programe educaționale care au un efect pozitiv asupra dezvoltării individuale (echilibrul psihologic, încrederea în sine), asupra abilităților interpersonale (în interacțiunile cu membrii țării gazdă), a abilităților cognitive (o mai bună înțelegere a sistemului social și a valorilor țării gazdă) și adaptabilității și performanței în noul mediu cultural.

Sintetizând numeroasele puncte de vedere referitoare la conceptul de educație interculturală, putem spune că acesta reprezintă „un complex de principii și practici ce traversează întregul mediu educațional în totalitatea componentelor sale, orientat spre formarea prin și pentru diversitate culturală, cu efect direct în cunoașterea și valorizarea pozitivă a diferențelor culturale, promovarea echității în educație și egalizarea șanselor”³.

Educația interculturală are aplicații în două direcții diferite. Un efort major este axat pe orientarea celor care, într-o formă sau alta, vor întreprinde o călătorie în străinătate și vor avea un contact de durată variabilă cu o societate diferită cultural. Scopul acestui efort este de a furniza un cadru de referință pentru acțiunile și situațiile din context intercultural. Aici se include educația militarilor pentru a face față cerințelor unui mediu cu un caracter multicultural tot mai accentuat, și acest gen de educație se realizează în prezent pe scară largă în țări precum SUA, Canada, Norvegia, Germania și alte țări dezvoltate.

A doua direcție este în strânsă legătură cu intensificarea caracterului multicultural al societăților de pe glob și se referă la educarea membrilor unor societăți multiculturale pentru a-i face mai receptivi la valorile și practicile culturale proprii și ale culturilor din țara de adopție. Acest tip de educație are particularități proprii și oportunități de învățare interculturală într-o clasă multiculturală și este tot mai răspândit, cu experiențe interesante în țările baltice, Grecia, etc.

Există și un alt aspect al educației interculturale, și anume faptul că șederea în străinătate reprezintă doar o parte a unui ciclu⁴. Etapele lui se aplică și în situația militarilor români aflați în misiuni în teatrele de operații. Klineberg a identificat cel puțin cinci etape, fiecare dintre ele necesitând intervenții educaționale. Procesul începe cu selecția persoanelor destinate misiunii, pe baza unor criterii relevante. Cei selectați vor fi supuși unei orientări și instruirii inițiale, care are loc înainte de plecare. În această etapă, programele de educație interculturală se pot dovedi extrem de utile. În timpul misiunii, are loc educația permanentă, practică, la locul de muncă, în cadrul

¹ Cosma, M.; Cosma B., *Educația interculturală: de la teorie la practică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, p. 105.

² Idem, p. 104.

³ Nedelcu, A., *Fundamentele educației interculturale*, Editura Polirom, Iași, 2008, p. 32.

⁴ Klineberg, O., *The mediating person: Bridges Between Cultures*, Cambridge, 1981, pp. 113-135.

a ceea ce se numesc *microculturi internaționale*. În finalul misiunii are loc o instruire cu privire la revenirea la cultura de origine pentru a evita șocul cultural invers.

Ca formă de învățare, educația interculturală are la bază o metodologie preponderent formativă axată pe două principii:

- în primul rând, *relativismul cultural*, concepție potrivit căreia orice comportament cultural trebuie analizat numai prin raportare la contextul cultural în care apare;
- al doilea principiu este *reciprocitatea*, cu alte cuvinte interacțiunea și fertilizarea încrucișată a culturilor în contextul multiculturalității lumii⁵.

Educația interculturală se referă la cunoașterea și înțelegerea normelor, valorilor, comportamentelor din cadrul culturii țintă, dar și conștientizarea propriilor presupuneri culturale, pentru folosirea acestei înțelegeri în relațiile cu ceilalți. Acesta înseamnă conștientizarea valorilor și caracteristicilor culturale proprii și promovarea lor, nu în detrimentul altor culturi, ci alături de celelalte culturi ale lumii, ca o contribuție specifică la patrimoniul cultural universal. În educația interculturală în relația dintre „Sine” și „Celălalt” este imperativ necesar ca între cele două laturi ale ecuației echilibrul să fie menținut. În caz că balanța se înclină spre „Sine”, există riscul etnocentrismului, iar în cazul accentului pe „Celălalt” apare riscul pierderii identității culturale.

Educația interculturală își propune ca finalitate educațională formarea competenței interculturale. Definim *competența interculturală* ca fiind abilitatea unei persoane de a-și adapta atitudinea, comportamentul și cunoștințele la interacțiunea cu persoane aparținând altor culturi, abilitatea de a manifesta deschidere, flexibilitate și o atitudine pozitivă față de persoane de diverse culturi, capacitatea de a-și revizui credințele și valorile din perspectiva altor culturi astfel încât să se maximizeze probabilitatea realizării obiectivelor mutuale. Deși cercetările anterioare au arătat prezența unor diferențe în terminologia interculturalității, există puncte de vedere concurente în următoarele definiții:

- *competență interculturală* – „abilitatea de a comunica eficient într-o situație interculturală și într-o varietate de contexte culturale”⁶;
- *sensibilitate interculturală* – „abilitatea de a discrimina și a experimenta diferențe culturale relevante”⁷;
- *eficiență interculturală* – „abilitatea unei persoane de a trăi și a munci cu succes într-o altă țară”⁸;
- *inteligentă culturală* – „abilitatea de a interpreta gesturile nefamiliare și ambigue ale unei persoane”⁹.

⁵Cosma, M.; Cosma B., **Educația interculturală: de la teorie la practică**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, p. 111.

⁶ Hammer, M.R.; Bennett, M.J.; Wiseman, R., Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. In *International Journal of Intercultural Relations*, 2003, 27(4): pp. 421-443.

⁷ Idem.

⁸ Vulpe, T.; Kealey, D.J.; Protheroe, D.; MacDonald, D., *A profile of the Interculturally effective person*, Hull, Canada: Centre for Intercultural Learning, Canadian Foreign Service Institute, 2001.

Desigur, educația interculturală pornește de la furnizarea unor informații cu privire la cultura țintă. Aceasta este modalitatea cea mai obișnuită de orientare culturală. Fie că este vorba de prelegeri sau materiale video, eficiența acestora este limitată. În general, faptele tind să sublinieze aspectele exotice și ignoră lucruri mai obișnuite, dar importante în viața de zi cu zi. Eficiența este scăzută și ca urmare a atitudinii pasive a studentului, căruia nu i se cere altceva decât să memoreze informațiile prezentate. Chiar dacă faptele sunt asimilate corect, aceasta nu înseamnă că ele vor duce la acțiune și mai ales la o acțiune acceptabilă din punct de vedere cultural. Instruirea cognitivă trebuie în mod necesar combinată cu forme de învățare participative. Informația nu trebuie neapărat furnizată de cadrul didactic, ci poate fi descoperită de studenții înșiși.

Furnizarea informațiilor despre o altă cultură se poate face prin utilizarea mai multor metode. Astfel *sensibilizarea culturală* este o metodă prin care informațiile despre o altă cultură sunt însoțite de încercarea de a sensibiliza participanții la aspectele culturii proprii, cu alte cuvinte de a spori gradul de conștientizare a practicilor culturale proprii. Scopul este de a analiza diferitele comportamente culturale din perspectiva ambelor societăți. Ideea de bază a programelor de acest fel este relativismul cultural, faptul că puține valori și credințe și comportamente sunt absolute. Pe lângă memorare, această metodă implică și înțelegerea cunoștințelor predate. Astfel de programe operează cu obiective pe două niveluri: conștientizarea valorilor și atitudinilor tipice societății proprii, care ar putea fi respinse de membrii unei alte culturi, și conștientizarea trăsăturilor, atitudinilor și prejudecăților personale¹⁰.

O altă metodă este cea a *simulării unor situații de viață reale* pentru a crește gradul de conștientizare a diferențelor culturale. Există mai multe tipuri de jocuri, de exemplu BAFA BAFA sau Barnga, Markhall, Ecotonos (ultimele două folosite în instruirea personalului din managementul internațional), care se bazează pe diferite tipuri de interacțiune între membrii unor culturi ipotetice. De exemplu, în jocul BAFA BAFA¹¹, participanții sunt împărțiți în două grupuri culturale ipotetice, care diferă în valorile lor culturale esențiale, stabilite arbitrar. Ei primesc câte o listă cu descrierea obiceiurilor din societatea respectivă. Cele două echipe sunt trimise în două săli diferite unde vor memora caracteristicile culturii repartizate. Apoi membrii celor două culturi interacționează ca gazde și vizitatori. Scopul este de a determina conștientizarea puternicei tendințe de a înțelege o altă cultură prin prisma propriei culturi. Aceste simulări prezintă avantaje specifice învățării participative, deși nu este sigur în ce măsură noile deprinderi vor fi transferate din mediul clasei în mediul real.

Tehnica *incidentului critic* este o metodă foarte nouă care a început a fi folosită ca instrument de învățare în ultima jumătate a deceniului trecut. Ea constă în descrierea unor episoade sociale în care apare o neînțelegere sau un conflict ca

⁹ Earley, P.C.; Mosakowski, E., Cultural intelligence. In *Harvard Business Review*, 2004, 82(10): pp. 1-9.

¹⁰ Adamopoulos, J.; Lonner, W.J., Absolutism, relativism and universalism in the study of human behaviour. In Lonner, W.J.; Malpass, R. (Ed.), *Psychology and Culture*, Allyn & Bacon, Boston, 1994, pp. 129-134.

¹¹ Shirts, R.G., *BAFA BAFA: A cross - cultural simulation*, Del Mar, CA: Simile 2, 1973.

urmare a diferențelor culturale dintre actori. Incidentele descriu doar ce s-a întâmplat și care sunt reacțiile și sentimentele părților implicate. Educații trebuie să analizeze aceste incidente în detaliu și să descopere baza culturală a incidentului cu ajutorul profesorului care acționează ca facilitator. Scopul este de a atrage din nou atenția asupra determinării culturale a atitudinilor participanților și a interpretării comportamentului altor oameni. Ca metodă se dovedește utilă în realizarea decentrării psiho-culturale, pasul major în educația interculturală. Tehnica incidentului critic are și o versiune mai sofisticată, *cultural assimilator*, o analiză a comportamentului cultural bazată pe un model teoretic explicit referitor la rolul jucat de atribuțiile izomorfe în facilitarea comunicării interpersonale. Conform acestei teorii, un obstacol major în realizarea comunicării interculturale este reprezentat de incapacitatea participanților de înțelege cauzele comportamentelor celor cu care vin în contact, cu alte cuvinte, de a înțelege corect motivele acțiunilor altor persoane¹².

Desigur, imersiunea totală în mediul culturii țintă este o modalitate foarte eficientă de a face educație interculturală, dar acest lucru nu este prea des posibil. Majoritatea profesorilor de limba engleză din Catedra de Limbi Străine a Universității Naționale de Apărare și din Centrele de Limbi Străine ale Statului Major al Forțelor Terestre au beneficiat, din fericire, de stagii de pregătire în SUA sau Canada, în timpul cărora fie au participat la un program teoretic de prezentare a culturii americane (cursul *Introduceți în cultura și civilizația americană*), fie au trăit numai experiența imersiunii în mediul cultural al țării gazdă (Canada). Transmiterea de informații a jucat un rol important, dar s-a luat în considerare și alternativa de a cunoaște realitatea culturală prin experiență directă. Totuși, deoarece această modalitate de a face educație interculturală este costisitoare, rămâne varianta introducerii unor conținuturi cu caracter intercultural și a unor simulări cu un grad ridicat de similitudine cu condițiile reale și jocurile pe roluri între studenți militari și vorbitori nativi sau persoane care pot juca rolul acestora. Important este gradul de participare al cursanților pentru că acesta sporește sentimentul de satisfacție față de procesul de instruire. Cu cât acesta este mai mare, cu atât cursul este perceput a fi mai relevant și mai util, ceea ce sporește motivația participanților. Programele cele mai eficiente combină abordările informative și cognitive cu cele practice, de dezvoltare a unor deprinderi, atitudini și comportamente.

Un rol esențial în comunicarea interculturală revine cadrului didactic¹³, care are sarcina de a crea contextul cultural al limbii și culturii țintă. Un bun profesor de limbi străine este un bun mediator al comunicării interculturale. El pune în contact două experiențe de viață, două paradigme culturale, două sisteme de valori, iar vehiculul este limba. Profesorul de limbi străine trebuie să fie el însuși un model de competență interculturală și toleranță, o persoană care demonstrează că și-a îmbogățit personalitatea ca urmare a contactului și cunoașterii unei noi limbi și culturi. Cultura nu este un supliment al cunoștințelor lingvistice, cultura limbii țintă furnizează

¹² Jaspers, J.; Hewstone, M., Cross-cultural interaction, social attribution and intergroup relations. In *Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction*, Oxford: Pergamon, 1982, pp. 127-156.

¹³ Cosma, M.; Cosma B., **Educația interculturală: de la teorie la practică**, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006, p. 112.

contextul din care izvorăsc abilitățile lingvistice. Prin întreaga lui atitudine, prin modul de organizare a activităților, prin mesajele pe care le transmite, el poate crea un context foarte apropiat de contextul autentic al culturii și limbii pe care o predă, iar programul de instruire poate deveni o imersiune parțială în cultura limbii țintă. Aceasta cu atât mai mult cu cât viziunea și așteptările cu privire la rolul profesorului și al studentului sunt condiționate cultural. În cultura occidentală profesorul are mai mult rolul de *facilitator*, *organizator* și *critic prietenos*, în timp ce în culturile orientale, și încă și în cultura noastră, studenții consideră profesorul mai mult ca un model de urmat, o autoritate în ceea ce privește subiectul pe care îl predă. Tradițional, în învățământul românesc, profesorul este deținătorul autoritar al cunoștințelor și singurul transmițător al acestora și se plasează în centrul procesului educativ.

În ceea ce privește rolul studentului, culturile orientale văd activitatea studentului ca fiind preponderent axată pe obținerea de rezultate, iar învățarea este considerată ca fiind realizată printr-o atitudine receptivă, de ascultare și reflecție. Specific culturii proprii studentul trebuie să memoreze, să nu pună la îndoială exactitatea informațiilor transmise și să nu pună întrebări. A pune întrebări este un semn de lipsă de respect și duce la dificultăți inutile.

În culturile occidentale studenții sunt responsabili de pregătirea proprie, ei trebuie să-și dezvolte capacitatea de a lucra și cerceta independent, de a intra în dialog, de a formula păreri proprii și de a le justifica cu argumente, de a-și dezvolta gândirea critică. Profesorul acționează ca facilitator, el ghidează, susține și evaluează eforturile studentului. El trebuie să creeze contextul adecvat și să organizeze activități care să prilejuiască experiențe de învățare semnificative și să ofere oportunități pentru ca studenții să-și poată pune în valoare capacitățile. Educația este centrată pe student. Utilitatea și eficiența acestui mod de abordare, larg răspândit în predarea limbii engleze ca parte componentă a culturii transmise, sunt recunoscute și preluate și în alte discipline. Beneficiarul este studentul, militar sau civil, care în procesul de educație trebuie să se formeze ca cetățean al unui stat democratic, o persoană liberă și responsabilă, deschisă cunoașterii, capabilă să-și asume inițiative în toate domeniile de activitate socio-culturală, capabilă să comunice cu semenii săi de pretutindeni.

Contactul dintre culturi reprezintă una dintre coordonatele dominante ale lumii moderne. Mai mult ca oricând, influențele pe care le exercită culturile cunosc o multitudine de ipostaze¹⁴. Noul parametru cultural impune o nouă modalitate de abordare a educației: educația interculturală. În prezent, educația interculturală se adresează celor care își părăsesc mediul cultural pentru a trăi sau a activa temporar într-o altă societate, în cazul de față ofițerul din Forțele Terestre. Cum numărul acestora este în creștere permanentă, educația interculturală va cunoaște o dezvoltare accelerată. Dialogul dintre culturi se constituie drept una dintre coordonatele fundamentale ale dezvoltării lumii. Educația interculturală poate contribui la promovarea acestuia.

Deseori metodele și mijloacele de îndeplinire a obiectivelor educaționale implica *învățarea prin acțiune*. Actualmente, armata implică învățarea prin acțiune mai ales în cadrul ședințelor practice. Aceste tehnici de învățare includ studiul de caz,

¹⁴ Idem; p. 47.

simularea și jocul de rol. Scopul învățării prin acțiune este acela de a spori importanța materialului didactic prin oferirea de situații reale de învățare. În timp ce aceste metode urmăresc îndeplinirea obiectivelor afective, deseori nu au impactul emoțional așteptat. Un anumit grad de disonanță cognitivă poate apărea în vederea stimulării reflecției.

Având în vedere cultivarea personalității interculturale, învățarea prin acțiune trebuie să constituie prisma prin care individul poate reflecta asupra prezumțiilor culturale proprii: contactul cu o altă cultură.

Dezvoltatorii de soft-uri continuă să facă progrese în domeniul simulărilor virtuale interculturale dar este îndoielnic faptul ca acestea vor putea substitui în totalitate o comunicare interculturală sau că impactul emoțional al acestora va putea stimula formarea reflecției critice. Educația interculturală trebuie să creeze medii active de învățare ce generează, în egală măsură, disonanța cognitivă și dilema dezorientantă.

În ceea ce privește domeniul militar, dimensiunea interculturală joacă un rol important când ne referim la eficiența intervențiilor militare în diferite zone de pe mapamond. În nenumărate analize referitoare la cooperarea militară anglo-germană din Cipru (UNIFICYP), americano-daneză din Bosnia (SPOR) au fost descoperite o serie de probleme apărute datorită diferențelor culturale dintre țările implicate. Astfel la nivelul operațional și tactic al războiului, noua doctrină militară a SUA în conducerea contrainsurgenței, identifica „cunoștințele, înțelegerea culturală și aprecierea ei”¹⁵ ale țării sau regiunii gazdă ca fiind puncte critice de îndeplinit.

Cei ce fac parte din sistemul militar și cei asociați acestei profesii au ajuns la un consens privind faptul că trebuie sporite eforturile în pregătirea membrilor serviciilor culturale, însă întrebarea apare în ce puncte e necesară accentuarea acestora. Termenul cel mai des întâlnit în armată în prezent *preocupare culturală* nu este nicăieri definit prin doctrina existentă. Termenul *preocupare* are o conotație specifică dar limitează obiectivele educaționale, și de aceea poate fi considerat nepotrivit. Lipsa unei definiții clare a dus la apariția altor termeni precum *pericol cultural* sau *grijă culturală*. Un termen apropiat specificității și însemnătății în folosința domeniului militar este *competența interculturală*. Ca și comunicarea interculturală, evidențiază dinamica dintre doua culturi aflate în interacțiune.

Ideea dezvoltării competenței ca status diferit de accentuarea competențelor nu este străină armatelor. Cel mai recent manual de leadership întocmit în armata SUA *FM 6-22, Army Leadership: Competent, Confident and Agile* conferă o completare în dezvoltarea cerințelor modelului de leadership militar. Acest model evidențiază necesitatea obținerii anumitor valori de bază a leadershipului precum, impecabilitatea caracterului și competența profesională. Modelul cerințelor leadershipului militar constă în componente concentrate pe *ce este* un lider și *ce face* un lider. Prima componentă, o categorie numită atribuții, reflectă un status necesar de atins de un leader. Conform manualului „atribuțiile sunt caracteristici care sunt părți inerente ale

¹⁵ *FMI 3-07.22, Counterinsurgency Operations*, Department of the Army, Washington, DC, 2004.

totalității sarcinilor, aspectelor psihice și intelectuale”¹⁶. A doua componentă, o categorie numită sarcinile competențelor liderului, evidențiază acțiuni sau comportamente ale rolului liderului, funcțiuni și activități ale acestuia.

O atribuție a liderului militar specifică corelației competenței interculturale este *empatia*. Manualul definește empatia ca fiind „abilitatea de a vedea pe cineva din punctul de vedere al altei persoane, de a o identifica în simțămintele și emoțiile altei persoane”¹⁷.

Armata Statelor Unite și pușcașii marini au subliniat valoarea ce o plasează în preocuparea culturală prin analiza ei în manualul *FM 3-24, contrainsurgența*. Mai mult decât viziunea preocupării culturale ca status sau atribut ce trebuie dezvoltat, asemenea empatiei, serviciile o văd ca o competență printre multe altele, capabilă de a fi atinsă în aceleași moduri ca și celelalte: preocuparea culturală a devenit o competență din ce în ce mai importantă pentru liderii micilor unități. Liderii în devenire învață acum modul în care cultura influențează operațiile militare. Aceștia studiază marile culturi mondiale și au ca prioritate învățarea detaliilor noilor operații ale mediului evacuat. Diferite soluții sunt necesare în diferite contexte culturale. Liderii micilor unități se adaptează noilor situații, conștientizând că acțiunile și cuvintele lor pot fi interpretate în diferite moduri în alte culturi. Ca și toate celelalte competențe, preocuparea culturală, necesită preocuparea individuală, învățarea individuală și adaptabilitate¹⁸.

Preocuparea individuală se referă aici la autoînsărcinare, limitare în capacitățile individuale, și dorința de a îmbunătăți, nu la preocuparea asupra culturii proprii. Ideea de atingere a cunoștințelor și competențelor lingvistice, de atingere a competențelor în preocuparea culturală, recurg des la abordările militare și sunt numite astfel ca abordări în abilitățile, capacitățile și cunoștințele militare.

Aceeași doctrină care abordează conștientizarea culturală, recunoaște complexitatea dispozițiilor de schimbare în alte culturi dar nu și complexitatea schimbării lor în cadrul culturii proprii. „Credințele comune sunt neafirmate, luate ca și sigure, rezistente la schimbare și nu sunt considerate în mod conștient... tentativele de schimbare a credințelor centrale ale unei culturi pot duce la consecințe neintenționate de gradul doi și trei”¹⁹.

Pe de altă parte specialiștii în domeniu au identificat 5 factori care stau la baza dimensiunii militare interculturale: *competența interculturală, echipa/grupul, organizația, contextul* și nu în ultimul rând *situația*. Este foarte dificil de stabilit o ierarhie a acestora deoarece nivelul dimensiunii militare interculturale este dat în egală măsură de toți factorii, aceștia găsiindu-se într-o relație de interdependență puternică.

¹⁶ FM 6-22, Army Leadership: Competent, Confident and Agile, Department of the Army, Washington, DC, 2006, A-10.

¹⁷ Idem; 4-9.

¹⁸ FMI 3-07.22, *Counterinsurgency Operations*, Department of the Army, Washington, DC, 2004.

¹⁹ Idem, 3-7.

Concluzii

Consider că problematica formării ofițerului din Forțele Terestre din perspectivă interculturală are un profund caracter de noutate care vine în întâmpinarea necesităților, pe care conținuturile educației tradiționale nu le poate satisface, precum și a necesităților care se datorează transformărilor domeniilor în care activează viitorul ofițer din Forțele Terestre.

În condițiile actuale educația autentică este orientată spre rezolvarea unor situații virtuale spre un posibil, anticipat de tendințele de evoluție ale societății moderne și post-moderne, bazată pe cunoaștere, pe informatizare. Ca urmare, politica informațională trebuie înțeleasă ca arta de a face posibil necesarul. Educația, ca teorie și practică, nu poate rămâne în limitele realității imediate. Pentru a-și îndeplini misiunea sa esențială, educația trebuie să se lanseze în prospectarea viitorului, în adoptarea unor viziuni inter și pluridisciplinare în proiectarea unor strategii și modele, având în vedere schimbările profunde și accelerate din lumea contemporană.

Educația interculturală ca formă de manifestare a inovației în procesul educațional, reprezintă o activitate anticipativă, orientată spre viitor, ce se va dovedi cu atât mai eficientă cu cât se va întemeia mai profund pe prospectarea tendințelor evoluției sociale și va propune concepții, proiecte, modele și instrumente de formare a ofițerului pentru un context într-o continuă schimbare. Cu alte cuvinte, construirea proceselor educative trebuie să urmărească tendințele și exigențele viitorului.

În ciuda faptului că desfășurarea activităților în secolul al 21^{lea} obligă la luarea în considerare a problematicii interculturalității și a faptului că există destui indicatori care să demonstreze că nu toți indivizii dețin un nivel înalt al competenței interculturale, înțelegerea și acceptarea valorilor altor culturi și însușirea unui anumit status bicultural în medii interculturale se fac încă numai în situația în care există constrângeri, și în modalități proprii fiecăruia, nu după anumite tipare educaționale științifice care să indice direcțiile principale de urmat. Devine evident faptul că în procesul de formare a ofițerului, sistemul educațional trebuie conceput în așa fel încât să faciliteze introducerea în conținuturile diferitelor discipline studiate a unor conținuturi specifice educației interculturale.

Concluzionând pot afirma că *dimensiunea militară interculturală* devine o necesitate absolută în determinarea condițiilor de eficientizare a îndeplinirii noului spectru de misiuni care nu se bazează doar pe cunoașterea procedurilor acționale și deținerea unor sisteme de conducere și lovire de înaltă precizie ci și pe formarea din perspectivă interculturală în scopul înțelegerii optime și acceptării semenilor ce aparțin altor culturi.

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR INTERCULTURALE – OBIECTIV AL PREGĂTIRII MISIUNILOR EXTERNE

Dr. Mihail ANTON*

In recent years, Romanian Armed Forces have experienced new forms of flexible cooperation in order to work or fight together with other foreign troops more closely in the pursuit of shared military objectives. In an increasingly turbulent world afflicted by new and different forms of struggle, the necessity of deeper and more effective multicultural training has grown. The answers that we have to give to the many open problems in our presentations and discussions in our paper therefore appear to be ever more important and weigh us with new educational responsibilities. Therefore, the intercultural dimension (formation/development of the intercultural competence) has to be part of the system of values which is promoted by the military educational institution.

În cadrul proiectului de cercetare Portal educațional pentru învățarea interactivă a limbilor străine din perspectiva cerințelor de integrare în medii multiculturale, echipa de cercetare a universității noastre și-a concentrat eforturile asupra identificării nevoilor de pregătire a personalului militar în domeniul educației interculturale ca urmare a prezenței sporite a militarilor români la misiuni care se desfășoară în medii multiculturale și care necesită competențe interculturale.

În afara acestui context de nevoi instituționale (militare), trebuie să remarcăm faptul că procesul de armonizare a învățământului universitar la preceptele Procesului Bologna (20 mai, 2005, Bergen) impune sistemului național de educație, implicit și sistemului militar de învățământ, o nouă politică educațională elaborată în baza conceptului de europenitate. În consecință, se impun schimbări adecvate în sistemul educațional la nivel conceptual și curricular.

Tendența de racordare a politicii educaționale la sistemul de valori al lumii contemporane este obiectivată de necesitatea integrării dimensiunii interculturale în curriculumul universitar. În acest sens, dimensiunea interculturală devine o componentă prioritară în sistemul de valori al spațiului universitar, al gestionării alterității, al formării competențelor de comunicare interculturală și plurilingvistice. În condițiile aderării învățământului național la spațiul educațional european, paradigma educației interculturale trebuie să se axeze pe reperele definitorii ale politicii educaționale cuprinse în mai multe documente, cum ar fi: Declarația de la Sorbona (1998), Declarația de la Bologna (1999), Conferința Miniștrilor Educației de la Berlin (2003), Directiva Comisiei Europene privind agenda europeană pentru cultură într-o lume globalizantă (European agenda for culture in a globalizing world), Brussels, 2007 etc.

Sintagma competență interculturală reclamă adesea nevoi de clarificări conceptuale în științele educației. Deseori competența interculturală este asociată cu competența socio-afectivă. Înțelegem prin competență interculturală capacitatea de adaptare și relaționare a individului aflat în situații diferite cultural de mediul de

* Locotenent-colonel, conferențiar universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

origine, abilitatea acestuia de a negocia semnificațiile culturale, de a manifesta comportamente și de a exprima atitudini pozitive cu scopul de a rezolva problemele de integrare în medii multiculturale.

O mențiune necesară se referă la distincția pe care trebuie să-o facem între multiculturalism și interculturalitate. „Interculturalitatea este definită ca un set de procese prin care relațiile dintre diferite culturi sunt construite pe principii de egalitate și respect reciproc”(Leclercq, 2004). Termenul cheie în această definiție îl reprezintă „relațiile”. Fără a abuza de multitudinea definițiilor existente, reținem doar că interculturalitatea înseamnă în principal inter-relaționare, în timp ce multiculturalism înseamnă doar acceptare, toleranță pentru celălalt, co-locuire (locuire alături, locuire lângă), nu neapărat contacte culturale sau schimburi reciproce (a trăi împreună). Așadar, ceea ce propunem pentru viitorul imediat, este doar o etapă intermediară în drumul spre o normalitate întruchipată astăzi pe valori umaniste. În prezent, discursul european este unul orientat către interculturalitate. Având în vedere că discursul nu trebuie să rămână doar în cadrul modelelor teoretice, Comisia Europeană, deja propune, ca normă a relațiilor interculturale, cunoașterea a cel puțin două limbi străine, care să faciliteze comunicare între culturi diferite.

Propunerea noastră se situează, așadar, pe un palier al valorilor etern umane, care transcend (spațial), fără a le nega, valorile comunității naționale, și care formează ceea ce de obicei numim „patrimoniul culturii universale” (Antonesei, L., 1996). Sunt valorile a căror caracteristică este stabilitatea, întrucât au trecut proba timpului.

Pentru a exemplifica preocupările existente în rândul specialiștilor străini privind formarea competențelor interculturale la militari, enumerăm doar câteva lucrări care au fost prezentate în cadrul Conferinței internaționale de Sociologie Militară “*Armed Forces and Conflict Resolution in a Globalized World*”, Seul, 14-17 iulie 2008 sau în cadrul Workshop-ului internațional *L’interopérabilité culturelle au sein d’une force multinationale*, Roma, 23-24 iunie 2008:

- Tibor Szvirczev Tresch, *Cultural and Political challenges In Military Missions: How Officers View Multiculturalism in Armed Forces*;
- Maren Tomforde, *Culture Shock? German Military Personnel in Afghanistan*;
- Maren Tomforde & Iris Menke, *Intercultural Competency within the Bundeswehr*.

Argumentația noastră privind necesitatea educației interculturale și a formării competențelor interculturale are ca fundament teoretic următoarele idei principale:

- Conform teoriei stratificării culturale, lumea este, din punct de vedere cultural, inegală; deși, în unele privințe, nu putem nega această concepție, suntem adepții unei neutralități culturale, prin care respingem orice etnocentrism și susținem ideea conform căreia nu există niciun motiv de a aprecia o cultură ca fiind superioară alteia.

- Multe din conflictele actuale au fundamente culturale: conflictele nu sunt între state, ci între culturi; soluția propusă constă în educația pentru multiculturalism, pentru acceptarea diversității culturale, cunoașterea și acceptarea celuilalt; această idee fundamentală va fi dezvoltată în capitolul final.

- Înțelegerea conflictelor actuale, de natură culturală, ar putea contribui la promovarea umanismului constituit pe baza unor valori universale, acceptate și

împărtășite de lumea întreagă; în acest sens, reținem atenția asupra teoriei ireversibilității axiologice, conform căreia va exista permanent un set de valori și norme generale spre care tind oamenii.

- Preluarea și adoptarea unor modele sau valori occidentale nu produc întotdeauna aceeași eficiență funcțională demonstrată în țara de proveniență sau, în cel mai bun caz, atunci când aceasta se produce, eficiența funcțională este adesea însoțită și de un disconfort cultural.

- Dinamica valorilor ne arată că putem vorbi de o evoluție culturală. Cu toate acestea, un nucleu al valorilor fundamentale rămâne neschimbat. Stabilitatea culturală a României este explicată tocmai prin existența acestui nucleu valoric fundamental de nezduncinat în fața influențelor culturale; pe harta culturală a lumii, aceste valori ne plasează în zona tradițională.

- Analiza valorilor în spațiul românesc subliniază principalele elemente de ordin cultural cu implicații asupra securității: sentimentul religios se păstrează într-o zonă neutră, fără excese; sentimentul mândriei naționale este moderat; se manifestă o imobilitate socială crescută, ca urmare a inegalității sociale; insatisfacția față de viață este întâlnită la majoritatea oamenilor; nu există un respect sporit sau încredere foarte mare în instituții; voluntariatul în armată nu este complet acceptat; interesul pentru politică, deci și pentru politica de securitate, este moderat; există o tendință de respingere a străinilor, un nivel de toleranță scăzut.

Studiile recente arată că românii seamănă tot mai mult cu ceilalți europeni, chiar dacă în multe privințe tind să fie mai încrezători decât alții în proiectul european. Oscilațiile între identitatea europeană și cea națională, întâlnite în majoritatea țărilor europene, demonstrează că evoluția procesului de omogenizare culturală la nivelul Uniunii Europene nu este lineară.

În spatele unei diversități remarcabile a sistemelor de valori, putem vorbi despre o *ireversibilitate axiologică*, conform căreia va exista permanent un set de valori și norme generale spre care tind oamenii. Nu este vorba deci de a suprima contradicțiile civilizației noastre, ci de a deveni conștienți de ele, pentru a descoperi unde sunt punctele de ruptură și pe ce ne putem sprijini pentru elaborarea proiectelor de transformare.

Susținem deschiderea culturală a românilor, creșterea permeabilității culturii române la alte culturi, nu neapărat și nu numai la cultura occidentală, și de aceea ne opunem izolaționismului cultural sub pretextul securității culturale. În același timp, susținem un expansionism cultural românesc prin creație. Cu siguranță că acesta trebuie încurajat și finanțat.

Educația militară se confruntă în prezent cu multiple provocări determinate de procesele de reformă inițiate la nivelul global al societății românești, dar și ca urmare a procesului de transformare a armatei și, în mod implicit, a conținutului profesiei militare. Deși nu putem aprecia cu precizie impactul educației militare asupra valorilor împărtășite de militari, suntem convinși că omogenizarea valorilor în cadrul profesiei militare se produce gradual, pe măsura evoluției procesului de socializare profesională din instituțiile militare de învățământ.

Educația militară devine astfel fundamentul viitoarei armate moderne și principalul instrument prin care vom reuși ca diferențele culturale, percepute astăzi ca

amenințări la adresa securității internaționale, să fie acceptate și integrate în cadrul unei culturi a diversității și toleranței, în cadrul multiculturalismului. De aceea, pentru mediul militar, trebuie identificate **soluții** concrete, în vederea realizării unei educații multiculturale, dintre care enumerăm:

- introducerea în criteriile de selecție și promovare a militarilor cunoașterea limbilor străine; la grade superioare, cunoașterea a cel puțin 2 limbi străine;

- introducerea disciplinelor de studiu care să asigure dezvoltarea culturii civice, politice și de securitate; ideea că militarul este, înainte de toate, cetățean trebuie să constituie elementul central sau primordial în construirea modelelor pentru absolvenții diverselor forme de pregătire profesională;

- participarea sistematică a specialiștilor militari la dezbateri publice, pentru a dezvolta o opinie favorabilă valorilor militare.

În mediul universitar, militar și civil, trebuie identificate **măsuri** pentru:

- dezvoltarea potențialului universității pentru cooperare internațională;
- introducerea de programe de studii (licență, masterat) cu predare în limba engleza;
- un proiect universitar de cooperare trans-culturală, prin introducerea unor programe de studii comune între universități militare sau civile, românești sau străine;
- acordarea de burse pentru studenții militari sau civili la universități străine;
- creșterea nivelului de calificare a profesorilor și cercetătorilor, prin programe de mobilități în străinătate;
- pregătirea pentru programul 7 cadru pentru cercetare, prin înființarea unei structuri distincte în cadrul universităților destinate managementului proiectelor de cercetare științifică;
- dezvoltarea învățământului on-line.

Acestea sunt doar câteva sugestii în vederea concretizării aspirațiilor noastre spre o lume a valorilor general umane, ca fundament al dezvoltării competențelor interculturale, necesare militarilor români în cadrul misiunilor executate în afara teritoriului național.

Bibliografie:

- [1]. ANTONESCU, L., 1996, **Paideia. Fundamentele culturale ale educației**, Editura Polirom, Iași.
- [2]. BENNETT, M.J. (1986), *A Development Approach to Training for Intercultural Sensitivity*, în *International Journal of Intercultural Relation*, no.10.
- [3]. CUCOȘ, C., (2000), *Educația – Dimensiuni culturale și interculturale*, Polirom, Iași.
- [4]. KIM, Y.Y., (2001), *Becoming Intercultural: An Integrative Theory of Communication and Cross Culture Adaptation*, Thousand Oaks, Calif., Sage.
- [5]. LECLERCQ, J-M., *Facets of interculturality in education. Responses to violence in everyday life in a democratic society*, (Consiliul European, 2004); lucrare disponibilă la adresa www.coe.int.
- [6]. PAIGE, R.M., (1993), *On the Nature of Intercultural Experience and Intercultural Education*, în R.M. Paige (ed.), *Education for Intercultural Experience*, Yarmouth, ME, Intercultural Press

- [7]. Directiva Comisiei Europene, Communication on a European agenda for culture in a globalizing world, Brussels, 2007.
- [8]. SOETERS, J. și van der MEULEN, J. (ed.), *Cultural Diversity in the Armed Forces: An International Comparison*, Abingdon, Routledge, 2007
- [9]. <http://www.interculturaldialogue2008.eu>

ASPECTE GENERALE ALE CONCEPTULUI DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU PLATFORMELE MARINE DE FORAJ ȘI EXTRAȚIE ROMÂNÊȘTI

Georgică SLĂMNOIU*

The paper presents the results of the author's research on the concept of integrated security system for Romanian marine drilling rigs. It is emphasized the fact that the security problem of these critical infrastructure objectives, as main element of social and technological quality, is imposed as a fundamental condition for economic efficiency.

Starting from the idea that we can not discuss economic efficiency unless there is safety and stability in the industrial processes without any damage to the environment, and the fact that the objectives of international terrorism are getting closer and closer to these facilities, the author proposes to develop a concept and to implement a security mechanism that will ascertain quality and will face some undesired dangerous events (terrorism acts, sabotage, robbery, storms, earthquakes, floods, explosions, gas emissions or pollution, etc.).

Introducere

Platformele marine de foraj și extracție fac obiectul protecției fizice crescute ca parte a cadrului național al infrastructurii critice; de exemplu, spațiul aerian și apropierea pe mare fac subiectul supravegherii și intervenției militare opționale.

Un sistem de securitate integrat este întotdeauna o combinație de măsuri umane, tehnice și procedurale, menite să realizeze descurajarea, întârzierea, detecția, evaluarea și intervenția în cazul încercărilor de acces neautorizat la nivelul perimetrului câmpului de exploatare marin cât și al facilităților platformelor de foraj și extracție. Din practica ultimilor ani s-a constatat că măsurile de protecție exclusiv umane sunt absolut ineficiente în condiții specifice, fiind imposibilă chiar și păstrarea integrității împrejmuirilor perimetrare, fără a mai pune problema prevenirii accesului neautorizat.

Pe parcursul timpului au fost întocmite liste (ce trebuie mereu analizate și actualizate) referitoare la problemele ce apar în proiectarea și realizarea sistemelor integrate de protecție a platformelor. Unele dificultăți își mențin caracterul de actualitate și care au un impact major asupra performanțelor globale ale sistemului de protecție sunt:

- necunoașterea cu exactitate a tuturor datelor ce caracterizează complet amenințarea (disponibilitate, „amprente” specifice, parametrii evolutivi – viteză, autonomie etc. - potențial distructiv etc.) cu implicații directe asupra modului de stabilire a unor caracteristici tehnice și operaționale: dimensiunile ariei de supraveghere, tipul senzorilor utilizați, rezoluții unghiulare și în distanță etc.;

- estimarea cu dificultate a caracteristicilor resurselor utilizate pentru combaterea amenințării: tip de contracțiune, efective, timp de reacție (în funcție de dispunere, mijloace de deplasare etc.), mijloace de lovire (non-letale sau letale);

* Comandor conferențiar universitar, Centrul de Cercetare Științifică pentru Forțele Navale, Constanța

- necesitatea aprecierii cât mai exacte a condițiilor de mediu generale și specifice unei anumite locații în vederea stabilirii tipului de senzori utilizați, performanțelor de detecție, necesitatea folosirii unor sisteme redundante etc.;

- necesitatea automatizării proceselor de supraveghere, detecție, urmărire și identificare impusă de caracterul permanent al activității și de importanța ei.

Efectuarea de analize cu caracter general valabil pe domeniul problemelor menționate nu poate fi considerată o activitate productivă și pertinentă.

1. Definirea conceptului de sistem integrat de securitate

Într-o lume în care insecuritatea (nesiguranța și instabilitatea) atinge numeroase aspecte ale vieții cotidiene (sociale, economice, politice, militare ș.a.) acțiunile practice pentru obținerea regimului normal de funcționare au fost asociate cu susținute eforturi teoretice pentru definirea și implementarea unor noi concepte în materie.

Ca element de caracterizare a calității unui sistem securitatea este definită ca fiind capacitatea sistemului de a-și conserva caracteristicile funcționale sub acțiunea unor factori distructivi care pot să-l transforme în pericol pentru mediul înconjurător, să afecteze viața oamenilor aflați în zona de risc ori să provoace pagube materiale, informaționale sau morale. Sunt deja de utilitate curentă sintagmele: securitate oportună, suficientă, totală, maximală, absolută, optimă, durabilă, minimală sau vitală.

Cu argumentul experienței se optează pentru conceptul de securitate deplină care reunește atributele de complexitate și responsabilitate, aduce rezolvări echilibrate la atacuri și accidente, realizează condițiile de absolută necesitate impuse prin legi, norme sau standarde. Semantic, securitatea deplină este calitatea definitorie de cuprindere conceptuală a tuturor aspectelor juridice, organizatorice, informaționale, fizice și de personal ale securității, în medii calitativ superioare, cu mecanisme oportune, viabile, adaptive și perfecționabile, capabile să facă față unei game largi de atacuri, încercări și accidente tratate previzionar, în timpul desfășurării sau după încetarea acestora, cu asumarea conștientă a unui risc operațional, în limita unor costuri necesare suportabile.

1.1. Managementul securității

Managementul riscului cuprinde o gamă largă de activități, riguros definite și organizate, care, plecând de la condițiile de existență și obiectivele fundamentale ale instituției analizează, într-o concepție de securitate, factorii de risc în vederea minimizării riscului asumat și costurilor necesare.

Literatura de specialitate menționează câteva metode consacrate, dintre care amintim:

- metoda interdependențelor funcționale;
- metoda matricelor de risc.

În aplicarea primei metode (Chris Horne-Marea Britanie) se pleacă de la evidențierea factorilor controlabili (structura organizatorică și de personal, strategia de securitate, sistemele de securitate și procedurile aplicate) și a celor necontrolabili (erori de sistem, acțiuni teroriste, greve, catastrofe naturale). Metoda evidențiază interdependența ierarhică de evenimente pozitive aflate în relații de tip “sau logic” ori

“și logic” permițând clarificarea amenințărilor, măsurilor și contramăsurilor.

Componentele principale ale celei de-a doua metode sunt: aria protejată, amenințările probabile și nivelul de risc.

Pentru construirea matricei de risc se determină ariile protejate și, în special, zonele vitale; se cuantifică consecințele în cazul atacurilor reușite și se calculează valoarea riscului asumat prin însumare ponderată a valorilor cuantificate. În definirea zonelor vitale de securitate o metodă modernă este metoda “arborilor de defectări” care constă în parcurgerea următoarelor etape:

- analiza preliminară a amenințărilor;
- stabilirea obiectivelor amenințate;
- definirea zonei vitale.

Aplicarea metodei matricei de risc la obiectivul propus duce la obținerea unor valori pentru “riscul asumat” care, comparate cu conceptul atitudinii față de risc (acceptabil, atitudine selectivă, inacceptabil), determină, fie:

- toleranța selectivă, cu măsurile de prevenire și atenuare a efectelor;
- neacceptabilitatea, cu măsurile de asigurare pentru cazurile de materializare a riscurilor maxime.

Analiza caracteristicilor obiectivului pune în evidență:

- caracteristici fizice:
 - *zona amplasării;*
 - *zona extinderii imediate;*
 - *perimetrul amplasamentului;*
 - *zona interioară imediată;*
 - *zona spațiului funcțional;*
 - *zona spațiului interior.*
- caracteristici funcționale:
 - *caracteristicile activității obiectivului;*
 - *categoria și caracteristicile echipamentului;*
 - *vectori de transport.*
- caracteristici informaționale:
 - *cadrul informațional;*
 - *nivel informatizare;*
 - *flux informațional;*
 - *rețele de calculatoare suport;*
 - *securitatea fizică a informației.*
- caracteristici de personal:
 - *tipuri de potențial infractor estimat;*
 - *tipul relațiilor cu instituții similare;*
 - *caracteristicile personalului propriu.*

În esență, managementul riscului reprezintă “teoria”, în timp ce căile de reducere a riscurilor identificate revin managementului securității, adică “practicii”. Structural, acesta din urmă constă dintr-un complex de măsuri organizatorice, fizico-tehnologice și informaționale capabile să preîntâmpine acțiunea factorilor distructivi pentru a le diminua sau anihila consecințele.

În conformitate cu prevederile legale, în funcție de riscul și costurile asumate de instituție, strategiile de securitate se așează pe următoarele niveluri:

- minimală, risc asumat de circa (12-15)% ;
- suficientă, risc asumat de circa (8-12)%;
- acoperitoare, risc asumat de circa (5-8)%;
- sigură, risc asumat de circa (3-5)%.

În funcție de gradul de acoperire a domeniului de activitate a instituției strategiile sunt de două categorii:

- globale (omogene sau ierarhice);
- parțiale.

Costurile strategiilor globale sunt mari, calea de urmat depinde de importanța funcțională a componentei protejate în sistem și de nivelurile de risc acceptate.

1.2. Conceptul de sistem integrat de securitate

Datorită implicațiilor sociale majore ale obiectivelor industriale (producătoare de bunuri, asiguratoare de locuri de muncă, concentratoare de valori, elemente de tehnologie și procese de timp real, colective umane integrate, realizări arhitectonice sau construcții remarcabile, precum și elemente de mare influență ecologică), problema securității acestora, ca principal element de calitate tehnologică și socială, se impune ca o condiție fundamentală de eficiență economică.

Având în vedere că nu se poate discuta despre eficiență economică decât în condițiile în care procesele industriale se desfășoară în siguranță și stabilitate, fără urmări ecologice, adică în securitate, precum și faptul că obiectivele terorismului internațional se aproprie, din ce în ce mai mult și de aceste capacități (acestea coroborate evident cu aspectele concurenței nelociale), se impune realizarea unui concept și implementarea unor mecanisme de securitate care să asigure calitatea și să facă față unor evenimente nedorite, periculoase (acte de terorism, sabotaje, furturi, cutremure, inundații, explozii, emisii de noxe sau poluări etc.) – vezi figura 1.

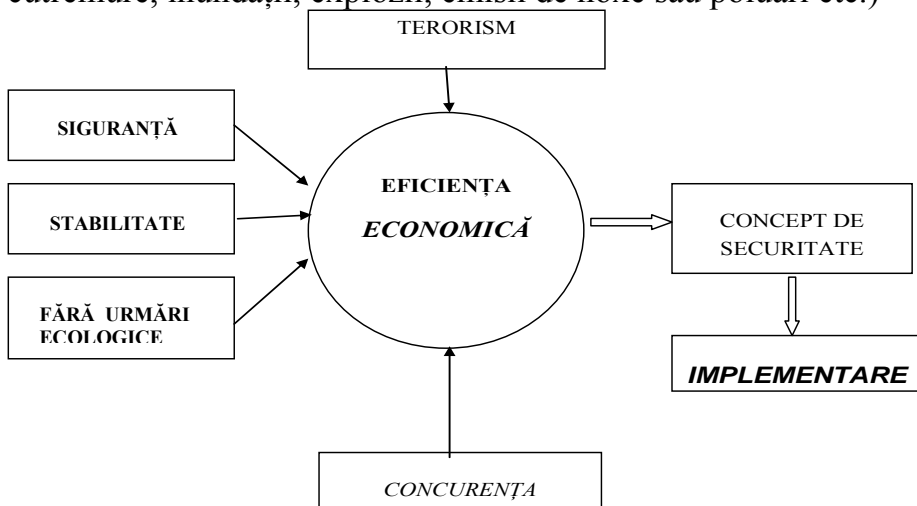

Fig. 1 Necesitatea conceptului de securitate pentru capacități industriale

Plecând de la ansamblul amenințărilor generale (acte de terorism, sabotaj, disimulări informaționale, accidente tehnologice și de producție, fenomene meteorologice de mare intensitate etc.), dar ținând seama, în special, de caracteristicile capacităților industriale, din punctul de vedere al securității, acestea se pot împărți așa cum se prezintă în tabelul nr. 1.

Din punctul de vedere al procesului de producție, capacitățile industriale se împart în trei clase:

- monoproses;
- multiproses;
- multiproses cu consecințe de insecuritate cumulative.

Clasele multiproses și, mai ales, multiproses cu consecințe de insecuritate cumulative (aici fiind incluse și platformele marine de foraj și extracție) sunt tratate ca obiective de securitate deosebit de sensibile, încadrându-se și ele în clasele superioare de securitate G, F, E și mai puțin în D.

Această clasificare atrage atenția asupra faptului că problema securității este complexă, cu un set de măsuri fundamentale comune, dar diferențiată (dedicată), atât pentru clase de capacități, cât și pentru capacități în sine.

În fine, tratarea problemelor de securitate nu poate face abstracție de faptul că aceste capacități sunt supuse întregii game de amenințări (fizice, informaționale, funcțional-tehnologice, organizatorice și de personal), cu mențiunea că raportul dintre amenințările fizice și cele funcțional-informaționale își mută ponderea, tot mai evident, spre cele din urmă, ceea ce complică și mai mult problema securității industriale.

Tipul capacității industriale	Nivelul de risc	Clasa de securitate	Exemple de capacități industriale
Impact social major	3,2 – 5	E, F, G	Capacități termo și hidroelectrice, rețele de distribuție electricitate, gaze și produse petroliere, cu densitate tehnologică și distribuție geografică însemnată
Consecințe catastrofice	3,2 – 5	E, F, G	Capacități nucleare, chimice, armament și materiale explozibile, rafinării etc.
Deosebit de sensibile	3,2 – 4,5	E, F	Capacități strategice, atât ca tehnologii utilizate, cât și ca produse realizate
Supuse unor mari presiuni	3,2 – 4	E	Capacități de mare eficiență economică, aflate în puternică concurență pe piață
Nivel de risc mediu	1,1 – 3,2	B, C, D	Obișnuite ca mărime și producție
Nivel de risc scăzut	1,1 – 2,2	B, C	Capacități aflate în conservare, în lichidare, în dezmembrare, dar care ecologic ar putea constitui anumite pericole

Tabelul nr. 1 Clasificarea capacităților industriale din punctul de vedere al securității

În sprijinul acestei afirmații este suficient să remarcăm doar faptele de disimulare informațională a conducerii proceselor tehnologice, ale căror consecințe sunt cu atât mai grave, cu cât efectele negative pot apare abia în timpul exploatării produselor (de exemplu, o serie de defecte tehnice la vectorii de transport sau la aparatura complexă, tratamente neadecvate la elementele de rezistență etc.).

Să remarcăm, de asemenea, dezvoltarea și diversificarea, nedorite dar deosebit de spectaculoase, ale mijloacelor și procedeelelor de atac asupra acestor capacități, precum și timpul nelimitat la dispoziția atacatorilor pentru a-și pregăti acțiunile.

Față de complexitatea securității industriale, precum și datorită noilor mutații și orientări teroriste, se impune, cu precădere, elaborarea unui nou concept de securitate care să integreze problemele de calitate, de securitate a mediului de afaceri (aprovizionare, producție, piață, relații de cercetare, bancare etc.), sociale, tehnologice, ecologice și de protecție fizică, informațională, de personal, împotriva incendiilor și catastrofelor naturale, și care să fie capabil să atenueze consecințele producerii evenimentelor nedorite și să contribuie la restabilirea cât mai rapidă a capacității de producție.

În esență, acest concept trebuie să prevadă:

- analiza amenințărilor;
- determinarea vulnerabilităților;
- evaluarea riscurilor producerii evenimentelor nedorite și a consecințelor acestora;
- stabilirea clasei de securitate a capacității și a strategiei de securitate, în funcție de riscurile și costurile posibil a fi suportate;
- definirea mediului de securitate necesar păstrării și dezvoltării capacității de producție;
- definirea securității mediului de afaceri;
- realizarea, implementarea și integrarea mecanismelor de securitate într-un sistem complex și eficace;
- stabilirea și constituirea structurii de securitate care să asigure stabilitatea dinamica a sistemului;
- evaluarea, testarea și autorizarea sistemului de securitate realizat;
- determinarea limitelor de deschidere și de perfecționare;
- stabilirea măsurilor de mentenanță;
- definirea și realizarea cadrului de asigurare complexă (pagube, riscuri etc.) a capacității de producție protejate.

Evident, conceptul de securitate este o problemă de mare profesionalism, dar, pentru ca acesta să fie cât mai adecvat nevoilor reale de protecție, el trebuie realizat într-o strânsă colaborare cu beneficiarul, cu analize și testări complexe, pe subetape, etape și în final.

Consecința realizării conceptului o reprezintă mediul de securitate al capacității industriale, care trebuie să asigure:

- securitatea mediului de afaceri;
- securitatea proceselor de producție;
- securitatea calității;
- securitatea ecologică;
- confidențialitatea tehnologică;
- securitatea fizică (perimetre, clădiri, linii tehnologice, capacități de conducere și informaționale, personal, bunuri);
- securitatea informațiilor (inclusiv licențe, mărci, rețete de fabricație);
- un cadru moral de educație și comportament pentru securitate al întregului personal angajat (norme, angajamente de confidențialitate, coduri deontologice);

- prevenirea și stingerea incendiilor;
- protecția împotriva catastrofelor naturale;
- cadrul juridic al desfășurării activității structurii de securitate;
- cadrul, resursele și procedeele de înlăturare a consecințelor producerii evenimentelor nedorite și de restabilire a capacității de producție.

Pentru a asigura mediul, sistemele de securitate ale capacităților industriale trebuie să realizeze:

- prevenirea și descurajarea acțiunilor răuvoitoare;
- detecția, cât mai devreme posibil, a acțiunilor răuvoitoare;
- întârzierea desfășurării acțiunii răuvoitoare;
- stoparea acțiunii (prinderea și neutralizarea răuvoitorilor înainte de a-și finaliza acțiunea);
- micșorarea la minimum posibil a urmărilor unei acțiuni răuvoitoare reușite;
- evidențierea unui număr cât mai mare de indicii în vederea urmăririi și prevenirii răufăcătorilor;
- siguranța și stabilitatea proceselor și afacerilor;
- confidențialitatea informațiilor și a proceselor de conducere;
- protecția împotriva incendiilor și a catastrofelor naturale;
- eliminarea sau atenuarea, cât mai mult posibil, a accidentelor tehnologice și de muncă, precum și a celor cu consecințe ecologice.

În vederea realizării unui mediu de funcționare optimal, pentru sistemele de securitate trebuie adoptate următoarele măsuri:

- structurarea optimală a construcțiilor – arhitectură și instalații;
- aplicarea celor mai performante tehnologii de supraveghere și alarmare;
- măsuri organizatorice (atât în interior, cât și în mediul de afaceri) adecvate;
- realizarea unui sistem informatic util, eficace și cu suport sigur (rețele de calculatoare și baze de date).

Structura sistemului de securitate va avea la bază datele rezultate din analizele descrise și conceptul stabilit:

- strategia de securitate;
- amenințările, vulnerabilitățile, tratarea riscurilor și direcțiile de insecuritate;
- scopul acțiunilor răuvoitoare;
- atacurile maxim credibile;
- zonele critice (vitale).

La structurarea sistemelor de securitate industrială trebuie să se țină seama și de următoarele principii:

- sistemul de securitate este rezultatul unei concepții, al strategiei alese și al unei atente analize de costuri și eficiență;
- are comportament adaptabil, este deschis și perfectibil, dar este dedicat obiectivului pe care îl protejează;
- are structură mixtă (om – mașină) și caracter cibernetic, cu autoreglare și învățare în funcție de politicile de securitate de succes aplicate;
- “înghețarea” și neadaptarea în securitate înseamnă insecuritate;

• costurile relativ mari ale securității pot fi serios diminuate prin analize profesionale și mecanisme adecvate și, oricum, compensate de siguranța afacerilor, producției, satisfacția clienților, siguranța și comportamentul personalului.

3. Beneficiile sistemului integrat de securitate

Multiplicator de forță

Sistemele de securitate integrate reprezintă multiplicatori ai forțelor. Aceasta deoarece ele pot mări raza de acțiune a personalului de securitate, ofițerul de la consolă / pupitru pătrunzând cu „ochii”, „urechile” și „vocea” acolo unde în mod normal sau în timp util nu se poate ajunge.

Folosirea supravegherii video întărește rolul ofițerilor de patrulare întrucât cu ajutorul camerelor video se poate realiza o mai bună supraveghere decât cea făcută doar cu ajutorul personalului. Sistemele de detecție și supraveghere semnalează personalului de securitate despre comportamente / situații necuvenite sau suspecte, iar sistemele de comunicații permit ofițerilor să se adreseze subiecților dintr-o anumită clădire din alt stat sau dintr-o altă țară în timp ce comportamentul lor este urmărit pe ecran.

Sisteme multiple

Integrarea alarmei, controlului accesului, supravegherea video și a comunicațiilor de securitate într-o singură platformă hardware / software permite o folosire mult mai eficientă a forței umane. Cu cât integrarea sistemelor este mai bună, cu atât organizația își va putea folosi mai eficient forța de securitate.

Zone multiple

Monitorizarea mai multor zone extinde abilitatea sistemului. În acest moment este necesar un sistem de securitate extins întrucât monitorizarea mai multor zone implică folosirea unei rețele sau a internetului. Monitorizarea mai multor zone poate fi înșelătoare datorită lărgimii de bandă a rețelei.

Mai multe puncte de lucru

De asemenea, câteva organizații mari au mai multe unități de lucru. De exemplu, o companie petrochimică poate avea unități de foraj, unități de transport, rafinării, terminale și puncte de vânzare. Toate acestea pot beneficia de introducerea într-un program de securitate.

Performanță îmbunătățită a sistemului

Sistemele extinse asigură, de asemenea, o performanță semnificativ îmbunătățită. Integrarea sistemelor multiple în diverse zone într-o interfață coezivă a utilizatorului permite o comandă și un control simple, directe. Sistemele gigant devin controlabile.

Monitorizare îmbunătățită

Monitorizarea sistemului este de obicei dramatic îmbunătățită față de sistemele din clasa non-extinsă. Integrarea alarmelor, controlului accesului, supravegherii video

și a comunicațiilor într-o platformă oferă ofițerului de la consolă informații coerente și în timp real despre evenimentele în desfășurare și tendințe / intenții. Acest lucru este dovedit în cazul sistemelor care folosesc software de „conștientizare” a situației care situează alarmele și avertizările într-un context dinamic al zonei și al planurilor astfel ca ofițerul de la consolă poate observa activitatea suspectă în desfășurare conectată nu numai la împrejurimi, ci și la elementele de securitate care reacționează.

Pregătire redusă

Sistemele de securitate extinse necesită mai puțină pregătire. Funcțiile de bază ale operatorului consolei pentru un sistem cu adevărat bine proiectat pot fi învățate în doar câteva minute (alarme de răspuns, vizualizarea înregistrărilor video asociate, răspunsul la intercomunicații). Întrucât interfața este standardizată în cadrul întreprinderii, se practică pregătirea între clădiri și facilități. De asemenea, operatorii unei zone pot asigura sprijin pentru un ofițer de la consolă sau pot supraveghea o alta.

Comunicații mai bune

Sistemul asigură de asemenea comunicații mai bune. Imaginați-vă o singură platformă software care integrează intercomunicațiile de securitate, telefonul, telefoanele celulare cu funcții integrale walkie-talkie, radio cu 2 căi etc. într-o platformă ușor de operat.

Imaginați-vă un ofițer de consolă care poate purta o cască fără fir, o cască cu fir sau care poate folosi microfonul și boxele computerului și, pentru a vorbi, să apese un buton cu piciorul sau mai simplu mouse-ul. Eficiența sistemului este mult mai mult îmbunătățită atunci când sistemul înșiruie intercomunicațiile corespunzătoare automat de fiecare dată când este selectată o cameră. Cu cât sistemul prezintă operatorului consolei uneltele pentru a acționa ca și cum el / ea ar fi la fața locului, cu atât mai mult sistemul servește scopului de securitate. (Această funcție este cel mai bine îndeplinită prin software de conștientizare a situației adăugat la software-ul convențional al sistemului integrat de securitate).

Eficiență îmbunătățită a muncii

Pentru multe din motivele prezentate mai sus, sistemele de securitate integrate și extinse sporesc eficiența muncii. Există mai puține console, mai puține gărzi, nu există monitorizare suplimentară, nu există monitorizare live nocturnă acolo unde aceasta nu era eficientă din punct de vedere al costurilor și există ajutor reciproc între zone și clădiri. Toți acești factori scutesc personalul de efectuarea activității de patrulare și îl pune în direct cu consola centrală.

Costuri reduse pentru mentenanță / întreținere

În general, sistemele de securitate integrate sunt construite folosind o tehnologie comună pentru întreaga platformă. Ele sunt de asemenea în general construite în baza unei tehnologii mai simple decât una sofisticată. Cheia succesului o reprezintă deseori combinația elegantă de tehnologii simple într-un sistem superior rafinat. Această simplitate arhitecturală inerentă rezultă deseori în costuri de mentenanță / întreținere mai reduse. Deși rezultatele sunt elegante și sofisticate,

tehnologia este de fapt mai simplă acum decât în trecut. Ideea constă în combinarea funcțiilor logice booleane simple (și, sau, nu, numărare, contorizare etc.) în mod eficient.

Durata de viață a sistemului prelungită

Sistemele de securitate au de regulă viață scurtă. Sistemele de securitate contemporane sunt alcătuite din numeroase componente fragile care fie se deteriorează, fie nu se pot moderniza pe măsură ce sistemul lucrează.

Astfel, atunci când sunt necesare upgradări, este deseori necesar ca elemente care nu sunt foarte vechi să fie aruncate întrucât nu sunt compatibile cu tehnologiile mai noi. Această uzură din construcție are tradiție în istoria sistemelor de securitate. Majoritatea sistemelor de construcție sunt așteptate să reziste 15-20 ani. Unele sisteme de construcție, inclusiv rețeaua electrică de bază, sunt așteptate să aibă aceeași durată de viață ca și clădirea respectivă. În orice caz, majoritatea sistemelor electronice realizate de fabricanți importanți și instalate de integratori importanți rezistă mai puțin de 7 ani. Un sistem de securitate integrat bine proiectat ar trebui să reziste 10-15 ani între upgradările arhitecturale importante.

Cum se realizează integrarea

Integrarea sistemului presupune atât integrarea componentelor, cât și integrarea funcțiilor. Funcțiile de nivel înalt se pot realiza integrând componente într-un sistem de lucru în locul subsistemelor deconectate individuale. Integrarea sistemelor nu reprezintă o provocare din punct de vedere electronic; este desigur o provocare tehnică, dar mai mult, ea reprezintă o provocare a imaginației. Uneori, cercetarea, explorarea și invenția sunt necesare.

Concluzii

Legislația și politica națională nu stabilesc reguli de bază complete pentru protecția platformelor maritime, reguli care trebuie să includă prevenirea și minimalizarea atacurilor teroriste, pregătirea echipajului pentru a fi gata de a reacționa în fața atacurilor, o capacitate de răspuns imediat la fața locului și organizarea pentru refacerea în urma unui atac asupra rețelei de energie situate de-a lungul coastei.

Drept urmare s-a impus ca necesitate definirea conceptului de sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj și extracție românești care operează în zona economică exclusivă a României, concept care s-a bazat pe o analiză complexă a riscurilor și amenințărilor la adresa securității și siguranței acestor platforme în contextul geopolitic și geostrategic actual din zona Mării Negre.

Acest concept va sta la baza stabilirii modelului teoretic funcțional al sistemului integrat de securitate pentru o platformă marină de foraj și extracție românească, fapt care ar putea contribui în viitor la diminuarea riscurilor la adresa acestor componente ale infrastructurii critice.

Consider că prezenta lucrare poate constitui o bază de plecare într-o abordare structurată și aduce un mod novator și în același timp tehnic de abordare a problematicii securității platformelor marine de foraj și extracție românești.

Bibliografie:

- [1]. ARĂDĂVOAICE, Gh., **Terorism, antiterorism, contraterorism**, București, Editura ANTET, 1997.
- [2]. ASOFIEI, V., **Apărarea comunicațiilor maritime**, Editura Militară, București, 2004.
- [3]. BUZAN, B., WAEVER; Ole, de WILDE, Jaap, **Security: A New Framework for Analysis**, Lynne Rienne Publishers, London, 1998.
- [4]. FILIP, Florin Gh., **Decizie asistată de calculator**, București, Editura Tehnică, 2002.
- [5]. GARNIER, B., WOODALL, R., *MAPS: The ultimate harbour protection system*, Istanbul, Conferința TICA 2005.
- [6]. KESSEL, R.T., **NATO Harbour Protection Trials 2006 analyst report: habour surveillance systems**, NATO Undersea Research Centre, La Spezia, Italy, 2007.
- [7]. RADU, O., SLĂMNOIU, G., ZĂRNESCU, L., COȘEREANU, L., *Harbor protection against terrorist threats: difficulties and possible solutions.*, NATO Systems Concepts and Integration Panel Symposium – SCI 180: Force protection in the Littorals, Ottawa, Canada, September 25 – 27, 2006.
- [8]. STEINHÄUSLER, F., FURTHNER, P., HEIDEGGER, W., RYDELL, S., ZAITSEVA, L., *Security Risks to the Oil and Gas Industry: Terrorist Capabilities*, in Strategic Insights, Volume VII, Issue 1, February 2008.
- [9]. SIEGFRIED, R., *Protection against New Asymmetric Underwater Threats*, Conference Proceedings – Underwater Defence Technology Europe 2006, Section 10A.2.
- [10]. ȘORICUȚ, Cristian, *Sisteme de înaltă securitate*, în revista „ALARMA – Arta de a trăi în siguranță!”, septembrie 2008.

MODEL TEORETIC FUNCȚIONAL DE SISTEM INTEGRAT DE SECURITATE PENTRU O PLATFORMĂ MARINĂ DE FORAJ ȘI EXTRACȚIE ROMÂNESCĂ

Georgică SLĂMNOIU*

The paper presents the results of the author's research on the theoretical functional model of the integrated security sistem for a Romanian marine drilling and extraction rig.

The mechanisms of security system for the marine drilling and extraction rig integrated are pointed out: perimetral protection and physical barriers; access control; detection of breaking-in attempt; surveillance by closed circuit television; informational; main and secondary control centers; electro-feeding.

Introducere

În esență, un sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj și extracție este un sistem tipic de comandă și control (C4I) a cărui funcții de bază sunt:

- culegerea de informații prin diverse mijloace, inclusiv tehnice;
- transmiterea și procesarea informațiilor;
- asistarea actului de decizie;
- asigurarea de mijloace pentru ripostă.

Sunt unanim acceptate două axiome în analiza acestui domeniu:

- practic, este imposibil să se asigure protecția 100% a unei infrastructuri critice;
- nu există o soluție unică, universală pentru rezolvarea acestei probleme.

Particularizarea conceptului de securitate pentru platforme marine de foraj și extracție, urmărește implementarea sistemului conform prevederilor amintite, precum și evaluarea, proiectarea și implementarea mecanismelor integrate de securitate incluzând:

- măsuri constructive și de dotări;
- măsuri organizatorice și procedurale;
- măsuri de resurse umane și personal.

În principiu, sistemul de securitate al unei platforme marine de foraj și extracție trebuie să cuprindă următoarele mecanisme:

- protecție perimetrală și bariere fizice;
- control al accesului;
- detecție a tentativei de efracție;
- supraveghere cu televiziune cu circuit închis;
- informațional;
- centre de control principale și secundare;
- electroalimentare.

* Comandor conferențiar universitar, Centrul de Cercetare Științifică pentru Forțele Navale, Constanța

1. Mecanismul de securitate

Mecanismul de securitate reprezintă elementul pragmatic al strategiei de securitate și care, în funcție de complexitatea sa, se manifesta sub una din formele următoare:

- pachet de măsuri, ce conține soluții tehnice și organizatorice parțiale, de domeniul anilor '70;
- mecanism (integrat) de securitate, reunind măsuri, echipamente și forțe umane organizate profesional;
- sistem de securitate, cu caracteristici specifice teoriei sistemelor și funcții de previziune și adaptabilitate.

În funcție de caracteristicile concrete ale obiectivului structura mecanismului de securitate se poate construi plecând de la modelul din schema prezentată în figura 1.

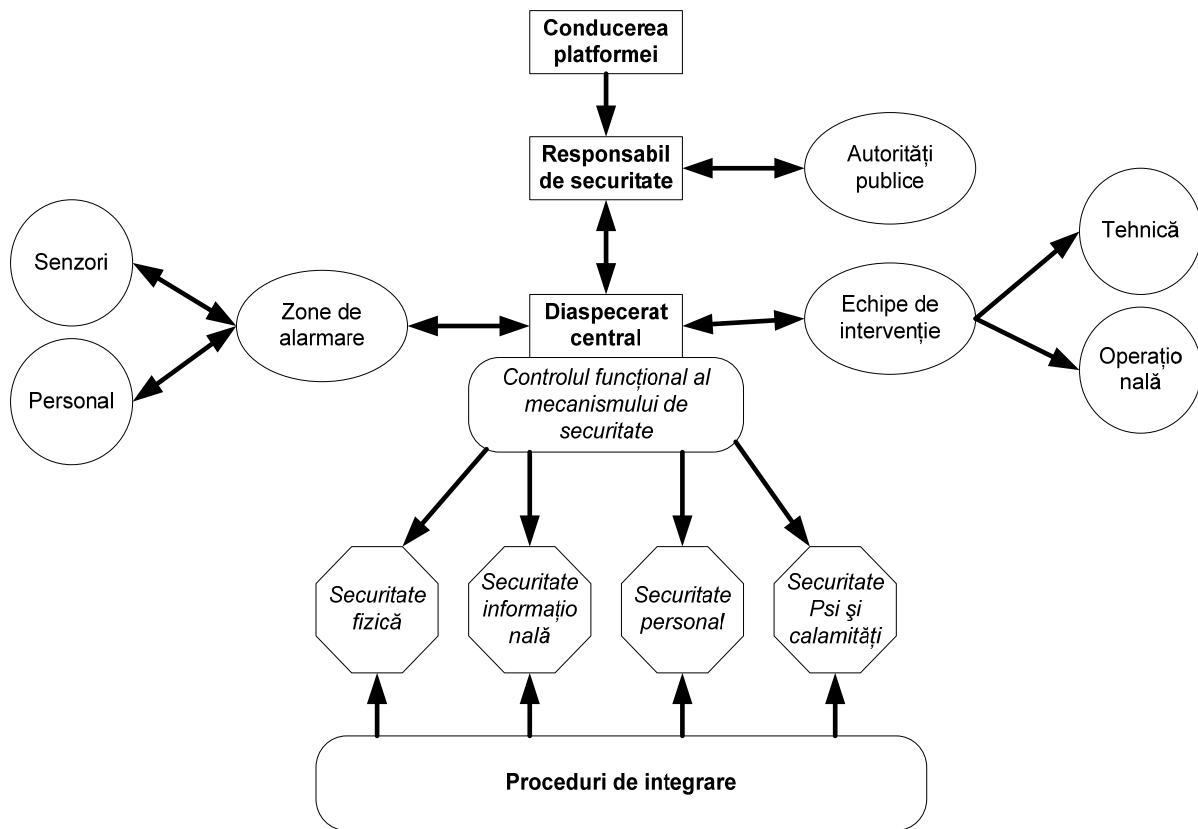

Fig. 1 Model structural al mecanismului de securitate

Spațiul multidimensional în care platforma își poate exercita funcțiunile fără influențe destabilizatoare din partea condițiilor externe și în siguranță față de atacurile și amenințările posibile reprezintă mediul de securitate. Evident, dimensiunile mediului sunt date de relația dintre acesta și riscul asumat și de costurile posibil a fi suportate.

Mecanismul de securitate fizică, ca parte componentă a mecanismului de securitate a unei platforme marine de foraj și/sau extracție are ca scop principal detecția, întârzierea și stoparea (anihilarea) unei acțiuni ostile sau a unei situații

periculoase. El reunește mecanisme cu rol de barieră fizică, detecție la efracție și incendiu, de control acces, de supraveghere cu camere TV, precum și mecanisme de alarmare, intervenție și stingere a incendiilor.

Din punct de vedere structural mecanismul de securitate fizică are aspectul prezentat schematic în figura 2.

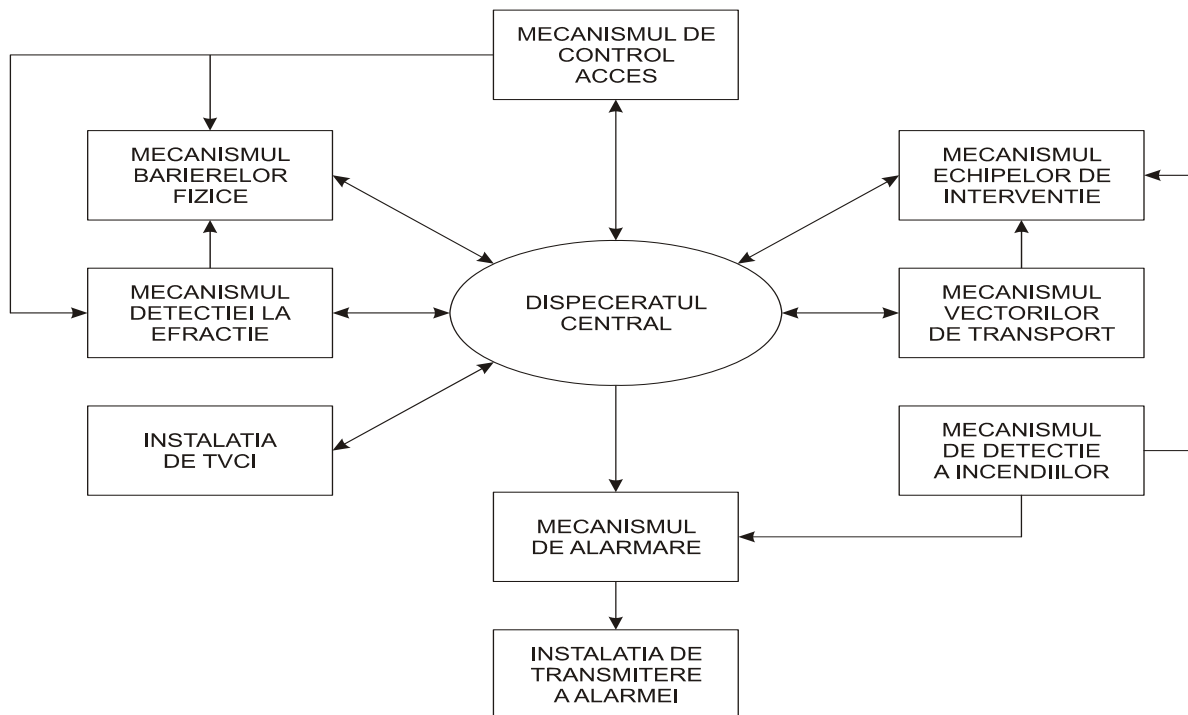

Fig. 2 Structura mecanismului de securitate fizică

Constructiv, toate mecanismele de supraveghere/interdicție trebuie să aibă o dispunere circular-concentrică, pentru a asigura o separație eficientă a zonelor vitale situate la interior față de mediul extern. Numărul de inele-barriere de protecție necesare se proiectează pentru a obține întârzierea calculată.

Printr-o supraveghere/interdicție de tipul celei prezentate în figura 3 sistemul integrat de securitate asigură:

- detecția și monitorizarea tuturor zonelor prin:
radare multiple de detecție, localizate pentru a asigura o acoperire de 360°;
detecția avioanelor mici, de viteză mare;
conectarea la un transponder AIS (sistem de identificare automată) de la bord care furnizează locația tuturor navelor cunoscute și „amice”;
detecția submarinelor și a vehiculelor subacvatice de transport scafandri;
- alertarea și identificarea potențialelor amenințări prin:
zonele de avertizare și alarmare inițiate de către intruși;
alertare automată prin utilizarea camerelor CCTV/termale (IR) cu performanțe ridicate și a sonarelor de înaltă rezoluție;
operatorul poate evalua și clasifica alarmele intrușilor de la consola centrală.
- angajarea posibilelor amenințări care intră în zona de securitate a platformei

prin:

operatorul poate angaja nava „amenințătoare” cu dispozitivul acustic cu putere ridicată și rază mare de acțiune (LRAD) și sisteme cu energie dirijată sau sisteme telecomandate;

mesaje de avertizare pre-înregistrate emise clar la distanțe mai mari de 500m;

tonul de avertizare poate induce în eroare personalul pe o rază de 300m;

lumină puternică de căutare cu caracteristică stroboscopică pentru atenție vizuală și operare pe timp de noapte;

similar, pentru zona subacvatică operatorul poate utiliza sisteme acustice specifice;

în jurul platformei se dispune o barieră de flotoare și plase „antisubmarin” ce nu permite accesul neautorizat al ambarcațiunilor rapide „kamikaze” sau al vehiculelor subacvatice telecomandate identificate și clasificate ca „agresoare”.

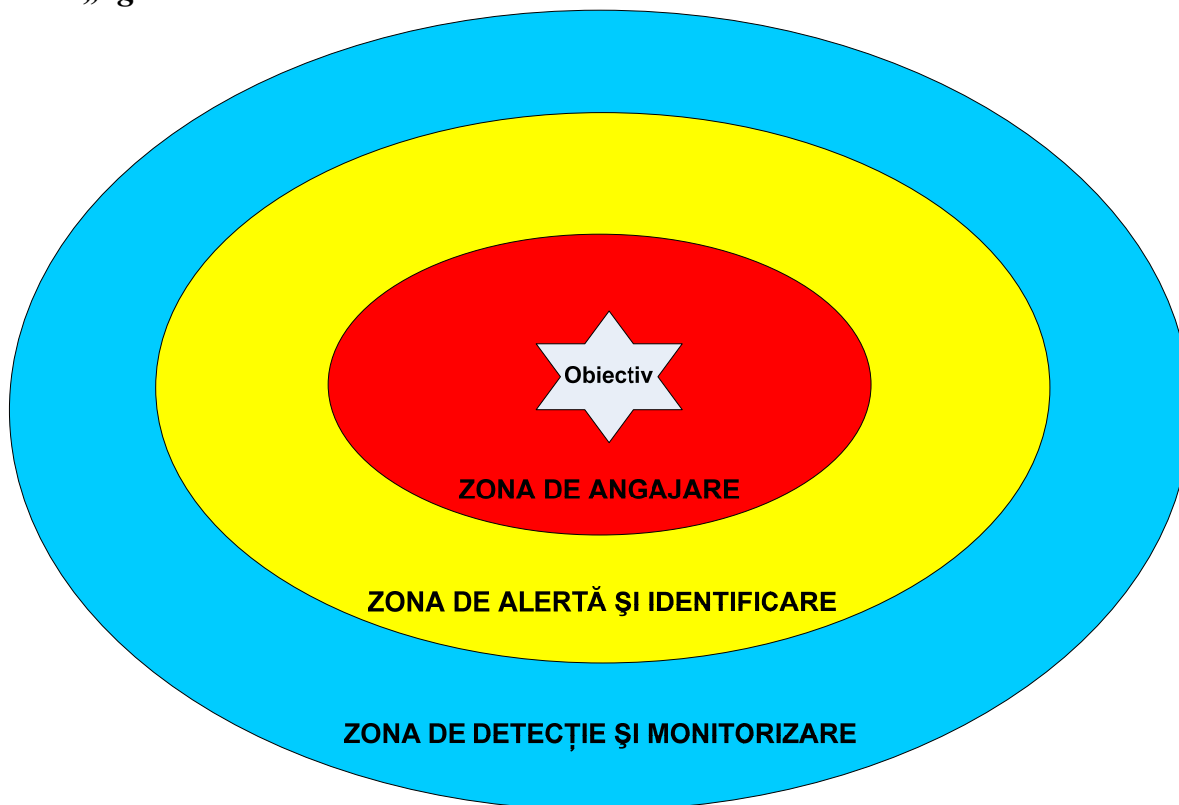

Fig. 3 Structura mecanismului de supraveghere / interdicție

2. Timpul de răspuns

Arhitectura de securitate propusă utilizează metoda de protecție în adâncime care se bazează pe stabilirea de zone concentrice de monitorizare în care sistemele de detecție a potențialilor intruși sunt amplasate cât mai aproape de perimetru pentru a obține un timp minim pentru identificare și reacție în zona de responsabilitate. Subcomponentele sistemului de protecție cu rol de detecție, întârziere și neutralizare

a agresorilor trebuie să aibă o dispunere circular-concentrică, pentru a asigura o separație eficientă a zonelor vitale situate la interior față de mediul extern. Numărul de inele-bariere de protecție necesare se proiectează pentru a obține întârzierea calculată.

Buna funcționare a sistemului și eficiența acestuia se apreciază prin analiza timpilor de răspuns pentru fiecare din etapele ciclului de funcționare din figura 4. Acești timpi sunt dependenți atât de soluția de proiectare și de performanțele sistemului de senzori (timpul de detecție și de transmitere a alarmei) cât și de performanțele metodelor și algoritmilor de identificare (timpul de identificare a cauzei), dar și de factorul uman și procedural (timpul de luare a deciziei și de intervenție a forțelor de reacție).

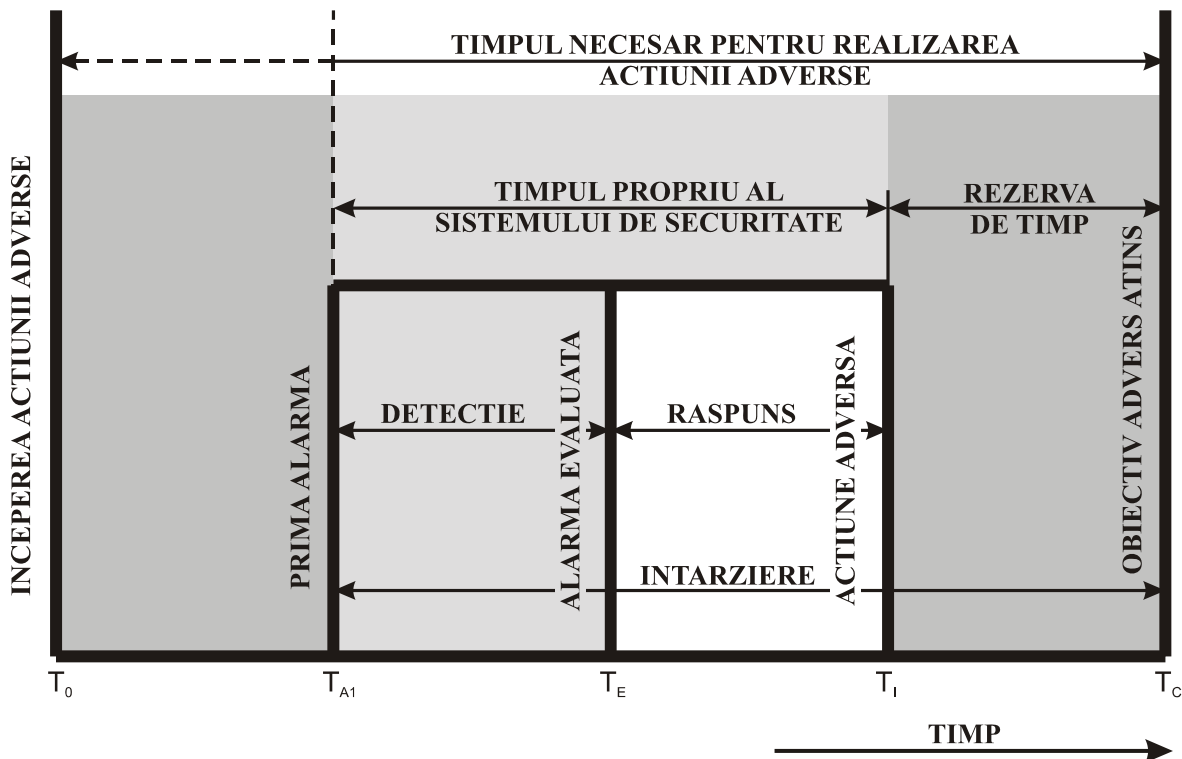

Fig. 4 Timpul de răspuns global

Să analizăm de exemplu cazul scafandrilor:

- echipamentele pot fi achiziționate relativ facil;
- fabricarea unor încărcături explozive sau achiziționarea acestora pe canale obscure nu trebuie considerată o dificultate;
 - pot fi lansați de ambarcațiuni de agrement, de pe nave comerciale etc.;
 - caracteristicile specifice (de exemplu tăria țintei) variază semnificativ în funcție de sistemul sonar (frecvența de lucru, tip de modulație etc.), circuitul respirator utilizat (închis sau deschis) ș.a.m.d.;
- evoluează într-un mediu ale cărui caracteristici îngreunează detecția: zgomot datorat traficului extrem de ridicat, ape puțin adânci, posibilități de mascare ridicate etc.

La viteza de 1 Nd (≈ 0.5 m/s) scafandrul parcurge o distanță de 500 m într-un timp de aproximativ 17 minute. Acești 500 m reprezintă (în mod curent) distanța de

deteție pentru sistemele sonar destinate descoperirii scafandrilor pentru o țintă cu tăria de -25 dB și asigurându-se o probabilitate de dectție mai mare de 90%. Dacă luăm în considerație timpul necesar dectției, identificării și clasificării țintei, stabilirii traiectoriei, aprecierii gradului de periculozitate a acesteia ș.a.m.d. se poate observa că timpul necesar intervenției echipei de contra-acțiune rămâne de circa 8 - 10 minute, ceea ce va implica utilizarea unor mijloace ultrarapide de deplasare, localizarea și neutralizarea „instantanee” a agresorului.

Dacă avem de a face cu atacul unei echipe teroriste, coordonate în timp și spațiu, situația devine critică. Acest fapt se poate agrava ținând cont că tăria țintei pentru un scafandru cu circuit deschis poate ajunge la -27 dB (la 100 kHz), bulele de aer rămase în siajul unei nave maschează pe o perioadă de timp semnificativă ținta (figura 5), iar prezența diverselor obiecte din zona de supraveghere (figura 6), pe lângă faptul că permite scafandrilor să se ascundă, îngreunează semnificativ activitatea operatorului.

Făcând o analiză similară pentru un AUV/ROV ce se deplasează cu o viteză de 4 Nd, remarcăm că acesta parcurge distanța de 1600 m (o distanță uzuală de descoperire a acestui tip de țintă de către sistemele sonar) în aproximativ 13 minute. Dacă luăm din nou în considerație timpul necesar dectției, identificării și clasificării țintei, stabilirii traiectoriei, aprecierii gradului de periculozitate a acesteia se poate observa că timpul necesar intervenției echipei de contra-acțiune rămâne de circa 6 - 8 minute, ceea ce va implica o acțiune extrem de rapidă.

Se pare că am uitat faptul că mecanismul de securitate fizică, ca parte componentă a mecanismului de securitate a zonei în care se află platforma are ca scop principal dectția, întârzierea și stoparea (anihilarea) unei acțiuni ostile sau a unei situații periculoase.

Timpul de răspuns global al sistemului de securitate depinde de barierele aflate în calea de pătrundere a intrusului, de timpul de dectție al sistemului și de rapiditatea acțiunii formațiilor de intervenție.

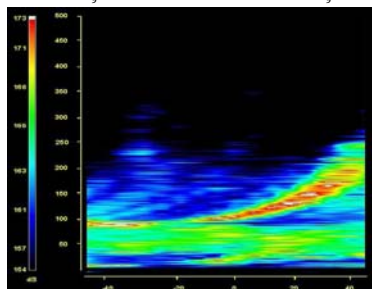

Fig. 5 Zgomot datorat traficului

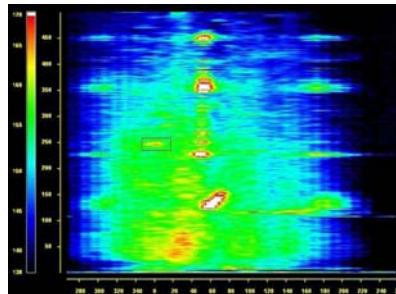

Fig. 6 Scafandru cu circuit închis descoperit la 250 m

La o primă analiză rezultă că:

- se impune protecția prin utilizarea de bariere fizice în scopul întârzierii agresorului (creșterii timpului necesar acțiunii);
- se impune utilizarea (pe lângă senzori de tip sonar) și a unor senzori non-acustici (TV/laser, magnetometre etc.), precum și elaborarea unor algoritmi robuști de fuziune a datelor pentru creșterea probabilității de dectție și simultan scăderea (în limite rezonabile) a probabilității alarmelor false, cu efect direct asupra micșorării constantei de timp a sistemului de securitate;

- se impune efectuarea de cercetări aprofundate și crearea unor baze de date cu „amprente” specifice (pentru a putea discerne între un scafandru și un delfin de exemplu) în scopul micșorării intervalului dintre aliniamentul primei alarme și momentul identificării / clasificării agresiunii.

Astfel de analize (în fapt mult mai aprofundate, ținând cont de specificitatea obiectivului de protejat, de tipul atacului, etc.) trebuie efectuate pentru toate amenințările, pentru toate mediile de acțiune (aerian, terestru, subacvatic).

3. Atribuțiuni funcționale / tehnologii specifice ale sistemului integrat de securitate

Principalele atribuțiuni funcționale ale unui sistem integrat de securitate pentru protecția platformelor marine sunt:

- detecția amenințării;
- clasificarea amenințării;
- interdicția, descurajarea și neutralizarea;
- diminuarea consecințelor.
-

Detecția amenințării

Activitatea de detecție a amenințării și, implicit, sistemele ce participă la aceasta reprezintă una dintre componentele de bază ale unui sistem integrat de securitate. O prezentare succintă a funcțiilor componentelor ce participă la detecție precum și a tehnologiilor potențiale este efectuată în tabelul nr. 1.

	Detecție	Senzori
MISIUNI	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Descoperirea „amenințării” înainte de atac ➤ Identificarea țintei atacului ➤ Menținerea unei posturi defensive (neagresive) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Detecția potențialelor amenințări ce se apropie de aria protejată sau aria de interes
TEHNOLOGII	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fuziunea datelor ➤ Recunoașterea caracteristicilor / anomalii ➤ Avertizare timpurie ➤ Diseminarea informațiilor ➤ Utilizarea unor structuri „inteligente” 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Radar/EO/IR/acustic ➤ Detecția focurilor de armă ➤ Detecția scafandrilor (cu mijloace acustice sau non-acustice)

Tabelul nr. 1

Clasificarea / identificarea amenințării

Componentele (tehnice și umane) aparținând sistemului integrat de securitate și care asigură clasificarea unui contact trebuie să determine:

- contactul este amic /inamic /neutru?
- misiunea?
- autorizat / neautorizat?
- înarmat sau nu? cu ce?

Din această perspectivă, tehnologiile utilizate /utilizabile trebuie să se concentreze pe următoarele direcții:

- detecția explozivilor;
- detecția armelor de foc;
- obținerea de date biometrice;
- integrarea senzorilor etc.

Interdicția, descurajarea și neutralizarea

Acțiunea de interdicție are ca obiective principale:

interzicerea accesului în zona protejată (mai ales în zona de angajare – v. figura 3);

facilitarea accesului pentru persoane / platforme autorizate;

îmbunătățirea capacităților (din perspectiva securității) simultan cu reducerea personalului specific.

Această acțiune se realizează prin utilizarea unor tehnologii care să permită: asigurarea unor zone precise (la suprafață și subacvatice);

pasaje de acces rapid pentru personalul autorizat;

bariere fizice și virtuale;

sisteme de alarmare cu rată redusă de alarme false;

oprirea navelor /vehiculelor de transport scafandri la distanțe de siguranță;

integrarea / automatizarea sistemelor de supraveghere.

Descurajarea presupune utilizarea mijloacelor non-letale pentru influențarea acțiunilor posibilelor amenințări atunci când regulile de angajare sau incertitudinile nu permit folosirea mijloacelor letale.

Mijloacele utilizate pentru descurajare pot fi:

arme cu energie dirijată;

sisteme ce asigură scoaterea din funcțiune la distanță a navelor telecomandate;

sisteme non-letale împotriva scafandrilor;

automatizarea „răspunsului” activ;

sisteme fără om la bord: submarine, de suprafață, aeriene (UAV, USV, UUV).

Neutralizarea amenințării presupune utilizarea mijloacelor letale pentru:

distrugere rapidă și cu acuratețe a amenințării la o distanță de siguranță;

minimizarea efectelor colaterale.

Pentru neutralizare se pot folosi:

mijloace telecomandate de atac (RHIB-uri cu armament, ROV-uri „one shot”).

Diminuarea consecințelor

Diminuarea consecințelor implică toate acele acțiuni și măsuri ce au ca scop:

- reducerea stricăciunilor și pierderilor pe timpul și după atac;
- refacerea rapidă a întregilor capacități operaționale.

Pe lângă acțiunile de anticipare a unor atacuri de diversiune înaintea atacului principal și acțiunile prin care se reduce întârzierea între momentul alarmei și momentul „Gata de ripostă”, diminuarea consecințelor se mai poate efectua prin: reducerea efectului impactului /exploziilor; sisteme de refacere prin decontaminare rapidă; refacerea rapidă (chiar temporară) a securității perimetrare; rețele de calculatoare redundante (auto-adaptive); existența unor sisteme de protecție / contraacțiune active.

4. Arhitectură tipică a sistemului integrat de securitate pentru o platformă marină de foraj și extracție românească

Toate cerințele enunțate mai înainte conduc la concluzia că nu se poate folosi o singură tehnologie de detecție împotriva tuturor amenințărilor, mai ales în situația când vrem să protejăm un câmp petrolifer marin, iar obiectivele de apărare (platforme marine de foraj și extracție, conducte submarine, nave de alimentare și transport țiței) sunt multiple. Totodată, este nevoie de un complex de tehnologii de detecție pentru ca informația să fie redundantă, să se asigure o rată a alarmei false cât mai redusă și urmărirea țintelor să se facă cu o mai mare acuratețe. Distanțele de descoperire ale potențialelor ținte se vor stabili astfel încât să permită o intervenție eficientă a forțelor de reacție.

Sistemul de protecție al platformelor marine de foraj și extracție împotriva atacurilor asimetrice venite de pe mare trebuie:

să fie modular;

să fie adaptabil;

să înglobeze tehnici de tehnologii de actualitate;

să necesite costuri reduse de întreținere și reparații;

să asigure o probabilitate de alarmă falsă cât mai redusă;

să fie ușor de utilizat.

O structură tipică și minimală a sistemului integrat de securitate pentru o platformă marină de foraj și extracție este prezentată în fig. 7. Această structură poate fi extinsă (în funcție de politica companiei referitoare la securitate) cu sisteme de recepție pentru semnale AIS (Sisteme de Identificare Automată), module de legături radio suplimentare celor existente, integrarea sistemelor de protecție internă, alarme de incendiu, efracție etc.) sau sisteme de contraacțiune / contralovitură.

Pentru structura din figura 7, a cărei detaliere și nuanțare este reprezentată în figura 8, voi prezenta în continuare câteva detalii semnificative.

O schiță mai extinsă a unei asemenea arhitecturi, ce scoate în evidență și zonele supravegheate, este prezentată în figura 8.

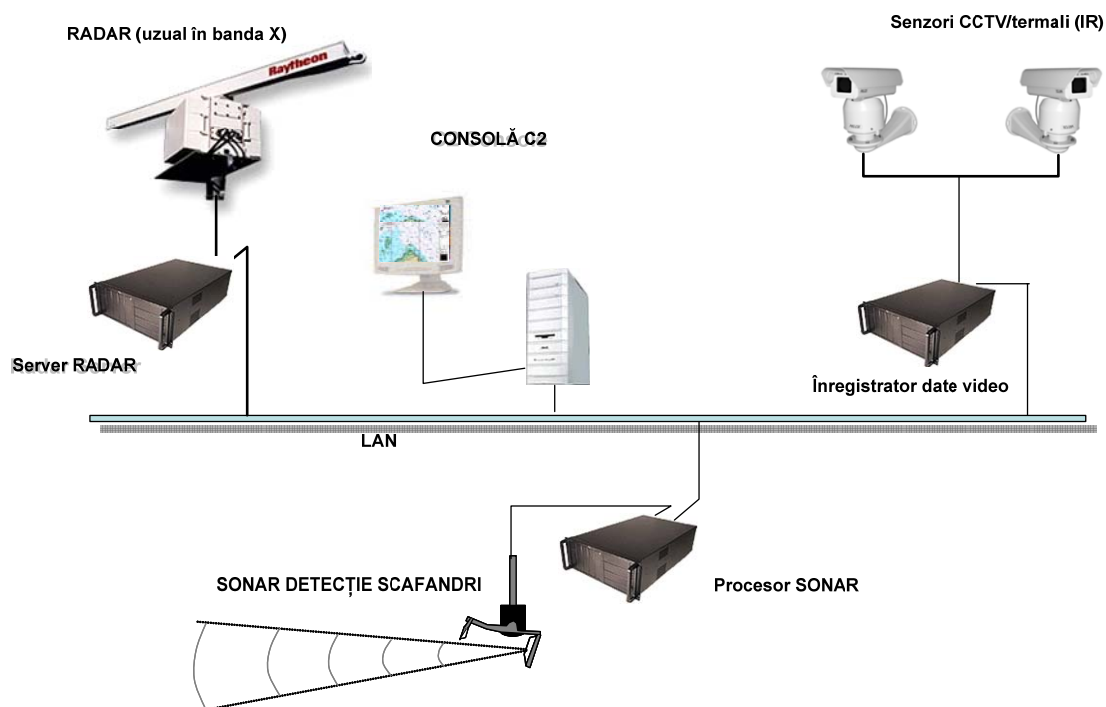

Fig. 7 Structura de principiu a sistemului integrat de securitate

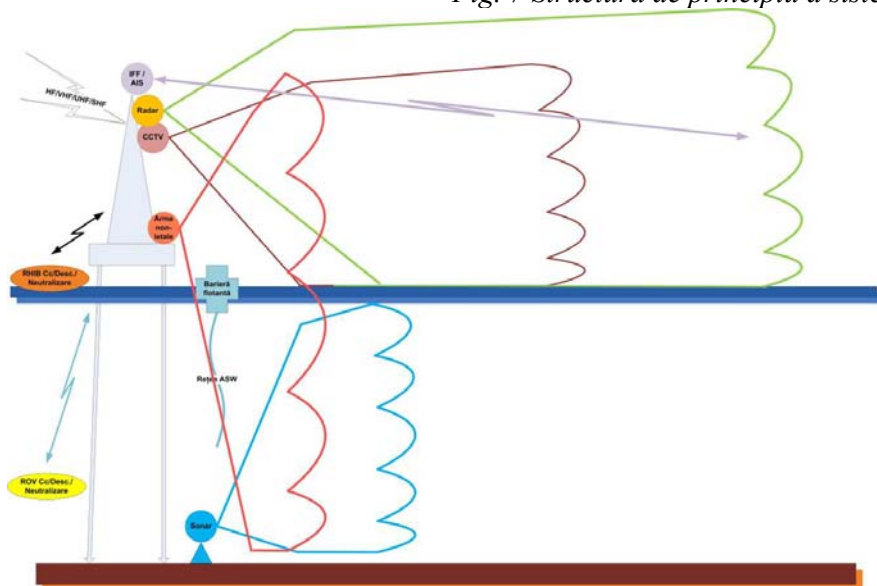

Fig. 8 Zonele supravegheate de sistemul integrat de securitate

4.1. Sistemul radar pentru supravegherea zonelor de detecție și alertă

Printre avantajele majore ale utilizării unui sistem radar pentru supraveghere a zonelor de detecție/monitorizare și alertă/identificare menționăm:

- sistemul este fiabil pe distanțe mari în condiții de mare agitată;*
- este complet automat – interacțiunea cu operatorul este minimă;*
- separă modul de urmărire pentru ținte cu viteză mică, medie sau mare;*
- rată dorită de alarme false vs. sensibilitate.*

Dacă privim una din principalele strategii ale teroriștilor – aceea de a-și desfășura atacurile sub acoperirea întunericului atunci când vigilența securității este minimă – aceasta evidențiază un punct slab al protecției platformelor maritime.

Oamenii din punct de vedere empiric reprezintă detectori slabi întrucât sunt predispuși să le fie distrasă atenția sau să își piardă concentrarea în orice moment. Adăugând faptul că platforma este iluminată foarte slab sau nu este iluminată deloc, primul indiciu asupra intrușilor ostili poate apărea în momentul în care aceștia sunt deja pe structura respectivă. Aceasta elimină orice posibilitate de a descuraja sau împiedica pătrunderea intrușilor pe platformă.

Într-un mediu maritim tipic, Supravegherea Radar (RS) reprezintă elementul cheie pentru apărarea împotriva eventualelor atacuri. SR asigură o vigilență 24/7 ce nu depinde de oameni, permițând detecția din timp și avertizarea în avans a navelor ce se apropie în Zona de Interes (AOI). Acest lucru permite personalului să adopte măsuri de contracarare cum ar fi: avertizări acustice pe platformă; alertarea companiei și a altor instituții de sprijin împotriva atacurilor (aflate la țărm, Garda de Coastă etc.); iluminarea platformei și a ambarcațiunii suspecte; inițierea altor proceduri de răspuns.

Acțiunea de răspuns a personalului platformei va transmite în mod clar ambarcațiunii ce se apropie despre faptul că a fost descoperită, înlăturând astfel elementul de surpriză. În multe cazuri, detecția va contribui la oprirea presupușilor atacatori înainte ca aceștia să ajungă la platformă.

Detecția radar oferă o dimensiune suplimentară țintelor false și altor tactici folosite de intruși. În acest scenariu, o primă ambarcațiune suspectă pătrunde în AOI pentru a atrage atenția personalului de securitate și de a-l face să nu observe o cea de-a doua ambarcațiune ce se apropie din partea opusă a platformei; acest lucru dă intrușilor posibilitatea de a urca discret pe platformă fără a fi observați.

Ultimele descoperiri în RS oferă facilităților maritime o amprentă mai mare pentru detecția intrușilor. Unitățile radar amplasate în spații protejate împotriva exploziilor pot fi instalate oriunde pe platformă oferind o vedere de 360° asupra facilității și zonei de detecție dimprejur. Fiecare navă este identificată în cadrul unei „Granițe Extinse”, în timp ce navele din AOI sunt observate și avertizate la centrul de comandă a securității. Având vizibilitate maximă asupra zonei din jurul platformei, orice tentativă de atac multiplu va fi clar afișată și semnalizată – furnizând operațiunilor de securitate perceperea tuturor eventualelor amenințări asupra structurii. În plus, folosirea modelelor bazate pe obiecte pentru programarea calculatoarelor permite proprietăților ecranelor radar să fie conectate direct cu capacitățile de control. Această înseamnă că personalul structurii de securitate poate privi ecranul radarului ca și o cameră obișnuită, cu posibilitatea de a scana și de a face alte tipuri de operațiuni radar ce se fac în mod obișnuit pe o interfață separată a operatorului.

4.2. Sistemul de camere video

Un Sistem de Supraveghere cu circuit închis și monitor dual poate fi complet integrat cu RS și sistemul de management al securității pentru evaluarea vizuală a țintelor detectate. Sistemul de Supraveghere CCTV constă într-o cameră video cu

iluminare cu laser pe timp de zi/noapte și o cameră termică. Folosirea celor două camere optimizează evaluarea vizuală sub o gamă largă a condițiilor de operare.

După cum am identificat anterior, senzorii radar sunt amplasați pe platforme maritime pentru a evalua zonele specifice de detecție. Granița Extinsă exterioară asigură perceperea tuturor navelor de suprafață într-un anumit domeniu al platformei maritime. AOI din interior stabilește zona de amenințare, deci în momentul în care această zonă este încălcată RS inițiază o alarmă către operatorul de securitate. În același timp, o imagine live a țintei este afișată pe monitorul operatorului pentru evaluarea obiectului. Dacă ținta este considerată ca fiind „sigură” atunci operatorul recunoaște alarma și RVS continuă să urmărească obiectul. Dacă ținta pune probleme, operatorul începe implementarea planului de răspuns pre-determinat.

La stabilirea AOI, este importantă selectarea camerei/camerelor de securitate adecvate pentru a alinia rezoluția camerei cu cerințele de evaluare. De exemplu, AOI poate fi stabilită la o distanță de 1.500 m față de platformă, iar camerele selectate trebuie să asigure capabilități de detecție la aceeași distanță.

Performanța camerei de securitate se bazează atât pe rezoluție, cât și pe dimensiunea și situarea obiectului față de cameră. Pentru evaluare, nivelurile de rezoluție sunt definite ca:

Detecție: abilitatea de a detecta prezența unui obiect în cadrul AOI;

Recunoaștere: abilitatea de a recunoaște obiectele după clasa lor, cum ar fi barcă cu vâsle, șalupă rapidă etc.;

Identificare: abilitatea de a identifica obiectul ca fiind femeie sau bărbat, denumirea navei, armele care apar în câmpul vizual etc.

Camerele video duale se completează reciproc în condiții de mediu nefavorabile. De exemplu, o cameră cu iluminare cu laser pe timp de zi/noapte afișează obiectele și caracteristicile lor, chiar dacă nu este lumină, cu contraste naturale similare vizualizărilor normale pe timp de zi. Rezultatul îl reprezintă un sistem zi/noapte cu o calitate video superioară ce îl face ideal pentru evaluarea 24/24 a amenințărilor cu recunoaștere detaliată. Camerele cu iluminare cu laser pot asigura detecția oamenilor de la o distanță de 1.500 m, recunoașterea acestora de la 1.000 m și identificarea de la 450 m.

O cameră termică este folosită pentru a identifica energia obiectului în concordanță cu zona înconjurătoare. În perioadele cu ceață grea, performanța iluminatorului laser scade, în timp ce performanța camerei termice va excela. Camerele termice pot asigura detecția oamenilor de la 2.000 m, recunoașterea de la 900 m, iar identificarea de la 300 m.

4.3. Sistemul de identificare automată

Sistemele de identificare automată (AIS) oferă autorităților informații prețioase privind rutele, mărfurile și însași nava. Monitorizarea traficului în apele teritoriale reprezintă o sarcină majoră pentru poliție, autoritățile vamale, armată, centrele de căutare și salvare și autoritățile portuare. Din fericire, AIS poate spori perceperea situației, eficiența, siguranța și poate micșora zona de lucru pentru autoritățile responsabile pentru monitorizarea și controlul căilor navigabile maritime și din zona costieră.

AIS reprezintă un sistem de emisie VHF instalat la bordul navei care transmite și recepționează informații importante pentru navigația în siguranță a navelor. Pentru platforma de foraj este foarte util (și suficient) să existe doar un sistem de recepție AIS.

Aceste informații pot fi afișate pe ecranul echipamentului AIS sau pe echipamentul radar sau de hărți de navigație ECDIS. Sistemul AIS constă în două receptoare VHF TMDA, un receptor VHF DSC și o legătură de comunicații cu un ecran de securitate și diverse sisteme de senzori. Informații statice și dinamice privind navigația sunt transmise prin VHF de la navă către platforma petrolieră de extracție folosind SOTDMA. Informațiile privind poziționarea și coordonarea/sincronizarea sunt recepționate în mod normal de la un receptor GPS extern sau de la un receptor DGPS pentru poziționare exactă în apele interioare și de coastă. Alte informații transmise de către AIS, dacă sunt disponibile, se obțin electronic de la echipamentul instalat la bord prin legături standard.

Uzual se recepționează următoarele informații: numele navei /indicativul de apel/MMSI/numărul IMO; data și ora în format UTC a redactării mesajului; poziția WGS84: latitudinea/longitudinea în grade și minute; traseul de navigare în grade; viteza în noduri și zecimi de noduri; destinația; pescajul maxim actual în zecimi de metru; încărcătura; lungimea/lățimea navei; numărul de persoane aflate la bord; mesaje AIS.

4.4. Bariera flotantă

Barierile flotante sunt capabile de a opri o ambarcațiune cu o lungime de 12 m ce se deplasează cu 43,5 Nd (80 Km/h) și să opună rezistență semnificativă unei nave mai mari. Barierele pot fi proiectate cu porți, iluminare solară, gard, sârmă ghimpată și altele în funcție de necesități.

Fiecare barieră este formată din module individuale, ce reprezintă poligoane din polietilenă cu densitate ridicată (figura 9). Forma unică a poligonului este benefică nu numai pentru atenuarea valurilor ci și pentru sporirea rezistenței modulelor. Polietilena este tratată în timpul fabricării cu inhibitori UV astfel că durata de viață este de peste 20 ani, chiar și în medii marine dure, bariera fiind supusă direct luminii solare.

Un modul standard de aprox. $0,75 \times 0,75$ m și 0,5 m adâncime cântărește gol 16,3 kg. Modulul poate fi umplut cu materiale de diferite densități, cum ar fi apă sau nisip atât pentru a-i ajusta precis flotabilitatea cât și pentru a asigura stabilitatea. Modulele pot de asemenea fi protejate împotriva perforării prin a le umple cu spumă marină. Modulele pot fi de diverse culori, standard fiind fabricate alb, negru și, pentru o vizibilitate mai bună, portocaliu.

Structurile de bariere pot fi construite cu cabluri sau tije încastrate din oțel inoxidabil, cu un diametru max. de 30 mm, având la interior cabluri de legătură din cauciuc, de 50 mm. Aceste cabluri sau tije se pot găsi pe întreaga lungime a structurii sau doar pe secțiuni. Dimensiunea și numărul de cabluri, înălțimea liberă a structurii și sistemul de ancorare influențează rezistența față de diverse nivele de amenințare, precum și capacitățile de atenuare a valurilor. Tijele din oțel inoxidabil sunt folosite

în cazul în care se impune folosirea unei structuri rigide, cum ar fi pentru secțiuni sau balize cu indicator și bariere cu gard rigid.

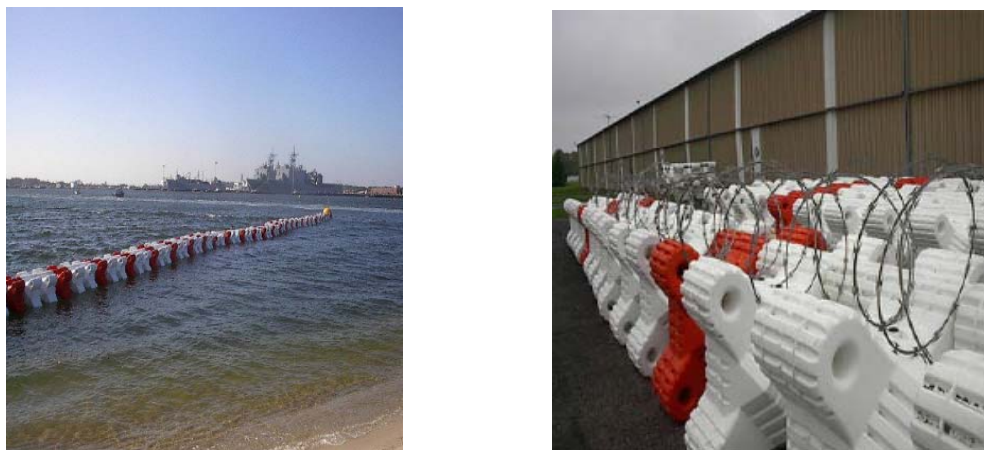

Fig. 9 Barieră flotantă

4.5. Sistemele sonar

Pentru detecția scafandrilor, dar și a altor amenințări subacvatice (ROV, AUV etc.) sistemele sonar se dovedesc indispensabile. Vizibilitatea subacvatică extrem de limitată reduce semnificativ efectul tehnicilor de supraveghere subacvatică care utilizează camere ce operează în bandă vizibilă.

În general un astfel de sistem sonar este caracterizat de:

- Detecția pe distanțe mari - oferă mai mult timp pentru evaluarea situației și a posibilelor amenințări pentru a determina efectiv necesitatea pentru răspuns și îmbunătățește timpul de răspuns actual;
- Detecție automată și urmărire – sistemul include recunoașterea automată a țintei (RAT) și urmărirea;
- Rata scăzută de alarme false – elementul critic din sistem previne închiderea zonei și intervențiile care nu sunt necesare;
- Potrivit pentru platforme fixe sau dinamice;
- Funcționare nesupravegheată;
- Urmărirea mai multor ținte;
- Clasificare automată a urmării;
- Datele de urmărire pentru găsirea coordonatelor geografice;
- Excluderea zonelor pentru reducerea alarmelor false;
- Identificarea bunurilor importante;
- Legătură cu centrele C2 prin ethernet;
- Construcția COTS minimizează timpul în care sistemul nu este disponibil.

Sistemul are în componență: unitate subacvatică; unitate de procesare; unitate de afișare și control; cutie de legătură.

Unitatea subacvatică poate fi instalată în mai multe moduri, inclusiv suspendată de propriul cablu, între ape sau pe fundul mării.

Distanțele de descoperire uzuale sunt:

- Scafandru cu aparat de respirație cu circuit deschis: 1.000 m

- Scafandru cu aparat de respirație cu circuit închis: 700 m
- Vehicul pentru „livrarea” înotătorului: 1.500 m.

4.6. Armele non-letale

O varietate de tehnologii este folosită pentru alte răspunsuri non-letale, incluzând proiectilele „moi”, agenți chimici, constrângeri, forță fizică și dispozitive producătoare de lumină și semnale acustice. Proiectilele non-letale au diverse forme, de la sub-muniții la gloanțe de cauciuc la „bile de piper” fabricate dintr-un agent chimic. Proiectilele sunt destinate a fi folosite cu o varietate de arme existente, inclusiv arme de foc, lansatoare de grenade și arme cu gaze lacrimogene.

Luminile extrem de puternice pot fi folosite pentru a cauza pierderea temporară a văzului. Mai multe companii au dezvoltat lanterne portabile capabile să producă lumină intensă. În ultima decadă, s-au descoperit multe lucruri despre folosirea „luminii ca armă” de către personalul militar și al forțelor de ordine. În medii slab iluminate, lumina puternică poate provoca „dispariția” vederii unei persoane cauzând o formă de orbire temporară. Grenadele flash bang folosite de către echipele de asalt militare și forțele de ordine au același efect.

Diverse tehnologii au fost dezvoltate ca arme non-letale pentru forțele de ordine, dar majoritatea dintre aceste nu se potrivesc pentru a împiedica înotătorii și scafandrii, întrucât nu sunt proiectate pentru a fi folosite sub-suprafață. Folosirea barierelor și plaselor pentru blocarea accesului subacvatic către zonele securizate reprezintă o alternativă pentru pune o piedică înotătorilor și a scafandrilor în încercarea lor de a pătrunde într-o zonă protejată. Barierele fixe reprezintă un sistem de sine stătător în care nu este necesar un sistem de detecție/localizare precisă. Bariera previne accesul, iar o alarmă pornește când bariera este tăiată, acest lucru furnizează forței de răspuns locația scafandrilor.

Acest sistem de barieră din plasă constă într-un cablu de tracțiune din oțel galvanizat având un diametru de 8 mm, acoperit cu polietilenă pentru integritate electrică și cu un înveliș din poliuretan pentru rezistență fizică împotriva abraziunii. Cablul continuu este îmbinat folosind oțel îngroșat cu poliuretan pentru a forma o plasă. Pentru a împiedica pătrunderea scafandrilor, dimensiunea optimă a ochiurilor plasei este 250×250 mm. Un scafandru care folosește un dispozitiv de filetare a bolțurilor poate face o gaură prin care să poată pătrunde un om în 60-90 secunde.

Majoritatea studiilor publicate legate de acustica subacvatică se axează pe capacitățile de auz și deteriorarea auzului printre subiecții umani. Pierderea temporară a auzului (TTS) se poate produce atunci când oamenii sunt expuși la zgomote puternice pentru perioade scurte de timp, cum ar fi în timpul concertelor rock sau când operează mașinării industriale. Aceste modificări nu produc nici un bioefect semnificativ. Expunerea la nivele mai ridicate de zgomot și pe perioade mai lungi de timp poate duce la afectarea permanentă a auzului. Auzul nu reprezintă un simț important în mediul subacvatic și chiar surzirea totală nu afectează abilitatea unui scafandru de a înota spre o zonă securizată.

Majoritatea armelor non-letale practice sunt eficiente întrucât pot provoca subiectului durere fizică și/sau dificultăți de respirație. În mod similar, pentru a fi eficientă, orice armă non-letală acustică trebuie să afecteze cumva sistemul nervos

central al scafandruului cauzând astfel durere, afectarea respirației, amețeli, dezorientare sau alt disconfort sistemic. Dacă sunetul produs de armă se poate auzi, un scafandru bine pregătit poate interpreta greșit câteva din aceste senzații ca fiind legate de probleme ale urechii interne și mijlocii, embolie gazoasă sau boală de cheson (boala scafandruului) de tip II. Această interpretare poate afecta reacția scafandruului la acele simptome, din moment ce un scafandru experimentat va urma procedurile pentru a face față cauzelor cunoscute ale acelor maladii.

Interferența respirației poate reprezenta un bioefect eficient datorită dependenței scafandruului de aerul furnizat. Acest bioefect va cauza probabil panică, urmată de ridicarea necontrolată la suprafață a scafandruului (și posibila boală de cheson, funcție de adâncime). Interferența respirației reprezintă probabil bioefectul ce poate avea efecte secundare semnificative, cu potențial letal.

4.7. Sistemul de comandă și control

În esență, un sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj și extracție este un sistem tipic de comandă și control (C4I) a cărui funcții de bază sunt:

- culegerea de informații prin diverse mijloace, inclusiv tehnice;
- transmiterea și procesarea informațiilor;
- asistarea actului de decizie;
- asigurarea de mijloace pentru ripostă.

Sistemul este distribuit pe platformă și în proximitatea ei, având în componență centre operaționale, care prelucrează informațiile furnizate de o rețea de senzori complementari, echipamente de control, în scopul elaborării deciziilor și organizării reacției.

Integrarea subsistemelor componente se realizează utilizând o infrastructură comună, informatică și de comunicații ce permite procesarea, analiza și diseminarea on-line a informațiilor, asigurând suport pentru decizie la nivelul factorilor implicați în asigurarea securității zonei. Sistemul înglobează echipamente bazate pe tehnologii moderne de monitorizare și resurse umane, într-un concept de coordonare operațională a forțelor de intervenție, în timp real.

Algoritmii sistemelor de securitate implică sesizarea evenimentului de către sistemele de detecție, transmiterea informațiilor în vederea evaluării acestora, alegerea unei soluții de rezolvare a situației și intervenția forțelor de reacție pentru anihilarea amenințării.

Implementarea reușită a sistemului se sprijină pe un sistem informatic și de comunicații care permite procesarea, transmisia rapidă a informațiilor și coordonarea corespunzătoare a forțelor de reacție în zona de securitate și care acoperă într-o structură ierarhică toate eșaloanele implicate în actul de decizie în caz de eveniment.

Prin utilizarea combinată a algoritmilor de procesare a datelor provenite de la rețelele de senzori cu informațiile obținute pe canale clasice, sistemul va furniza informații în timp real despre situația operativă din teren.

Detecția unui eveniment va declanșa algoritmi de procesare și identificare a cauzei acestuia. În baza rezultatelor, șeful punctului de comandă va primi variantele posibile de acțiune.

Funcție de datele suplimentare pe care acesta le are la dispoziție, va lua decizia operativă de declanșare a riposteii.

Ordinul de intervenție, transmiterea acestuia, precum și evaluarea permanentă a modului cum se desfășoară acțiunea de ripostă se realizează cu ajutorul funcțiilor implementate în sistem.

După finalizarea intervenției, datele finale sunt de asemenea introduse în sistem rămânând disponibile pentru analize post-eveniment, rapoarte și statistici ulterioare.

Schema funcțională a sistemului, prezentată în figura 10, este tipică pentru un sistem de monitorizare.

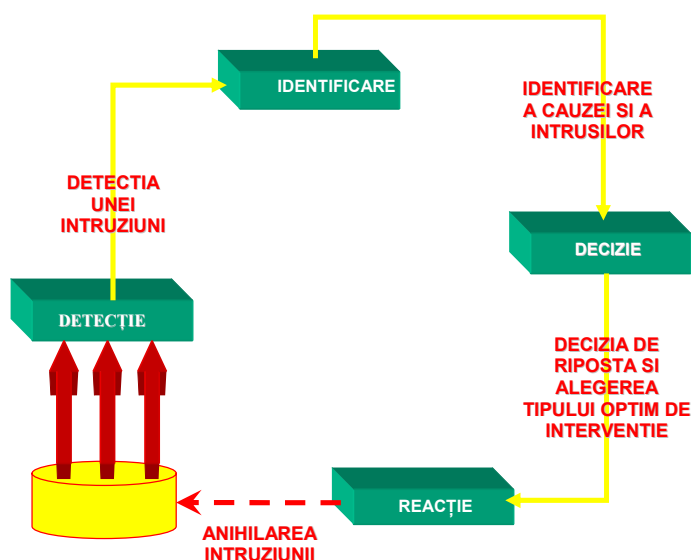

Fig. 10 Schema de principiu a unui sistem de monitorizare

Buna funcționare a sistemului și eficiența acestuia se apreciază prin analiza timpilor de răspuns pentru fiecare din etapele ciclului de funcționare din figura de mai sus. Acești timpi sunt dependenți atât de soluția de proiectare și de performanțele sistemului de senzori (timpul de detecție și de transmitere a alarmei) cât și de performanțele metodelor și algoritmilor de identificare (timpul de identificare a cauzei), dar și de factorul uman și procedural (timpul de luare a deciziei și de intervenție a forțelor de reacție).

Sistemul înglobează echipamente bazate pe tehnologii moderne de monitorizare și resurse umane, într-un concept de coordonare operațională a forțelor de intervenție, în timp real.

Conceptul utilizează metoda de protecție în adâncime care se bazează pe stabilirea de zone concentrice de monitorizare (detecție, identificare și reacție), în care sistemele de detecție a potențialilor intruși sunt amplasate cât mai aproape de perimetru pentru a obține un timp minim pentru identificare și reacție în zona de responsabilitate.

Algoritmii sistemelor de securitate implică sesizarea evenimentului de către sistemele de detecție, transmiterea informațiilor în vederea evaluării acestora,

alegerea unei soluții de rezolvare a situației și intervenția forțelor de reacție pentru anihilarea amenințării.

Implementarea reușită a sistemului se sprijină pe un sistem informatic și de comunicații care permite procesarea, transmisia rapidă a informațiilor și coordonarea corespunzătoare a forțelor de reacție în zona de securitate și care acoperă într-o structură ierarhică toate eșaloanele implicate în actul de decizie în caz de eveniment.

În concepția sistemului se au în vedere utilizarea de echipamente de monitorizare testate, de înaltă performanță, în scopul de a exploata într-o măsură cât mai mare capacitățile tehnologice de ultimă oră disponibile, oferind probabilitate mare de detecție și rata de alarme false minimă.

Toate echipamentele care se vor instala în exterior trebuie selectate în variante de construcție adaptată mediului marin.

În același timp soluțiile de proiectare ale aplicațiilor software de analiză și transmisie date au permanent în vedere constrângerile impuse de timpul de răspuns al sistemului pentru fiecare caz specific în parte.

Amplasarea Centrului de control al sistemului necesită o zonă securizată, cu un sistem de alimentare cu utilități sigur, care să dispună de o infrastructură facilă.

Managementul sistemului de securitate va fi proiectat pentru a realiza funcțiile specifice sistemelor C4I în scopul gestionării eficiente a sistemului de securitate al obiectivului.

În amplasarea dispeceratelor sistemului se ține cont de cerințele specifice pentru un dispecerat de securitate referitoare la: amplasament; condiții de mediu; condiții de asigurare a securității; ergonomie; asigurarea redundanței; asigurarea protecției informațiilor.

În Centrul principal de control se integrează subsistemele de televiziune cu circuit închis, control acces, detecție perimetrală precum și stațiile de lucru pentru managementul sistemului, conectate în rețeaua de securitate a obiectivului. Prin integrarea acestor sisteme producerea unui eveniment la unul din subsistemele de supraveghere, declanșează acțiuni și în celelalte.

În cadrul unui sistem integrat de securitate există două nivele de integrare, primul nivel de integrare este integrarea la nivel hardware (nivelul de jos) și al doilea nivel de integrare (nivelul superior), inteligent, integrarea la nivel software.

Între sistemele componente există două tipuri de interacțiuni:

- interacțiuni la nivel hardware;
- interacțiuni la nivel software.

Interfața cu operatorii sistemului se realizează printr-o aplicație de management de securitate unică (software de management) cu meniu în limba română și engleză, utilizând modul de afișare bazat pe suport GIS, în conformitate cu specificul obiectivului și cerințele conceptului de securitate stabilit pentru acesta.

Aplicația va conține următoarele module funcționale :

- *modulul Server: preia mesajele de la echipamente, le distribuie către celelalte module și asigură interacțiunile dintre sisteme.*
- *modulul Alarme: realizează log-ul de evenimente zilnice, tratarea alarmelor din sistem și fișele de evenimente.*
- *modulul Comenzi: realizează comanda sistemului.*

- *modulul Bază de Date: permite configurarea sistemului, rapoartele care vor fi tipărite pe imprimantă laser (imprimantă rapoarte). Tot pe această stație va rula o aplicație de management al bazei de date, care realizează arhivare și backup a datelor din sistem.*

Pe monitorul unei stații de lucru va fi prezentată grafic harta obiectivului și a zonelor de securitate, situația operațională, respectiv starea de alarmă a acestora.

Harta obiectivului și a zonelor de securitate va include:

- *descrierea color a tuturor zonelor de securitate;*
- *simboluri care vor indica localizarea elementelor de evaluare / detecție din câmp;*
- *simboluri care vor indica identitatea elementelor de evaluare / detecție din câmp;*
- *simboluri / codificare culori care vor indica stări diferite de alarmă;*
- *evenimentele de tip alarmă vor fi redade pe hartă prin schimbarea culorii zonei / elementului de detecție;*
- *totodată evenimentele de tip alarmă vor fi semnalizate și sonor;*
- *operatorul va putea astfel să perceapă vizual și sonor situația operativă în desfășurarea ei, având posibilitatea să ia la cunoștință evenimentele de tip alarmă cu ajutorul mouse-ului, tastaturii stației de lucru;*
- *după încheierea evenimentului(-elor), operatorul va putea trata evenimentul în cadrul fișei de eveniment;*
- *vor fi logg-ate continuu toate evenimentele de tip alarmă și starea sistemului.*

Pe monitorul altei stații de lucru va fi prezentată grafic harta obiectivului și a zonelor de securitate, situația operațională, respectiv starea de alarmă a acestora. Această stație de lucru este destinată operării sistemului (ex. comanda matricei video permițând controlul TVCI de la tastatură, pentru activări/dezactivări de zone/elemente de detecție sau controlul porților/barierelor prin echipamentele de control acces) și poate fi folosită în cazul unei situații complexe la culegerea de informații din sistem. Vor fi înregistrate continuu toate acțiunile de comenzi ale operatorului.

Pe altă stație de lucru se va putea realiza configurarea/parametrizarea sistemului, subsistemelor, elementelor de detecție, elaborare de rapoarte, tipărirea lor la imprimantă. Pe ea va rula o aplicație de management al bazei de date, care realizează arhivare și backup a datelor din sistem.

Serverul conține toate informațiile de istorie pentru analiză și afișare, are comunicație în timp-real cu echipamentele, preluând mesajele de la acestea, distribuindu-le către celelalte stații, asigurând interacțiunile dintre subsisteme.

Pe stațiile de lucru sunt baze de date locale cu informațiile de strictă necesitate pentru funcționarea sistemului în cazul pierderii legăturii cu server-ul. Oricare dintre stații din dispecerat, funcție de configurație și drepturi de acces poate prelua funcțiile server-ului pe o perioadă limitată în cazul defecțiunii acestuia.

Pe lângă facilitățile standard oferite de pachetul Software de management, fiecare instalare presupune adaptarea la specificul sistemului controlat. Astfel,

aplicația oferită este prevăzută a fi implementată în cadrul proiectului prin particularizarea la cerințele beneficiarului

Contribuțiile calitative ale unui sistem software de management sunt:

- Securitate – creșterea gradului de securitate prin integrarea subsistemelor de securitate și a celor tehnice. Secvențele automate inițiate de sistemele de management al securității și interacțiunile dintre diferite subsisteme la producerea unui eveniment fac posibil un răspuns automat al sistemului cu contramăsuri rapide și eficiente.
- Interacțiuni - posibilități multiple de interacțiuni între toate subsistemele, indiferent de natura acestora (de management al securității sau al echipamentelor tehnice).
- Consumuri – monitorizarea consumurilor în vederea reducerii acestora.
- Mentenanță – răspuns rapid la cererile de mentenanță prin monitorizarea stării și timpului.

Concluzii

La momentul întocmirii prezentei lucrări consider că nu există soluții de siguranță și securitate ce pot garanta protecția platformelor marine în procent de 100%. Totuși, la momentul actual și în perspectivă ar putea fi implementat un set de măsuri care să contribuie la diminuarea riscurilor.

În urma analizei conceptului de sistem integrat de securitate pentru platformele marine de foraj și extracție românești a fost stabilit modelul teoretic funcțional al sistemului și a fost proiectată o arhitectură specifică a acestui sistemului integrat de securitate, arhitectură ce include: sistemul radar pentru supravegherea zonelor de detecție și alertă; sistemul de camere video; sistemul de identificare automată; bariera flotantă; sistemele sonar; armele non-letale; sistemul de comandă și control.

Fiecare dintre aceste subsisteme poate constitui subiectul unui proiect de cercetare, dar abordarea individuală nu conduce la o soluție robustă și completă.

Este adevărat că, pentru a concepe și realiza fizic un astfel de sistem, este nevoie de îndeplinirea cumulativă a unor condiții importante și respectarea unor etape; totuși, nu este imposibil. Aceste etape sunt:

- întocmirea unei analize de risc complete pentru obiectivul protejat și efectuarea unui audit de securitate prin care să fie relevate riscurile și vulnerabilitățile (atât externe, cât și interne);
- realizarea proiectului sistemului de securitate și definirea procedurilor de utilizare/intervenție;
- implementarea proiectului și trainingul personalului utilizator/de intervenție;
- analiza rezultatelor obținute și verificarea procedurilor;
- asigurarea mentenanței sistemului și verificarea periodică a respectării procedurilor.

Realizarea proiectului trebuie subliniată ca fiind o etapă multidisciplinară la care trebuie să colaboreze proiectanți din toate ramurile conexe sistemului de securitate (securitate electronică, mecanică, informatică și umană).

Protecția directă a fiecărei platforme prin adoptarea măsurilor de securitate reprezintă elementul final al abordării integrate pentru sporirea securității maritime. La nivelul fiecărei țări se acceptă că protecția directă a fiecărei platforme petroliere marine, prin prevederea măsurilor de securitate, este o responsabilitate a industriei.

Bibliografie:

- [1]. ASOFIEI, V., **Apărarea comunicațiilor maritime**, Editura Militară, București, 2004.
- [2]. FILIP, Florin Gh., **Decizie asistată de calculator**, Editura Tehnică, București, 2002.
- [3]. HOLLETT, R.D., KESSEL, R.T., PINTO, M., *At-Sea Measurements of Diver Target Strengths at 100 Khz: Measurement Technique and First Results*, Conference Proceedings – Underwater Defence Technology Europe 2006, Section 10A.1.
- [4]. KESSEL, R.T., **NATO Harbour Protection Trials 2006 Analyst Report: Harbour Surveillance Systems**, NATO Undersea Research Centre, La Spezia, Italy, 2007.
- [5]. RADU, O., SLĂMNOIU, G., ZĂRNESCU, L., COȘERIANU, L., *Harbor Protection Against Terrorist Threats: Difficulties and Possible Solutions*, NATO Systems Concepts and Integration Panel Symposium – SCI 180: Force protection in the Littorals, Ottawa, Canada, September 25 – 27, 2006.
- [6]. SCHNEIDER, D., CORSTEN, A., **Combined Performance of Various Sonar Systems for Own Ship / Harbour Protection Against an Asymmetric Attack**, Istanbul, Conferința TICA 2005.
- [7]. STEINHÄUSLER, F., FURTHNER, P., HEIDEGGER, W., RYDELL, S., SIEGFRIED, R., *Protection against New Asymmetric Underwater Threats*, Conference Proceedings – Underwater Defence Technology Europe 2006, Section 10A.2.
- [8]. SUCHMAN, D., **Basic Do's and Don'ts of Designing, Installing and Operating a Harbor Protection System**, http://www.tica05.org/papers/dan_suchman.doc.
- [9]. ȘORICUȚ, Cristian, *Sisteme de înaltă securitate*, în revista „ALARMA – Arta de a trăi în siguranță!”, septembrie 2008.
- [10]. ZAITSEVA, L., *Security Risks to the Oil and Gas Industry: Terrorist Capabilities*, in Strategic Insights, Volume VII, Issue 1, February 2008.

PROIECȚII CONCEPTUALE ȘI ETAPE ALE PROCESULUI DE TRANSFORMARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR ROMÂNESC

Aurelian RAȚIU*

Romania is a member with full rights, but also holding great responsibility, of NATO and the European Union. Therefore, the Romanian armed forces will be able to face new tasks and become truly competitive, to the extent that they will dispose of a well-educated, knowledge-oriented human resource, capable of anticipating future transformation, of making optimal use of intelligence and developing its creativity.

Thus, the Romanian military educational system needs to be changed, to be rebuilt from foundation and adapted to EU and NATO standards. In this context, the military educational system, as well as the instructive - educational process requires, doubtlessly, categorical measures coming from the decision-makers, capable to render its opportunity to accomplish the general or specific purposes for which it has been created, at the highest quality and efficiency parameters.

1. Etape în transformarea sistemului de învățământ¹ militar românesc

Evoluția Armatei României, în opinia noastră, este marcată și susținută de instituțiile de învățământ militar, care, în timp, încă de la înființarea primei „școli ostășești” în 1847, indiferent de formă, structură sau nivel de organizare, au fost veritabili piloni ai funcționalității sale.

Înțelegerea importanței vitale pe care o reprezintă calitatea corpului de comandă a generat preocupări constante pentru a asigura „*cadrelor militare o pregătire de specialitate temeinică, solidă*”², așa cum arăta primul istoric militar român, Nicolae Bălcescu, subliniind la acea vreme și necesitatea organizării învățământului militar „bine gândit și structurat”. În mod inevitabil, procesul de formare poartă amprenta caracteristicilor socio-istorice și militare specifice diferitelor perioade ale zburcinatei existențe a poporului roman.

Continuitatea procesului educațional înregistrează, astfel, evoluții ce încorporează întreaga gama de modalități specifice, de la simplul transfer de experiență între generații, la abordarea sistematică modernă, din perspectiva curriculară și a formării continue.

Transformarea Armatei României declanșată după 1990 situează în avangarda proiecțiilor sale structurale și acționale, procesul și sistemul de pregătire, specializare și dezvoltare profesională a personalului, iar aportul învățământului militar asigură, în integralitatea sa, caracter dirijat, științific și funcțional al acestui demers.

* Căpitan lector universitar doctorand, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu

¹ Sistemul militar de învățământ cuprinde ansamblul instituțiilor specializate în organizarea și desfășurarea educației generale (conținut civil) și a instruirii militare (conținut militar, instrucție, exerciții) prin conținuturi și metodologii specifice, precum și relațiile dintre acestea și a celor cu exteriorul.

² Gheorghe Iannescu, *Armata română. Ce a fost, ce este, ce ar putea să fie*, București, 1906, Apud, Neculai Stoina, Mihai Racovițan, *Academia Trupelor de Uscat „Nicolae Bălcescu” Sibiu. 150 de ani de învățământ militar românesc*, Sibiu, Editura TRIPOTRIB, 1997, p.19.

După 1990 organismul militar românesc, și în cadrul acestuia învățământul militar, cunoaște o perioadă de frământări și căutări și găsirea celor mai eficiente soluții pentru crearea unei armate de un înalt profesionalism prin creșterea calității procesului de pregătire, în conformitate cu opțiunea majoră a României de integrare în mai întâi în structurile euroatlantice și apoi în cele europene.

O etapă importantă în ceea ce privește formarea ofițerilor, a fost transformarea școlilor militare de ofițeri în institute militare de învățământ superior, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 190 din 22 martie 1991, ceea ce a reprezentat un salt calitativ – însă tranzitoriu – în organizarea, planificarea, conducerea și desfășurarea procesului instructiv-educativ.

În aceeași idee, s-au făcut eforturi pentru asigurarea condițiilor necesare desfășurării procesului educațional la nivelul învățământului superior (universitar), schimbându-se complet profilul și concepția de formare a ofițerilor în specialități precum: management social, comunicații, chimie-fizică, contabilitate etc.

Alături de acestea, tot la nivelul unui învățământ superior, funcționau și Institutul medico-militar, Academia Tehnică Militară (instituție militară de învățământ politehnic superior, de sine stătătoare) și Academia de Înalte Studii Militare (continuarea tradițiilor Școlii Superioare de Război denumită apoi în 1949 Academia Militară – de comandă și stat major).

Această rețea de instituții militare de învățământ a funcționat până în 1995 când într-o nouă concepție privind reforma învățământului militar Consiliul Suprem de Apărare a Țării a decis prin Hotărârea nr. 42 din 13 iunie 1995 și în baza Hotărârii de Guvern nr.616 din 11 august 1995 au luat ființă *Academia Trupelor de Uscat* (mai apoi *Academia Forțelor Terestre*) „Nicolae Bălcescu” regroupând efectivele (anului I pentru anul universitar 1995/1996) Institutului Militar de Infanterie și Chimie, Institutului Militar de Intendență și Finanțe, Institutului Militar de Tancuri, Institutului Militar de Auto, Institutului Militar de Artilerie și Geodezie, Institutului Militar de Geniu, Construcții și Cai Ferate și a Institutului Militar de Transporturi, respectiv *Academia Forțelor Aeriene* „Henri Coandă” continuatoarea tradițiilor Institutelor Militare de Aviație, de Radiolocație și a celui de Rachete și Artilerie Antiaeriană, urmând exemplul Institutul de Marină, care încă din 1990 s-a transformat în *Academia Navală* „Mircea cel Bătrân” (instituție militară de învățământ superior de specialitate) prin Hotărârile de Guvern nr. 406 din 23 aprilie și 551 din 17 mai 1990.

Începând cu 1997 absolvenții cursurilor Academiilor (Institutelor) și a Școlii de subofițeri își desăvârșeau pregătirea pentru prima funcție militară prin cursuri de specialitate în Școlile de aplicație ale armelor (infanterie – Făgăraș, artilerie – Sibiu, geniu – Râmnicu Vâlcea, logistică – Chitila etc.) și în Școala de Aplicație pentru Aviație „Aurel Vlaicu”, iar din 2005, ca urmare a procesului de transformare și redimensionare a învățământului militar în Școala de Aplicație pentru Unități de Luptă „Mihai Viteazul”, care subordonează Centrele de pregătire pentru blindate, infanteriei și montană, sau în Școala de Aplicație pentru Unități sprijin de Luptă „G-ral Eremia Grigorescu” care subordonează Centrele de pregătire pentru artilerie terestră, artilerie antiaeriană și Centrului de Instruire pentru Geniu, EOD și NBC, precum și în Centrul de Instruire pentru Comunicații și Informatică „Decebal” care

din 2008, este din nou subordonat Comandamentului comunicațiilor și informaticii, iar cadrele miliare de marină în Școala de Aplicație a Forțelor Navale (din 2003). (Școala de aplicație pentru logistică, Școala de Aplicație pentru Aviație (pregătește în armele: aviație, artilerie și rachete sol-aer, radiolocație) au rămas de sine stătătoare)

Pentru a exprima unele posibile etape ale procesului transformării învățământului militar românesc am realizat o scurtă retrospectivă, prin care, în același timp, am urmărit identificarea unor elemente, precum: organizarea pe categorii de personal, tipuri de instituții militare de învățământ, respectiv niveluri educaționale, iar în cadrul acestora, pe domenii de studii și specializări militare.

În opinia noastră, procesul de transformare a învățământului militar trebuie să continue, urmărind, în etapa imediat următoare, definitivarea structurii sistemului de instituții și a relațiilor dintre acestea și a celor cu structurile de conducere, printr-un cadru normativ clarificat, pentru ca mai apoi, acesta să se poată fundamenta pe un ansamblu de principii, precum: *principiul coerenței* – pentru ca între diferitele etape și programe de studii ale instruirii prin învățământ să se stabilească legături funcționale de completare prin succesiune și de corelare a conținuturilor instructiv-educative, a *principiul eficienței instruirii*, *principiul compatibilității* cu învățământul național civil, precum și cu învățământul militar din armatele celorlalte state membre NATO și ale UE, (stabilindu-se astfel una din modalitățile cele mai eficiente de realizare a interoperabilității și integrării depline, și anume prin educație), *principiul îmbinării responsabilității individuale cu cea a instituțiilor militare de învățământ* – printr-o distribuire a responsabilităților, astfel încât instituția militară de învățământ să își onoreze obligația de a asigura condiții optime pentru desfășurarea unui proces de învățământ performant, iar elevii/studentii/cursanții să depună tot efortul necesar pentru instruirea proprie, potrivit obiectivelor educaționale reieșite din „modelul absolventului” ș.a.

De asemenea, considerăm că pentru creșterea eficienței și a nivelului de instruire al absolvenților este necesar ca în organizarea și desfășurarea învățământului militar să se țină cont de următoarele cerințe:

- realizarea unei delimitări clare între managementul educațional și cel administrativ;

- să aibă ca obiectiv principal formarea și dezvoltarea profesională a liderului/conducătorului militar (poziția ofițerului, subofițerului și a maistrului militar, produsul învățământului militar, presupune capacitate de a lua decizii corecte privind acțiunile structurilor militare și abilitatea de a le conduce pentru îndeplinirea misiunilor);

- să aibă la bază cerințele operaționale specifice misiunilor armatei – consecință a necesității respectării angajamentelor față de aliați, parteneri și alte organizații internaționale;

- construirea modelului absolventului fie responsabilitatea beneficiarului principalul – unitățile militare operaționale, dislocabile;

- corelarea instruirii cu evoluția în carieră (programul de pregătire este strict legat de evoluția în carieră a personalului militar, de perspectiva numirii în funcții, ceea ce solicită noi competențe realizabile prin programul de studiu respectiv);

- admiterea la diverse forme de pregătire în urma unei selecții corecte, pe baza rezultatelor obținute, dar mai ales urmărindu-se posibilităților de dezvoltare ulterioară a fiecăruia etc.

2. Racordarea învățământului militar la problematica europeană și euroatlantică

Odată cu finalizarea acțiunilor „revoluționare” din 1989-1990, învățământului militar, ca și educației naționale căreia îi aparține, i s-au deschis larg o mulțime de posibilități pentru înfăptuirea unei atât de necesare reforme. În fața învățământului militar, ca o consecință a noului statut al Armatei, a apărut oportunitatea unor profunde și semnificative deschideri spre modernizare și înnoire. Ireversibilitatea procesului de aderare a României la NATO și Uniunea Europeană a generat fundamentarea unor noi și radicale măsuri cu caracter legislativ, instituțional-organizatoric, curricular și în domeniul calității educației.

Ca țară membră a NATO, România și-a asumat un rol de o importanță în creștere la nivel internațional, concomitent cu implicarea activă în procesul de reconceptualizare a principiilor și mijloacelor pregătire și de acțiune în promovarea stabilității și securității. Una dintre condițiile favorabile aderării a vizat angajamentul adaptării continue a învățământului, instrucției și a cercetării științifice la politica specifică, doctrina, procedurile și standardele NATO, dar pe de altă parte, considerăm că este nevoie de remodelarea instituțională la acest nou cadru și de anticiparea evoluțiilor conceptuale și a transformărilor viitoare ale acestei organizații.

Învățământul militar este „*parte integrantă a sistemului național de învățământ*”³, dar și o componentă a Armatei României. De aceea, organizarea sa, conducerea instituțiilor, structura curriculară se vor supune concomitent atât forurilor superioare din învățământul civil, cât și celor militare cu responsabilități în domeniu.

Pe cale de consecință, această subordonare dublă a instituțiilor de învățământ militar face ca activitatea să fie din start mai complexă, uneori complicată, necesitând un plus de flexibilitate, atât din partea celor care lucrează (conduc) în aceste structuri, cât și din partea celor care urmăresc asigurarea standardelor de calitate.

Având în vedere acest context instituțiile militare de învățământ sunt supuse unor exigențe sporite, datorită acțiunii unui complex de factori, precum: transformarea (reforma) Armatei României și a sistemului național de educație, necesitatea complementarității instituțiilor de învățământ militar, seria de mutații, transformări în domeniul resurselor umane din armată, ca urmare a apartenenței României la Alianța Nord-Atlantică, necesitatea compatibilității cu instituțiile de învățământ militar din celelalte state membre NATO (atât sub aspect organizatoric, al duratei și al conținutului programului de formare/perfecționare, cât și din punct de vedere al finalităților urmărite, exprimate prin modelul absolventului) etc.

³ **Doctrina instruirii Armatei României**, București, 2006, p. 44.

Unii autori, ca observatori și actanți ai procesului de transformare identifică două categorii de condiții ce trebuie îndeplinite de către instituțiile de învățământ militar: *condiții necesare* și *condiții suficiente*⁴.

- condițiile necesare considerate de noi ar putea fi: înscrierea activității din aceste instituții în exigențele impuse prin Declarația de la Bologna (pentru învățământul universitar), respectiv de testele internaționale PISA – Programme for International Student Assessment (caracter pragmatic, evaluează competențele și mai puțin nivelul cunoștințelor din manuale), PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study (vizează eficiența strategiilor de lectură și capacitatea de interpretare a unui text) ș.a, (pentru învățământul preuniversitar), elaborarea unei strategii educaționale care să țină seama de obiectivele reformei în armată și de integrarea deplină în NATO și UE, existența resurselor umane, financiare, informaționale, materiale;

- condiții suficiente: conștientizarea personalului implicat în leadership-ul învățământului militar de importanța orientării, coordonării sau evaluării tuturor proceselor academice, educative, administrative și de utilizarea în condiții de eficiență a resurselor la dispoziție, existența unor cadre didactice (instructori) competente, puternic motivate și devotate activității profesionale, asigurarea acelor resurse financiare și materiale care să facă posibilă realizarea obiectivelor propuse/stabilite, cristalizarea unei permanente relații, biunivoce, între instituțiile de învățământ militar și cel civile, precum și între acestea și unitățile beneficiare pe linia îmbunătățirii modelului absolventului.

Statutul României de membră a NATO impune în armată cunoașterea și accelerarea acțiunilor prin care să se realizeze interoperabilitatea cu sistemele de apărare ale țărilor membre NATO, în cadrul cărora sistemul de formare a cadrelor militare, și în special a ofițerilor ocupă un loc important.

Nevoia realizării depline a profesionalizării viitorilor ofițeri impune cu necesitate identificarea cât mai corectă a spațiului conceptual militar utilizat în activitatea NATO, stăpânirea semnificațiilor profunde ale termenilor, expresiilor și conținuturilor vehiculate pe timpul pregătirii și îndeplinirii misiunilor NATO.

În același timp spațiul european, deschis *învățământului superior* oferă noi provocări pentru realizarea viitorilor absolvenți din perspectiva axiologică a cetățeanului militar european, în măsură să acționeze eficient la orice provocare a secolului al XXI-lea. Amplele procese declanșate în diferite foruri europene între care cel cunoscut ca procesul Bologna, ridică în fața învățământului universitar militar noi provocări în ceea ce privește organizarea studiilor universitare pe cel trei cicluri, precum și conținuturilor noii curricule universitare, în vederea realizării unui învățământ superior calitativ, compatibil cu sistemele performante din celelalte state europene.

⁴ Cf. Mircea Mureșan, *Corelația învățământ militar – reforma în armata României*. În volumul „Căi de optimizare a învățământului militar în concordanță cu noua cultură militară”, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005, Apud, Mircea Cosma (coord.), *Formarea ofițerului modern*, Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2006, pp. 226-227.

Opțiunile ferme ale învățământului românesc pentru integrarea deplină în spațiul european al învățământului universitar au fost exprimate prin următoarele direcții⁵:

- organizarea programelor de studii universitare pe trei cicluri: studii universitare de licență, cu o durată de trei-patru ani (care oferă calificări largi, pe domenii de studii), studii universitare de masterat, cu o durată de doi ani (asigură calificări universitare cu un înalt grad de specializare, precum și cele cu conținut orientat spre cercetare), studii doctorale, cu o durată de trei-cinci ani;

- aplicarea în toate universitățile a unui sistem de credite echivalent cu sistemului european de credite transferabile (ECTS – European Credits Transfer Systems);

- promovarea dimensiunilor necesare europene legate de învățământul superior, mai ales în ceea ce privește dezvoltarea curriculară prin schimbări în conținuturi, cooperarea inter-instituțională, schemele de mobilitate și programele integrate de studiu, formare și cercetare;

- adoptarea unui sistem de diplome ușor de comparat și de recunoscut.

Astfel, învățământul militar universitar trebuie să răspundă necesităților implementării „Procesului Bologna”, prin care se urmărește înfăptuirea unei reforme educaționale în Uniunea Europeană și constituirea spațiului european de educație. La edificarea spațiului universitar european s-au angajat să participe 46 de state. În cadrul conferinței miniștrilor educației de la Bergen (19-20 mai 2005) la „procesul Bologna” a aderat și România.

Educația universitară militară este cel mai important și valoros segment al educației militare formale. Datorită caracteristicilor produselor, absolvenți cu diplomă de licență, are o serie de trăsături ce conferă unicitate și se supune regulilor generale ale educației universitare formale și regulilor specifice domeniului militar cărui i se adresează.

Legea nr. 288/ 24.06.2004 privind organizarea studiilor universitare în România, menționează la art. 17, faptul că organizarea studiilor universitare în Ministerul Apărării Naționale se reglementează printr-o hotărâre a Guvernului.

În acest context, Guvernul României emite, în anul 2005, Hotărârea nr. 606/23.06.2005 privind organizarea studiilor universitare în instituțiile militare de învățământ superior din subordinea Ministerului Apărării Naționale, care preia prevederile Legii nr. 288/2004 și cerințele „filozofiei Bologna”, transpunându-le la specificul instituțiilor de învățământ superior militar din domeniul apărării.

Procesul de la Bologna a fost gândit tocmai pentru a eficientiza educația și stabilește cadrul organizatoric și regulile în baza cărora educația universitară să poată să-și atingă obiectivele în condițiile unor costuri scăzute și cu maxime beneficii.

Aplicat la domeniul educației universitare militare, procesul de la Bologna are efecte benefice asupra calității și eficienței acestui proces și produce modificări instituționale deosebite. Mai concret, în urma celor stabilite la Bologna educația universitară militară trebuie să se supună regulilor stricte ale calității educaționale și

⁵ **Legea nr. 288 din 24.06.2004 privind organizarea studiilor universitare**, publicată în: Monitorul Oficial nr. 614 din 07.06.2004.

să formeze absolvenți capabili care să corespundă unei nevoi sociale importante, acțiunea militară în toate formele ei, iar prin sistemul de credite să poată să-și reorienteze cariera profesională către alte sectoare ale societății.

În opinia noastră, învățământul militar este obligat să se racordeze la sistemul european și euroatlantic, însă fără a-și pierde caracteristicile sale distincte. Mai mult, conform politicii de securitate și apărare, armata trebuie să acționeze pe următoarele direcții, pentru concretizarea cărora, învățământului militar, sub toate formele, îi revine un rol deosebit:

- ❖ asigurarea interoperabilității cu forțele militare ale celorlalte armate NATO;
- ❖ transformarea structurală, conceptuală și operațională a Armatei României, îndeosebi a forțelor dislocabile, a sistemului de educație și instruire și continuarea armonizării cadrului normativ din domeniul apărării, cu cel existent în țările membre NATO și UE;

- ❖ consolidarea capacităților necesare pentru îndeplinirea performantă a obligațiilor asumate de România alături de aliați și de a participa în cadrul unor operații de gestionare a crizelor la nivel regional și subregional;

- ❖ managementul eficient al resurselor umane, concomitent cu creșterea gradului de profesionalizare a personalului armatei prin modernizarea sistemului militar de educație.

NATO și Uniunea Europeană sunt ele însele niște organizații în transformare, preocupate să-și modeleze procesele și „*produsele*”, să le perfecționeze și să le dezvolte în conformitate cu noile evoluții din mediul de securitate.

De aceea, promovarea dimensiunii europene și euroatlantice a învățământului militar românesc este condiționată de continuarea procesului de înnoire și modernizare în Armata României, în general și la nivelul leadership-ului, în special, pentru realizarea unui organism modern, în măsură să îndeplinească orice gen de misiuni, în cadrul unor operații conduse de Alianță, de UE sau de alte organizații internaționale, pentru a asigura securitatea României.

Concluzionând, considerăm că transformarea învățământului militar trebuie să pornească de la premisa că, într-o logică a integrării depline în NATO și UE, integrarea prin educație trebuie să reprezinte unul dintre primii și cei mai importanți pași.

3. Proiecții conceptuale în transformarea învățământului militar

Sistemul militar de învățământ fiind parte organică a sistemului educațional național, iar opțiunea României de integrare în spațiul educațional european și euroatlantic, determină instituțiile militare de învățământ să aplice inclusiv strategiile și programele de „reformă” ale Ministerului Educației, Cercetării și Inovării.

Pe cale de consecință, și sistemul militar de învățământ, se află într-un proces de schimbare, neclar încă, prin care se încearcă înscrierea în cerințele eficienței și ale calității impuse prin procesul de la Bologna. Considerăm că măsurile întreprinse până în prezent nu au generat un sistem educațional performant, eficient și competitiv, ci mai degrabă, au răspuns unor nevoi de moment, fără a se avea o „*imagine*” bine conturată a „*prototipului*”.

O analiză sistemică a învățământului militar românesc nu se poate face fără a se aduce în discuție ceea ce se întâmplă în Europa din acest punct de vedere. Preconizata constituire, în 2010, a *spațiului european al învățământului superior* trebuie să reprezinte pentru noi un semnal de alarmă clar, în ceea ce privește nevoia de compatibilitate și de creștere a calității educației, care să contribuie concret și substanțial la construcția unor instituții de învățământ superior competitive cu cele europene și americane.

În ceea ce ne privește, dorim să semnalăm câteva aspecte importante, atât de formă cât și de fond, pentru un proces de transformare adaptiv⁶ și profund a ceea ce înseamnă învățământ superior militar.

Există diverse studii⁷ și cercetări⁸, care arată că educația universitară nu se caracterizează prin coerență formativă.

Ne alăturăm și noi acestei opinii, mai cu seamă că în sistemul militar, un absolvent al ciclului întâi de studii universitare de licență (al uneia dintre Academiiile categoriilor de forțe), nu are posibilitatea de a-și continua pregătirea prin studii de masterat la aceeași instituție, așa cum ar fi normal și legal⁹. Actul normativ în cauză, la articolul 5, reglementează faptul că „*studiile universitare de masterat se pot organiza numai de către instituțiile de învățământ superior acreditate, în cadrul facultăților sau departamentelor stabilite prin hotărâre a Guvernului, care oferă studii universitare pentru mai multe cicluri de învățământ sau numai pentru ciclul II*”.

În același timp, Hotărârea Guvernului 404 din 2006 prevede că „*pentru a organiza studii universitare de masterat, instituțiile de învățământ superior [acreditate] trebuie să obțină aprobarea Ministerului Educației și Cercetării, prin ordin al ministrului, la propunerea Agenției Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (ARACIS), pe baza evaluării periodice a capacității instituționale de a oferi un mediu integrat de învățare și cercetare, la nivel național sau internațional*”¹⁰, doar că Academiiile categoriilor de forțe ale armatei nu sunt abilitate (nu au primit aprobare), la nivelul Ministerului Apărării Naționale, să organizeze astfel de studii.

În aceste condiții, absolvenții studiilor de licență din Academiiile categoriilor de forțe suportă o discriminare, comparativ cu absolvenții instituțiilor civile de învățământ superior, neavând posibilitatea să urmeze studiile masterale imediat după finalizarea ciclului I (condiție prevăzută și de ARACIS pentru menținerea acreditării), fiindu-le permis/recomandat accesul la astfel de studii (condiționându-se evoluția în

⁶ Ronald A. Heifetz, **Leadership without Easy Answers**, Publisher Belknap Press, USA, 1994, pp.33-34.

⁷ Peter Gunter, *Coherence lost: education, modernity, and fractured meaning*. In: The Humanist, Published by the American Humanist Association, Mai 1995, pe <http://www.encyclopedia.com>; Marian Staș, **Ieșirea din mediocritate: schimbarea adaptivă a educației**, Fundația CODECS pentru Leadership, pe www.lmt.ro

⁸ Mircea Cosma (coord.), **Formarea ofițerului modern**, Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre, 2006, pp.209-245.

⁹ **Hotărârea Guvernului nr. 404 din 29.03.2006 privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare de masterat**, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 319 din 10.04.2006.

¹⁰ *Ibidem*, articolul 5, aliniatul 2.

carieră a ofițerilor de parcurgerea acestor studii) în ultimii 2 ani ai stagiului minim în gradul de maior (adică după aproximativ 16 ani), iar la pregătirea prin doctorat abia după 18 ani; aceste două cicluri desfășurându-se doar la Universitatea Națională de Apărare, deci la o altă instituție decât în care și-a finalizat studiile de licență.

Având în vedere aceste anomalii ale evoluției educaționale și lipsa ofertei pentru ciclul al doilea din partea instituțiilor care ia format, absolvenții de studii superioare militare sunt determinați să se îndrepte spre masteratele universităților civile, ulterior, chiar renunțând la cariera militară.

Un astfel de cadru normativ și organizatoric al sistemului educațional militar generează disfuncții majore procesului de formare și perfecționare a celei mai importante categorii de cadre – ofițerii, și fiind, cu precădere, un mare consumator de resurse, considerăm noi, nu asigură condițiile de performanță procesului instructiv-educativ propriu-zis.

La nivel militar central această situație este argumentată, în primul rând, prin prevederile H.G. nr. 606/ 2005, care dă posibilitatea organizării de masterate în „*domenii de interes pentru Ministerul Apărării Naționale*”¹¹ iar în al doilea rând, prin faptul că încă nu s-a elaborat o nouă „strategie”, „concepție” prin care să se grăbească transformarea învățământului militar din România. Din nou, sesizăm necesitatea unui astfel de document.

De asemenea, „Concepția de formare, dezvoltare profesională și utilizare a ofițerilor în Armata României” elaborată în 2004 are limitări serioase în privința implementării unor obiective ale Procesului Bologna, nefăcând nicio referire la:

- categoria de instituții de învățământ superior care organizează studii universitare de licență, masterat și doctorat;
- sistemul de credite, ca manieră oportună de a promova ideea de mobilitate a studenților peste tot în lume, precum și asupra modului de obținere a acestora.

În ceea ce privește categoria subofițerilor, un aspect demn de luat în seamă este cel referitor la dorința acestora de a-și ridica nivelul de educație și, în același timp, deschiderea căilor unei posibile cariere de ofițer, urmând, astfel, cursurile unor facultăți civile, deoarece Academiile categoriilor de forțe ale armatei nu oferă astfel de oportunități, iar structurile de conducere de la nivelul sistemului militar de învățământ nu dau încă semne că ar putea deveni unele flexibile, deschise tendințelor de pe „piața educațională” ori receptive la solicitările principiului autonomiei universitare, bine înțeles în limitele legalității.

Toate aceste deficiențe ale sistemului universitar militar se răsfrâng asupra calității și eficienței educației militare, iar în conformitate cu cerințele impuse de standardele de calitate educațională, ne determină să afirmăm că, într-o instituție militară de învățământ superior (academiile categoriilor de forțe) este „obligatoriu” să funcționeze, cel puțin, primele două cicluri de studii universitare (licență și masterat).

O altă cerință, care rezultă din aplicarea principiului eficienței educaționale este reprezentată de existența unei relații biunivoce, solide, între beneficiar și instituția

¹¹ Hotărârea nr. 606/23.06.2005 privind organizarea studiilor universitare în instituțiile militare de învățământ superior din subordinea Ministerului Apărării Naționale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 578 din 05.07.2005.

militară de învățământ superior, în sensul, de a nu se ajunge la o deteriorare a statutului ofițerului, perceput cu o pregătire universitară, capabil să facă față oricăror provocări ale fenomenului militar contemporan, într-o continuă transformare.

Nu este un element inedit, dar, în opinia noastră, un sistem unic de instruire în întreg învățământul militar românesc, este o necesitate, pentru a se realiza coerența formării, dezvoltării și perfecționării cadrelor militare, de la nivelul Colegiilor Militare Liceale și până la Universitatea Națională de Apărare, printr-o subordonare unică atât administrativă, dar mai ales, a procesului de învățământ propriu-zis. Înființarea unui *consiliu director* sau a unei „*comisii permanente a învățământului militar*”¹² va urmări realizarea în parametrii stabiliți a politicilor educaționale, a concepțiilor de pregătire pe niveluri diferite, a planurilor de învățământ, modelelor absolventului etc., coordonând structurile subordonate (instituțiile de învățământ militar).

Argumentată de solicitările la care este supus liderul militar, în condițiile luptei moderne, ale situațiilor de criză sau ale celor de la pace și de trăsăturile psiho-sociale ale structurilor militare actuale propunem instituirea obligativității de a fi absolvenți de studii universitare militare pentru cadrele militare care ocupă, în mod deosebit funcții de conducere, chiar de la cel mai mic nivel; ceea ce determină regândirea sistemului universitar militar pentru ca și subofițerii să poată urma astfel de cursuri.

Înțelegerea noii „paradigme educaționale” solicită renunțarea la impunerea unui număr fix de locuri pentru instituțiile militare de învățământ și stabilirea unei marje de „pierderi”, pentru studenții/elevii admiși în sistem, dar care nu îndeplinesc baremele exigenței educaționale.

O altă măsură, ar putea fi, stabilirea unui sistem de criterii simplu și clar privind evoluția în cariera militară, în care să existe o legătură directă între nivelul, natura studiilor militare ale individului și poziția, funcția acestuia în sistemul militar; criteriile stabilite trebuie să respecte atât prevederile Ministerului Educației, Cercetării și Inovării, cât și pe cele ale beneficiarilor (Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne, Serviciul Român de Pază și Protecție ș.a.). În aceeași idee, cadrele militare selecționate pentru a urma diferite forme de pregătire, ar trebui să cunoască dinainte funcția pe care vor fi ulterior încadrați; astfel ar crește motivarea și eficiența învățării.

Valorificarea la maximum a cunoștințelor, experiențelor celor care au participat la diverse misiuni în afara granițelor țării se poate realiza prin invitarea de a susține prelegeri pe diferite teme specifice, cooptarea lor în colective de cercetare, iar pe de altă parte participarea unor grupuri de cadre didactice și studenți la activități importante desfășurate de forțele dislocabile atât în țară cât și în teatrele de operații pentru cunoașterea directă, „de la fața locului”, a realităților cu care se confruntă Armata României.

În scopul creșterii compatibilității actului educațional, pentru crearea unui mod de gândire similar, dar și pentru un transfer mai consistent de cunoștințe, menționăm

¹² Monitorul Oastei, nr. 15, 1908, partea regulamentară, p. 726, Apud, Apud, Neculai Stoina, Mihai Racovițan, *Academia Trupelor de Uscat „Nicolae Bălcescu” Sibiu. 150 de ani de învățământ militar românesc*, Sibiu, Editura TRIPOTRIB, 1997, p.48.

oportunitatea intensificării schimburilor de experiență, la nivelul cadrelor didactice și studenți, cu instituții similare de învățământ, din țări membre NATO și/sau UE; în mod concret, inițierea unor măsuri prin care să se realizeze schimbul de cadre didactice, pentru a preda, susține seminarii, alte activități didactice, între instituțiile de învățământ românesc, la toate nivelurile, și instituții similare ale armatelor unor țări membre NATO și/sau UE.

Concluzionând, actualul cadru normativ care reglementează organizarea și desfășurarea procesului instructiv-educativ, elaborat la nivelul Ministerului Apărării Naționale este, în unele cazuri, depășit, nemaifiind în concordanță cu actualele structuri organizatorice ale instituțiilor militare de învățământ, cu cerințele procesului de la Bologna, cu standardele de performanță emise de Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior și Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar sau cu procedurile de formare ale personalului militar în activitate, pe filiera directă sau indirectă.

De aceea, transformarea învățământului superior militar necesită, fără îndoială, măsuri categorice din partea factorilor decizionali, astfel încât, să-i confere acestuia posibilitatea de a-și atinge scopurile generale sau specifice pentru care a fost creat, la cei mai înalți parametri de calitate și eficiență.

Bibliografie:

- [1] **Hotărârea Guvernului nr. 404 din 29.03.2006 privind organizarea și desfășurarea studiilor universitare de masterat**, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 319 din 10.04.2006.
- [2] **Hotărârea nr. 606/23.06.2005 privind organizarea studiilor universitare în instituțiile militare de învățământ superior din subordinea Ministerului Apărării Naționale**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 578 din 05.07.2005.
- [3] **Doctrina instruirii Armatei României**, București, 2006.
- [4] **Legea nr. 288 din 24.06.2004 privind organizarea studiilor universitare**, publicată în: Monitorul Oficial nr. 614 din 07.06.2004.
- [5] Monitorul Oastei, nr. 15, 1908, partea regulamentară.
- [6] COSMA, Mircea (coord.), **Formarea ofițerului modern**, Sibiu, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2006.
- [7] IANNEȘCU, Gheorghe *Armata română. Ce a fost, ce este, ce ar putea să fie*, București, 1996.
- [8] HEIFETZ, Ronald A. **Leadership without Easy Answers**, Publisher Belknap Press, USA, 1994.
- [9] MUREȘAN, Mircea, *Corelația învățământ militar – reforma în armata României*. În volumul „Căi de optimizare a învățământului militar în concordanță cu noua cultură militară”, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.
- [10] STOINA, Neculai, RACOVITAN, Mihai *Academia Trupelor de Uscat „Nicolae Bălcescu” Sibiu. 150 de ani de învățământ militar românesc*, Sibiu, Editura TRIPOTRIB, 1997.

CORELAREA TRANSFORMĂRII FORȚELOR TERESTRE CU PROVOCĂRILE NOULUI MEDIU DE SECURITATE

Dr. Adrian STROEA*

Evoluția mediului internațional de securitate este caracterizată de noi provocări la adresa securității, generate în principal de suprapunerea unor procese precum globalizarea și criza economică, ce se adaugă formelor clasice de riscuri, și amenințări.

Menținerea conflictelor, focarelor de tensiune tradiționale, a fenomenelor de instabilitate și criză favorizează existența și intensificarea unor riscuri și amenințări cu impact major asupra securității diferitelor state.

În cadrul NATO, creșterea capacității de intervenție în situații de criză și în acest sens și a posibilităților de proiectare a forței în spațiile de interes se întrepătrunde permanent cu continuarea procesului de transformare a mecanismelor, structurilor și procedurilor de luare a deciziilor.

Cu toate că pericolul unei agresiuni de tip convențional, de mare amploare, împotriva României și aliaților săi este puțin probabil, posibilitatea apariției unei asemenea amenințări, pe termen lung, nu trebuie minimalizată sau neglijată.

În acest context, procesul de transformare a Armatei României în corelare cu procesul de transformare a Alianței reprezintă un fenomen normal ce decurge din noile orientări strategice. Finalitatea transformării se va concretiza în realizarea unei structuri de forțe modernă, mai redusă numeric, profesionalizată, echipată adecvat, dislocabilă, interoperabilă, cu o capacitate de autosusținere și de protecție multidimensională, având o componentă de comandă și control flexibilă, care, pe baza unor informații și date optime, să aibă posibilitatea luării deciziilor specifice în timp scurt.

Fundamentul procesului de transformare și modernizare a Forțelor Terestre îl constituie misiunile atribuite acestei categorii de forțe în concordanță cu cele care decurg din misiunile constituționale care revin Armatei României. Astfel, Forțele Terestre participă la: asigurarea securității României pe timp de pace; apărarea externă și internă a statului român; participarea la apărarea colectivă; implementarea acordurilor regionale și colective; asigurarea sprijinului adecvat pentru autoritățile statale și locale în cazul urgențelor civile.

Având în vedere misiunile prezentate precum și obiectivele de transformare, Statul Major al Forțelor Terestre și-a definit domeniile principale de acțiune, astfel că pe primul plan se situează în permanență misiunile internaționale și cele naționale, calitatea rezultatelor și eficacitatea acțiunilor desfășurate de forțele angajate în îndeplinirea acestora. Totodată este necesar de a avea în vedere, pe de o parte misiunile din teatrele de operații active, iar pe de altă parte, misiunile potențiale pentru forțele aflate în așteptare pentru NATO și UE, precum și celelalte misiuni ce pot reveni Forțelor Terestre în situații de urgență, criză, conflict sau război.

* **Colonel, locțiitorul șefului Instrucției și Doctrinei din Statul Major al Forțelor Terestre**

Se acordă în continuare prioritate procesului de transformare și modernizare a Forțelor Terestre cu toate componentele sale, în conformitate cu *Strategia de Transformare a Armatei*, o atenție deosebită fiind acordată componentelor principale ale *Planului de implementare a Strategiei* și anume, operaționalizarea forțelor, *Obiectivele Forței* și achizițiile de echipamente.

Perfecționarea și modernizarea întregului proces de instrucție, subsumat operaționalizării forțelor, precum și a suportului logistic aferent, se realizează în concordanță cu cerințele reale determinate din experiența acumulată și nevoile de standardizare, fiind cunoscut faptul că acestea se constituie în condiții determinante ale calității și succesului misiunilor reale.

Transformarea Forțelor Terestre reprezintă un proces continuu de adaptare conceptuală, structurală și acțională la cerințele misiunii, fiind o necesitate imperativă în noul context internațional în care evoluează societatea românească.

Vorbind despre etapele transformării, din poziția noastră actualizată în timp și în raport cu cele mai importante elemente de conținut și cu factorii determinanți, putem distinge 3 etape principale, două care s-au încheiat deja și una care este în curs de desfășurare.

Prima etapă, derulată între anii 1990 și 1993, etapă în care s-a acționat independent de principalele alianțe militare, a fost caracterizată în principal, printr-o amplificare a numărului structurilor existente, ajungându-se la 9 corpuri de armată și 61 de brigăzi de diferite tipuri.

Etapa a 2-a, am putea spune că poate fi caracterizată ca fiind *Etapa Parteneriatului pentru Pace*, fapt pentru care și conținutul transformărilor a fost din ce în ce mai mult influențat de dorința noastră de a accede în structurile de securitate euro-atlantice. Putem distinge 3 faze, prima dintre acestea fiind cea *de aplicare a programului PfP (1994–1996)*, cu începerea programului de realizare a interoperabilității cu forțele NATO și a reducerilor structurale.

A urmat apoi programul *PfP îmbunătățit*, faza ciclului II PARP (1997-1999), cu reduceri structurale și numerice de personal de amploare.

În cadrul ultimei faze, *cea a ciclurilor I-V MAP*, s-au abordat *Obiectivele de Parteneriat* ce aveau să fie continuate sub altă formă și amplificate în etapa următoare. A avut loc o restructurare decisivă a Forțelor Terestre.

Ca rezultat al acestor două etape ale transformării s-a trecut succesiv de la structura organizatorică pe 4 armate de arme întrunite, la nivelul anului 1990, la cea pe corpuri de armată teritoriale și ulterior la cea existentă în prezent, pe divizii de infanterie, s-au înființat comandamentele de corp de armată, divizii și brigadă, ca mari unități operative / tactice de bază și s-a reorganizat învățământul militar specific prin înființarea Academiei Forțelor Terestre, definirea locului Școlii Militare de Maiștri și Subofițeri a Forțelor Terestre, stabilirea noilor structuri și competențe ale școlilor de aplicație și ale centrelor de instruire ale armelor/specialităților.

Cea de 3-a etapă, este cea în care România a devenit deja membră NATO. Principalele faze, așa cum sunt definite și în *Strategia de Transformare a Armatei României*, includ *încheierea transformării structurale (2004 – 2007)*, *integrarea operațională (2008 – 2015)* și *deplina integrare tehnică (2016 – 2025)*.

Principalele obiective ale etapei urmăresc: modernizarea structurală, doctrinară și a înzestrării; operaționalizarea unităților; finalizarea Obiectivelor Forței; asumarea responsabilităților militare asociate cu calitatea de membru al NATO și al UE care presupune participarea la apărarea colectivă, participarea la procesul de luare a deciziei și sprijinirea țărilor partenere.

Se cuvine să menționăm și faptul că, încă din anii pregătirii pentru aderarea la Uniunea Europeană au fost inițiate demersuri de începere a colaborării cu structurile militare și pentru integrarea în ciclurile de planificare a apărării specifice acestei organizații.

În raport cu misiunile, scopul și domeniile de responsabilitate și cu o încadrare corespunzătoare, structura organizatorică a Statului Major al Forțelor Terestre, adoptată începând cu anul 2008 asigură conducerea marilor unități, unităților și formațiunilor din subordine pe timp de pace, în situații de criză și la război, coordonarea evaluării nivelului de pregătire a comandamentelor, marilor unități, unităților și formațiunilor din subordine pentru trecerea la îndeplinirea unei misiuni, organizarea mobilizării și completării proprii, formarea și perfecționarea pregătirii personalului, asigurarea instruirii comandamentelor și trupelor și gestionarea resurselor umane, materiale și financiare pentru realizarea și menținerea gradului de operaționalizare al structurilor.

În ultimii 15 ani, Forțele Terestre au fost supuse unui amplu proces de transformare, efortul principal direcționându-se pentru reducerea numărului de personal și constituirea unor structuri mobile, bine înzestrate din punct de vedere tehnic, capabile să se raporteze adecvat diferitelor categorii de amenințări.

În scopul îndeplinirii angajamentelor internaționale în domeniul securității și apărării la care România este parte, Forțele Terestre au luat măsurile necesare derulării procesului de operaționalizare a structurilor stabilite și care sunt cuprinse în Obiectivele Forței, fiind în măsură la acest moment să destine o serie de structuri care să poată îndeplini operații de amploare diferită, pe teritoriul național, în aria de responsabilitate a NATO și UE, precum și într-un mediu strategic mai extins.

La includerea în planurile de operaționalizare a structurilor necesare s-a avut în vedere în primul rând respectarea termenelor de punere la dispoziția NATO, dar și modalitățile de asigurare a capabilităților în ceea ce privește dotarea cu tehnică specifică, în conformitate cu programele de achiziții în derulare, caracterizate prin următoarele atribute: convenabile, din prima etapă a achiziției; suport pe întreaga durată de viață; compatibile/interoperabile; interschimbabile; dislocabile; configurație cu arhitectură deschisă.

Principalele performanțe ce trebuie avute în vedere la modernizarea sau achiziționarea tehnicii sunt: interoperabilitate; mobilitate și capacitate de trecere sporite; putere de foc crescută; multifuncționalitatea echipamentelor; capacitate sporită de protecție a personalului, a mijlocului însuși și a echipamentelor de pe acesta; trafic rapid și protejat al informațiilor între mijloace și de la acestea la alți beneficiari; calități ergonomice adecvate realităților fizice și psihice, psihosomatice și fiziologice ale luptătorului. Aceste cerințe fiind în concordanță cu prevederile generale ale reglementărilor naționale și ale NATO.

În plus, intenționăm să avem cât mai multe programe posibile în cooperare sau coproducție, pentru realizarea unui suport mai ușor și mai bun în operațiile multinaționale.

În mod firesc, etapele înzestrării sunt complementare etapelor de transformare în ansamblu vizând modernizarea echipamentelor, noi achiziții și realizarea sistemului de luptă avansat prin care Forțele Terestre să fie în măsură să-și îndeplinească obiectivele viitoare putând răspunde oricărui tip de provocare. Cel mai probabil, această etapizare va suferi modificări în ceea ce privește încadrarea în timp, principalul factor perturbator fiind resursele financiare reduse alocate acestui domeniu de transformare.

Prioritate vor avea forțele puse la dispoziția NATO și, în general, forțele dislocabile. Se va acorda o atenție sporită și forțelor care acționează în zonele de conflict, pentru care, prin eforturi deosebite, s-a reușit asigurarea într-o oarecare măsură a noi tipuri de vehicule de luptă și transport, echipamente de protecție balistică, mijloace de comunicații și armament performant. La acest moment, în urma propunerilor noastre, structurile specializate studiază sau testează diferite soluții de îmbunătățire a echipamentului individual pentru militarii dislocați.

Este de reținut faptul că, indiferent de eforturile depuse în domeniul asigurării forțelor, nici cele mai performante echipamente nu pot asigura o protecție integrală niciunei armate din lume. Dincolo de acestea este nevoie de profesionalism, respectarea procedurilor standard de operare, valorificarea lecțiilor învățate, menținerea unei vigilențe sporite în câmpul de luptă.

Modernizarea și eficientizarea instrucției are ca scop principal creșterea nivelului de pregătire al marilor unități și unităților pentru îndeplinirea misiunilor primite. În domeniul instruirii forțelor, centrul de greutate este axat pe adaptarea întregului proces de instruire la cel aplicat în cadrul celorlalte armate ale Alianței, pe realizarea capacității operaționale a forțelor, în funcție de resursele avute la dispoziție, de nivelul de instruire acumulat și nu în ultimul rând de dezvoltarea predictivă a calităților de luptător.

Instrucția ce se desfășoară în timp de pace trebuie să corespundă cerințelor misiunilor pe care trebuie să le îndeplinească structurile din Forțele Terestre în situații de criză sau la război, adică „*instruiește-te așa cum vei lupta*”. Această axiomă trebuie să călăuzească planificarea, desfășurarea și evaluarea procesului de instrucție.

Standardizarea instrucției este o componentă fundamentală a procesului de operaționalizare a unităților și subunităților destinate apărării colective în cadrul NATO, în vederea atingerii capabilităților solicitate și o condiție esențială pentru forțele de generare/regenerare, pentru realizarea cadrului necesar furnizării de structuri viabile forțelor dislocabile.

Prioritățile în domeniul standardizării vor fi în permanent corelate cu procesul de planificare a apărării naționale, cu sarcinile și cerințele militare de interoperabilitate NATO și cu planurile de implementare a noii structuri de forțe a Armatei României.

Cele mai importante produse ale activității de standardizare au fost „*Programele de Instrucție (pentru Misiune/PIM și Individuale/PII)*”. Așa cum

sugerează și denumirea lor, aceste programe creează posibilitatea de a stabili cu ușurință ce activități de instrucție trebuie desfășurate de către o structură pentru a fi în măsură să îndeplinească misiunea primită. Totodată acestea sunt de un real ajutor pentru comandanții care conduc nemijlocit instrucția, deoarece conțin documente de desfășurare și evaluare a instrucției gata elaborate.

Standardizarea instrucției asigură posibilitatea organizării structurilor militare în sistem modular, pentru îndeplinirea unor misiuni specifice, fără restricții sau limitări.

Adaptarea la tendințele de evoluție a spațiului de luptă integrat înseamnă modificarea permanentă a datelor pe baza cărora se elaborează concepții, planuri și programe de instrucție și, implicit, necesitatea de reluare parțială sau integrală a procesului de analiză și planificare. Cu alte cuvinte, în mediul fluid în care ne desfășurăm activitatea, „singura constantă este schimbarea”.

Acceptarea principiului schimbării permanente determină ca metodele de desfășurare a instrucției să țină pasul cu aceste schimbări pentru ca scopul stabilit instrucției - realizarea capacității operaționale pentru îndeplinirea misiunii - să fie îndeplinit. Aceasta presupune o perfecționare permanentă a metodelor de instrucție a personalului pentru a putea îndeplini misiunea ordonată.

Modernizarea instrucției nu înseamnă neapărat renunțarea la acele instrumente de lucru care și-au dovedit eficiența în decursul timpului. Acestea trebuie perfecționate și generalizate. Totodată însă, nu trebuie să se manifeste rețineră pentru nou. Procesul de instrucție trebuie racordat la tot ceea ce apare nou în domeniul transmiterii cunoștințelor și formării/menținerii deprinderilor militarilor.

Transformarea mentalității este definitorie pentru optimizarea instrucției și nu este ușoară, iar pentru unii ar putea fi imposibilă. De aceea, primul pas care trebuie făcut în acest sens, este cunoașterea de sine. Autocunoașterea trebuie să fie permanent însoțită de autoverificare și dorința de autodepășire. Toate acestea au o contribuție mare la îndeplinirea dezideratului ca fiecare militar să fie un profesionist, un expert în domeniul lui. Atingerea acestui nivel de profesionalism - expert sau specialist - este o condiție esențială pentru punerea în aplicare a conceptului de modularitate structurală și interoperabilitate, care să permită îndeplinirea oricărui tip de misiune asumată în cadrul Alianței.

Concluzii

În baza angajamentelor asumate de România și în baza hotărârilor CSAT, Forțele Terestre participă cu forțe și mijloace sub egida NATO, UE, ONU și în cadrul Coaliției Internaționale de Luptă Împotriva Terorismului pentru îndeplinirea următoarelor misiuni:

- de apărare colectivă;
- în sprijinul păcii;
- de luptă împotriva terorismului;
- individuale de observare și monitorizare.

În contextul generat de statutul de membru al alianței euroatlantice, operațiile antiteroriste, acțiunile desfășurate în medii multinaționale și în condiții speciale (de deșert și cu temperaturi înalte, arctice și cu temperaturi scăzute, junglă, zone locuite, cu grade variabile de dezvoltare economico-socială și diferențe culturale majore) vor

avea o pondere tot mai mare în ansamblul confruntărilor în care este probabil să fie angajate, în viitorul apropiat, Forțele Terestre Române.

Confruntările armate viitoare, indiferent de tipologia acestora – *război de apărare a țării, război de alianță sau de coaliție* – vor fi caracterizate, în principal, prin: demasificarea forțelor militare; concentrarea mai accentuată a forțelor în punctele decisive; operații întrunite și prioritar multinaționale; reacție rapidă și descurajantă – inclusiv prin executarea de lovituri preventive; capacitate sporită de manevră la toate eșaloanele.

În acest context forțele armate, în particular Forțele Terestre, vor fi nevoite să se adapteze permanent la cerințele curente precum și cele estimate ale câmpului de luptă modern, transformarea multidimensională fiind esența realizării acelor capacități necesare îndeplinirii oricărui tip de misiune.

MODERNIZAREA SISTEMULUI APĂRĂRII

Maria Gabriela STOIAN*
Vasile ENE**

Defence is a key area of national security of Romania and is in all decisions, measures and actions that the state authorities and institutions empowered to adopt and implement them, the use of armed forces, both internally and externally, for promoting and protecting national interests in accordance with national law and international treaties to which Romania is party.

Defending the plans is organized and conducted for the prevention and rejection of armed aggression on the territory of the Romanian state or other alliances and coalitions of states belonging to Romania, to meet international commitments of the Romanian state and to support national authorities national crisis management.

Modernizing defence is a key requirement for Romania given that it is a member of the "de facto" NATO and the EU and involves taking all measures political, economic, social and military to bring the optimal parameters of components, so that they be able to act in accordance with the requirements of national defense strategy of the country.

1. Consolidarea capacității de luptă împotriva terorismului

Una din direcțiile de acțiune în domeniul apărării stipulate în Strategia națională de apărare a țării o reprezintă lupta împotriva terorismului. În calitate de fenomen specific al vieții social-politice, actualmente terorismul amenință cu escaladarea unor focare tot mai extinse, cauzând pierderi umane, prejudicii materiale și morale întregii comunități mondiale.

Principalul mijloc cu ajutorul căruia teroriștii își pot impune autorităților condițiile, rămâne teroarea, ca și în timpurile trecute, ea fiind reprezentată prin numeroase acte de violență cu utilizarea armelor de foc, a diverselor tipuri de dispozitive explozive sau incendiare, cu luarea de ostatici sau acapararea mijloacelor transportului public, etc.

Terorismul presupune organizarea, finanțarea și echiparea unor indivizi pregătiți special pentru realizarea unor acțiuni concrete de violență și amenințarea cu violența, prin folosirea sistematică și persistentă a violenței.

Încercând o definiție, putem considera *terorismul* ca acea practică de rezolvare prin mijloace violente a divergențelor dintre grupuri de interese, organizații criminale sau indivizi, precum și pentru impunerea unor revendicări politice, economice, religioase, etnice sau de altă natură, urmărindu-se cu preponderență inspăimântarea unor colectivități de oameni, a opiniei publice, care la rândul lor să exercite presiuni asupra autorităților și chiar a guvernelor pentru satisfacerea revendicărilor pretinse de grupările sau organizațiile teroriste. Astfel, actele teroriste se deosebesc de infracțiunile de drept comun prin scopul și urmările realizate, respectiv promovarea de panică, dezordine și teroare în sânul colectivității vizate, ca urmare a numărului mare de victime umane și pagubelor materiale cauzate de distrugerile produse.

* Locotenent colonel doctorand

** Locotenent colonel doctorand

Având în vedere evoluția fenomenului terorist până în prezent, remarcăm că fenomenul terorismului se va extinde, dezvolta, perfecționa dacă represiunile împotriva lui, nedreptățile politice și economice, foametea și inechitățile sociale vor fi mai mari. Actele teroriste vor fi mult mai complexe și vor fi produse cu mai multă violență decât până acum, devenind un fel de perpetuu-mobile, dacă la violență se răspunde tot prin violență. Ca urmare, se consideră că forțele coalitiei antiteroriste ar trebui să pună accent pe prevenire și contracarare, iar în paralel să organizeze un sistem legislativ internațional în domeniu.

Cea mai gravă amenințare la adresa lumii civilizate, după cea nucleară, o reprezintă cea teroristă. În ultimele decenii, datorită extinderii civilizației asupra întregii planete și creării posibilității accesului tuturor la informație, tehnologie și cultură, acțiunile și reacțiile identitare extremiste au proliferat. Ele sunt simetrice cu extremismul din procesul de globalizare și vizează oprirea și destabilizarea acestei ofensive a lumii civilizate împotriva fragmentării accentuate, promiscuității, sărăciei și violenței.

Astăzi, terorismul a evoluat, s-a perfecționat continuu, adaptându-se la noile condiții ale epocii contemporane. Putem vorbi chiar de tipuri de terorism, identificând formele de activități sinucigase și criminale ale grupărilor teroriste din întreaga lume, care își ating scopurile propuse în numele unei cauze sau dintr-o dorință neîmplinită.

Experții au identificat cel puțin nouă tipuri de terorism: terorismul naționalist, terorismul fundamentalist islamic (cel mai periculos), terorismul sponsorizat de stat, terorismul de stânga, ciberterorismul, narcoterorismul, bioterorismul, ad-terorismul și air-terorismul.

Militarii văd, în general, în terorism o formă de conflict de intensitate scăzută, fiind la celălalt capăt al spectrului unui conflict armat. În acest sens, militarii își focalizează atenția asupra statelor sponsor și asupra grupurilor teroriste din perspectiva strategică, iar asupra indivizilor și actelor de terorism, din perspectiva tactică. Ideea de a privi terorismul ca pe o nouă formă de purtare a războiului a apărut în urma desfășurării ultimelor conflicte militare, începând cu Vietnamul și continuând cu Afganistanul etc.

Conform părerii specialiștilor, după 1989, o dată cu turbulența creată după prăbușirea regimurilor comuniste, a avut loc o deplasare a polului terorismului internațional către estul Europei, România devenind una dintre principalele destinații ale organizațiilor paramilitare. Cele mai multe organizații teroriste provin din Orientul Mijlociu, unele fiind mai cunoscute altele mai puțin, după numărul atentatelor pe care le-au comis și numărul de crime.

Vulnerabilitățile României nu sunt puține, economia în transformare și tranziția prelungită măresc și mai mult acest spațiu de incertitudine și nesiguranță la atacuri teroriste. Unele dintre aceste vulnerabilități se amplifică, datorită condiției României de membră a NATO și partener strategic al Statelor Unite. Aceste vulnerabilități sunt distribuite în domenii cum ar fi cel politic, diplomatic, economic, dar și militar.

Cele mai semnificative vulnerabilități în acest domeniu sunt cele care privesc unitățile militare române aflate în diferite misiuni peste hotare, în zone de conflict, în zone instabile în care există ostilitate față de forțele aflate acolo, iar acțiunile teroriste sunt frecvente și greu de prevenit.

România are deja o contribuție serioasă la afirmarea noii dimensiuni a strategiei organizației, prin participarea cu trupe în teatrele de operații, dar și prin susținerea politică, economică, financiară, informațională, etc. a ofensivei contra terorismului. Notabilă este conlucrarea țării noastre, în acest sens, cu SUA, cu NATO, cu UE, datorită apartenenței la acest spațiu, și cu celelalte instituții internaționale (ONU, OSCE). România continuă să acționeze împotriva terorismului, deopotrivă, ca participant la coaliția antiteroristă internațională și ca membru al NATO.

Pe coordonatele noii dimensiuni strategice se înscrie, de exemplu, activitatea României din SEEGROUP, ce funcționează în cadrul Inițiativei NATO pentru Europa de Sud - Est, de inițiere a elaborării unui compendiu cuprinzând măsurile de combatere a terorismului întreprinse de statele acestei zone, ca și faptul că a pus în aplicare, încă din anul 2002, o strategie națională de prevenire și combatere a terorismului și s-a racordat prin structuri specifice la campania antiteroristă internațională.

Aportul viitor al României la combaterea terorismului este mai consistent, din postura de stat membru NATO, calitate ce-i permite să ia parte activă la elaborarea și adoptarea deciziilor comune în domeniu, să-și consolideze capacitatea de a proiecta stabilitate și securitate înăuntrul și în afara spațiului euro-atlantic.

În acest sens, eforturile României vor viza, concomitent cu protejarea teritoriului național, a populației și obiectivelor strategice de manifestări de natură teroristă, să continue și aprofundarea implicării la nivel global și regional în prevenirea și combaterea terorismului prin: participarea la operații întrunite multinaționale, sprijinirea guvernelor și structurilor legale de securitate și apărare în lupta împotriva terorismului, asistență dinamică și complexă în procesul de prevenire, contracarare și reconstrucție postconflict.

Făcând parte din coaliția împotriva terorismului, țara noastră participă activ la elaborarea strategiei împotriva terorismului și la punerea ei în aplicare. Având în vedere acțiunile imprevizibile ale rețelelor și grupărilor teroriste, mai ales în ceea ce privește alegerea țintelor și a modului de acțiune, sunt posibile și alte misiuni, îndeosebi pe linia depistării rețelelor și organizațiilor teroriste, a locațiilor acestora și a elementelor adiacente sau a celor generatoare de terorism.

În acest context România trebuie să adopte măsuri dinamice pentru consolidarea capacității de luptă împotriva terorismului. Structurile sistemului național de apărare impun a fi dimensionate și înzestrate cu capacități de luptă împotriva terorismului. Este bine cunoscut că Forțele Armate ale României duc acțiuni de luptă împotriva acestui inamic perfid și extrem de periculos în Afganistan, Irak, Kosovo.

De aceea, considerăm că este absolut necesar ca acestea să fie pregătite, dotate și susținute cu cele mai performante echipamente, tactici și proceduri de luptă care să le permită nu numai obținerea succesului, dar și protecția forței. Cerințele de interoperabilitate cu partenerii din Alianță reprezintă în egală măsură, obiective obligatorii în condițiile proiectării structurilor de forțe care luptă împotriva teroriștilor.

Apreciem că deciziile factorilor politici de a lupta împotriva acestui flagel mondial, trebuiesc susținute constant și coerent cu eforturi de înzestrate, echipare și

pregătire a forțelor, eforturi care, desigur, impun costuri deloc neglijabile, dar care, cu certitudine, își vor dovedi eficacitatea pe termen mediu și lung.

Concomitent cu întărirea măsurilor și acțiunilor proprii pentru anticiparea, descurajarea și contracararea acțiunilor teroriste, România va continua implementarea prevederilor Strategiei Uniunii Europene de luptă împotriva terorismului și va coopera cu aliații în vederea consolidării capacității NATO de luptă împotriva terorismului.

Terorismul este cea mai îndelungată și cea mai complexă amenințare la adresa păcii și stabilității, a instituțiilor democratice, a societății și persoanei. El a însoțit societatea omenescă din timpuri străvechi, fiind un produs al acesteia. Dar totdeauna s-au găsit mijloacele necesare pentru a-i diminua efectele, chiar dacă nu a putut fi pus niciodată sub un control strict. Niciodată însă, cel puțin până la sfârșitul secolului al XX-lea, terorismul nu a fost considerat război.

După atacurile de la 11 septembrie 2001, el a primit un astfel de apelativ, întrucât atacurile teroriste se constituie deja într-o amenințare la nivel global, care impune măsuri de contracarare și prevenire la acest nivel.

2. Dezvoltarea capacității de răspuns la amenințările legate de proliferarea armelor de distrugere în masă

Armele de distrugere în masă, sunt categoriile de arme a căror întrebuințare pot provoca distrugerii masive, simultan și în timp scurt, personalului forțelor armate, mijloacelor de luptă, populației și obiectivelor economice, politice, administrative și militare dispuse pe suprafețe variabile de teren. În prezent, această categorie include armele nucleare, radiologice, chimice și biologice.

Modernizarea mijloacelor de transport la țintă (avioane fără pilot, rachete, proiectile de aviație etc.), menținerea armelor de distrugere în masă nucleare, radiologice, biologice și chimice ca mijloace de promovare a intereselor politico-strategice, de descurajare și ca factori de multiplicare a puterii militare au devenit surse de neliniște și suspiciune, necesitând măsuri ferme, deschise și eficiente de prevenire a folosirii lor și, în același timp, de contracțiune, inclusiv de înlăturare a efectelor folosirii lor.

Achiziția și deținerea de arme de distrugere în masă de către entități teroriste reprezintă astăzi una dintre cele mai importante amenințări și provocări la adresa securității comunității internaționale. Se menține, de asemenea, riscul ca, unele state să folosească sau să amenințe cu folosirea armelor de distrugere în masă, în scopuri de șantaj sau intimidare.

Recunoscând necesitatea unei cooperări intense la nivel internațional pentru prevenirea accesului grupărilor teroriste și al statelor care susțin terorismul la arme de distrugere în masă, componente și vectori ai acestora, România susține ferm respectarea cu strictețe a documentelor internaționale ce reglementează politicile în domeniu, precum și, implementarea de măsuri energice de contra-proliferație. De asemenea, apreciem ca prioritară dezvoltarea, prin eforturi comune la nivel internațional și regional, a unei culturi de neproliferație a armelor de distrugere în masă, bazată pe dezideratul unei diplomații active îndreptată împotriva proliferării.

În acest context, combaterea proliferării armelor de distrugere în masă reprezintă o altă direcție principală de acțiune în domeniul apărării înscrisă în Strategia națională de apărare a țării.

Proliferarea armelor de distrugere în masă asociată cu recrudescența amenințărilor teroriste constituie atât preocupări, dar și provocări pentru întreaga comunitate internațională. Eficiența sistemului de apărare a țării este dată și de gradul de implicare în eforturile internaționale și regionale de diminuare a amenințărilor de acest fel. De aceea, este necesar ca România să fie parte activă în cadrul regimurilor internaționale de neproliferare și control al exporturilor de materiale, tehnologii și alte resurse din domeniu. Totodată, respectarea obligațiilor și a angajamentelor pe care România și le-a asumat prin tratate, convenții și aranjamente internaționale reprezintă o condiție prioritară pentru dezvoltarea capacității de răspuns la amenințările generate de proliferarea armelor de distrugere în masă.

O altă direcție de acțiune o reprezintă creșterea eficienței privind controlul exporturilor și importurilor de produse militare și cu dublă utilizare, pentru monitorizarea și eventuala contracarare a acumulărilor excesive, și pe cale de consecință, destabilizatoare, de armamente convenționale sau vectori de transport la țintă.

Capacitatea de a răspunde amenințărilor de tip „arme de distrugere în masă” nu poate fi întărită decât prin o cooperare fructuoasă între organismele și organizațiile internaționale și inter-instituționale în vederea realizării schimbului eficient de informații și a acțiunilor comune de combatere a proliferării armelor de distrugere în masă. În prezent se manifestă o tendință de scăpare a controlului statelor asupra circulației informațiilor, a expertizei și a cercetărilor din domeniu, precum și a componentelor armelor de distrugere în masă. Devine astfel necesară stabilirea unui regim consolidat al neproliferării pe temeiul disensiunii, de care sunt nevoite să țină seama și statele care au devenit recent posesoare de arme nucleare, și pe cel al solidarității împotriva riscului ca actori non-statali să dobândească accesul la arme și tehnologii nucleare.

Pentru dezvoltarea capacității de răspuns la amenințările generate de proliferarea armelor de distrugere în masă, România trebuie să promoveze și să continue să participe la inițiativele regionale în domeniu, precum și consolidarea dialogului cu statele membre ale Uniunii Europene și SUA. Pe baza expertizei și experienței dobândite prin asumarea unor responsabilități importante la nivel regional și internațional, România trebuie să aibă în vedere pregătirea structurilor militare, ca instrumente eficiente de răspuns la amenințările generate de proliferarea armelor de distrugere în masă, și nu numai, prin proiectarea și realizarea unor capacități cu grad ridicat de sustenabilitate și interoperabilitate.

3. Realizarea unor capacități cu grad ridicat de sustenabilitate și interoperabilitate pentru structurile armatei

Cerințele Strategiei de Securitate Națională a României presupun crearea unei armate moderne, deplin profesionalizate, dimensionată și înzestrată corespunzător, cu forțe expediționare mobile și multi-funcționale, rapid dislocabile, flexibile și eficiente, capabile să asigure credibilitatea apărării teritoriului național,

îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul apărării colective și participarea la misiuni internaționale, în conformitate cu prioritățile și cerințele politicii externe și de securitate.

Totodată, se impun adoptarea de măsuri adecvate pentru îmbunătățirea capacității de operare întrunită și în cadru multinațional, sporirea eficacității procesului de generare a forțelor și a eficienței utilizării resurselor în vederea realizării unui grad ridicat de sustenabilitate a structurilor destinate acțiunilor militare. Realizarea sustenabilității implică pe lângă un efort bugetar semnificativ, elemente de realizare a unui suport logistic real, corect dimensionat și care să poată fi derulat funcție de ritmul de ducere a acțiunilor militare.

Noile orientări strategice ale procesului prin care trece Armata României și Alianța trebuie să răspundă cerințelor de creare a unor capacități militare care să permită desfășurarea operațiilor în zona de responsabilitate a Alianței și în afara acesteia, în condițiile derulării cu rapiditate a operațiilor militare pentru îndeplinirea întregii game de misiuni posibile și asigurarea consensului decizional.

Pentru realizarea acestor deziderate structurile militare acționale trebuie să fie în măsură ca, cel puțin pentru o primă etapă, să se susțină singure din punct de vedere al suportului logistic real. Asigurarea capacităților de autonomie și fiabilitate sporite sunt provocări continue pentru inginerii și specialiștii militari în domeniu, ale căror preocupări sunt îndreptate spre găsirea soluțiilor optime în vederea punerii la dispoziția comandanților militari a unor sisteme de arme și de tehnică performante și cu grad ridicat de întrebuințare în luptă.

Desigur că, pentru campaniile mai îndelungate în timp, efortul de susținere reală va fi preluat de alte structuri, dar care practic vor avea același scop: acela de a asigura continuu, eficient și coerent gradul de sustenabilitate a structurilor în operațiile militare.

Unii specialiști susțin că o probabilitate mai mare a luptei pe timpul unei operații și un nivel mai intens al luptei necesită un grad mai mare de interoperabilitate. Plecând de la acest considerent, interoperabilitatea este văzută ca un concept de boltă în relație cu celelalte trei niveluri ale standardizării.

Compatibilitatea permite combinarea unităților (subunităților) pentru a forma o capacitate operațională. Aceasta răspunde definiției ISO a compatibilității, și anume că unitățile vor trebui să funcționeze împreună într-un mediu operațional.

Comunalitatea face posibilă crearea sau dezvoltarea produselor (echipament), doctrinei și procedurilor care sunt identice. În conformitate cu ISO, comunalitatea sugerează indirect că unitățile sunt identice în cadrul unui mediu operațional, iar elementul cheie constă în noțiunea de a fi identic. Identitatea poate fi obținută numai dacă obiectul, indiferent dacă este un proces sau un lucru, are aceeași specificație caracteristică.

Definiția NATO, de asemenea, spune că standardizarea are loc în domeniile operațional, procedural, administrativ, al materialului și tehnologiei. Realizarea standardizării în domeniile respective exprimată în termeni cu privire la nivelurile de standardizare, sugerează indirect că domeniile sunt prezente la fiecare nivel ierarhic al sistemului.

Obiectivele de proiectare și construcție a structurilor, la cel mai înalt nivel, sunt în primul rând în domeniile operațional, procedural și administrativ. Odată ce consensul este realizat, trebuie luate în considerare și gândite mijloacele (materialul și tehnologia) de realizare a standardizării și interoperabilității.

Necesitatea ca interoperabilitatea să fie adoptată ca principiu specific al construcției structurilor militare derivă din următoarele considerente: interoperabilitatea și standardizarea formează o parte integrantă a tuturor sistemelor; la fiecare nivel ierarhic există interoperabilitate și standardizare de intensitate variată; la nivelul cel mai înalt al ierarhiei de sisteme există anumite elemente care trebuie să fie comune, compatibile sau interschimbabile; există o legătură importantă între misiune și resursele necesare pentru a o îndeplini, iar gradul de sustenabilitate reprezintă instrumente sau constrângeri a unei misiuni; factorii de conducere de la nivelul strategic la nivelul de execuție, trebuie să aibă aceeași înțelegere a conceptelor standardizării și interoperabilității.

În contextul respectării cerințelor intereselor naționale de securitate a României, modernizarea sistemului apărării reprezintă un obiectiv principal al apărării naționale, în vederea consolidării capacității de luptă împotriva terorismului și a armelor de distrugere în masă, prin realizarea unor capacități credibile, cu grad sporit de interoperabilitate și sustenabilitate, care să facă față acestor tipuri de amenințări, dar care să fie în măsură să intervină eficient și în situații de criză, impuse de evoluția mediului de securitate.

Bibliografie:

- [1]. *** *Strategia de Securitate Națională*, București, 2006.
- [2]. *** *Carta Albă a Securității și Apărării Naționale*, București, 2004.
- [3]. *** *Legea apărării naționale a României nr.45/1995*, Monitorul Oficial al României, partea I, nr.172/1994.
- [4]. *** *Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2005.
- [5]. *** *Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2007.
- [6]. *Strategia militară a României*, proiect, 2006.
- [7]. *** *Strategia națională de apărare a țării*, Publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr, 799 din 28.11.2008.
- [8]. *** *DEX-Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- [9]. *** *Lexicon militar*, Editura SAKA-1994, ediția 2.
- [10]. *** *Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniul politicii militare, securității naționale și apărării armate*, București, 2000.
- [11]. BĂDĂLAN E., FRUNZETI T., **Asimetria și idiosincrasia în acțiunile militare**, Centrul tehnic editorial al Armatei, București, 2004.
- [12]. BĂDĂLAN E., FRUNZETI T., **Acțiunile militare altele decât Războiul**, Editura Militară, București, 2001.
- [13]. DULEA Gabriel, **Psihologia terorii și teroarea psihologică în situații de criză**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București 2006.
- [14]. FLOREA C., SÂRBU C., STÂNCILĂ L., **Frământările Zeului Marte**

- (Eseuri de știință militară)**, Editura Sitech, Craiova, 2004.
- [15]. FRUNZETI, T., ZODIAN V., **Lumea 2007. Enciclopedie politică și militară**, Editura CTEA, București, 2007.
- [16]. FRUNZETI, T., **Soluționarea crizelor internaționale**, Editura Institutul European, Iași, 2006.
- [17]. MUREȘAN M., **Reflecții despre fenomenul militar**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2004.
- [18]. MUREȘAN Mircea, Văduva Ghe., **Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [19]. MUREȘAN Mircea, VĂDUVA Ghe., **Războiul viitorului, viitorul războiului**, București, Ed. UNAp, 2004.
- [20]. MUREȘAN M., STĂNCILĂ L., ENACHE Doru, **Tendențe în evoluția teoriei și practicii războiului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [21]. MUREȘAN M., ȚENU C., STĂNCILĂ L., **Corelația artei militare cu fenomenul militar contemporan**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [22]. MUREȘAN M., ȚENU C., STĂNCILĂ L., **Operațiile întrunite în războiul viitorului**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.
- [23]. Stăncilă Lucian, **Terorismul, provocare a secolului XXI**, Editura U.N.Ap., București, 2007.
- [24]. STĂNCILĂ Lucian, **Dimensiunea militară a operației antiteroriste**, Editura U.N.Ap., București, 2006.
- [25]. ȚENU Costică, STĂNCILĂ Lucian, **Forme specifice conflictelor militare moderne**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [26]. Țenu Costică, Stăncilă Lucian, **Arta militară în actualitate**, Editura U.N.Ap., București, 2004.

CADRUL OPERAȚIONAL ÎN OPERAȚII MILITARE DE STABILITATE ȘI DE SPRIJIN

Cristian PETRE*

Operations associated with the peace support campaign are usually responses to conditions at the low end of the spectrum of conflict. They require a balance of military and non military means for success. The role of military forces in PS is typically to create a safe and secure environment, providing specialized support as necessary, to enable civil agencies to address the underlying causes of the conflict and generate a self-sustaining peace.

Ca orice acțiune militară, angajarea structurilor militare în operații de stabilitate și de sprijin are la bază un solid fundament doctrinar și juridic.

În doctrinele naționale, operațiile de stabilitate și de sprijin sunt definite ca „acțiuni militare desfășurate în scopul descurajării, prevenirii conflictelor, restabilirii, menținerii, impunerii și edificării păcii, păstrării/restabilirii ordinii constituționale, acordării ajutorului umanitar și reconstrucției”¹. Ele cuprind o gamă largă de tipuri de acțiuni, fiecare dintre ele deosebit de importante în anumite momente și în anumite circumstanțe pentru succesul operației. Fără a ne propune să analizăm fiecare dintre aceste tipuri de acțiuni, ne vom limita la enumerarea lor². Operațiile de stabilitate cuprind: controlul armamentelor; combaterea terorismului; sprijinul operațiilor antidrog; asistența umanitară și civică; asistența acordată unei națiuni; evacuarea necombatanților; impunerea de sancțiuni; operațiile de pace (prevenirea conflictului, realizarea păcii, construcția păcii, menținerea păcii, impunerea păcii); demonstrația de forță. Operațiile de sprijin, la rândul lor, sunt împărțite în două categorii: operațiile de sprijin intern și asistență umanitară externă. Operațiile de sprijin intern sunt reprezentate de operații de salvare în caz de calamități naturale și dezastre; sprijinul managementului consecințelor accidentelor nucleare, biologice, chimice, radiologice și a exploziilor de mare putere/NBCRE; sprijinul impunerii legii civile; asistența comunității. Asistența umanitară externă poate cuprinde operații de salvare, sprijinul managementului consecințelor accidentelor NBCRE, asistența comunității/reconstrucția după conflict.

După părerea noastră, împărțirea operațiilor conform tipologiei de mai sus este una cu rol exclusiv metodologic și trebuie să facem precizarea că, exceptând operațiile de sprijin intern, celelalte tipuri de acțiuni, incluzând uneori pe cele specifice luptei armate, se pot regăsi atât în operațiile de stabilitate cât și în cele de sprijin. Considerăm că o abordare mai relevantă este cea avansată de doctrinele

* Locotenent colonel lect. univ. drd., Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ F.T. – 3 Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre, București, 2007.

² Conform F.T. – 1 Doctrina Operațiilor Forțelor Terestre, București, 2006, p. 104.

NATO care utilizează o tipologie a temelor predominante ale campaniilor militare, în funcție de spectrul conflictului³.

Analizând operațiile de stabilitate perspectiva prevederilor referitoare la tipurile predominante ale campaniei, putem afirma că acestea se desfășoară, în general, în campaniile de sprijin al păcii și contrainsurgență.

Operațiile asociate *campaniei de sprijin al păcii* generează un cadru operațional a cărui componentă operațională sunt de obicei răspunsuri/reacții la condițiile existente la capătul cu intensitate redusă a spectrului conflictului. De regulă, ele sunt mandatate și coordonate de către ONU sau alte organizații internaționale recunoscute. Dacă o situație se înrăutățește și necesită prezența unei forțe, atunci ONU poate delega o alianță sau o coaliție pentru gestionarea crizei.

Interacțiunile dintre elementele mediului operațional se manifestă pregnant, deoarece sprijinul păcii necesită o balanță de mijloace militare și nonmilitare pentru realizarea succesului. Crearea unui mediu de securitate stabil și sigur, asigurarea unui sprijin specializat autorităților țării gazdă, populației și organismelor internaționale prezente în zonă sunt sarcini pe care o forță de sprijin al păcii le execută pentru a contribui la crearea unei situații de pace, care să se autosuțină. Implicarea într-o operație de sprijin al păcii este de lungă durată – ceea ce necesită perseverență din partea structurilor militare și agențiilor și organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale, naționale și internaționale pentru a atinge obiectivele stabilite, de regulă pe termen lung.

Deoarece nivelul de risc în operațiile de sprijin al păcii este mai mic decât în cadrul unei confruntări majore sau a unei operații de contrainsurgență, nivelul de angajare a factorului politic tinde să fie mai redus. Națiunile care se angajează cu forțe într-o campanie de sprijin nu consideră necesar și nici posibil ca angajarea acelor forțe să se facă în cadrul unor lupte intense.

Obiectivul urmărit în cadrul acestui tip de campanie este, de obicei, conformarea cu un tratat de pace/acord de încetare a focului.

Eficienței acțiunilor desfășurate se reflectă în numărul de violări ale tratatului/acordului, gradul de sprijin public pentru forța de sprijin al păcii sau reducerea tensiunilor interetnice.

Și în acest tip de campanie operațiile specifice luptei armate sunt rare, deși pot exista perioade limitate de confruntări armate în special în cadrul operațiilor de impunere a păcii. Acestea pot intra în categoria intervenției cu obiectiv limitat, asupra cărei vom reveni ulterior.

Angajarea forțelor în campania de sprijin al păcii se desfășoară după principiile generale ale operațiilor militare, dar au și principii specifice, cum ar fi: imparțialitatea, consensul și restrângerea folosirii forței.

Considerăm că succesul operațiilor de sprijin al păcii este dependent de interrelaționarea cu populația locală, de sprijinul acordat și primit din partea acesteia, de coordonarea efortului și colaborarea cu celelalte organizații prezente în teatrul

³ Conform AJP 3.2 Allied Joint Doctrine for Land Operations, p. 1 – 8, tipurile predominante ale campaniei militare sunt: Angajamentele ilitare pe timp de pace; Sprijinul păcii; Contrainsurgență; Confruntarea armată majoră.

(zona) de operații, de încurajarea dialogului cu și între facțiunile rivale, de poziția comunității internaționale și de opinia publică mondială. Aceste elemente au o dinamică foarte accentuată, pot fi profund influențate de evenimente aparent minore, iar progresele realizate prin acțiuni concertate într-o perioadă relativ lungă de timp să dispară rapid și situația să degereze. De aceea forțele militare implicate trebuie să fie în măsură să execute și alte tipuri de operații, specifice celorlalte tipuri de campanie.

Avansând de-a lungul spectrului conflictului gradul violenței crește și un nou element definește cadrul operațional – binomul insurgență – contrainsurgență.

Insurgența este considerată o mișcare organizată ce are drept scop răsturnarea unui guvern constituit – prin folosirea conflictului armat și a mijloacelor subversive. Obiectivele sale pot fi diverse, începând cu preluarea puterii printr-o revoluție, pentru a încerca să creeze un nou stat autonom/independent bazat pe relații interetnice sau religioase și terminând cu scopuri mult mai limitate cum ar fi obținerea unor concesiuni politice, nerealizabile fără folosirea violenței. Insurgenții încearcă să facă schimbări politice combinând subversiunea, propaganda și violența, ținând să convingă sau să intimideze marea masă a populației în scopul acceptării sau sprijinului acestor schimbări.

În principiu, fiecare mișcare insurgență este unică în felul său, dar printr-o analiză detaliată se pot deduce și câteva similitudini. Insurgențele se pot produce în interiorul statelor cu probleme rasiale, culturale sau ideologice ce duc la lipsa unei coeziuni naționale și la existența unor guvernări slabe, ineficiente și instabile. Factorii suplimentari cum ar fi corupția și frământările mediului extern apropiat pot favoriza declanșarea unei insurgențe.

Puține insurgențe se încadrează într-o clasificare riguroasă (insurgență urbană, rurală, maoistă sau leninistă). Insurgențele eficace adoptă metode și tactici care sunt potrivite scopurilor particulare ale fiecăreia. O insurgență catalogată ca fiind de succes trebuie să aibă o conducere și o organizare unificate și o viziune a ceea ce urmează să se întâmple în viitor, care să fie atractivă pentru o majoritate considerabilă a populației. În general, doar o insurgență capabilă să atragă un sprijin popular important constituie o amenințare reală la autoritatea statului. Alte caracteristici ce pot contribui la succesul unei insurgențe sunt: sprijinul în aprovizionarea cu resurse, asigurarea instruirii, existența unui sanctuar, abilitatea de a controla un teritoriu și de a forma unități convenționale, cooperarea cu alte structuri insurgente. Multe insurgențe folosesc teroarea și frica pentru a reduce în mod efectiv sprijinul acordat guvernului de populație.

Unele insurgențe pot avea caracter transnațional. Exemple: insurgențele comuniste din anii 50-60 și mai recent campania globală a organizației Al-Qaeda – toate având drept scop dezorganizarea și distrugerea sistemelor occidentale prin desfășurarea simultană a insurgențelor regionale. Acest aspect adaugă o altă dimensiune insurgenței. O campanie contrainsurgență nu trebuie să se limiteze doar la înfrângerea insurgenței din cadrul unui stat, ci și la ruperea legăturilor dintre insurgenții locali și sprijinul lor extern.

Acționând într-un cadru acțional - operațional deosebit de complex, operațiile desfășurate în cadrul unei campanii contrainsurgente sunt destinate înfrângerii

insurgenței prin folosirea coordonată a unui complex de forțe și mijloace (forțe militare, de poliție și jandarmi, mijloace civile, economice, politice și psihologice) ale căror acțiuni se completează reciproc și își amplifică efectele. Un guvern care se confruntă cu o mișcare insurgentă în teritoriul său este amenințat direct și se așteaptă la un risc mai mare și la un număr de victime mai mare decât un partener care-l sprijină. Ca urmare, obiectivul principal urmărit este asigurarea securității populației, diminuarea sprijinului popular pentru insurgenți prin reforme și prin eliminarea legăturilor externe ale insurgenților – și nu capturarea/uciderea insurgenților. Eficiența măsurilor întreprinse se vor reflecta în scăderea numărului de incidente violente înregistrate și nivelul sprijinului acordat guvernului.

Contrainsurgența se caracterizează printr-o intensitate mai mică a confruntării decât o confruntare operațională majoră. O confruntare în cadrul unei contrainsurgențe poate începe mai întâi la nivel subunități (grupe, plutoane, companii), deși se pot întâlni cazuri în care operațiile debutează cu confruntări între structuri mai mari.

Ratele de consum sunt mai mici decât cele înregistrate în confruntări majore, dar campania, pe ansamblu, poate dura mai mult (de obicei ani). De aceea, resursele totale necesare sunt mai mari.

Este important ca forțele angajate să aibă experiență anterioară într-o operație de contrainsurgență, însă elementul decisiv pentru înfrângerea acesteia este reprezentat de desfășurarea unei analize riguroasă și obiectivă a factorilor care o susțin. Acești factori pot fi: cauzele ce au determinat-o, gradul de sprijin intern și extern, motivele pentru care populația sprijină insurgența, tacticile insurgenților, capacitatea de acțiune a insurgenților, cu alte cuvinte situația mediului operațional. Examinarea acestor factori permite comandanților și statelor majore să elaboreze planuri militare de campanie ce vor implica toate organismele și organizațiile ce au un rol de jucat în revenirea la starea de pace. O parte a acestei evaluări este reprezentată de abilitatea și determinarea țării gazdă de a rezolva/trata problema insurgenței. Această abordare ajută pe comandanți să interpreteze aspectele specifice culturii și obiceiurilor localnicilor, să instituie reguli pentru respectarea acestora, dar mai ales permite determinarea centrului de greutate al insurgenței și proiectarea unui plan de campanie eficient.

Ca și celelalte tipuri de campanii, operațiile executate în cadrul contrainsurgenței se supun principiilor generale ale operațiilor militare, dar, așa cum se subliniază în doctrinele NATO, respectiv AJP – 3.2⁴, au și o serie de principii particulare pe care le vom enumera în continuare:

- asigurarea unui primat politic și a unui scop politic. Întregul plan al campaniei trebuie să fie în responsabilitatea guvernului. Totuși, comandantul militar joacă un rol cheie în consilierea referitoare la contribuția forțelor armate pentru contracararea insurgenței și integrarea acestora în programele politice, legislative și economice;

- realizarea unui nou aparat guvernamental funcțional. Având în vedere complexitatea și potențialele fricțiuni dintre structurile politice și militare, realizarea

⁴ *** AJP 3.2. Allied joint doctrine for land operations, NATO HQ , Brussels, 2007, p. 3 - 5

unității de efort între cele două este o precondiție de succes. Ideal este să existe un singur responsabil pentru conducerea întregii campanii. Un complex de grupuri de lucru/comitete, organizate la toate nivelele, ce integrează toate eforturile civile, militare și de managementul informațiilor pot fi foarte folositoare în contracararea insurgenței. Relațiile și interacțiunile din cadrul acestui complex conferă dimensiunii operaționale un caracter deosebit de dinamic, reflectat în mobilitatea cadrului acțional - operațional ;

- dezvoltarea unui sistem de procurarea a datelor și a informațiilor. Informațiile reprezintă cel mai important mijloc al guvernului de combatere a insurgenței. Fără un astfel de sistem, forțele ar executa operații nefocalizate sau fără scopuri precise, putând astfel să afecteze atitudinea populației și a mediului internațional (prin acțiuni îndreptate împotriva unor elemente neutre/populație civilă);

- separarea insurgenței de sprijinul primit. Insurgenților trebuie să li se blocheze sistemul de informații, să li se elimine sprijinul logistic, să li se diminueze/reducă recrutările, să le fie distruse bazele de instruire și să li se elimine sprijinul popular. Acestea pot fi obținute prin separarea fizică și dezvoltarea controlului guvernului, pornind de la mici zone sigure, care ulterior vor fi lărgite și transformate în zone securizate mai mari – în final, prin unirea tuturor zonelor, întregul teritoriu să fie sub controlul autorităților. Un efort coordonat pentru a câștiga campania psihologică pentru „sufletele și mințile” populației locale, corelat cu nevoia de legitimitate a guvernului – trebuie integrat procesului de separare a insurgenței de sprijinul primit;

- neutralizarea insurgenței. O strategie pentru a avea o campanie contrainsurgență încununată de succes presupune și neutralizarea insurgenților – mai ales neutralizarea conducerii insurgenței. Metodele includ: uciderea, capturarea, demoralizarea și descurajarea insurgenților, precum și încurajarea dezertărilor. Este partea principală în care forțele armate pot interveni și acționa, pentru care trebuie să se pregătească asiduu înainte de intrarea în teatru;

- planificarea pe termen lung. Guvernele trebuie să facă planuri pe termen lung pentru a îmbunătăți viața economică și socială a populației proprii, astfel reducând sau eliminând cauzele politice ale insurgenței. Anunțarea unei astfel de inițiative a guvernului va juca un rol cheie în câștigarea „sufletelor și minților” populației locale, pe timpul unei campanii.

Terorismul reprezintă o tactică utilizată de insurgenți în orice moment și un specific al spectrului conflictului. Adesea, atacurile teroriste urmăresc atingerea obiectivelor strategice, evitând lupta cu forțele armate guvernamentale. La debutul unei insurgențe, terorismul reprezintă singurul mijloc de atac la îndemâna insurgențelor. Un grup terorist se transformă cu timpul într-un grup de insurgenți. Obiectivul principal al terorismului este de a determina un răspuns disproporționat din partea autorităților, ceea ce va duce la pierderea încrederii unei părți a populației, care va sprijini celulele insurgente. Operațiile ce au drept scop combaterea terorismului trebuie astfel integrate în strategia campaniei contrainsurgență și nu trebuie să încalce principiile acesteia.

În interiorul cadrului acțional - operațional specific contrainsurgenței, dimensiunea operațională înglobează o cantitate considerabilă de operații specifice

luptei armate, dar în același timp, nu lipsite de importanță sunt interacțiunile cu ceilalți actori, în special cu populația din zonă pentru câștigarea încrederii și eliminarea sau cel puțin limitarea suportului acordat insurgenților. Realizarea acestui deziderat nu poate fi decât rodul efortului coordonat al structurilor militare alături de toate agențiile și organizațiile naționale și internaționale, guvernamentale și nonguvernamentale prezente.

Indiferent de tipul de campanie predominant în care structurile militare sunt implicate, dimensiunea operațională este dată de interacțiunea dintre elementele mediului operațional. În cadrul acesteia, componenta militară poate avea un rol mai mare sau mai mic, dar niciodată nu lipsește. Analizând prin prisma spectrului conflictului observăm că rolul factorului militar se amplifică, atât din punct de vedere al prezenței, cât și al complexității operațiilor executate, pe măsură ce ne depărtăm de starea de pace și stabilitate. În același timp putem opina că ceilalți actori, în special agențiile și organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale, naționale și internaționale, sunt o prezență constantă în teatrul (zona) de operații iar acțiunile lor, în ciuda preluării anumitor prerogative de către structurile militare, se desfășoară aproximativ la același nivel și nu pot fi plasate pe o scară crescătoare sau descrescătoare în funcție de evoluția conflictului. Aceasta ar putea fi reprezentată mai degrabă printr-o parabolă, cu un minim pe timpul păcii și al confruntării generalizate și cu un maxim pe timpul operațiilor în sprijinul păcii și contrainsurgenței.

Populația este o prezență constantă în teatrul (zona de operații), numărul și densitatea ei variind însă în funcție de caracterul operației desfășurate și atitudinea părților beligerante, fiind binecunoscute acțiunile de purificare etnică și exodul populației în unele conflicte recente.

Nici celelalte elemente ale mediului operațional sau cele care îl influențează – informațiile, economia, tehnologia, etc. – nu rămân nemodificate, interacțiunile frecvente și intense determinând o amplificare sau o scădere a capacității lor de exprimare.

Bibliografie:

- [1]. **F. T. 1 Doctrina operațiilor Forțelor Terestre**, București, 2006.
- [2]. **F.T. – 3 Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre**, București, 2007.
- [3]. ***** AJP-3(A) - Allied Doctrine for Joint Operations** , NATO HQ , Brussels, 2007.
- [4]. ***** AJP 3.2. Allied joint doctrine for land operations**, NATO HQ , Brussels, 2007.

OPERAȚIA ÎNTRUNITĂ – INTEGRAREA OPERAȚIILOR ÎN SPAȚIUL DE LUPTĂ

Cristian PETRE*

“In joint operations, understanding of the capabilities of each component, liaison and coordination are crucial to achieve joint unity of effort. The Joint Force Commander (JFC) applies his joint capabilities in time and space, with consideration of allocated forces, and the civil and information environment, to accomplish the mission. A joint operation plan endeavours to synchronize the employment of land, maritime, air, space, special operations and other functional forces.”¹

Operațiile întrunite planificate și executate riguros vor produce un efect puternic în diminuarea puterii de luptă a inamicului, cumulând și potențând efectele produse de componentele forței întrunite. În acest fel, în acord cu viziunea sistemică asupra operațiilor militare, considerăm că efectele operației întrunite sunt mai mari decât suma efectelor obținute de fiecare componentă în parte analizată separat.

În același timp, integrarea acțiunilor presupune stabilirea cu precizie a potențialului fiecărui element al dispozitivului, dar și vulnerabilitățile, în așa fel încât să se poată acționa în vederea diminuării acestora, prin acțiunea conjugată a componentelor Forței Întrunite.

Apreciem că înainte de abordarea propriu-zisă a problematicii propuse, este bine să definim termenii și sintagmele pe care urmează să le utilizăm. Astfel, „a integra” presupune „a (se) include, a (se) îngloba, a (se) încorpora, a (se) armoniza într-un tot”².

Din punct de vedere al operațiilor militare întrunite, *integrarea* reprezintă, în general, același lucru ca în definiția dată anterior. Numai că, la fel ca orice fenomen social, operațiile militare sunt deosebit de complexe, complexitate care se reflectă îndeosebi la nivelul integrării operaționale.

Integrarea operațională se va realiza la nivelul tipurilor și fazelor operației forțelor întrunite, sub aspectul scopului, timpului, locului, precum și al asigurării și utilizării resurselor. Toate aceste procese se desfășoară în spațiul de luptă.

Integrarea operațiilor în spațiul de luptă

Spațiul de luptă este volumul fizic în care acționează (reacționează) cu mijloace specifice (violente) două forțe opuse.

Dimensiunile spațiului de luptă depind de posibilitățile forțelor și mijloacelor aflate la dispoziția comandantului de a descoperi și angaja inamicul, dar și de capacitatea inamicului de a duce acțiuni de luptă în toate mediile fizice. El conține

* Locotenent colonel lect. univ. drd., Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ *** AJP-3(A) - Allied Doctrine for Joint Operations , July 2007, p. 1.1.

² *** Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 497.

zona de responsabilitate a forțelor proprii care sunt sau pot fi angajate împotriva inamicului, dar nu se limitează la aceasta.

Percepția adecvată a spațiului de luptă îl ajută pe comandant să-și formeze o viziune clară asupra modului de dominare a inamicului și asupra modului de acțiune pentru a proteja forțele proprii, prin înțelegerea aspectului tridimensional al spațiului de luptă și a dimensiunilor operative ale timpului, ritmului, adâncimii și sincronizării în operațiile militare.

Unitatea efortului este esențială pentru integrarea și succesul operațiilor într-un anumit spațiu de luptă. Utilizarea efectelor mijloacelor de luptă este mult mai importantă decât apartenența acestora la o structură organizațională sau alta. În acest sens, spațiul în care acționează structuri din două categorii de forțe se poate suprapune atunci când comandanții acestora găsesc o modalitate de folosire a mijloacelor proprii în avantajul reciproc, sub coordonarea comandantului forței întrunite.

Spațiul de luptă conține o zonă de influență și o zonă de interes.

„Zona de influență reprezintă spațiul geografic în care comandantul poate interveni în mod direct în desfășurarea operației prin utilizarea forțelor luptătoare sau a sprijinului de foc aflate, în mod normal, la dispoziția sa.

Zona de interes reprezintă zona aflată în atenția comandantului, incluzând zona de influență și spațiul adiacent acesteia, care conține elemente ce pot afecta desfășurarea operației și îndeplinirea misiunii.”³ În opinia noastră, ambele zone sunt deosebit de importante pentru comandant, dar în mod diferit. Zona de influență este importantă mai ales din punct de vedere informativ, de aici provenind o serie de informații de nivel strategic sau operativ care influențează procesul de luare a deciziei sau care poate modifica cursul de acțiune ales. Zona de interes este importantă deoarece aici comandantul își exercită nemijlocit autoritatea de integrator al operației prin coordonarea, sincronizarea și aplicarea coerentă a puterii de luptă a componentelor forței întrunite în vederea obținerii eficienței maxime.

În scopul integrării tuturor operațiilor din spațiul de luptă, comandantul forței întrunite, trebuie să realizeze o vizualizare completă a acestuia, pentru a determina relația dintre forțele proprii, pe de o parte și dintre acestea și inamic, pe de altă parte, raportate la factorul timp și resurse, având în vedere obiectivul final al operației.

După stabilirea scopului și a relațiilor dintre activități în spațiul de luptă, comandantul decide cum să desfășoare operațiile - de front, în adâncime, în spațiul aerian și informațional aferente zonei sale de responsabilitate - pentru a realiza concordanța cu estimările sale asupra factorilor MIFT-TC (misiune; inamic; forțe proprii, inclusiv forțele de sprijin disponibile; teren, inclusiv starea vremii; timpul la dispoziție; considerații privind populația civilă din zonă).

Operațiile, cu preponderență cele terestre duse într-un anumit spațiu de luptă sunt percepute ca o acțiune integrată și unitară și se structurează după locul în care se desfășoară, astfel: operații *la contact*, operații *în adâncime*, și operații *în spată*⁴.

³ F. T. 1 **Doctrina operațiilor Forțelor Terestre**, București, 2006, p. 41.

⁴ Ibidem, p.43.

Integrarea și sincronizarea operațiilor în adâncime, la contact și în spate este o activitate complexă, ce presupune o înțelegere clară a intenției comandantului și stimularea inițiativei, atât din partea comandamentului cât și a subordonaților.

Succesul integrării și sincronizării operațiilor la contact, în adâncime și în spate are un rol determinant în atingerea obiectivului final stabilit.

Operațiile la contact cuprind „acțiunile desfășurate de forțele ce se confruntă nemijlocit cu inamicul și includ atât lupta acestor forțe, cât și cea a rezervelor aflate la dispoziția comandanților respectivi. Scopul operațiilor la contact este diminuarea puterii de luptă a inamicului prin anihilare fizică sau capturare. Ele asigură obținerea victoriei și au, de regulă, rolul decisiv în finalizarea misiunii”⁵.

Operațiile la contact, cuprind: lupta nemijlocită; mascarea; manevra; sprijinul de luptă și sprijinul logistic pentru forțele aflate în contact cu inamicul.

Operațiile la contact ale eșalonului superior includ operațiile în adâncime, la contact și în spate ale unităților subordonate.

În operațiile la contact, acțiunile rapide, violente și simultane au șanse mult mai mari de succes decât cele secvențiale sau staționare. În această situație comandantul trebuie să aibă în vedere menținerea unei rezerve puternice pentru: exploatarea succesului neprevăzut; revenirea dintr-o situație grea creată pe neașteptate; fixarea adecvată a inamicului prin operații în adâncime.

În operațiile la contact, comandantul trebuie să aibă în vedere riscul foarte ridicat al acestora pentru forțele proprii. În acest scop, cu atât mai mult, se impune alegerea corectă a timpului și locului de acțiune, precum și concentrarea acțiunilor componentelor forței întrunite, prin integrarea lor oportună și completă în vederea obținerii rezultatelor decisive. În consecință, considerăm că aceste rezultate decisive sunt, în final, rezultatul binomului integrator – integrare.

Operațiile în adâncime sunt duse împotriva inamicului dispus dincolo de zona operațiilor la contact. Ele se execută la toate eșaloanele prin comandă, trageri și manevră și, în timp, extind spațiul de luptă până la limita maximă a posibilităților proprii. Executarea acestora cu succes facilitează obținerea victoriei și contribuie la protecția forței.

Operațiile în adâncime urmăresc anihilarea puterii de foc a inamicului, dezorganizarea conducerii, împiedicarea aprovizionării și slăbirea moralului acestuia. Atacul forțelor inamicului în adâncime îl întârzie, îi divizează forțele, îi diminuează puterea de luptă și-i grăbește înfrângerea. Afectând forțele propriu-zise ale inamicului, libertatea de acțiune, coerența și ritmul acțiunilor acestuia, operațiile în adâncime asigură forțelor proprii posibilitatea de a alege locul, timpul și modalitatea de desfășurare cu succes a operațiilor la contact.

Puterea de lovire are un rol esențial în executarea operațiilor în adâncime, în special, dacă este aplicată sincronizat cu manevra. Această putere este dată de integrarea în operație a mijloacelor și sistemelor de lovire aparținând tuturor componentelor forței întrunite.

⁵ Dumitru Alexiu, Tudor Borcea, *Acțiuni Militare, Operații militare în medii specifice*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2003, p. 38.

Operațiile în spate extind dimensiunile spațiale ale acțiunilor unei unități și asigură resursele necesare ținerii sub control a ritmului acestora.

Scopul principal al operațiilor în spate îl reprezintă asigurarea libertății de acțiune a grupărilor angajate la contact, prin protecția și susținerea acestora, precum și posibilitatea executării manevrei de către forțele neangajate în operație (având în vedere intenția și concepția comandantului pentru operațiile la contact și a celor în adâncime în curs de desfășurare și viitoare).

Prin operațiile în spate, „comandantul asigură controlul deplin al întăririlor și înlocuirilor, al rotirii, reconstituirii și regenerării forțelor. Ele sporesc posibilitățile comandantului de a influența ritmul acțiunilor, ajutându-l să exploateze, fără întârziere, orice situație favorabilă”⁶.

Principalele acțiuni desfășurate în cadrul operațiilor în spate sunt: primirea, concentrarea, deplasarea și asigurarea securității forțelor nou sosite în zona de responsabilitate; redislocarea forțelor aflate în afara contactului cu inamicul; stabilirea și protejarea bazelor de aprovizionare-evacuare; stabilirea, întreținerea și protejarea căilor de comunicație; sprijinirea și protejarea populației și a instalațiilor (obiectivelor) civile aflate în zona de responsabilitate.

În cadrul operațiilor desfășurate în spate sunt implicate, ca și în cazul celorlalte zone, forțe și echipamente aparținând tuturor componentelor forței, care acționează întrunit pentru atingerea scopurilor particulare ale acestor tipuri de operații (în spate), dar și pentru realizarea scopurilor generale ale operației.

Comandantul trebuie să aibă permanent în vedere faptul că forțele și mijloacele dispuse în spate constituie obiective pentru operațiile în adâncime ale inamicului. Pentru protecția acestora, el trebuie să folosească atât mijloacele active, cât și pe cele pasive.

Pentru a depăși nivelul limitat de abordare al integrării operaționale care se referă la operația în sine și la spații bine delimitate tratate în doctrinele naționale și care au fost prezentate mai sus, considerăm că trebuie să facem referire la o serie de elemente deosebit de importante pentru integrarea operațională. Afirmăm aceasta având în vedere discontinuitatea accentuată a liniei frontului în operațiile militare contemporane, ceea ce face extrem de dificilă identificarea și executarea operațiilor în cele trei zone menționate: la contact, în adâncime și în spate; faptul că operațiile integrate nu se duc numai în mediul fizic ci și în cel electronic și al conștiinței sociale și individuale și, nu în ultimul rând, operațiile întrunite se desfășoară de-a lungul întregului spectru al conflictului, deci și în operații de stabilitate și sprijin, lucru menționat anterior. De aceea, considerăm că în abordarea integrării operaționale trebuie să analizăm și alte procese și activități cu sunt: ***planificarea operației; manevra și focul forțelor, selecția țintelor, protecția forțelor, executarea operațiilor informaționale, cooperarea civili-militari și informarea publică.***

Integrarea operațională – procese și activități

Planificarea. Pentru pregătirea și conducerea operațiilor militare este necesară dezvoltarea unui plan operațional, care se adresează tuturor factorilor relevanți pentru conducerea eficientă și cu succes a unei operații. Pe timpul operației întrunite,

⁶ Idem.

integrarea numeroaselor cicluri de planificare și a variatelor niveluri reclamă o coordonare atentă. Scopul planificării întrunite este folosirea experienței dintr-o largă gamă de domenii militare și nonmilitare pentru elaborarea unei viziuni coerente asupra situației, identificând rolul structurilor militare în atingerea obiectivelor specifice și elaborarea planurilor în acord cu alte instrumente de putere.

Suntem de părere că planificarea este procesul prin care integratorul realizează cadrul general de punere în aplicare a puterii de luptă și creează premisele integrării eficiente a operațiilor componentelor forței întrunite.

Manevra și focul. În ultimă instanță, forțele întrunite trebuie să fie capabile să atace inamicul, direct sau indirect, pentru obținerea efectelor fizice sau cognitive și să fie în măsură să susțină operațiile atâta timp cât este necesar pentru a-și atinge obiectivele operaționale. Principalul mijloc prin care capacitățile sunt puse în practică este o combinație între manevra întrunită și focul forțelor întrunite, în conjuncție cu alte capacități operaționale, coordonate printr-un sistem riguros de mecanisme și măsuri de control.

Principalul scop al manevrei este poziționarea avantajoasă a forțelor în raport cu adversarul, astfel încât să se exercite o presiune asupra sa prin amenințarea sau aplicarea forței. Manevra caută să facă inamicul incapabil de rezistență sub toate aspectele operaționale, urmărind, ca prin creșterea progresivă intensității acțiunilor, să obțină mai degrabă slăbirea și anihilarea coeziunii de luptă decât distrugerea fizică a fiecărei componente.

Manevra întrunită implică mijloace și sisteme de armament ale cel puțin două categorii de forțe și pot include mijloace strategice, temporar disponibilizate în scopul utilizării în operație.

La nivel operativ, manevra întrunită este mijlocul prin care comandantul gândește acțiunea în termeni de timp și spațiu, concentrează sau dispersează forțele ori exploatează o situație favorabilă. Manevra întrunită este mai mult decât deplasare sau mutarea focului. Ea este un proces prin care puterea de luptă este concentrată acolo unde se poate obține un efect decisiv, pentru a devansa, a stopa, sau a fragmenta și zădărnici o operație a inamicului. Ea implică o serie de decizii pe care comandantul trebuie să le ia alegând varianta optimă între o serie de factori, cum ar fi: viteza de execuție versus timp la dispoziție pentru pregătire, lărgimea frontului versus adâncimea operației, concentrarea forței versus dispersie etc. Bineînțeles că orice manevră implică un anumit nivel de risc acceptat.

Folosirea eficientă și exploatarea la maximum a focului mijloacelor forțelor întrunite va maximiza efectele manevrei decisive, în special acum când există sisteme de armament care pot executa foc dintr-o zonă de operații în alta. Apreciem că acesta este un argument decisiv în sprijinul afirmației că manevra de foc nu implică cu necesitate manevra de forțe și mijloace.

Focul forțelor întrunite pot fi folosite ca o completare a capacităților pentru modelarea zonei de operații și dezorganizarea inamicului. Prin natura sa, focul mijloacelor întrunite necesită sincronizare și coordonare pentru a evita incidentele, inclusiv fratricidul și a utiliza puterea de foc disponibilă cu eficiență maximă.

Focul mijloacelor întrunite poate avea efecte letale sau neletale, ambele situații contribuind la succesul operației.

Sistemele de armament cu efect letal le includ pe cele destinate executării sprijinului cu foc direct sau indirect, atât de pe platforme terestre cât și navale de suprafață și aeriene.

Sistemele non-letale includ pe cele specifice războiului radio-electronic, operațiilor psihologice și operațiilor în rețelele de calculatoare (Computer Network Operations – CNO). În utilizarea sistemelor non-letale trebuie să se aibă în vedere că acestea pot avea uneori, în plan secundar, efecte letale.

Executarea manevrei și a focului forțelor întrunite reprezintă, în concepția noastră, în același timp expresia integrării operaționale dar, și o modalitate eficientă de realizare a acesteia.

Prin manevră și foc integratorul operației urmărește obținerea efectelor maxime asupra inamicului, prin poziționarea optimă a forțelor și selectarea judicioasă a mijloacelor de foc aparținând tuturor componentelor forței, toate acestea fiind expresia integrării operaționale.

Selecția țintelor (Joint Targeting). Încă de la început menționăm că selecția țintelor este un proces complex care implică: determinarea efectelor necesare pentru atingerea obiectivelor stabilite, identificarea acțiunilor necesare pentru realizarea efectelor planificate cu mijloacele aflate la dispoziție; selecția și prioritizarea lovirii țintelor și sincronizarea focului cu efectele altor mijloace și capacități militare; evaluarea efectelor cumulate; reluarea procesului, cu corecțiile necesare, dacă scopul nu a fost atins. Selecția țintelor este în același timp un proces operațional și o funcție a comenzii și controlului. Este un proces crucial în aplicarea întrunite focului mijloacelor forțelor.

Procesul de targeting, activitate complexă a comandantului și statului major, cuprinde aplicarea integrată a efectelor mijloacelor convenționale letale și a celor nonletale asupra țintelor selecționate, incluzând efectele artileriei, focului mijloacelor navale, focul mijloacelor aeriene, raidurile amfibii și operațiile speciale, alături de o varietate de metodologii generale, cuprinzând operații militare și arme nonletale. În același timp este un proces deosebit de important pentru integrarea operațională, fiind elementul central care determină manevra și focul forțelor întrunite.

Protecția forței. Cuprinde toate măsurile preventive întreprinse de integratorul operației, la toate nivelurile operației și în cadrul tuturor categoriilor de forțe, menite să minimalizeze vulnerabilitățile personalului, facilităților și tehnicii de luptă împotriva oricărei amenințări, în toate situațiile, pentru a păstra libertatea de acțiune, a facilita integrarea operațională și a contribui la succesul misiunii. Aceasta cuprinde protecția antiaeriană și protecția CBRN.

a) Protecția antiaeriană. Protecția antiaeriană a forței întrunite, ca parte integrală a operațiilor de apărare antiaeriană, necesită realizarea unui nivel corespunzător de control aerian, acesta asigurând protecția forței împotriva amenințărilor aeriene. Controlul aerian este asigurat prin integrarea tuturor componentelor sistemului de apărare antiaeriană, indiferent de categoria de forțe din care face parte, într-un sistem unic, coordonat, de regulă, de comandantul componentei aeriene.

b) Protecția CBRN. Armele și componentele CBRN oferă posibilitatea inamicului de a obține efecte mult mai mari decât prin folosirea armelor

convenționale. Proliferarea acestor arme cunoaște o recrudescență accentuată, în ciuda eforturilor de control și verificare a armamentelor. În consecință, ducerea operațiilor în medii contaminate CBRN, create fie prin folosirea intenționată a armelor CBRN, fie prin eliminarea accidentală a substanțelor din instalații civile, denumite în mod curent *emisii altele decât atacul*, este, în continuare, posibilă. Ca urmare, operațiile întrunite trebuie să fie planificate, conduse și susținute împotriva acestor posibile amenințări.

Operațiile informaționale (INFOOPS). Dacă prin acțiunile menționate anterior forța întrunită operează în plan fizic, prin intermediul operațiilor informaționale, integrate și sincronizate cu celelalte operații, la nivelul tuturor componentelor forței întrunite, se urmărește obținerea unor efecte dezirabile asupra voinței, capacității de înțelegere și capacității de luptă a adversarului, în sprijinul obiectivelor generale ale forței. De aceea, în continuare vom detalia unele aspecte referitoare la operațiile informaționale care să scoată în evidență importanța acestora în rezultatul final al operației întrunite și, în același timp, complexitatea procesului de integrare operațională ca rezultat al activității complexe executate de integratorul operației întrunite.

Operațiile informaționale vizează, în special, afectarea informațiilor și procesului informațional al inamicului și, în același timp, exploatarea în condiții de siguranță și protecția sistemului propriu. Ele implică angajarea integrată a unei largi palete de capacități, instrumente și tehnici pentru obținerea efectelor specifice, în sprijinul operațiilor. Acest tip de operații vor fi integrate la toate nivelurile operațiilor și vor fi aplicate de-a lungul întregului spectru de misiuni, pe baza directivelor adoptate la nivel politico-militar și militar⁷.

Operațiile informaționale sunt menite, de asemenea, să contribuie la protecția procesului de planificare operațională și a capacităților combative împotriva influențelor externe existente sau potențiale.

INFOOPS contribuie la asigurarea superiorității informaționale și cuprinde trei activități interrelaționate:

- activități de influențare concentrate pe schimbarea sau întărirea percepțiilor și atitudinilor adversarului sau al potențialului adversar;
- activități de protecție a informațiilor, concentrate pe menținerea libertății de manevră în spațiul informațional prin apărarea datelor și informațiilor care susțin procesul de luare a deciziei;
- activități concentrate pe atacul sistemului de furnizare al datelor și informațiilor care sprijine adversarul sau potențialul adversar și acele sisteme C2, de informații, supraveghere și sisteme de achiziție a țintelor care folosesc informații în sprijinul procesului de luare a deciziei.

INFOOPS este o funcțiune coordonată și integrată a operației și nu o capacitate în adevăratul sens al cuvântului. Obiectivele operațiilor informaționale pot fi atinse prin coordonarea și sincronizarea planificată a capacităților militare, instrumentelor și tehnicilor care influențează sau protejează informațiile sau sistemele informaționale. Folosirea forței poate, uneori să fie combinată cu aceste mijloace, prin

⁷ AJP – 3 (A) *Allied Doctrine for Joint Operations*, July 2007, pp. 2-10.

lovirea cu foc a unor ținte specifice. De asemenea, putem vorbi de câteva capacități, instrumente și tehnici sau elemente cheie care formează baza celor mai multe activități de operații informaționale. Acestea sunt: operațiile psihologice; influențarea prin prezență, atitudine și postură; OPSEC; INFOSEC; înșelarea; războiul electronic; distrugerea fizică și operațiile în rețelele de calculatoare⁸.

Cooperarea civili – militari. CIMIC poate fi o parte centrală a misiunii, în situațiile de intervenție în caz de dezastre și crize umanitare și în consecință, integrarea ei în operația întrunită inevitabilă.

Forța militară poate fi parțial dependentă de populația civilă în ceea ce privește resursele și informațiile de aceea este necesară promovarea relațiilor de încredere reciprocă cu autoritățile civile. În anumite situații poate fi imposibil ca forța să câștige întreaga libertate de acțiune și mișcare fără cooperarea lor.

Pe de altă parte, în anumite situații, stabilirea unor bune relații de cooperare cu autoritățile locale pot fi destul pentru a anihila avantajele pe care le pot avea forțele ostile sau potențial ostile.

Scopul CIMIC este de a stabili și menține întreaga cooperare a populației civile și a instituțiilor pentru a crea condițiile care să ofere comandantului forței întrunite cele mai mari posibile avantaje tactice, morale, materiale și de mediu. Implicit, crearea acestor condiții crează un dezavantaj evident pentru inamic. CIMIC reclamă o aplicare multilaterală și integrată a tuturor mijloacelor de putere, atât militară cât și nonmilitară, pentru a crea efecte în sprijinul obținerii rezultatelor scontate. Scopul pe termen lung al CIMIC este de a crea și susține condițiile care vor sprijini realizarea unei soluții rezistente la criză. Peste aceste considerații, comandanții au responsabilitatea morală și legală față de populația civilă din aria de operații care poate fi realizată numai prin cooperarea cu autoritățile guvernamentale civile și organismele internaționale.

Informarea publică (Public Information). Rolul PI este de a promova înțelegerea misiunii în rândul audienței cheie, atât în zona de operații cât și în afara acesteia.

Chiar dacă la prima vedere PI nu are un rol direct în integrarea operațională, ea contribuie esențial la crearea contextului general, a cadrului operațional favorabil desfășurării operației întrunite.

Operația poate atrage interesul mediei internaționale, chiar dacă aceasta poate să fie variabilă, în funcție de tempoul acțiunilor și de situația generală. În unele situații, din ce în ce mai dese în situațiile de criză actuale, este posibil ca media să fie deja prezentă în aria de operații înainte de desfășurarea forțelor iar stilul și natura relatărilor vor avea un puternic efect asupra percepției publicului referitor la utilitatea unei asemenea forțe.

Transmiterea informațiilor de către structurile militare către media se va face în conformitate cu instrucțiunile și regulile de operare în domeniu, aflate în vigoare.

În general, înainte de aprobarea la nivel politic a executării operației, transmiterea informațiilor va fi reținută la nivel politico-strategic. Comandantul forței întrunite va adopta o politică pasivă de informare publică la nivel operațional și tactic

⁸ Ibidem, pp. 2-14.

pe durata inițierii planificării operaționale și, posibil, încă o perioadă după aprobarea executării misiunii. După aprobarea politică a executării misiunii, se va lua în considerare promovarea unei politici active de informare publică, despre operație la toate nivelurile militare.

Pentru o activitate eficientă de PI, autoritățile de comandă de la cel mai înalt nivel vor dezvolta o strategie de informare publică care să asigure îndeplinirea obiectivelor strategice propuse. Comandantul forței întrunite, pe baza prevederilor strategiei de informare publică, va dezvolta directive și instrucțiuni mai detaliate și planuri de PI. El trebuie să expună pe scurt instrucțiunile prioritare și să identifice problemele de interes pentru audiența internă și externă.

Pe de altă parte, media are nevoie și așteaptă accesul la operații pentru a le transmite în întregime. Stabilirea de centre PI ori facilități de transmisie este numai pasul inițial în dezvoltarea unei relații sănătoase cu media. Comandantul trebuie să se asigure că are în statul major personal pregătit în PI și să ia toate măsuri necesare în vederea evitării influențelor negative pe care politica activă în domeniul PI le poate avea asupra OPSEC.

Iată deci, că activitatea de integrarea operațională este departe de a reprezenta o simplă coordonare și sincronizare a acțiunilor unor structuri de forțe într-un spațiu strict delimitat. Ea include procese și acțiuni care se desfășoară atât în spațiul fizic, dar și în mediul electromagnetic, social sau mental.

Toți factorii prezentați mai sus contribuie la eficientizarea operației întrunite prin crearea premiselor compensării unor vulnerabilități sau decalaje tehnice și realizarea rapoartelor de forțe, în mobilitatea trupelor și posibilități de lovire, în realizarea oportună a conducerii și coordonării la nivel operativ și strategic. Cu toate considerentele de ordin teoretic pe care le putem avansa, în opinia noastră, eficiența operației întrunite poate fi evaluată cu adevărat numai la sfârșitul ei, și va fi dată de rezultatul unei ecuații complexe în care factorii vor fi: numărul și valoarea obiectivele propuse, numărul și valoarea obiectivele îndeplinite, pierderile suferite și consumul de resurse.

Bibliografie

- [1]. ALEXIU, Dumitru, BORCEA, Tudor, **Acțiuni Militare, Operații militare în medii specifice**, Editura Universității Naționale de Apărare , București, 2003.
- [2]. **F. T. 1 Doctrina operațiilor Forțelor Terestre**, București, 2006.
- [3]. *** **AJP-3(A) - Allied Doctrine for Joint Operations** , July 2007.
- [4]. *** **Dicționarul Explicativ al Limbii Române**, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.

PROBLEME PRIVIND ANGAJAREA FORTELOR TERESTRE ROMÂNEȘTI ÎN ACȚIUNILE DE LUPTĂ DE INTENSITATE RIDICATĂ ȘI ACȚIUNILE ASIMETRICE

Daniel PETRESCU*

Taking their missions as a basis, the author envisions several scenarios the Romanian Land Forces could find themselves committed into high intensity combat operations or asymmetric conflicts, considering the legal and political implications, as well as the military issues at operational and strategic level. In doing so, the essay discusses three main issues: political criteria for such an act, necessary military capabilities and, most importantly, the need for national support within a comprehensive approach. The author argues that, under actual circumstances, Romanian Land Forces could be committed into such operations as part of an alliance or coalition of willing only, having a more advanced military to act as framework nation and to carry out the main effort of the military campaign. This is why the whole effort of the transformation process for the Romanian Land Forces should be directed towards a better interoperability and enhanced integration into NATO and EU forces. In this respect, the best way would be to participate to NATO Response Forces (NRF) and European Union Battle Groups (EUBG).

Participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului național este o componentă importantă a configurării profilului strategic al României ca membru responsabil al comunității internaționale. În conformitate cu prevederile Strategiei Naționale de Securitate și a Strategiei Naționale de Apărare a Țării, angajarea forțelor militare în operații în afara teritoriului național permite realizarea a două misiuni esențiale: apărarea României și a aliaților săi prin participarea la operații de apărare colectivă și promovarea stabilității regionale și globale.

Astfel, începând cu anul 1991, contribuția militară a României în teatrele de operații din Balcani, Irak, Afganistan, Africa a înregistrat creșteri semnificative. Până în prezent, țara noastră a participat cu mai mult de 15.000 de militari în misiunile de menținere a păcii, cu un spectru variat de forțe (în majoritate forțe terestre): batalioane de infanterie și geniu, spitale de campanie, poliție militară, capacități de transport, observatori militari, ofițeri de stat major. Gama largă de operații militare, de la cele umanitare și de reconstrucție, până la cele de luptă, a contribuit în mod direct la dezvoltarea instruirii și interoperabilității forțelor armate și la definirea palierului de adaptare a acestora, în conformitate cu „lecțiile învățate” prin participarea la misiuni multinaționale.

Cu toate acestea, se poate afirma că studiul teoretic al modalităților în care forțele terestre românești ar putea fi angajate în acțiuni de luptă de intensitate ridicată sau în conflictul asimetric este încă în stadiu incipient. Avem o bună experiență în ceea ce privește operațiile de sprijin al păcii, dar am evitat până acum un răspuns tranșant la problemele angajării militare într-o operație de luptă de amploare în afara teritoriului național. De fapt, acesta este obiectivul demersului nostru științific atunci când ne referim la conflictul asimetric sau la acțiunile de luptă de intensitate ridicată

* Locotenent-colonel, Direcția Planificare Strategică, Statul Major General

– operațiile în afara teritoriului statului român - întrucât apreciem că apărarea teritoriului național este o misiune pentru care forțele terestre se pregătesc în permanență și care este integral însușită atât de către militari, cât și de către decidenții politici.

Prin rezultatele cercetării de față urmărim să clarificăm aspectele actuale ale analizei privind factorii care determină contextul și necesitatea pregătirii forțelor terestre românești pentru angajarea în conflictul militar major. În această succesiune de idei, considerăm drept puncte cheie ale demersului științific prezentarea următoarelor aspecte principale: criteriile de angajare a forțelor terestre în aceste acțiuni, capacitățile necesare pentru succesul angajării în operație și nevoia susținerii naționale realizate printr-o abordare cuprinzătoare.

1. Criteriile de angajare a forțelor terestre în acțiunile de luptă de intensitate ridicată și în conflictul asimetric

În privința participării forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, Legea 42 / 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român prevede următoarele tipuri de misiuni în care acestea pot fi angajate: de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistență umanitară, tip coaliție, exerciții comune, individuale și ceremoniale¹. Considerăm că această formulare a legii 42 este ambiguă, întrucât domeniile de angajare trebuie definite ca “operații” și nu ca misiuni, termenul de misiune având mai mult o conotație referitoare la activitățile practice desfășurate de elementele componente ale forței dislocate într-un teatru de operații. Totodată, misiunile definite de lege la art. 2 pot provoca ambiguitate, întrucât clasificarea nu se realizează după același criteriu, iar tipurile de misiuni nu sunt definite, la rândul lor, în textul legii (ex. misiunile tip coaliție pot fi atât în sprijinul păcii, cât și de asistență umanitară, misiunile individuale pot fi atât în comandamentele NATO, cât și în teatrele de operații cu observatori militari etc).

La art. 4 și 7, Legea 42/2004 stabilește și modalitatea de trimitere a forțelor la misiuni în afara teritoriului național. Din nou, aceeași ambiguitate lasă loc la interpretări. Legea stipulează la art. 4 faptul că, “*la propunerea Ministerului Apărării Naționale, Consiliul Suprem de Apărare a Țării analizează și hotărăște, până la data de 30 iunie a fiecărui an, forțele și mijloacele ce pot fi puse la dispoziție în anul următor în vederea participării la misiunile prevăzute la art.2 lit. a) – d).*”². La art. 7, legea prevede că “*trimiterea forțelor armate în afara teritoriului statului român în misiunile prevăzute la art. 2 lit. a) – d) se aprobă, la propunerea primului-ministru, de către Președintele României, după consultarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării. Președintele României informează Parlamentul, despre decizie, în termen de 5 zile de la luarea acesteia, iar dacă Parlamentul este în vacanță, la începerea sesiunii ordinare sau extraordinare, după caz.*”³ Această formulare a art. 7, după art. 2,

¹ Legea nr. 42 din 15 martie 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, art. 2.

² Legea nr. 42 din 15 martie 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român, art. 4.

³ Idem, art. 7.

transmite, după părerea noastră, percepția greșită că participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului național trebuie aprobată anual de Parlament.

În condițiile în care trimiterea forțelor la misiuni în afara teritoriului național este un act de voință politică, nu regăsim în niciun document criterii privind situațiile în care o astfel de decizie poate fi luată. Este adevărat, nici legislațiile altor state nu prevăd aceste lucruri, dar sunt și situații în care o serie de astfel de criterii au fost puse în dezbaterea publicului. Cazul cel mai cunoscut este oferit de Statele Unite, prin criteriile formulate de fostul secretar de stat al apărării, Casper Weinberger. Astfel, criteriile Weinberger⁴, formulate după războiul din Vietnam și ca o consecință a acestui război, sunt următoarele:

- angajarea forțelor în luptă trebuie făcută numai în sprijinul intereselor vitale ale SUA și ale aliaților săi;
- trupele angajate trebuie să fie în număr suficient pentru a învinge;
- obiectivele politice și militare trebuie definite clar;
- relația între obiective și mijloacele de atingere acestora trebuie reevaluată permanent;
- asigurarea unui sprijin rezonabil al opiniei publice trebuie obținută de la începutul operației;
- forța trebuie folosită numai ca ultimă opțiune.

Considerăm că ar fi benefică o formulare asemănătoare și pentru forțele românești, mai ales pentru factorul politic, care trebuie să propună Parlamentului o posibilă implicare a acestora în operație.

Potrivit Strategiei de transformare, până la anul 2015, Forțele Terestre vor fi în măsură să pună, anual, la dispoziția NATO un pachet de forțe, a cărui mărime să asigure atât îndeplinirea angajamentelor față de Alianță, cât și posibilitatea susținerii forțelor dislocate în teatrele de operații.⁵

În acest context, Forțele Terestre trebuie pregătite și dotate pentru a fi întrebuințate de-a lungul întregului spectru al misiunilor. Planificarea capacităților necesare trebuie să țină cont de misiuni, probabilitatea de apariție a necesității îndeplinirii lor și timpul de pregătire. Considerăm oportună o analiză pe aceste coordonate a misiunilor forțelor terestre, realizată de gl. mr. Nicolae Dohotariu⁶, pe care o reproducem mai jos:

Misiunea	Proba- bilitate	Timp de pregătire
Apărarea teritoriului și a intereselor naționale	scăzută	3-6 luni
Participarea la misiuni de apărare colectivă	scăzută	3-6 luni
Participarea la operații de răspuns la criză și operații umanitare	ridicată	30 zile
Combaterea riscurilor neconvenționale la adresa securității naționale	ridicată	F scurt

⁴ Herbert P. Ely, *Just War, Pre-emptive attack, Weinberger criteria & Iraq*, online, disponibilă la http://www.herbely.com/2004/08/just_war_preemp.html, accesat 20 septembrie 2009

⁵ *Strategia de transformare a Armatei ROMÂNIEI*, București, 2007, pp. 28-29.

⁶ Dohotariu Nicolae, *Misiuni și probabilități (Forța obiectiv 2007)*, În: *Gândirea militară românească* nr. 6/2004. București, Editura Statului Major General, 2004.

Asistență în situații de urgențe civile și participarea la operații S/R	ridicată	Scurt
Dezvoltarea diplomației apărării și promovarea securității și stabilității		
Realizarea unor capacități pentru reacție rapidă, susținere simultană a două batalioane, participarea la operații speciale, acțiune întrunită		

Pe baza acestei analize, care impune concluzia că efortul construirii capacităților forțelor terestre trebuie orientat către acele capacități care sunt necesare îndeplinirii misiunilor cu probabilitatea de apariție cea mai ridicată și timpul de pregătire cel mai scurt, se poate deduce că angajarea în conflictul asimetric ar putea avea o probabilitate crescută, în timp ce participarea la acțiuni de luptă de intensitate ridicată ar fi mai puțin probabilă pentru forțele terestre românești.

2. Elemente de scenariu privind angajarea forțelor terestre românești în acțiunile de luptă de intensitate ridicată și conflictul asimetric

Presupunând că efortul de transformare a forțelor terestre ar fi încununat de succes în condițiile restricțiilor bugetare extrem de severe din ultimii ani, care ar fi cele mai probabile elemente de scenariu privind implicarea acestora în acțiunile de luptă de intensitate ridicată și în conflictul asimetric?

De departe, situația cea mai plauzibilă este angajarea în cadrul alianței din care facem parte, în condițiile în care conceptul strategic al NATO prevede posibilitatea implicării militare și în afara zonei de responsabilitate a organizației. În cadrul NATO, posibilitatea cea mai evidentă este aceea a participării militare în cadrul Forței de răspuns -NRF, cu unitățile și subunitățile destinate acestei structuri. Folosită ca forță inițială de intrare într-un teatru de operații, NRF va trebui urmată de forțele principale, constituite în acest scop.

Un alt posibil scenariu este acela al participării în cadrul Uniunii Europene, în condițiile dezvoltării continue a laturii militare a acestei organizații. Aici, grupurile de luptă – EUBG pot constitui exemplul de angajare inițială. Țara noastră participă la două dintre acestea, având forțe în perioada de stand-by atât în anul 2010 (grupul de luptă Italia-România-Turcia), cât și în anul 2011 (HELBROC – grupul de luptă constituit de Grecia-Bulgaria-România-Cipru).

Nu trebuie trecută cu vederea nici angajarea militară în cadrul unei coaliții de voință, experiența angajării militare românești în Irak constituind un bun exemplu.

Analizând aceste scenarii, identificăm câteva elemente care trebuie subliniate. În primul rând, operațiile cele mai probabile ale angajării militare multinaționale sunt în sprijinul păcii și nu cele de luptă de intensitate ridicată (poate doar cu excepția NRF). În al doilea rând, angajarea militară într-o operație care presupune acțiuni de luptă de intensitate ridicată nu înseamnă neapărat că toate forțele trebuie să desfășoare astfel de acțiuni. Prin restricțiile naționale declarate la realizarea transferului de autoritate (*national caveats*), fiecare țară își definește foarte clar gama de misiuni pe care forțele sale militare o pot executa. Exemplu este oferit de

participarea la operația Iraqi Freedom, unde misiunile forțelor românești au avut doar un caracter umanitar și de instruire a forțelor de securitate locale.

Dar, nu în ultimul rând, există și posibilitatea ca o angajare inițială într-o operație în sprijinul păcii să se transforme în participarea la o operație de luptă de intensitate ridicată. Pentru exemplificare, să considerăm exemplul operației ISAF din Afganistan.

Dintre toate operațiile în care forțele terestre românești au fost angajate, prin complexitatea misiunilor, evoluțiile înregistrate și valoarea participării, se impune o analiză mai atentă a acestui teatru de operații. Armata României a fost angajată în Afganistan începând cu 28 ianuarie 2002, în operația “Fingal”, prin dislocarea de ofițeri de legătură și ofițeri de stat major, a unui avion C-130 Hercules și a unui pluton de poliție militară, în Kabul. Începând cu 23 iulie 2002, în cadrul Operației Enduring Freedom, România a dislocat un batalion de infanterie (405 militari - în Kandahar), ofițeri de legătură și de stat major, precum și 25 ofițeri și subofițeri în cadrul detașamentului de instruire a forțelor de securitate locale - ANA Training. Misiunile executate au fost de protecție și pază, combaterea terorismului și capturare a elementelor *Al Qaeda*, intervenție rapidă, instruirea Armatei Naționale Afgane. Este pentru prima oară în istoria participării forțelor românești în teatrele de operații când misiunile executate capătă un caracter ofensiv.

Odată cu angajarea în operația ISAF a unui batalion de infanterie care, la 31 iulie 2006, preia responsabilitatea unei provincii din Sudul Afganistanului, provincia Zabul, prezența militară românească dobândește elemente de specificitate. La nivel tactic devine caracteristică participarea la misiuni care, din ce în ce mai mult, capătă caracterul unor acțiuni de luptă de intensitate ridicată, desfășurate la peste 3000 km de teritoriul național, la altitudini care depășesc 1200 m. La nivel operativ sunt extrem de semnificative valoarea participării (peste 1000 de militari – cel mai mare contingent din forțele terestre angajat într-un teatru de operații după 1989), precum și diversitatea capacităților implicate (unități luptătoare, de sprijin de luptă și logistice, subunități de informații, forțe speciale și detașamente de instruire a forțelor de securitate locale). La nivel strategic, prin specificul participării, România a devenit un pilon important în planul de operații al Alianței Nord-Atlantice, într-un teatru de operații declarat prioritatea numărul unu a acesteia. Totodată, susținerea unei contribuții semnificative, pe o perioadă de timp care se va dovedi îndelungată, are nu numai semnificații militare, ci și importante aspecte și urmări politice. Pierderile în personal și tehnică de luptă devin o sursă de presiune, atât pentru planificatorii militari, cât și pentru factorul politic.

3. Capabilități necesare forțelor terestre pentru succesul angajării în acțiunile de luptă de intensitate ridicată și în conflictul asimetric

Considerând relevantă campania din Afganistan, alături de participarea în teatrul de operații Irak, observăm că succesul fazei ostilităților a rezultat din aplicarea a trei teme⁷: obținerea unor **efecte coerente de către forțe care au acționat pentru**

⁷ McIvor, Anthony D., Editor, **Rethinking the Principles of War**, Annapolis, Maryland: Naval Institute Press, 2007, p. 144.

prima oară într-un mod întrunit și integrat; superioritatea decizională și aplicarea unei forțe militare mult superioare.

Realizarea unei planificări bazate pe efecte, facilitată de capacitățile în rețea C4ISTAR, a condus la un succes mai rapid în luptă, reducerea numărului necesar de forțe proprii, reducerea pierderilor și pagubelor colaterale. Integrarea continuă a forțelor întrinite și relația terestru-aerian a reprezentat schimbarea fundamentală privind modul în care forțele terestre vor lupta în viitor.

Superioritatea decizională a însemnat un sistem de rețele de comandă adaptabil și colaborativ, suprapus unei maniere umane flexibile, care au permis o mai bună cunoaștere și un schimb mai bun de informații pentru staff, așa cum nu se mai întâlnise până atunci. Acesta a fost începutul unei capacități reale bazate pe rețea – o schimbare fundamentală față de războiul centrat pe platforme de armament (“platform centric warfare”).

Forța covârșitoare reprezintă trecerea de la număr la efecte, corelată cu înțelegerea surselor puterii militare a inamicului, permițând ca lovituri mici, de precizie, să aibă efecte disproporționate asupra abilității și voinței acestuia de a continua lupta. Trebuie menționat însă că, în practică, operațiile bazate pe efecte sunt încă în stadiu incipient.

Dacă în privința tipului de conflict clasic lucrurile sunt clare, doctrinele militare evidențiind factorii puterii de luptă, funcțiunile de luptă și cerințele operaționale pentru componenta terestră, evoluțiile recente înregistrate în teatrele de operații impun o analiză mai atentă asupra cerințelor determinate de angajarea în acțiunile asimetrice.

Conflictul neregulat este o unealtă a celui slab împotriva celui puternic și este purtat de formațiuni nonstatale⁸. Aceste grupuri, luptând printre oameni, doresc să influențeze populația care îi ascunde și susține⁹. Dacă în trecut controlul teritoriului era cheia, războinicul viitorului va căuta să cucerească “inimile și mințile populației” (hearts and minds) mutând confruntarea din domeniul fizic în cel cognitiv.

O primă întrebare este de ce metodele tradiționale eșuează în noul context? Mai întâi, pentru că distrugerea forțelor inamicului nu mai reprezintă un scop în sine. Ignorarea acestei realități este periculoasă la toate cele trei niveluri ale conflictului. La nivel tactic, poate conduce la bătălii de uzură, în care punctele tari proprii sunt concentrate împotriva punctelor tari ale inamicului. La nivel operativ va conduce la o încercare greșită de angajare a inamicului într-o “bătălie decisivă”, ca în cazul Războiului din Vietnam. La nivel strategic va conduce la eșec, întrucât distrugerea forțelor militare ale adversarului nu conduce neapărat la victorie.

De asemenea, a lupta printre oameni înseamnă că multe dintre capacitățile construite pentru războiul convențional nu mai sunt relevante. În mod ironic, “superioritatea informațională” care a permis victoria în Desert Storm pare problematică atunci când forțele cu care se confruntă coalițiile multinaționale sunt neregulate. În timp ce forțele vestice pot exploata capacitățile bazate pe rețea la

⁸ Crevelde, Martin van, *The Transformation of War*, The Free Press, New York, 1991, p.197.

⁹ Smith, Rupert, *The Utility of Force. The Art of War in the Modern World*, Londra, Penguin Books, 2006, p.279.

nivel tactic, adversarii sunt în măsură să exploateze soluții bazate pe folosirea internetului pentru a câștiga bătălia informațională la nivel strategic. Este remarcabil cum insurgenții, folosind echipament cum ar fi telefonul celular, camere video, software de editare video și internetul par să învingă forțele multinaționale în obținerea sprijinului populației¹⁰.

Tehnologia alimentează mirajul războiului nesângeros, falsele așteptări privind victime și pagube materiale minime. Armele de precizie sunt unelte folositoare, dar nu mijloace autonome în obținerea victoriei.¹¹ Astfel, o concluzie care se impune, cu relevanță pentru forțele terestre este dată de faptul că așa cum a fost întotdeauna, “oamenii și nu tehnologia vor face diferența”¹² într-un eventual conflict. Acest lucru impune transformarea capabilităților militare la mai multe niveluri. La nivelul execuției, cele mai multe armate contemporane sunt configurate pentru a fi folosite în acțiuni convenționale, fapt ce determină preferința acestora pentru metode directe de abordare a insurgenților. La nivelul planificării, trebuie înțeles că în bătălia asimetrică scopul final nu este unul pur militar și “chiar dacă acțiunea militară are succes, confruntarea rămâne, pentru a fi rezolvată prin alte mijloace și la alte niveluri de putere.”¹³

4. Nevoia abordării cuprinzătoare și a susținerii naționale a forțelor angajate în acțiunile de luptă de intensitate ridicată și în conflictul asimetric

În războiul neregulat militarii sunt numai o parte a soluției. Roger Lane, general-maior, locțiitorul comandantului Corpului de Reacție Rapidă NATO dislocat în Afghanistan, spunea: “*acest lucru este cu atât mai adevărat în operațiile contemporane, unde toate instrumentele strategice ale puterii – economic, diplomatic și militar – trebuie să fie folosite pentru a rezolva problema*”.¹⁴ Este un punct pe care militarii l-au asimilat rapid, în special în SUA și Marea Britanie, unde aceste idei au pătruns în doctrină.¹⁵ Există și dovezi că politicienii încep să înțeleagă necesitatea, declarând public acest lucru.¹⁶

Considerăm că aceleași probleme ale coordonării interagenției, precum și al unei abordări cuprinzătoare, la nivel național de această dată, sunt ridicate și de participarea forțelor terestre în operații, fie că este vorba de acțiunile umanitare, acțiunile în sprijinul păcii sau la acțiunile de luptă de intensitate ridicată.

¹⁰ Johnson, Scott (2007), ‘We’re Losing the Infowar’[online], Newsweek, 15 Ian, Disponibil la <http://www.msnbc.msn.com/id/16497895/site/newsweek/>, accesat la 28 Apr 2008, p. 134.

¹¹ Gray, Colin S., *Modern Strategy*, Oxford University Press, 1999, p. 106.

¹² McIvor, op. cit., p. 277.

¹³ Smith, Rupert, op. cit., p.371.

¹⁴ Lane, Roger (2006), ‘*The Command, Leadership and Management Challenges of Contemporary Multinational Command*’, RUSI Journal, Dec 2007, p. 30.

¹⁵ Conceptul se numește Comprehensive Approach în Marea Britanie și este menționat în JV2020 în SUA. Vezi UK MOD (2006b), *Incorporating and Extending the UK Military Effects-Based Approach*, Joint Doctrine Note 7/06 (Swindon: Joint Doctrine and Concepts Centre) și US Joint Chiefs of Staff (2000).

¹⁶ Browne, Des (2006), *Afghanistan: A Comprehensive Approach to Current Challenges*, RUSI Journal, Oct, pp.8-12.

Teatrele de operații recente au arătat că lupta armată nu mai poate fi privită ca singura parte a unei operații. Procesul de stabilizare de după luptă, nefiind în exclusivitate militar, trebuie să facă parte dintr-un continuum al campaniei care să implice toate aspectele puterii naționale pentru obținerea succesului. Anticipăm că războiul viitorului va implica activități într-un spectru mult mai larg. Pentru forțele terestre românești acestea vor însemna versatilitate și capabilități pentru acțiune atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia.

Posibil ca studiul privind războiul în viitor ar putea fi îmbunătățit prin a arata cum toate mijloacele unui stat pot fi puse în slujba construirii unei lumi mai bune, pluraliste. Chestiunea apărării naționale trebuie extinsă pentru a încorpora chestiunea securității naționale. De aici, următorul pas este o abordare cuprinzătoare a acțiunilor politice privind securitatea națională.

În concluzie, apreciem că angajarea forțelor terestre românești în orice fel de operație în afara teritoriului național trebuie să se facă pe baza unor criterii politice și militare bine stabilite, după o analiză riguroasă a condițiilor din teatrele de operații și a scenariilor posibile de evoluție a situației. În acest sens opinăm că rămân relevante criteriile politice formulate de către Casper Weinberger, cu mai bine de trei decenii în urmă: un stat trebuie să-și angajeze forțele în luptă numai pentru a apăra un interes național vital, numai ca ultimă instanță și numai cu sprijinul total al poporului și al reprezentanților lui aleși; angajarea trupelor trebuie făcută cu intenția clară de a câștiga, cu obiective politice și militare bine definite; relația între obiective și forțele angajate – mărimea, compunerea, dispunerea – trebuie reanalizată și ajustată continuu.

Organizarea tradițională cu forțe terestre, aeriene și navale, precum și deosebirea între securitatea internă și cea externă pot fi concepte depășite astăzi. Capabilitățile cibernetice și emergența unor noi medii operaționale depășesc granițele organizaționale, iar motive culturale sau doctrinare pot determina succesul sau insuccesul angajării terestre. Cu toate acestea, războiul și modul de ducere a acestuia păstrează o neschimbată natură clausewitziană. Înțelepciunea strategică tradițională trebuie să prevaleze: războiul, mai mult decât oricare activitate umană, are sens numai în măsura în care reprezintă nu un scop, ci un mijloc către un scop. Și astăzi, ca întotdeauna, oamenii rămân principala cauză a războiului. Rezultatul va fi generat de interacțiunea umană complexă și va fi în principal un test al voințelor oamenilor și popoarelor.

Chiar dacă puterea terestră nu poate fi separată de geografie, accentul se va răsfrânge asupra oamenilor. Armata este o organizație care învață și înțelege că abilitatea de a purta acțiuni de luptă de maximă intensitate, deși rămâne determinantă, nu mai este suficientă organizației militare pentru a răspunde obiectivelor politice, iar pregătirea pentru "*războiul printre oameni*" trebuie să devină noul rol al acesteia în secolul al XXI-lea.

În condițiile actuale, forțele terestre românești pot fi angajate în acțiuni de luptă de intensitate ridicată și în conflictul asimetric doar ca parte a unei alianțe sau coaliții de voință, având întotdeauna alături o națiune-cadru, care să-și asume efortul principal al campaniei. Prin urmare, efortul transformării forțelor românești trebuie

directionat către o interoperabilitate sporită și o integrare accentuată în cadrul Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, participarea la Forța de răspuns a NATO (NRF) și Grupurile de luptă ale Uniunii Europene (EUBG) reprezentând cele mai bune modalități în acest sens.

Pentru aceasta, procesul de stabilire a capabilităților necesare forțelor terestre trebuie să ia în calcul o complexitate de factori. Enumerarea capabilităților necesare ar reprezenta o întreprindere deosebită, depășind obiectivele referatului de față. Dintre domeniile de dezvoltare a capabilităților forțelor terestre considerăm însă că este necesară acordarea unei atenții prioritare următoarelor: **comandă, control și informații** – îmbunătățirea aspectelor calitative și nu cantitative ale sistemelor de comanda și control, exersarea arhitecturii comenzii și informării, cu legături între nivelele strategic, operativ și tactic; **dislocarea în teatrul de operație** – dezvoltarea capabilităților de transport strategic; **conducerea și sprijinul acțiunilor militare în teatrul de operații** – dezvoltarea capacității forțelor terestre de a folosi sprijinul oferit de celelalte categorii de forțe, menționând aici proiecția capabilităților aeriene bazate pe rachete de croazieră, rachete de interceptare și avioane de atac la sol; **asigurarea forțelor dislocate** - cooperarea în cadrul NATO și al UE, pentru a întări interoperabilitatea prin pregătire comună, prin alcătuirea unui sistem de comandă și control și de diseminare a informației în timp real; **termenele și gradul de operativitate al trupelor** - organizarea unor exerciții tip joint și stabilirea doctrinelor standard pentru a securiza interoperabilitatea cu forțele Alianței cu care preconizăm atât acțiunea în teatrele de operații, cât și pentru apărarea teritoriului național.

Bibliografie:

- [1]. *** **Legea 42 din 15 martie 2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.**
- [2]. *** **Strategia de securitate națională a României**, adoptată de Parlamentul României prin Hotărârea nr. 36 din 18 decembrie 2001.
- [3]. *****Strategia de Transformare a Armatei României**, Statul Major General, București, martie 2007.
- [4]. *****Strategia de întrebuițare a forțelor Armatei României la misiuni în afara teritoriului Statului Român**, București, martie 2007.
- [5]. BROWNE, Des, *'Afghanistan: A Comprehensive Approach to Current Challenges'* RUSI Journal, Oct. 2006.
- [6]. CREVELD, Martin van, **The Transformation of War**, The Free Press, New York, 1991.
- [7]. DOHOTARIU, Nicolae, *Misiuni și probabilități (Forța obiectiv 2007)*, În: *Gândirea militară românească* nr. 6/2004, Editura Statul Major General, București, 2004.
- [8]. GRAY, Colin S., **Modern Strategy**, Oxford University Press, 1999.
- [9]. HERBERT P. Ely, *Just War, Pre-emptive attack, Weinberger criteria & Iraq*, [online], disponibilă la http://www.herbely.com/2004/08/just_war_preemp.html, [accesat 20 septembrie 2009].

- [10]. JOHNSON, Scott (2007), *'We're Losing the Infowar'*[online], Newsweek, 15 Ian, Disponibil la <http://www.msnbc.msn.com/id/16497895/site/newsweek/>, [Accesat la 28 August 2009].
- [11]. LANE, Roger (2006), *'The Command, Leadership and Management Challenges of Contemporary Multinational Command'*, RUSI Journal, Dec 2007.
- [12]. McIVOR, Anthony D., Editor, **Rethinking the Principles of War**, Annapolis, Maryland: Naval Institute Press, 2007.
- [13]. SMITH, Rupert, **The Utility of Force. The Art of War in the Modern World**, Londra, Penguin Books, 2006.
- [14]. **Joint Vision 2020**, [online], disponibilă la: <http://www.iwar.org.uk/military/resources/aspc/pubs/jv2020.pdf> [accesat 25 sept 2009].
- [15]. UK MOD (2006b), *Incorporating and Extending the UK Military Effects-Based Approach*, Joint Doctrine Note 7/06 (Swindon: Joint Doctrine and Concepts Centre) și US Joint Chiefs of Staff (2000).

POSSIBILITĂȚI DE ACȚIUNE ALE BINOMULUI FREGATĂ-ELICOPTER ÎMBCARAT

Alexandru MÎRȘU*

A ship is designed to provide the warfighting requirements to operate in the three-dimensional maritime environment. In helicopter support, the ship provides the combined benefits of a landing zone, maintenance and work areas, fuel farm, air operations planning facilities, and command and control. The ship also provides for sustainment, living, dining, and recreation provisions, as well as other daily necessities. Above all else, the shipboard environment demands the ultimate in teamwork. There are many specific procedures for aircraft operations aboard aviation and aviation-capable ships that must be followed precisely to ensure safe operations. The shipborne helicopters missions are in line and complementary with the ship's missions in order to expand her capabilities and multiply her possibilities.

Analizând contextul geopolitic și strategic în care se situează România, putem afirma că pericolul unei agresiuni armate externe s-a diminuat considerabil, dar fenomenele secundare, de natură externă și internă, ce însoțesc procesul tranziției către o societate democratică dezvoltată s-au înmulțit și pot genera o serie de riscuri și amenințări greu de prevăzut și gestionat.

Într-o viziune prospectivă, riscurile și amenințările ce pot afecta interesele maritime ale României se referă în principal la violarea granițelor maritime și desfășurarea unor acțiuni cu caracter diversionist pentru destabilizarea situației politice interne, precum și la expansiunea rețelelor și activităților teroriste pe, sau din direcția mării, precum și crima organizată transnațională (criminalitatea economico-financiară, trafic transfrontalier ilegal de persoane, de droguri, de materiale radioactive și strategice, de armament și muniții etc). De asemenea, se remarcă intensificarea proliferării și diseminarea necontrolată a tehnologiilor și materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor și altor mijloace letale neconvenționale. Un alt aspect demn de subliniat este reprezentat de deteriorarea mediului ambiant, în special cel marin, prin nerespectarea normelor ecologice, precum și existența în proximitatea frontierei naționale a unor obiective cu grad ridicat de risc. Nu trebuie neglijată nici posibilitatea instituirii blocadei navale și limitarea libertății de navigație sau activităților specifice mediului marin, garantate de către legislația maritimă internațională.

Ca răspuns la riscurile și amenințările sus menționate, s-a impus dotarea Forțelor Navale Române cu o clasă de fregate multifuncționale moderne, conformă standardelor Alianței Nord-atlantice. Aceste nave¹, având elicopter îmbarcat, reprezintă nucleul Forțelor Navale Române, pentru asigurarea prezenței țării noastre în cadrul operațiunilor NATO și UE. Odată cu intrarea în serviciu a fregatelor „Regele Ferdinand” și „Regina Maria”, forțele navale românești dispun de nave cu capabilități de reacție ridicată, în măsură să execute misiuni în interiorul, cât și în

* Comandor

¹ Fregata de tip 22 având îmbarcat la bord elicopterul de tip IAR-330 PUMA NAVAL.

afara Mării Negre, acolo unde interesele naționale sau obligațiile asumate față de aliați o cer. Pentru prima oară în istoria sa, țara noastră dispune de nave care să răspundă conceptului de proiecție a forței la distanță, cu capacități de participare în cadrul unor forțe maritime multinaționale apte să opereze departe de porturile de bază pe teatre de operațiuni caracterizate de condiții de mediu și amenințări diverse.

Fregatele tip 22 românești, având la bord elicopter naval îmbarcat, pot asigura o prezență flexibilă pe termen lung și capacități de luptă diversificate, ce pot fi folosite într-un spectru larg de conflicte, de la acțiuni izolate la operații de amploare. Ele pot controla suprafețe relativ întinse pe mare și pot influența acțiunile sau evenimentele pe uscat prin prezență, concentrări de foc și manevră sau folosirea elicopterului îmbarcat. Într-un mediu întrunit, fregatele nu execută doar simpla urmărire a obiectivelor maritime ce le-au fost trasate la nivel național sau la nivelul alianțelor (coalițiilor), în cazul participării la operații multinaționale, ci utilitatea lor constă în capacitatea de a contribui nemijlocit la operațiile întrunite, prin acțiuni ale căror efecte principale sunt concentrate în special asupra uscatului. Acțiunile navale ale fregatelor pot influența atât acțiunile de pe uscat cât și pe cele aeriene, prin menținerea echilibrului pe mare, acționând ca o forță coercitivă, realizând controlul în zona de responsabilitate, proiectându-și puterea asupra uscatului și furnizând susținerea logistică, contribuind astfel la îndeplinirea misiunilor naționale și a celor ale Alianței privind apărarea colectivă (articol 5), operații de răspuns la criză și cele de cooperare și consultare.

În ultima perioadă, operațiile maritime desfășurate pe plan mondial au scos în evidență utilitatea fregatelor atât în marea liberă cât și în acțiuni la litoral, în special pentru asigurarea forțelor implicate sau suportul îndeplinirii misiunilor acestora la uscat. În această situație, fregatele având și avantajul componentei aeriene dată de elicopterul îmbarcat, se pretează în mod deosebit pentru demonstrații de forță și asistență umanitară, operații de luptă pe mare, acțiuni de protecție a căilor de comunicații maritime, operații amfibii, operații de informații și alte tipuri de acțiuni cuprinse în domeniul de activitate al operațiilor militare. Acestea, pot acoperi un spectru larg de la operații de joasă intensitate cu amenințare militară redusă (cum ar fi prezența și supravegherea), la operații în timp de criză (cum este operația de răspuns la criză) și până la operații de luptă pe mare (cum ar fi protecția căilor de comunicații), unde apărarea împotriva amenințării trebuie să fie tridimensională.

Conflictele pe mare rareori pot fi separate de operațiile care urmăresc un obiectiv de la uscat. Chiar și atunci când componenta maritimă este dominantă, rezultatul final în zona operațiilor întrunite este foarte probabil dependent de succesul la uscat². Fregatele în cadrul operațiilor maritime pot influența semnificativ operațiile la litoral prin descurajarea acțiunilor, asigurarea accesului la zona de interes, proiecția puterii pe uscat și aprovizionarea pe și de pe mare (sealift and sea-basing). Elicopterele îmbarcate din organica fregatelor pot sprijini operațiile maritime cu informații, supraveghere, descoperirea și transmiterea datelor despre ținte, recunoaștere, sprijin cu foc și protecția forței, transporturi logistice și sprijin aerian.

² *F.N.-1 Doctrina Forțelor Navale(Proiect)*, București, 2009, p.168.

Pornind de la misiunile pe care trebuie să le îndeplinească fregatele și implicit de la misiunile pe care elicopterele le pot îndeplini de la bordul și în folosul acestora și ținând cont de particularitățile zborului deasupra mării și litoralului, s-a reliefat necesitatea implementării unor proceduri comune de operare pentru acțiunile din cele trei medii: aerian, de suprafață și submarin, creând astfel, binomul fregată-elicopter naval îmbarcat, mai mobil, mai eficient și mai versatil.

Complexitatea fregatelor și capacitățile multiple deținute, le permit ducerea unei game largi de acțiuni atât militare, precum lupta la suprafață (ASUW), lupta antisubmarin (ASW), lupta antiaeriană (AAW), lupta radioelectronică (EW), protecția navigației, sau impunerea embargoului (MIO), cât și a celor nonmilitare, precum căutarea-salvarea pe mare (SAR), evacuarea medicală (MEDEVAC), evacuarea noncombatanților (NEO), asistența umanitară (HA) sau reprovizionarea pe mare (RAS). Aceste misiuni se desfășoară cu implicarea, într-o mai mare sau mai mică măsură, a elicopterului îmbarcat care, funcție de caracteristicile și configurarea existentă își poate aduce în mod hotărâtor aportul la succesul acțiunii fregatei.

Dincolo de eficiența economică, oarecum impusă de reducerea costurilor, integrarea noilor tipuri de misiuni, atât militare cât și nonmilitare, a fost favorizată de numeroasele avantaje oferite de către fregate prin autonomia ridicată, capacitățile multiple (senzori, transmisie date, sisteme integrate de armament), capacitatea de a desfășura acțiuni de lungă durată independent sau în cadrul grupărilor navale, interoperabilitatea cu diferite alte platforme navale și nu în ultimul rând, avantajul dislocării timpurii sau prepoziționarea. Un rol deosebit de important în acoperirea acestui spectru larg de posibilități îl constituie capacitatea de acomodare și operare a elicopterului naval îmbarcat, care prin caracteristicile sale realizează multiplicarea și extinderea semnificativă a capacităților fregatei purtătoare.

Evoluția mediului geopolitic, prin diversificarea riscurilor și amenințărilor, prin manifestarea crescândă a celor asimetrice, determină extinderea tipurilor de misiuni și operații militare, acordarea unei importanțe din ce în ce mai mari acțiunilor preventive nonmilitare. Riscurile pe care dezlănțuirea unui război le implică astăzi pentru beligeranți fac ca strategia contemporană să caute tot mai mult modalități de realizare a scopurilor politice fără recurgerea la acțiuni militare violente³. În acest context, caracteristicile inerente ale fregatelor având elicopter naval îmbarcat, cum ar fi echilibrul, flexibilitatea și mobilitatea, le fac instrumentele ideale pentru a arăta prezența militară, a dirija desfășurările de forțe preventive, sau a exercita constrângerea prin acțiuni combative.

Una dintre caracteristicile importante, punctele tari ale folosirii fregatelor cu elicopter în organică, rezidă în asigurarea echilibrului în zona de acțiune având capacitatea de a facilita acțiunea echilibrată a elementelor navale, amfibii, terestre, aeriene și a celor speciale în apele internaționale, evitându-se apariția complicațiilor politice și a riscurilor militare specifice desfășurării forțelor pe uscat.

Particularizând la spațiul Mării Negre, în contextul complexității situației politico-militare și economice din zonă, existența fregatelor tip 22 în cadrul forțelor

³ Gheorghe Marin, contraamiral prof. univ. dr. și colectiv, **Marea Neagră spațiu de confluență a intereselor geostrategice**, Editura Centrului Editorial al Armatei, București, 2005, p. 228.

navale românești reprezintă argumentul care conferă credibilitate politicii țării noastre de apărare a intereselor sale navale. Fregatele devin de neînlocuit când se pune problema apărării comunicațiilor maritime și a controlului dinspre mare a gurilor Dunării și zonei Deltei, de asemenea, asigurarea navigației nestânjenite în marea liberă și implicit de a asigura accesul către zonele de interes, pentru transportul forțelor și mijloacelor ce nu pot fi transportate pe uscat sau prin aer.

Când vorbim despre elicoptere navale, la modul general, trebuie să ținem cont de faptul că fiecare tip ori categorie de elicopter are caracteristici proprii distincte, care determină rolul primar în care poate fi folosit. Acesta constă în faptul că majoritatea elicopterelor pot îndeplini o mare varietate de misiuni: atac aerian, de suprafață și antisubmarin, cercetare și observare aeriană, dirijarea și corecția focului artileriei, transport aerian de trupe și materiale, radioreleu și luptă radioelectronică, etc. Elicopterul IAR-330 PUMA NAVAL îmbarcat nu face excepție, el prezentând o serie de caracteristici generale, care îl recomandă utilizării de la bordul fregatelor pentru îndeplinirea misiunilor acestora, după cum o impune situația. Într-o configurație adecvată, până la acest moment, el poate executa misiuni de transport și evacuare medicală, ziua și noaptea, misiuni de căutare și salvare pe mare, ziua și limitat noaptea, precum și misiuni de supraveghere și cercetare navală⁴. Celelalte tipuri de misiuni putând fi executate după parcurgerea celei de a doua etape de modernizare funcție de echipamentele care vor fi instalate la bordul aeronavei.

O altă caracteristică relevantă, o constituie capacitatea de reacție rapidă. Aceasta este scoasă în evidență de faptul că fregatele cu elicopter naval îmbarcat sunt în măsură să reacționeze în timp scurt la apariția situațiilor neprevăzute și de a răspunde adecvat și oportun la situații de criză. Pregătirea pentru acțiune merge în paralel cu multe dintre activitățile noncombatante cum ar fi exercitarea prezenței forței, suportul logistic și medical, etc. De asemenea, în cadrul experienței de folosire dobândite și pe baza capacităților necesare pentru rezolvarea conflictelor, fregatele pot oferi o gamă variată de servicii de susținere a operațiilor încă din timp de pace, începând cu operațiile ce se desfășoară pe timp de pace, într-un mediu favorabil, până la cuprinderea întregului spectru de conflicte în mediu ostil.

Faptul de a fi în permanență la bord, permite elicopterelor îmbarcate să aibă o viteză de reacție sporită. Mai mult, este indicată folosirea acestora în operațiuni speciale de transport aerian, evacuare medicală sau acțiuni de cercetare, situații când viteza este vitală pentru succesul misiunii. În plus, elicopterele ambarcate au un avantaj suplimentar prin capacitatea de a realiza surprinderea. Datorită vitezei și a libertății de mișcare, precum și a abilității de a executa misiuni la foarte mică altitudine, pentru a evita descoperirea de către stațiile radar, ziua și noaptea, ele pot apărea deasupra obiectivului din aproape orice direcție.

O a treia caracteristică majoră este reprezentată de mobilitate. Mobilitatea permite fregatelor să răspundă de la distanțe considerabile, de dincolo de orizont, devenind vizibile și amenințătoare pentru adversari în mod selectiv, după cum cere situația. Această caracteristică este întărită de capacitatea de a acționa oriunde în

⁴ F.N./Av-2 Manual de instrucție în zbor pentru elicoptere îmbarcate, București, 2007, p.9.

lume, bucurându-se de prevederile legislației internaționale în domeniul maritim⁵ și de a reacționa rapid și în forță în caz de necesitate. Fregatele, cu mobilitatea lor specifică la nivel tactic, dar uneori și operativ, oferă factorului decident capacitatea de a monitoriza o situație, de a rămâne în siguranță într-un loc de staționare pentru o perioadă suficient de îndelungată și de a răspunde rapid unei situații de criză. Dacă măsurile diplomatice, politice sau economice reușesc să stabilizeze situația, fregatele pot fi retrase cu rapiditate din zonă fără alte acțiuni. În situațiile care presupun angajarea luptei, capacitatea fregatelor de a face manevre rapide le asigură un avantaj tactic și operațional semnificativ. De asemenea, ele pot fi redislocate rapid când sunt indicii de apariție a unei crize, sau transferate dintr-o zonă de interes în alta, de obicei independent de un sistem logistic fix.

Pentru elicopterul naval îmbarcat la bordul fregatei această trăsătură este determinată de existența libertății de acțiune ce nu este îngrădită de aspectele suprafeței terestre cum ar fi munți, văi, obstacole naturale sau artificiale. În plus, această trăsătură este accentuată de faptul că elicopterele îmbarcate nu sunt tributare necesității unor locuri de aterizare prestabilite, sau cu dotări de anvergură. Chiar mai mult, în unele cazuri când la uscat aterizarea nu este posibilă, descărcarea materialelor sau personalului se poate face fără aterizare, prin delestare, troliere sau rapel. Având la dispoziție un mijloc mobil precum elicopterul, dislocarea și redislocarea la, sau de la navă, se poate face ușor, permițând concentrarea rapidă a unor forțe suplimentare în puncte cheie, la distanțe mari și la momentul oportun.

În continuare, flexibilitatea, trăsătură specifică fregatelor cu elicopter îmbarcat, este cea de a patra caracteristică, materializată într-o mare capacitate de adaptare, ce permite decidenților să-și schimbe prioritățile, să reconfigureze și să-și regrupeze forțele rapid, pentru a face față diferitelor situații neprevăzute, furnizând o gamă largă de sisteme de armamente, de opțiuni militare și de capacități administrative sau logistice. Fregatele pot fi prezente fără a fi necesară ocuparea și pot fi o amenințare fără implicare directă. Prin misiunile acestora, începând de la intrări în forță și acțiuni de lovire, la operații de evacuare a necombatanților, ajutor în caz de dezastre și asistență umanitară, fregatele pot controla zone maritime relativ largi și pot oferi pârghii diplomatice, atât pe timp de pace, cât și în momente de criză. Capacitățile de comandă și control operațional și tactic, de informații, supraveghere și cele de recunoaștere ale fregatelor, susțin astfel o forță controlabilă unică, în vederea completării eforturilor diplomatice întreprinse.

Din acest punct de vedere adaptabilitatea și mobilitatea elicopterelor îmbarcate, coroborat cu capacitatea de a se redisloca rapid ca urmare a schimbărilor ce pot interveni într-o situație concretă, constituie elementele principale ce conturează flexibilitatea elicopterelor îmbarcate pe timpul acțiunilor navale. Cazul de față aduce un argument în plus, prin deținerea avantajului de a nu avea obstacole în raza vizuală, așa cum se întâmplă, spre exemplu, în cazul altor sisteme de tragere cu baza la uscat. Mai mult, flexibilitatea elicopterelor îmbarcate este accentuată de faptul că deși, datorită caracteristicilor constructive, unele elicoptere sunt mai potrivite pentru un

⁵ *Convenția Internațională Maritimă – IMO – Hamburg 1979, p.4.*

anumit tip de misiuni, într-o oarecare măsură, orice elicopter poate îndeplini orice misiune specifică printr-o configurare corespunzătoare ce se poate realiza la bord.

Nu în ultimul rând, capacitatea de autosuținere logistică este poate, cea mai semnificativă caracteristică a fregatelor cu elicopter îmbarcat. Aceasta presupune realizarea capacității de asigurare oportună a tuturor materialelor și serviciilor necesare oriunde fregatele sunt dislocate. În orice caz, gradul de susținere logistică proprie necesar fregatelor trebuie să fie în concordanță cu natura acțiunilor de desfășurat, distanțele și caracteristicile diferite ale raioanelor de dislocare și de tipul unităților angajate⁶. În general, fregatele, cu experiența lor de aprovizionare pe mare, sunt capabile să acționeze în zone îndepărtate pentru perioade îndelungate, fără a avea nevoie de structuri semnificative de aprovizionare la uscat. În plus, fregatele au propriile capacități organice C2 (comanda și controlul), care pot fi folosite cu flexibilitate pentru o gamă mare de misiuni. Acest fapt nu exclude însă, necesitatea realizării unor capacități logistice similare cu cele ale NATO impuse de participarea Forțelor Navale Române la acțiuni militare în cadrul Alianței.

Din punct de vedere al susținerii logistice, elicopterul naval îmbarcat se bucură de toate avantajele ce decurg din faptul că este considerat parte componentă a fregatei⁷. Asigurarea cu carburanți, lubrifianți, piese de schimb și consumabile este o problemă permanentă care și-a găsit rezolvarea prin asigurarea tuturor facilităților de stocare și alimentare necesare la bordul navei. De asemenea, echipele tehnice pentru realizarea mentenanței și reparațiilor de tot felul, sunt acomodate la bord beneficiind de ateliere dotate cu sculele și aparatura necesară.

⁶ F.N.-1 **Doctrina pentru Operații a Forțelor Navale**, București, 2004, p.98.

⁷ F.N.-4 **Regulamentul serviciului la bordul navelor Forțelor Navale Române**, București 2008, p.12.

INFLUENȚA FENOMENULUI MILITAR ASUPRA DINAMICII MEDIULUI DE SECURITATE ACTUAL ȘI VIITOR

Cezar COBUZ*

This research brings to attention the most probable variants of configuring the actual security environment, insisting on the main tendencies in the security environment evolution, the conceptual delimitations who require to be operated in the sphere of defining and leading the war, probable types of military conflicts (wars) in which our country can be geared and their implications on the strategy of national security.

The influence of the military phenomenon upon the dynamics of the actual and future security environment can be approached considering the dynamics of the contemporary military phenomenon.

După dispariția bipolarității, societatea omenească a intrat într-o procesualitate complexă de trecere de la o ordine bazată pe echilibrul forțelor, la o altă ordine care urmează a fi fundamentată pe principiile valorilor democratice, ale drepturilor omului și respectului culturilor și civilizațiilor planetei. Această perioadă de tranziție spre o nouă ordine este denumită „stare de haos”¹ și se supune altor legi decât cele ale societăților consolidate. De unde rezultă că mediul de securitate este fluid, flexibil, în care sunt posibile tot felul de construcții, de organizări și reorganizări, în funcție de predominanțe, de impactul unor tendințe, dar și în raport de dinamica intereselor și schimbările fizionomice la nivelul poliilor de putere.

Există o singură certitudine: lumea viitorului nu va fi una omogenă imediat, cu o distribuție egală a puterii, a bogățiilor, resurselor și capacităților, a riscurilor și amenințărilor, ci una extrem de fragmentată, în care se va încerca însă o *defragmentare parțială și interesată* și o reconstrucție a ei în jurul unor poli de putere complex definiți: superputere mondială, mari puteri globale, mari puteri regionale, organisme internaționale, entități civilizaționale, surse și resurse, alianțe economice, culturale și militare, lume interlopă.

Mediul de securitate va fi identificat și definit, deopotrivă pe reuniunea și intersecția acestor poli de putere, fiind deci condiționat complex, puternic fragmentat și greu de gestionat și echilibrat.

Starea de haos este perioada cea mai propice pentru disiparea și proliferarea confruntării, pentru războiul asimetric și disproporționat.

Evoluția societății omenești, a forțelor și structurilor sale, extrem de diverse și de contradictorii, de la etapa imediată post-bipolaritate la multipolaritate (prin uni-multi-polaritate²) este o expresie importantă și inevitabilă a fenomenului globalizării

* **Colonel, Comandantul Centrului Militar Zonal Iași – Statul Major General**

¹ Haosul nu este dezordine totală, ci dezorganizare în vederea unei noi organizări, iar legile care acționează în acest interval sunt numeroase, foarte schimbătoare și se definesc pe un sistem de probabilități condiționate. De aceea, se poate spune că starea de haos este o stare a tuturor posibilităților.

² Huntington, Samuel, *Superputerea solitară*, în Foreign Affairs/New York Times Syndicate, 1999.

și se caracterizează prin competiție acerbă, luptă pentru resurse, presiuni și diversiuni, prin violență, criminalitate, trafic de influență, dar și prin progrese remarcabile în domeniul economic, cultural și social, prin accesul la informații, prin puternicul transfer de tehnologii și de produse culturale, prin evoluția sistemelor de arme și, pe această bază, proliferarea riscurilor și amenințărilor tot mai greu de prevăzut și de controlat.

Această etapă este caracterizată prin intensificarea dialogului dintre marile entități civilizatoare, iar prin procesul de globalizare a informației și economiei, are lor un transfer unilateral de tehnologie și, concomitent, de influențare dinspre civilizația occidentală spre celelalte entități, dar și un schimb de valori planetare.

Are loc, în primul rând, o confruntare între marile puteri în bătălia pentru resurse și zone de influență. Războiul prezentului și cel al viitorului trebuie căutat la intersecția dintre marile drumuri de acces la resurse, coridoarelor traficului de droguri, influență, terorism și criminalitate și zonelor de confruntare între interesele liderilor unor mari grupări care își iau ca acoperire sisteme de valori specifice marilor civilizații. Astfel de războaie sunt de tip „mozaic“ și se desfășoară pe toate coordonatele posibile, de la confruntările economice și non-militare³, la acțiuni teroriste, război informațional și război disproporționat⁴.

Creșterea insuportabilă a dependențelor este o caracteristică a stării de haos. Ea este generatoare de tensiuni și de conflicte. Dependențele sunt, în această etapă, de mai multe feluri: dependențele de tehnologii; dependențele de informație și dependențele de resurse. Toate acestea sunt conflictuale și pot genera războaie, în condițiile în care interesele actorilor implicați sunt diametral opuse.

În măsura în care etapa dependențelor unilaterale va fi depășită și se va trece la o accentuare a interdependențelor, coeficientul de integralitate va crește, societățile vor deveni mai omogene, iar mediul de securitate va căpăta un grad înalt de siguranță și stabilitate.

În etapa dependențelor, marile companii producătoare de sisteme de arme exercită presiuni pentru deschiderea unor focare de conflict armat, care să sporească cererile de armamente. În același timp, va crește cererea marilor companii pentru materii prime strategice (petrol, cupru, crom, uraniu etc.), ceea ce va duce la intensificarea competiției – inclusiv a celor violente – pentru resurse.

La sfârșitul rivalității bipolare, discutăm de globalizarea riscurilor, într-o lume în care insecuritatea nu mai este definită în parametrii geografici teritoriali.

Actualul context de securitate a demonstrat ca complexitatea riscurilor poate fi contracarată mai eficient prin cooperare și complementaritate a eforturilor

³ Acțiunile economice și non-militare pot fi incluse sau nu în contextul general al războiului. Incluziunea lor în acest context se justifică prin influențele pe care le exercită asupra confruntărilor de tip militar. La ora actuală, războiul nu mai poate fi tratat separat de celelalte confruntări, chiar dacă nu trebuie confundat cu ele. De aceea, în elaborarea strategiei de securitate se ține seama cel puțin de trei dimensiuni ale acesteia: strategia economică, strategia culturală și strategia militară.

⁴ Războiul disproporționat constă în primul rând în diferențele tehnologice enorme dintre forțele beligerante, dar și în modalitățile concrete de desfășurare a acestuia (Exemplu: războiul dus de Statele Unite împotriva talibanilor și rețelelor Al Qaida).

organismelor internaționale, pe baza avantajelor comparative pe care le aduce fiecare organizație.

Alianțele militare își dezvoltă capacități și forțe capabile să răspundă eficient la întreaga gamă de riscuri și provocări la adresa securității, inclusiv cele nonconvenționale și asimetrice.

Mediul strategic de securitate, după dispariția bipolarității și încercarea de realizare a unui nou echilibru internațional, se caracterizează prin instabilitate, apariția intempestivă a numeroase surse de conflict, precum și prin efortul națiunilor, în special al celor europene care au făcut parte din Tratatul de la Varșovia, de a se reintegra în sistemul de valori democratice al Occidentului.

În această etapă, factorii de risc sunt numeroși, iar mutațiile strategice care s-au produs brusc în domeniul politic, în cel economic și, deopotrivă în cel social și în cel cultural, au generat nevoia de a se reconfigura fizionomia conflictului non militar și a celui militar, cea a războiului și, în consonanță, cea a structurilor de forțe și sistemelor de pregătire a armatelor.

În principiu, fiecare țară își structurează și pregătește armatele în funcție de experiența ultimului război la care a participat, de-a lungul a cel puțin două, trei generații după ce acesta s-a încheiat. Experiența de război pătrunde masiv în teorie și se transmite, adesea cu lux de amănunte, din contingent în contingent, în viitor. Numai armatele care reușesc să facă distincția clară între o experiență trecută și noile provocări și mutațiile strategice impuse de factorii generatori de insecuritate, de sistemele de arme și, în general, de noile riscuri și amenințări, vor reuși să înțeleagă fizionomia posibilă a războiului viitor și, în consecință, să se pregătească temeinic pentru a-i face față.

Liderul mondial al mediului global de securitate îl reprezintă Statele Unite ale Americii. Acest statut se datorează, pe de o parte, valorilor democratice create și acumulate aici de-a lungul anilor, pragmatismului și realismului națiunii americane și, pe de altă parte, imensei sale forțe economice și militare, responsabilității asumate în gestionarea crizelor și conflictelor și, pe de altă parte, structurii economice și militare extrem de dependentă de resursele planetare. Dependentele acestea nu sunt interdependente, ci condiționări, adesea unilaterale, care, în anumite împrejurări, devin conflictuale. Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite au demonstrat că dependențele creează ostilitate și agresivitate din partea „forțelor răului“, iar această ostilitate înseamnă război pe termen lung, desfășurat sub toate formele, de la ceea ce americanii numesc „conflict de joasă intensitate“ la război spațial și chiar nuclear.

S-a declanșat un adevărat „război mondial“, având ca beligeranți, în viziunea Statelor Unite, forțele care se opun ordinii, democrației și civilizației și forțele democratice. Acesta este însă doar un tip de război, nu și unicul. Confruntările planetare sunt mult mai numeroase și, în măsura în care ele devin previzibile, pot fi gestionate și, respectiv, prevenite. Din păcate, numărul celor care nu pot fi anticipate și, deci, prevenite este din ce în ce mai mare, iar soluțiile se îngustează, trecând tot mai mult de la dialog la forță, de la acceptare la acceptare prin impunere. Diminuarea sau chiar ignorarea rolului ONU în prevenirea sau gestionarea conflictelor armate

constituie un precedent periculos care poate amplifica disputele politico-militare dintre marile puteri și, proporționa, neîncrederea între state.

Fenomenul de globalizare, eforturile de integrare europeană și euroatlantică ale grupului de state ex-socialiste, revigorarea spiritului ofensiv al Rusiei pe arena internațională, afirmarea tot mai puternică a țărilor asiatice în viața politică mondială, la care se adaugă reconsiderarea rolului țărilor arabe în menținerea păcii în Orientul Mijlociu, condiționează în mod substanțial evoluția mediului de securitate. La acestea, se adaugă efectele proceselor naturale (sau ca rezultat al intervenției necontrolate a omului în natură) la nivel global (încălzirea climei, lipsa apei potabile, deșertificarea, inundațiile, cutremurele, epuizarea resurselor naturale, explozia demografică din țările lumii a treia etc.), ale terorismului internațional, crimei organizate și sărăciei, ce devin tot mai prezente și vizibile în determinarea mediului de securitate.

În accepțiunea specialiștilor militari autohtoni⁵, deși riscul unei confruntări globale militare majore va continua să se diminueze semnificativ, evoluția evenimentelor din ultimii ani, în care dificultățile economice și sociale caracteristice perioadei de tranziție de la comunism la capitalism, coroborate cu instabilitatea politică și lipsa de reacție fermă în detensionarea situațiilor destabilizatoare, au stat la baza unor stări conflictuale ce au degenerat în conflicte deschise, cu implicații majore asupra unei întregi zone sau regiuni, confirmă posibilitatea desfășurării unor războaie. Având la bază, de cele mai multe ori, cauze economice și sociale, intoleranța religioasă și manifestările ultranaționaliste, atitudinile revanșarde și secesioniste, aceste situații, alături de terorismul internațional, crima organizată și corupția, completează paleta riscurilor la adresa securității și stabilității globale și regionale. Lipsa unor principii și norme clare asupra noii ordini mondiale ce se prefigurează poate conduce la apariția unui nou fenomen cu efecte incalculabile asupra existenței omenirii, prin adâncirea și perpetuarea stării de haos și degradarea ei într-o dezordine generalizată.

Actorul principal în existența și manifestarea dependențelor este, pe plan mondial, Statele Unite ale Americii. Actori secundari pot fi considerate marile puteri care dețin armament strategic și care au sau pot avea interese globale: Uniunea Europeană, Federația Rusă și China. India, Pakistanul, Iranul, Africa de Sud, Japonia și alte țări puternice sau cu resurse sunt actori regionali, dar care au un rol important în configurația raportului de forțe și, în consecința, în dinamica tendințelor globale.

Pe scala mondială a factorilor de putere revine, încet dar sigur, un nucleu pe cât de vechi pe atât de important: Europa. La ora actuală, continentul european se confruntă cu o existență tridimensională, de fapt, cu o triplă ipostază, cu o triplă fragmentare, urmare a celui de al doilea război mondial și a războiului rece. Există o Europă Euroatlantică, o Europă unită (Uniunea Europeană) și o Europă dezbinată (restul continentului, în special în zona sa centrală, estică și în cea sud-estică). Dacă n-ar fi vorba de un proces de construcție, de unificare a continentului, s-ar putea desprinde concluzia că Europa se află în una din cele mai dificile etape ale existenței ei. Nucleul vest european de putere a demonstrat că, alături de Statele Unite,

⁵ Cf. Colectiv de autori, **Fizionomia războiului**, Statul Major General, București, 2002, p.7.

continentul este în măsură să renască și să-și reconfigureze noua sa filozofie de putere economică și entitate culturală generatoare de bogăție și, pe această bază, de securitate, prosperitate și echilibru. Fenomenului de globalizare, Europa i-a răspuns cu o acțiune foarte complexă, hotărâtă și serioasă de europenizare.

Mediul de securitate european, complex și dinamic, evoluează între cele trei ipostaze ale continentului, adică între preocupările de unitate politică, economică, financiară, culturală și militară a continentului, cooperarea euro-atlantică și aspirațiile și așteptările fostelor țări socialiste care nu au fost încă primite în NATO, la care se adaugă tendințele tot mai evidente ale Federației Ruse de refacere a zonei sale de influență, dar și de apropiere a acesteia față de Uniunea Europeană, potrivit vocației continentale a Rusiei. Un prim efect al acestor tendințe îl constituie realizarea unei entități de apărare europene și trecerea la materializarea hotărârii de a se pune în operă o politică europeană comună de securitate și de apărare, concretizată în demararea efortului de creare a Forței de Reacție Rapidă a continentului. Semnarea și punerea în aplicare a „Pactului de stabilitate pentru Europa de Sud-Est” și a programului de integrare europeană a țărilor din centrul și estul Europei reprezintă un argument indiscutabil al acestei politici europene unice care vizează realizarea unui mediu complex și stabil de securitate și de cooperare, parte integrantă a mediului de securitate, de unde rezultă că Europa se constituie într-un actor activ al noii ordini mondiale, al securității planetei.

Mediul european de securitate este dominat de fenomenul integrării statelor continentului în Uniunea Europeană. Dacă integrarea europeană va reuși, ea poate constitui un model al construirii societății globale. Desigur, un rol deosebit, în evoluția viitorului Europei îl vor juca marile puteri ale momentului: Statele Unite ale Americii, Federația Rusă și Germania. Aceștia sunt, de fapt, principalii actori de care depinde, în mare măsură, realizarea sau nerealizarea unității politice, economice și militare a continentului european. Rusia, ca țară a două continente, este deținătoare a resurselor și are un rol deosebit în bătălia pentru resursele asiatice, Germania este motorul economic al Uniunii Europene, iar SUA, ca superputere mondială, este unul din statele-nucleu ale civilizației occidentale.

Obiectivele politicii și diplomației rusești au fost realizarea și consolidarea de parteneriate strategice prin care să se asigure stabilitatea în spațiile de interes pentru Rusia și crearea condițiilor necesare dezvoltării economice.

Definită foarte clar și în noua strategie de securitate a Statelor Unite, dar și în doctrina Rusiei, în concepția Uniunii Europene și în strategiile de securitate, politicile de dezvoltare și doctrinele de apărare ale altor țări, noua etapă se caracterizează prin consolidarea interdependențelor, prin colaborare și cooperare în crearea unor baze economice regionale foarte puternice, a unor zone de stabilitate și securitate (economică, socială și militară) în jurul cărora și după modelul cărora să evolueze întreaga lume.

Este, deci, o etapă care pune în operă o nouă filozofie a interdependențelor și non-confruntării. În acest scop, marile puteri economice ale lumii – Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană și Japonia –, marii arhitecți ai noii construcții mondiale – Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii, Rusia, China, India și Asia Sud-Estică – încep să-și dea mâna și să-și armonizeze politicile și strategiile pentru viitor.

Lupta nu se mai duce doar între acești mari actori, între acești mari poli de putere, în jurul cărora se grupează, practic, întreaga planetă, ci între ei (luați ca o entitate), pe de o parte, și amenințările non-statele, teroriste și asimetrice, pe de altă parte. Tensiunile dintre marii poli de putere, dintre marile entități geostrategice nu dispar și nu vor dispărea niciodată. El vor continua să mențină echilibrul și să creeze dezechilibrele dorite, programate sau lăsate de la Dumnezeu.

Este timpul ca lumea să se concentreze și să-și unească forțele pentru a combate răul din sine. Iar primul model al acestei noi filosofii, în afară de cel al Uniunii Europene, care este doar o regrupare a unui continent prea greu încercat și prea mult bântuit de fantezmele istoriei, se pare că se va realiza în spațiul euro-asiatic, prin concertarea eforturilor Statelor Unite, Asiei și Uniunii Europene.

Și în anii următori, tendințele de insecuritate se vor înscrie în aria confruntărilor dintre marile puteri pretendente la supremație și la resurse și, poate, în aceeași măsură, decise să stabilizeze situația internațională pe baza sistemelor de valori ale civilizației occidentale (și care își vor atrage, în acest scop, sau își vor partaja țările, zonele și chiar organismele internaționale), în cea a confruntărilor dintre lumea civilizată și acțiunile anticivilizaționale venind îndeosebi din sfera terorismului, criminalității, economiei subterane, traficului de droguri și de carne vie, precum și în cea a luptei dintre adepții globalizării forțate, intempestive și cei ai menținerii suveranității naționale, individualității și independenței entităților statale.

Comunitatea internațională va cunoaște, probabil, în perspectiva următoarelor două-trei decenii, o restructurare profundă, în care factorul de integrare mondială și regională va coexista cu tendința contradictorie de fragmentare și ierarhizare a lumii. Există semnale potrivit cărora se pare că se va intensifica bătălia pentru resurse⁶, iar tendințele de accentuare a regrupării țărilor și zonelor în jurul centrilor de putere care se vor contura din ce în ce mai clar se vor accentua. Este posibil ca, încă din primele decenii ale secolului, să asistăm la creșterea presiunii centrilor de putere și, concomitent, a tuturor țărilor lumii, inclusiv a țărilor mici și mijlocii, pentru a ocupa un loc cât mai avantajos în noua ordine mondială. Configurația taberelor viitoare va fi hotărâtă de informație, de puterea tehnologică, de accesul la resurse și de comunitatea de interese.

Creșterea presiunilor și intensificarea atacurilor împotriva Statelor Unite ale Americii, în calitatea lor de superputere mondială și de principal garant al mediului general de securitate. Aceste atacuri vor veni deopotrivă din partea fundamentalismului islamic, îndeosebi sub forma acțiunilor teroriste, a regimurilor totalitare, a lumii interlope și a puterilor regionale care se simt amenințate. De aceea, Statele Unite, probabil, vor continua să mențină o strânsă unitate cu Europa Occidentală și un parteneriat strategic foarte important cu Rusia, cu Turcia, cu Israelul și cu anumite țări din zona Golfului Persic. Este însă posibil ca, în perspectiva următoare, Statele Unite să acționeze și solitar, dar în consonanță cu lumea civilizată, împotriva terorismului și a oricăror amenințări de tip asimetric. Statele Unite vor continua să joace rolul de lider al lumii democratice, de forță

⁶ Zbigniew, Brzezinski, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale geostrategice**, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p.70.

economică, financiară și culturală imensă, în măsură să ofere lumii întregi un model de organizare economică, socială și militară și să rezolve în mod pragmatic și eficient o mare parte din problemele mediului general de securitate al viitorului.

Perioada de unipolaritate nu s-a încheiat. Nici o altă țară din lume, nici chiar Uniunea Europeană, nu-și poate asuma încă responsabilitatea împărțirii puterii și responsabilității cu Statele Unite. De aceea, America va continua să polarizeze bogăția și să-și asume riscurile pe care le presupune o economie puternică și flexibilă, dar foarte dependentă de resursele planetei pe care nu le are și nici nu le stăpânește în întregime.

Pacea lumii va depinde, în principal, de dialogul dintre cei doi poli occidentali și polul asiatic de putere, Rusia ca putere a două continente, putând să joace un rol de mediere sau urmându-și propriile interese în bătălia pentru Asia Centrală. Occidentul și Orientul se vor afla, probabil, în relații echilibrate, dar interesele lor nu vor evolua, după toate aparențele, pe direcții convergente.

Din punct de vedere strategic, Uniunea Europeană va avea de rezolvat și alte probleme grave, care au constituit cauza multor conflicte și chiar războaie, cum sunt cele teritoriale, etnice și religioase. Acestea, alături de bătălia pentru resurse și ridicarea economică a zonei balcanice, constituie priorități pentru Uniunea Europeană și, probabil, în următorul deceniu acestea vor cunoaște deja o rezolvare. Nu este însă exclus ca, în anumite conjuncturi defavorabile, tensiunile din zonă să se accentueze și să degenereze în conflicte violente, chiar în războaie locale.

La confluența zonelor de contact dintre spațiile controlate de polii de putere, se vor dezvolta puteri regionale. Acestea vor deveni, în timp, fie alți poli de putere, fie ținta expansiunii polilor mai puternici. Este posibil ca, în procesul trecerii la o nouă ordine mondială bazată pe multipolarism, să asistăm la un conflict (care poate deveni, în anumite împrejurări, chiar război), între polii de putere (mai mari sau mai mici) aflați pe diferite trepte ale dezvoltării și expansiunii. Această confruntare – care are ca obiectiv obținerea puterii, sporirea influenței și, în final, gestiunea situațiilor de criză, controlul resurselor și al piețelor – este generatoare de tensiuni și crize. Omogenizarea societății omenești (în sensul democratizării și prosperității) poate să treacă, după toate probabilitățile, prin această fază de multiplicare a polilor de putere. Este puțin probabil ca polii de putere să cedeze locul organismelor internaționale; există, mai degrabă, posibilitatea ca polii de putere să-și subordoneze aceste organisme, să le influențeze sau să se folosească de ele.

Rusia este o putere nucleară și cosmică. Dar, din punct de vedere economic, ea se comportă ca o țară cu un sistem de finanțare dificil și cu multe probleme. Pe termen mediu și lung, datorită poziției sale de țară a două continente, cu resurse imense, cu tehnologii spațiale de vârf, în multe privințe mai moderne decât cele occidentale, și cu un potențial nuclear remarcabil, se prevede o revigorare economică a Rusiei, care va da consistență puterii sale militare și va face din ea un candidat de temut la puterea planetară. Candidatura Rusiei la puterea planetară⁷, europeană și asiatică este o altă sursă de conflict pe care ceilalți poli de putere vor încerca s-o

⁷ Surse potențiale de conflict sunt și celelalte candidaturi la puterea planetară (occidentală, chineză, islamică).

stopeze îndeosebi prin controlul finanțării. Societatea rusă se va apropia totuși treptat de nivelul civilizației occidentale, fără a se integra însă pe deplin în aceasta, întrucât Rusia își are sistemele ei de valori și interesele ei specifice la care nu va renunța niciodată. Rusia se va afla, fără îndoială, în relații de cooperare și dialog critic cu Europa și în raporturi speciale cu SUA și cu Orientul Îndepărtat, altul decât cel pe care îl controlează ea. Prin aceste relații complexe și multilaterale, Rusia va rămâne probabil foarte apropiată de polul european de putere, fără să neglijeze parteneriatul strategic interesat cu Statele Unite ale Americii și, pe cât posibil, cu polul asiatic de sud-est. Este posibil ca vastul teritoriu din estul Rusiei, slab populat și mai puțin dezvoltat să sufere unele influențe din partea centrului de putere reprezentat de China și, pe această bază, să se accentueze situația conflictuală (mai ales între zona europeană și cea asiatică a Rusiei). Este de presupus ca actualele puncte de instabilitate din zonele periferice ale Rusiei să se mențină, în special în zonele de interfață și de interferență cu lumea islamică. Este însă posibil ca, pe termen scurt și mediu, Rusia să se mențină ca putere regională, diferită de Europa și de Asia, încercând să-și lărgască sfera de influență, să-și valorifice uriașele resurse de materii prime și, pe termen lung, să devină cel de al doilea pol mondial de putere. Rusia va rămâne un element important al echilibrului mondial de putere și o zonă de amortizare a expansionismului demografic asiatic.

America de Nord, reprezentată în principal de Statele Unite, va continua să rămână un pol de democrație și dezvoltare, concomitent cu menținerea semnificativă a influenței și prezenței sale în Europa⁸, în condițiile afirmării tot mai evidente a Uniunii Europene ca factor de progres și civilizație; disensiunile dintre civilizația nord-americană, ca notă specifică, particulară a civilizației occidentale și celelalte civilizații – îndeosebi sinică și islamică – se vor accentua, constituindu-se în noi surse de conflict. Statele Unite ale Americii își asumă și în continuare rolul de lider mondial al democrației și civilizației occidentale, de superputere responsabilă de gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor, dar și de principal beligerant în bătălia pentru piețe și resurse. Aceste ipostaze vor spori vulnerabilitățile americanilor, vor obliga administrația să realizeze un „scut de apărare“ din ce în ce mai costisitor și mai sofisticat, ceea ce va relansa competiția tehnologică în domeniul sistemelor de arme și va atrage noi atacuri asupra spațiului american și intereselor acestei superputeri. Aceasta este, la ora actuală, cea mai primejdioasă sursă de conflict, ceea ce a dus la declanșarea războiului terorist împotriva Statelor Unite, în special, a globalizării, democrației și noii ordini mondiale, în general, și, în consecință, a războiului antiterorist care, cel puțin declarativ, va fi un *război de coaliție* de o formulă cu totul diferită de ce a existat până acum în materie de război și de confruntare violentă.

America de Sud va forma un pol de putere regională, prin constituirea unor organisme politice, economice și militare comune, dar va continua să rămână sub controlul democratic și interesat al SUA. America de Sud, produs al expansiunii europene, nu este și nu va fi expansivă. Pe termen scurt și mediu, America Latină nu pare a fi o candidată la puterea planetară. Totuși, problema protecției Bazinului Amazonului, spiritul latin, numeroasele conflicte locale, industria de materii prime

⁸ Această prezență îi asigură suportul cel mai important pentru calitatea sa de lider mondial.

pentru producerea drogurilor sunt probleme grave care fac din acest continent un spațiu de confruntare și de războaie. Este însă posibil ca, în timp, civilizația sud-americană, cu toate problemele ei intestinale grave, să se omogenizeze și să respingă influențele și imixtiunile din afară, îndeosebi pe cele nord-americeane, ceea ce va constitui încă o sursă de tensiuni și de conflicte planetare și regionale.

Nici continentul african nu este un candidat la puterea planetară. Mai mult, aici, se va continua actuala tendință de scindare între zona de nord, care se va integra în sfera de influență a unui spațiu european lărgit, și partea centrală și de sud a continentului, cu mici excepții, extrem de săracă și mult rămasă în urmă, unde tendințele de structurării statale se vor menține și chiar amplifica. Continentul african va continua să fie un teritoriu al disputelor între diferite clanuri mafioate îndeosebi pentru petrol și diamante, ceea ce-l va menține în înapoiere, regimuri dictatoriale și numeroase tensiuni. Africa este îndeosebi un câmp de bătaie și un loc de refugiu și de regrupare pentru lumea interlopă care menține aici o stare de haos și de tensiuni. Continentul cu cea mai tânără populație și una dintre cele mai vechi istorii este supus unor presiuni asupra cărora este posibil să riposteze asimetric și complex. În emisfera sudică, lider regional este Africa de Sud.

Lumea arabă rămâne, în continuare, extrem de divizată, între fundamentalismul islamic, tendințele de modernizare, valori tradiționale și interese economice. Avându-se în vedere experiența istorică, se poate aprecia că, pe termen scurt și mediu, nu se va realiza o asociere și cu atât mai puțin o integrare majoră în scopul servirii unor interese comune. Odată cu căderea regimurilor autoritare din Irak, Libia și Algeria, este totuși posibil ca fundamentalismul islamic să piardă teren. Echilibrul din Golf va depinde de evoluția relațiilor dintre Iran, Irak și Arabia Saudită. Dată fiind prezența americană (probabil, pe termen lung) în Orientul Mijlociu, este de așteptat ca o parte din interesele mondiale privind resursele de hidrocarburi să se concentreze asupra Caucazului, Africii și chiar a Asiei Centrale, ceea ce va constitui un motiv de reducere a tensiunilor din Orientul Mijlociu. Nu este însă exclus ca, sub presiunile civilizației occidentale, Lumea Arabă, în coridorul islamic tradițional, să se constituie într-un pol extrem de puternic de putere care va reacționa îndeosebi asupra civilizației occidentale violent și expansiv, îndeosebi prin migrație și însușire specifică a valorilor Vestului. (Spre exemplu, în timpul atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001, în Statele Unite ale Americii se aflau, la studii, în universitățile nord-americeane, peste 25.000 de studenți din Arabia Saudită).

Expansiunea fără precedent a terorismului și crimei organizate va determina o nouă filozofie de abordare a riscurilor și amenințărilor la adresa stabilității și securității. În aceste condiții, comunitatea internațională va căuta să atragă la lupta împotriva terorismului toate forțele și statele responsabile, inclusiv Rusia și China, pentru prezervarea valorilor umane universale și afirmarea democrației și drepturilor omului. Este totuși puțin probabil ca terorismul, în sine, să constituie un pol de putere (celălalt pol fiind coaliția antiteroristă). Mai degrabă, terorismul va continua să fie o amenințare permanentă îndeosebi la adresa polilor de putere, manifestându-se atât ca instrument al clanurilor mafioate și lumii interlope, cât și ca factor de presiune politică violentă care se folosește de crima organizată, traficul de droguri (pentru finanțare) etc.

România, țară europeană aflată din punct de vedere geostrategic în „zona de tampon“ conturată între Europa Occidentală, F.Rusă și Balcani, se va afirma în sfera de influență a polului de putere european, devenind, în timp o componentă a acestuia. Chiar dacă România este integrată în structurile politice, economice și de securitate europene și euroatlantice, poziția ei o va face să constituie una dintre verigile de legătură cu estul continentului, cu Ucraina și, prin aceasta, cu Rusia, cu zona de interes a acesteia, precum și cu spațiul critic din Balcani. În asemenea condiții, interesele europene și americane în România se vor interfera cu cele rusești. Este posibil ca astfel de interese să fie, deopotrivă, divergente și concurente, în funcție de evoluția situației, de rezultatul bătăliei pentru resurse, de atitudinea europeană și, mai ales, de atitudinea Rusiei. Situarea României în această zonă sporește riscurile și amenințările la adresa securității ei naționale, mărește gradul de dependență de polii de putere cu interese adesea opuse. Gradul de risc este și mai mare, dacă se au în vedere evoluția istorică a relațiilor cu vecinii, situația de facto a teritoriilor și gravele urmări pe termen lung ale dominației și confruntării imperiilor de odinioară în această zonă. În fața unei astfel de realități soluțiile sunt puține: solidaritate națională, unitatea zonei și integrarea ei în Uniunea Europeană.

Consider că structura și caracteristicile fenomenului militar contemporan necesită o abordare concretă și multilaterală în contextul evoluției fenomenului militar după cel de-al doilea război mondial și sub influența noilor determinări ale fenomenului militar din ultimii douăzeci de ani.

Aceste transformări sunt generate în principal de extinderea procesului de globalizare și a efectele acestuia asupra mediului de securitate. Se suprapun noi oportunități și noi riscuri în privința menținerii unor regiuni ale lumii în afara procesului și păstrarea unor concepte tradiționale de putere în relațiile dintre state.

Bibliografie:

- [1]. BRZEZINSKI, Zbigniew, **Marea tablă de șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice**, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999.
- [2]. HUNTINGTON, Samuel, *Superputerea solitară*, în Foreign Affairs/New York Times Syndicate, 1999.
- [3]. Colectiv de autori, **Fizionomia războiului**, Statul Major General, București, 2002.

EVOLUȚIA HAOTICĂ A FENOMENULUI MILITAR CONTEMPORAN DIN PERSPECTIVA ȘTIINȚEI MILITARE

Cezar COBUZ*

Being defined as a state between the disorganization of a system and a new organization of it, chaos becomes a theory, a paradigm of our days. Therefore, chaos is a state.

The chaotic evolution of the contemporary military phenomenon is crystallized starting from the hypothesis that military action is complex and not linear.

Linearitatea și nelinearitatea sistemelor și proceselor sunt proprietăți specifice mediului natural. Acestea reprezintă capacitatea naturii de a se constitui, genera și regenera în sisteme și în procese care se raportează la un mediu relativ stabil, adică la un suport care-i asigură repere viabile și durabile.

Imprevizibilitatea, nelinearitatea și caracterul haotic al războiului rezultă, pe de o parte, din caracterul ascuns al pregătirilor pentru război, din faptul că fiecare dintre părțile angajate sau care vor fi angajate în conflict urmărește surprinderea celeilalte, prin toate mijloacele posibile, și, pe de altă parte, din imposibilitatea prevederii cu exactitate a finalului confruntărilor violente, a efectelor acestor confruntări, a modului în care se pot dezvolta teatrele de operații și bătăliile și, înainte de toate, a efectului de bumerang, prezent în oricare război, încă de la începutul lumii.

De aceea, asemănarea războiului cu fenomenele naturale, îndeosebi cu cele geofizice și cu cele meteorologice, nu este o exagerare, nici o aplicare, în planul războiului, a unui concept de tipul organicismului lui Spencer, prin care societatea omenească se considera a fi un fel de organism viu. Este vorba doar de o asemănare a formei, în vederea configurării unui posibil model, în parametrii aceleiași teorii care promovează, în dinamica evoluțiilor imprevizibile, o evoluție haotică, modelată de ecuații nelineare.

În ceea ce privește războiul și, în general, conflictualitatea lumii, acest principiu al variației, în timp, a condițiilor inițiale, prin amplificarea imprevizibilă a efectelor, este esențial. Chiar dacă războiul este un act conștient, un mod bine gândit și pregătit cu minuțiozitate de a pune în aplicare, prin mijloace violente, o decizie politică, în vederea impunerii voinței proprii asupra adversarului și obținerii unui anumit efect, la scară planetară, războiul se comportă tot mai mult ca un fenomen haotic. O mică ceartă armată la frontiera dintre două state este tratată, mai ales în viziunea marilor puteri ale lumii, ca un conflict oarecare, de joasă intensitate, între alte sute de conflicte de acest fel, care nu pune probleme deosebite. Însă, în timp, un astfel de mic conflict poate genera evoluții imprevizibile, datorită, în primul rând, dinamicii haotice și conflictuale a intereselor și funcției ei amplificatoare. Asemenea evoluții nu pot fi prevăzute cu precizie. Faptul că, spre exemplu, două posturi de frontieră au deschis focul unul asupra altuia, peste frontieră, preț de câteva minute, poate fi un simplu incident, dar efectele în timp ale acestui incident pot duce, în

* Colonel, Comandantul Centrului Militar Zonal Iași – Statul Major General

anumite condiții, la un război de mare amploare. Uneori, un atentat poate duce la un război mondial. Atentatul de la Sarajevo din 15/28 iunie 1914¹, care a declanșat, practic, ostilitățile ce au dus la Primul Război Mondial, est de notorietate. Dar și o virgulă, pusă după Nu, care schimbă complet semnificația unei telegrame, poate să reprezinte scânteia declanșării unui conflict ce poate scăpa de sub control, ducând la dezvoltarea unor războaie pustiitoare.

Acest lucru este posibil și azi. Un război pustiitor, de tipul celor două conflagrații mondiale sau chiar de maniera unui nou Război Rece, este puțin probabil (dar nu imposibil). Acest tip de conflictualitate simetrică, față în față, indiferent de cauzele care au generat-o, a marcat o lungă perioadă din istoria omenirii. Se pare că timpul linearității a trecut. A trecut, în mare măsură, și vremea ingrată a disimetriei, adică a dominanței intempestive, unilaterale, deși disproporționalitatea n-a dispărut, ci, dimpotrivă, s-a accentuat și a proliferat.

Nimeni nu se mai îndoiește azi de metamorfozele care s-au produs, se produc și se vor produce în evoluția fenomenului militar, de prezența, într-o formă sau alta, a războiului în viața societății. Războiul viitorului este tot o continuare a politicii prin mijloace specifice confruntării armate și nu numai armate. Războiul cunoaște o extensie semnificativă în domeniile non-militare. Acest lucru este impus de noile tipuri de amenințări și de vulnerabilități, de decalajele imense care există în lume și se amplifică pe zi ce trece, de criza profundă (politică, economică, socială și morală) care se dezvoltă asimetric și haotic.

Fără a exclude experiența mileniilor de războaie și confruntări militare (care se constituie, totdeauna și pentru totdeauna, într-un patrimoniu valoros al gândirii și practicii militare, dincolo de care nu pot exista nici strategie, nici tactică), trebuie totuși afirmat că războiul și conflictul prezentului și viitorului au caracteristici noi, atât în ceea ce privește universul conceptual, cât și în ceea ce privește dinamismul și dimensiunea practică.

Acțiunea militară se integrează în noul concept și aduce, la rândul ei, elemente noi. Așa cum se afirma mai sus (și cum se va demonstra și în continuare), ea devine deosebit de flexibilă, adaptabilă la împrejurări, la acțiunea și reacția inamicului, dependentă de variația condițiilor inițiale, variabilă și diferită ca amploare și intensitate, în funcție de tipul de beligeranță, de nivelul tehnologic al războiului și de modul de angajare.

¹ Asasinatul a fost planificat de organizația secretă sârbească Mâna Neagră, condusă de colonelul Dragulin Dimitrievici, care și-a propus să-i ucidă pe toți cei care se opuneau constituirii Iugoslaviei. Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Austro-Ungariei, se opunea, dorea ca imperiul să-și mențină autoritatea asupra teritoriilor slavilor de sud. În ultima zi a vizitei lui Franz Ferdinand, adică la data de 15/28 iunie 1914, un elev de 19 ani, patriot sârb, Gavrilo Princip, membru al organizației Tânăra Bosnie, i-a împușcat pe Franz Ferdinand și pe soția acestuia. Atentatul de la Sarajevo a constituit pretextul declanșării Primului Război Mondial. Gavrilo Princip și ceilalți atentatori (Trifko Grabez, Nedjalko Gabrinovici) au fost judecați de un tribunal militar. Gavrilo Princip a fost condamnat la 20 de ani de închisoare. A murit de tuberculoză, în timpul Primului Război Mondial.

Începând cu anul 1989, în Statele Unite, a fost lansat, sub autoritatea lui W.S. Lind, conceptul de „război al generației a patra“ (Fourth Generation Warfare, prescurtat 4GW)².

Războaiele din prima generație se bazau pe mase umane, pe forțe numeroase dispuse în linii de luptă și coloane. Era epoca muschetelor. Această generație de războaie a atins apogeul în prima mare confruntare mondială din 1914-1916.

Războaiele din generația a doua, care corespund cu epoca industrială, se bazau pe puterea de foc. În această epocă, se dezvoltă blindatele și avioanele. Este adevărat, blindatele și avioanele apăruseră încă din primul război mondial, dar abia în cel de al doilea ele își dovedesc eficiența, readucând în teatru acțiunile rapide³ și impunând războiul de mișcare.

Războaiele din generația a treia, continuând filosofia războiului-fulger (blitzkrieg) din cea de a doua conflagrație mondială, au pus în operă *principiul manevrei*, dat de puterea tehnologică și de viteză.

Războaiele din cea de a patra generație corespund epocii informației, inclusiv noii revoluții în domeniu militar. Acestea sunt *războaie extinse*, care cuprind, practic, toate domeniile: politic, economic, social, cultural și militar.

Războaiele din generația a patra sunt războaie disimetrice și asimetrice. De o parte, se află puterile *high tech*, de cealaltă parte, entitățile antinomice care, pe de o parte, vizează accesul la tehnologiile înalte și, pe de altă parte, păstrează atitudini conservatoare sau retrograde.

Tehnologia înaltă și tehnologia informației permit și cultivă conceptul *Război bazat pe Rețea*, care presupune informație în timp real, arme „inteligente“, rețele numerice reale și virtuale. De cealaltă parte, se află, de regulă, actori transnaționali, grupări teroriste, religioase, etnice sau de interese, care folosesc orice mijloc pentru a-și atinge obiectivele, începând cu armele albe și continuând cu armamentul cel mai perfecționat, inclusiv cu mijloace nucleare, chimice, biologice și radiologice, în măsura în care au acces la ele sau și le pot procura prin terorism, trafic, corupție etc.

Atacurile din 11 septembrie 2001, ca și răspunsul prompt, înalt tehnologizat și extrem de precis, al americanilor constituie un exemplu de ceea ce înseamnă un război de generația a patra. Aici se naște conceptul de *asimetrie*. Fiecare dintre adversari caută să evite spațiul de luptă în care celălalt este imbatabil și preferă să-i distrugă, prin mijloacele pe care le are la îndemână sau pe care și le poate procura, sistemul. Acțiunile care se folosesc în acest tip de război sunt mai degrabă *acțiuni adecvate*, decât *rapide*.

De aici nu rezultă că astfel de acțiuni n-ar fi rapide, ci doar o *scală de rapiditate* mai complexă și o *grilă de angajare* mai vastă a forțelor și mijloacelor, care sunt esențialmente diferite de cele cunoscute până acum.

Acțiunile (reacțiile, intervențiile) rapide nu schimbă esența războiului. În fond, și armata lui Gingis Han lupta îndeosebi după principiile manevrei, surprinderii și acțiunii rapide. Traversarea, în șase luni, pe timp de iarnă, a Munților Tianșan din

² www.infoguerre.com, François-Bernard Huyghe, *Quatrième guerre mondiale ou guerre de quatrième génération*, 13.01.2004.

³ Războiul-fulger.

Asia Centrală, înalți de peste 2000 de metri, cu o armată de 300.000 de oameni și 500.000 de animale, și parcurgerea a 3.000 kilometri, reprezintă, în condițiile de atunci, o operație strategică rapidă, care l-a surprins pe Mahomed al II-lea și a dus la nimicirea rapidă a armatei sale, ce număra peste 400.000 de oameni. Traversarea munților a durat din toamna anului 1219 până în primăvara anului 1220, deci toată iarna, ceea ce reprezintă o performanță nemaicunoscută până atunci.

Acțiuni rapide de mare amploare, inclusiv cu folosirea manevrei pe verticală, s-au desfășurat și în timpul celui de al doilea război mondial. Acțiunile Armatelor 5, 9 și 12 ale Uniunii Sovietice, cu folosirea desantului aerian, în spațiul dintre Nistru și Prut, pentru impunerea ultimatumului din vara anului 1940, acțiunile blindatelor hitleriste împotriva Franței și Poloniei, ca și debarcarea aliată din Normandia, pot fi considerate operații rapide de mare amploare, care au configurat încă de atunci, viitorul războiului.

Aceste acțiuni și operații nu sunt însă la îndemâna oricui. Spre exemplu, operația ofensivă israeliană din 1967 – îndeosebi acțiunea aviației care a razmutat Mediterana și a atacat prin surprindere, dimineața, aerodromul din Cairo și aerodromurile militare din Iordania, distrugând întreaga aviație inamică (peste 400 de avioane) la sol și cucerind rapid, cu blindatele, principalele trecători din peninsula Sinai, deci întreaga peninsulă – reprezintă operații rapide de anvergură, în timp ce ofensiva celor două armate egiptene, care au forțat Suezul, împotriva armatei israeliene sunt operații ofensive de tip clasic. Ar mai fi de notat că, prin intervalul dintre cele două armate egiptene, Armatele 2 și 3, israelienii au infiltrat o grupare de forțe, de valoarea unei brigăzi, care, acționând rapid, în cooperare cu parașutiștii, a interceptat, în zona kilometrului 101, principala comunicație care venea de la Cairo și asigura aprovizionarea Armatei 3 egiptene, creând astfel un fapt împlinit ce a dus la diminuarea ofensivei egiptene și, în final, sub presiunea comunității internaționale, la oprirea războiului.

Celelalte acțiuni sau operații rapide care s-au desfășurat (este vorba de acțiunea unei coaliții condusă de Statele Unite ale Americii, în ianuarie 1991, împotriva Irakului, de acțiunea aeriană și a forțelor speciale, din 1999, împotriva Iugoslaviei, de acțiunea americană împotriva talibanilor și a bazelor rețelelor Al-Qaeda din această țară, din toamna și iarna lui 2001 și primăvara anului 2002, precum și de războiul rapid desfășurat de Statele Unite, Marea Britanie și Australia, în martie-aprilie 2003, împotriva armatei lui Saddam Hussein) poartă amprenta acțiunii intempestive a forțelor aeriene, sub o puternică lovitură informațională și radio-electronică.

Deși lucrurile par evidente în ceea ce privește strategia acțiunilor rapide, e greu să se desprindă concluziile cele mai realiste dintr-un război care abia s-a încheiat. După unele opinii, ar trebui să treacă două generații de la evenimente, pentru a se putea desprinde adevăratele concluzii. În acest timp, ar ieși la iveală informații considerate secrete, iar actorii principali ai evenimentelor ar dispărea și, o dată cu ei, și percepția subiectivă a evenimentelor. De aceea, poate singura concluzie care se poate desprinde cu certitudine din cele două războaie desfășurate împotriva Irakului (1991 și 2003) este reușita deplină a operației aeriene, care depinde în mod special de situația geopolitică și geografică și de intensitatea conflictului. S-a demonstrat, încă o dată, ca și în acțiunea NATO în Kosovo, că nici o operație de tip rapid nu se poate

desfășura, la nivel strategic, fără acțiunea corespunzătoare a aviației, informației și forțelor speciale.

Lumea, cu toate progresele imense în domeniul tehnologiei, civilizației și culturii, informației și economiei, este măcinată de mari contradicții, de mari provocări, de mari discrepanțe, în care formele de progres și cele de protest împotriva efectelor secundare ale acestui progres sunt vectori care, pe măsură ce se îndepărtează, măresc gradul de tensiune, zonele de criză și starea conflictuală.

În aceste condiții, are loc o complexă bătălie pentru reconfigurarea centrelor de putere, pentru cucerirea și menținerea inițiativei politice și strategice și, pe această bază și pe cea a tehnologiei de vârf, a dominanței strategice. Se folosesc, azi, pe scară largă, parteneriatele strategice⁴, care se constituie într-o nouă formulă de armonizare a intereselor și de prevenire a conflictelor majore între marii actori, între nucleele în jurul cărora se constituie sau se reconstituie centrele de putere: Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia, India, Lumea Arabă. Strategiile acestor nuclee se aseamănă foarte mult, întrucât și politicile lor se aseamănă – cel puțin în ceea ce privește dorința, voința și puțința de a participa la noua reconfigurare strategică a lumii –, ceea ce duce, într-un fel, la crearea și menținerea unui mediu de securitate în care sunt ținute în frâu armele de distrugere în masă și prevenite conflictele și războaiele de mare intensitate.

Scoala strategică americană – care este, în esența ei, globală, temeinică, experimentată și pragmatică – accentuează complexitatea fenomenului război, analizează războaiele de joasă, medie și mare intensitate și, în urma experienței dramatice de la 11 septembrie 2001, introduce un nou concept politic și strategic – războiul împotriva terorismului – care este, atât în filozofia lui, cât și în configurația lui teoretică și pragmatică – un nou tip de confruntare ce generează conceptul esențial al acestui dramatic început de secol – *războiul continuu*. Principiile fundamentale ale strategiei americane a războiului continuu sunt următoarele: principiul acțiunii strategice permanente, principiul inițiativei strategice, principiul dominanței strategice, principiul acțiunii multidimensionale adecvate, principiul omniprezenței și descurajării strategice, principiul acțiunii și reacției rapide, principiul acțiunii și reacției speciale, principiul prevenției (al loviturilor preventive), principiul *high tech*, principiul rețelei, principiul simplității strategice.

Scoala strategică germană rămâne la tradiția ei europeană și, bineînțeles, germană. După ce și-a reconstituit, într-o formă nouă, *mitelEuropa*, Germania își menține un concept clasic de apărare și securitate, bazat pe responsabilitatea națiunii și capacitatea de reacție corespunzătoare. Conceptul de *război continuu*, care nu se găsește explicit în doctrina germană, se manifestă însă cum nu se poate mai bine în politica și strategia (în primul rând, economică) a Germaniei. În același timp, deși nu se aliniază integral procesului de mondializare, Germania duce o politică pan-europeană, dezvoltă, ca motor al UE (dar și ca mare putere economică și militară), un parteneriat strategic cu Rusia, realimentând astfel temerile lui Mackinder dintre 1904

⁴ Cf. Mureșan, Mircea, Văduva, Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Ediția a II-a, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 99.

și 1943, de unitate a *heartland*-ului, de constituire a unui imens centru de putere eurasiatic, având ca nucleu Germania și Rusia.

Principiile școlii strategice germane pot fi identificate în modul în care sunt concepute, justificate, întreținute și aplicate politicile și doctrinele acestei țări, în relația germano-franceză, în predominanța strategiilor generative, îndeosebi a celor de potențial. Aceste principii ar putea fi exprimate astfel: principiul predominanței strategiilor de potențial, principiul așteptării active, principiul construcției interioare dinamice, principiul implicării și completitudinii sociale, principiul integralității, principiul economiei forțelor și mijloacelor, principiul *high tech*, al revoluției tehnologice și informaționale, principiul moralității, principiul simplității.

Strategia UE, exprimată prin politica europeană comună de securitate și prin politica europeană comună de securitate și apărare (PECSA), nu are în vedere războiul continuu, ci doar anumite aspecte ale acestuia, în special pe cele ce generează acțiuni și misiuni de tip Petersberg, care se referă la combaterea terorismului, a traficului de droguri și a crimei organizate, la acțiuni umanitare, la acțiuni în caz de calamități naturale, în urgențe civile și militare.

Prioritatea strategiilor UE o reprezintă, într-o primă etapă, realizarea tuturor condițiilor care să permită unitatea *de facto* a continentului, rezolvarea problemelor economice, politice, sociale, etnice interne, gestionarea crizelor și conflictelor de tipul celor care au avut loc și sunt încă în curs de desfășurare în spațiul ex-iugoslav și în alte zone. Această strategie care are în vedere conflictul și criza, sub toate formele lor de manifestare, inclusiv războiul, se bazează pe următoarele principii: principiul unității, principiul ierarhizării priorităților, principiul acțiunilor și reacțiilor flexibile și complexe, principiul prevenției, principiul construcției interioare dinamice, principiul reacției flexibile adecvate, principiul integralității, principiul *high tech* și *IT*, principiul simplității.

Școala strategică rusească nu a renunțat și nu va renunța niciodată la marile ei linii de forță, care rezultă din caracterul de putere eurasiatică al Rusiei și din determinările speciale ale teritoriului și resurselor.

Rusia este, din punct de vedere al teritoriului, cea mai mare țară din lume, este depozitarul unor uriașe rezerve de resurse naturale și dispune de un uriaș potențial material, uman, cultural și militar. Rusia are o viziune specială asupra strategiei războiului, care rezultă din imensitatea spațiului, din experiența îndelungată, din poziția ei geostrategică și, evident, din rolul pe care îl joacă și pe care și-l asumă în construcția noii ordini mondiale, în reconfigurarea centrelor de putere. Doctrina și strategia Rusiei privind războiul, inclusiv războiul continuu, sunt dominate de următoarele principii: principiul supleței politice și strategice, principiul mobilității strategice, principiul fermității strategice, principiul manevrei strategice, principiul descurajării nucleare strategice, principiul acțiunii strategice adecvate, principiul perseverenței strategice, principiul amenințării strategice, principiul simplității.

Școala strategică chineză, care vine din antichitate, de la Sun Tzî, cunoaște o dinamică fără precedent, mai ales în ceea ce privește strategiile de potențial. China se dorește a fi o putere regională, cu rol decisiv în configurarea unui mediu de securitate stabil în zona orientală și în Pacific, care să-i permită prevenirea războiului, gestionarea corespunzătoare a spațiului care îi aparține, rezolvarea problemelor în

relația cu Taiwanul și dezvoltarea economică. China este o țară statornică și, în același timp, o mare putere, atât pe *heartland*, cât și pe *rimland*, un centru de civilizație, de cultură străveche, cu rol foarte important (dar de altă natură decât cel care revine Statelor Unite, Uniunii Europene și Rusiei) în configurarea mediului strategic global de securitate. Rezultă că, în general, școala strategică chineză se bazează pe următoarele principii: principiul măsurii, principiul unității strategice, principiul permanenței conceptuale strategice, principiul economiei resurselor, principiul devotamentului, al valorii umane, principiul inflexibilității strategice, principiul descurajării nucleare, principiul surprinderii strategice, principiul reacției proporționate, principiul simplității.

Școala strategică japoneză, deși vine din același areal și din aceeași civilizație cu cea chineză, nu are aceleași principii. Japonezii, lipsiți de resurse naturale, se bazează pe o strategie a eficienței și perseverenței, pe surprindere și așteptare. După cel de al doilea război mondial, Japonia nu s-a lăsat copleșită de efectul loviturilor nucleare de la Hiroshima și Nagasaki, ci a trecut la cultivarea unor strategii care, în esența lor, nu se deosebeau de cele practicate în timpul războiului. Numai că ele au fost transferate în domeniul electronicii și tehnologiilor de vârf, adică al strategiilor de potențial.

Dezvoltarea și aplicarea acestor strategii de potențial par contradictorii cu realitatea resurselor, dar japonezii au rezolvat acest paradox printr-un alt paradox: fă din ceea ce nu ai un factor de putere și din ceea ce ai un factor de susținere și generare a puterii. Strategiile generative și regenerative japoneze sunt deosebite. Principiile aplicate de japonezi în acest efort extraordinar al reconstrucției materiale și spirituale de după război se aseamănă în mare măsură cu cele ale școlii strategice germane.

De aceea, în conceptul japonez al comportamentului în situații de criză, în conflict și în război se evidențiază următoarele principii: principiul predominanței strategiilor de potențial, principiul așteptării active, principiul construcției interioare dinamice, principiul perseverenței, principiul modestiei, al învățării și supunerii, principiul acțiunii inteligente, principiul economiei resurselor (al consumului limitat și strict autocontrolat), principiul responsabilității permanente, principiul *high tech*, al revoluției tehnologice și informaționale (IT), principiul moralității, principiul simplității.

Școala strategică indiană este influențată de marea cultură indiană, de diversitatea acestei civilizații milenare, precum și de dorința și voința Indiei de a se constitui într-un centru de putere în zona *rimland*-ului, îndeosebi în Asia de sud-est. În acest sens școala strategică indiană promovează o serie de principii puternic influențate de mentalitățile și valorile culturii indiene și, deopotrivă, de tendințele, teoriile și practicile militare moderne, îndeosebi de cele britanice și americane. Cele mai frecvente principii care pot fi deduse din practica școlii strategice indiene sunt următoarele: principiul descurajării nucleare regionale, principiul dominanței strategice zonale, principiul controlului strategic al disensiunilor interne, principiul ripostei categorice, principiul valorii.

Școala strategică arabă nu este nici unitară, nici flexibilă, nici conciliantă. Dar asta nu înseamnă că nu există. Ea se bazează pe un concept contradictoriu, uneori

bizar, alteori păstrător de mari valori. Principiile consacrate în școala arabă sunt: principiul supunerii față de autoritate; principiul sacrificiului; principiul justițiar; principiul inflexibilității, al intoleranței; principiul moralității și sacrului; principiul răzbunării; principiul acțiunii inteligente; principiul simplității.

Toate aceste principii dovedesc, deopotrivă, unitate și diversitate în planul filosofiei războiului. Unele dintre aceste școli joacă un rol de avangardă – cum este școala americană de strategie –, altele sunt mai conservatoare sau apelează la procese complexe, adesea ascunse, de edificare a unui concept filosofic ce prefigurează încă difuz, dar nu în linia clasică, războiul viitorului.

Saïda Bédar⁵ consideră că strategia militară pune în relief trei niveluri de confruntare:

- simetria, care presupune opoziția armată a două forțe aproximativ egale ca dezvoltare, compunere și dotare;
- disimetria, care presupune superioritatea cantitativă și/sau calitativă a uneia dintre părți;
- asimetria, care presupune obținerea unui avantaj exploatând slăbiciunile și vulnerabilitățile adversarului și evitând punctele lui forte.

Această viziune are în vedere numeroasele acțiuni inventive la nivel tactic ce pot avea efecte strategice (războiul fulger). Acțiunile tactice, exploatarea oportună și inteligentă a mediului geografic și social (strategia și tactica retragerii și cele ale pământului pârjolit folosite în Evul Mediu de domnitorii români și, în epoca modernă, teoretizate de generalul Kutuzov, opuse celor ale masificării folosite de otomani și de Napoleon), evitarea luptei mai ales prin amenințarea armelor de distrugere în masă (descurajarea nucleară) au, în esența lor, funcții disimetrice și asimetrice.

La nivel politic, asimetria se prezintă, în viziunea lui Bédar, ca depășind sfera militară și înglobând ideologia, dimensiunea etnică și culturală și materializată în războaiele de eliberare națională, în cele de gherilă și în toate conflictele de joasă intensitate caracterizate îndeosebi de sindromul războiului ce nu poate fi câștigat, *unwinnable war*⁶.

Războiul modern este foarte costisitor și, de aceea, el nu poate fi o confruntare armată de durată. Indiferent de forma în care s-ar manifesta, războiul cere totdeauna beligeranților un grad de angajare ridicat, adesea greu de suportat.

Concepția potrivit căreia forțele care atacă folosesc o *strategie a acțiunilor rapide*, iar cele care se apără preferă *temporizarea acțiunilor și lungirea războiului* nu mai este de actualitate. În general, beligeranții preferă să realizeze rapid scopurile și obiectivele pe care și le propun prin acțiunea militară, să se așeze la masa negocierilor în condiții avantajoase și să consume cât mai puține resurse.

Singurele războaie de durată sunt cele civile, în care se înfruntă, pentru putere, forțe aproximativ egale și simetrice sau războaiele de frontieră, specifice în unele țări din Africa.

⁵ Bédar, Saïda, *L'asymétrie comme paradigme central de la stratégie américaine*, Le Débat Stratégique N°56, mai, 2001, 23.02.2009/12.00.

⁶ Idem.

Dar și în cadrul acestora sau în unele operații din lunga lor desfășurare, se practică acțiunile rapide cu obiective limitate.

Inclusiv războiul declanșat de Hitler a fost, în prima parte, un război rapid atât prin concepția generală, cât și prin modul concret în care s-au desfășurat acțiunile Wehrmacht-ului împotriva Poloniei, Belgiei, Olandei și Franței și chiar în primele operații împotriva Uniunii Sovietice. Avem deci de a face cu noțiunile de: război rapid sau război fulger; operație de tip rapid; acțiune de luptă de tip rapid⁷.

Războiul rapid se declanșează în urma unei decizii politice adecvate și urmărește fie crearea unui *fapt împlinit*, prin realizarea surprinderii strategice, fie nimicirea în scurt timp a forțelor adverse sau punerea lor în imposibilitatea de a reacționa. Un astfel de război se duce, totdeauna, în superioritate tehnologică, de armate cu structuri elastice, moderne, cu mijloace de luptă foarte perfecționate, performante, pregătite din timp în sistemul strategiei acțiunilor rapide. Este un război ofensiv. El presupune: supremație informațională; *high tech*; realizarea surprinderii strategice sau tactice; coordonarea precisă a loviturilor din aer cu cele ale forțelor terestre, ale forțelor navale și ale forțelor speciale; operații și acțiuni de luptă de tip rapid.

Scenariul unui astfel de război ar putea fi următorul: realizarea rapidă a supremației informaționale; dezinformare; lovitură radioelectronică totală și complexă; lovitură aeriană complexă; operații aeroterestre și aeronavale rapide și surprinzătoare.

Numai Statele Unite ale Americii sunt în măsură, azi, să ducă un astfel de război de tip rapid, oriunde și oricând. Însă războaie de acest gen au mai existat și înainte.

Este vorba de războiul de 6 zile din 1967 dintre Israel, pe de o parte, și Egipt și Iordania, pe de altă parte, dus, mai ales, în superioritate strategică, doctrinară, prin acțiunile rapide ale aviației, care a atacat prin surprindere, dimineța, la o oră când adversarul nu se aștepta și era preocupat de rugăciune, și prin cele ale blindatelor care au realizat pătrunderi adânci, pe direcții, în genul celor făcute de diviziile blindate germane, în al doilea război mondial, în campaniile din Polonia și din Franța.

Dar prima capodoperă a războiului de tip rapid o reprezintă, fără îndoială, acțiunile forței antiirakiene în Golful Persic din ianuarie 1991. Este un nou tip de război, necunoscut până la acea dată în istoria omenirii. S-a obiectat că, de fapt, tot războiul n-a fost decât un spectacol, Irakul nefiind în măsură să riposteze unei asemenea forțe tehnologice. Ceea ce s-a petrecut în campania din martie-aprilie 2003 nu este decât o continuare a strategiei acțiunilor rapide din războiul anterior, de data aceasta punându-se în operă un concept nou, cel al *Războiului bazat pe Rețea*.

Dar tocmai aceasta este filosofia războiului de tip rapid. Elementul lui central și definitoriu constă în *zădărnicierea reacției*. Atunci când un astfel de obiectiv nu se poate realiza, războiul devine de durată. Atacul Irakului asupra Iranului este iarăși un exemplu edificator. Irakul și-a propus un război de tip rapid, încercând, ca și Israelul în 1967, să-i surprindă pe iranieni cu o lovitură aeriană masivă și puternică.

⁷ Văduva, Gheorghe, **Strategia acțiunilor rapide**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002, pp. 79-80.

Acțiunea n-a reușit. În primul rând, pentru că n-a fost bine pregătită și, în al doilea rând, pentru că nu s-a asigurat complexitatea și completitudinea unei asemenea lovituri, Irakul fiind lipsit de tehnologiile ultramoderne pe care le presupune războiul rapid și de conceptul strategic necesar.

Și astfel, acest război s-a transformat în unul de durată, de uzură, care a ținut opt ani, fără a duce la vreun rezultat. Pierderile Irakului, în acest război, spre exemplu, au fost de un milion de morți și peste două milioane de răniți.

Operația rapidă se caracterizează, în primul rând, prin capacitate de proiecție a forței și de sustenabilitate în teatru, printr-o mare independență, ceea ce reclamă, pe de o parte, acțiuni complexe, interarme, și, pe de alta, o strictă coordonare a tuturor forțelor participante. Toate operațiile se doresc a fi de tip rapid. Acest lucru nu este însă posibil. O operație de acest tip conține, de fapt, elementele unui război, întrucât, adesea, ea reprezintă punctul culminant al conflictului și vizează crearea *faptului împlinit*.

Acțiunea de luptă de tip rapid poate fi o componentă a operației de tip rapid sau un moment al unei operații obișnuite. Astfel de acțiuni sunt frecvente în teatru și foarte diversificate.

Chiar dacă principiile războiului rămân în continuare cele enunțate de Sun Tzu, Napoleon Bonaparte și B.H. Liddel Hart, desfășurarea războiului va fi în întregime răsturnată. Războiul informațional a devenit o realitate. Înfrângerea adversarului se realizează prin îmbinarea acțiunilor agresive militare cu cele economice, culturale, psihologice, religioase, informatice, electronice, simbolice și imagologice.

Bibliografie:

- [1]. BEDAR, Saïda, *L'asymétrie comme paradigme central de la stratégie américaine*, Le Débat Stratégique N°56, mai, 2001.
- [2]. HUYGHE, François-Bernard, **Quatrième guerre mondiale ou guerre de quatrième génération**, 2004.
- [3]. LUTTWAK, Edward, **La renaissance de la puissance aérienne stratégique**, Paris, Économica, Bibliothèque stratégique, 1998.
- [4]. MUREȘAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, *Ediția a II-a*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.
- [5]. VĂDUVA, Gheorghe, **Strategia acțiunilor rapide**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002.

MODELE, TEORII ȘI FORME ALE COMUNICĂRII

Ioana Valeria ALEXE*

1. Definiții și particularități ale procesului de comunicare

Oamenii au evoluat de la comunicarea prin semne și semnale la comunicarea prin limbaj. În timp, ei au dobândit capacitatea de a scrie, de a tipări și de a transmite dincolo de timp și de spațiu.

Fiecare din mijloacele de comunicare a determinat modificări fundamentale în gândirea umană individuală și dezvoltarea culturală a societății. Comunicarea prin limbaj a conferit grupurilor care au folosit-o un avantaj excepțional față de predecesorii lor, după cum comunicarea prin scris, tipar și mass media a oferit societății contemporane anumite avantaje față de predecesori.

Termenul de **comunicare** este folosit din secolul al XIV-lea în sensul de **a pune în comun, a împărtăși, a fi în relație** - dar o dată cu dezvoltarea economică din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, termenul și-a îmbogățit sensul cu **a transmite**, iar din secolul al XIX odată cu industrializarea masivă și creșterea economică termenul se asociază unor mijloace fizice clare (presa, radio, televiziunea, cinematograful).

În secolul XVI apar primele ziare tipărite și în secolul XIX și XX deja studiul comunicării s-a realizat pe două căi: **a) teoretică și b) empirică**. Ca esență a legăturilor umane, „comunicarea reprezintă ansamblul proceselor fizice și psihice prin care se efectuează operația de punere în relație cu una sau mai multe persoane în vederea atingerii unor anumite obiective”¹. În acest sens comunicarea implică schimbul de mesaje orale, scrise sau de altă natură, sub forma cărora informația trece de la emițător la receptor în cadrul unor secvențe de comunicare.

Comunicarea este:

- *procesul de transmitere sau de receptare a unor informații;*
- *efectul sau cauza unei mulțimi de relații sociale și structuri intenționale;*
- *un proces linear, circular sau interactiv.*

Comunicarea este un proces de: **înțelegere, schimb, împărtășire, relație, un comportament social, și interacțiune** între indivizi. Principalele întrebări ale procesului comunicațional sunt:

1. **De ce comunic? (scop)** Să informez, să conving, să fac conversație. Ce sper să realizez?

O schimbare de atitudine, de opinie?

2. **Cine?** Cine este receptorul mesajului meu ? Ce fel de persoană este? (vârstă, preocupări, statut social). Care este relația mea cu interlocutorul?

3. **Unde, Când?** În ce moment va primi mesajul? Unde se va afla?

* Asistent universitar, doctorand, Universitatea Hyperion din București, Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale

¹Chiru, Irena, **Comunicarea interpersonală**, București, Editura Tritonic, 2003, p. 5

4. **Ce ?** Ce aş dori să spun? Ce doreşte să ştie? Ce informaţie pot emite?

5. **Cum?** Cum voi comunica? Prin imagini, cuvinte? Cum voi realiza efectul dorit?

Termenul de **comunicare** este folosit în mod diferenţiat, particular în diferite ştiinţe. De exemplu: În biologie, pentru E. O. Wilson comunicarea este: o acţiune a unui organism sau a unei celule care alterează modelele probabile de comportament ale altui organism sau al altei celule, într-o manieră adaptativă pentru unul sau pentru ambii participanţi. În psihologie sau sociologie, C. I. Hovland, I. I. Janis şi H. H. Kelly au definit comunicarea drept: „un proces prin care un individ (comunicatorul) transmite stimuli (de obicei verbali), cu scopul de a schimba comportarea altor indivizi (auditoriul)”². În filosofie Ch. Morris a afirmat că sfera conceptului de comunicare cuprinde punerea în comun, împărtăşirea, transmiterea unor proprietăţi unui număr de lucruri.

În teoria informaţiei, pentru Ch. Shannon şi W. Weaver comunicarea reprezintă: „toate procedeele prin care un spirit poate afecta un alt spirit. Evident, aceasta include nu numai limbajul scris sau vorbit, ci şi muzica, artele vizuale, teatrul, baletul şi, în fapt, toate comportamentele umane”³

Una dintre axiomele comunicării din cadrul Şcolii de la Palo Alto, postulează că non-comunicarea este imposibilă, atâta vreme cât înfăţişarea vestimentaţia, mimica, gestică, privirea, mersul şi chiar tăcerea noastră, le dezvăluie celorlalţi condiţia socială, temperamentul, dispoziţia. Orice comportament are o valoare comunicativă. Prin comunicare sunt vehiculate aspecte perceptive, simpatetice sau funcţionale. Comunicarea implică schimbarea, instituindu-se deopotrivă în cauză şi efect ale schimbărilor din structura socială. Procesele de comunicare pot fi considerate cauze sau condiţii ale schimbării mai ales atunci când aceasta este gândită în termenii investiţiilor tehnologice sau socio-culturale.

Emile Durkheim sublinia că, în societăţile moderne, indivizii sunt legaţi mai mult de diferenţe decât de asemănările dintre ei, pentru că acestea impun complementaritatea şi interdependenţa. Iar nevoia de a colabora, de a interacţiona şi structurile inventate pentru a organiza noi tipuri de interacţiune ce stau la baza solidarităţii sociale, în schimb această solidaritate nu trebuie să fie mecanică. „În tipologia lui **R. Merten** comunicarea este: **1. Un proces simplu** el identifică 75 de definiţii ale comunicării de acest tip, caz în care comunicarea poate fi: **a. transmite, b. act de tip stimul-răspuns, c. interpretare. 2. Un proces simetric** (R. Merten a identificat 64 de definiţii ale comunicării de acest tip), comunicarea este văzută drept: **a. înţelegere, b. schimb, c. împărtăşire, d. relaţie, e. un comportament social, f. interacţiune**”⁴.

Pentru stabilirea funcţiilor comunicării, cercetările au avut în vedere în majoritatea cazurilor elementele componente ale procesului de comunicare.

„R. Jacobson şi M. Halle extind aria funcţiilor comunicării la şase:

²Marinescu, Valentina, **Introducere în teoria comunicării**, Editura Tritonic, Bucureşti, 2003, p. 8.

³ Ibidem, pp. 8-9.

⁴ Ibidem, pp. 9-10.

a. funcția poetică, având în vedere mesajul și în care atenția receptorului este concentrată asupra semnificativului, cu aspectul său poetic sau grafic.

b. funcția expresivă, emotivă, evidențiind stările afective ale emițătorului.

c. funcția comunicativă - persuasivă-retorică, centrată pe receptor și anume obținerea unei anume relații din partea acesteia în sensul dorit de emițător.

d. funcția metalingvistică, ce privește codul care servește la transmiterea mesajului.

e. funcția fatică, ce se referă la caracteristicile canalului de comunicare, la controlul bunei sale funcționări.

f. funcția referențială, care are în vedere contextul comunicării, alături de referința mesajului”⁵.

Comunicarea este un proces dificil generator de disonanțe și conflicte, dar nu imposibil de realizat.

Pantelimon Golu spunea că fiecare interlocutor trebuie să iasă din propriul sistem pentru a stabili noi cadre de referință, astfel încât prin inter-cunoaștere să se ajungă la acel stadiu în care să se poată prevedea reacția celuilalt. Fenomenul imediat ce poate lua naștere este legat de reducția și chiar suprimarea discursului verbal, în așa fel încât comunicarea și înțelegerea se realizează doar prin operarea cu semne nonverbale. Însă imediatul, nu este așa ușor de realizat, pentru că sunt necesare o serie de cerințe ce țin de compatibilitatea psihologică, de convingeri, credințe și opinii convergente.

J. C. Abric spunea că comunicarea umană reprezintă modul fundamental de interacțiune psihosocială a persoanelor realizată prin intermediul simbolurilor și al semnificațiilor social - generalizate ale realității, în vederea obținerii stabilității ori a unor modificări de comportament individual sau de grup.

Procesul de comunicare reprezintă una dintre condițiile indispensabile pentru funcționarea și organizarea societății. Omul este prin natura sa o ființă socială și se raportează la celălalt ca atare în măsura în care comunică cu el, și cu lumea înconjurătoare.

2. Teorii și modele ale comunicării

Există în științele comunicării un anumit număr de teorii care permit o mai bună alegere a strategiilor de comunicare și marketing social-politic. Astfel, **teoria circulației informației pe două paliere** (*two step flow theory*), a demonstrat că, liderii de opinie sunt influențați de mesaj, ei fiind aceia care se substituie marelui public. Liderii de opinie au un impact mult mai mare decât ansamblul unui public.

Teoria numită agenda setting (Mc Combs și Shaw, 1972), demonstrează că, atunci când mass-media tratează un anumit subiect, acela poate deveni parte a preocupărilor publicului, chiar dacă indivizii nu-și însușesc și modul cum l-au prezentat mass-media. Dacă facem să se vorbească despre noi în mass-media, vom atrage atenția publicului, oricare ar fi obiectivul dezbaterii. Să nu uităm că o persoană are mai mult impact dacă este un purtător de opinie și apare la televizor unde putem

⁵ Sima, Tudora, **Fenomene psihosociale contemporane**, Editura Victor, București, 2004, pp. 287-288.

vedea și imagini nu numai spusele acelei persoane, este de reținut aici faptul că o informație trebuie verificată din cel puțin trei surse și faptul că cu cât persoana este mai cunoscută sau mai charismatică are impact mult mai mare asupra noastră și asupra opiniilor, atitudinilor și comportamentului nostru.

Teoria spiralei tăcerii (Noelle-Neumann, 1974), această teorie ne arată că indivizii au tendința de a nu-și exprima preferințele, opțiunile, gândurile, deoarece simt că acestea ar putea fi interpretate greșit de către cei din jur. Dar la un moment dat, toată lumea are aceeași părere despre ceva, dar preferă să tacă, gândindu-se că ceilalți nu o împărtășesc. Această spirală a tăcerii este, la un anumit moment dat, ruptă de un gest, o declarație, sau un eveniment important.

Teoria reflexului condiționat, născută în cercetările lui Pavlov, demonstrează că receptarea unui stimul, însoțit de aceeași acțiune, provoacă în cazul unui individ obișnuința de a aștepta această acțiune în momentul în care stimulul este prezent. Astfel, câteva note muzicale, un anumit miros, gust, sau anumite cuvinte ne pot duce imediat cu gândul la un anumit produs, sau personaj.

Teoria percepției selective, demonstrează că un individ are tendința de a se expune mai mult anumitor mesaje și că mai multe persoane care vin în contact cu aceleași mesaje nu le percep la fel. Astfel, fiecare individ va citi din ziar numai unele articole, neglijându-le pe altele în funcție de ce este interesat de publicație, program, contează în alegerea sa (vârsta, sexul, ocupația, gradul de cultură, mediu etc.).

Teoria disonanței cognitive (Leon Festinger), arată că, în fața unei informații care vine în contradicție cu modul său de a gândi, orice persoană are tendința de a-și proteja echilibrul interior adoptând diferite atitudini, printre care și aceea de a respinge complet ideea care îl deranjează.

Teoria prăpastiei cognitive și a creșterii diferențiate a cunoașterii, în esență, această teorie explică și arată diferența dintre cei care știu și cei care nu știu anumite evenimente și informații. În prima categorie intră indivizii interesați permanent de fenomenele sociale și de reflectarea lor în presă, în timp ce pentru a doua categorie de public televiziunea este mijlocul principal de informare. Prin consumul mediatic, persoanele cu venituri ridicate și educație superioară au un nivel de informare mult mai ridicat decât persoanele cu un statut social inferior. Mass-media oferă primului grup o posibilitate mai mare de cunoaștere.

Numeroasele teorii din științele comunicării sunt de mare ajutor atunci când vrem să înțelegem anumite reacții vizibile sau mai puțin vizibile la anumiți indivizi sau grupuri sociale.

În decursul timpului s-au dezvoltat o diversitate de concepții și modalități alternative de înțelegere și explicație ale procesului de comunicare. Tipologia modelelor comunicării ține cont de paradigma teoretică generală în care s-au încadrat știința principală din perspectiva căreia ele funcționează. Cel mai influent model comunicațional este cel al lui **Claude Shannon**, îmbunătățit de **Weaver** și care descrie secvența de bază ce începe cu o sursă, de la care mesajul ajunge la transmițător unde este codificat într-un semnal, ce poate fi distorsionat de zgomot în drumul său spre receptor, unde este decodificat și transmis destinatarului. După ce **Norbert Wiener** propune cibernetica în postura de știință generală a comunicării,

accentul se pune pe feed-back sau cum i se mai spune conexiune inversă, cu rol de control, ce permite unui sistem să se adapteze la modificările contextului.

Un model simplu al procesului de comunicare, este sugerat de **T. M. Newcomb**, ce se bazează pe premisa după care comunicarea între indivizii umani îndeplinește funcția esențială de a permite ca doi sau mai mulți interlocutori să mențină orientarea simultană unii către ceilalți și către obiectele unui mediu exterior. Modelul propus de Newcomb este triunghiular, vârfurile fiind reprezentate de cei doi indivizi respectiv A și B și de un obiect X din ambientul comun. Ambii indivizi sunt orientați unul către celălalt și către X iar comunicarea este concepută ca procesul care susține această orientare, în sensul că menține simetria relației dintre cele trei elemente, transmițând informații despre orice fel de schimbare și permițând adaptarea. Modelul presupune că la orice moment dat, sistemul ABX este stabil sau în echilibru. Una dintre tentativele mai complete de a specifica toate etapele și activitățile componente ale comunicării este modelul comunicațional general al lui **Gerbner**. Modelul a fost exprimat astfel: cineva percepe un anumit eveniment și reacționează într-o anumită situație prin anumite mijloace pentru a face disponibile într-o formă sau alta, materialele și conținuturile care privesc contextul și au anumite consecințe.

Scopul a fost acela de a preciza și relaționa arii de studiu în domeniul comunicării, dar totodată au fost accentuate o serie de puncte importante, care au fost reluate de către autor în lucrările ulterioare.

Sunt de remarcat următoarele probleme: există o mare variabilitate atât în perceperea unui eveniment de către un agent comunicator cât și a mesajelor despre eveniment de către receptor.

Importanța situației și contextului în care acționează stimulii comunicării și se desfășoară procesul efectiv de comunicare, atât în sens fizic, cât și în cel al împrejurărilor sociale.

Gerbner contrastează natura deschisă a comunicării umane și secvențialitatea închisă a sistemelor de comunicare mecanice sau automate, acesta susținea că conținutul este întotdeauna încărcat de semnificații care nu derivă numai din intențiile transmițătorului sau percepțiile receptorului, ci reprezintă structura relațională interpretabilă în lumina întregii serii de evenimente din cadrul unui proces particular de comunicare.

Denis Mc Quail atrăgea atenția asupra faptului că un model care ar încerca să reconcilieze toate posibilitățile conceptuale ar fi o adevărată monstruoșitate, cu totul lipsită de utilitate și interes.

Modelul lui **R. Jakobson** – acesta spunea referitor la modelul său că mesajul este în același timp un element de tip 1 și un element de tip 2.

1. Un element al circuitului comunicațional, fiind transmis de emițător, circulă printr-un canal și ajunge la un receptor.

2. Un element al procesului de reprezentare între transmițător (mass-media), realitate și imaginea acestei realități. R. Jakobson definește componentele actului de comunicare verbală ca fiind:

Emițătorul - acesta este cel care emite mesajul comunicării.

Receptorul - reprezintă destinatarul, cel care primește mesajul transmis de emițător.

Mesajul - este un ansamblu de semne lingvistice, adică un enunț.

Canalul - mijloc care asigură contactul sau conexiunea dintre emițător și destinatar.

Codul - este ansamblul de semne și combinații ale acestora care sunt comune codificatorului și decodificatorului.

Referentul - este reprezentat de elemente ale mediului emițătorului și receptorului și de elemente actualizate de mesaj.

EMIȚĂTOR – REFERENT - DESTINATAR - MESAJ -
- CANAL -
- COD -

Modelul lui **W. Schramm** - comunicarea constă din două procese principale:

1. Procesul de codificare care reprezintă punerea într-o formă inteligibilă, accesibilă și transmisibilă a semnelor și simbolurilor care construiesc mesajul și

2. Procesul de decodificare care presupune interpretarea mesajului fără deformare astfel încât imaginea din mintea emițătorului să fie reprodusă asemănător în mintea receptorului.

Sunt prezentate elementele: **1. Sursa** – o persoană care este și codificatorul, **2. Destinatarul** - reprezentat de o altă persoană care este și codificatorul, **3. Semnalul.**⁶

Modelul tranzacțional al comunicării – **D. C. Barnlund**, a elaborat un model al comunicării bazat pe predispoziția că procesul de comunicare descrie evoluția semnificației și tinde să reducă nesiguranța în planul relațiilor interpersonale. Semnificația este ceva inventat, atribuit, dat, nu ceva primit. În jurul și în interiorul celui care comunică sunt numeroase indicii din care multe au o importanță mai mare în raport cu altele.

1. **Indicii publici** - împărțiți în:

a) naturali - cei furnizați de lumea fizică;

b) artificiali - cei care rezultă din modificarea mediului.

2. **Indicii particulari** – indiciile publice și particulare pot avea formă verbală sau nonverbală dar calitatea lor fundamentală este că sunt aduse în viață și rămân dincolo de controlul partenerilor la un proces de comunicare.

3. **Indicii behaviorali** - sunt cei inițiali și sunt controlați de însuși comunicator și ca răspuns la indicii publici și particulari.

Toate aceste modele prezentate pe scurt nu fac decât să arate utilitatea și funcționalitatea comunicării asupra indivizilor dar și asupra societății, indiferent de modelul folosit de ușurința cu care îl înțelegem sau nu, ele sunt modele standardizate în teoria și practica comunicării.

3. Comunicare și limbaj

Limbajul în latura sa dinamică este și expresia unei culturi, pentru că orice creație la nivel cultural este și o creație la nivel de limbaj. Limbajul este totuși

⁶ Marinescu, Valentina, **Introducere în Teoria Comunicării**, București, Tritonic 2003, pp. 109-110.

autonom față de cultură pentru că accesarea limbajului nu duce instantaneu și la accesarea culturii, astfel încât limbajul poate transcende cultura. Unele limbaje au statut de universalitate de exemplu limbajul matematic actual.

„Limbajul este un factor constitutiv al culturii, el îndeplinește o serie de roluri în interiorul acesteia:

- Identificarea membrilor grupului respectiv – este cazul arhaismelor, regionalismelor;
- Comunicarea privată – este cazul argoului;
- De status – limbajul marchează sau negociază statusul – este cazul argoului”⁷.

Din perspectiva teoriei comunicării, se face diferența între:

Limbajul cultural – este un limbaj care are o formă orală și una scrisă, un lexic mai bogat, stilul de exprimare este atent supravegheat;

Limbajul popular – este limbajul uzual, cunoscut de toți vorbitorii, este limbajul pe care îl folosește majoritatea populației în comunicare.

Limbajul este un sistem și este cu siguranță cel mai clar și complex produs al omului. Limbajul are o funcție fundamentală de comunicare, el dă expresie posibilităților deosebite de comunicare ale omului. Există o diferență între limbă ca sistem de sunete și limbă ca mijloc de comunicare. Limba are un rol esențial în determinarea conținutului unei activități, în exprimarea comportamentului etnic al unui popor și al modului de viață al unei națiuni. Cu ajutorul limbii se determină stadiul de evoluție istorică a unei comunități naționale, precum și nivelul ei de autonomie.

Utilizarea limbajului și a limbii ca mijloace de manipulare a opiniei publice, s-a constatat că indiferent de regim, evident cu specificul de rigoare, limba discursului politic este din păcate o deformare a limbii. Uzul până la abuz al unor cuvinte precum democrație, libertate, stat de drept, economie de piață, justiție, egalitate duce la stereotipuri în comunicare și în gândirea cotidiană.

Poate fi evitat limbajul uniformizat din politică? Răspunsul nu este simplu, însă cu certitudine trebuie respectat modul gramatical corect de exprimare, indiferent de publicul spre care se îndreaptă mesajul unei teme abordate. Există un limbaj al grupului, sau al unei colectivități, cum sunt limbajul profesional, cel juvenil, limbajul de mahala, cel studentesc, academic, științific, artistic, medical, politic, etc.

În același perimetru se înscrie și limbajul specific fiecărui mijloc de comunicare: televiziune, presă, radio. Această varietate de limbaje reflectă diversitatea modurilor de comunicare și ea ființează în contextul unui limbaj comun tuturor membrilor unei societăți. Să nu uităm că și animalele au limbajul lor, ele comunică prin sunete, mirosuri, au un ritual de luptă de împerechere specific speciei din care fac parte. Omul este prin definiție o ființă socială care comunică atât prin comunicarea verbală cât și prin cea non-verbală (mimică, gestică, privire, zâmbet, vestimentație etc.). Intrat în uzanța limbii termenul de comunicare pare destul de clar, dar atunci când încerci definiția, lucrurile încep să se complice pentru că te afli în fața multiplexelor sale sensuri date de context, fie el spațial, social sau psihologic.

⁷Marinescu, Valentina, op. cit., p 55.

Comunicarea nu este niciodată neutră, întotdeauna ea transmite un mesaj cu siguranță că în domeniul politic este esențial să comunici cât mai bine pentru a-ți vinde candidatul, dar comunicarea nu înseamnă numai politică, înseamnă în primul rând un cod comun între oameni, acest cod uneori poate fi interpretat greșit sau poate voi neînțeles. Poate oamenii s-ar înțelege mai bine dacă ar comunica mai mult între ei și ar descifra corect mesajul.

4. Forme ale comunicării

4.1. Comunicarea verbală

- Comunicarea intrapersonală;
- Comunicarea interpersonală;
- Comunicarea de grup;
- Comunicarea ca proces de influențare socială;
- Comunicarea de masă.

4.2. Comunicarea non-verbală

Comunicarea verbală este procesul studiat în mod convențional de psihosociologi, semiologi, cercetătorii mass-media și lingviști. Studiile asupra comunicării s-au instituit tot mai mult ca un câmp autonom de preocupări (de exemplu în departamentele de comunicare), fiind adesea asociate studiilor culturale.

Comunicarea este de cel puțin cinci tipuri:

1. **Comunicarea intrapersonală** – privește conversația interioară cu propriul Sine.

2. **Comunicarea interpersonală** – privește interacțiunea față în față, precum cea analizată de Erving Goffman și studiază adesea paralimbajele precum mișcările corpului (limbajul trupului) și dispunerea spațială (posturile).

3. **Comunicarea de grup** – implică studiul dinamicii grupului, în timp ce comunicarea de masă presupune mesaje trimise de la sursele de masă, pe canale de masă, unei audiențe de masă, adesea în scopul realizării de manipulare sau de a propaga anumite idei, opinii, etc.

4. **Comunicarea ca proces de influențare socială** - comunicarea nu este niciodată neutră și implică totdeauna schimbarea și influențarea într-un anumit sens, influențarea este fenomenul fundamental al comunicării.

5. **Comunicarea de masă** - este o comunicare de tip specific, se adresează unui public numeros, divers și implică mai multe elemente, fiind un proces mai complex de transmitere a informațiilor.

Există desigur și o comunicare extrapersonală și privește comunicarea cu alte entități decât oamenii, aceasta poate însemna desigur și vorbirea cu animalele, dar cel mai frecvent desemnează modul cum comunicăm cu mașinile, calculatoarele și tehnologiile de vârf.

Comunicarea verbală poate fi definită în sens larg drept: „comunicarea care utilizează limbajul articulat”.

Din perspectiva generală a Teoriei Comunicării limbajul poate fi definit drept: „orice fel de sistem unitar de semne utilizat pentru a vehicula semnificații și pentru care există reguli de utilizare”⁸.

Caracteristicile generale ale comunicării verbale sunt:

1. **Productivitatea** se referă la capacitatea limbajului de a produce mesaje. Mesajele sunt elemente produse în urma unor acte de creație, numai în comunicare se produc aceste mesaje, limbajul oferind doar lexicul și gramatica. Productivitatea comunicării verbale se referă la mesaje, la cuvinte, la regulile ca atare.

2. **Caracterul dinamic** – comunicarea verbală, reprezintă un organism viu (deoarece cuvintele se nasc, se dezvoltă, mor etc.), iar semnificațiile cuvintelor se schimbă de la o perioadă de timp la alta.

3. **Există o anumită pierdere de informații** în orice mesaj, datorită productivității limbii.

4. **Autonomia comunicării** – în termeni spațiali, temporali și în raport cu realitatea comunicarea este aspațială, este atemporală și poate fi chiar ficțională. Ea se poate referi la ceva real, care există în spațiu și timp, dar și la lucruri care s-au petrecut la o distanță foarte mare de timp și spațiu.

5. **Caracterul arbitrar al semnelor utilizate** – într-o limbă evoluată nu există o corespondență simplă între semne și referințele pentru semne. O distincție importantă în acest caz este cea formulată de Umberto Eco între: 1) Iconi (adică semne ce stau pentru niște referenți care seamănă structural cu obiectele respective), și 2) Simboluri (adică semne care stau pentru un obiect, dar nu se aseamănă deloc cu obiectul respectiv). Potrivit lui Umberto Eco limbajul devine mai puternic și mai operant când se trece de la iconi la simboluri pentru că posibilitatea de a adăuga conotații unui obiect este mai mare în cazul simbolurilor.

6. **Dimensiunea culturală** - orice limbaj reprezintă o achiziție culturală și este un produs cultural.

7. **Înțelegerea imediată** – comunicarea verbală este o comunicare orală astfel încât înțelegerea trebuie să se producă în actul recepției, semnificația trebuie accesată imediat de receptorul comunicării⁹. Comunicarea verbală este inepuizabilă și este serială – un mesaj este retransmis de mai multe ori, acest fapt incluzând o pierdere mai mare de informații, care este naturală deoarece cu cât mesajul este mai lung, cu atât pierderea de informații este mai mare.

4.3. Comunicarea intrapersonală

Punctul de plecare în înțelegerea termenilor de comunicare intra și interpersonală îl reprezintă concepția lui G. H. Mead și a interacționismului simbolic asupra conceptului de „Altul” în cazul comunicării dintre „Sine” (Eu) și „Ceilalți” (Alții), și în asimilarea celui alt inclusiv a normelor, valorilor și limbajelor în interiorul Sine-lui prin învățare socială și socializare.

Interacțiunea socială reprezintă procesul prin care acționăm, și reacționăm la cei din jurul nostru.

⁸ Marinescu, Valentina, op. cit. p. 48.

⁹ Marinescu, Valentina, op. cit., pp. 48-49.

Multe aspecte în aparență simple ale comportamentului nostru zilnic se dovedesc, la o examinare atentă, a fi niște aspecte foarte complexe dar și foarte importante ale interacțiunii sociale.

Studiul vorbirii și conversației obișnuite a ajuns să fie denumit etnometodologie – termen lansat de Harold Garfinkel. Etnometodologia este analiza modalităților în care înțelegem în mod activ deși, de obicei, într-o manieră de la sine înțeleasă ceea ce vor ceilalți să transmită prin ceea ce spun și printr-un anumit comportament.

Comunicarea intrapersonală, este tipul de comunicare care are loc în interiorul fiecărei persoane, monologul sau intim, reflecția personală asupra noastră înșine, asupra relației noastre cu alții și cu mediul exterior, prin urmare acest tip de comunicare se suprapune limbajului intern.

Comunicarea intrapersonală este condiționată de concepția despre sine a individului care apare dintr-un complex de influențe trecute și prezente, din interacțiunea concepțiilor despre sine și a concepțiilor despre lume. Comunicarea intrapersonală este o convergență, un amestec al stimulilor interni și externi. Comunicarea intrapersonală este utilizată ca un mijloc de asigurare personală, de constituire a încrederii, de autodescoperire a omului ca ființă¹⁰. În cazul acestui tip de comunicare emițătorul și receptorul sunt indispensabili. Ea reprezintă consilierea individului uman cu sine însuși, atunci când ascultă așa numita voce interioară. Astfel, se cunoaște și se judecă pe sine. Se întreabă și răspunde. Gândește, analizează și reflectează. Evaluează decizii sau repetă mesajele destinate altora. Este necesară pentru echilibrul psihic și emoțional. Deși nu presupune existența unor comunicatori distincți, dialogul interior pe care îl purtăm cu noi înșine reprezintă un autentic proces de comunicare, în care își află locul chiar și falsificarea informației în vederea inducerii în eroare. De exemplu, situația destul de frecvent întâlnită, a oamenilor care se mint sau amăgesc pe ei înșiși. Spre deosebire de toate celelalte tipuri de comunicare, cel intrapersonal nu presupune cu necesitate codificarea și decodificarea mesajelor, întrucât ele nu trebuie să străbată un spațiu fizic, ci exclusiv unul mental, adimensional și subiectiv. Cu sine însuși, omul poate sta de vorbă și fără cuvinte, ceea ce nu înseamnă că verbalizarea gândurilor nu este un fenomen destul de frecvent.

4.4. Comunicarea interpersonală

Comunicarea interpersonală diadică, presupune strict doi participanți și ocupă un loc aparte în ierarhia tipurilor de comunicare, deoarece prezintă, mai mult decât oricare dintre acestea, calitatea de a influența opiniile, atitudinile și credințele oamenilor.

„G. Miller (1987) propune trei factori ca fiind determinanți pentru comunicarea interpersonală:

a. predicții determinate psihic: interacțiunile interpersonale se caracterizează prin aceea că participanții își fundamentează predicțiile unii despre ceilalți nu pe apartenența la un anumit grup.

¹⁰ Ibidem, p, 60.

b. date cu rol explicativ despre celălalt: cunoașterea unei persoane este însoțită de predicții privind reacțiile sale în varii situații și de explicații oferite comportamentului său.

c. reguli stabilite: în situațiile impersonale, regulile de interacțiune comportamentală sunt stabilite prin norme sociale. „Cu cât relația devine mai puțin impersonală, cu atât normele sociale reglementează mai puțin interacțiunea, iar interlocutorii stabilesc reguli proprii”¹¹.

Relația interpersonală, este o uniune psihică directă, conștientă în cadrul căreia percepția semenului este influențată de experiența anterioară.

Tipuri de relații interpersonale

1. **Relații funcționale** – se referă la interacțiunile ce se stabilesc între oameni în procesul muncii și au un conținut profesional sau socio-profesional. Țin de participarea în comun a membrilor unui grup de muncă, esența relațiilor de muncă este dată de modul cum este valorizată munca, de categoria din care face parte, de resursele umane, de climat etc.

2. **Relațiile de intercomunicare** - reprezintă forma fundamentală a interacțiunii dintre oameni constituind mecanismul mediator al tuturor celorlalte relații. Comunicarea este văzută de Pantelimon Golu ca un intermediar între stările psihice a două persoane astfel încât stările psihice ale persoanei A dau naștere procesului de comunicare iar stările psihice ale persoanei B asigură primirea și receptarea mesajului transmis.

3. **Relațiile cognitive** - evidențiază capacitatea persoanelor de a se adapta în funcție de corectitudinea cu care este apreciat, modul în care apare fiecare în ochii celuilalt. Raportarea la celelalte persoane, la obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare este determinată de structura sistemelor cognitive (cunoștințe, informații, concepții despre lume, despre personalitatea umană, despre sine etc.) și de funcționalitatea acestora.

4. **Relațiile simpatetice** – Relaționarea interumană este prezentă în toate actele omului, în gândirea sa, în comunicare, în acțiuni, fapte, etc. În cazul relațiilor simpatetice – atracție, repulsie, sau indiferență, comunicarea diferă în funcție de cele trei situații. Rolul comunicării este foarte mare deoarece sentimentele sunt exprimate prin viu grai cu ajutorul vorbirii.

4.5. Comunicarea de grup

Grupul este o pluralitate de persoane, asociate într-un anume fel între ele prin legături integrative de tip normativ, comunicativ, afectiv, funcțional. Comunicarea interpersonală se realizează în interiorul unui grup, între un „Eu” și un „Altul”. Un grup uman presupune existența următoarelor caracteristici:

- implică un număr mic de oameni (maximum douăzeci);
- persoanele au o identitate comună;
- au un scop, țel comun;

¹¹ Chiru, Irena, **Comunicarea Interpersonală**, Editura Tritonic, București, 2003, pp. 8-9.

- au o structură, o organigramă;
- au un lider (formal sau informal).

Comunicarea este și eficientă în cadrul unei organizații sau grup când se face pe toate treptele piramidei și de la lider la subordonați dar și de la subordonați la lider.

Din perspectiva Teoriei Comunicării „organizația” este un tip de grup care are:

- o structură formalizată de comunicare;
- un scop definit;
- un sistem de procedee standardizate pentru recrutarea și excluderea membrilor, pentru luarea deciziilor, pentru comunicarea cu mediul exterior.

Caracteristicile esențiale ale organizațiilor sunt:

1. Structura grupului este o funcție a individului în grup, a caracteristicilor și preferințelor acestuia.

2. Structura organizațională este o funcție a sarcinii organizației. Poziția în organizații există înainte ca cineva să o ocupe. În caz ideal, se presupune că indivizii cei mai calificați și mai capabili sunt plasați în eşaloanele inferioare ale organizației.

3. Organizațiile pot fi formale sau informale. Se pleacă de la distincția între cererile față de cel ce ocupă poziția în organizație și capacitatea lui reală de a se adeva sau nu cererii.¹²

O altă clasificare este cea a lui Ch. Handy:

1. **Cultura de tip club** - cheia în grup se află în centru, iar restul indivizilor se plasează în cercuri concentrice, tot mai departe de el. Cercurile sunt legate prin linii care delimitează funcțiile și responsabilitățile membrilor. Cele mai importante relații sunt, în acest caz, cele dintre periferie și centru, astfel încât comunicarea între membri este direcționată de această autoritate.

2. **Cultura de tip rol** – organigrama desemnează situația în care poziția și funcțiile capătă importanță și preponderență în raport cu individul luat ca atare. Comunicarea este standardizată și ia forma procedeele standardizate între diferite roluri.

3. **Cultura de tip sarcină** – se plasează între 1 și 2 – importante aici sunt talentele și resursele care există în grup, organizație, astfel încât structura este mobilă, informală, baza comunicării este cooperarea orizontală (nu cea verticală, ierarhică).

4. **Cultura de tip persoană** – caracterizează grupurile care nu au ierarhie, cei ce conduc fiind inferiori ca pregătire în raport cu cei conduși și nu-i controlează pe aceștia.

Comunicarea este bazată pe influență, nu pe comandă”¹³.

În grupuri, regulile comunicării au o serie de dimensiuni: volumul comunicării (frecvența dar și durata interacțiunii dintre membrii), satisfacția, frecvențele contactelor interpersonale, rezolvarea momentelor de întrerupere în interacțiunea de grup, rezultatele interacțiunii, schimbarea.

¹² Zamfir, C., Vlăsceanu, L (coord.) **Dicționar de Sociologie**, Editura Babel, București, 1993, pp. 413-414.

¹³ Tran, V., Stănciugelu, I., **Teoria Comunicării**, Editura Facultatea de comunicare și relații publice David Ogilvy, S.N.S.P.A., București, 200, pp. 222-223.

Comunicarea în cadrul unui grup se modelează în funcție de:

1. Indicele Distanței Puterii - se referă la relațiile de dependență din interiorul grupului.

2. Indicele Individualismului - relațiile dintre indivizi, puternice sau slabe.

3. Indicele Masculinității - separarea clară de gen și a rolurilor.

4. Indicele evitării incertitudinii - se referă la informații care nu sunt sigure de aceea există reguli de organizare și funcționare în cadrul unui grup.

5. Indicele orientării - pe termen lung sau scurt în funcție de grup și de activitate.

Indiferent de grup și de activitatea acestuia, un rol foarte important îl are liderul. Liderul formal sau informal este persoana cea mai influentă în grup care are putere asupra membrilor, persoana centrală din grup, care se bucură de atenția membrilor și căreia i se poartă un interes particular, persoana care se angajează în actele de conducere prin dinamismul său. Competența și caracterul liderului sunt demonstrate pentru ceilalți prin modul în care conduce activitatea de zi cu zi.

Comunicarea este eficientă atunci când se comunică continuu și nu există acele goluri de comunicare în cadrul unui grup sau organizație.

4.6. Comunicarea ca proces de influențare socială

Procesul de comunicare necesită o serie de elemente structurate:

1) relație între parteneri (doi, cel puțin);

2) posibilitatea de a emite semnale;

3) capacitatea de a repeta semnale sau mesaje;

4) utilizarea unor semne și simboluri care să faciliteze construirea unui înțeles numit mesaj.

Comunicarea implică schimbul, schimbarea, transfer de semnificație, intenție de influențare, acord, și în același timp generează relații sociale.

Trăim cu siguranță într-o lume a comunicării unde se comunică prin toate mijloacele posibile: mass-media, comunicare politică, comunicare în organizații, comunicare pe internet, comunicare prin imagine, comunicare non-verbală, comunicare publicitară etc. Nu există ființă care să nu comunice.

În orice proces de comunicare urmărim patru scopuri esențiale: **să fim receptați, să fim înțeleși, acceptați, să producem o schimbare.**

Comunicarea nu este niciodată neutră și este cu siguranță un factor de putere, deoarece produce sau vizează o schimbare, ex.: lansarea unui nou produs comercial în care se investește foarte mulți bani, atât pe produs cât și pe publicitatea lui. Publicitatea poate încuraja să se facă cumpărături care nu erau necesare. Propaganda îi poate face pe oameni să susțină cauze care, înainte, i-ar fi lăsat indiferenți, relațiile publice te pot convinge să-ți dorești ceva care pentru tine poate înainte nu însemna nimic, aici intervine de fapt forța comunicării. Informația a fost și va rămâne întotdeauna asociată cu puterea, cineva va comunica primul o informație de interes public acela va fi luat ca reper. Comunicarea este, în același timp și un instrument. Nu putem gândi o lume în care nu se comunică, comunicarea este fondată întotdeauna pe principiul necesității ca realitatea să fie cunoscută pentru a fi percepută ca atare, nefiind suficientă existența ei, pur și simplu.

Comunicarea este și persuasiune deoarece ea reprezintă dorința de schimbare și reflectă o intenție de a da un sens anume realității. Comunicarea politică este o formă de comunicare care presupune manipularea și schimbarea unor comportamente. Mediatizarea politicii, dezvoltarea sondajelor electorale și a marketingului politic au produs temeri cu privire la posibilitatea manipulării opiniei publice. Publicitatea politică nu e decât un mesaj printre altele, singură are doar foarte puține șanse să fie eficientă. Ea are nevoie să fie legată de mesajele presei sau de comentarii televizate. Există cu siguranță și o comunicare prin imagine, și prin simbol, atât la persoane cât și la obiecte. Nu de puține ori ne întrebăm dacă am cumpărat produsul sau o imagine, un simbol. O imagine utilizată în publicitate, conține în majoritatea cazurilor, o serie de înțelesuri conotative, paralele sensului denotativ, care ajung să fie conștientizate de receptorul în cauză sau nu. Problema care apare aici, este în ce măsură se influențează comportamentul unei persoane prin conținutul conotativ al unui mesaj (imagine, text etc.). Există părerea că se poate influența într-un anumit grad decizia de cumpărare a unui produs sau serviciu, făcându-se apel la această tehnică de utilizare a mesajelor conotative, dar cercetările nu au oferit deocamdată un răspuns tranșant.

Comunicarea educațională este o altă formă a comunicării care influențează socialul, relația profesor-elev este o relație de comunicare bazată pe schimb, influențare și receptare de mesaje.

Pentru a influența, trebuie mai întâi să-i induci receptorului o stare particulară, obținută prin manipularea emoțiilor sale.

Ex: Cazul orbului de pe podul Brooklyn.

„Pe podul Brooklyn, într-o dimineață de primăvară, un orb cerșește. Pe genunchii săi se află un carton pe care scrie: „Orb din naștere”. Mulțimea trece indiferentă prin fața lui. Un necunoscut se oprește. Ia cartonul, îl întoarce, mângălește câteva cuvinte pe el și pleacă. Imediat după aceea, miracol! Fiecare trecător întoarce capul și mulți, înduioșați, se opresc și aruncă un bănuț în cutie. Cele câteva cuvinte au fost de ajuns. Ele spun simplu: „Este primăvară, iar eu nu pot să o văd”¹⁴.

Influențarea este fenomenul fundamental al comunicării, orice act al comunicării este o încercare de a influența. Comunicarea urmărește să transmită un sens al unei idei, situații, fenomen, ceea ce nu se poate realiza fără influențare. A comunica și a influența formează una și aceeași acțiune.

Studiile despre influențare, persuasiune, propagandă, manipulare sunt unul și același lucru, toate au ca punct de plecare comunicarea.

„Arta manipulatorului, constă în construirea (neexplicită) a unei lumi de obiecte a căror punere în relație îl va conduce pe cel manipulat în mod obligatoriu spre îndeplinirea unei acțiuni cu semnificație pozitivă pentru el. Pe de altă parte, această acțiune este chiar aceea intenționată și posibil de anticipat de către manipulator, grație cunoașterii situației și a obiectivelor cognitive care să o declanșeze”¹⁵.

¹⁴ Alex, Mucchielli, **Arta de a influența**, Editura Polirom, Iași, 2002, pp. 15-16.

¹⁵ Ibidem, p.192.

Nimeni nu va spune vreau să te influențez, dar natura ascunsă a influențării ne apare deci ca fiind intim legată de caracterul său tranzițional, (sau mediat). Influențarea are nevoie de prezența, în lumea înconjurătoare a celui manipulat, a unor obiecte cognitive de care acesta să nu fie conștient. Contează cine influențează: persoană, instituție etc. și cel mai important este desigur contextul social în care se întâmplă acest lucru.

4.7. Comunicarea de masă

Comunicarea de masă vizează un public de masă, nediferențiat, în timp ce comunicarea personalizată se adresează unui public-țintă bine definit. Aceasta nu înseamnă că activitățile de comunicare de masă sunt lipsite de țintă, însă ele vizează mai degrabă grupuri mari-definite sau nu, de persoane, față de alte tipuri de comunicare.

„Comunicarea de masă este o comunicare de tip specific:

- indirectă – impersonală;
- multiplă - se adresează simultan sau succesiv unui mare număr de oameni din variate categorii și din diferite spații geografice;
- socializată – se desfășoară între elemente care au caracter social, sunt indivizi umani”¹⁶.

Principalele tipuri de comunicare de masă sunt următoarele:

1. Relațiile publice, utilizează ca prim instrument relațiile cu presa, vizitele unor personalități, lansări de produse etc. Relațiile publice se ocupă și de dezvoltarea și menținerea unei imagini și recunoașterea unei instituții sau organizații.

2. Un alt tip de comunicare în masă este propaganda - care „propagă” o anumită idee în societate, grup etc., încearcă să impună un mod de viață deci un model fie și cultural, deci să genereze un anumit comportament (ex: propaganda politică).

3. Publicitatea este o parte din media, fie că vorbim de presa scrisă, radio, televiziune, internet, afișaj etc. Există desigur publicitate instituțională, comercială, școlară, politică etc.

Putem spune că comunicarea de masă este o formă specifică a comunicării mediate. Comunicarea de masă reprezintă principala modalitate prin care candidații își lansează mesajele electorale către alegători, mass-media fiind instrumentele ei. Comunicarea de masă este un proces social care se adresează unei audiențe largi, eterogene și anonime. Audiența comunicării de masă este dispersată, nu este organizată, nu există interacțiune între indivizii care o compun, iar interesele acestora sunt diferite.

„Comunicarea de masă are o serie de funcții în plan social:

1. Funcția informativă - privește alimentarea publicului cu știri sau informații despre evenimentele sociale, afacerile publice și viața politică.

2. Funcția interpretativă – se referă la interpretările și judecățile de valoare la care sunt supuse evenimentele sau faptele cotidiene în difuzarea lor de către mass-media.

3. Funcția expresivă - din punct de vedere al funcționării ei, mass-media este

¹⁶ Drăgan, Ioan, **Paradigme ale comunicării de masă**, Editura Șansa, București, 1996, p. 48.

un forum în care indivizii sau diversele grupuri sociale își pot face cunoscute opiniile și câștigă o identitate culturală, politică, socială. Realizarea acestei funcții depinde de măsură în care diversele curente de opinie își găsesc expresia mediatică.

4. Funcția critică – se referă la o categorie diversă de activități mediatice. Este vorba, în primul rând, de rolul tradițional de „câine de pază” pe care mass-media îl joacă, în numele opiniei publice, față de sistemul de guvernare al statului, în al doilea rând, de investigarea sau punerea în lumină a situațiilor sau aspectelor anormale din viața socială, în al treilea rând, funcția critică privește confruntarea unor curente diferite de opinie care se manifestă prin intermediul mass-media.

5. Funcția instructiv-culturalizatoare se realizează prin difuzarea de informații, cunoștințe cultural-științifice.

6. Funcția de liant social - mass-media poate genera un mecanism de solidaritate socială în caz de calamități naturale, situații personale deosebite care solicită ajutorul celorlalți membrii ai societății.

7. Funcția de divertisment – se referă la modalitățile de petrecere a timpului liber pe care mass-media le pune la dispoziția publicului.”¹⁷

Impactul mass-media cu societatea a determinat o abordare sociologică a mijloacelor de comunicare în masă. Prin noua lume creată de media socialul devine un spectacol și fiecare dintre noi poate deveni actor. Publicul este prima componentă a sistemului social al comunicării de masă. Publicul are tendințe, interese, aspirații și dorințe proprii. Mass-media au apărut în societatea modernă ce se definește și ca societatea de masă. Comunicarea de masă este cu siguranță efectul dezvoltării tehnologice și a evoluției moderne. Mijloacele de comunicare în masă au determinat apariția unei industrii culturale. Mijloacele de comunicare au ca scop în primul rând de a schimba atât omul, cât și societatea adică prin ele se adoptă un alt mod de percepere și înțelegere.

Mass-media este omniprezentă și omniscientă și creează o nouă realitate, hiper-realitatea. În era comunicării, este prezent desigur internetul și chat-ul ca nevoie de bază a comunicării în masă. Calculatorul, ca instrument este una dintre cele mai fantastice achiziții ale secolului al XX-lea. Uneori folosirea abuzivă poate dăuna fizic și psihic, chiar și așa este cel mai la modă mijloc de informare și comunicare în masă (reclame, anunțuri etc.). Comunicarea de masă își dovedește eficiența în răspândirea pe zone cât mai întinse a mesajelor. Într-o lume supusă unor schimbări tehnologice, nimeni nu poate fi sigur ce anume ne rezervă viitorul.

5. Comunicarea non-verbală

„Întotdeauna vorbim două limbi: cea a cuvintelor și cea a gesturilor. Ce ascundem prin prima, dezvăluim prin a doua”. (Vasile Zamfirescu)

Comunicarea nonverbală, se realizează printr-un ansamblu de instrumente care acompaniază, suplimentează sau se substituie mesajelor verbale. Pe lângă această sintagmă, mai există și termenul de para-limbaj sau limbajul trupului. În sfera para-limbajului pot fi incluse:

¹⁷ Tran, V., Stănciugelu, I., **Teoria Comunicării**, Editura S.N.S.P.A. Facultatea de Comunicare și Relații Publice David Ogilvy, 2001, București, pp. 131-132.

– aparența și modul de a se prezenta: vestimentația, alura generală, postura preferată, maniera de a se face prezent, de a se mișca - toate acestea alcătuiesc materialul unor atitudini observabile, din care transpar unele caracteristici cum ar fi: dispoziția afectivă, starea de spirit, care sunt remarcate uneori inconștient de interlocutor;

– para-lingvajul gestual și motor: mișcările brațelor, ale umerilor, schimbările posturii, mișcările capului și ale gâtului în general tot ce se asociază spontan la mimică și gestică;

– para-lingvajul asociat cuvântului: efecte verbale legate de ritm, debit, sublinierea unor cuvinte, caracteristici ale articulației, accentul, efectele vocii, variațiile intensității și ale timbrului;

– elementele asociate mesajului scris - configurația paginii, culorile, ilustrațiile etc.

– para-lingvajul mimicii feței și al privirii.

Din totalul mesajelor emise de un individ, 7% sunt verbale - cuvinte, 38% sunt vocale - inflexiunea, vocii, tonalitatea, iar 55% sunt mesaje nonverbale, în situația unei conversații, componenta verbală deține 35%, iar comunicarea nonverbală 65%.

Comunicarea nonverbală este guvernată de factori biologici fiind, în consecință, mai dificil de controlat.

Funcțiile comunicării nonverbale:

1. **funcția de repetare** - arată ceea ce a fost comunicat verbal, și se accentuează mesajul exprimat (arătatul cu degetul);

2. **funcția de completare** - relaționată cu repetarea, adaugă ceva cuvintelor (atingerea, îmbrățișarea, o bătaie ușoară pe umăr etc.);

3. **funcția de substituie** - a ceva ce ar fi putut fi comunicat verbal (multe gesturi, înlocuiesc unele cuvinte);

4. **funcția de contradicție a mesajelor verbale** - una zice, alta arată că face nonverbal;

5. **funcția de regularizare** - ajută la clarificarea situației (datul din cap, da sau nu în funcție de situație).

Gesturile transmit anumite mesaje: repetă o informație, susțin un discurs, o idee, traduc emoții, exprimă stările interioare, exprimă un refuz etc.

„La fel de importantă în comunicarea non-verbală este privirea, care constituie un întreg vocabular, ale cărui cuvinte dobândesc nebănuite înțelesuri integrate în contextul gesticii și al vorbirii noastre. Există priviri fugitive, vioaie, insistente, întâmplătoare, absente, persistente, stinse, profunde, fermecătoare, etc. Ochii exprimă viața interioară a persoanei.

În ceea ce privește gestică, Montaigne spunea că mâinile au un limbaj propriu prin care oamenii cer, promit, binecuvântează, amenință, imită, imploră, neagă, acuză, regretă etc. De asemenea, un alt element important în comunicarea non-verbală este zâmbetul care este: pașnic, prietenos, prefăcut, palid, rece, tăios, ironic, respectuos etc.

Comunicarea non-verbală este o comunicare bazată pe imagine, foarte importantă este vestimentația persoanei, care oferă indicii privind: status, imaginea de sine, valori, venit, profesia, preocupări, preferințe de culori, grup de apartenență, referință, background etc.”¹⁸

Un alt element important în comunicarea non-verbală este semnificația culorilor: **albul** - *semnifică onestitate, puritate*, **albastrul marin** - *semnifică sinceritate, loialitate, onestitate*, **negrul** - *semnifică control, siguranță, sobrietate*, **roșul aprins** - *vitalitate, interes, forță*, **griul** - *succes, detașare, profesionalism*, **maroul** - *căldură sufletească, și stabilitate, siguranță*, **galbenul** - *creativitate, schimbare*, **verdele** - *optimism, viață, speranță*.

Prin intermediul comportamentului nonverbal, oamenii transmit continuu mesaje. Prelucrându-le, receptorii le transformă în informații. Comunicarea non-verbală este un schimb permanent de informații. Corpul omenesc poate comunica informații și fără vreo mișcare. Abținerea de la gesturi poate fi mai elocventă decât anumite reacții, fața, mâinile și picioarele pot fi tot atât de semnificative în repaus, ca și în mișcare. Pantelimon Golu consideră că instrumentul de realizare a comunicării non-verbale îl constituie următoarele trei elemente: aparența fizică, expresia momentană a feței, (mimica) și gesturile. Acestea joacă un dublu rol în procesul comunicării: nuanțează și precizează ideile și sentimentele transmise, ajută persoana să se exprime, să se facă înțeleasă. Prin aparența fizică, o persoană arată și transmite semnificații, mesaje înșelătoare sau reale.

Fondatorul psihanalizei, Sigmund Freud, a scris în 1901, despre anumite manifestări simptomatice, și despre anumite gesturi care apar la toți oamenii, ele nefiind însă, întotdeauna, o bază pentru un diagnostic psihiatric. Ele permit însă tragerea unor concluzii asupra unor sentimente și motive necunoscute, precum și, eventual, asupra unor mecanisme defensive.

Miles. L. Patterson (1991) explică diferențierea cea mai comună a mișcărilor corpului folosite în discuțiile asupra comunicării nonverbale.

El împarte comportamentul kinezic în următoarele categorii:

- privirea interpersonală la distanță;
- atingerile;
- mișcările corpului - orientarea corpului;
- dilatarea pupilei;
- expresiile faciale;
- mișcările mâinii;
- mișcările picioarelor;
- postura și modificarea acesteia în funcție de situație.

Capul este, de asemenea, originea unui număr semnificativ de date comunicative. Unele studii, cum ar fi cel al lui Kleinke, K. A. Nichols și B. C. G. Champress, care au găsit o corelație între receptarea unei priviri și răspunsul galvanic al pielii, un index obișnuit al agitațiilor emoționale. Înclinările capului pot avea o varietate de înțelesuri, ori ca și ochii, cea mai mică modificare schimbă sensul.

Septimiu Chelcea, formulează **axiomele comunicării non-verbale** astfel:

¹⁸ Tudora, Sima, Note de Curs Psihologie Socială, Comunicare, Comunicare Non-Verbală.

- „1. Comunicarea nonverbală este filogenetic și ontogenetic primordială.
2. În relațiile interpersonale directe, este imposibil să nu comunicăm nonverbal.
3. Comunicarea nonverbală reprezintă un element în sistemul comunicării umane și nu trebuie analizată independent de comunicarea verbală.
4. Comunicarea nonverbală se realizează printr-un sistem de semne și semnale (discrete și analogice), de coduri și de canale de transmitere a informațiilor și trebuie analizată ca atare, nu fiecare element separat.
5. În comunicarea nonverbală, semnificația semnelor transmise prin multiple canale trebuie stabilită în termenii probabilităților și în funcție de contextul socio-cultural concret”¹⁹.

„Decodificarea comunicării nonverbale trebuie să aibă în vedere contextul cultural, informațiile culturale asociate unui act de comunicare. Unele culturi sunt înalt contextuale (se acordă o importanță deosebită contextului în stabilirea sensului unei comunicări), altele sunt slab contextuale”²⁰.

Comunicarea nonverbală este deosebit de importantă în comunicarea politică , deoarece oamenii politici mai mult vor să cucerească prin imagine și mai puțin prin mesaj.

Deseori observăm cum o imagine ne cucerește și nu știm de ce, există un mecanism prin care specialiștii în marketing politic și electoral fac în așa fel încât imaginea unui personaj rămâne în memoria noastră.

Comunicarea umană se bazează și pe imagine și simboluri, care au diverse semnificații, important este să știm să le descifrăm corect și în funcție de context.

În lucrarea „Noi și Eu”, Vladimir Levi prezintă o serie de caracteristici legate de postură, voce, mers, privire, mimică și eventualele lor semnificații psihologice.

Comportamentul unei persoane poate fi dependent de două categorii de factori:

- a) factori obiectivi, care reflectă personalitatea reală;
- b) factori subiectivi care reflectă atât personalitatea auto-atribuită (cum mă văd eu - imaginea de sine), cât și personalitatea proiectată, care cuprinde ansamblul gândurilor, sentimentelor, aprecierilor pe care crede un individ că le are.

Cele două forme ale comunicării: verbală și nonverbală se deosebesc între ele prin faptul că în spatele primei forme stă gândirea, cu funcțiile ei, critice, de comentare, cenzurare și elaborare a mesajului, iar în spatele celei de a doua forme stau gestul, imaginea, mimica, pantomimica.

În spatele comunicării nonverbale se află de fapt toată ființa noastră care arată practic ce este, ce simte, și ce vrea prin gesturi.

6. Comunicarea politică

Comunicarea politică este o disciplină de sine stătătoare. Termenul de comunicare politică, precum și realizarea unui model structurat, apare pentru prima

¹⁹Septimiu, Chelcea, **Comunicarea nonverbală în spațiu public**, Editura Tritonic, București, 2004, p. 9.

²⁰Idem, pp. 9-10.

dată în spațiul public american, fiind preluat ulterior și de societățile și democrațiile vest-europene. Comunicarea politică este strâns legată de actorii politici și are drept scop păstrarea unei legături dintre aceștia și cetățeni, precum și dezvoltarea legăturii ca atare, folosindu-se pentru atingerea acestor scopuri, de o multitudine de mijloace de exprimare. Pe lângă actorii politici, receptorii mesajelor, adică populația, și o serie întreagă de mijloace de transmitere a acestor mesaje, se poate observa o caracteristică de bază a comunicării politice, și anume intenționalitate.

„Comunicarea politică este acea acțiune planificată și susținută, menită să asigure climatul de bunăvoință și de înțelegere între organizație și public”²¹. Este evident că această formă a procesului de comunicare are drept scop influențarea.

Prin comunicarea politică se realizează o influențare în primul rând, voită, apoi transformată în acțiune, sau dimpotrivă, o acțiune omisă. Întotdeauna este vorba de o intervenție intențională referitoare la un eventual comportament al receptorului. Există actori care asociază comunicarea politică în special cu mediul și spațiul de dispersie al acesteia.

Se conturează astfel ideea de câmp politic, unde se cristalizează acțiuni direcționate cu scopuri bine definite, implementate prin mesaje receptorilor, cu ajutorul unui palier foarte bogat de tehnici și metode, D. Wolton, dă o definiție restrictivă acestui fenomen, separându-l de marketingul politici, sau mediatizarea politicii, pentru autoare, comunicarea politică este: „spațiul în care se schimbă discursurile contradictorii a trei actori care au legitimație de a se exprima public asupra politicii și care sunt:

1. oamenii politici;
2. ziariștii (mass-media);
3. opinia publică prin intermediul sondajelor de opinie²²”.

Fiecare dintre cei trei actori dispune de un mod specific de legitimare în spațiul public: legitimarea reprezentativă (pentru partide și oameni politici); legitimarea statistică (științifică) pentru sondaje și opinia publică; legitimarea deținerii și utilizării informației (pentru media și profesioniștii acestora – ziariștii). Alături de rolul lor de transmitere a informațiilor, mijloacele mass-media au atât un rol formator de opinii și păreri, prin creionarea unui anumit tip de profil, amplificând sau minimizând un anumit tip de mesaj politic, cât și unul de direcționare al informațiilor, spre anumite grupuri țintă. Prin prisma acestor roluri, în special pe parcursul campaniilor electorale, este foarte greu de menținut caracterul obiectiv al informațiilor transmise de către mass-media.

Mijloacele mass-media sunt totuși foarte benefice, pentru că prin intermediul lor se realizează legătura reciprocă dintre actorii politici și opinia publică, legătura care are un rol fundamental în menținerea sistemelor democratice.

Comunicarea politică este o formă a comunicării prin intermediul căreia se transmit intenționat și direcționat mesaje având conținut politic, mesaje transmise prin intermediul mijloacelor de comunicare și acțiuni, transfer și contra-transfer

²¹ Ghilezan, M., **Cum să reușești în viața politică**. Manual de campanie electorală, Editura Active Vision, București, 2000, p, 97.

²² Tran, V., Stăncingelu, I., **Teoria Comunicării**, Editura SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice, București, 2001. p,158.

informațional care se realizează într-un câmp sau într-un spațiu de acțiune bine definit, într-o anumită perioadă de timp, folosindu-se tehnici și metode de formare a imaginilor actorilor politici specifice publicității politice și care are drept scop principal realizarea unei legături pe cât posibil între actorii politici și opinia publică și invers. Comunicarea politică este un produs al spațiului public în măsura în care mediatizarea a devenit un proces constitutiv tuturor practicilor publice, inclusiv politicului.

Bibliografie:

- [1]. BECIU, Camelia, **Comunicarea politică**, Editura Comunicare.ro, București, 2002.
- [2]. DOMENACH, Jean, **Propaganda politică**, Editura Institutul European, Iași, 2004.
- [3]. FRUMUȘANI, Rovența Daniela, **Analiza Discursului – ipoteze și ipostaze**, Editura Tritonic, București, 2004.
- [4]. GERSTLE, Jacques, **Comunicarea politică**, Editura Institutul European, Iași, 2002.
- [5]. HENTEA, Călin, **Propagandă fără frontiere**, Editura Nemira, București, 2000.
- [6]. KAPFERER, Jean-Noel, **Căile persuasiunii – modul de influențare a comportamentelor prin mass-media și publicitate**, Editura Comunicare.ro, București, 2002.
- [7]. STOICIU, Andrei, **Comunicarea politică, Cum se vând idei și oameni**, Editura Humanitas, Libre, București, 2000.
- [8]. SCHWARTENBURG, Gerard Buger, **Statul spectacol**, Editura Scripta, București, 1995.

PARTICULARITĂȚI ALE COMUNICĂRII ÎN INTERIORUL SISTEMULUI MILITAR

Ioana Valeria ALEXE*

There's no doubt that into the military organization the communication influences into a high degree the organizing, function and its reproduction. The communication into the military system represents an essential form of adapting the military organization to the fast changes from the extern environment. The process of Army's modernization determines the need to improve the communication process into the military structures, inside them and also among them and the civil society components.

Comunicarea și tehnicile de comunicare sunt de extremă utilitate în chiar interiorul organizației militare. Comunicarea internă este domeniul cel mai complex și mai dificil decât orice strategie de comunicare. Oamenii simt nevoia să știe, din surse sigure și nu din zvonuri, care sunt problemele cele mai importante ale organizației din care fac parte, care sunt proiectele de schimbare și perspectivele de evoluție ale acesteia.

Științele și procedeele comunicării au o evoluție impetuoasă în armată și în întreaga societate. Într-o lume dominată de interese divergente, când dialogul, interviul, comunicatul sau conferința de presă, dreptul la replică, articolul, știrea, imaginea etc. întind tot felul de capcane, trebuie stăpânită foarte bine „arta comunicării” pentru a le putea descifra sensul și contracara.

Din studiile făcute, personalul de conducere utilizează în organizația militară circa 60-80% din timpul de muncă pentru diverse forme ale comunicării; de aceea, în instituțiile de învățământ militar din toată lumea, comunicarea constituie o disciplină independentă, având și o teorie proprie: teoria generală a comunicării.

1. Rolul comunicării în organizația militară

Importanța comunicării organizaționale derivă din faptul că organizația militară, ca sistem cibernetic, trebuie să aibă capacitatea de autoreglare. Instituția armatei nu există într-un habitat artificial și izolat, ci este parte integrantă a societății care a creat-o și pe care o servește. În acest context, se impun precizate două aspecte deosebit de importante. În primul rând, teoria și practica managerială evidențiază două tipuri ideale de structuri organizatorice, constituind extremele unei axe, de-a lungul cărora pot fi plasate majoritatea organizațiilor: tipul mecanicist, adaptat la condiții relativ instabile și tipul organic sau organicist adaptat la condiții relativ stabile, atunci când nu apar continuu probleme noi. În cazul tipului mecanicist, problemele și sarcinile conducerii sunt descompuse în componente specializate pentru compartimente, în cadrul cărora, fiecărui individ i se atribuie o sarcină bine definită. Există o ierarhie clară de control, iar responsabilitatea pentru competență generală și coordonare revine managementului de nivel superior. Comunicarea

* Asistent universitar doctorand, Universitatea Hyperion din București, Facultatea de Științe Politice, Sociologie și Relații Internaționale

verbală și interacțiunea între superiori și subordonați este accentuată, insistându-se pe loialitatea față de organizație și pe ascultarea superiorilor.

În cazul tipului organic, problemele noi, neputând fi descompuse și nici distribuite spre rezolvare specialiștilor, impun o continuă ajustare și nedefinire a sarcinilor individuale, iar latura contributivă a cunoștințelor specialistului este lărgită în detrimentul laturii restrictive. Informațiile și recomandările înlocuiesc sarcinile și ordinele primite. În acest tip de organizație nu se întâlnesc organigrame. Fie și succinta caracterizare a celor două tipuri de structuri organizaționale oferă suficiente argumente pentru a include structura organizației militare în primul tip prezentat. Ca organizație mecanicistă, instituția militară se confruntă în prezent cu un mediu extrem de dinamic, întrucât societatea civilă cunoaște o perpetuă schimbare, mult accelerată la acest sfârșit și început de mileniu. Această evoluție a mediului are repercusiuni imediate și directe asupra armatei, obligând-o să se adapteze. Legătura organizație militară – societate civilă implică, cu siguranță, comunicarea.

În al doilea rând, trebuie evidențiate modalitățile prin care organizația militară, ca organizație mecanicistă, va reuși să facă față noilor probleme ale schimbării, inovației și incertitudinii, în condițiile sprijinirii în continuare pe o structură birocratică formală.

În mod concret, organizația militară poate opta pentru una din următoarele reacții, care să-i permită eficientizarea demersului comunicațional cu societatea:

- să dezvolte sistemul figurii ambigue al unei ierarhii oficiale și un sistem, nerecunoscut formal, de relații între comandatul organizației militare și alte câteva persoane aflate în diferite poziții ale structurii manageriale ale societății;
- să facă față problemelor de comunicare prin diversificarea structurii ierarhice birocratice, creând o nouă funcție sau un nou compartiment;
- să folosească sistemul super-personal sau de comitet (comitetul este metoda tradițională de rezolvare a problemelor temporale, care nu pot fi rezolvate individual fără a fi afectat echilibrul puterii).

În plan practic, adoptarea acestei modalități presupune includerea în structura organizatorică a organizației militare – la nivel strategic și tactic (Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe armate, corpuri de armată, brigăzi și instituții de învățământ militar) - a unor funcții sau compartimente ale mediului extern. Fără aceste elemente structurale, organismul militar va rămâne „înghețat” în forme depășite și ineficiente. Activitatea componentelor sale va fi afectată de influența negativă a factorilor ca: persistența unei structuri organizaționale adecvate unei faze anterioare de dezvoltare; natura devotamentului membrilor organizației față de carierele lor, față de subunitățile lor specializate, devotament adesea mai puternic decât obligațiile față de organizația militară ca întreg.

În cea de-a doua ipostază, importanța comunicării intrapersonale, interpersonale și de grup derivă din faptul că organismul militar este un organism viu, dinamic, format din indivizi care cunosc transformări continue. Funcționarea organizației militare este rezultanta acțiunii simultane a cel puțin trei tipuri de sisteme sociale: sistemul autorității funcționale, sisteme cooperative de persoane și sistemul politic al organizației militare. Impactul deciziilor adoptate într-o organizație militară va depinde de coordonarea celor trei sisteme, coordonare ce are ca fundament practic

comunicarea. În acest context, comunicarea apare ca o confruntare a opiniilor în scopul transmiterii informațiilor, instaurării încrederii, evitării inducerii în eroare sau omisiunii în comportament. Această definiție evidențiază că o comunicare eficientă reprezintă atât un proces, cât și o interacțiune comportamentală.

2. Caracteristici ale comunicării în organizația militară

Procesul de comunicare în organizația militară are aceleași componente ca procesul de comunicare din orice organizație. Cu toate acestea, pentru fiecare tip de comunicare există caracteristici specifice domeniului militar.

Comunicarea verticală se realizează între diferite niveluri de conducere și între comandanți și subordonații lor. Acest tip de comunicare este deosebit de intensă. Ea trebuie să se concentreze asupra motivației primitorului de mesaje (a subordonatului), având în vedere de la început valorile, convingerile și aspirațiile acestuia; în acest caz, subalternul are acces la experiența, care îi dă posibilitatea să înțeleagă ce are de făcut cu privire la priorități, opțiuni, selectarea între ceea ce vrea să întreprindă și cerințele situației. Este posibil ca el să aibă altă viziune decât șeful său, însă va dobândi înțelegerea faptului că această situație nu este creația superiorului său, ci a realității mediului militar. Se întâlnește în special în rețeaua de comunicare în stea.

Comunicarea orizontală are loc între comandanți și executanții aflați pe același nivel ierarhic (comandanți de companie, comandanți de pluton etc.). Este specifică rețelei de tip cerc, care asigură interdependența de acțiune a membrilor organizației militare, precum și stabilirea unor relații de bună colaborare și a unui climat socio-afectiv plăcut.

Comunicarea oblică se realizează între cadre care se situează pe niveluri diferite și operează cu diferite activități (biroul pregătirii pentru luptă cu biroul logistic etc.). Este specifică rețelei de comunicare în "y".

În activitatea practică a organizațiilor militare rețelele prezentate mai sus nu se întâlnesc ca atare, dar servesc analizei rețelelor de comunicare complexe, făcute în următoarele scopuri:

- evidențierea atmosferei existente în diferite structuri militare, concretizată în modul în care membrii acestora comunică între ei;
- evidențierea modului de organizare și funcționare a grupurilor militare din diverse structuri ale organizației militare;
- stabilirea corespondenței logice dintre tipurile de rețele și natura activității desfășurate în organizația militară: pentru activitățile de rezolvare a situațiilor tactice de ordin strategic, operativ și tactic sunt indicate rețelele de tip cerc; pentru activitățile operative în care trebuie să se desfășoare acțiuni energice sunt adecvate rețelele tip stea sau în „y”.

Rețeaua de comunicare are caracter formal în organizația militară și este pusă la dispoziție de către eșaloanele superioare, cunoscând o mare varietate de modele. În activitatea curentă mai intră în acțiune o structură de comunicare, care cuprinde ansamblul comunicărilor efectiv schimbate în organizația militară bazate pe alte canale decât cele din dotare, aceasta fiind formal-informală.

Rețelele și structurile de comunicare presupun funcționarea unui sistem de statute și roluri comunicaționale pe care militarii ajung să și le însușească treptat.

Fiecare militar deține condiția dublă de emițător și receptor. Când toate canalele dintr-o organizație sunt reciproce, se poate vorbi de prezența unei rețele simetrice sau omogene, prezentată în figura de mai jos:

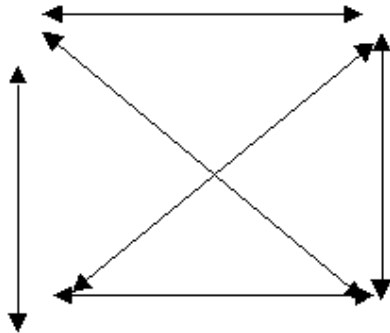

Fig. 1 Rețea omogenă

Apar totuși diferențe între interlocutori: comunicarea mai grea sau mai ușoară, informații mai semnificative sau mai puțin semnificative etc. Apar astfel și alte tipuri de rețele cum ar fi: rețea circulară, rețea diagonală, rețea centralizată:

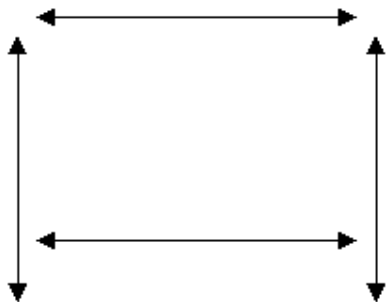

Fig. 2 Rețea circulară

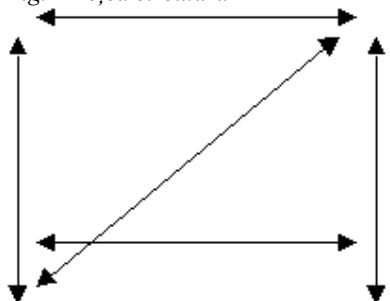

Fig. 3 Rețea diagonală

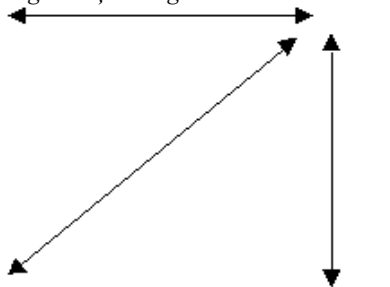

Fig. 4 Rețea centralizată

În rețeaua circulară, fiecare militar are valoarea de rețea. Rețeaua diagonală adaugă la cea circulară o legătură diagonală, astfel că unii militari rămân cu rol de

releu iar ceilalți își dispută rolul centralizatorului. În rețeaua centralizată, toți militarii comunică informații unuia singur, care le controlează, ia decizia și o comunică celorlalți. O asemenea rețea de comunicare este întâlnită cu precădere în microgrupurile militare, ceea ce nu exclude prezența celorlalte tipuri mai ales în plan informal (unde poate exista o rețea dublu sau triplu centralizată). În microgrupurile formate din trei militari, rețelele omogenă, diagonală și circulară se confundă:

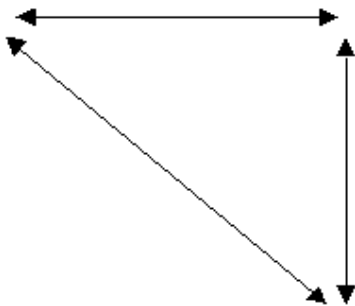

Fig. 5 Rețea de comunicare în microgrupurile militare

Structurile funcționale de tip comunicațional, ajungând să fie formal-informale, presupun traiectorii de comunicare complexe, cu o mare varietate de forme, frecvențe și amplitudini. Sunt necesare studii speciale care să stabilească structura optimă de comunicare în diferite tipuri de microgrupuri militare și în diferite situații ale câmpului de luptă. Apar probleme legate de viteza și păstrarea integrității mesajului transmis, securizarea informațiilor, tipurile și proporțiile intervențiilor (ordin, informare, utilizarea informațiilor, întrebare, răspuns, apreciere), dinamica desfășurării comunicațiilor etc. Având în vedere numeroasele specificități ale procesului de comunicare interpersonală și de grup din organizația militară ne vom opri pentru o prezentare succintă.

3. Comunicarea interpersonală în organizația militară

Comunicarea interpersonală reprezintă un proces care se desfășoară între două persoane, prezentând următoarele etape distincte: stimulul, atenția, filtrarea și completarea interacțiunii. Pentru organizația militară, eficientizarea comunicării interpersonale presupune existența feed-back-ului. Pornind de la premisa că nu întotdeauna dorim să spunem ceea ce cuvintele noastre exprimă sau nu înțelegem ceea ce auzim sau citim, feed-back-ul este o componentă vitală a efortului nostru comunicațional. Feed-back-ul reprezintă informația care semnalizează dacă ne-am făcut înțeleși. El ne informează ce a recepționat, interpretat și înțeles cealaltă persoană din mesajul nostru și cât de eficienți am fost în rolul de emițători/codificatori.

Din nefericire, multor conducători militari le este frică de feed-back, iar alții cred că nu au nevoie de el. Ori, atunci când nu se acordă nici o atenție feed-back-ului, nu este generată nici o reacție și, în consecință, nu se impune nici o îmbunătățire în comportamentul emițătorului sau în calitatea relațiilor dintre el și receptor.

Un subordonat supus unui climat de muncă generator de anxietate își va dezvolta un comportament defensiv, spre deosebire de persoana care, având la

îndemână resursele necesare și sprijinul corespunzător din partea conducerii, va utiliza feed-back-ul pentru îmbunătățirea procesului de comunicare interpersonală.

Comunicarea de grup în organizația militară

Comunicarea de grup are rol determinant în elaborarea, transmiterea și operaționalizarea deciziilor manageriale din organizația militară. Pentru a avea o comunicare de grup eficientă trebuie să ținem seama de natura grupului.

În organizația militară, colectivitățile umane se împart în două categorii: agregatele și grupurile funcționale.

Un agregat reprezintă un număr de indivizi care, din întâmplare se afla în același loc, în același moment, probabil desfășurând aceeași activitate, dar nu neapărat în același scop și, sigur, nu în mod colectiv. Un grup funcțional reprezintă doi sau mai mulți indivizi care se află în interacțiune în mod intenționat în încercarea de a îndeplini un obiectiv comun.

În cadrul organizației militare, grupurile acționează ca intermediari între individ și societate și influențează individul prin valorile acceptate și prin standardul comportamental al grupului căruia îi aparține.

În procesul comunicațional, conducătorul militar va trebui să țină cont de caracteristicile grupului, respectiv structură, coeziune, compunere, dimensiune, rol. Și în cazul comunicării interpersonale, și în cel al comunicării de grup, conducătorul militar poate influența calitatea comunicării, atât în calitatea sa de inițiator și coordonator al comunicării (emițător), cât și în cea de receptor. La emițător, existența unor dificultăți în capacitatea sa de transmitere a informațiilor poate influența negativ procesul comunicațional datorită următoarelor cauze:

- insuficiența documentare;
- tendința de a transforma dialogul în monolog;
- stereotipiile în modalitățile de transmitere și prezentare a informațiilor;
- utilizarea unui limbaj neadecvat persoanei care negociază mesajul;
- utilizarea tonului ridicat;
- iritabilitate;
- lipsa de atenție sau de abilitate în dirijarea și controlul dialogului.

Ca receptor, conducătorul militar poate influența negativ procesul comunicațional datorită unor deficiențe în capacitatea sa de ascultare, cum ar fi:

- lipsa de respect față de personalitatea interlocutorilor;
- capacitatea redusă de concentrare asupra fondului problemei;
- persistența ideii că cei din subordine nu pot avea sugestii bune pentru rezolvarea unei probleme;
- tendința de a interveni în timpul expunerii și de a prezenta exact varianta contrară;
- rezistența față de introducerea unor idei noi.

La rândul lor, executanții pot influența comunicarea atât în postura de emițători, cât și în postura de receptori, fie din cauza unor deficiențe care au ca sursă dorința de securitate sau lipsa implicării în viața organizației, fie din cauza lipsei capacității de ascultare.

Dificultățile de studiere și de stăpânire a proceselor de comunicare, potrivit nevoilor concrete ale îndeplinirii funcției de coordonare sunt determinate în special de imperfecțiunile existente în ceea ce privește semantica mesajelor și tendința oamenilor de a percepe și interpreta comunicarea în mod subiectiv, prin prisma nevoilor și motivațiilor, sub influența stărilor emoționale și a sentimentelor proprii.

4. Comunicare și percepție în organizația militară

Procesele de comunicare sunt indispensabile pentru influențarea educativă a militarilor, pentru realizarea coeziunii subunităților, unităților și marilor unități, precum și a cooperării dintre acestea. Acestea demonstrează că liderul militar trebuie să stăpânească informația la un nivel adecvat și să o folosească ca orice altă resursă pe care o are la dispoziție. El trebuie să fie un manager eficient al informației, pentru a putea optimiza procesul comunicării în organizația pe care o comanda.

Din practica cotidiană cunoaștem că liderii militari, împreună cu organizațiile lor, se angajează într-o varietate mare de activități de comunicare prin vehicularea continuă a informației, atât pe verticală, cât și pe orizontala acestora. În acest fel, informația se instituie ca un liant între conducerea rațională eficientă și atingerea scopului acțiunii, fie ca o misiune de luptă, fie finalizarea unui obiectiv educațional. Numai un lider bine informat poate evalua realist evoluția subunității sau unității pe care o comandă în efortul ei pentru îndeplinirea misiunii primite. Calitatea comunicării la nivelul organizației militare îi permite liderului acesteia să reducă incertitudinea ce planează asupra deciziilor sale, să ia hotărâri adecvate situației concrete și să optimizeze cooperarea interumană și organizațională. De asemenea, liderul militar trebuie să știe să folosească comunicarea, cu seva ei – informația, ca pe un puternic factor motivațional, pentru toți membrii organizației militare, pentru ca militarul bine informat, indiferent de locul și rolul sau în structura organizației, devenind astfel extrem de eficient în îndeplinirea misiunii sale. Comunicarea îi permite liderului militar realizarea oportună a feed-back-ului prin care el evaluează înțelegerea corectă a mesajelor transmise sub formă de ordine, dispoziții sau hotărâri.

Figura centrală în circulația informațiilor în cadrul organizației militare este comandantul. De aceea, el trebuie să înțeleagă și să folosească bine limbajul, atât cel verbal cât și cel nonverbal, pentru conducerea eficientă a organizației sale. Fără a înțelege puterea și efectele limbajului, liderul militar nu poate opera în mod optim pentru a regla și sincroniza eforturile individuale ale militarilor din subordine. În acest sens, el trebuie să fie un vorbitor convingător, un ascultător eficient și un conducător capabil de a rezolva un conflict prin dialog. Pentru aceasta, el trebuie să fie pregătit și să-și formeze deprinderile necesare comunicării eficiente.

Procesual, activitatea de comunicare în organizația militară constă în transmisia și schimbul de mesaje (informații) între militari, în circulația de ordine și comenzi, în împărtășirea de stări afective și judecăți de valoare, cu finalitate expresă de a obține efecte în procesul de instrucție, educație și acțiune militară, în reprezentările și opiniile membrilor organizațiilor militare.

Pe circuitul informației în organizație sau pe traseul comunicării interpersonale, pot surveni o serie de perturbări. Comunicarea organizațională și interpersonală ascendentă, orizontală și descendentă din organizația militară întâmpină dificultăți

datorită anumitor bariere ce produc filtraje, blocaje, distorsiuni și bruiaje atât în transmiterea, cât și în recepționarea informației.

Gradul militar. Pentru raportul comunicațional specific organizației militare, gradul se află în fruntea listei obstacolelor. Pe de o parte, ne simțim blocați, nu găsim argumentele necesare atunci când discutăm cu superiorii în grad iar, pe de altă parte, suntem nerăbdători și pripitiți în dialog cu cei mici în grad. De fapt, gradul militar și exercitarea unei funcții de comandă (și nu trebuie să fie neapărat ierarhic superioară) se află mai mult sau mai puțin sub influența a ceea ce psihologii numesc „sindromul puterii”.

Posibilitatea de a comanda un grup de oameni, indiferent de mărimea lui, poate naște, uneori, tendințe autoritare, mentalități „superioare” și comportamente cu accente de duritate. În ultimă instanță, controlul și frânarea acestor atitudini sunt asigurate de standardul cultural al celui în cauză, care îi poate oferi premisele unui dialog neîngrădit de orgolii sau dorința de a părea superior.

Logica incertă. Un document scris clar și cu punctuație corectă sau un discurs realizat într-un limbaj elevat devin, atunci când rigoarea lor logică este incertă, un lucru neplăcut de receptat. Datorită acestui fapt, este necesar să structurăm logic informațiile pe care dorim să le transmitem și să respectăm regulile comunicării scrise sau vorbite. Spre exemplu: cuvântări, informări sau rapoarte dezlănate, fără scopuri bine precizate, fac comunicarea lipsită de eficiență.

Greșelile gramaticale. Orice îndoială asupra corectitudinii gramaticale sau lexicale trebuie soluționată personal, prin apelul la manualul de gramatică sau la dicționare. În acest mod se înlătură un posibil factor de neînțelegere, de fractură logică a ceea ce se comunică.

Stilul defensiv versus stilul suportiv. Sunt câteva atitudini din partea unor șefi care determină la subordonații cu care intră în comunicare un comportament defensiv. Principalele atitudini de acest gen sunt: evaluare, control, strategie, superioritate și certitudine. În declanșarea unui comportament suportiv, principalele atitudini ale stilului de conducere sunt: descriere, orientare, spontaneitate, simpatie, înțelegere, egalitate, flexibilitate. Pentru discernerea diferenței între cele două stiluri, vom analiza primele trei perechi de atitudini ce caracterizează fiecare stil în parte.

Astfel, perechea evaluare-descriere are în vedere atitudinea șefului care transmite informația de a evalua apriori fie o anumită situație, un eveniment etc., fie capacitatea subordonatului care recepționează, fapt ce îl va determina pe acesta din urmă să adopte un comportament defensiv, în timp ce prezentarea obiectivă a situației, analiza cauzală a evenimentului vor stimula procesul de comunicare și vor incita receptorul să sprijine eforturile de rezolvare a problemei.

Perechea control-orientare diferențiază între atitudinile unor șefi care, în procesul de comunicare, își manifestă tendința de a controla activitatea partenerilor de dialog subordonați, determinând astfel, din partea acestora din urmă, o rezistență mai mult sau mai puțin manifestată, dar cu certe efecte negative asupra comunicării; atitudinea care sugerează necesitatea cooperării tuturor atât șefi, cât și subordonați implicați în stabilirea problemelor și în rezolvarea acestora va stimula eforturile și va stimula comunicarea.

Perechea strategie-spontaneitate se referă la modalitatea în care se face prezentarea unei probleme, ca și cum pentru șef este clară strategia rezolvării ei, fapt ce creează, de asemenea, rezistență din partea celor ce recepționează și îi obligă să se comporte defensiv, în timp ce căutarea în comun, spontană a soluțiilor va câștiga sprijinul deplin al acestora.

Circulația informației între transmițător și receptor în organizația militară, înțelegerea corectă a mesajelor nu sunt stânjenite numai de barierele comunicaționale prezentate, ci și de așa numitele „distorsiuni perceptivă”.

Efectul halo. Prima impresie asupra unei persoane duce la evaluări pozitive și negative care influențează percepția și spusele acesteia și în situațiile următoare, afectând, astfel, intercomunicarea prin prezența unor judecăți de valoare care, de fapt, nu mai corespund cu atitudinea și comportamentul actual al acelei persoane. Avem de-a face cu așa-numitul „efect halo”, ce înconjoară ca un „nimb” o persoană, lucru ce ne face ca, uneori, să refuzăm, să acceptăm că ea poate greși, când primele impresii au fost pozitive sau stăruim a o menține sub judecăți negative, chiar dacă aceasta a avut realizări remarcabile. Spre exemplu, la unele controale și verificări ce se fac la orele de instrucție sau asupra activității unui ofițer, de multe ori, planează asupra aprecierii impresiile anterioare sau recepționăm mereu discursul unui șef sub semnul imaginii formate cu ocazia primului contact cu acesta, lucru ce poate altera înțelegerea corectă a mesajului transmis de șeful în cauză.

Percepția defensivă este o altă față a distorsiunii. Dacă unui șef i se raportează ceva despre o subunitate ce clatină percepția sa anterioară despre aceasta, este posibil ca dialogul să fie refuzat în virtutea impresiilor sale anterioare sau să încerce să raționalizeze fenomenul prin explicații cauzale ce plasează cele întâmplate în altă parte și nu în activitatea desfășurată în subunitatea respectivă. Avem de-a face cu tendința de a auzi numai ce vrem sau ne-am obișnuit să auzim, să ignorăm, pur și simplu, informațiile ce vin în dezacord cu ceea ce cunoaștem. Percepția defensivă se manifestă ca un factor de rezistență la schimbare, ea fiind prezentă în modul de a recepta ideile noi, modificările de orice natură în desfășurarea activităților, fiind un semn ce pune în evidență existența la persoana în cauză a unor mecanisme conservatoare, inerțiale.

Polarizarea percepției reprezintă tendința obișnuită de a identifica calitățile persoanelor și mesajelor acestora în cuvinte ce denotă extreme (bun - rău, interesant - plictisitor, instruit - neinstruit etc.). Cu alte cuvinte, avem de-a face cu înțelegeri luminoase sau întunecate, ce ignoră paleta largă a griului, care este atât de bogată în informații. Este un fel de a judeca comod, facil, care nu presupune efort intelectual și care nu este productiv pentru comunicarea interumană, fiind restrictiv în realizarea consensului ideatic ce asigură un dialog eficient.

Succesul comunicării în organizația militară depinde astfel, în mod decisiv, de comandantul acesteia, care trebuie să fie un adevărat manager al sistemului comunicațional al organizației sale, iar acest lucru presupune un efort continuu din partea lui pentru acumularea de cunoștințe și formarea de deprinderi în comunicarea organizațională și interpersonală.

5. Negocierea în organizația militară

Comunicarea umană este de tip tranzacțional, prin care oamenii transferă energii, emoții, sentimente și schimbă semnificații. Ea are întotdeauna un scop, acela de a-l face pe interlocutor să simtă, să gândească sau să se comporte într-un anumit fel.

În sens larg, negocierea apare ca o formă concentrată și interactivă de comunicare interumană în care două sau mai multe părți aflate în dezacord urmăresc să ajungă la o înțelegere care rezolvă o problemă comună. Înțelegerea părților poate fi un simplu acord verbal, consolidat printr-o strângere de mână, poate fi un consens tacit, o minută, o scrisoare de intenție sau un protocol, redactate în grabă, poate fi o convenție sau un contract, redactate cu respectarea unor proceduri și uzanțe comune, dar mai poate însemna un armistițiu, un pact sau un tratat internațional, redactate cu respectarea unor proceduri și uzanțe speciale.

Prin negociere înțelegem orice formă de confruntare nearmată prin care două sau mai multe părți cu interese și poziții contradictorii, dar complementare, urmăresc să ajungă la un angajament reciproc avantajos al cărui termenii nu sunt cunoscuți de la început.

În această confruntare, în mod principial și loial, sunt aduse argumente și probe, sunt formulate pretenții și obiecții, sunt făcute concesii și compromisuri pentru a evita atât ruperea relațiilor, cât și conflictul armat. Negocierea permite crearea, menținerea sau dezvoltarea unei relații interumane sau sociale, în general, ca și a unei relații de afaceri, de muncă sau diplomatice în particular. Negocierile nu urmăresc totdeauna, cu necesitate, rezultate manifestate în direcția unei înțelegeri. Adesea, ele sunt purtate pentru efectele lor colaterale cum ar fi: menținerea contactului, câștigarea de timp, împiedicarea deteriorării situației în conflict. În afară de acestea, întâlnirile negociatorilor pot fi privite ca un canal potențial de comunicări urgente în situații de criză.

Considerăm că toate formele de negocieri, indiferent de gradul lor de explicitate, au ca notă comună – comunicarea. Absența comunicării poate fi considerată ca un semn alarmant al imposibilității de desfășurare a negocierii, după cum prezența sa este un indiciu al șanselor ca negocierea să se producă. În același timp, trebuie să acordăm suficientă grijă climatului de discreție și de construcție graduală temeinică.

În procesul negocierilor, poziția negociatorului reprezintă o valoare subiectivă, în chip substanțial importantă. În domeniul militar, valoarea subiectivă a negociatorului joacă un rol capital. Dacă despre negocieri diverse s-a scris în nenumărate rânduri, în domeniul militar nu s-au abordat negocierile poate și pentru faptul că multe au un caracter „confidențial”. Un negociator militar, mai mult decât alți negociatori trebuie să dovedească corectitudine și sinceritate. O altă trăsătură este exactitatea, nu atât în sensul ei intelectual, cât mai ales în cel moral. Aproape în toate situațiile, considerăm că trebuie să întrunească o calitate compusă din trei elemente care se împletesc: calmul, răbdarea și perseverența.

În domeniul militar există un ritm propriu al negocierilor. Tratatele, înțelegerile, alianțele, stabilirea condițiilor de participare la activități militare

multinaționale nu se desfășoară la voia întâmplării. De aceea, o calitate specifică a negociatorului militar este simțul oportunității sau al momentului. Neconcordanța dintre ritmul negocierilor și acela al evenimentelor poate duce la eșec. Unele negocieri sunt lente fiindcă așa cere procesul de maturizare a condițiilor de reușită. Nu numai momentul deschiderii negocierilor și al începerii fiecărei fraze reclamă o pricepere și o experiență deosebită din partea negociatorului militar, dar și ritmul în care ei introduc și gradează până la faza finală argumentele sau construiesc treptat schema evoluției.

În negociere, pentru a ușura drumul spre soluție și acord, trebuie să dovedești spirit de cooperare. Pentru aceasta este nevoie de încredere, constructivitate, spirit de echipă și elasticitate. În practică este dificil, chiar foarte dificil, pentru că negociatorul militar urmărește întotdeauna atingerea scopurilor instituției pe care o reprezintă, interesele armatei, care se confundă cu interesele statului român.

Negociatorul militar este pus în situația de a face rapid însumări de fapte, argumente și elemente fundamentale și de a fi obligat să integreze cu aceeași rapiditate, în cursul discuțiilor, părți fragmentare de date și informații. El trebuie să cunoască problema asupra căreia se poartă discuția și pentru aceasta este nevoie de ani mulți de pregătire pentru cunoașterea profundă a fenomenului militar în general și a problemelor de alianțe, tratate, tehnica militară etc.

În concluzie, însumând aceste calități, negociatorul militar poate să ajungă la ceea ce este esențial în tehnica negocierilor, la capacitatea de a mânui și valorifica strategiile părții sale, astfel încât să obțină maximum de beneficiu.

Bibliografie:

- [1]. ARĂDĂVOAICEI, Gh., **Comandantul**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1994.
- [2]. BRETON, Ph., **L'utopie de la communication**, La Decouverte, Paris, 1992.
CASTEL, F., **La revolution communicationelle: les enjeux du multimedia**, L'Harmattan, Paris, 1995.
- [3]. CÂNDEA, R., CÂNDEA, D., **Comunicare managerială - concepte, deprinderi, strategii**, Editura Expert, București, 1996.
- [4]. HABERMAS, I., **Cunoaștere și comunicare**, Editura Politică, București, 1983.
- [5]. ROTARU, N., **Comunicarea în organizațiile militare**, Editura Tritonic, București, 2005.
- [6]. ROTARU, N., **Criză și dialog**, Editura Rao, București, 2003.
- [7]. SCOTT, B., **Arta negocierilor**, Editura Tehnică, București, 1996.
- [8]. STANTON, N., **Comunicarea**, Editura Știință și tehnică, București, 1995.

SCHIMBAREA MODULUI DE DESFĂȘURARE A ACȚIUNILOR MILITARE - CONSECINȚĂ DIRECTĂ A DEZVOLTĂRII FĂRĂ PRECEDENT A TEHNOLOGIEI INFORMAȚIEI ȘI COMUNICAȚIILOR

Mihai BĂLTĂTESCU *

Modern military operations require not only the high-tech equipment, including especially weapon, sensor, communication, and information processing technologies, but also flexible structures and especially military doctrine, which is an institutionalized vision within military organizations that predicts how the material tools of war will be used on the future battlefield. Success in future warfare conflicts will depend largely on how quickly and how effectively different technologies can be implemented in the battlefield. The purpose of this article is to stress the pivotal role of modern technology in modern warfare.

Introducere

O mare parte a specialiștilor militari a scos în evidență faptul că modul de desfășurare a conflictelor militare a suferit o schimbare majoră, determinată în primul rând de capacitățile de colectare, analiză și sintetiză, diseminare și transmitere de informații la toate eșaloanele.

Era informațională, ale cărei caracteristici distinctive constau în dependența de electronică și în manipularea, prelucrarea și schimbul de informații cu viteza luminii, a produs schimbări fundamentale în toate domeniile de activitate, îndeosebi în cel militar. Asocierea între putere și informație constituie o realitate obiectivă a zilelor noastre, iar armata care nu este capabilă să o folosească devine o victimă sigură, întrucât nu va fi pregătită să dețină niciodată avantajul informațional, condiție principală pentru obținerea succesului în acțiunile militare moderne.

Primatul informației și al tehnologiei a devenit, în viziunea numeroșilor specialiști militari, indiscutabil. Informația este considerată astăzi a cincea dimensiune a războiului, pe lângă uscat, apă, aer și spațiul cosmic.

Informația – baza procesului de comandă și control

Dintre toți factorii de putere, informația este cea care se poate transmite cu cea mai mare ușurință și rapiditate, fiind inepuizabilă și dobândind valoare strategică prin prelucrare, constituind totodată baza procesului de comandă și control. De altfel, majoritatea sistemelor de comandă și control se bazează, în prezent, pe comunicații de mare viteză și calculatoare. Rezultă astfel că, această infrastructură informațională, cunoscută și cu denumirea de „infosferă” se va afla în centrul acțiunilor militare viitoare și persoanele sau sistemele implicate în procesul de comandă și control vor fi identificate ca principale ținte, iar neutralizarea lor va fi cheia spre succes.

Acțiunile îndreptate împotriva infosferei inamicului nu trebuie să fie neapărat violente. Drept exemplu, o conferință de presă televizată a unui șef de stat advers poate fi „alterată”, putându-se chiar schimba conținutul mesajului transmis. Un alt

* Ofițer 2, Direcția personal și mobilizare, Statul Major General

exemplu îl poate reprezenta atacul informatic asupra sistemului bancar al unei țări, inducând neîncrederea în moneda națională sau chiar în economia națională, având o mulțime de efecte colaterale și de durată.

Pe de altă parte, trebuie analizate și efectele pe care le pot avea acțiunile militare împotriva unui inamic care are sisteme informaționale insuficient dezvoltate, sau chiar care nu se bazează deloc pe acestea. Astfel, exemple ca Războiul din Vietnam sau acțiunile militare ale SUA din Somalia în 1992, ne demonstrează că avansul tehnologic și doctrinar în fața unui adversar care nu se bazează pe tehnologie avansată este irelevant în condițiile reale ale câmpului de luptă.

Amploarea, rapiditatea și dinamismul acțiunilor militare în războiul modern au dus la creșterea considerabilă a cantității de informații și totodată la o reducere a timpului la dispoziție pentru culegerea, prelucrarea și analiza acestora. De aceea, impactul pe care îl are revoluția tehnico-științifică și tehnologică contemporană asupra acțiunilor militare moderne și, în special, rolul avut de informație în cadrul conflictului armat, au drept rezultat transformarea superiorității informaționale în putere de luptă.

În orice activitate managerială, dar mai ales, în acțiunile militare, abilitatea unei structuri de a executa cu succes o misiune, în concordanță cu legile obiective ce acționează în domeniul respectiv, depinde în mare măsură de gradul de satisfacere a nevoii de informații și de posibilitățile de obținere a avantajului informațional, determinate de capacitățile informaționale puse la dispoziție.

De-a lungul istoriei, factorii de conducere din domeniul militar au reacționat diferit la noile tehnologii. O parte din ei a optat să pună noile tehnologii la baza desfășurării activităților curente, utilizând noile tehnologii pentru îmbunătățirea activității desfășurate. Alții au recunoscut că aceleași tehnologii noi conduc la o schimbare fundamentală. Pentru a putea beneficia în totalitate de noile tehnologii, ei s-au reorganizat, au schimbat doctrina și organizarea lor. Procedând astfel, ei au câștigat avantaje substanțiale pe câmpul de luptă față de cei care, numai au adoptat noile tehnologii, aplicând doctrina existentă. Specialiștii militari, care au studiat intens conflictele militare recente, au scos în evidență faptul că, în legătură cu strategia militară, arta războiului se manifestă prin a brui cu precizie claritatea actelor inamicului, destabilizându-l și determinându-l să comită erori printr-o greșită evaluare a situației întâlnite. La aceasta vor concura cu succes, în acțiunile militare viitoare, computerele și sistemele informaționale, diversele realizări tehnologice incluse în sisteme sofisticate de arme, implicarea umană regăsindu-se doar la nivel strategic sau al deciziei politice.

În conflictele militare viitoare focalizarea se va muta de pe soldat pe sistemele informaționale folosite de inamic, iar principalele lovituri vor fi îndreptate împotriva infosferei inamicului, având drept rezultat o anihilare a sistemului de comandă și control.

Revoluția în Probleme Militare (RMA) – combinarea avantajului tehnologic cu noile concepte operaționale

Strategia militară și dezvoltarea armelor au cunoscut mai multe „revoluții” de-a lungul istoriei. Astfel, în secolul al XIV-lea este folosit în luptă, cu rezultate remarcabile, arcul cu săgeți, apoi sunt introduse armele de foc și artileria în secolul al XV-lea, urmează războiul generalizat al lui Napoleon (leveé en masse), bazat pe conscripție, comunicațiile sunt revoluționate prin apariția și utilizarea telegrafului, mecanizarea de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea conduce la apariția tancurilor, avioanelor și submarinelor, și poate, cea mai importantă este folosirea puterii atomice în domeniul militar, prin apariția armelor nucleare.

Revoluția în Probleme Militare (RMA) a atras atenția unui număr mare de cercetători și analiști militari. În general, ea este definită drept o revoluție tehnico-militară care combină avantajul tehnologic (cercetare, sistemele C4ISR, bombele ghidate etc.) cu noile concepte operaționale (RBR, războiul informațional, operațiile întrunite rapide etc.), având drept rezultat o dominare totală a câmpului de luptă, care se manifestă chiar și la nivel strategic.

RMA este totuși diferită față de „revoluțiile militare” anterioare. Aceste revoluții sunt considerate de unii cercetători militari drept cumulative, cu impact asupra dezvoltării statului modern sau a societății. Pe de altă parte, RMA poate să conducă la înfrângerea adversarului (ex: conflictul din 1991, din Golful Persic), dar nu provoacă în mod necesar o schimbare a statului sau societății¹.

Conceptul RMA își are originea între anii 1970-1980, când șeful Marelui Stat Major al Uniunii Sovietice, mareșalul Nikolai Orgakov, în încercarea sa de a atrage atenția asupra decalajelor existente între Uniunea Sovietică și țările dezvoltate din Vest, împreună cu alți analiști și cercetători militari sovietici au folosit termenul de „revoluție tehnico-militară” pentru a defini dezvoltarea tehnologică, exprimată prin apariția senzorilor, componentelor electronice, avioanelor cu reacție, rachetelor balistice intercontinentale etc.²

Îngrijorarea sovieticilor era întemeiată, deoarece, ulterior NATO și Statele Unite au pus în aplicare conceptul FOFA (Follow-on Forces Attack), care se baza tocmai pe acest avantaj tehnologic al Alianței, pentru a contracara raportul numeric de 1/3, favorabil Tratatului de la Varșovia, exprimat prin tancuri, artilerie și resursă umană. Ulterior, un puternic susținător al conceptului RMA – Andrew Marshall, folosindu-se de argumentele lui Orgakov, a dat startul dezbaterii asupra revoluției în domeniul militar, concomitent cu găsirea soluțiilor pentru implementarea noului concept de către Statele Unite. În anul 1973, Marshall a pus bazele unui birou pentru strategii de rețea (ONA) în cadrul Departamentului Apărării american, care a atras în timp mulți simpatizanți, o parte dintre ei ajungând, ulterior, în funcții de conducere în domeniul securității și apărării americane.

¹ W. Murray, M. Knox, *The Dynamics of Military Revolutions 1320-2050*, New York, 2001.

² G. Chapman: An Introduction to the Revolution in Military Affairs, în: *Changing Threats to Global Security: Peace or Turmoil*. Proceedings XV International Amaldi Conferences, Helsinki, 2003.

În percepția publică, ipotezele privind iminența unei revoluții în domeniul militar au început să apară la începutul anilor '90, în Operația „Furtună în Deșert” din 1991, când SUA au întrebuițat întregul arsenal de armamente cu mare precizie împotriva Irakului și întreaga lume a putut să vadă efectele acestuia și nivelul tehnologic avansat la care s-a ajuns. Utilizarea sistemelor de poziționare globală prin satelit (GPS), a bombelor ghidate prin laser, lansate de „avioane-invizibile” și acoperirea mediatică a întregului teatru de operații, au creat imaginea unui război „chirurgical”, care nu a provocat daune colaterale majore. Atât politicienii, cât și militarii au descoperit, după încheierea operațiilor, potențialul aceluia nou tip de război.

În perioada ce a trecut după acest eveniment, discuțiile, analizele și teoriile despre implicațiile tehnologiilor erei informaționale asupra pregătirii și ducerii războaielor și conflictelor s-au multiplicat în mod substanțial. În același timp, oamenii de știință, analiștii și planificatorii din domeniul securității au recunoscut că implicațiile noilor tehnologii pentru securitatea națională și politica de apărare se extind tot mai departe, dincolo de elementele caracteristice ale preciziei forței. Ca urmare, doctrinele de apărare au început să fie modificate în concordanță cu aceste capacități iminente, cu influență directă asupra modului de planificare și conducere a acțiunilor militare.

Acțiunea militară, așa cum este ea definită, în accepțiunea specialiștilor militari români, reprezintă ansamblul măsurilor și activităților concepute, planificate și desfășurate de structurile militare pentru îndeplinirea misiunilor încredințate, concretizate în forme de luptă armată, operații militare altele decât războiul sau alte forme asociate acestora.³ Acțiunea militară se poate desfășura prin folosirea armelor, sau în vederea folosirii lor, cu o structură complexă în care sunt cuprinse elemente militare, dar și unele de altă natură, în special de factură politică, economică, diplomatică, psihologică și tehnico-științifică.

Acțiunile militare moderne au caracter întrunit și multinațional (combinat), fiind concepute, planificate și desfășurate în comun de două sau mai multe categorii de forțe ale armatei, aparținând mai multor țări în cadrul unor alianțe sau coaliții, sub o comandă unică și cu un scop unitar.

Influența dezvoltării tehnologiei informației și comunicațiilor asupra procesului de comandă și control

Acțiunile militare întrinite sunt planificate și desfășurate pe trei niveluri: strategic, operativ și tactic. Cele trei niveluri au la bază efectul dorit, precum și/sau contribuția pentru a atinge pentru a atinge obiectivele stabilite, ele nefiind legate de un nivel de comandă, înzestrare, mărimea și tipul forței.⁴

Analizând operațiile întrinite, prin prisma operațiilor în rețea, folosite în ultimul timp, ca rezultat direct al RMA și al transformării în domeniul militar, constatăm că acestea se manifestă simultan la toate nivelurile ierarhice, de la cel tactic, până la cel strategic, ceea ce oferă comandanților condițiile unei imagini mult

³ ***, *Doctrina pentru operații întrinite ale Forțelor Armate*, București, 2003, Anexa nr.1.

⁴ ***, *Doctrina Armatei României*, București, 2003, p.28.

mai clare a spațiului de luptă în timp real.⁵ Această imagine completă a spațiului de luptă se realizează prin folosirea întregului spectru de informații, necesare exercitării comenzii și controlului structurilor implicate în ducerea operațiilor. Astfel, pe lângă informațiile cu caracter militar sunt folosite și informațiile din domeniile: politic, economic, diplomatic, social etc.

Forțele sunt desfășurate și întrebuințate, *la nivel strategic*, într-un cadru politic general, în paralel cu alte măsuri de natură diplomatică, socială, economică etc. Nivelul strategic este determinat de valoarea obiectivelor, nivelul conducerii, de forțele și resursele angajate și de spațiul în care se desfășoară acțiunea întrunită. Informațiile de nivel strategic sunt analizate și sintetizate de către structurile de comandă de nivel înalt: Președinție, Guvern, Parlament, Consiliul Suprem de Apărare al Țării (CSAT) și Centrul național militar de comandă. Informațiile de nivel strategic reprezintă pilonul central al evaluării contribuției forțelor armate la îndeplinirea obiectivelor politice. În urma acestei evaluări autoritățile politice decid asupra intervenției militare, decizie care se concretizează prin Directiva de inițiere a planificării (ID), care stă la baza planificării operaționale detaliate.

Nivelul operativ este nivelul de planificare, conducere și desfășurare campaniilor și operațiilor militare majore (MJO), având drept obiectiv îndeplinirea obiectivelor strategice în interiorul teatrelor de operații (TO) sau zonelor de operații întrunite (JOA). La acest nivel se regăsește Comandamentul operațional întrunit (COpI), care stabilește ce forțe, când, unde și pentru ce scop vor fi angajate. Informațiile folosite la nivelul operativ sunt rezultatul ciclului informațional desfășurat de COpI, care se bazează pe informațiile primite de la nivel strategic, din teatrul de operații, subordonați și cele obținute prin sursele de cercetare proprii. La nivelul operativ, atingerea obiectivelor strategice se realizează prin operații întrunite, prin combinarea succeselor obținute la nivel tactic. Astfel, acest nivel poate fi, în anumite acțiuni, parțial identificat cu nivelul strategic sau cu cel tactic.

Nivelul tactic este nivelul de planificare și ducere a luptelor pentru atingerea obiectivelor stabilite. Acest nivel include o gamă largă de acțiuni terestre, aeriene, navale etc. Îndeplinirea cu succes a obiectivelor stabilite la nivel tactic se transpune într-o contribuție la succesul obținut la nivelurile operativ și strategic. Informațiile de nivel tactic sunt furnizate de COpI, mari unități (unități) vecine, subordonate și sursele de cercetare proprii.

Analizând efectele produse de revoluția tehnico-științifică, prin dezvoltarea fără precedent a tehnologiei informației și comunicațiilor, asupra modului de desfășurare a acțiunilor militare, la toate nivelurile (strategic, operativ și tactic), constatăm că acestea se manifestă în mai multe direcții, cele mai importante fiind următoarele:

➤ *producerea de schimbări în organizarea și structura organizațiilor militare, inclusiv în cele luptătoare (D., Bg., B.).* Schimbările structurale sunt determinate în special de creșterea, în volum și viteză între eșaloanele ierarhice, a fluxurilor informaționale, cu efecte directe asupra procesului de comandă și control.

⁵ Gl.bg.dr. Nicolae Roman, *Implicații ale Războiului Bazat pe Rețea asupra evoluției strategiei militare și artei operative – comunicare la Sesiunea de comunicări științifice – aprilie 2005*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p.85.

Alte schimbări sunt rezultate în urma desfășurării în rețea a operațiilor moderne, determinând trecerea de la structura clasică pe categorii de forțe și comandamente de arme, la o structură modulară și dinamică în rețea, astfel: structuri care alcătuiesc grila senzorilor de informație, structuri de comandă, control, comunicații, computere (C4), care fac parte din rețeaua centrală și structuri care alcătuiesc rețeaua platformelor de luptă (structuri de lovire);⁶

➤ *reducerea rolului avut de timp și spațiu, ca elemente de constrângere, asupra acțiunilor militare în ansamblu.* Astfel, sunt transmise cu viteza luminii, la distanțe mari și cu pierderi minime diverse tipuri de mesaje și informații, acestea ajutând la elaborarea unei decizii la fața locului, cu impact maxim asupra desfășurării operațiilor. În consecință, credem, că în viitorul apropiat, majoritatea deciziilor vor fi luate de către autoritățile de comandă de la nivelul tactic, iar la nivelul strategic se vor lua numai deciziile cu adevărat importante pentru teatrul sau zona de operații;

➤ *folosirea avantajului tehnologic asupra adversarului, cu efect decisiv în planul surprinderii.* Efectele deosebit de puternice pe care le au armamentul și tehnica modernă, formele și procedeele noi de acțiune militară folosite, pe lângă rezultatele lor pur militare induc și efecte morale, prin instalarea unor trăiri sufletești deosebite cum ar fi: descurajarea, deprimarea, deznădejdea, disperarea, teama, etc;⁷

➤ *creșterea vulnerabilității sistemelor informaționale (C4I, C4ISR) actuale, având drept rezultat direct furturi, distrugerii și modificări accidentale sau voite de date și programe.* Avantajul tehnologic se poate transforma într-un dezavantaj major, cauzat fie de probleme interne (neglijență, necunoaștere, sabotaj), fie de factori externi (atacuri informatice, bruiaje, operații speciale). Datorită dezvoltării tehnologiei informației și comunicațiilor, există în momentul actual mai multe ținte vulnerabile, accesibile rapid și pe scară largă, care necesită tot mai multe procedee și mijloace de protecție. De aceea, este imperios necesar ca procesul de comandă și control să se desfășoare și în condițiile în care fluxurile informaționale sunt întrerupte, bruiate, distorsionate etc.⁸

Imaginile obținute cu ajutorul sateliților, în special cu ajutorul celor cu destinație militară, ne aduc informații din orice parte a Terrei, cu o rezoluție de până la 3 cm. În consecință, nimic nu este ascuns pentru țările care posedă astfel de tehnologii. Toate informațiile colectate în timp real din zona de interes sunt procesate de calculatoare extrem de performante, capabile de peste 1 miliard de operațiuni/secundă. Această integrare între tehnologiile satelitare și calculatoare îmbunătățește și facilitează procesul de comandă și control, iar timpul și spațiul, elemente hotărâtoare în operații, sunt determinate de timpul de colectare, procesare și diseminare a informațiilor. Activități de neimaginat altădată, au devenit posibile

⁶ Ibidem, p.87.

⁷ Col(r.) prof. univ. dr. Lucian Stăncilă, lt.col. prof. univ. dr. Gelu Alexandrescu, *Acțiuni militare în câmpul de luptă înalt tehnologizat*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p.17.

⁸ Dr. Grigore Alexandrescu, dr. Nicolae Dolghin, dr. Constantin Moștoflei, **Fizionomia acțiunilor militare**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p.22.

astăzi, datorită enormelor capacități ale statelor, avansate din punct de vedere tehnologic, de a stoca și procesa datele, cu minime distorsiuni.

Toate acestea reprezintă, în fapt capacități C4ISR (comandă, control, comunicații, calculatoare, informații, supraveghere și recunoaștere). Utilizarea C4ISR ne oferă avantajul de a conecta nivelul strategic cu cel tactic în timp real. Putem defini această revoluție cu alte cuvinte ca fiind o Revoluție în Probleme Strategice (Revolution in Strategic Affairs).⁹

Concluzii

Analizarea conflictelor militare ale sfârșitului mileniului al doilea și cele din primii ani ai noului mileniu (Iugoslavia, Afganistan, Irak) prin conținutul, obiectivele, amploarea și modalitățile lor de desfășurare, bazate pe realizările tehnologice ale erei informaționale, ne conduce la următoarele concluzii:

➤ acțiunile militare ale viitorului se vor desfășura în toate mediile (pe uscat, pe apă și sub apă, în aer și chiar în cosmos, informațional, psihologic, mediatic etc.);

➤ vor fi utilizate forțe și mijloace diversificate, cu o mare mobilitate, putere de foc semnificativă, precizie și efecte de nimicire - distrugere la țintă deosebite;

➤ comandanții structurilor combatante vor avea o imagine unică a câmpului de luptă, datorită activității conjugate a sateliților de cercetare și corecție, a radarelor aeropurtate și a mijloacelor de detecție prin contact de tip pasiv și activ;

➤ se vor folosi arme și sisteme de arme foarte performante, cu o precizie maximă, care permit efecte la obiective cu așa zise „pagube colaterale minime”;

➤ spațiul de luptă va fi „saturat electronic”, în vederea executării unor lovituri cu mijloacele proprii din afara razelor de ripostă a inamicului;

➤ în luptă vor fi angrenați în majoritate luptători profesioniști, atât în confruntare directă, om la om, cât și în domeniile care nu presupun contactul direct (informațional, psihologic, mediatic etc.).

Se poate spune, că, în câteva decenii evoluțiile vor culmina cu o regândire a câmpului de luptă și a desfășurării acțiunilor militare, bazată în special pe trecerea de la războiul de distrugere în masă la un război al preciziei și informației.

Armata României nu poate sta departe de această revoluție în domeniul militar, dacă vrea să fie un partener credibil al celorlalte armate ale țărilor membre NATO și UE. În următorii ani, este imperios necesar ca forțele noastre armate să-și modernizeze tehnica și armamentul din dotare, să achiziționeze tehnică modernă și interoperabilă cu standardele NATO/UE și să-și adapteze strategia militară, doctrinele și regulamentele și structura organizatorică la noile cerințe, determinate de progresul tehnologic.

⁹ Shatjeel Rizwan, *Revolution in Military Affairs (RMA)*, <http://www.defencejournal.com/2000/sept/military.htm>, 2000.

Bibliografie:

- [1]. ALEXANDRESCU, Grigore, dr., DOLGHIN, Nicolae, dr., MOȘTOFLEI, Constantin, dr., **Fizionomia acțiunilor militare**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.
- [2]. DOLGHIN, Nicolae, dr., VĂDUVA, Gheorghe, dr., **Războiul bazat pe rețea și viitorul strategiei militare**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [3]. MUREȘAN, Mircea, ȚENU, Costică, STĂNCILĂ, Lucian, **Formele specifice conflictelor militare moderne**, Editura U.N.Ap., București, 2005.
- [4]. STĂNCILĂ, Lucian, col.(r.) prof. univ. dr., ALEXANDRESCU, Gelu, lt.col. prof. univ. dr., **Acțiuni militare în câmpul de luptă înalt tehnologizat**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [5]. TEODORESCU, Constantin, ALEXANDRESCU, Constantin, **Războiul electronic contemporan**, Editura Silvy, București, 1999.
- [6]. Joint Staff, *Joint Publication 3-13 Information Operations*, 13 Feb 2006, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_13.pdf.
- [7]. ***, *Doctrina pentru operații întrunite ale Forțelor Armate*, București, 2003.
- [8]. ***, *Doctrina Armatei României*, București, 2003.

TRAINING IN INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

Dr. Valentin - Stelian BĂDESCU*

Prin această ramură a dreptului internațional public, cunoscut sub numele de dreptul internațional umanitar, sau dreptul războiului, comunitatea internațională încearcă să atenueze ororile conflictelor armate. Dreptul umanitar protejează unele categorii de combatanți care nu mai pot lua parte la ostilități (de exemplu, răniți, bolnavi, naufragiaților și prizonieri de război), civilii și populația civilă, precum și obiectivele civile și culturale indiferent de regimul de proprietate care le cârmuiește. Se interzice, utilizarea anumitor arme și obligă comandanții militari să respecte normele referitoare la metodele de război. De asemenea, stabilește dispoziții prin intermediul cărora sunt reglementate relațiile dintre statele implicate în conflicte armate

Through that branch of international law known as international humanitarian law, or the law of armed conflict, the international community seeks to mitigate the horrors of war. Humanitarian law protects combatants no longer able to take part in the fighting (for example, the wounded, sick and shipwrecked and prisoners of war), persons not taking part in the conflict, such as civilians, and also civilian objects such as cultural and private property. It prohibits or restricts the use of certain weapons and obliges military commanders to observe certain rules relating to the methods of warfare. It also lays down rules governing the relationship between States engaged in armed conflict.

The core treaties international humanitarian law are the four Geneva Conventions for the Protection of War Victims, of 12 August 1949. The year 2009 marked the 60th anniversary of those Conventions, which today bind 194 States. It might be thought that this was an avenue to celebrate, yet a sober look at what has happened on the world's battlefields since the Second World War is more likely to be cause for dismay. True, the rules of international humanitarian law were such as those fought in Korea, Viet Nam, the Middle East, on the Falkland/Malvinas and in the Gulf region (Iraq, Afghanistan). In spite of a number of horrendous exceptions, international humanitarian law did protect thousands of victims of those conflicts. But the face of the modern battlefield has undergone a fundamental change.

Somewhere, soldiers belonging to an international force continue to discover new mass graves, the results of barely imaginable ethnic cleansing operations. In another conflict, guerilla fighters routinely mutilate civilians, sometimes even children. Another report children hacking with knives at enemy corpses. One of them triumphantly holds the intestines of a fallen soldier, in full view of the camera. Barbarity without end turn of the 20th to 21st century?

* Avocat, Baroul București

One especially disturbing trend emerging from today predominantly internal armed conflicts is that according to expert estimates, between 80 and 90 per cent of the victims of modern wars are civilians. On February 1999, the President of the International Committee of the Red Cross, Cornelio Sommaruga, speaking before the United Nations Security Council in New York, appealed to States, reminding them that in many conflicts around the world “civilians are the first and principal target. Women, children, the elderly the sick, refugees and internally displaced persons have been attacked in large numbers and methodically driven from their homes. Genocide ethnic cleansing, attacks on humanitarian personnel and the repudiation of the principles of humanity, impartiality, independence and neutrality have become increasingly. The unimaginable pain ...can leave none of us indifferent. Not only that, it compels us to take action on their behalf”.

The obvious solution is to try and influence the parties to armed conflicts, but here, too, we are faced with new different conditions and challenges. In addition to the „regular” combatants, a growing number of „arms bearers” security forces, special police troops, border troops, paramilitary units, armed groups belonging to liberation movements, guerrilla fighters and armed clans – are today all convinced that they have to fight for a better future or even just for their own interests. How are we to reach and speak to them, to influence their conduct?

The behaviour of individual combatants appears to be determined primarily by their leaders, by instruction and training in the appropriate cultural, social and military environment, and by acceptance of a minimum of discipline and hence a willingness to comply with certain rules. It follows if combatants are to act in accordance with the rules of international humanitarian law, raising awareness thereof among their leaders and providing effective instruction and training play a decisive role.

The international community has asked the ICRC to support States in translating the principles of international humanitarian law into instruction and training activities. In his address to the Security Council, President Sommaruga recalled that “through its programme of dissemination to the armed forces, the ICRC has for many years been training awareness those bear arms all over the world”.

Experience worldwide shows that in several countries instruction in humanitarian law places too heavy emphasis on theory and that it is difficult to incorporate into practical training, exercises. Military commanders have never been particularly inclined to deal with the finer points of international law, and have preferred to leave that to “specialists”. There are thirty major international treaties comprising over 660 articles – who could provide instruction in them and more importantly, who could absorb all that information? Do the provision of these treaties not overly restrict military leaders freedom of action? Another question of current interest: what ways and means are available to reach many armed groups worldwide and urge them to observe certain rules?

Specific aspects of training in international humanitarian law

„Leadership” could tentatively and generally be defined as „targeted influencing of people”. Instruction and training from an integral part of this. If something is not practised in time of peace it cannot be expected to work in times of

war. In the military field this statement is timeless validity. Anyone wanting his troops to display tactically efficient, correct and disciplined behaviour in combat must continuously invest in instruction and training, which must include international humanitarian law. Instruction and training should be seen as an ongoing process. Commanders should underestimate the importance of continuous dialogue with their subordinates.

In particular when it comes to international humanitarian law, training should consist of more than the transmission of information, of presentations, seminars and courses which result in statements such as “yes, I have or it and we usually implement it”.

The key is integration. International humanitarian law is not a specialized field for the legal profession, it is an obligation and challenge for leaders at all levels. Long-term success can be achieved only if we are able to adapt instruction and training in the principles of international humanitarian law to the function of different units, and to integrate them in a very practical way into all training programmes for military commanders. A squadron leader, for example, should have both theoretical knowledge of and practical training in how to treat a lightly-wounded enemy soldier (disarm him, give him first aid, search him, move him from the danger area, evacuate him) but need not necessarily know all aspects of a demilitarized zone.

The general conditions for training in international humanitarian law differ widely from one country to the next and are so complex that it would be impossible to come up with any kind of recipe for perfect training in international humanitarian law. The following examples from contexts around the world and specific principles of international humanitarian law training might lead readers to understand the situation in their own country and possibly allow them to draw some conclusions. What is the objective of training in international humanitarian law?

The aim is for all soldiers in regular armed and security forces and all members of groups to be familiar with the principles of international humanitarian law and to have a grasp of the rules which are important for carrying out the combat tasks falling to them by virtue of their rank and function. At the tactical level, training aims in particular at making correct and disciplined behaviour the reflex action in a particular situation. At the operational level, the emphasis is on the automatic incorporation of the principles of international humanitarian law into decision-making, planning, command and control processes. The objective is for leaders of all ranks to intervene immediately if the rules of international humanitarian law are violated. A number of additional training principles summarized below:

1. At meetings and planning conferences, when issuing orders and holding discussions, senior military leaders should remind officers that it is a national responsibility to make international humanitarian law training activities.

2. The principles of international humanitarian law should be introduced into appropriate training material in a form which is comprehensible to military leaders. A model manual prepared by the ICRC and focusing on correct conduct on the battlefield may serve as an example.

3. The obligation to provide training in international humanitarian law should be mentioned in annual training guidelines and directives.

4. Training in international humanitarian law is not the domain of specialists. At the tactical level it is the responsibility of the direct superior, who should do the training himself to make it more convincing. Legal advisers are sources of essential expertise and work side by side with operational commanders.

5. Close cooperation among the legal, operational and training in ministries and general staff is vital. Such cooperation ensures that topics related to international humanitarian law are systematically incorporated in accordance with clear objectives into all leadership training curricula.

6. All large – scale exercises should as a matter of principle include items related to the implementation of international humanitarian law and humanitarian challenges. Provision for this should be made already at the level of preparatory planning conferences.

7. Training can be said to have been successful when subjects related to international humanitarian law have been skilfully incorporated in to tactical and combat exercises. Training in international humanitarian law always includes a practical component. The aim is to achieve a balance between information, basic knowledge and practical application, for example through demonstrations, stationary training and short exercises, allowing for effective individual and group training in small scale scenarios.

8. Commanders should receive continued training in how to incorporate humanitarian law and how to use the training material

9. Preparation for peace – keeping and peace support operations should include a refresher course in international humanitarian law.

10. At the lower levels of the command structure and for all leaders of armed groups in a „non-peace” situation, personal commitment and interest are of decisive importance. Leaders must demonstrate by example that even wars have limits, that we are helping to protect the victims of war and violence by following certain rules.

Rules of conduct for international and internal armed conflicts

There exist several internationally recognized principles and codes of conduct for the tactical level. They are part of the four 1949 Geneva Conventions and their 1977 Additional Protocols, or are derived from other international humanitarian law treaties and from customary law. All these rules as a basis for international humanitarian law training for combatants engaged in armed conflicts.

To mark the 50 th anniversary of the Geneva Conventions, the ICRC undertook to inform the leaders of all armed groups of the following basic principles and call on them to enter into dialogue with their subordinates to discuss both the principles and the possibilities for their implementation and consequences for training:

You, as a responsible, experienced military commander, are willing to acknowledge certain internationally recognized rules of conduct in warfare, to integrate them into training in your area of responsibility and to observe and enforce these rules in combat. In your daily discussions and preparations and in the orders you issue you will persuade your subordinate officers that compliance with these rules, which require you and all those under your command to act humanely even

in the most difficult conflict situations, strengthens their solidarity, fighting spirit and discipline. All of these rules contribute to a life in freedom and dignity after the conflict has ended. The following rules must be observed:

1. Concentrate on locating and fighting the enemy. Under no circumstances fight the civilian population. Women, children and the elderly are the first to suffer from the consequences of battle. Respect and protect women's dignity. Do not rape them. If you fight well and help the weak you show true courage.

2. Never kill or torture a person who has fallen into your hands during combat. Protect prisoners of war and internees. Respect their life and dignity. Administer first aid even to a wounded enemy. Intervene if your comrades overstep the limits of the law. Set a positive example – you could end up in a similar situation.

3. No matter how tense the situation, be disciplined and refrain from acts of revenge, as otherwise you start a spiral of uncontrolled violence. Have a moderating influence on your comrades. Look to your leader, wait for instructions and follow his example.

4. Never attack persons or objects bearing the red cross or red crescent emblem. They are there to help the victim of war. Allow them to carry out their humanitarian activities, support them and, above all, give them protection. The enemy will usually follow your good example.

5. Respect the property of others. Do not loot.

6. Respect the white flag as a sign that the enemy is to negotiate or surrender. Hold your fire, inform those next to you, wait for instructions and respect the other protective emblems.

7. Never take hostages.

8. Never attack civilian persons or objects. Destroy only the extent absolutely essential to your mission.

9. Children are especially threatened and vulnerable. Never recruit a person under 15 years of age. Endeavour to recruit only persons over the age of 18. Protect children from abuse by others. Prevent children from taking part in combat. Talk to them. Give them the feeling that someone is looking after them. Inform your leader, who will establish contact with an international organization.

10. Be especially careful when using mines or booby traps. Irresponsible use of such mines will cost innocent people their lives for a long time to come.

11. Treat all those in your power humanely. War will never be humane, but you know the rules and restrictions and can prevent unnecessary suffering. Set a positive example for everyone:

I obey the rules. Follow my example.

12. Support all measures to maintain discipline in your operational unit. Take immediate action if you notice violations of these rules. Inform your leader. Deliberate misconduct will be punished. Above all you are responsible for your own behaviour in combat. There will be situations in which you will find it difficult to obey these rules. In the long term, your positive behaviour is an important contribution to a better future, a life in freedom, dignity and humanity.

Looking in the future

În the long term, proper conduct in compliance with the rules of international humanitarian law on the battlefields of tomorrow will be achieved only if the necessary investment is made in instruction and training, if military commanders of all ranks make a personal commitment, if the principles of international humanitarian law are made a part of practice – oriented training material, and implementation moves from theory to more practical training which closer account of the realities of combat. Instruction and training in international humanitarian law should be viewed as an ongoing process.

The fact that armed forces of the future will face increased challenges of a humanitarian nature should be reflected in their training and military exercises. As was stressed above, integration is the key: what is needed is not create a specialized field for experts but to make international humanitarian law an integral part all training programmes and incorporate it appropriately into all other leadership, tactical, logistics and combat training.

Better protection of the civilian population in armed conflicts, and the prevention of humanitarian disasters occurring during or as a result of wars, for example because of a growing number of refugees, will be some of the challenges of the decades ahead.

Convincing all armed groups to comply with at least a minimum of internationally recognized rules and to incorporate them into training will be the biggest challenge of all. There is not magic formula for this. At present, patience, persuasion and direct discussions with the leaders in charge on the spot seem to hold the most promise. In this regard, the ICRC with its specialized experience has much to offer.

The international community is urged to maintain its efforts to incorporate the principles of international humanitarian law into instruction and training. Both the regular armed and security forces and troops serving in peace support operations can and must set an example which will have a positive influence on all parties to conflict. Although the International Criminal Court, once established, is likely to have a deterrent effect, persuasion is to be preferred over the threat of punishment.

ASPECTE PRIVIND TRANZIȚIA ROMÂNIEI DE LA TOTALITARISM LA DEMOCRAȚIE ȘI ROLUL MILITARILOR ÎN PROCESUL DE DEMOCRATIZARE

Sorin MIHAI*
Alin PAHONȚU**

Theoretically speaking, any historic–political process contains three indispensable stages to be developed, namely: Revolution, Transition and Integration. As a consequence, Romania also failed the other stages, meant to move from totalitarianism to democracy.

In the post revolution period, Army played a modernizing role, not interfering with the political issues, although it had been the institution to have forced the communist regime failing.

The present paper aims at identifying important aspects of the transition, as well as the role the Army plays as an active part of the important demoralization process.

1. Începutul tranziției în România

Prima etapă a procesului parcurs de România în procesul de democratizare și-a cunoscut debutul în anul 1989, atunci când regimul ceaușist a fost detronat, în favoarea unui regim democratic. Următoarea etapă, tranziția, tradusă drept perioadă de acomodare cu un nou regim politic, implicat cu modificările în plan social, politic și ideologic, s-a finalizat, cel puțin teoretic, în anul 2007. Este băgat în ecuație anul 2007 pentru că la data de 1 ianuarie, integrarea în Uniunea Europeană confirmă parcurgerea reușită a procesului de tranziție. După 1 ianuarie 2007 am intrat în cea de-a treia etapă, de integrare. Integrându-ne, dovedim, automat, adaptabilitatea la implicațiile democratice.

Totuși, dacă procesul unei revoluții sau al unei integrări necesită o perioadă mai scurtă de timp, tranziția în România s-a dovedit a fi greoaie, dificilă, depășind ca durată de timp toate previziunile.

În literatura de specialitate au fost evidențiate o serie de variabile folosite la analiza căilor de înlăturare a regimului comunist. O parte dintre acestea sunt: -tipul de regim politic; -tendențe anterioare de reformare a sistemului; -rolul negocierilor în procesul de tranziție; -tipul de tranziție (pașnică/violentă); -rolul societății civile; -soarta ulterioară a partidului; -raportul elite-mase; -revolte, mișcări de mase anterioare; -prezența – absența foștilor disidenți în noile structuri de conducere; -cadru constituțional de desfășurare a tranziției; -primele alegeri; -modul de instituire a noilor structuri de putere; -configurația opoziției; -sensul tranziției.

În fostele state comuniste, aflate în sfera de influență sovietică (printre care și România), a fost adoptat modelul „democrației populare” din ideologia marxist-leninistă. Aceste state au avut o serie de trăsături de bază comune cum ar fi: -rolul predominant al partidului unic; -înlăturarea pluralismului politic; -controlul riguros asupra societății civile pentru evitarea formării canalelor paralele de informare și de

* Căpitan asistent universitar, Academia Forțelor Terestre, Sibiu

** Comisar, Inspectoratul de Poliție Județean, Sibiu

acțiune în afara liniei partidului; -economia de comandă, planificată; -obediința față de URSS. Cu toate acestea nu trebuie scăpată din vedere posibilitatea existenței particularităților, conturate pe parcursul evoluției, particularități care ne dau posibilitatea formării unei imagini de ansamblu a fiecărui regim în parte. „Astfel, numai URSS și România au cunoscut un regim cu partid unic. Celelalte țări au menținut partidele care au cooperat la instaurarea comunismului. Aceste partide, diferite ca număr, 4 în RDG, 4 în Cehoslovacia, 2 în Polonia, 1 în Bulgaria, sunt adevărate «sigle goale» pe deplin controlate de partidele comuniste.”¹

Particularitățile regimurilor comuniste pot deveni criterii de analiză a acestora. Aici putem aminti: cultul personalității conducătorului identificat cu statul, sau mai bine zis amploarea lui și respingerea unor tendințe de reformare, de construire a unui socialism „cu față umană”. Nu trebuie scăpat însă din vedere faptul că, deși există aceste particularități, toate aceste regimuri s-au înscris perfect în categoria regimurilor totalitare.

În ce privește tendința de reformare, la noi a fost omorâtă din fașă. Liderul comunist a respins din start orice astfel de idee, ajungând chiar să condamne alte state comuniste care au acceptat așa ceva².

O altă dimensiune avută în vedere –rolul societății civile. Germanii societății civile au început să se dezvolte pe măsură ce unele dintre contradicțiile regimului au devenit vizibile. Se creează o societate civilă alternativă, un spațiu în care oamenii pot interacționa liber și fără amestecul puterii. Această societate civilă alternativă a fost creația intelectualilor, romancieri, dramaturgi, poeți, istorici și filosofi care au reconstruit sfera publică.

Spre deosebire de alte state comuniste, la noi apariția curentelor intelectuale alternative a fost mult mai dificilă, ceea ce a generat repercursiuni, deoarece șansele de succes în schimbarea regimului sunt mai mari acolo unde a funcționat o societate civilă înainte de regimul autoritar, unde s-a format o cultură politică (chiar și limitată). Din această perspectivă, deoarece societatea civilă a fost subdezvoltată sau fragilă, iar elitele comuniste au fost incapabile să ofere alternative la politica lor dezastruoasă, tranziția a fost semnificativ diferită. Înainte de a aborda modul concret în care s-a desfășurat tranziția, după ce am urmărit fenomenul disidenței și al societății civile, elemente legate mai ales de rolul intelectualilor critici, al elitelor și în puține cazuri de mișcări largi, de masă, este important de subliniat în ce măsură perioada totalitară a fost lipsită sau nu de revolte de masă, văzute nu neapărat ca o contrapondere la activitatea elitelor, ci ca o manifestare a altei forme de protest, uneori ca rod al colaborării cu disidenții, ca o reprezentare a aceleași motivații - nemulțumirea față de un sistem care anulează „trăirea în adevăr”. În România s-au înregistrat două astfel de evenimente, unul în 1977, greva minerilor din Valea Jiului, și altul 1987, revolta brașovenilor.

România nu a cunoscut o tranziție pașnică și nici nu a traversat etapa negocierii cu fostele structuri de putere. Pentru prima dată în istorie un regim comunist a fost

¹ Jean Francois Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, trad. Silvia Albișteanu, Ana Zbarcea, Iași: Polirom, 1999, p.193.

² Ceaușescu aprecia campania de destalinizare a lui Gorbaciov ca fiind o direcție periculoasă și aventuristă.

înlăturat cu succes, în mod violent. Un aparat de represiune foarte dur, o societate civilă fragilă, nesudată, lipsa reformismului, atomizarea societății sunt trăsăturile unei dictaturi greu de înlăturat. Această tranziție violentă suportă mai multe interpretări. Ea poate fi explicată prin imobilismul poziției liderului comunist, care, spre deosebire de omologul său est-german, nu a ezitat să folosească forța. Prăbușirea regimului său a fost rezultatul unor greșeli majore: ”convingerea că românii vor îndura orice suferință, oricât de mare, fără nici un murmur; prezumția că interesele geopolitice ale Estului și Vestului vor rămâne neschimbate; convingerea că naționalismul comunist promovat de Ceaușescu era o bază sigură; greșeala de a considera că orice conflict constant promovat de putere, în cadrul societății românești, va neutraliza orice opoziție împotriva regimului; greșeala de a crede că utilizarea forței va înfrânge revolta din Timișoara, dar cruzimea masacrului a aprins opoziția în întreaga țară, încrederea deplină în armată, care însă fusese constant denigrată și deprofesionalizată.”³ Violența revoluției românești este văzută de Stelian Tănase drept o certificare a imposibilului dialog dintre elite și societate în perioada ceaușistă „Incapacitatea de autogeneză a societății civile nu făcuseră posibilă întâlnirea lor într-un spațiu al negocierii care să faciliteze, la fel ca în zona centrală a continentului, transferul de putere și nu sângeroasa ei cucerire.”⁴ În lumina acestor considerații, între natura regimului și tipul de tranziție se poate stabili o conexiune „natura regimului comunist (dictatorial sau doar autoritar) din țările comuniste a determinat modul de succesiune la putere - negocieri, demisie forțată, violență reciprocă stat-societate”⁵.

2. Totalitarism vs democrație

Democrația și totalitarismul sunt forme de dominație asupra celor mulți care utilizează metodologii complet diferite. Pentru o prezentare comparativă a celor două forme de dominație consider necesară mai întâi definirea lor și apoi stabilirea criteriilor.

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române democrația reprezintă o „formă de organizare și de conducere a unei societăți, în care poporul își exercită (direct sau indirect) puterea”⁶.

Democrația - termen de origine greacă, provine de la demos=popor și kratos=putere. Ea înseamnă puterea poporului și datează din antichitate, când au existat și primele forme de organizare democratică, ceea ce a făcut pe mulți specialiști să definească democrația ca formă de organizare politică a societății în care conduce poporul. Astfel de definiții le întâlnim curent și în literatura actuală.

Este momentul câtorva lămuriri. A considera că democrația reprezintă conducerea de către popor sau mase populare duce la neclarități și interpretări. Din afirmațiile „conduce poporul” sau „conduc masele” nu rezultă cu claritate „cine conduce” și „cine sunt cei conduși”. Pentru că, în lumina definițiilor de mai sus,

³ Jonathan Eyal (1990), Why Romania Could Not Avoid Bloodshed – www.ceeol.com/asp/getdocument.aspx?logid=5&id.

⁴ Stelian Tănase, *Revoluția ca eșec. Elite și societate*, Iași: Polirom, 1996, p.118.

⁵ Ibidem, p. 119.

⁶ *** *Dicționarul Explicativ al limbii Române*, București, Univers enciclopedic, 1996, p. 276.

înseamnă că poporul și conduce și este și condus. De altfel, experiența istorică arată că în toate timpurile a fost speculată voința poporului, voința națională, realitate subliniată și de Alexis de Tocqueville, care arată că „voința națională este una din locuțiunile de care intriganții din toate timpurile și despoții din toate epocile au abuzat cel mai mult”⁷.

O definiție a democrației pe care o consider mai apropiată de realitate ar fi următoarea: democrația este o formă de organizare și conducere a societății de către cei care dețin puterea (putere care o primesc prin vot liber) prin consultarea cetățenilor (referendum), ținând cont de voința acestora, de interesele și aspirațiile de progres ale statului.

Democrația la rândul ei, ca orice formă de organizare și conducere a societății, presupune existența celor două părți, conducători și conduși, pe baza unor alegeri libere. În toate definițiile și pomenirile istorice, democrația reglementează faptul conform căruia cei care dețin puterea, conducătorii, indiferent de apartenența lor de grup social, *trebuie* să reprezinte voința majorității poporului.

Pentru ca, în mod real, o societatea să poată intra în categoria celor organizate și conduse democratic, obligatoriu trebuie să se respecte anumite reguli sau principii de bază, luate ca un tot unitar, care pot să îmbrace forme concrete, în funcție de etapa respectivă și condițiile istorice ale fiecărei țări. Amintesc aici o parte din aceste principii:

- existența unui cadru legislativ (o lege fundamentală, constituția), în care să fie prevăzute drepturile și libertățile fundamentale ale omului și popoarelor, egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor și popoarelor, cu garanții legislative ca aceste drepturi și libertăți să poată fi exprimate și exercitate liber;

- existența separației puterilor în stat; puterea legislativă care, în totalitatea ei, în mod obligatoriu, atât pe plan local cât și central, să aparțină unui for ales în mod liber de către toți cetățenii; puterea executivă, a administrației de stat care, obligatoriu, trebuie să emane de la puterea legislativă, sau parțial să fie aleasă direct de popor; puterea judecătorească, în funcție de condiții, poate să emane de la forul legislativ sau să fie aleasă direct de cetățeni. Separarea puterilor în stat a apărut ca o necesitate și ca o garanție împotriva totalitarismului;

- existența unui mecanism politic menit să asigure condiții pentru exercitarea liberă de către toți cetățenii a dreptului de a alege și a fi aleși în organele de conducere centrale și locale ale statului precum: vot universal direct și secret, un regim politic garantat de lege (parlament, funcții de conducere etc., care să fie alese);

- dreptul cetățenilor de a apela la surse alternative de informare, protejate prin lege, și existența unor mijloace de informare (mass-media), care să se manifeste liber. Prin manifestarea liberă trebuie să se înțeleagă faptul că un organ de informare își exercită în mod independent poziția ce o adoptă, fără ca puterea de stat, îndeosebi, să impună o anumită linie pe baza unei cenzuri. Aceasta nu înseamnă că mijloacele de informare sunt în totalitate independente și față de partide sau formațiuni politice.

⁷ Alexis de Tocqueville, **Despre democrație în America, vol. I**, Editura Humanitas, București, 1992, p. 70.

Esențialul, însă, constă în afișarea deschisă a acestor poziții și transmiterea unor informații corecte, adevărate;

- pentru a-și satisface drepturile enumerate mai sus cetățenii trebuie să aibă și dreptul de organizare profesională și politică liberă, ce trebuie să asigure cel puțin posibilitatea lor de a se organiza în asociații profesionale cu caracter independent față de puterea de stat și în partide politice, prin care să se garanteze alternativele reale de conducere a țării. Pluralismul politic constituie o condiție sine-qua-non a democrației, deoarece numai acesta poate cere și garanta că cei care conduc au mai multă responsabilitate, putând fi înlocuiți atunci când nu corespund.

Dintr-o perspectivă comparativă în cadrul totalitarismului nici nu se poate discuta despre controlul asupra deciziilor guvernului: (nu există o separație a puterilor în stat; există un lider suprem, atotștiutor care își impune deciziile, iar el nu poate fi controlat ori criticat; constituția nu există pentru a-i limita puterea, sau în orice caz nu constituția de tip democratic în care legitimitatea puterii prin vot să fie una reală.

Totalitarismul este un regim politic în care puterea aparține *in mod total* unei persoane sau unui grup de persoane. Spre deosebire de sistemul politic de tip monarhie absolută sau dictatură, în regimurile totalitare distanța între stat și societate este practic anulată, în sensul că puterea întrupată de stat, prin partidul unic, pătrunde până și în viața particulară a fiecărui cetățean. Ideologia totalitaristă este opusă conceptului de societate deschisă.

În istoria recentă, comunismul, nazismul și fascismul au fost regimuri totalitare. Comunismul, de extremă stângă, se baza pe ideea socială de egalitarism: toți trebuiau să fie „egali”. De extremă dreapta este nazismul care, în expansiune teritorială, susținea că fiecare națiune trebuie să se formeze dintr-o rasă pură, ariană, numai din oameni ce aparțin aceleiași rase – un factor ce a stat la baza holocaustului. În aceeași ideologie se susține că fiecare rasă are la bază puterea militară.

Raymond Aron a definit totalitarismul astfel:

- fenomenul totalitar intervine la un regim care îi acordă unui partid monopolul activității politice;

- partidul care are monopolul este animat de, sau înarmat cu, o ideologie căreia îi conferă o autoritate absolută și care, pe cale de consecință, devine adevărul oficial al statului;

- pentru a răspândi acest adevăr oficial, Statul își rezervă, la rândul său, un dublu monopol: monopolul mijloacelor de forță, și monopolul mijloacelor de convingere. Toate mijloacele de comunicare - radioul, televiziunea, presa - sunt dirijate și comandate de Stat și de reprezentanții acestuia;

- Cea mai mare parte a activităților economice și profesionale sunt supuse statului și devin, într-un fel, o parte a statului însuși. Și, cum statul este inseparabil de ideologia sa, majoritatea activităților economice și profesionale „poartă culoarea” adevărului oficial.

- Toate fiind activități de stat, și orice activitate fiind supusă ideologiei, o greșală comisă într-o activitate economică sau profesională devine, în același timp, o greșală ideologică. De unde, pe linia de sosire, se constată o politizare și o

transfigurare ideologică a tuturor greșelilor pe care este posibil să le facă indivizii și, în concluzie, o teroare în același timp polițistă și ideologică.[8]

Dintr-o perspectivă comparativă în cadrul totalitarismului nici nu se poate discuta despre controlul asupra deciziilor guvernului: (nu există o separație a puterilor în stat; există un lider suprem, atotștiutor care își impune deciziile, iar el nu poate fi controlat ori criticat; constituția nu există pentru a-i limita puterea, sau în orice caz nu constituția de tip democratic în care legitimitatea puterii prin vot să fie una reală.

În privința alegerilor în regimurile totalitare acestea sunt o simplă farsă: nu există o varietate de opțiuni din care cetățeanul să aleagă persoana cea mai potrivită. Opțiunea este una singură – partidul și cei ai partidului, posesorii adevărului, „înțelepții destinați să conducă”. Dreptul de a participa la alegeri (ca și candidat) nu poate fi respectat atâta timp cât partidul selectează numai oamenii săi. Critica guvernului, regimului sau ordinii economico-sociale, a ideologiei dominante (de fapt unice pentru societatea luată în calcul) nici nu poate fi stipulată ca posibilitate. Mass-media este subordonată în totalitate regimului, aceasta nu va putea prezenta decât ceea ce trece de cenzură, lucruri, fapte glorificatoare ale sistemului. Deci, surse alternative de informare nu pot exista (chiar dacă sunt mai multe ziare sau posturi de radio, acestea vor prezenta absolut același lucru, din același punct de vedere).

Protecția unor asemenea surse alternative prin intermediul legilor este deja o utopie. Dreptul de asociere pentru a-și satisface drepturile, pentru a-și impune puncte de vedere (altele decât cele oficiale) este, din nou, inexistent.

În secolul al XX-lea datorită exploziei mass-mediei pe glob, mistica politică a căpătat o nouă forță, iar modalitățile de expresie s-au multiplicat. Chiar și democrația are nevoie de asemenea instrumente folosite de protagoniștii politici pentru a-și ascunde adevăratele intenții.

Cu toate acestea, democrația rămâne „terenul cel mai propice demistificării, desacralizării și demitizării sferei politicului, după cum totalitarismul rămâne câmpul mistificării și misticii generalizate”.

Dar democrația nu este infailibilă, dezagregarea, degenerarea regimului fiind posibilă și în acest caz. Totul, durata de existență, eficiența, se datorează liderilor, formațiunilor politice având conținuturi ideologice bine definite, gândite astfel încât să reziste presiunilor. Altfel, o golire de conținut poate duce la totalitarism. Așa că, democrația este „un regim al incertitudinii și al instituționalizării acesteia”.

Valoarea superioară a democrației în raport cu totalitarismul se întemeiază pe faptul că acest tip de regim politic acceptă că nu există adevăruri absolute la îndemâna omului, că nu poate fi realizată, prin urmare, o societate perfectă și că trebuie respectate pluralitatea de interese, de sisteme de gândire, de valori. Respectarea lor și legalitatea lor sunt unicele garanții ale libertății individuale (chiar în condițiile violențelor de natură simbolică).

Regimurile totalitare se construiesc pe prejudecăți, pe resentimente acumulate față de diferite categorii sociale, etnii, rase, etc. Au în centru imaginea unei personalități politice idolatrizate la maxim.

Momentul electoral este unul de departajare între cele două sisteme. Dar se poate întâmpla ca un guvern ales în mod corect să fie opresiv, invadator, răzbuțitor,

după cum un guvern reales poate acorda oamenilor, orașelor, instituțiilor, ca și artelor și literaturii, o largă autonomie.

Într-un regim totalitar se pune accentul pe realizarea normalității, adică asigurarea condițiilor pentru apariția societății perfecte. Pentru aceasta trebuie acordată totală încredere (de fapt total control) elitelor întrucât, fără acestea nici economia, nici educația, nici presa sau oricare alt domeniu nu ar putea prospera. Se instituie justificarea pentru controlul complet, total al întregii societăți echivalent cu distrugerea individualității.

În total contrast, statul democratic permite exprimarea individualităților și afirmarea acestora, trasându-le însă niște limite de manifestare.

Gradul de libertate al unei țări este dat de numărul de oameni ce se simt relativ autonomi sub umbrela ei, ca și numărul domeniilor de activitate, ori de recreere, în care ei pot acționa din liberă inițiativă. Aceasta este garanția drepturilor lor, marcată de absența sentimentului că puterea politică reprezintă pentru ei un pericol. Democrația are nevoie și de alte garanții, nu numai cele oferite prin vot, pentru că democrația nu înseamnă libertate și atât.

3. Armata, factor al procesului de democratizare

Încă de când s-a scandat pe stradă „Armata e cu noi”, România a pășit pe drumul democrației, iar existența ei ca stat democratic s-a înregistrat în istoria contemporană în 1990, după prăbușirea comunismului.

În perioada postdecembristă armata a jucat un rol modernizator, nu s-a amestecat brutal în politică, deși a fost instituția care a forțat căderea regimului comunist. Incredibil, deși România a fost ultima țară care a ieșit din Pactul de la Varșovia⁸, a fost primul stat fost socialist care a aderat la Parteneriatul pentru Pace, parteneriat care a funcționat ca o „anticameră” a pregătirii pentru NATO. De altfel, aderarea la Alianța Nord-Atlantică a pecetluit ieșirea României din comunism.

Semnale discrete au fost emise însă mereu dinspre structurile militare spre cele politice, iar oficializarea lor a avut loc treptat, o dată cu înregimentarea politicienilor, dar și a jurnaliștilor într-un club special, al celor care urmează Colegiul Național de Apărare.

Au existat și accente mai stridente, în perioada în care regimul instalat după revoluție încuraja discursurile împotriva statelor vecine, iar comandanți militari, amenințau aproape deschis capitale vecine⁹. Reprezentanți ai elitei militare au evoluat apoi spre partide naționaliste, dar un anumit conservatorism al generalilor din fruntea

⁸ *Pactul de la Varșovia* sau *Tratatul de la Varșovia*, numit în mod oficial *Tratatul de prietenie, cooperare și asistență mutuală* a fost o alianță militară a țărilor din Europa Răsăriteană și din Blocul Răsăritean, care voiau să se apere împotriva amenințării pe care o percepeau din partea alianței NATO (care a fost fondată în 1949). Crearea Pactului de la Varșovia a fost grăbită de integrarea Germaniei de Vest „remilitarizată” în NATO prin ratificarea de către țările occidentale a Înțelegerilor de la Paris. Tratatul de la Varșovia a fost inițiat de către Nikita Hrușciiov în 1955 și a fost semnat la Varșovia pe 14 mai 1955. Pactul și-a încetat existența pe 3 martie 1991 și a fost în mod oficial dizolvat la întâlnirea de la Praga, pe 1 iulie 1991.

⁹ Generalul Cheler, când era comandantul Corpului IV, Transilvania, a amenințat aproape deschis Budapesta

armatei s-a păstrat, până la aderarea României la NATO. Astfel, în 2000 peste 30 de ofițeri superiori din armată, care înainte de 1989 au deținut funcții politice influente, au încercat să înființeze o instituție paralelă prin care să sensibilizeze acele segmente și structuri ale autorității publice care dovedesc lipsa de interes și preocupare față de ordinea internă și respectul legii. Una dintre problemele care se auzea din corul coloneilor și generalilor care au aderat la asociere atrăgea atenția asupra faptului că militarii nu pot și nu trebuie să asiste indiferenți la umilirea sau ignorarea valorilor naționale, la deprecierea continuă a calității vieții, la creșterea infracționalității. „Curățarea” armatei de profesioniștii formați în perioada ceaușistă nu a fost nici simplă, nici rapidă, dar sub presiunile NATO lucrurile au evoluat mai repede decât în cazul altor servicii. Reforma efectivă a fost începută odată cu numirea unui civil în fruntea Ministerului Apărării, mutare făcută tot sub efectul Alianței Nord Atlantice, în 1994, odată cu aderarea la Parteneriatul pentru Pace. Deraierile ulterioare au avut loc sub influența politică.¹⁰

Privind spre instituția militară din punct de vedere al procesului de democratizare avem două perspective: pe de-o parte armata, factor de stabilitate necesară evoluției de la un regim totalitar spre un regim democratic și pe de altă parte procesul de transformare al armatei. Înainte de a analiza contribuția armatei la procesul de democratizare dorim să clarificăm un lucru, și anume că instituția militară, datorită naturii sale autoritare nu poate fi democratică, deși împreună cu biserica se află în topul încrederii populației. Este bine pentru România că populația are încredere în organismul care poate folosi violența, sub umbrela protectoare a legii, dar astăzi, după douăzeci de ani de la declanșarea procesului socio-istoric de trecere de la totalitarism (comunism) la democrație, găsim la coada acestui clasament instituțiile statului ca Guvern, Parlament, etc.

În ceea ce privește procesul de transformare al armatei, nu îl vom trata în lucrarea de față, dar am dori să amintim doar că ne aflăm în faza de înlocuire și modernizare a înzestrării.

Deși se folosea dinainte de 1996, un comentariu care se dorea un avertisment, nu am scăpat de urmările lui. Comentariul frecvent auzit în țările din Europa Centrală și de Est spunea: „Cu cât o țară este mai democratică, cu atât mai puțin respect există pentru armată”. Astăzi ne confruntăm tot mai mult cu această problemă, și ca o consecință a renunțării la stagiul militar obligatoriu. Populația civilă, în situația actuală, când pericolul la adresa siguranței naționale este reprezentat în cea mai mare parte de terorismul internațional, privește spre armată mai degrabă ca la un consumator inutil de resurse decât ca la un generator de securitate atât pe plan intern cât și pe plan extern.

Din perspectiva factorului de stabilitate, armata s-a manifestat de la începutul procesului de trecere de la un regim la altul, astfel, de la debutul procesului socio-istoric, armata, practic trădându-și „Comandantul Suprem”, a trecut de partea poporului, în slujba căruia este normal să fie în context democratic. Deci putem spune

¹⁰ A se vedea decizia ministrului Teodor Atanasiu, când a trimis scrisori ambasadelor occidentale acreditate la București prin care anunța retragerea trupelor românești din Irak. Anuntul nu se baza însă pe nici un fel de decizii de stat, ci pe hotărârea conducerii partidului din care acesta făcea parte

că armata a sprijinit de la debut procesul de democratizare, ajutând la succesul poporului în revoluția din decembrie 1989. La puțin timp după revoluție, deși au fost voci care au acuzat comportamentul armatei mai ales la debutul acesteia, când s-au organizat primele alegeri democratice, ea a fost cea căreia i s-a cerut sprijin pentru asigurarea climatului de siguranță și stabilitate, astfel armata a asigurat paza secțiilor de votare.

Treptat, odată cu alegerile ulterioare această sarcină a fost transferată celor care era normal să o îndeplinească, poliția. Tot ca factor al procesului de democratizare, armata preia misiunea de restabilire a ordinii constituționale.

Pe lângă rolul armatei ca factor de stabilitate, sprijinul procesului de democratizare se reflectă și în reglementarea controlului exercitat asupra armatei. Astăzi avem asigurat cadrul legal pentru exercitarea unui control democratic civil asupra armatei României, un element esențial pentru asigurarea democrației, puterea militară, prin intermediul reprezentanților aleși de către popor și prin elementele componente ale societății civile fiind astfel în slujba intereselor națiunii.

MODALITĂȚI DE PERFECTIONARE A SISTEMULUI MILITAR

Simona Florentina CREANGĂ*

The Romanian society, on the whole, is subjected to a reorganization process of great magnitude and complexity, because of the high-tech, on the one hand, and the science development, on the other hand. In order to rise to the challenge and to the high requirements, and to keep pace with time, the society has to develop its reaches and the adaptabilities. The scope of reorganization is overall including economic, political, social and immaterial area. a matter of course, the nature and extent of this work includes the army, with its modalities and targets.

The display of this actions and tasks, single or interrelated, depends on military profile, the area of its professionalism and its aptnesses. Therefore, the training of military people and the military education represents determiners parameters in the training of the combatant force.

Reorganizarea și modernizarea învățământului militar au fost concepute în corelare cu tradițiile școlii militare românești, cu programul de reformă existent la nivelul învățământului național, cu Legea învățământului, în consens cu opțiunea României pentru integrare euroatlantică. În acest scop, s-a desfășurat un amplu proces de evaluare a stărilor trecute și a celor prezente ale învățământului militar, căutând ca acesta să se adapteze statelor dezvoltate (S.U.A., Franța, Germania, Marea Britanie).

Reforma învățământului militar românesc nu înseamnă trecerea de la un sistem prost la unul bun, ci de la un sistem bun în anumite circumstanțe, la un sistem bun în circumstanțe radical modificate. Esența reformei este adaptată sistemului învățământului militar la situația și evoluțiile actuale și viitoare din armată și societate.

Restructurarea învățământului militar continuă pe mai multe planuri și direcții, cu finalități specifice. Ea are în vedere schimbarea unor mentalități, a modului de organizare și funcționare a sistemului de învățământ în conformitate cu noile obiective ale strategiei de securitate națională și vizează aspecte de o mare importanță cum sunt: organizarea sistemului de învățământ, managementul, planificarea educației, cadrul legislativ specific, formarea și perfecționarea personalului didactic, statutul învățământului militar în raport cu celelalte sectoare ale vieții militare. Enumerarea acestor domenii pun în evidență faptul că restructurarea nu este impusă, ci conștientizată și înglobează o uriașă activitate de inovație, începând cu baza sistemului.

Elaborarea strategiei de restructurare a învățământului militar este precedată de analiza sistemului actual, a tradiției și experienței proprii acumulate, dar și a altor armate, în special cele care intra în componenta NATO și aceasta pentru realizarea interoperabilității armatei noastre cu Alianța Nord-Atlantică.

Obiectivul fundamental al învățământului militar românesc îl constituie formarea, specializarea și perfecționarea cadrelor militare în activitate și în rezervă

* Locotenent, Serviciul de Protecție și Pază

Procesul instructiv-educativ, în cazul ofițerilor, este mult mai complex și urmărește cu precădere formarea a patru competente, și anume: competența de conducător de oameni și structuri militare, competența de luptător, competența de educator și cea de cetățean. Cele patru competente sunt dezvoltate diferit în funcție de specificul activității desfășurate. Dezvoltarea unor valori cum sunt: competența, asumarea responsabilității, inițiativa, simțul datoriei etc, sunt câteva elemente care contribuie la formarea unor adevărați profesioniști.

Unii specialiști în domeniul militar fac referire la importanța formării caracterului persoanei care urmează cariera militară. Calitățile umane nu trebuie tratate cu indiferență, pentru că ele se numără printre indicatorii asigurării succesului oricărei acțiuni, mai ales atunci când vorbim despre viitorii lideri militari. Indiferent de gradul și funcția ocupată pentru statutul și rolul de ofițer, calitățile umane reunite în ceea ce noi numim caracter nu pot fi înlocuite cu nimic altceva. Istoria acțiunilor militare ne-a dovedit că liderii deosebiți pe câmpul de luptă au fost acei comandanți care au întărit geniul și știința de a conduce războaiele cu caracteristicile de caracter specifice leadership-ului. Cu toate acestea, nici un individ, oricâte calități intelectuale, de caracter și abilități de conducere ar avea, nu ar putea să îndeplinească eficient rolul militarului de profesie, fără o instrucție și o experiență adecvată.

Referindu-se la profesionalism, Samuel Huntington identifică trei elemente fundamentale pentru orice profesie: expertiza, responsabilitatea și spiritul de corp. Putem aplica aceleași criterii pentru descrierea profesionistului militar.

În niciun domeniu nu putem vorbi despre profesionalism fără să existe o pregătire temeinică. Așadar, competența este dată atât de pregătirea teoretică dar și practică, de experiența acumulată în timp. Responsabilitatea profesionistului militar este de natură socială și orice acțiune întreprinsă are repercusiuni asupra altor persoane. Astfel, violența trebuie să fie utilizată numai în scopuri aprobate de societate. Spiritul de corp este esențial pentru practicarea profesiei militare și reprezintă aderarea la valorile comune grupului militar de apartenență, reprezintă conștientizarea unității organice apărută în urma pregătirii profesionale comune și conduce la formarea identității personale și de grup. Huntington nu consideră toți membrii armatei ca fiind profesioniști, ci doar acei ofițeri implicați în „managementul violenței”.

Acest spirit de corp este deosebit de important deoarece cuprinde ansamblul de reguli formale și informale specifice funcționării externe dar, în special, al celei interne a organizației militare.

Zulean a elaborat o schemă generală a culturii profesionale a ofițerilor prin adaptarea schemei lui Feaver și Kohn la realitățile din afara SUA. După acest autor, cultura profesională a ofițerilor se caracterizează prin:

- considerarea profesiei de ofițer ca fiind un serviciu pentru țară, cu scopul de a asigura securitatea comunității naționale;
- coeziunea de grup și codul etic profesional sunt în centrul de interes;
- leadershipul individual este considerat ca datorie și responsabilitate;
- se pune accent pe creșterea motivației, care este determinată de obligația lor socială (considerată a fi activitate de excelență);

□ supunere față de conducerea politică și loialitate puternică față de legile fundamentale ale țării;

□ datorie, onoare, abnegație, exemplu personal, caracter comunitar, ierarhie, disciplină și control – ca valori ale profesiei militare.

Trebuie avut mereu în atenție rolul important al procesului de pregătire al viitoarelor cadre militare sau de perfecționare al celor care sunt deja în sistem. Existența unei atitudini superficiale față de toți acești factori implicați, conduc la dezechilibrarea sistemului militar. Așa cum spune și Al. Rizescu, se mențin în continuare unele dificultăți ce pot avea consecințe dezorganizante (induse de conștientizarea parțială a cerințelor statusului actual al militarului și a rolurilor asumate/atribuite acestuia) cum ar fi:

□ concentrarea procesului de pregătire profesională pe formarea competențelor și a capacităților de acțiune creativă și de conducere, și nu de comandă;

□ selecția deficitară a viitorilor membri ai organizației, concretizată în slaba concordanță cu aptitudinile esențiale pentru statusul de militar;

□ insuficienta apreciere a gradului și a modalităților în care au fost socializați posibili membri ai organizației militare;

□ dimensionarea necorespunzătoare a socializării primare și profesionale (adică forme de învățământ, pregătire profesională, specializare, avansare pe treptele ierarhice etc.).

Formarea cadrelor militare în activitate se realizează, de regula, în sistemul instituționalizat de învățământ militar, al cărui rezultat este conducătorul militar, capabil de a se specializa în timp scurt pentru prima funcție de ofițer sau subofițer, de a se perfecționa și dezvolta permanent pe timpul carierei militare, corespunzător necesităților Forțelor Terestre.

Formarea cadrelor militare în activitate se realizează pe filieră directă sau pe filieră indirectă.

Filiera directă asigură formarea cadrelor militare în activitate numai în instituțiile militare de învățământ, realizându-se pregătirea unitară, la nivel universitate pentru ofițeri, și la nivel postliceal pentru subofițeri.

Filiera indirectă asigură formarea cadrelor militare în activitate din rândul tinerilor care au absolvit instituții superioare de învățământ civil prin chemarea în activitate a ofițerilor în rezervă și specializarea acestora în școlile de aplicație ale armelor.

Specializarea inițială în armă și instruirea pentru prima funcție a cadrelor militare în activitate și în rezervă se realizează, de regula, în școlile de aplicație ale armelor.

Perfecționarea instruirii profesionale a cadrelor militare în activitate, în sistem instituționalizat, se face în perioada premergătoare numirii acestora în alte funcții, ulterioare celor pentru care s-a realizat formarea și specializarea inițială, astfel încât, fiecare să-și poată îndeplini atribuțiile funcționale. Acest lucru se realizează prin diverse cursuri.

Perfecționarea instruirii profesionale a cadrelor militare în activitate în instituțiile militare de învățământ din străinătate și în instituțiile civile de învățământ din țară, constituie o formă superioară de ridicare a nivelului de instruire și creează

condiții pentru realizarea interoperabilității învățământului militar românesc cu cel din armatele moderne și parteneri asigurând, în același timp, accesul cadrelor militare la valorile învățământului civil național.

Perfecționarea instruirii profesionale a cadrelor militare prin doctorat sau prin studii politico-militare de nivel strategic, asigura instruirea profesională a ofițerilor la cel mai înalt nivel științific și vizează aprofundarea cunoștințelor necesare îndeplinirii atribuțiilor funcționale la nivelurile superioare ale ierarhiei militare.

Restructurarea învățământului militar românesc este un proces necesar, de profunzime, ce se va desfășura într-o etapă relativ mare de timp și care va marca toate componentele acestui sistem. Reașezarea sa după modelul statelor avansate din Europa Occidentală și din America de Nord este cu atât mai necesară, dată fiind opțiunea țării noastre de a adera la structurile de securitate din care aceste țări fac parte.

În condițiile în care evoluția tehnologiei informației tinde să ocupe un loc tot mai important în toate domeniile de activitate, un rol important în perfecționarea sistemului militar îl are sistemul informatic performant și adaptat în permanență dinamicii tehnologice. Informatizarea procesului educațional și de învățământ militar necesită realizarea unor noi structuri organizatorice, noi modalități de management și noi căi de utilizare a tehnologiilor informației. Este deosebit de necesară implementarea în învățământului militar a unui sistem informatic complex, deoarece acest sistem are posibilități remarcabile de îmbunătățire a performanțelor.

Un astfel de sistem informatic trebuie să asigure îndeplinirea a două obiective principale:

a) fundamentarea pregătirii generale și de specialitate, începând de la organizare, conducere, management și până la asigurarea resurselor materiale și a informațiilor necesare;

b) dezvoltarea la studenți a capacităților și deprinderilor de a utiliza în mod eficient aceste sisteme informatice prin formarea adaptabilității la schimbările de dinamică tehnologică.

Acest proces trebuie să interacționeze pe patru direcții principale de activitate cu tehnologia informației astfel:

1. conducerea învățământului (planificarea orară, gestiunea materialului didactic, statistici);

2. învățarea asistată de calculator (presupune utilizarea nemijlocită a calculatorului în procesul de instruire teoretico-practică);

3. exersarea asistată de calculator (presupune existența unor programe specializate și a resurselor fizice care ajută la fixarea cunoștințelor dobândite anterior);

4. evaluarea asistată de calculator (consta în testarea nivelului de pregătire al studentului și evaluarea răspunsurilor acestuia cu ajutorul unor programe special concepute).

Pentru a fi cât mai performant și eficient, sistemul de învățământ asistat de calculator necesită interconectarea rețelelor actuale într-o rețea unitară, cu tehnologie intranet și apoi legarea acesteia la rețeaua mondială Internet. De asemenea, deosebit de utilă este conectarea intraneturilor instituțiilor militare prin intermediul Internetului. Acest lucru ar asigura:

- a) accesul elevilor/studentilor militari la totalitatea informațiilor necesare formării lor, la cursurile organizate de aceste instituții;
- b) comunicarea cu colegii lor din alte armate, schimb de idei și realizarea unor aplicații în comun;
- c) achiziționarea de resurse software importante.

Pentru integrarea serviciilor Internet în sistemul de învățământ militar, conducerea instituțiilor militare trebuie să acționeze în următoarele direcții:

1. instruirea cadrelor didactice și utilizarea tehnicilor computaționale în activitățile didactice și de cercetare;
2. motivarea studenților în folosirea calculatorului ca un echipament performant pentru pregătirea lor profesională;
3. dezvoltarea în cadrul unor proiecte, împreună cu studenții, a unor modele de aplicații, în scopul asigurării însușirii temeinice a cunoștințelor de specialitate privind ansamblul posibilităților de utilizare a rețelelor de calculatoare și a serviciilor Internet;
4. crearea unor baze de date, site-uri, în cadrul instituției de învățământ, care să conțină ansamblul informațiilor ce definesc imaginea electronică a instituției.

Deci, implementarea unui sistem informatic complex în învățământul militar, este deosebit de necesară, întrucât acestea oferă posibilități de îmbunătățire a performanțelor, asigură mijloacele de a ține pasul cu evoluția tehnologiei aflată în interacțiune cu domeniul militar, reduc variațiile calității, îmbunătățesc abilitatea de comunicație și de cooperare în cadrul instituției și stimulează schimbările organizaționale.

Un rol important în formarea personalului din sistemul militar, îl are și comunicarea, cea care asigură dispoziții emoționale și intelectuale asemănătoare, moduri similare de a răspunde la așteptări și cerințe.

Instituția armatei este parte integrantă a societății care a creat-o și pe care o servește. În acest context, succesul comunicării în organizația militară depinde în mod decisiv de comandant, care trebuie să fie un adevărat manager al sistemului comunicațional al organizației sale, iar acest lucru presupune atât un efort continuu din partea lui pentru acumularea de cunoștințe și formarea de deprinderi în comunicarea organizațională și interpersonală, cât și un efort de a se manifesta corespunzător în relațiile interpersonale.

Pentru sistemul militar comunicarea este o formă esențială de adaptare a organizației militare la schimbările rapide din mediul extern. Procesul de modernizare a armatei a determinat nevoia îmbunătățirii procesului de comunicare, atât în interiorul structurilor militare, cât și între acestea și componentele societății civile.

Comunicarea internă este domeniul cel mai complex și mai dificil decât orice strategie de comunicare. Oamenii simt nevoia să știe, din surse sigure și nu din zvonuri, care sunt problemele cele mai importante ale organizației din care fac parte, care sunt proiectele de schimbare și perspectivele. Din studiile făcute, personalul de conducere utilizează în organizația militară circa 60- 80% din timpul de muncă pentru diverse forme ale comunicării. De aceea în instituțiile de învățământ militar din toata lumea comunicarea constituie o disciplină independentă, având o teorie

proprie și anume ”teoria generală a comunicării”. Organizația militară trebuie să aibă capacitatea de autoreglare.

În concluzie, putem afirma ca individul care optează pentru cariera militară se poate asemăna cu individul care se naște într-o societate gata structurată. Viitorul cadru militar ia contact cu organizația militară în care se formează și la care se raportează pentru a-și cunoaște performanțele, beneficiază de pe urma experienței înaintașilor, devine mai puternic prin acțiunile corelate ale celorlalți membri, își modifică sistemul de valori și comportamentul, dar, cu toate acestea, rămâne o persoană unică, distinctă, principala resursă a organizației care l-a creat.

Bibliografie:

- [1]. MASLOW A.H., **Motivation and Personality**, New York, 1954.
- [2]. PITARIU H., **Managementul resurselor umane**, Ed. ALL, București, 1994.
- [3]. NICULAE, Claudiu, **Schimbarea organizației militare. O perspectiva (neo) instituționalistă**, Editura Tritonic, București, 2004.
- [4]. HABIAN, Liviu, TELESPAN, Constantin, **Managementul organizației militare. Previziunea**, Editura Academiei forțelor terestre, Sibiu, 2003.
- [5]. IRIMIA, Ion, **Armata și societatea**, București: Editura AiSM, 2003.
- [6]. NIȚĂ, Marian, dr., **Introducere în sociologia militară**, Editura I.N.I., București, 1999.
- [7]. MERCE Eugeniu, *Considerații privind organizația militară în Revista academiei trupelor de uscat*, nr.1 (13), Trimestrul 1, Editura Academiei Trupelor de Uscat, Sibiu, 1999.
- [8]. RIZESCU, Alexandru, *Socializarea profesionala și comunicarea în organizația militară în Revista trupelor de uscat*, Anul XI – nr. 1 (41), Trimestrul I, Editura Academiei forțelor terestre, Sibiu, 2006.
- [9]. MOSKOS, Charles, **Armata, mai mult decât o ocupație?**, Editura Ziua, București, 2005.
- [10]. SAVA, Ionel-Nicu, TIBIL, Gheorghe, ZULEAN, Marian, **Armata și societatea**. Culegere de texte de sociologie militara, Editura INFO-TEAM, București, 1998.
- [11]. NIȚĂ, Marian, *Organizația în Psihosociologie și pedagogie militară*, București: Editura militară, 1992.
- [12]. STOICA Victor, **Bazele managementului militar**, Editura AISM, București, 2003.
- [13]. DUȚU, Petre, *Determinări și dimensiuni ale profesionalizării armatei României*, în *Organizația militară-coordonate psihosociale*, Caiet documentar nr. 3/2005, București, 2005.
- [14]. ZULEAN, Marian, **Diferențe culturale dintre armata și societatea românească**, București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.

SIMULAREA DISTRIBUITĂ

Dr. Iulian MARTIN*

Modeling and Simulation (M & S) will provide ready resources available, flexible and effective, to put forward the drastic NATO operations throughout the area of application of their defense planning, training, operational support, research, technological development and procurement of arms.

Utilizarea rețelelor de calculatoare, în care echipamentele reale sunt legate de simulatoare, se află într-o dezvoltare continuă. Această tehnică este deja utilizată cu succes atât în armata SUA, cât și în alte armate, permițând personalului să se antreneze în locațiile lor de reședință și să evite deplasările de trupe pentru satisfacerea nevoilor de instruire. Simulările militare au fost clasificate în decursul timpului după diferite criterii în funcție de natura originalului, de scopul urmărit prin simulare, de particularitățile modelului de simulare și de caracteristicile constructive ale suportului tehnologic al simulării. Conceptul de simulare distribuită este definit prin posibilitatea accesării la distanță și de conjugare a diferitelor modele și simulări.

Există mai multe programe dedicate acestui scop, dintre care cele mai reprezentative sunt: *Rețeaua de simulare a apărării (Defence Simulation Internet-DSI)*; *Simularea interactivă distribuită (Distributed Interactiv Simulation-DIS)*; *Protocolul de simulare la nivel unificat (Aggregat Level Simulation Protocol)*; Ele au introdus concepte noi în modelare și simulare.

Rețeaua de simulare a apărării (DSI) reprezintă o rețea de telecomunicații de bandă largă care operează peste liniile comerciale, având conexiuni atât la sateliții militari, cât și cei civili, care permit utilizatorilor să fie legați într-o rețea mondială cu arie largă.

Simularea interactivă distribuită (DIS) este un concept având o dublă reprezentare: o infrastructură de rețea capabilă să opereze în patru domenii: concepte avansate și cerințe specifice; operații militare; cercetare, dezvoltare și achiziții; antrenament; un mediu sintetic în interiorul căruia oamenii pot interacționa prin intermediul simulărilor, de la site-uri multiple, utilizând o arhitectură adecvată, modelări, protocoale, standarde și baze de date.

Noțiunea intermediară utilizată aici este aceea de *mediu sintetic*, definită după cum urmează: *mediul sintetic (synthetic environment)* reprezintă rețele de simulare care reproduc activități la un înalt nivel de realism, foarte apropiate mediului real de instruire (reprezentat în figura 1), de la simulări ale teatrelor de război și până la uzine și procese de fabricație. Ele pot fi create atât în interiorul unui singur computer sau într-o rețea distribuită, conectată prin rețele locale sau de arie largă și pot fi îmbunătățite prin efecte speciale realiste și prin modele de comportament având o mare acuratețe. Ele permit, de asemenea, vizualizarea și imersiunea în interiorul mediului simulat. Un mediu sintetic care reprezintă un câmp de luptă este denumit în particular – *Synthetic Battlefield*.

* Lector universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Figura 1. Reprezentarea mediului real de instruire

Aggregate Level Simulation Protocol (ALSP) este o familie de protocoale pentru interfațarea simulărilor, împreună cu software-ul de sprijin, care permite integrarea unor simulări și jocuri de război distincte. Ea permite simulărilor distribuite de arie largă și jocurilor de război din diferite domenii să interacționeze la nivel de mijloace și evenimente de luptă. Aceste concepte induc, la rândul lor, alte trei concepte fundamentale: *infrastructura simulărilor*, *reutilizarea și interoperabilitatea acestora*.

Este din ce în ce mai evidentă cerința majoră care stă în fața modelării și simulării militare actuale, care decurge din nevoia integrării totale a tuturor sistemelor utilizatorilor militari (senzori, sisteme de comandă și control, sisteme de arme, sisteme de instruire, antrenament, planificare și sprijin operațional). Se impune, astfel, integrarea sistemelor M&S în setul de unelte analitice și informatice ale utilizatorului.

O primă reglementare cu privire la realizarea unui cadru tehnic comun Common Technical Framework (CFT) pentru M&S a fost făcută în cadrul Modeling and Simulation Master Plan al Departamentului Apărării SUA, urmărind să se asigure utilizarea eficientă și efectivă a modelelor și simulărilor, prin facilitarea interoperabilității și reutilizării. În conformitate cu acest obiectiv, CFT constă în: o arhitectură comună de nivel înalt – High Level Architecture – HLA – față de care să se conformeze toate modelele și simulările; modelele conceptuale ale spațiului misiunii – CMMS – care să asigure o bază pentru dezvoltarea unor reprezentări consistente și autorizate a simulărilor; standarde de date care să asigure o reprezentare comună a datelor pentru toate modelele, simulările și sistemele C4I cu care ele interacționează.

În ceea ce privește HLA (arhitectura de înalt nivel), aceasta este o arhitectură tehnică dezvoltată pentru a facilita interoperabilitatea sistemelor de simulare. Permite distribuția simulării între diferite sisteme de simulare pentru a fi elaborate și executate o gamă largă de aplicații, într-un mod standardizat. De exemplu, aceste aplicații pot sprijini analizele, experimentele, achizițiile de tehnică și tehnologie, instruirea și învățământul.

De asemenea, permite combinarea sistemelor de simulare existente cu noi sisteme, mixând limbaje de programare și sisteme de operare diferite. Arhitectura a fost inspirată din câteva protocoale de simulare anterioare ca DIS – Simulare

Interactivă Distribuită - (Distributed Interactive Simulation) și ALSP – Protocol de Simulare la Nivel Unificat - (Aggregate Level Simulation Protocol). Aceste tehnologii individuale au jucat un rol important în cadrul diferitelor domenii de simulare, dar nu au fost în totalitate capabile să îndeplinească cerințele comunității M&S, în special interconectarea simulărilor.

În continuare voi exemplifica prin prezentarea federației unei Arhitecturi de Înalt Nivel (HLA), federația JTLS – JCATS, acestea reprezentând principalele simulări de tip constructiv în cadrul NATO (conform celor prezentate în tabelul de mai jos).

Joint Theater Level Simulation (JTLS)	Un sistem de simulare de tip constructiv, în context întrunit, pentru nivelurile strategic și operativ.
Joint Conflict and Tactical Simulation (JCATS)	Un sistem de simulare de tip constructiv, în context întrunit, pentru nivelurile operativ și tactic.
Joint Multi Resolution Model (JMRR)	O aplicație informatică cu arhitectură înaltă unde JCATS și JTLS lucrează împreună, în cadrul unei federații.
Web Hosted Interface Program (WHIP)	Interfața JTLS disponibilă în rețea.
CAX DiStaff Environment (CADIE)	O aplicație informatică ce asigură afișarea imaginii la nivel operativ pentru membrii celulei de control al exercițiului (EXCON)
Joint Order Translation Module (JOTM)	O interfață a utilizatorului care permite introducerea ordinelor în JTLS.

Tabelul cu principalele simulări de tip constructiv în cadrul NATO

Obiectivele acestora constau în sprijinul instruirii de tip întrunit pentru eșaloane multiple, cerință care se adresează modelării multi-rezoluție (Multi-Resolution Module - MRM) în condițiile administrării unor resurse limitate. Dezvoltarea modelului conceptual a fost decisiv pentru atingerea obiectivelor federației, acesta bazându-se pe scenarii care descriu „lumea reală”. Arhitectura federației JTLS – JCATS este prezentată în figura de mai jos.

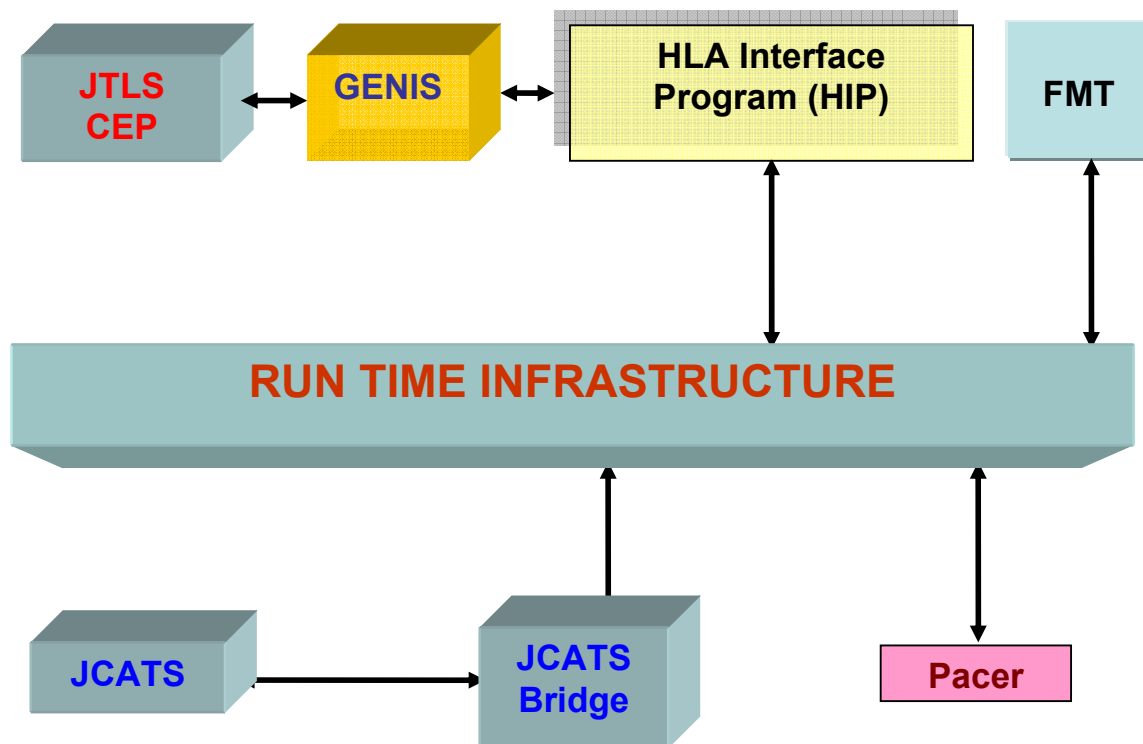

Figura 2. Arhitectura Federației JTLS – JCATS

Evenimentele și incidentele sunt produse de către un program pentru generarea evenimentelor de luptă (Combat Events Program - CEP) din JTLS care servește ca „motor” pentru jocul de război și care comunică cu GENIS, componentă a Sistemului de Control Grafic al Intrărilor (GIAC - Graphical Input Aggregate Control System). Interfața arhitecturii de înalt nivel (HLA) conectează GENIS, transmite și primește baza de date pentru jocul de război pentru și de la federație prin intermediul infrastructurii de sincronizare a timpului de lucru (Run Time Infrastructure - RTI). RTI realizează șase categorii de servicii: managementul federației pentru arhitecturi mai largi, ca de exemplu crearea și îmbinarea cu alte federații; managementul protocoalelor, pentru transmiterea și recepționarea unor clase specifice de baze de date; managementul entităților, pentru transmiterea și recepționarea bazei de date existente, a evenimentelor și incidentelor dorite; gestionarea activităților în timp, asigurându-se condițiile de cauzalitate dintre sisteme; gestionarea dreptului de proprietate, pentru transferul atributelor de la o federație la alta; gestionarea distribuirii bazei de date pentru asigurarea unei filtrări optime a informațiilor, dincolo de serviciile oferite prin protocoalele dintre aplicațiile interconectate.

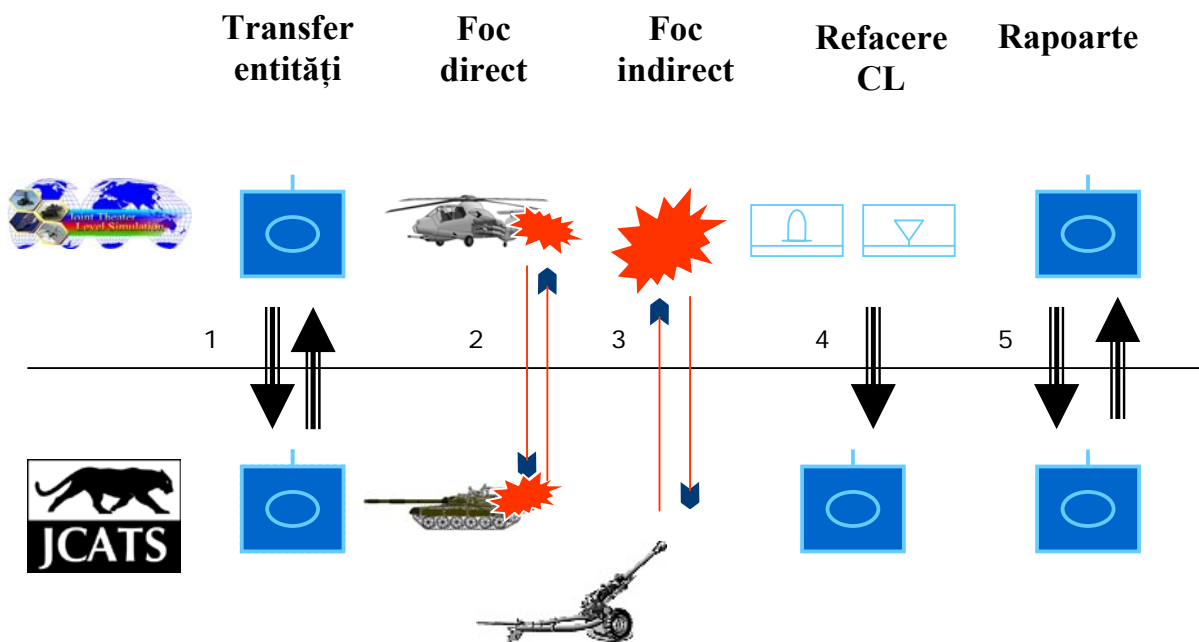

Figura 3. Posibilități de interacțiune JTLS - JCATS

JCATS folosește programul mai sus menționat ca poartă de intrare. La fel pentru toate sistemele arhitecturii, RTI asigură „coloana vertebrală” a federației. În plus pentru cele două sisteme de simulare, federația conține un sincronizator (Pacer) care permite utilizatorului să stabilească pauza și ritmul jocului dorit, precum și un sistem de control folosit pentru observarea stării proceselor. Punctul forte al federației JTLS – JCATS constă în capacitatea acesteia de a transmite controlul entităților simulate de la o simulare la alta, permițând entităților să fie modelate la oricare nivel al rezoluției de agregare sau detaliere. Modelarea multi-rezoluție este posibilă prin atribuirea drepturilor către categoriile de forțe implicate, prin intermediul arhitecturii de înalt nivel. Astfel, entitățile din JTLS pot fi transferate în JCATS atunci când este necesară o modelare în detaliu a acestora (o parte din aceste posibilități fiind reprezentate sub formă grafică în figura de mai sus).

Imaginea 1 reprezintă transferul de entități de la JTLS la JCATS și invers, acestea reprezentând baza pentru simularea oricăror acțiuni la toate nivelurile de rezoluție. *Imaginea 2* ne arată cum o entitate din JTLS (spre exemplu atacul executat de către un elicopter) poate executa foc direct asupra unei alte entități din JCATS, realizând distrugerea acesteia. Entitatea reprezentată în JCATS poate, de asemenea, să execute foc direct asupra entității din JTLS. Această interacțiune este valabilă pentru acțiuni aer-sol, sol-aer, aer-aer. Nu este realizată și interacțiunea sol-sol (de exemplu, o entitate terestră din JTLS deschizând focul asupra unui tanc replicat în JCATS). Intenționat s-a dorit evitarea unui asemenea conflict, utilizatorii hotărând cine va deschide focul în JTLS sau, dacă tactica adoptată este foarte importantă, cine va acționa în JCATS. *Imaginea 3* prezintă focul indirect, cu referire atât la sistemele de artilerie, cât și la proiectilele și bombele care nu dispun de niciun sistem de ghidare la țintă. *Imaginea 4* ne exemplifică faptul că din JTLS pot fi realimentate entități

replicate în JCATS. *Imaginea 5* indică posibilitatea realizării schimbului de rapoarte între cele două sisteme de simulare.

Din cauza unui model de reprezentare diferită în JTLS și JCATS, nu are sens să fie transferate atributele unei entități care nu pot fi reprezentate într-o altă simulare. De aceea, în multe cazuri, există o exemplificare a mulțimii de atribute ale entității transferate. Ambele sisteme de simulare solicită arhitecturii de înalt nivel un sistem de control în timp a activităților, asigurând o interfață grafică pentru utilizator care permite oprirea, reluarea sau saltul în timp la un ritm specificat.

Modelarea multi-rezoluție (MRM). Modelarea multi-rezoluție (Multi-resolution Modeling - MRM) este necesară pentru a evalua diferențele dintre cele două simulări. Acest model reprezintă de fapt un sistem integrat care va fi capabil să sprijine integrarea exercițiilor multi-eșalon, la nivel teatru de operații, cu structuri mici și acțiuni individuale de luptă, fiind astfel îmbunătățite. MRM nu este numai o funcție de reprezentare a obiectelor. Funcționalitatea JTLS și JCATS nu este aceeași în diferite domenii și aceasta oferă oportunități pentru implementarea MRM, în timp ce, mai important, este că oferă o funcționalitate sporită pentru utilizator. Obiectivele modelării multi-rezoluție sunt: sprijinul instruirii simultane a forțelor, în cadrul unor scenarii complexe, la mai multe niveluri, în context întrunit; prezentarea, în detaliu, a modelelor JTLS și JCATS; asigurarea posibilității desfășurării exercițiilor întrebunând simularea distribuită; asigurarea unui cost redus al cheltuielilor necesare exercițiilor; sprijinirea desfășurării atât a exercițiilor care folosesc baze de date clasificate, cât și a celor care folosesc baze de date neclasificate; asigurarea unei funcționalități complementare; asigurarea unui control al configurării federației pentru utilizatori.

De exemplu JTLS și JCATS au o reprezentare diferită a materialelor (stocurilor). În funcție de dorințele de instruire a audienței pentru reprezentarea stocurilor și de baza de date construită, obiectele reprezentate în JCATS consumă combustibil și muniție, clasele III și respectiv V și transportă cantități reale din fiecare.

De asemenea, JCATS oferă funcționarea barajelor cum ar fi cele din sârmă sau poziționarea sacilor de nisip, dar nu explică legătura dintre folosirea acestora și consumul materialelor din clasa a IV-a, necesare pentru construcția lor. Evident că JCATS reprezintă itemii (actorii) majori cum ar fi tancurile, dar nu reprezintă explicit linia de aprovizionare cu materiale de rezervă din clasa VII (linia de aprovizionare cu materiale din clasa VII). Audiența de instruire a JTLS este mai degrabă pusă să exerseze aprovizionarea și reaprovizionarea, deși la nivel de TO, permite consumul de materiale din clasele I la X. Cu toate că JTLS reprezintă o parte din materiale (de exemplu clasele I și II), iar JCATS nu face asta, de regulă JCATS reprezintă mult mai multe tipuri de muniție decât JTLS.

În aprecierile pe care le-am făcut către JTLS-JCATS am evidențiat această diferență legată de materiale pentru a ne asigura că unitățile create în JTLS și transferate în JCATS continuă să consume toate clasele de materiale reprezentate în JTLS. Motivul de a proceda așa este de a împărți proprietatea comună a obiectelor (de a folosi în comun obiectele). Este clar că nu are sens să transfere proprietatea atributelor de aprovizionare de la JTLS la JCATS pentru tipuri de materiale care în JCATS nu sunt reprezentate.

Deci, ca în cazul sistemelor de luptă, materialele importante ale clasei VIII, JTLS va reține proprietatea de a atribui alte materiale. JCATS consumă materiale din clasele III și V și raportează cantitățile pe teren folosind o interacțiune. JTLS actualizează valorile atribuite și de asemenea folosește valorile curente și nivelurile înregistrate, parametrii JTLS pentru a ști când să înceapă reprovizionarea unităților. MRM este permisă prin împărțirea proprietății obiectelor asupra materialelor deoarece combinația reprezintă mai bine consumul de materiale decât orice simulare ar putea-o face singură.

Alocarea funcționalității. JCATS este folosit, exemplu, pentru a simula explozia unei arme chimice. Pierderile inițiale și dispersia norului contaminat sunt modelate în JCATS pe baza actualizărilor de la VLSTRACK. Evacuarea rezidenților din zona apropiată și de pe direcția vântului față de sursă, de exemplu între 0 și 6 ore este simulată de JCATS, dar mai departe (mai mult de 6 ore; acest timp este necesar să fie ajustat în funcție de zona afectată și corespunzător mărimii populației), este simulată în JTLS. Acesta permite populației care fuge din fața norului contaminat să fie reprezentată individual, împreună cu mijloacele de deplasare (pe jos, vehicule, bărci) pe care le folosesc ca să fugă, blocajele de circulație și oportunitățile pentru măsuri locale de răspuns pentru decongestionarea traficului, evacuarea în ordine, acordarea asistenței medicale și evacuarea.

Evacuarea mai departe de sursă poate fi simulată la un nivel de agregare superior care va fi determinat de numărul mare al populației implicate. Evacuarea pe calea aerului este de asemenea rezolvată mai ușor în JTLS și în cazul convoaielor, cu o reprezentare mai bună a rețelei de drumuri de evacuare.

Schimburile necesare între simulări ar putea fi limitate la început la următoarele: necesitatea ca JCATS să actualizeze JTLS în legătură cu raioanele contaminate și deplasarea norului contaminat din direcția vântului; cerința de a menține coerența executanților (personal, vehicule, echipament etc.). Serviciile de tip HLA mai elaborate pot fi utilizate și vor fi mai potrivite pentru evenimente particulare, spre exemplu anumite grupuri de persoane evacuate care în JCATS folosesc diferite modalități de tranzitare a zonelor contaminate față de JTLS.

Așa cum am menționat anterior, răspunsul local este simulat cât este posibil în JCATS. Atât timp cât JCATS suportă reprezentarea organelor și echipelor de intervenție NBC, vehicule, populație și multe alte obiecte și activități, eficiența acestor reacții va fi mai bine analizată de o celulă albă (WHITE CELL). Această celulă poate în consecință să direcționeze descreșterea sau creșterea gravității pierderilor sau incidentelor locale, bazată pe eficiența și completitudinea răspunsului. De exemplu, dacă oficialii implicați în evacuare sunt cramponați în inițierea acesteia și în managementul traficului în afara zonei, este de așteptat să fie mai puține victime în urma contaminării NBC. Accidentele auto, furturile și alte incidente care împiedică răspunsul oficial în reducerea efectelor catastrofei și împiedică să localizeze și să prevină o a doua explozie, pot fi introduse în program sau nu, în funcție de răspunsul audienței instruite și continuitatea exercițiului.

În plus, față de simularea organizării evacuării în masă JTLS va fi utilizat pentru răspunsuri regionale și naționale incluzând desfășurarea personalului și echipelor către regiunea respectivă pentru a acorda asistență în ceea ce privește

decontaminarea, tratamentul medical și construirea de adăposturi pentru evacuați, consumul de hrană și apă, medicamente și bunuri de primă necesitate cum ar fi corturi și paturi, vor apărea cu siguranță în JTLS. Schimburile necesare între simulări ar putea să includă transferarea anumitor deplasări de personal în interiorul regiunii, cu echipamentul de bază în JCATS, în așa fel încât să poată fi situată la nivel individual, de exemplu echipamentul de protecție, masca contra gazelor, echipamentul de detecție, de decontaminare sau medical. Invers de la JCATS la JTLS, simularea taberelor de evacuați trebuie făcută în JTLS la un nivel de agregare superior pentru ușurința conducerii.

Sprijinul (documentația exercițiului). Descrierea pe scurt a scenariului și alocarea funcțiilor nu prezintă toate detaliile disponibile, bineînțeles pentru simularea unui eveniment și a consecințelor acestora. Din fericire este suficient să-ți imaginezi anumite aspecte care țin de planificare și anumite activități pe care echipa EOC le-ar întâlni când reacționează la evenimente. Coordonarea asigurării pentru personal și materiale, transportul personalului de răspuns rapid la criză (ER) în zona de criză și a cetățenilor în afara acesteia, asigurarea facilităților pentru personalul ER și evacuațiilor precum și simularea răspunsurilor aparținând autorităților reies din scenariul exercițiului. Rezolvarea unor situații care țin de realitate sunt bineînțeles scopurile exercițiului.

Recomandări. Departamentul apărării SUA a dezvoltat pe parcursul unei perioade îndelungate de timp o metodologie de antrenament pentru statele majore, folosind un anumit tip de exercițiu pentru a ridica calitatea antrenamentului. Recomandăm ca și comunitatea ER să evalueze această metodologie ca să antreneze EOC și alte echipe de conducere ER. HLA este un document acceptat pe piață, confirmat IEEE pentru integrarea simulării. Include un proces specific domeniului și instrumente de programare pentru integrarea simulărilor. Promovează re folosirea unor simulări existente și în consecință evitarea eforturilor de programare extensivă. Se recomandă comunității ER să o evalueze folosind HLA pentru nevoile ei de simulare integrată.

Dezvoltarea întrunită JTLS-JCATS a demonstrat valoarea HLA prin aceea că permite re folosirea unor simulări existente în maniera pentru care fiecare dintre ele a fost proiectată, reliefând punctele forte ale fiecărei simulări în parte. În plus față de asta folosirea combinată a acestor programe aduce funcționalități superioare folosirii individuale a simulărilor. HLA permite o dezvoltare rapidă a capacităților și a asigurat un produs folositor și eficient al costurilor.

Infrastructura simulărilor reprezintă totalitatea facilităților, echipamentelor, instalațiilor și serviciilor necesare funcționării sistemelor și aplicațiilor de modelare și simulare, precum și mijloacele de comunicație, rețelele, arhitecturile, standardele și protocoalele, depozitele de resurse de informare care le deservesc. Așa cum sugerează și numele, reutilizarea înseamnă că modele de componente ale simulării pot fi reutilizate în scenarii și aplicații de simulare diferite, ulterior concepute. Strâns legată de reutilizare este proprietatea de interoperabilitate care, foarte sintetic, ar putea fi definită ca proprietatea componentelor de simulare reutilizabile de a fi combinate cu alte componente, fără a fi necesară recodificarea acestor componente. Problema interoperabilității sistemelor (figura 4.) este însă una mult mai complexă.

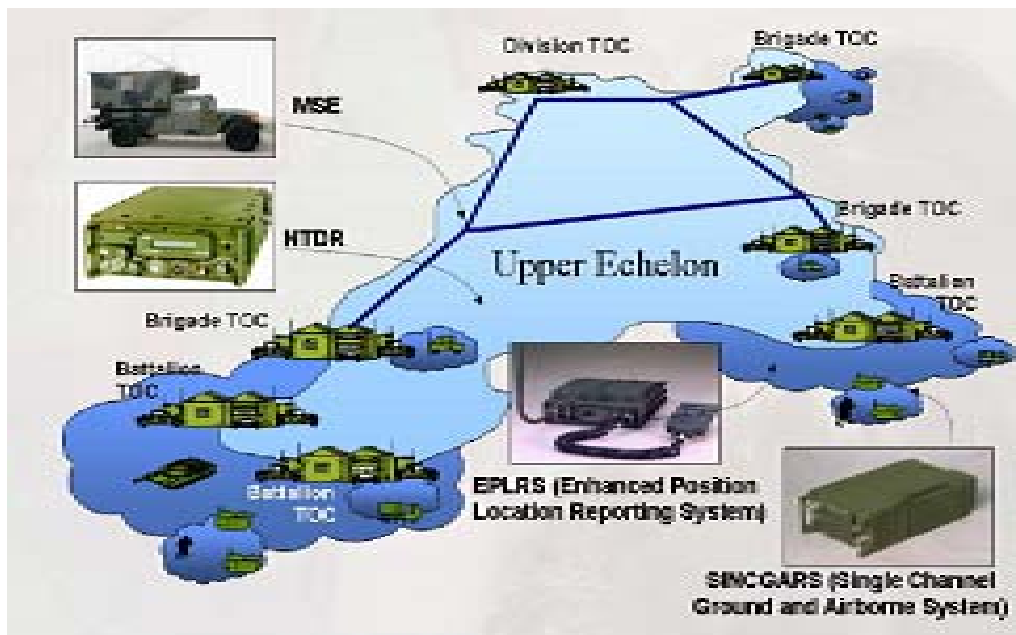

Figura 4. Interoperabilitatea sistemelor

*Interoperabilitatea*¹ este definită ca fiind “abilitatea unui sistem de a utiliza părți sau echipamente ale altui sistem”. În terminologia NATO, *interoperabilitatea* este definită ca fiind “abilitatea unui model sau simulări de a accepta servicii de la alte modele sau simulări și de a utiliza serviciile astfel schimbate pentru a le permite lor să opereze cu eficacitate”. Pentru înțelegerea corectă a noțiunii de interoperabilitate, în cazul concret al simulării, este necesar însă a fi avute în vedere anumite aspecte specifice ale acestui domeniu.

În cazul general al interoperabilității simulărilor, se consideră că există cel puțin două simulări care sunt conectate într-o anumită manieră pentru a forma o simulare nouă și că această simulare nouă produce rezultatele așteptate. La o privire atentă aceasta este însă o problemă deosebit de complexă. O primă întrebare care se pune este aceea dacă simulările controlează o simplă entitate simulată care controlează porțiuni de simulări sau mai multe simulări. Simulările pot fi module individuale care se execută pe o infrastructură individuală de simulare, sau pot fi simulări distribuite. Cazul general al interoperabilității este acela în care o simulare se conectează cu alte simulări de tipuri total diferite.

O altă întrebare este legată de scopul pentru care este declarat faptul că două sau mai multe simulări utilizate împreună sunt interoperabile. Utilizări diferite pot impune cerințe diferite de interoperabilitate. În acest context, este posibil ca două simulări să nu fie interoperabile pentru anumite cerințe, dar să fie perfect interoperabile pentru alte cerințe. Este așadar puțin probabil ca o definiție a interoperabilității simulării să nu fie aplicabilă pentru toate utilizările avute în vedere.

O a treia întrebare este legată de scopul pentru care este declarat faptul că două sau mai multe simulări utilizate împreună sunt interoperabile. Utilizări diferite pot impune cerințe diferite de interoperabilitate. În acest context, este posibil ca două

¹ Webster Dictionary: „*Interoperability*”, Meriam-Webster, Inc., preluat de pe Internet, de la adresa: <http://www.m-w.com/dictionary.htm>.

simulări să nu fie interoperabile pentru anumite cerințe, dar să fie perfect interoperabile pentru alte cerințe. Este așadar puțin probabil ca o definiție a interoperabilității simulării să fie aplicabilă pentru toate utilizările posibile ale simulărilor, fără a defini în mod explicit care sunt utilizările avute în vedere.

O a patra întrebare care se poate pune este legată de măsura cantitativă prin care poate fi exprimată interoperabilitatea. O apreciere pentru interoperabilitate ar fi extrem de utilă atât pentru sistemele care se evaluează, cât și pentru rectificarea inconsistențelor din domeniul interoperabilității. Din nefericire, nu este încă clar care este setul complet de factori care trebuie să fie măsurați pentru a acoperi complet problema măsurării cantitative a interoperabilității.

În definirea interoperabilității există două abordări: o abordare de sus în jos și o abordare de jos în sus. Abordarea de sus în jos este în general o încercare de abordare abstractă a interoperabilității, bazată, de obicei, pe principii matematice, are caracter mai mult teoretic și mai puține utilizări practice. Strategia de jos în sus încearcă să definească în mod practic interoperabilitatea prin specificarea în detaliu a valorii datelor, timpilor și interacțiunilor dintre simulări. Ambele încercări vor să furnizeze măsuri pentru interoperabilitate, dar rezultatele de până acum sunt departe de a da răspunsuri total satisfăcătoare pentru domeniul interoperabilității.

Comunitatea științifică din domeniul modelării și simulării, în general, acceptă că printre caracteristicile care trebuie avute în vedere în analiza referitoare la interoperabilitatea simulărilor ar putea fi următoarele: caracteristici de natură tehnică: compatibilitatea standardelor; compatibilitatea hardware; interoperabilitatea fizică; formatul datelor; coordonarea managementului de timp; coordonarea serviciilor de lucru în timp real: salvare și restaurare; puncte de sincronizare; elemente de securitate; caracteristici de sine-stătătoare (fac referire la coerența datelor la nivelul federațiilor): interoperabilitatea între entități; rezoluția spațială; rezoluția temporală.

Modalități de realizare și implementare a simulărilor distribuite

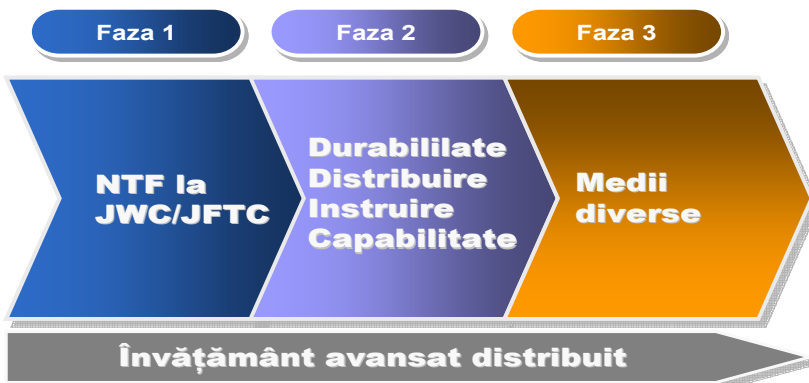
Implementarea simulării distribuite va duce la mărirea încrederii, susținerea reciprocă a participanților și creșterea performanțelor în timp real. Pe de altă parte, utilizarea programelor de simulare distribuită trebuie să fie transparentă pentru toți utilizatorii. Mediile sintetice integrate oferă posibilitatea de a avea la un loc tehnicile, tehnologiile, capabilitățile și procesele de simulare și modelare.

Câteva dintre beneficiile simulării distribuite sunt: creșterea eficienței instruirii; sporirea interoperabilității; crearea condițiilor de instruire cât mai apropiate de realitatea câmpului de luptă duce la economii financiare, prin reducerea necesității de a apela la terenuri de instrucție reale; oportunitatea de a crea un mediu de instruire curat; integrarea și perfecționarea sistemelor actuale; îmbinarea mediilor de instruire real cu cel virtual, axate pe specificul misiunilor de îndeplinit; posibilitatea interconectării scenariilor și bazelor de date comune; permite menținerea nivelului de pregătire al forțelor pe timpul desfășurării acestora; potențial pentru extindere în afara spațiului țărilor membre NATO/PfP.

Simularea distribuită implică existența a celor trei tipuri de simulări, astfel: simularea reală - simularea în care sunt implicați oameni reali care operează cu sisteme reale, folosind efectele simulate ale armamentului; simularea virtuală -

simularea în care sunt implicați oameni reali care operează cu sisteme simulate; simularea constructivă – simularea în care oameni simulați operează cu sisteme simulate, pe baza unor planuri elaborate de către oameni reali.

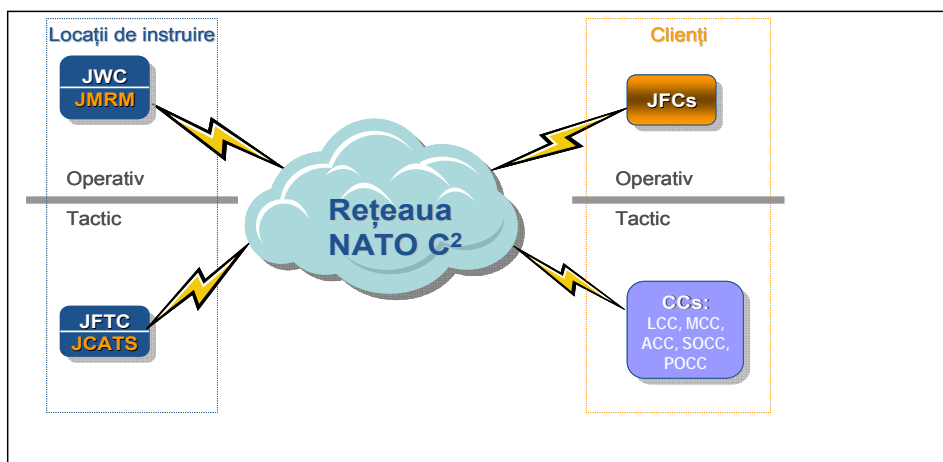
În amplul proces de transformare prin care a trecut simularea, câteva dintre momentele principale în evoluția simulării distribuite sunt prezentate în figura de mai jos (figura 5):

Beneficiile instruirii folosind simularea distribuită

Primul exercițiu NATO prin simulare distribuită a fost STEADFAST JOINER 08, care s-a desfășurat prin utilizarea următoarelor platforme: JMRM – Joint Multi-Resolution Module (JTLS – JCATS); JEST – Joint Exercise Scenario Tool; JEMM – Joint Exercise Management Module.

La nivelul NATO, prin proiectul SNOW LEOPARD (SL – figura 4.6.) se dorește crearea unei rețele NATO Joint pentru educație și instruire, cu capabilități la nivel strategic, operativ și tactic, prin conectarea rețelelor și capabilităților existente la nivel național. Acest proiect va consta într-o rețea distribuită între organizațiile, națiunile și partenerii NATO, cu scopul de a participa la creșterea instruirii, educării și experimentării distribuite. Capabilitatea NATO SNOW LEOPARD este în curs de formare. Snow Leopard va fi în măsură să ofere instruire pentru Forța Rapidă de Răspuns a NATO, comandamente multinaționale întrunite, precum și națiunilor membre și parteneri NATO, în concordanță cu întregul spectru de misiuni de îndeplinit, folosind metodele și procedeele de instruire reală, virtuală și constructivă, precum și mediile specifice exercițiilor pentru repetarea misiunii.

Rețeaua NATO pentru instruire (NTF) reprezintă o comuniune între JTLS și JCATS (figura 7.) ce oferă țintei primare pentru instruire capacitatea de a conduce exerciții multi-eșalon, de la nivel operativ la cel tactic. NATO Training Federation (NTF) creează caracteristicile unui mediu comun de instruire, cu o audiență a instruirii – multieșalon; dispune de capacitatea de a realiza simulări multiple cu rezoluții multiple, în locații distribuite.

În viitor se au în vedere posibilitățile de conectare și integrare a arhitecturilor simulărilor reală, virtuală și constructivă, precum și realizarea modelelor maritime și aeriene cu rezoluție mai mare.

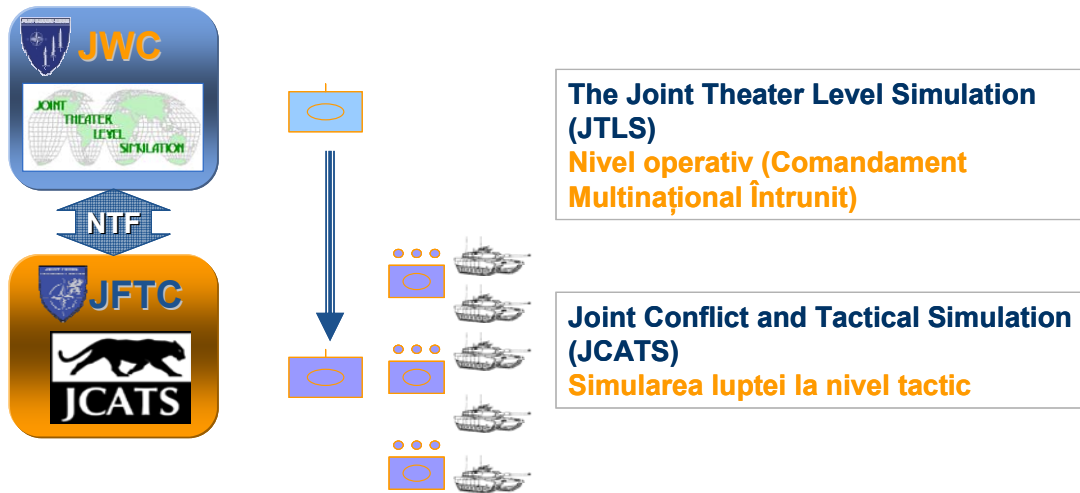
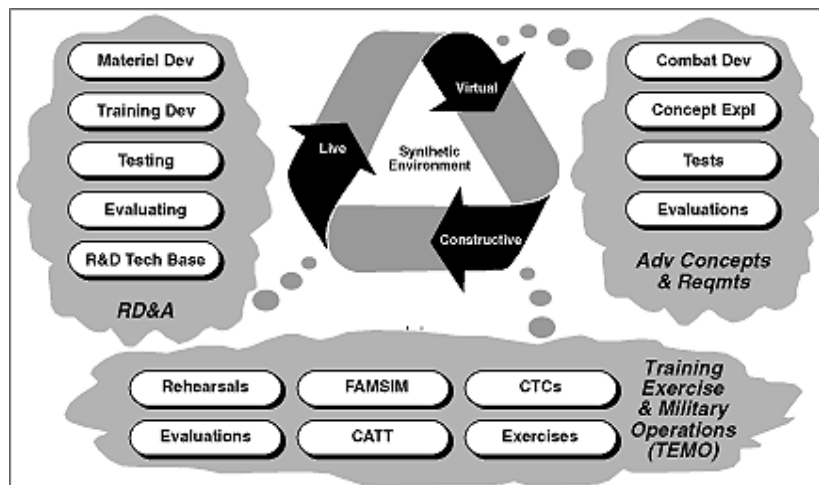
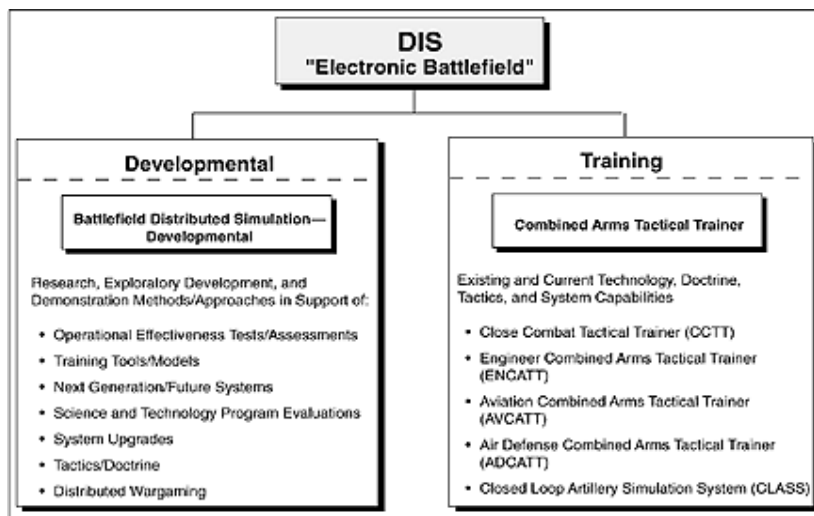

Figura 7. „Comunicare” între JTLS și JCATS

Arhitectura de principiu a simulării distribuite cuprinde: Rețeaua de conducere a exercițiului (Exercise LAN); Rețeaua NATO nesecretă (NATO unclassified LAN); Rețeaua NATO secretă (NATO secret LAN); Rețeaua de verificare (experimentare) (Experimentation LAN). Mediul sintetic al simulării distribuite (reprezentat în figura de mai jos) are în vedere faptul că timpul și spațiul sunt coerent reprezentate în câmpul de luptă, măsurate în termenii percepției umane și comportării acestora în mediul creat.

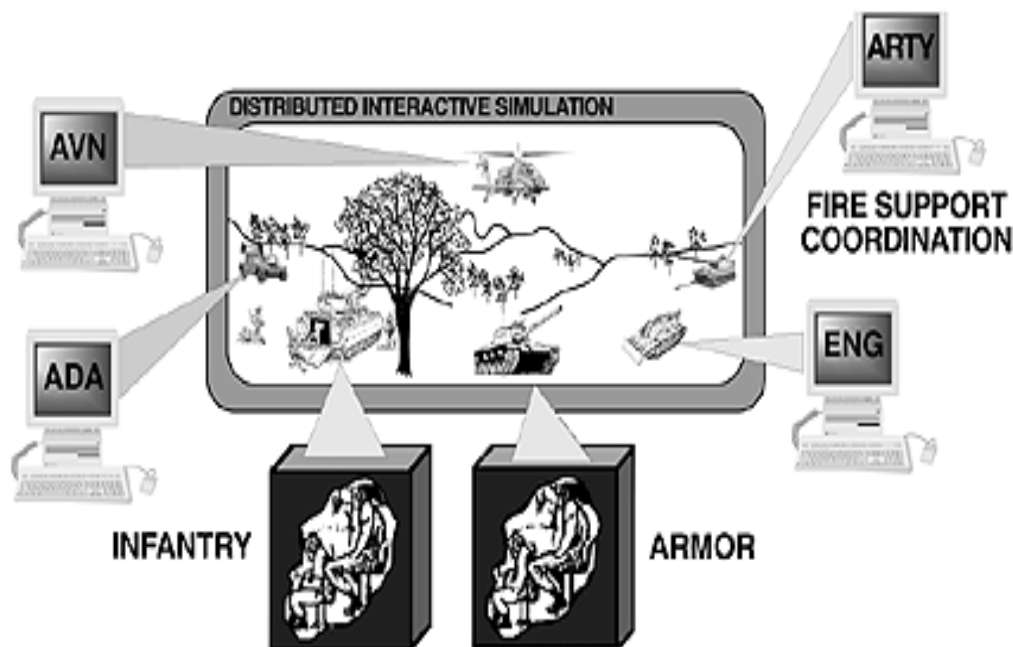

Câmpul de luptă în simularea distribuită se prezintă, în principiu, în felul următor:

Simularea distribuită se bazează pe integrarea sistemelor, tacticilor și doctrinelor existente, într-un mediu de instruire creat artificial, de la nivelul grupei (echipajului) la cel al unui batalion de infanterie întărit.

Sistemul de instruire tactică pentru luptă din cadrul simulării distribuite are următoarea structură:

În câmpul de luptă al viitorului, simulările reală, constructivă și virtuală sunt interoperabile și dispuse în locații diferite, conectate între ele pentru a crea un mediu de instruire sintetic, cât mai apropiat de realitate. Simularea este orientată pe comportamentul individual al fiecărei entități din compunerea unităților. Astfel, acestea au posibilitatea de a detecta oamenii și sistemele din zonă, în funcție de caracteristicile senzorilor de care dispun: vizual, radar, sonar, termic. Eficiența,

distanța, influența terenului și a vremii depind de tipul senzorului. Caracteristicile senzorilor (bătaie, putere separatoare) se introduc în baza de date conform caracteristicilor sistemelor reale. Entitățile au capacitatea de a executa misiuni și activități pre-planificate în baza de date: prioritizarea țintelor, respectarea regulilor de angajare etc. Entitățile execută ordinele primite, conform gradului de instruire, caracteristicilor tehnico-tactice ale sistemelor la dispoziție putându-se chiar lua în calcul unele elemente de comportament deviant. Sistemele sunt dotate cu armament și muniție, se pot deplasa pe sol, apă și în aer la fel ca în realitate. Nivelul stocurilor este monitorizat permanent de sistemul de simulare, la nivelul fiecărei entități, pentru orice clasă de materiale, până la detaliu. Performanțele sistemelor sunt afectate de starea vremii, factorii de stres, caracteristicile terenului.

Bibliografie:

- [1]. BĂLĂCEANU, Ion, *Revoluția tehnologică contemporană și impactul ei asupra potențialului militar*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.
- [2]. GHIȚĂ, Al., *Jocuri diferențiale operative*, comunicare la cea de-a XXVII-a Sesiune de Comunicări Științifice a Academiei Tehnice Militare, București 1997.
- [3]. SAVSEK, T, *Education. The Education of Military Officers in Defence Simulation*, NATO PfP/PWP Workshop „Simulators and Simulation-Powerful Means Enabling Allied Forces to Reach Interoperability”, Brno, Czech Republic, May 5-7, 1999.

ROLUL MARKETINGULUI ÎN PROCESUL RECRUTĂRII ȘI SELECȚIEI RESURSEI UMANE DIN ARMATA ROMÂNIEI

Mihai Bogdan ALEXANDRESCU*

This paper emphasizes that during the last period, the practice in developed countries signals the economic logic penetration in all sectors of social life. In this context, military organization begin growing more compared with a company. Consequently, also in the army, any personnel policy is subject to labor market rules, agreeing to face the competition for attracting human resources.

Armata, ca organizație cu atribuții ample în domeniul apărării și securității naționale, și nu numai, primește din partea societății resurse materiale, umane, financiare, informaționale ce se cer a fi utilizate cât mai eficient și în deplină concordanță cu scopurile și obiectivele stabilite pentru această instituție a statului.

Resursele umane fac parte din categoria resurselor puse la dispoziția armatei de către societatea în care organizația militară ființează pentru ca aceasta din urmă să-și poată îndeplini misiunile constituționale încredințate legal. La rândul lor, acestea dispun de un management specific, care „...reprezintă un complex de măsuri concepute interdisciplinar, cu privire la recrutarea personalului, selecția, încadrarea, utilizarea prin organizarea ergonomică a muncii, stimularea materială și morală, până la momentul încetării contractului de muncă” așa după cum Burloiu a arătat (2001).

Problematica marketingului recrutării și selecției resurselor umane în armată dobândește o semnificație deosebită, atât datorită schimbărilor semnificative și rapide din societatea românească, cât și a transformărilor structurale și de conținut ale instituției militare.

Armonizarea schimbărilor din mediul militar cu cele generate în domeniul marketingului resurselor umane este o sarcină permanentă și dificilă a celor cu responsabilități în acest domeniu de activitate. În plus, impactul progresului tehnic și al revoluției informaționale, cuplat cu cel al reformei din organismul militar asupra resurselor umane din armată se impune luat și el în calcul la derularea programelor de recrutare, selecție, formare, dezvoltare și utilizare a personalului militar și civil.

În același timp, integrarea României în Alianța Nord-Atlantică și aderarea la Uniunea Europeană exercită o influență semnificativă, sistematică și constantă asupra resurselor apărării, în general, și asupra resurselor umane din armată, mai ales. De aceea, întregul demers al celor cu responsabilități în domeniul gestionării resurselor umane din armată va avea permanent în vedere exigențele formulate de cele două organizații amintite anterior.

Separarea recrutării personalului militar profesionalizat de recrutarea pentru serviciul militar obligatoriu a fost benefică pentru că a dus la înlăturarea unor rețineri, confuzii, prejudecăți. Însă nu este vorba numai de separare „fizică”, ci de schimbarea

* **Maior**

întregii „filozofii” de recrutare și selecție. Acum, recrutarea se face continuu, pe baza unor planuri și metodologii bine fundamentate.

Metoda de recrutare cea mai folosită a devenit căutarea candidaților și contactul direct cu aceștia în mediile în care își desfășoară activitatea.

Vizibilitatea, transparența și colaborarea strânsă cu mediile civile sunt principii fundamentale în funcționarea noului sistem de recrutare.

Studiile și cercetările de marketing sunt utilizate în scopul obținerii de informații detaliate despre volumul, structura și caracteristicile populației țintă, dar și despre atractivitatea profesiei militare.

Promovarea profesiei militare se desfășoară pe baza unei strategii în care mass-media și activitățile de relații publice au un rol foarte important. Accentul se pune în mod special pe calitate, iar selecția se face pe baza potențialului aptitudinal.

Sistemul de recrutare și selecție existent este compatibil cu sistemele similare existente în țările Alianței Nord-Atlantice, răspunzând eficient intereselor actuale și de perspectivă ale organismului militar.

Ca în orice bătălie, strategia, tacticile (politicile), planul de luptă(planul de marketing), cunoașterea și analizarea situației, a terenului, a mediului(cercetarea pieței) sunt condiții absolut necesare pentru atingerea obiectivului final.

Mix-ul de marketing în recrutarea și selecția personalului militar

Chiar dacă armata este o organizație cu o cultură specifică și cu reguli stricte, ea împarte, împreună cu instituțiile și companiile civile, aceeași piață a forței de muncă (surse externe de recrutare), mai ales când este vorba despre forță de muncă educată și cu un potențial aptitudinal ridicat, așa cum se întâmplă în cazul recrutării ofițerilor. Însă problema nu este numai concurența strânsă de pe piața forței de muncă. Potențialii candidați sunt din ce în ce mai bine informați, mai pragmatici, dornici să aleagă, sunt la vârsta la care non-conformismul primează în fața unor valori tradiționale, cum ar fi patriotismul.

Ca urmare, metodele și instrumentele de recrutare se diversifică și se perfecționează continuu, iar planurile de marketing devin din ce mai complexe și mai flexibile pentru a ține pasul cu evoluția pieței.

De aceea, armata nu poate rămâne în afara acestor realități și tendințe, ea trebuie să dezvolte o strategie de marketing a recrutării capabilă să plaseze și să prezinte profesia militară pe piața ofertelor profesionale ca marcă atractivă și bine definită.

Imediat după înființarea noilor structuri de informare-recrutare și selecție, primele întrebări la care a trebuit să se găsească răspuns au fost: Pe cine se recrutează? De unde? Când? Cât de mulți? Prin ce metode? Ce li se comunică? Prin ce mijloace? Care este răspunsul așteptat? Cât costă? Cum se măsoară eficiența?

Pentru a putea răspunde la aceste întrebări și la multe altele s-a ajuns la concluzia că dezideratele pot fi atinse prin conceperea unui mix de marketing militar ale cărui componente sunt prezentate în continuare.

Conceptul de produs în accepțiunea marketingului militar

În accepțiunea marketingului, produsul poate fi definit ca fiind lucrul oferit pe piață în scopul captării interesului, al achiziționării, utilizării sau consumului și care poate satisface o nevoie sau o dorință; el include obiecte fizice(tangibile), servicii, persoane, locuri, organizații sau idei.

În esență, produsul înseamnă tot ceea ce un vânzător oferă unui cumpărător în procesul de schimb și care satisface nevoile sau dorințele acestuia.

Produsul trebuie analizat prin prisma avantajelor pe care consumatorul dorește să le obțină în procesul consumării sau utilizării sale. Aceste avantaje sunt de fapt expresia concretă a unor funcții pe care produsul le poate oferi.

Se poate pune întrebarea: Ce cumpără, cu adevărat, clientul?

Răspunsul este acela că, ceea ce cumpără de fapt clientul sunt funcțiile produsului și nu obiectul fizic, în sine.

În situația în care două sau mai multe produse de același gen oferă aceeași funcție de bază(de exemplu, o profesie care are ca funcție de bază obținerea unui salariu sau al unui loc de muncă), cumpărătorul va alege un anumit produs, ținând seama de mai multe criterii, precum: destinație, model, performanțe, calitate, design(prestigiu), imagine publică, garanții, etc.

Ansamblul avantajelor sau utilităților pe care le oferă un produs poartă numele de set de funcții.

Funcția sau atributul reprezintă un aspect elementar de utilitate pe care consumatorul îl așteaptă de la produsul respectiv. Fiecare funcție a produsului generează un anumit nivel de satisfacție pentru consumator. Consumatorul va alege produsele și mărcile de pe piață având în vedere satisfacțiile posibile ce pot fi obținute prin consumarea sau utilizarea produsului respectiv.

Produsele de același gen se diferențiază unele de altele prin deosebirile care există între setul lor de funcții. Consumatorii diferiți vor căuta anumite aspecte de utilitate, anumite beneficii dorite. Pentru consumatori diferiți este deci firesc să existe seturi de atribute(funcții) diferite.

Pe piața ofertelor profesionale și a serviciilor educaționale, funcționează principiul cererii și ofertei. De aceea, *profesia militară* este abordată după principiile marketingului. Toți cei care doresc să angajeze personal împart cam aceleași surse externe (grupuri-țintă), aceleași medii de recrutare, ceea ce diferă fiind valorile și filozofia specifice organizației, criteriile și metodele de recrutare.

Tranziția de la armata bazată pe serviciul militar obligatoriu, la cea bazată pe voluntariat, a impus re poziționarea profesiei militare pe piața muncii, mai ales în raport cu concurența reprezentată de celelalte instituții similare ale statului.

Deși instituția militară este foarte apreciată de populația României (așa cum arată sondajele de opinie realizate la nivel național), profesia militară rămâne cotată la un nivel mediu într-o ierarhie a preferințelor.

Avantajele și beneficiile (atributele produsului) oferite de profesia militară sunt:

- asigură formarea dar și dezvoltarea profesională pe parcursul carierei în funcție de opțiunea și performanțele profesionale ale individului;

- perspectivă clară asupra viitorului profesional;
- evoluția în carieră are la bază transparența criteriilor și principiul șanselor egale;
- siguranță, prestigiu, posibilități de afirmare, venit decent;
- reducerile prin restructurare nu afectează cadrele tinere;
- la ieșirea din sistem se oferă asistență specializată și program de reconversie profesională.

Politica de preț în marketingul militar

Prețul este un instrument al pieței și un indicator al realității economice și sociale. În virtutea funcției sale principale de corelare a cererii cu oferta, el capătă un caracter complex, ce este amplificat în contextul actualului dinamism economico-social, atât de caracteristicile pieței pe care se manifestă, cât și cadrul legislativ care reglementează formarea prețurilor, el însuși perfectibil.

În contextul unui mediu economico-social, prețul îmbracă numeroase forme de manifestare alături de prețul bunurilor și tariful serviciilor. Printre aceste forme întâlnim: dobânda pentru un împrumut, chiria pentru locuință, onorariu pentru medic, taxa pentru drumuri, prima pentru o asigurare, *salariul ca preț al forței de muncă* etc. Trebuie precizat, de asemenea, că prețul este un element foarte flexibil al mix-ului, putând fi modificat foarte rapid, spre deosebire de caracteristicile unui produs și activitatea de distribuție.

Se poate spune că prețul produce efecte mult mai rapide decât celelalte variabile ale mix-ului de marketing. Cererea dar și concurența sunt în general mai prompte și acționează la modificări ale imaginii produsului. Determinarea prețului trebuie să fie corelată cu alegerea altor variabile ale mix-ului de marketing.

În accepțiunea marketingului militar, prețul reprezintă suma de bani (salariul sau solda) care revine angajatului (ofițer, subofițer, maistru militar, soldat gradat voluntar, funcționar public sau personal civil contractual) în schimbul îndeplinirii obligațiilor contractuale asumate, specifice fiecărei funcții militare în parte.

Obligațiile contractuale asumate și impuse de armată sunt legate de:

- competență profesională,
- capacitate de autoperfecționare,
- loialitate,
- corectitudine,
- disciplină,
- tărie fizică și mentală,
- capacitatea de asumarea riscurilor.

Salariul ca preț al forței de muncă în armată se stabilește pentru fiecare funcție militară în parte în conformitate cu reglementările și dispozițiunile legale specifice Ministerului Apărării aprobate de instituțiile Statului Român.

Distribuția - componentă a mix-ului de marketing militar

Deciziile și procesele legate de activitățile de distribuție sunt printre cele mai importante elemente ale mix-ului de marketing. Ele vor determina măsura în care clienții, în cazul Armatei viitorii angajații, vor avea acces la produsul armatei - profesia militară și vor arăta cât este de eficient sistemul de distribuție la care se apelează.

Termenul de distribuție desemnează ansamblul mijloacelor și al operațiunilor care asigură punerea la dispoziția utilizatorilor sau a consumatorilor finali a bunurilor și serviciilor realizate de către producători. Sau, altfel spus, distribuția reprezintă procesul prin care bunurile și serviciile sunt puse la dispoziția consumatorilor asigurându-li-se acestora facilități de loc, mărime, cantitate, calitate și preț, potrivit cerințelor pe care le manifestă în cadrul pieței.

Distribuția se referă, deci, la circuitul fizic și la cel economic al produsului, la sistemul de relații care intervin pe piață, la activități ale unei mase largi și eterogene de unități, aparținând mai multor profiluri economice.

Conceptul de distribuție are în vedere un ansamblu complex de activități care încep din momentul în care produsul este gata pentru a fi lansat pe piață și se sfârșesc odată cu consumarea actului de vânzare către consumatorul final. În cazul marketingului militar distribuția are în vedere ansamblul de activități care încep de la necesitatea încadrării anumitor funcții vacante din armată și se termină prin semnarea contractului individual de muncă de către ambele părți-pe de o parte angajatul(clientul sau cumpărătorul) iar pe de altă parte angajatorul - Ministerul Apărării prin reprezentanții legal desemnați.

Sistemul de recrutare și selecție a personalului militar profesionalizat funcționează prin intermediul unor structuri teritoriale specializate:

- *birouri/oficii informare-recrutare* dispuse în fiecare oraș - reședință de județ și în București;

- *3 centre zonale de selecție și orientare* dispuse după criteriile teritoriale.

Misiunea birourilor informare-recrutare este aceea de identificare, informare, atragere, consiliere și orientare a absolvenților instituțiilor civile de învățământ (bărbați și femei), spre instituțiile militare de formare a ofițerilor, maiștrilor militari și subofițerilor, cât și a militarilor angajați cu contract spre instituții militare care formează subofițeri.

Misiunea centrelor zonale de selecție și orientare constă în selecționarea și orientarea profesională a candidaților pentru profesia militară, în concordanță cu potențialul lor psiho-aptitudinal, cu cerințele formative ale procesului de învățământ și cu solicitările determinate de exercitarea primei funcții.

Canale de distribuție a profesiei militare

Practic, procesul de distribuție se realizează prin ceea ce se numește canalul de distribuție.

Diferit de la o categorie la alta de produse, canalul de distribuție se particularizează prin cele trei dimensiuni ale sale: lungime, lățime, adâncime.

Voi folosi în continuare denumirile generice de *angajator*, definit ca structura militară cu nevoi de angajare și *angajat*, resursa umană care optează pentru profesia militară.

În cazul marketingului militar, lungimea canalului se referă la numărul de verigi intermediare prin care trece profesia militară(produsul) de la angajator (unitatea militară cu nevoi de angajare) la angajat. Lățimea canalului este determinată de numărul unităților prin care se asigură distribuția profesiei militare în cadrul fiecărei faze a rutei de distribuție. Adâncimea canalului exprimă măsura apropierii distribuitorului de unitățile militare beneficiare ale resursei umane(angajatori).

Promovarea profesiei militare

Promovarea, ca unul din domeniile cele mai empirice ale acțiunii marketingului, se exprimă în „ansamblul de acțiuni și mijloace de informare și atragere a cumpărătorilor potențiali către punctele de vânzare, în vederea satisfacerii nevoilor și dorințelor acestora și implicit a creșterii eficienței economice a activității întreprinderii producătoare” așa după cum Patriche a arătat (1994).

Rolul promovării rezidă în conținutul complex al conceptului de promovare, ce relevă faptul că scopul general este influențarea comportamentului oamenilor, în așa fel încât, să sporească volumul vânzărilor bunurilor respectivului producător. De aceea, promovarea îndeplinește o serie de funcții economico-sociale, ce evidențiază utilitatea sa cum ar fi:

- furnizarea de informații atât cumpărătorului cât și vânzătorului;
- neutralizarea informațiilor defavorabile ce se răspândesc mai ales prin zvonistică;
- stimularea cererii este scopul direct și imediat;
- atenuarea fluctuațiilor cererii mai ales în cazul produselor sezoniere;
- diferențierea produselor, mai ales a mărcilor;
- reamintirea avantajelor produselor pentru a rămâne consumatori fideli;
- contracararea concurenților;
- influențarea persoanelor cu putere de decizie la nivel guvernamental;
- influențarea comportamentului public;
- formarea unei imagini;
- justificarea prețurilor bunurilor și serviciilor;
- conștientizarea publicului cu privire la noile produse și servicii create.

1. *Promovare* = un ansamblu de activități prin care o organizație își pune în valoare un produs sau o idee pentru a-și îndeplini anumite obiective utilizând acele canale de informare și persuasiune considerate cele mai adecvate. *Promovarea profesiei militare* cuprinde trei componente: campania publicitară, campania directă și campania de relații publice.

2. *Publicitatea directă* = formă de comunicare non-personală despre organizație, produs, serviciu sau idee plătită de către o firmă sau organizație.

- Plătit – spațiu publicitar trebuie cumpărat.
- Non-personal - implică mass media.
- Avantaje: controlul mesajului; posibilitatea largă de comunicare.
- Dezavantaj: preț ridicat.

Campania publicitară se referă la conceperea, realizarea și difuzarea contra-cost pe diverse canale de comunicare în masă a materialelor promoționale.

3. *Relații publice* = evaluarea sistematică a opiniei publice, organizarea, planificarea și distribuirea de informații în scopul controlării și impunerii imaginii organizației.

- *Campania de relații publice* vizează cultivarea unor contacte directe cu diferite categorii de public (persoane influente din alte instituții, mass-media, puterea politică, lideri de opinie, alte persoane) ce pot contribui la promovarea imaginii

armatei și profesiei militare în general și a imaginii birourilor informare-recrutare, în particular.

- Instrumente: publicitatea indirectă, publicații speciale, participări la activități de interes public, sponsorizarea diferitelor evenimente etc.

Publicitate indirectă = se referă la comunicarea non-personală cu privire la organizație, produs, serviciu sau idee, ce nu este în mod direct plătită de către o firmă sau organizație și care apare sub forma știrilor, editorialelor, interviurilor sau anunțurilor.

- Avantaje: credibilitate, cost redus.

- Dezavantaj: lipsa de control asupra mesajului, focalizarea difuză asupra grupurilor țintă.

4. *Campania directă* se referă la acțiuni de informare și persuadare realizate prin contactul nemijlocit al sursei cu grupul-țintă.

5. *Imaginea publică* = reprezentarea care s-a format ca o sumă de credințe, atitudini, opinii, prejudecăți, experiențe sau așteptări la grupe de persoane sau în cadrul opiniei publice asupra: unei persoane fizice - juridice, unei profesii sau obiect.

Categorii de imagine: imaginea instituției, profesiei, produselor, managerilor, auto-imaginea personalului instituției.

Formarea imaginii se realizează progresiv, în decursul anilor prin informațiile obținute din presă, publicitate, din comentariile personalului instituției sau prin satisfacția obținută în urma: utilizării produselor, exercitării profesiei oferite.

Percepția unei organizații se realizează în două câmpuri de vizibilitate:

- un câmp al vizibilității nemijlocite în care realitatea este percepută în mod direct fiind dependentă de poziția individului în spațiul social și de sistemul lui de referință;

- un câmp al vizibilității mijlocite, accesibil prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă; angajați și foști angajați ai organizației; vecini ai acesteia; zvonurile.

Sistemul de referință individual este format din toate conceptele de bază rezultate din prelucrarea cunoștințelor acumulate și memorate în decursul vieții.

Sistemul de referință al grupului social reunește elementele comune grupului respectiv (credințe, atitudini, opinii, gusturi, norme, principii, valori, stereotipii).

Structural poate fi:

- diversificată sau mai puțin diversificată, funcție de informațiile de care se dispune despre un produs, profesie sau organizație;

- distinctă sau ștersă - imaginea unui produs, profesie, organizație va fi cu atât mai "personalizată" cu cât se va distinge mai mult de celelalte imagini similare;

- analizată după un model automat în care nucleul cuprinde conceptele cheie (determină nota și organizarea întregii imagini) a căror vizibilitate și semnificație socială sunt foarte ridicate;

- imagine focalizată (nr. conceptelor cheie = 1)

- imagine dispersată (nr. conceptelor cheie = 2, 3).

Imaginea unei organizații se realizează simultan prin:

- campanie publicitară;

- campanie directă;

- activitatea de relații publice prin care se obține încrederea, simpatia, înțelegerea și sprijinul publicului propriu (angajați, segmente de public ce interesează organizația).

Prin publicitate, mass-media poate fi folosită în scopul de a impune un punct de vedere asupra realității, un anumit mecanism de acțiune.

Pentru a induce la publicul țintă o imagine adecvată scopurilor sale, organizația identifică și ține seama de sistemele de referință ale grupurilor vizate (pentru adecvarea mesajului) și, totodată, se va preocupa ca multiplicatorii de imagine folosiți (comunicare de tip *public relations*, publicitate, atitudinile și opiniile personalului angajat) să aibă și să difuzeze același tip de imagine despre organizație.

Procedura de selecție cuprinde:

- *testarea psihologică*, pe parcursul căreia este evaluat potențialul intelectual (teste de inteligență), potențialul de adaptare la condițiile specifice activităților militare (chestionare de personalitate) și potențialul aptitudinal de lider (teste situaționale);

- *testarea aptitudinilor fizice*, care vizează determinarea nivelului de dezvoltare a calităților motrice de bază și evidențierea gradului de manifestare a acestora, în condiții utilitar-aplicative;

- *interviul de evaluare*, prin care se urmărește clarificarea unor aspecte constatate pe parcursul desfășurării probelor de selecție, capacitatea de comunicare și motivația pentru cariera militară.

După verificarea îndeplinirii criteriilor de recrutare și parcurgerea procesului de selecție (verificarea aptitudinilor), următorul pas al candidatului pentru cariera militară este susținerea admiterii (în general, un test de cunoștințe) în instituția militară de învățământ pentru care a optat.

Birourile/oficiile informare-recrutare, pentru că ele sunt structurile care pun în aplicare politicile de marketing din domeniul recrutării. Tocmai de aceea, la înființarea lor, s-a ținut cont de două principii de bază:

- sediile în care își desfășoară activitatea să fie vizibile, poziționate central, cu acces direct pentru publicul civil, cu program zilnic, de luni până vineri (în anumite perioade, chiar și în weekend), între orele 8.00 - 20.00;

- personalul militar care încadrează aceste birouri/oficii să fie selecționat pe baza unor criterii de calitate referitoare atât la nivelul studiilor și calităților umane, cât și la capacitatea de comunicare, negociere, relaționare, adaptare rapidă la diverse situații, abilitatea de a lucra cu tinerii și de a interacționa foarte bine cu mediul civil.

Birourile/oficiile de informare-recrutare au devenit, pe plan local, structuri recunoscute în domeniul orientării școlare și profesionale. De altfel, aceste structuri reprezintă, în zona de responsabilitate (acțiune), singura sursă autorizată de informații complete și corecte despre învățământul militar, profesia și cariera militară. Pe de altă parte, prin deschiderea și transparența de care au dat dovadă birourilor informare-recrutare, încă de la înființarea lor, au pus într-o lumină favorabilă instituția militară, ale cărei valori au fost promovate direct sau indirect, prin toate activitățile desfășurate.

Eliminarea oricărei forme de discriminare și egalitatea șanselor sunt principii care stau la baza activității de recrutare a candidaților pentru cariera militară.

Pentru a intra în rândul personalului militar profesionalizat, cetățenii României, bărbați și femei, trebuie să urmeze o instituție militară de învățământ, după absolvire fiind repartizați pe posturi.

Din anul 2007, *sistemul de recrutare și selecție a personalului militar profesionalizat* a fost radical modificat pentru a corespunde exigențelor reformei resurselor umane în Armata României și ale integrării în structurile NATO.

Crearea acestui sistem a reprezentat trecerea armatei de la serviciul militar obligatoriu la serviciul militar voluntar, bazat pe contracte limitate și cariere de lungimi diferite, fiind în perfectă concordanță cu cerințele impuse de formarea unei armate profesioniste.

Deși instituția militară este (conform tuturor sondajelor de opinie) foarte apreciată de populație, profesia militară se situează undeva la mijlocul ierarhiei profesiilor. Dezvoltarea socio-economică nu va face decât să scadă atractivitatea profesiei militare în raport cu alte profesii și să-i îndepărteze pe tineri de profesia militară, așa cum s-a întâmplat în toate țările cu economie dezvoltată.

Măsurile de reducere a efectivelor armatei (mai ales a numărului ofițerilor și a gradelor superioare), au un impact nefavorabil asupra imaginii profesiei militare. La aceasta se mai adaugă și faptul că locul de muncă nu va mai fi, în mod obligatoriu, sigur, până la vârsta pensionării, datorită instituirii contractelor limitate și a tipurilor de carieră de lungimi diferite.

Cariera militară presupune riscul, nu doar aventura, iar în ultimii ani, acest lucru a devenit tot mai evident, datorită focarelor de conflict militar existente și a escaladării terorismului.

Nu în ultimul rând, trebuie să se țină cont de faptul că tinerii de azi sunt mult mai pragmatici. Mesajul patriotic explicit, direct, și-a pierdut din credibilitate, din forță, după zeci de ani de utilizare excesivă. Tinerii anilor 2000 sunt lucizi, bine informați în legătură cu lumea în care trăiesc. Sistemul lor de valori, mentalitățile, aspirațiile sunt altele decât cele ale tinerilor de acum 30, 20 sau chiar 10 ani.

La toate acestea se mai adaugă și tendința naturală de scădere și îmbătrânire a populației. Atractivitatea profesiei militare scade odată cu creșterea vârstei și a nivelului de educație.

Iată numai câteva dintre argumentele care au condus la ideea necesității remodelării recrutării în spiritul ideii de *marketing agresiv*. Pe măsura dezvoltării economiei, armata poate pierde progresele înregistrate în ultimii ani în domeniul recrutării ofițerilor și subofițerilor. Armata nu trebuie doar să reacționeze rapid la semnalele pieței, dar și să prevadă mișcările care au loc și să-și adapteze oferta la evoluția cererii. Aceasta înseamnă, însă, o mai mare flexibilitate a armatei, pornind de la mentalități și până la metodele folosite. Întotdeauna vor exista, chiar și în armatele cu tradiție în marketingul recrutării, reacții de genul „*Profesia militară nu poate fi vândută ca un detergent de rufe sau ca o marcă de bere*”. Într-adevăr, aceasta nu poate fi vândută la fel, pentru că se adresează unui alt tip de nevoi ale grupului-țintă, unui alt segment de populație, folosind un mesaj total diferit.

Noul sistem de recrutare și selecție a personalului militar profesionalizat este radical diferit, din punct de vedere organizatoric și metodologic, de sistemul de

recrutare pentru serviciul militar obligatoriu, la care România a renunțat, definitiv, în anul 2006, în favoarea construirii unei armate profesioniste.

Crearea sistemului de recrutare și selecție a personalului militar profesionalizat face parte din amplul proces de reformă în domeniul managementului resurselor umane, aflat în curs de desfășurare, și a fost inspirat din experiența armatelor țărilor NATO, cu adaptările de rigoare la specificul, necesitățile și obiectivele pe termen lung ale Armatei României.

Bibliografie:

- [1]. BARBU, V., *Restructurarea resurselor umane*, în <http://www.presamil/SMM/>, 2004.
- [2]. BRĂTUCU, G., ISPAS, A. & CHIȚU, I., B., *Marketingul serviciilor publice*, Brașov, Editura Infomarket, 1999.
- [3]. BELU, D., **Concepții și practici privind managementul resurselor umane în domeniul militar**, Brașov, Editura Universității “Transilvania”, 2002.
- [4]. BURLOIU, P., **Managementul resurselor umane**, București, Editura Lumina Lex, 2001.
- [5]. MARIN, I., **Recrutarea și selecția resurselor umane**, Editura Academiei de Studii Economice, București, 2001.
- [6]. MATHIS, R., L., NICA, C., P. & RUSU, C., *Managementul resurselor umane*, Editura Economică, București, 1997.
- [7]. PATRICHE, D., *Marketing industrial*, Editura Expert, București, 1994.
- [8]. ****Buletinul Direcției Management Resurse Umane* nr. 13(18) - serie nouă, Managementul Resurselor Umane în Armata României, anul VI, București, 2004.

DE LA CONSCRIPTIE LA MARKETINGUL RECRUTĂRII ȘI SELECȚIEI RESURSELOR UMANE ÎN ARMATA ROMÂNĂ

Mihai Bogdan ALEXANDRESCU*

This paper provides some clarification on the basic concepts of recruitment and selection of human resources marketing in the Army. There are presented definitions, functions, principles and factors that influence this new field of marketing, considering the Romanian Army transition to military service based on volunteers.

„Organizația selecționează candidații la un post, nu numai în funcție de capacitatea lor de a efectua munca, dar și datorită sistemului lor de valori care este compatibil cu ideologia organizației [...]. Recrutarea face parte din acele dispozitive care permit întărirea identificării cu ideologia organizației” (Mintzberg, 1986).

Pornind de la cuvintele lui Mintzberg (1986), „recrutarea” este o etapă firească în procesul de elaborare a strategiei și planificării resurselor umane. Ea reprezintă și în armată o etapă de bază a asigurării personalului, etapă ce necesită tehnici speciale, calitatea recrutării condiționând performanțele viitoare ale instituției armate.

Astfel, recrutarea reprezintă un proces de căutare, identificare, localizare și atragere a candidaților potențiali din care se vor selecta cei mai competitivi și care corespund cel mai bine cerințelor și intereselor armatei. Totodată, recrutarea este un proces public prin care oferta devine cunoscută celor interesați și reprezintă o comunicare în dublu sens: organizație-candidat și candidat-organizație.

Recrutarea este una din cele mai importante activități ale funcțiunii de personal fiind un ansamblu de decizii care exercită o influență decisivă și durabilă asupra unei organizații, se referă la procesul confirmării nevoii de a angaja personal nou, localizării și atragerii celor interesați în a candida pentru posturile oferite. Succesul și supraviețuirea organizațiilor este asigurată aproape în totalitate de calitatea forței de muncă. Organizațiile trebuie să se concentreze în primul rând asupra identificării și atragerii celor mai competitivi candidați pentru specificul organizației, problemă care se rezolvă în cadrul procesului de recrutare.

Interesele și obiectivele de securitate ale României, misiunile armatei în contextul geopolitic actual și obligațiile asumate de România ca membru al NATO, au impus continuarea procesului de restructurare cantitativă și calitativă a resursei umane și au determinat decizia de renunțare la serviciul militar obligatoriu în favoarea celui bazat pe voluntariat, începând cu 01.01.2007.

Tranziția de la armata bazată pe serviciul militar obligatoriu, la cea bazată pe voluntariat, a impus re poziționarea profesiei militare pe piața forței de muncă din România, mai ales în raport cu concurența reprezentată de celelalte instituții similare ale statului.

* **Maior**

De asemenea, prin renunțarea la serviciul militar obligatoriu, Armata României a trebuit să facă față unor noi provocări și eforturi susținute, atât umane cât, mai ales, financiare. Recrutarea militară este o activitate relativ costisitoare, dar costurile sunt mici comparativ cu beneficiile pe care aceasta le aduce organizației militare, pe termen lung.

Recrutarea personalului pentru nevoile armatei constituie un subiect de actualitate în teoria și practica resurselor umane ale apărării, dat fiind noul mediu de securitate conturat după încheierea războiului rece și revizuirea problematicii apărării naționale. Extinderea procesului de democratizare și a principiilor economiei de piață, realizarea cadrului adecvat afirmării drepturilor omului, dezvoltarea cooperării și integrării în sensul trecerii de la apărarea individuală la cea colectivă au creat condițiile favorabile înlocuirii serviciului militar obligatoriu cu cel bazat pe voluntariat.

Voluntariatul este metoda bazată pe opțiunea liberă a cetățeanului de a presta sau nu serviciul militar. În prezent, mai multe state, dispun de armate alcătuite în întregime din voluntari: SUA, Marea Britanie, Canada, Luxemburg, Olanda, Franța ș.a.

Procedeu mixt constă în utilizarea combinată a celor două metode de recrutare: conscripția și voluntariatul. Se apreciază că acest procedeu este cel mai puțin costisitor, fiind aplicat în prezent, atât în state europene, membre NATO, cât și în cele din afara alianței.

Studiile referitoare la caracteristicile și implicațiile modului de recrutare a personalului pentru nevoile armatelor, scot în evidență următoarele:

a) Pe măsura perfecționării tehnicii militare, statele încep să-și lege eficacitatea militară cu predilecție de acest factor, problemele principale fiind, pe de o parte, asigurarea disponibilităților financiare pentru crearea unei „armate de înaltă densitate tehnologică”, iar pe de altă parte, încadrarea cu profesioniști capabili să folosească tehnica militară complexă. Reformarea sistemului de recrutare a efectivelor armatei apare, deci, ca efect secundar al impactului inovației tehnologice.

b) Din punct de vedere economic, voluntariatul necesită, la efective egale, cheltuieli suplimentare, întrucât costurile sunt mai mari pentru un militar angajat pe bază de contract în raport cu cele pentru un militar aflat în serviciul obligatoriu. De asemenea, militarii angajați reclamă costuri sociale suplimentare, atât în timpul serviciului (similare cadrelor militare), cât și la expirarea contractului.

c) Opțiunea pentru voluntariat este apreciată drept unul din principalele aspecte ale modernizării, prin care se realizează structurile de bază ale armatei de profesioniști. Ponderea militarilor angajați pe bază de voluntariat în totalul efectivelor unei armate reprezintă indicatorul cel mai des întrebuințat pentru a exprima gradul de profesionalizare al armatei.

d) Ca urmare a reducerii efectivelor, după încheierea războiului rece, creșterea ponderii voluntarilor în totalul efectivelor este o măsură ce a fost impusă ca o compensare calitativă a nivelului de pregătire a unei armate. Totodată, datorită posibilității trecerii la un asemenea procedeu fără eforturi deosebite, el a fost adoptat de multe din statele care și-au exprimat opțiunea de integrare în NATO, după prăbușirea sistemului comunist.

Specialiștii în domeniu motivează opțiunea pentru alegerea unui anumit procedeu de recrutare atât prin considerente de ordin economic, cât și prin cele de ordin demografic și politic.

Practica din statele dezvoltate semnalează pătrunderea în ultimii ani a logicii economice în toate sectoarele vieții sociale. În acest context, organizația militară începe să fie din ce în ce mai mult comparată cu o firmă. În consecință, și în armată, orice politică de personal este supusă regulilor pieței forței de muncă, acceptând să se confrunte în competiția pentru atragerea resurselor umane.

În același timp, ideea beneficiului de ordin financiar ce decurge din logica economică, modifică imaginea despre militar și motivația pentru cariera militară. În locul spiritului de corp izvorât din tradiție, cutume naționale și chiar naționalism, apare ideea specialistului, a profesionalistului cu statut de cetățean angajat al societății civile și motivat printr-un salariu corespunzător.

În concluzie, modificările pe care le antrenează trecerea de la armată conscripție, la cea de profesie, se articulează în jurul câtorva aspecte principale, care sunt prezentate în continuare:

- *Costul bugetar.* La efective egale, o armată de voluntari este mai costisitoare decât o armată bazată pe recrutare obligatorie.

- *Problematica fluxurilor generațiilor tinere.* Armata de profesie, prizonieră a pieței muncii, este în permanență la cheremul fluctuațiilor acesteia. Volumul resursei demografice vizate, competitivitatea remunerațiilor, rata șomajului în rândul tinerilor, avantajele oferite de instituția militară, resursele aflate la dispoziția decidenților militari (inclusiv pentru publicitate) și atitudinea tinerilor față de instituțiile statului sau față de nevoia de apărare sunt tot atâția factori care influențează piața muncii. Este suficient ca una din aceste variabile să piardă din parametrii normali, pentru ca volumul disponibilității pentru încorporare să scadă, aceasta influențând totodată negativ calitatea resurselor.

- *Impactul instituțional.* Experiența anglo-saxonă sugerează că, fiind supusă pieței muncii și unei culturi din ce în ce mai liberale și sociale (în care se caută, prin tehnologie, eficacitatea cu cele mai mici costuri), o armată de profesie este predispusă să devină dominată exclusiv de raționalitatea tehnicistă și administrativă. Cu alte cuvinte, o armată care optează pentru profesionalizarea totală nu transformă, în mod necesar, întregul personal în militari «puri și duri». Dimpotrivă, ea cere militarilor să fie specialiști, înainte de a fi soldați și, prin urmare, să fie mai puțin disponibili pentru alte sarcini impuse de serviciul militar. Ea îi determină, de asemenea, să compare poziția cu cea a specialiștilor din afara armatei, dar din aceeași branșă, și față de care se simt frustrați.

- *Raporturile armată-societate.* Armata de voluntari este supusă riscului ruperii, din punct de vedere cultural, de societatea în care viețuiește. În absența pericolului militar vizibil, ea poate fi privată de considerația și susținerea societății, iar la un moment dat chiar de resursele materiale și umane necesare.

Obiectivul fundamental al recrutării permite identificarea unui număr suficient de mare de candidați care îndeplinesc condițiile de a fi selecționați pentru sistem.

Toate sistemele de recrutare din țările NATO sunt influențate mai mult sau mai puțin de factori de natură internă și externă.

Factorii externi sunt: condițiile de pe piața muncii, adică cererea de forță de muncă și oferta de forță de muncă; calitatea modelelor educaționale, capacitatea sistemului de a face față nevoilor de recrutare; atractivitatea zonei de amplasare - facilități; cadrul legislativ/juridic și instituțional.

Factorii interni depind de: imaginea, reputația și prestigiul armatei, care prezintă o mai mare sau mai mică atractivitate pentru candidați; preferințele candidaților în funcție de nivelul lor de educație și formare profesională, de domeniul de activitate, de aspirații diverse; situația economico-financiară a armatei; aplicarea și respectarea unor principii (egalitate, nediscriminare); sisteme de recompense, inclusiv cele sociale.

Acești factori explică diferențele dintre sistemele de recrutare existente la acest moment în blocul nord-atlantic, diferențe existente nu din lipsa dorinței de aliniere la un standard, ci derivate din statutul social creat nu numai prin responsabilități, ci și prin „recunoștința materială” specifică sistemului.

Dacă în Franța, Germania sau Marea Britanie, drepturile personalului armatei sunt neclasificate, necomparabile cu o altă categorie bugetară, în România nu se poate vorbi de o atractivitate din punct de vedere material al recrutării, decât în momentul în care alte categorii de bugetari reclamă venituri comparative cu „grade militare”, uitând mai totdeauna de riscul, specificul și misiunea armatei în contextul social (lumea liberă).

Alți factori care influențează recrutarea pentru sistemul militar sunt mărimea, complexitatea și gradul de tehnologizare. Tehnicile clasice sunt foarte bune pentru mai toate sistemele de recrutare folosite în țările europene, tendința sistemului american de „recrutare electronică” fiind validă și eficientă prin exploatarea unui sistem de informații la nivel interstatal care gestionează „toate datele” despre potențialii candidați la profesia militară, sistem foarte costisitor dar care deține aproximativ 240.000 „subiecți în așteptare”, ne însumând ofertele sporadice pentru emigranți (numai pentru teatre de operații).

Sistemul actual de recrutare, impus în armata României din 1999 de către Direcția management resurse umane, este rezultatul analizei mai multor sisteme de recrutare, mai ales a celor din Franța și Olanda, de la care s-au preluat toate etapele și procedeele specifice, dar nu și pregătirea specifică acestui demers.

Anul 2006, restructurarea sistemului de recrutare, din instituții independente cu misiune unică, care începuseră să înțeleagă un fenomen vechi de sute de ani, prin subordonarea la centrele militare județene și zonale, a reprezentat primul pas către „recrutarea negativă” (cantitativă), care a evoluat din păcate în anul 2008, prin micșorarea funcțiilor din sistemul de recrutare, respectiv disponibilizarea personalului care se perfecționase în tehnica recrutării, și promovarea unor cadre tinere pentru care principalul criteriu promovat/impus este planul cantitativ.

Sunt foarte greu de evaluat consecințele recrutării negative, mai ales că și selecția ultimului an a devenit „negativă” (cantitativă), în perspectiva formării personalului profesionalizat al armatei la baza piramidei.

Criza economică a determinat o creștere cantitativă a recrutării în acest an, cu aproximativ 34% față de aceeași perioadă a anului trecut, dar afluența rezultă nu din

atractivitatea reală a sistemului militar, ci din lipsa de perspectivă manifestată de celelalte domenii de activitate socială.

Scăderea constantă, an de an, a numărului de candidați pentru instituțiile militare de învățământ, până la un nivel de alarmă, a impus, la sfârșitul anilor '90, evaluarea situației existente, analiza cauzelor și a consecințelor pe termen scurt, mediu și lung, nu doar pentru învățământul militar, care nu este un scop în sine, ci, mai ales, pentru viitorul resursei umane profesionalizate a apărării. De exemplu, dacă în 1977 erau aproape 4 candidați pentru un loc, în academiile militare, în 1999, numărul de candidați/loc pentru cariera de ofițer ajunsese, deja, la 2.

Cauza acestei scăderi constante a constituit-o inadecvarea sistemului de recrutare existent în acel moment, la condițiile economice și sociale, la schimbările produse pe o piață a forței de muncă din ce în ce mai dinamică.

Atât piața ofertelor educaționale, cât și cea a forței de muncă funcționează după principiul cererii și ofertei. Concurența este în continuă creștere. Numărul instituțiilor de învățământ a crescut foarte mult, au apărut specializări noi, de graniță, care conferă flexibilitate profesională și locuri de muncă în medii concurențiale, cu posibilități rapide de promovare și salarii motivante. Pe de altă parte, procedurile de admitere (angajare) sunt mult mai scurte, mai simple, mai puțin solicitante, nu necesită aptitudini deosebite și parcurgerea atâtor filtre (teste medicale, psihologice și sportive, interviuri, teste de cunoștințe).

Deși instituția militară este foarte apreciată de populația României (așa cum arată sondajele de opinie realizate la nivel național), profesia militară rămâne cotată la un nivel mediu într-o ierarhie a preferințelor.

Prin profesionalizarea corpului soldaților și gradaților, s-a asigurat numărul relativ mare de candidați pentru această categorie de personal, într-un timp relativ scurt, aceasta ducând însă la o scădere temporară a calității acestora. De aceea, nu trebuie ignorată situația existentă în interiorul și în afara organismului militar, și nici experiența armatelor cu tradiție în domeniul promovării profesiei militare și a recrutării pe bază de voluntariat.

Există o serie de factori care pot influența în mod negativ atingerea obiectivelor de recrutare a personalului militar, după cum urmează:

- piața civilă a ofertelor educaționale și profesionale s-a diversificat foarte mult, au apărut specializări noi, de graniță, care conferă flexibilitate profesională și locuri de muncă în medii concurențiale, cu posibilități rapide de promovare și salarii motivante.

- scăderea naturală și îmbătrânirea populației, dar și migrația externă a forței de muncă, ce a atins apogeul după aderarea la Uniunea Europeană, sunt fenomene care duc la creșterea competiției interne și scad considerabil baza de selecție pentru profesia militară.

- impactul pe care măsurile de restructurare a armatei îl au asupra imaginii profesiei militare este greu de contracarat prin articole și discursuri explicativ-liniștitoare în mass-media, sau prin popularizarea succeselor înregistrate de militarii români în teatrele de operații, prin aprecierile primite de la oficialii Alianței Nord-Atlantice, cu prilejul participării la diverse misiuni. Mitul locului de muncă sigur și al unei evoluții previzibile în carieră (de exemplu accesarea relativ sigură la gradul de

colonel, menținerea în activitate până la vârsta pensionării etc.) este pe cale de destrămare.

- militarii disponibilizați sau cei cărora nu li se mai reînnoiesc contractele, din diverse motive, se simt, de multe ori, frustrați. De aceea, conștient sau nu, prin exprimarea unor opinii negative și subiective, referitoare la armată, în mediul civil, aduc deservicii eforturilor de recrutare.

- aderarea României la NATO, chiar dacă este un succes politic și o garanție pentru securitatea națională, poate fi și o armă cu două tăișuri, din punctul de vedere al promovării profesiei militare. A fi membru NATO nu înseamnă numai drepturi, ci și obligații. La aceasta se adaugă riscurile rezultate din noile obligații militare ale armatei române, inclusiv cele asumate în cadrul coalițiilor antiteroriste, din afara NATO. Un sondaj de opinie realizat de Metro Media Transilvania arată că 44% dintre tinerii cu vârste între 14 și 29 de ani consideră că integrarea în NATO înseamnă riscuri.

- profesia militară nu este una dintre cele mai atractive profesii, prin însăși natura ei. Principalele atuuri sunt asigurarea unui loc de muncă imediat după parcurgerea perioadei de formare, gratuitatea învățământului și o anumită protecție socială. În schimb, independența este mai redusă, există multe reguli, constrângeri, obligații, disciplina este mai strictă, birocrăția mai accentuată, iar mediul poate fi, uneori, solicitant și riscant. Pentru mulți, balanța ar putea să nu pară în favoarea lor.

- chiar dacă sentimentul patriotic, național nu a dispărut, mesajul patriotic și-a pierdut din credibilitate, din forță. Tinerii anilor 2000 sunt greu de atras cu simple sloganuri patriotice. Ei sunt mult mai lucizi și mai informați atunci când este vorba de lumea în care trăiesc. Sistemul lor de valori, mentalitățile, aspirațiile sunt altele decât cele ale generațiilor din care fac parte actualii lideri militari. Ei doresc, în primul rând, să aibă, în cel mai scurt timp posibil, un nivel de trai cât mai ridicat sau, oricum, superior celui al familiilor de proveniență. În consecință, vor căuta un loc de muncă sau o profesie care să le poată oferi acest lucru.

- urmărind ceea ce se întâmplă în armatele țărilor membre NATO, se constată că dezvoltarea socio-economică nu face decât să scadă atractivitatea profesiei militare, în raport cu alte profesii, să-i îndepărteze pe tineri de cariera militară. Zecile de milioane de dolari, euro sau lire sterline cheltuite anual, pentru atragerea și reținerea candidaților, dovedesc faptul că interesul este, în primul rând, al instituției militare a statului respectiv, și că profesia militară nu este una dintre cele mai căutate, atunci când există posibilitatea de a alege.

- abundența de oferte și „bombardamentul” zilnic cu produse publicitare au făcut ca modalitatea de prezentare să fie deosebit de importantă, de multe ori hotărâtoare pentru succesul unui produs, serviciu, organizații sau persoane. Nici profesia militară nu face excepție de la această regulă. Totuși, dacă imaginea promovată este falsă, cosmetizată, creează false așteptări și nu este susținută de schimbări în interiorul organizației militare, efectul este doar acela al pierderii interesului și credibilității pe termen lung.

Ținând cont de aspectele prezentate mai sus, se impune cu necesitate, accelerarea și revitalizarea interesului tinerilor pentru cariera militară. Acest interes

oscilează în funcție de situația economică generală, de percepția existentă la un moment dat, asupra organizației militare, dar și de strategiile de marketing ale altor instituții, pentru care procesul recrutare-selecție este mult mai scurt, mai puțin solicitant și mai puțin costisitor, și care oferă independență și mobilitate profesională mai mare.

Orice proces de recrutare reprezintă un compromis între cerințele cantitative și calitative ale organizației și situația reală oferită de piață, compromis care nu se realizează în mod spontan. Fiecare recrutare reprezintă pentru organizație o greșă o unui organ, la care trebuie depistate și eliminate toate cauzele fenomenului de respingere. În consecință, orice decizie în acest domeniu trebuie să fie luată cu maximum de precauție și să urmeze un parcurs logic bine definit.

Recrutarea și selecția, în sistemul nostru, sunt tratate ca activități separate, uneori chiar aflate „în concurență” (???), legate doar prin simplul transfer al dosarului de candidat, existând mentalitatea că recrutarea este responsabilă exclusiv de cantitate, iar selecția, de calitate. În realitate, nici una nu e mai importantă decât cealaltă, sunt părți ale aceluiași proces, **nici una nu poate exista fără cealaltă.**

Sistemul de recrutare implementat în armata României respectă toate cerințele unui model eficient, compatibil din punct de vedere al criteriilor cu celelalte sisteme din blocul nord atlantic singurele neajunsuri regăsindu-se în pregătirea personalului recrutați și în baza materială de care acesta dispune.

Sistemul nostru de recrutare cuprinde etapele sistemului francez, criteriile sistemului olandez, partea de promovare fiind inspirată în anul 2006, anul apariției „voluntariatului” în România, din managementul resurselor umane al armatei britanice.

Dacă este bine că s-a trecut la acest sistem, vom vedea în următorii ani, cert este că în armata SUA după trecerea la o forță complet bazată pe voluntariat, s-au constatat probleme semnificative în recrutarea personalului suficient și capabil.(problema nu este decât la nivelul forțelor combatante-luptători, nu la celelalte niveluri ale sistemului).

Cu un efort enorm, aceste probleme au fost rezolvate, pentru o perioadă de timp, în Statele Unite. Dar, în ultimii ani - datorită angajamentelor din diferite operațiuni din străinătate și a schimbării valorilor din societatea civilă, recrutarea are un mai mic succes și e din ce în ce mai dificil să se ocupe toate posturile.

Problema recrutării oamenilor de calitate pare să fie, mai mult sau mai puțin, una universală, și nu e doar o problemă în SUA. Și în Europa, armatele se confruntă cu dificultăți în recrutarea și menținerea personalului militar. Motivele sunt multifacetate: noua presiune pare să fie generată de schimbarea valorilor din societatea civilă. Interesul și motivația intrării în armată sunt în scădere, în special printre cei tineri. Competiția între piața privată și armată este în creștere, datorită nivelului ridicat de educație al tinerei generații și a ratei scăzute a șomajului. În ciuda acestui background, lucrarea de față discută succesul și provocările în recrutarea personalului militar profesionist în cadrul unor țări foarte dezvoltate ale Alianței Nord-Atlantice.

Principala întrebare a acestei lucrări este cum poate armata să recruteze personal suficient și de calitate, în condițiile în care apropierea de celelalte sisteme

sunt de concept și mecanism, dar resursa financiară investită nu este nici pe departe comparabilă.

Recrutorii se plâng că nu au pârghii de triere a candidaților, din punct de vedere calitativ. Personalul care se ocupă de selecție se plânge că este sufocat de un număr prea mare de candidați și face presiuni pentru a se găsi criterii suplimentare care să micșoreze numărul de candidați. După părerea mea, nici unii, nici ceilalți, nu pun problema corect. Există soluții pentru rezolvarea ambelor situații, dar nu prin micșorarea artificială a numărului de candidați. Acest număr va scădea de la sine, în următorii ani.

Cantitatea este ea însăși un mijloc de obținere a calității, în condițiile în care, profesia militară nu este prea atractivă pentru „elita” școlară, datorită nivelului mediu al salarizării și datorită mediului oarecum mai restrictiv, care presupune mai multe obligații. În viitorul apropiat, s-ar putea ca la acestea să se adauge creșterea (conștientizarea) potențialului de risc al profesiei militare.

Marketingul este un instrument foarte puternic în mâna unei organizații, pentru că nu se referă doar la un schimb de produse sau servicii, ci la rezolvarea unei probleme, la satisfacerea unor nevoi sau exigențe. Pe de altă parte, recrutarea personalului este și o problemă de management strategic, deci esențială pentru succesul unei organizații.

Marketingul militar este un marketing social și are drept scop atragerea unui număr suficient de candidați din punct de vedere cantitativ și calitativ. Deși marketingul recrutării militare este un domeniu destul de nou în Armata României, ne-am convins foarte repede că beneficiile sale justifică pe deplin eforturile susținute pe care aceasta le presupune.

În cadrul campaniei de marketing, comunicarea este cea care realizează schimbul de informații necesar atingerii obiectivelor (cercetarea de piață și tehnicile promoționale). Modalitățile de comunicare cu grupul țintă sunt extrem de numeroase și implică foarte multă creativitate, bani și capacitate de previziune.

Avantajele pe care armata română le are în competiția de pe piața forței de muncă, azi sunt:

- *triplă ofertă* - educație, loc de muncă, evoluție în carieră;
- *oferta armatei înseamnă*, în ochii populației civile, oferta Guvernului, ceea ce inspiră încredere, e o garanție;
- *încrederea populației* în instituția Armatei este de 70 - 80%, ceea ce înseamnă prestigiu și încredere.

Pe de altă parte, există câteva aspecte defavorizante:

- ✓ restructurarea și, ca o consecință, micșorarea efectivelor și a duratei carierei;
- ✓ schimbările din planul economic;
- ✓ diversificarea ofertelor civile;
- ✓ conflictele recente au adus în prim-plan riscurile profesiei;
- ✓ o adaptabilitate ceva mai redusă a organizației militare, față de cele civile, la schimbare.

Bătălia pentru resursa umană nu poate fi câștigată doar prin simplă reclamă sau vorbe frumoase. Recrutarea trebuie să fie susținută de un pachet de programe, care să

include calitatea vieții, reconversia profesională, îmbunătățirea condițiilor de muncă, echivalentul civil al profesiilor militare și oportunitatea continuării studiilor civile.

Bibliografie:

- [1]. BARBU, V., *Restructurarea resurselor umane*, <http://www.presamil/SMM//03-04/>, 2004.
- [2]. BRĂTUCU, G., ISPAS, A., CHIȚU, I., B., **Marketingul serviciilor publice**, Editura Infomarket, Brașov, 1999.
- [3]. BELU, D., **Concepții și practici privind managementul resurselor umane în domeniul militar**, Editura Universității „Transilvania”, Brașov, 2002.
- [4]. MARIN, I., **Recrutarea și selecția resurselor umane**, Editura Academiei de Studii Economice, București, 2001.
- [5]. MATHIS, R., L., NICA, C., P., RUSU, C., **Managementul resurselor umane**, Editura Economică, București, 1997.
- [6]. ****Buletinul Direcției Management Resurse Umane* nr. 13(18) - serie nouă, Managementul Resurselor Umane în Armata României, anul VI, București, 2004.

CONSIDERAȚII PRIVIND CONTRIBUȚIA FORȚELOR NAVALE LA ÎNTĂRIREA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI APĂRĂRII CĂILOR DE COMUNICAȚII FLUVIALE

Petrică COMAN*

In the first chapter, the author makes a presentation of the Danube, the Rhin and the Main Rivers, the Danube-Black Sea and the Main-Danube Canals. The payer also defines the number VII European logistic and transportation corridor. In the second chapter, the autor generally analyzes the security environment in the area of interest of the naval river forces, presents Romania's latest interests in the river area and the asimmetrical risks and threats towards the security of the Romanian riverinne area. In the third chapter it is presented the power-interests rapport in the Danube area and the naval river forces' missions under the condition of asymmetrical risks and threats.

Introducere

Evoluțiile din ultimii ani au determinat o modificare a naturii riscurilor și amenințărilor la adresa securității în Europa, cu influențe asupra riscurilor și amenințărilor asupra securității regionale și naționale. În actualul context geopolitic și geostrategic european, politica de securitate a României ca membru NATO și UE este definită de diversificarea și amplificarea raporturilor cu marile democrații occidentale iar, în plan regional, de consolidarea și intensificarea cooperării cu statele din vecinătatea apropiată și riverane Dunării și Mării Negre.

Poziția geostrategică particulară a Dunării în cadrul liniilor de comunicații transeuropene și al sistemelor naționale de transport, existența resurselor naturale, determină anumiți factori de decizie, având adesea interese divergente, să exercite influențe puternice nu numai în ceea ce privește navigația fluvială, ci și securitatea întregii regiuni.

În acest context, România este interesată vital de păstrarea integrității sale teritoriale în limitele granițelor terestre, maritime și fluviale, de păstrarea nealterată a ieșirii pe Dunăre la Marea Neagră prin brațele Deltei și pe Canalul Dunăre - Marea Neagră, de asigurarea stabilității în zonă, a libertății de mișcare pe căile de comunicații fluviale, de apărarea infrastructurii din spațiul riveran, de protecția mediului fluvial și a deltei, precum și de participarea la acțiunile militare navale ale aliaților și partenerilor.

România nu consideră nici un stat ca o potențială amenințare la adresa securității naționale. Forțele Navale, ca întreaga armată, de altfel, pot lua parte la soluționarea unor diferende ce se referă la spațiul fluvial, în special prin mijloace pașnice, contribuind la menținerea climatului de securitate în regiune.

Statutul actual al României, de stat membru NATO și UE, obligă la asumarea conștientă, voluntară și responsabilă a unor sarcini complexe în ceea ce privește darea

* Comandor, doctorand, Șeful serviciului fluvial al Comandamentului Flotei

unui răspuns adecvat riscurilor și amenințărilor de securitate de la frontiera sa de est și pe fluviu.

1. Dimensiunile mediului fluvial de securitate

1.1. Prezentarea generală a fluviului DUNĂREA

DUNĂREA se formează din doi mici afluenți, BRIEGE și BRIGAH, care izvorăsc de sub vârful KANDEL (1241 m) din munții PĂDUREA NEAGRĂ, și care se unesc la DONAUERSCHINGEN (678 m altitudine), are o lungime de 2860 km, din care navigabili sunt 2600 km, iar numai pentru navele maritime, ultimii 175 km. Este fluviul care udă cele mai multe țări de pe mapamond. Debitul mediu la vărsare este de circa 6500 metri cubi/ secundă și are un coeficient de sinuozitate de 1,7. Pe parcursul DUNĂRII sunt construite 18 ecluze, între ULM și CERNAVODA, la care se adaugă încă două ecluze pe canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ.

Bazinul hidrografic al DUNĂRII are o suprafață de 805.500 km² format din 120 afluenți, dintre care 34 sunt navigabili. Aria hidrografică a bazinului dunărean reprezintă 11% din suprafața continentului european, și înainte ca fluviul să se verse în MAREA NEAGRĂ, udă teritoriile a zece state: GERMANIA, AUSTRIA, SLOVACIA, UNGARIA, CROAȚIA, SERBIA, BULGARIA, MOLDOVA, UCRAINA și bineînțeles ROMÂNIA.

DUNĂREA cuprinde trei mari părți:

a. Cursul superior (alpin) sau DUNĂREA DE SUS care are o lungime de 1060 km se întinde de la izvoare până la POARTA DEVIN din apropierea BRATISLAVEI. După primirea la PASSAU a INNULUI, cel mai mare afluent din această zonă, DUNĂREA capătă caracter de fluviu, având un debit mediu de 1150 metri cubi/ secundă. Devine navigabilă de la ULM, unde adâncimea, la cotele cele mai scăzute pe șenal depășește 1,2 m.

b. Cursul mijlociu (panonic) sau DUNĂREA DE MIJLOC este cuprins între pragul ce separă munții ALPI de CARPAȚI (poarta DEVIN) până la BAZIAȘ și are o lungime de 725 km.

Pe sectorul panonic, DUNĂREA se prezintă ca un fluviu impresionant, cu o lățime mai mare de 300 metri, primind afluenți importanți, ca cele două MORAVE (slovacă și sârbească), DRAVA, TISA și SAVA, afluenți care produc modificări în regimul hidrologic al fluviului.

c. cursul inferior sau DUNĂREA DE JOS, se întinde în totalitate pe teritoriul ROMÂNIEI de la BAZIAȘ până la vărsarea în MAREA NEAGRĂ, și are o lungime de 1075 km, ceea ce reprezintă aproape 40% din lungime, având un potențial hidroenergetic important.

În MAREA NEAGRĂ, Dunărea se varsă prin trei brațe principale:

- SFÂNTU-GHEORGHE cu o lungime de 109 km și 24% din volumul fluviului;
- SULINA, având o lungime de 63 km (34 Mm) la care se adaugă încă 9 km (lungimea digurilor din mare) cu 18% din volumul apelor și, în sfârșit,
- brațul CHILIA (117 km) și 58% din debit,

formând DELTA DUNĂRII cu o suprafață de circa 5000 km pătrați.

Trebuie subliniat faptul că pe DUNĂREA DE JOS se asigură o adâncime minimă pentru navigație de 2,5 metri pentru navele fluviale și de 7,3 metri pentru navele maritime ce pot pătrunde pe brațele SULINA sau CHILIA până la BRĂILA.

Un al patrulea braț care face legătura cu MAREA NEAGRĂ este canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ care va fi descris mai jos.

1.2. Canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ

Canalul DUNĂRE - MAREA NEAGRĂ este situat între MAREA NEAGRĂ - port CONSTANȚA SUD (km "0" - AGIGEA) și DUNĂRE - port CERNAVODĂ (km 64 + 410 al Canalului), respectiv km. 299 pe DUNĂRE, deci o lungime de 64,4 km.

Canalul navigabil are două ecluze, una amplasată la CERNAVODĂ și una la AGIGEA, care împart canalul în trei biefuri.

Adâncimea minimă a canalului navigabil este asigurată pe fiecare bief în parte și este cuprinsă între 5,87 m în bieful nr.1 (CERNAVODĂ) și 6,50 m în bieful nr.2 (între CERNAVODA și AGIGEA). Lățimea minimă la bază (fundul canalului) este de 90 m, iar la caturi lățimea se mărește cu 30 m. Înălțimile minime navigabile față de nivelul maxim al apei din canal sunt cuprinse între 17 m (sub poduri) și 26 m (sub liniile electrice aeriene).

Ecluzele sunt amplasate la km 1 + 930 (AGIGEA) și km 60 + 300 (CERNAVODA) și fiecare din ele au o lungime utilă de 310 m și o lățime utilă de 25 m.

1.3. Canalul MAIN - DUNĂRE

Imperativul legării DUNĂRII de RHIN și respectiv, de MAREA NORDULUI, pentru extinderea transportului pe apă, dăinuie încă de pe timpul domniei lui CAROL CEL MARE (793), când s-a încercat săparea unui canal între râurile ALTHMOL (afluent al DUNĂRII) și MAIN. Legătura dintre cele două fluvii s-a realizat abia peste unsprezece veacuri, în perioada 1836-1845, prin construirea canalului LUDWIG - DONAU - MAIN, cu o lungime de 171 km, plecând de la KEHLHEIM, până la BAMBERG pe MAIN, canal care a funcționat până în 1945. Din 1959 au început lucrările unui nou canal, care a intrat complet în exploatare în 1994.

Canalul MAIN - DUNĂRE este o parte din calea navigabilă a MAIN-ului și a râului ALTHMOL. Între BAMBERG (pe MAIN) și KELHEIM (pe DUNĂRE), canalul străbate, urcând și coborând, o diferență de nivel de 243 m. Studiul mai multor proiecte a condus la traseul și eșalonarea realizate în prezent, cu ecluze la fiecare baraj.

Canalul are o lățime între 43 și 55 m și o adâncime minimă de 4 m, iar înălțimea liberă pentru trecerea pe sub poduri este de 6 m. Canalul urcă de la DUNĂRE, aflată la cota 338 m, până la cota 406 m, prin 5 ecluze, apoi coboară 175 m până la cota 231 m, prin 11 ecluze. La elaborarea planurilor pentru canalul MAIN - DUNĂRE s-a avut în vedere ca mărimea ecluzelor, lățimea și adâncimea șenalului navigabil să fie în concordanță cu dimensiunile navelor tip "EUROPA".

Fiecare ecluză a canalului are următoarele caracteristici:

- lungime - 190 m;

- lățime - 12 m;
- adâncimea minimă la praguri - 3 m.

Lățimea oglinzii de apă este de 55 m, lățimea la baza canalului de 31 m, iar adâncimea pe toată lungimea bazei este de 4 m. Secțiunea de sub oglinda apei este acoperită cu beton și astfalt astfel încât canalul este etanșat împotriva oricăror infiltrații.

De remarcat că traseul canalului întâlnește în partea nordică două defileuri pe care le traversează sub formă de "pasaj aerian" sau mai bine zis "pod-canal".

1.4. Prezentarea generală a fluviilor MAIN și RHIN

Fluviul MAIN are o lungime de 524 km, se formează din doi afluenți ce izvorăsc din Munții PĂDUREA TURINGIEI și are orientarea generală est - vest. Este afluent al fluviului RHIN cu care își unește apele la MAINZ. Pe malurile sale, în apropiere de vărsarea în RHIN se găsește orașul FRANKFURT, unul din marile centre financiare europene.

La BAMBERG, un vechi oraș medieval, MAIN primește din stânga afluentului REGNITZ, parte componentă a canalului MAIN - DUNĂRE. Regularizarea modernă a cursului fluviului MAIN a început după primul război mondial necesitând amenajarea mai multor baraje și ecluze pe o diferență de nivel de 150 m și 57 de trepte (baraje, ecluze, hidrocentrale).

Fluviul RHIN are o lungime de 1320 km, formându-se din doi afluenți alpini VORDERRHEIN și HINTERRHEIN. Străbate ELVEȚIA, GERMANIA, FRANȚA și OLANDA și se varsă în MAREA NORDULUI având o orientare generală sud-nord.

Ca arteră navigabilă străbate importante centre industriale amenajate cu porturi ca: BASEL, STRASBOURG, MANNHEIM, MAINZ, KOLN, DUISBURG și ROTTERDAM. Încă din secolul XIX, a fost canalizat construindu-se canalul ALSACE (în paralel cu albia meandrată a fluviului) între orașele STRASBOURG și BASEL prin MULHOUSE. Din canalul ALSACE se desprinde o ramură (canal) către RON, iar de la STRASBOURG se face legătura cu MARNA și mai departe cu SENA (canalul RHIN - MARNA - SENA).

La DUISBURG, RHINUL se leagă printr-un canal cu râul EMS, apoi cu WASSER și ulterior cu fluviul ELBA.

După terminarea obiectivului "DELTA", în anul 1986, de către OLANDA, brațele principale ale fluviului au fost închise, apele sale ajungând în MAREA NORDULUI prin ecluze și canale moderne, totodată făcând legătura, printr-un canal, între ROTTERDAM și AMSTERDAM.

RHINUL este o cale de comunicație completă a sistemului interconectat de transport (fluvial, rutier și cale ferată) al GERMANIEI, FRANȚEI și BENELUXULUI.

Acest fluviu a devenit o cale de navigație internațională după congresul din 1815 de la VIENA, în prezent funcționând o COMISIE a RHINULUI cu sediul la STRASBOURG.

1.5. Definirea coridorului logistic și de transport european nr.VII și racordarea acestuia la principalele direcții de acces din ORIENT

Coridorul VII logistic și de transport cuprinde calea navigabilă RHIN - MAIN - DUNĂRE și face legătura dintre MAREA NEAGRĂ și MAREA NORDULUI. Are o lungime de 3400 km, din care aproape 30% este situat pe teritoriul ROMÂNIEI.

În acest context, portul CONSTANȚA reprezintă punctul nodal al traseului de transport din ORIENT și din CASPICA în special spre țările U.E. În concordanță cu interesele ROMÂNIEI de afirmare în organismele europene, se impune adaptarea economiei și societății noastre, pentru a juca în perspectivă un rol de pivot, atât ca țară de tranzit, cât și de participantă activă pe traseul marilor fluxuri economice dintre est și vest.

Datele de mai sus coroborate cu bătălia pentru poziționarea geografică a fluxului petrolului din CASPICA către vestul european dimensionează poziția strategică a ROMÂNIEI. În prezent ROMÂNIA încearcă să devină un posibil coridor continental care să lege statele caucaziene, statele din ASIA CENTRALĂ și chiar cele din EXTREMUL ORIENT de EUROPA de VEST prin MAREA NEAGRĂ și DUNĂRE.

2. Caracteristicile mediului de securitate fluvial

2.1. Aprecieri generale privind mediul de securitate în zona de interes a forțelor navale fluviale

Mediul strategic de securitate este continuu influențat de creșterea complexității situațiilor de criză, prin diversificarea elementelor războiului asimetric, schimbărilor demografice și de mediu, extinderea ideologiilor radicale și amânarea soluționării conflictelor înghețate sau ținute în stare latentă.

Dinamica evenimentelor de pe scena politică și militară regională din ultima perioadă, a determinat o modificare accentuată a naturii riscurilor și amenințărilor la adresa securității în spațiul dunărean.

Localizată la interferența a trei zone de importanță deosebită – Uniunea Europeană, spațiul ex-iugoslav și spațiul ex-sovietic – Dunărea, ca parte componentă a coridorului logistic nr. 7 european, este o zonă principală de tranzit pentru toate tipurile de resurse și totodată un spațiu important de manifestare a unor riscuri și amenințări asimetrice având un impact semnificativ asupra securității euroatlantice și europene.

Echilibrul militar în acest spațiu a suferit modificări importante. Aderarea la NATO a țărilor Europei centrale și de sud-est (cu excepția Serbiei) și integrarea în UE a României și Bulgariei au determinat o creștere a încrederii statelor din zonă și translatarea factorilor de risc și de amenințare spre zona de vărsare a Dunării.

Riscurile și amenințările de natură asimetrică se diversifică și se amplifică în intensitate și ca arie de manifestare, prevenirea și contracararea acestora constituind o responsabilitate comună tuturor statelor din zonă.

Securitatea în zona dunăreană, deși este sensibil consolidată de prezența NATO și UE, este supusă unor factori generatori de riscuri și amenințări cum sunt:

- a) insuficienta securizare a granițelor (cu Serbia, cu Moldova și Ucraina), precum și dezvoltarea traficului internațional de droguri, ființe umane, armament și materiale periculoase;
- b) existența grupărilor separatiste poate genera conflicte regionale;
- c) apariția terorismului internațional și posibilitatea acestuia de a lovi obiective economice din apropierea comunicațiilor fluviale și chiar comunicațiile fluviale;
- d) concentrarea arsenalelor militare (Ucraina, Rusia);
- e) necesitatea modificării convenției de la Belgrad din 1948 în spiritul intereselor europene;
- f) existența unor obiective economice de risc major pe fluviu (ecluze, poduri, lucrări hidrotehnice, centralele nucleare de la Koslodui și Cernavodă);
- g) apariția fenomenelor meteorologice periculoase, în contextul modificărilor climatice globale, care pot determina catastrofe naturale de anvergură pe fluviu (inundații de mari proporții, distrugerea lucrărilor hidroenergetice,);
- h) perspectiva ca spațiul dunărean să devină spațiu de tranziție pentru resursele energetice din Asia centrală sau de pe platoul continental al Mării Negre, anual se transportă pe Dunăre 70-80 milioane tone materiale și materii prime;
- i) construcția canalului Bîstroe, cu consecințe economice și ecologice asupra României și internaționalizarea acestei probleme.

Construirea unui climat de securitate și prosperitate în zona dunăreană trebuie să reprezinte una din direcțiile prioritare ale statului român.

Schimbările produse în mediul de securitate după aderarea României la NATO și ca urmare a evoluției riscurilor asimetrice în zona de interes fluvial-maritimă au determinat și determină regândirea contribuției forțelor fluviale pentru îndeplinirea obiectivelor ce revin Statului Major al Forțelor Navale.

2.2. Interesele actuale ale României la fluviu

Potențialul oferit de avantajele naturale – țară riverană la Marea Neagră și țară dunăreană, străbătută pe o lungime de 1 075 km de cea mai importantă cale navigabilă din Europa, fluviul Dunărea – îi conferă României o poziție strategică favorabilă, în zona de confluență a polilor generatori de transporturi din Europa, Balcani și Orientul Mijlociu. Această poziție privilegiată a cunoscut noi valențe odată cu realizarea legăturii directe dintre Marea Neagră și Marea Nordului, ca urmare a construirii Canalului Dunăre-Marea Neagră, în anul 1984, și a finalizării căii navigabile Rin-Main-Dunăre, în anul 1992.

Prin dezvoltarea rețelei paneuropene de infrastructuri de transport se creează premisele unor noi oportunități pentru populație, agenți economici și colectivitățile regionale și locale. În vederea măririi gradului de atractivitate economică în porturile maritime și fluviale și în apropierea punctelor de trecere a frontierei au fost înființate zone libere (în prezent, funcționează zonele libere Constanța Sud, Basarabi, Sulina, Galați, Brăila, Giurgiu), care pun la dispoziția investitorilor străini toate facilitățile specifice acestora.

La conferințele paneuropene ale transporturilor – Creta (1994) și Helsinki (1997) s-au stabilit 10 coridoare europene, din care 3 trec prin România: coridoarele

IV (Berlin/ Nurenberg-Praga-Budapesta-Arad-București-Constanța-Istanbul-Salonic), VII (Dunărea, cu brațul Sulina și Canalul Dunăre-Marea Neagră) și IX (Helsinki-St.Petersburg-Moscova-Pskov-Kiev-Ljubasevka-Chișinău-București-Dimitrovgrad-Alexandroupolis).

Interesele vitale ale României privitoare la Dunăre urmăresc, în primul rând, menținerea și promovarea spiritului de națiune cu ieșire la mare și la Dunăre.

În al doilea rând, privesc păstrarea nealterată a ieșirii pe Dunăre la Marea Neagră, pe brațul Sulina, în principal, și pe Canalul Dunăre-Marea Neagră, deoarece avem să îndeplinim previziunea marelui om politic Mihail Kogălniceanu, care spunea că “... /sub pedeapsa de sinucidere avem datoria de a apăra libertatea Dunării. Cheia mântuirii noastre este calea Dunării spre marea cea largă ...”.

În al treilea rând, interesele vitale privesc prezervarea dimensiunii corecte a teritoriului național de apă și apărarea intereselor economice în zona fluvială și în zona maritimă economică exclusivă. Resursele – materiile prime, sursele primare de energie, hrană, apă etc. – devin esențiale în cadrul strategiilor de securitate naționale.

Interesele majore ale României urmăresc în principal: promovarea perfecționării și actualizării regimului internațional al Dunării sub rezerva descurajării tendințelor de a lua decizii suprastatale ale Comisiei Dunării; dezvoltarea sistemului de deservire și a infrastructurii logistice pe sectorul românesc; descurajarea și demontarea mecanismului contrabandei organizate; descurajarea actelor de obstrucție a navigației, formarea și menținerea imaginii și a sentimentului de siguranță a căii de transport, a mărfurilor și echipajelor pe sectorul românesc; menținerea unei structuri militare optime de siguranță fluvială.

Interesele adiacente ale României privesc: menținerea echilibrului între componentele fluviale de securitate cu celelalte națiuni riverane; dezvoltarea infrastructurii logistice în sensul interoperabilității cu sistemul de deservire din infrastructura transportului fluvial.

2.3. Riscuri și amenințări de natură asimetrică la adresa securității spațiului fluvial românesc

Privind din perspectiva că, în prezent, în spațiul dunărean își desfășoară activitatea grupuri și organizații cu caracter etnic-naționalist, religios, secesionist precum și organizații care au legături cu crima organizată, se poate aprecia că principalele riscuri și amenințări la adresa securității spațiului fluvial sunt:

- întreținerea imaginii de nesiguranță a navigației și activităților economice pe comunicațiile fluviale;
- tergiversarea retrasării frontierei pe Dunăre (pe brațul Chilia);
- posibila exacerbare a sentimentelor naționaliste, separatiste;
- confruntări interetnice, religioase;
- apariția unor manifestări în traficul fluvial care depășesc posibilitățile organelor abilitate (Căpităniile de porturi, Poliția Transport Fluvial);
- acte teroriste;
- îngrădirea libertății de navigație;
- încălcarea embargoului sau interdicției impuse de organismele internaționale;

- vulnerabilitatea obiectivelor strategice (ecluze, poduri, lucrări hidrotehnice, centrale nucleare);
- încălcarea legislației privind:
 - traficul fluvial;
 - protecția mediului;
 - pescuitul;
- traficul ilegal și contrabanda cu armament, mărfuri și materiale interzise;
- migrația ilegală;
- pirateria;
- interzicerea sau blocarea unor sectoare fluviale.

La aceste riscuri și amenințări se adaugă dezastrele naturale sau provocate și incidentele ecologice care, datorită caracterului lor imprevizibil, nu pot fi ierarhizate pe criteriul probabilității, dar cu efecte importante.

3. Contribuția forțelor navale fluviale la întărirea securității și apărării căilor de comunicații fluviale

Forțele navale fluviale acționează într-un nou mediu de securitate, creat de consecințele următoarelor evoluții:

- creșterea interesului NATO pentru zona Mării Negre și Dunării, ca regiune de flanc a alianței, și obligația României de a promova interesele acesteia în zonă;
- cooperarea între statele riverane în toate domeniile a dus la diminuarea considerabilă a pericolului unei confruntări majore în zonă;
- exploatarea intensivă a hidrocarburilor și transportul pe apă al acestora măresc riscul producerii unor dezastre ecologice la litoral și pe fluviu;
- proliferarea unor noi riscuri și amenințări de natură asimetrică;
- traficul ilicit de mărfuri, substanțe periculoase, arme și persoane;

Evoluția mediului de securitate și dezvoltarea unor noi riscuri și amenințări specifice, inclusiv în domeniul naval, a dus la reducerea numărului și amploarea posibilelor confruntări clasice, în favoarea acțiunilor militare și nemilitare în care sunt angajate forțe navale și structuri din afara Armatei, pentru anihilarea unor acțiuni ale căror autori sunt, de cele mai multe ori, persoane, grupuri și organizații nemilitare sau nave civile.

3.1. Raportul putere – interese la Dunăre

În primele secole ale primului mileniu, Dunărea a fost stăpânită de o singură forță - Imperiul Roman - care a controlat fluviul de la izvoare până la vărsarea acestuia în Marea Neagră. În cetățile construite pe malurile fluviului, aveau sediul garnizoanele flotilelor romane. Spre exemplu, prima flotă militară fluvială numită *Classis Flavia Moesica* dispunea de baze fluviale la Noviodunum (Isaccea), Aegyssus (Tulcea), Dinogetia (Garvăn), Altinum (Oltina) și Drobeta (Turnu Severin).

Până în secolul al XIV-lea, fluviul a fost dominat de statele în formare din Europa Centrală și de Sud-Est precum și de către genovezi.

Începând cu secolul al XV-lea, Imperiul Otoman ajunge la Dunărea de Jos și ulterior până la Viena, impunându-și interesele în Europa Centrală, iar după pacea de la Carlowitz va împărți supremația asupra fluviului cu Imperiul habsburgic. Turcia și-

a menținut controlul asupra Dunării de Jos prin construirea sau cucerirea unor cetăți cum ar fi Giurgiu, Turnu sau Brăila unde avea garnizoane puternice susținute de forțe fluviale.

Începând cu 1774, Rusia își face apariția la Dunărea de Jos împărțind controlul fluviului cu Turcia până la 1878. Este de remarcat faptul că până în secolul al XIX-lea interesele la Dunăre ale celor trei imperii (Habsburgic, Otoman și Țarist) erau susținute prin controlul pe fluviu asupra unor puncte obligatorii de trecere (Belgrad, Porțile de Fier, Calafat, Giurgiu, Brăila) și mai puțin de către forțe militare specializate care să acționeze pe apă. Începând cu secolul al XIX-lea, asupra Dunării își îndreaptă atenția și marile puteri europene, Franța și Anglia care doreau un comerț liber pe fluviu, motiv pentru care au susținut formarea statului român modern prin care să controleze gurile Dunării și respectiv ieșirea acestuia la Marea Neagră.

Ceea ce este caracteristic perioadei ce a urmat Congreselor de la Paris (1856) și Berlin (1878) precum și dezvoltării industriei și tehnicii este faptul că statele riverane fluviului și-au construit și dezvoltat puternice forțe militare fluviale care aveau rolul de a impune și apăra interesele lor la Dunăre.

Și-au construit nave purtătoare de artilerie (monitoare, vedete), Austro - Ungaria, România, Serbia și Rusia. Actul de constituire a Corpului Flotilei românești îl constituie "Înaltul ordin de zi" nr.173 din 22 octombrie 1860 al domnitorului Alexandru Ioan Cuza care a pus bazele viitoarei Flotile de Dunăre cu o dezvoltare continuă până în 1945.

România, după 1878, avea interese majore la calea de comerț fluvial și trebuia să-și asigure accesul la Marea Neagră.

Raportul putere - interese pentru țara noastră a fost unul de echilibru în această perioadă (1878 - 1945) și în mod pregnant între 1918 și 1940. ROMÂNIA, chiar dacă nu era o mare putere europeană, avea o forță fluvială care deținea supremația la DUNĂRE, conformă cu interesele sale. În septembrie 1944 puternica Flotilă Fluvială românească, după o supremație de necontestat asupra Dunării este obligată să se redisloce la Ismail unde majoritatea navelor și echipajelor au fost arestate de către armata sovietică. După 1951 aceste nave sunt înapoiate statului român, dar ne este impusă de către U.R.S.S. o politică navală care reduce flotila la 8 nave dragoare fluviale și câteva nave auxiliare. Prin aceasta raportul putere-interese a fost puternic destabilizat de către U.R.S.S. care și-a impus propria politică în ceea ce privește forțele navale românești cât și acoperirea legislativă a navigației pe Dunăre prin Convenția de la Belgrad din 1948. Între 1970 și 1995 forțele fluviale s-au dezvoltat continuu, construindu-se vedete blindate generațiile a-II-a și a-III-a, monitoare fluviale, vedete dragoare și nave auxiliare. În 1995 s-a înființat Flotila de Dunăre "Mihail Kogălniceanu" cu comandamentul dislocat la BRĂILA, având în componere două brigăzi fluviale și cinci unități de asigurare. Actualmente, forțele navale fluviale sunt în subordinea Serviciului Fluvial din Comandamentul Flotei.

Revenind la raportul putere-interese care se manifestă în prezent se poate remarca intenția UCRAINEI de a internaționaliza brațul CHILIA, adică de a-i acorda un statut asemănător canalului SULINA ceea ce ar presupune executarea de lucrări hidrotehnice pe unul din brațe, pentru a permite accesul navelor maritime până la ISMAIL și RENI. Executarea lucrărilor hidrotehnice de dragare a brațului va duce la

creșterea debitului pe brațul CHILIA de la 58% în prezent la peste 75% și diminuarea debitului pe brațele SULINA și Sf. GHEORGHE, ceea ce presupune colmatarea acestora și înaintarea în mare cu un ritm susținut a CHILIEI astfel încât în 40-50 de ani, digul de nord al canalului SULINA ar reveni UCRAINEI.

În încheierea acestui subcapitol îmi pun următoarea întrebare: "Oare a fost o întâmplare eșuarea și scufundarea navei "ROSTOCK" în 1991 pe brațul SULINA ?".

3.2. Misiunile forțelor navale în condițiile existenței riscurilor și amenințărilor asimetrice

Interesele navale ale statului român se circumscriu și sunt parte integrantă a intereselor naționale ale României la fluviul Dunărea, iar apărarea acestora se realizează de către forțele fluviale care trebuie să fie capabile să-și proiecteze puterea pe toată lungimea sectorului românesc al fluviului, în scopul apărării obiectivelor economice și comunicațiilor fluviale proprii precum și asigurarea libertății de navigație pe acestea.

Statul român este vital interesat asupra următoarelor aspecte:

- păstrarea ieșirii pe Dunăre la Marea Neagră pe toate brațele fluviului și în principal pe brațul Sulina, menținerea și promovarea spiritului de națiune dunăreană cu ieșire la mare;
- asigurarea libertății de navigație pe căile de comunicații fluviale;
- apărarea infrastructurii din spațiul fluvial: sistemele hidroenergetice și de navigație, poduri, centrale nucleare, porturi și alte obiective de valoare strategică sau operativă;
- protecția mediului pe fluviu și în Delta Dunării;
- punerea la dispoziția structurilor europene a unei forțe fluviale credibile pentru siguranța și securitatea fluvială.

Forțele Navale Fluviale, ca parte componentă a Forțelor Navale Române, au capacitățile necesare pentru ducerea acțiunilor militare individual sau în cooperare cu alte forțe ale sistemului național de apărare precum și în compunerea unor grupări naționale sau internaționale în spațiul fluvial.

În prezent Forțele Navale Fluviale se pregătesc și sunt în măsură să execute misiuni militare și nonmilitare astfel:

a) În cadrul contribuției la securitatea României în timp de pace, Forțele Navale Fluviale pot executa:

- descurajarea acțiunilor ilegale pe fluviu prin prezenta activă a navelor militare în sectoarele fluviale cu risc ridicat;
- supravegherea comunicațiilor fluviale și sprijinul autorităților naționale pe fluviu pentru combaterea terorismului naval, interzicerea traficului ilicit de substanțe, mărfuri periculoase, armament și muniție prin:
 - monitorizarea și controlul traficului fluvial;
 - controlul și inspecția navelor suspecte de activități ilegale;
- acțiuni de poliție navală fluvială ce vizează:
 - impunerea respectării legislației în domeniul transporturilor navale fluviale;
 - combaterea pirateriei;
 - combaterea traficului de droguri, armament și materiale interzise;

- combaterea imigrației ilegale;
- impunerea respectării legislației pentru protecția mediului și a acordurilor de pescuit;

b) Pentru apărarea României și a aliaților săi împotriva acțiunilor teroriste:

- asigurarea libertății de navigație și protecția transporturilor fluviale ce vizează:
 - raioanele fluviale în care statele riverane încearcă să impună reguli restrictive;
 - protecția unor transporturi fluviale de importanță deosebită.
- sprijinul forțelor specializate în anihilarea acțiunilor teroriste la fluviu și în Delta Dunării prin acțiuni de transport, cercetare și descoperire a formațiunilor teroriste și nimicirea acestora cu armamentul de la bord.
- sprijinul forțelor specializate pentru protecția împotriva acțiunilor teroriste ce vizează:
 - porturile fluviale și maritime;
 - sistemele hidroenergetice și de navigație de pe Dunăre și canalul Dunăre – Marea Neagră;
 - obiectivele economice și militare aflate în zona fluvială
 - trecerile permanente și temporare de pe fluviu și canalul Dunăre – Marea Neagră.

c) Pentru promovarea stabilității regionale:

Navale Fluviale execută:

- operații/acțiuni în sprijinul păcii:
 - embargo sau interdicție navală fluvială ce vizează respectarea sancțiunilor impuse pe plan internațional;
 - evacuarea necombatanților
- asigurarea libertății de navigație pe fluviu, canalul Dunăre-Marea Neagră și în porturi;
- acțiuni umanitare ce vizează acordarea ajutorului persoanelor aflate în situații deosebite.

d) În cadrul acțiunilor de sprijinire a instituțiilor statului și a autorităților locale în situații de urgențe civile:

- intervenția la dezastre și calamități ce vizează:
 - diminuarea efectelor accidentelor ecologice;
 - căutarea și salvarea pe fluviu a navelor, ambarcațiunilor, naufragaților, etc;
 - evacuarea populației aflate în pericol;
 - combaterea poluării.

Concluzii

Ținând cont de situația actuală și de existența riscurilor și amenințărilor în spațiul fluvial-maritim, Forțele Navale Fluviale trebuie să devină **“flexibile, suple, modular-operabile și cu capacitate de reacție rapidă”**, fapt ce se poate realiza prin reorganizare și completare cu alte forțe. Aceste structuri de forțe aflate sub comandă unică pot asigura:

- intervenția rapidă în zona de responsabilitate;
- acțiune modulară a forțelor în funcție de situația concretă.

Prin integrarea României în NATO și în UE, Forțele Navale au în responsabilitate o parte din flancul estic al acestora, implicit apărarea gurilor Dunării – misiune specifică forțelor fluviale.

Prin reorganizarea acestora se poate realiza un spectru mai larg de misiuni de către fiecare divizion, o mai bună cooperare între forțele fluviale, între forțele fluviale și alte structuri și o uniformizare a formelor de instruire. Astfel, prin dislocarea unui grup de nave purtătoare de artilerie la Tulcea se execută o acoperire judicioasă a zonei de responsabilitate, intervenție oportună în Delta și la gurile Dunării și creșterea puterii de foc; de asemenea, se asigură posibilitatea promovării personalului în cadrul unităților.

Dotarea în viitor a Forțelor navale fluviale cu avioane (elicoptere) de cercetare tip UAV de mici dimensiuni și racordarea Serviciului Fluvial printr-un terminal la sistemul de monitorizare și supraveghere a traficului fluvial RORIS (Romanian River Information Services) ar permite monitorizarea și supravegherea permanentă a zonei de responsabilitate.

Apreciez că Forțele navale fluviale, având structura menționată, pot deveni o forță puternică, specializată în ducerea acțiunilor specifice în spațiul fluvial-maritim.

Bibliografie:

- [1]. ANDRONE, Nicolae, *Navigația pe fluviile internaționale*, în *Drept internațional fluvial*, Ed. Academiei, București, 1973.
- [2]. CĂPĂȚĂNĂ, Ion, SEFTIUC, Ion. **Dunărea în istoria poporului român**, Ed. Științifică, București, 1972.
- [3]. CHIORCEA, Ion, *Interesele la Dunăre a statelor riverane vecine României*, în: *Factorii de risc ce pot afecta interesele României în spațiul maritim și fluvial în contextul aderării țării la structurile europene și euroatlantice*. Atelier de lucru - 20 octombrie 2006, București, Editura Universitatii Nationale de Aparare 'Carol I', Facultatea de Comanda si Stat Major, 2006.
- [4]. HANGANU Marius, MARINESCU Cornel; CHIORCEA, Ion, **Interesele României la Dunăre și Marea Neagră: proiecția puterii navale**, București, Editura UNAp, 2007.
- [5]. LAURIAN, Eugen, **Studiu privind modernizarea metodologiei de pregătire și desfășurare a acțiunilor de luptă de către navele purtătoare de artilerie**, AISM, teză de doctorat, 1995.
- [6]. MARINESCU, Cornel, **Interesele României la Dunăre. Prevenirea și gestionarea situațiilor de criză și război în zona fluvială**, Teză de doctorat, Editura Universitatii Nationale de Aparare "Carol I", București, 2007.
- [7]. PETRIA, Gheorghe, *Necesitatea existenței unei forțe fluviale credibile în actualul context geopolitic internațional și regional*, în *Gîndirea Militară Românească* nr. 4/2008, Editura Statul Major General al Armatei României, București, 2008.
- [8]. **Strategia de securitate a României**, Președinția României, București, 2007.

INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A STRUCTURILOR DE TIP CJ2 ÎN OPERAȚIILE MULTINAȚIONALE

Victor BOBOC*

Any staff officer involved in Force Generation Processes is to coordinate the intelligence challenges, in order to fulfil any requirements. Related to such processes stands the effort to achieve a common approach from all the parties involved in such activities, that is to integrate them.

One of challenge is to integrate different approaches to the same phenomena or procedure. This is why sometimes these challenges are becoming problems or even more a sum of divergent points of view.

This paper is trying just to describe some of the characteristics that are governing such issues. It is also trying to stress that maybe a integrate point of view can be not only a word or concept but also an attitude regarding the intelligence domain.

Furthermore, in the intelligence area integrated actions might give the solutions for present operational environment under a high dynamic change and complexity.

Integrarea activității structurilor de asigurarea informativă permite acestora înțelegerea proceselor specifice planificării operaționale, cerințele de informare ale comandantului și scopul misiunii asigurate. Efectele acestei integrări facilitează flexibilitatea reacției acestor structuri față de situația operativă curentă a Forței asigurate.

Prin urmare, integrarea funcțională a structurilor de asigurare informativă de coordonare și control sau de colectare a informațiilor reprezintă o condiție importantă pentru succesul activităților specifice derulate de către aceste structuri.

Integrarea însă nu poate fi abordată doar din perspectiva *îmbinării* constructive dintre activitățile structurilor de asigurare informativă și cele ale celorlalte structuri din cadrul statului major al comandamentului Forței asigurate. Integrarea reală a acestora se realizează în primul rând prin armonizarea dependențelor și efectelor activității de asigurare informativă cu cele ale celorlalte compartimente din cadrul aceluiași comandament și cu cele ale altor organizații cu activități similare ce acționează în aceeași zonă de operații. Ideea importanței acestei abordării este subliniată spre exemplu și în JP 2-01¹ unde atât cooperarea cu structurile de asigurare informativă din cadrul forței multinaționale, cât și cea cu alte agenții sau instituții care au integrate în organigrama lor astfel de structuri este privită cu aceeași greutate.

Efectul central al acestei abordări se reflectă în modul de abordare a ciclului informativ al structurii respective. Astfel, problematica integrării reale a structurilor de asigurare informativă în cazul mediilor de lucru multinaționale pornește chiar de la etapele constitutive ale ciclului de intelligence sau de informații.

Există puncte de vedere naționale care acceptă existența a patru etape constitutive ale acestui ciclu (este cazul ciclul de intelligence împărțit în: orientare,

* Căpitan-comandor

¹ JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, octombrie 2004, cap. V

colectare, producere, diseminare) și puncte de vedere naționale care prevăd existența a cinci etape distincte (conform unor publicații de specialitate ciclul de intelligence care avea următoarele etape: orientare, colectare, evaluare-procesare, analiză-producere, diseminare-integrare). Eventualul studiu comparativ al modului de împărțire a acestui ciclu relevă faptul că în esență cele două cicluri sunt similare, cum este și normal, diferențele decurgând din nuanțarea anumitor activități sau categorii de activități și gruparea acestora în etape de sine stătătoare ale acestui ciclu.

Problema integrării a două sau mai multe componente de asigurare informativă în cadrul aceleiași structuri de sprijin informativ, pe lângă adoptarea unei viziuni comune față de etapele ciclului informativ, presupune adoptarea și însușirea aceluiași set de proceduri și instrucțiuni. Situația are implicații atât la nivelul documentelor și efectelor în sine ale acestora față de fiecare componentă națională în parte, cât și legislativ. Facem aici referire la armonizarea normelor și procedurilor structurii de asigurare informativă multinațională fără a încălca normele juridice naționale care reglementează acest domeniu

Astfel, *integrarea* reală, atât din punct de vedere al acțiunilor, cât și din cel al procedurilor unor elemente naționale în cadrul unei structuri multinaționale de asigurare informativă va presupune abordarea elementelor legislative naționale, a posibilităților de integrare a respectivelor puncte de vedere naționale la nivel procedural multinațional, a acțiunilor ce vor fi desfășurate, a concepției de realizare a sprijinului informativ și a modului în care planurile naționale și cel multinațional vor beneficia de produsele de intelligence rezultate.

Aceste aspecte trebuie să facă obiectul unor acorduri tehnice realizate anterior dislocării în zona de operații care să reglementeze tocmai modul în care punctele de vedere naționale vor putea fi integrate funcțional pe durata mandatului Forței multinaționale.

Alături de aceste considerente trebuie luat în calcul și integrarea structurii de asigurare multinațională în cadrul Comandamentului Forței respective, ceea ce reprezintă o continuare a concluziilor prezentate anterior². Trebuie să subliniem aici responsabilitatea structurii J2 naționale și a celei multinaționale (CJ2) pentru realizarea acestei coordonări și transmiterea către forurile de decizie ale alianței multinaționale a indicatorilor de stare pe linia asigurării informative și eliminarea sau compensarea eventualelor disfuncționalități

Elementele funcționale specifice structurii de asigurare informativă, fie de coordonare și conducere a acestei activități, fie de colectare directă a datelor și informațiilor sunt direct influențate de tipul operațiilor multinaționale. În acest sens, ponderea fiecărei etape a ciclului de intelligence menționat anterior poate avea o importanță mai mare sau mai mică față de celelalte.

Pentru a sublinia acest lucru este suficient să facem comparația între o operațiune de ajutor umanitar și una de menținere a păcii. În prima situație informațiile legate de condițiile de mediu și infrastructură sunt esențiale. Ele determină modul de proiectare și implementare a forțelor care vor acționa conform

² JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, octombrie 2004, cap. II.

mandatului încredințat. În al doilea caz, existența unor oponenți sau facțiuni ce se opun sau s-ar putea opune implementării unui acord de pace fac ca informațiile legate de mediu și infrastructură să nu mai fie suficiente fiind necesară completarea acestora cu altele privind acești vectori oponenți forței dislocate. Mai mult chiar, dacă în prima situație informațiile colectate sunt procesate, analizate și diseminate pe baza cererilor și a necesarului de informații, în al doilea caz apare și necesitatea prognozei evoluției factorilor de risc în zona de operații. Așadar, de la un caz la altul, se poate apela mai mult sau mai puțin la componenta funcțională analitică a structurii de asigurare informativă.

În aceste condiții există o serie de caracteristici ale operațiilor multinaționale, declanșate în urma apariției unei crize într-o zonă, care influențează funcționalitatea de ansamblu a structurilor de asigurare informativă cum ar fi: motivul, originea și intensitatea crizei, natura, numărul și motivația părților implicate în derularea crizei, natura și caracteristicile mediului operativ, existența și caracteristicile infrastructurii și instituțiilor de stat.

Toți aceștia sunt însumați în majoritatea lucrărilor de specialitate în așa numitele variabile critice ale mediului operațional contemporan³ (COE în literatura de referință) și sunt descrise astfel: natura și stabilitatea statului (sau statelor); relațiile politico-militare regionale și globale; mediul economic; elemente demografice; media și mediul informațional; mediul psihologic; mediul tehnologic; organizații externe implicate; interesele naționale sau regionale ; timp disponibil.

Modul în care aceste variabile influențează caracteristicile fizionomiei structurilor de asigurarea informativă este determinat de felul în care va arăta conținutul și natura ciclului de intelligence.

Funcțiile standard ale unei structuri de asigurare informativă, așa cum sunt descrise în lucrările de specialitate sunt: planificare, elaborare, colectare, procesare, diseminare⁴.

Dacă în ceea ce privește primele două funcțiuni nu există diferențe majore, în ceea ce privește următoarele trei pot apărea diferențe induse de una din variabilele critice amintite anterior.

Astfel, colectarea informațiilor poate fi făcută cu sau fără sprijinul statului sau statelor unde are loc criza. În contextul în care ”*interesele naționale sau regionale*” nu concură la asigurarea unui schimb de informații între Forța dislocată și instituțiile sau organizațiile ce activează în zona respectivă, asigurarea informativă trebuie realizată prin proiectarea și implementarea unui plan de colectare a informațiilor care să țină cont de posibilitățile de informare disponibile. ”*Ostilitatea*”, mai mult sau mai puțin afișată de unii dintre actorii din zona aflată în criză, induce de asemenea dimensionarea specifică a efortului de colectare. În practică situația concretă poate evolua de la un necesar minim de capabilități de colectare la unul care implică un nivel ridicat de resurse umane și tehnice și, prin urmare, la un caracter complex al operațiilor de intelligence executate în acest scop.

³ Critical Variables of the Contemporary Operational Environment (COE), conform FM2-0, Intelligence, Headquarters Department Of Army, Usa, May 2004, pp. 1-23.

⁴FM2-0, INTELLIGENCE, Headquarters Department of Army, USA, May 2004, pp. 1-27.

Privitor la procesarea informațiilor colectate, ca și în paragraful anterior, variabilele critice ale COE sunt cele care pot determina creșterea sau scăderea complexității acestei funcțiuni a asigurării informative. Diminuarea complexității unor variabile de genul natura și stabilitatea statului, relațiile politico-militare regionale și globale sau mediul economic concură la diminuarea complexității procesului de procesare.

Totodată, lipsa sau simplitatea unora dintre variabilele critice anterior amintite conduc la o relativă creștere a credibilității informațiilor obținute prin cooperare, o diminuare a efortului de verificare a acestora și la o scădere a timpului de obținere a produselor de informații necesare procesului decizional de la nivelul Forței dislocate.

În final, diseminarea produselor suferă diferențieri majore funcție de greutatea de moment a unora dintre variabilele critice ale COE. Un mediu stabil, în care există instituțiile statului care își exercită în mod normal atribuțiile, permite exploatarea în comun a produselor de informații cu toți actorii implicați în soluționarea crizei respective. Dimpotrivă, un mediu instabil, relații regionale tensionate sau chiar instabile vor determina o creștere a rolului măsurilor de protecție asigurate pe timpul manipulării și gestionării produselor de informații și, în același timp, la reducerea nivelului până la care se pot exploata în comun produsele de informații.

Dependența funcțiilor structurilor de asigurare informativă de variabilele critice ale COE sunt evidente. Prin urmare și fizionomia acestor compartimente va avea de suferit în sensul modului în care vor fi dimensionate secțiunile componente și vor fi stabilite procedurile și instrucțiunile specifice de lucru ale acestora.

Integrarea activităților de asigurare informativă este un deziderat major al procesului de asigurare informativă deoarece așa cum se arată și în literatura de specialitate a altor state: „*printr-o integrare activă a structurii de intelligence în procesele de planificare operațională se pot obține produsele de intelligence ce susțin în mod real procesele de decizie*” de la nivelul Forței asigurate⁵. Este important de subliniat că tipul operației multinaționale, prin variabilele critice ale COE poate influența într-un mod direct (așa cum precizam anterior) fizionomia structurii de asigurare informativă sau indirect prin efectele asupra fizionomiei și funcționalității altor structuri de stat major ale căror activități sunt în strânsă legătură cu aceasta.

Planificarea operațională este un proces care are loc într-un mediu caracterizat de interacțiuni și dependențe multiple, între compartimentele sau secțiunile unui comandament, precum și între comandamentul propriu-zis și alte formațiuni sau organizații ce acționează într-o arie de operații multinațională. Acest proces nu poate fi dus la bun sfârșit decât printr-o atitudine de cooperare, coordonare și dialog permanent între toți actorii menționați anterior. O atitudine constructivă din parte liderilor respectivelor structuri conduce la îmbunătățirea procesului planificării operaționale⁶. Planul de operații va fi un document *viu* supus în permanență actualizărilor datorită ritmului de derulare a operațiilor proiectate și dinamicii ridicate a schimbărilor de situație, ce au loc permanent și impun revederea măsurilor ce

⁵FM2-0, INTELLIGENCE, Headquarters Department of Army, USA, May 2004, pp. 4-3.

⁶ Operational Planning Process - OPP în literatura de specialitate.

trebuie aplicate pentru succesul misiunii în sine.

Prin urmare, structura responsabilă cu coordonarea și conducerea asigurării informative va trebui să își proiecteze și să își implementeze proceduri și instrucțiuni menite să conducă la integrarea proceselor specifice, pe care le derulează în procesul de planificare operațională⁷. Pe această temă, în JP 2-01 se specifică faptul că „*pentru a asigura sprijinul efectiv al operațiilor militare, structura de intelligence trebuie să-și elaboreze din timp proceduri și instrucțiuni adecvate în scopul satisfacerii oportune și eficiente a cererilor de informații venite din partea decidenților forței respective*”.

Din această perspectivă, maleabilitatea și adaptabilitatea conceptuală și de lucru a acestei structuri joacă un rol important în satisfacerea cerințelor beneficiarilor produselor de informații și în înțelegerea de către ceilalți *parteneri* din zona de operații a specificului activităților pe care aceasta le conduce și coordonează.

Acest efort de integrare a structurii de intelligence în OPP reprezintă nu numai o simplă participare și cooperare pe momente operative ci o participare activă concretizată prin:

- înțelegerea și însușirea reală a misiunii primite;
- înțelegerea sarcinilor și obiectivelor tuturor componentelor Forței.

Principala modalitate de realizare a *integrării* structurii de asigurare informativă în OPP este participarea nemijlocită prin reprezentanți permanenți în grupurile de lucru multidisciplinare constituite la nivelul comandamentului Forței respective⁸. Referitor la acest aspect în manualele de specialitate ale Armatei SUA se precizează chiar obligativitatea structurii de intelligence „*de a-și coordona activitățile cu celelalte secțiuni ale comandamentului de genul G3, G5 participând concret la ședințele de planificare ale acestora*”.

În afara actualizării permanente în mod direct a situației operative în zona de responsabilitate și în cele limitrofe acesteia, prin această modalitate elementele privind planificarea operațiilor și stadiul celor în curs de desfășurare sunt asimilate direct și traduse imediat în criterii de evaluare și actualizare a cerințelor de informare ale comandantului. Ca urmare produsele inițiale ale structurii de intelligence⁹ (Cerințele de Informare ale Comandantului - CIC, Cerințele Prioritizate de Informare - CPI, Evaluarea Nivelului Principalilor Factori de Risc – ENPFR, Planul de Culegere de Informații –PCI) vor fi supuse în permanență schimbării și actualizării. În manualele de specialitate americane se face chiar precizarea expresă că „*procesul de planificare operațională și planificarea de intelligence sunt dependente una de cealaltă*” iar produsele specifice prin care se realizează acest lucru sunt tocmai „*Cerințele de Informare ale Comandantului și Cererile Prioritizate de Intelligence*”. Totodată, se precizează că „*unul din procesele esențiale pentru gestionarea și asigurarea unui sprijin informativ oportun și eficient este tocmai cel de coordonare a cererilor de informare bazat pe Planul de Colectare a Informațiilor ca principal*

⁷ JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations, p. IV-1.

⁸FM2-0, Intelligence, Headquarters Department of Army, USA, May 2004, pp. 4.3.

⁹ FM2-0, Intelligence, Headquarters Department of Army, USA, May 2004,, pp. 4.2.

instrument de coordonare și conducere a operațiilor de intelligence”¹⁰.

În fapt aceasta este o rezultată a caracterului *viu*, dinamic al Planului de Operații și al OPP. Una din problemele importante în etapa de proiectare și generare a Forței și a Comandamentului, care o va coordona și conduce, o reprezintă tipul și caracteristicile funcționale ale acestor grupuri de lucru multidisciplinare.

Participarea reprezentanților tuturor compartimentelor specifice unui stat major (Personal, Intelligence, Operații Curente, Planificare Operații, Logistică, Buget-finanțe, Pregătire, Comunicații-transmisiuni și Informatică, ș.a.) permite nu numai coordonarea cerințelor de planificare și acțiune specifice ale fiecăruia în parte ci creează și posibilitatea identificării necesarului de astfel de grupuri pe arii funcționale sau chiar momente operative și misiuni specifice¹¹. Astfel, funcție de necesitățile de planificare, și coordonare identificate pot fi create grupuri specializate cum este Centrul de Intelligence Întrunit – CII (Joint Intelligence Center JIC– în denumirea originală sau Centrul de Intelligence Întrunit pentru Analiză – CIIA (Joint Intelligence Analyst Center JIAC– în denumirea originală) sau multidisciplinare de genul Centrului Întrunit Operațional CIO (Joint Operational Center JIC – în denumire originală), Grupul Principal de Planificare GPP (Main Planning Group MPG – în denumire originală). Lista poate continua funcție de cerințele funcționale ce sunt identificate.

Structura de intelligence va avea rolul consilierii responsabililor pentru proiectarea și generarea viitoarei Forțe și structuri de stat major pe problemele acestor grupuri de lucru din perspectiva asigurării informative a Forței respective. După statuarea și stabilirea atribuțiilor și procedurilor de lucru ale acestor grupuri, structura de intelligence va identifica potențialele cerințe generice de informare ale acestora și le va include în procedurile și instrucțiunile proprii de lucru. Integrarea structurii de intelligence în afara unor elemente organizatorice presupune și actualizarea procedurilor de lucru prestabilite și definirea punctelor de contact pentru fiecare dintre acestea.

Acest proces de definire a integrării în **OPP**, nu vizează direct procedurile interne specifice ale structurii de asigurare informativă. Acestea vor fi adaptate prin modul în care se definesc finalitățile efortului de colectare, coordonare, procesare, evaluare și analiză a informațiilor colectate. Din perspectiva interfațării cu aceste grupuri de lucru, fie direct sau indirect prin reprezentanți ai unor compartimente din cadrul structurii de intelligence, produsele de informații trebuie să răspundă unor cerințe minime¹², cum sunt cele din JP 2-01 pentru a putea asigura produse de intelligence de calitate, în forma și la momentul necesare luării deciziilor. Acestea vor fi:

- să satisfacă cerințele de informare în baza principiului necesității și suficienței de cunoaștere;
- să aibă un format care să permită perceperea și asimilarea de către beneficiari;

¹⁰Ibidem, pag. 4-8.

¹¹Ibidem, cap 4.

¹²JP2-0, Joint Intelligence, iunie 2007, cap. II.

- să fie gestionate și transmise pe canale de comunicații care să asigure caracterul lor oportun și eficient.

Ultima parte a ciclului informativ, diseminarea și *integrarea* produselor de intelligence și evaluarea eficienței asigurării informative, permite evaluarea în sine a nivelului de *integrare* a structurii de informații. Un nivel corespunzător de realizare a acestei cerințe duce la integrarea informațiilor în deciziile de coordonare, comandă și control ale statului major, respectiv, simultan cu asigurarea unei diseminări oportune și eficiente a produselor respective. Situația nu este aplicabilă doar ultimei etape a ciclului de intelligence ci și pe întreaga sa durată.

Ca urmare, integrarea structurii de intelligence în procesul planificării operaționale, un principiu esențial al acțiunilor și activităților specifice derulate, devine și o caracteristică importantă a acesteia. Modul, nivelul sau gradul de realizare depind de resursele disponibile, de nivelul de integrare dorit la nivelul întregului comandament sau stat major, de criteriile avute în vedere în proiectarea și generarea forței militare și a structurii de comandă și stat major.

Alături de aceste dependențe intervine însă și *flexibilitatea conceptuală și procedurală* care este asimilată la nivelul fiecărei etape a OPP. Așa cum arătam, în capitolul anterior, aceasta depinde de unii factori subiectivi de natură umană ce trebuie gestionati și monitorizați corespunzător. Între nivelul de *integrare* al structurii de intelligence și gradul său de *flexibilitate* se creează astfel o interdependență biunivocă. Un grad de *flexibilitate* mare permite o *integrare* rapidă și completă în toate procesele specifice OPP.

Integrarea reală a structurii de intelligence în aceste procese presupune *flexibilitatea* procedurală și conceptuală a structurii de informații adică adaptabilitatea sa la cerințele operaționale. Practic, cele două cerințe nu pot fi abordate decât simultan și văzute în interdependențele lor, ceea ce induce necesitatea unei abordări *integrat-flexibile* a activităților, acțiunilor și specificului procedural și conceptual al structurilor de intelligence pe timpul proiectării, generării, implementării și planificării operațiilor militare multinaționale.

Așa cum precizam anterior, *integrarea funcțională* propriu-zisă a structurilor CJ2 vizează în primul rând OPP. În afara considerentelor legate de procedurile și acțiunile întreprinse de cei responsabili de coordonare și conducerea compartimentelor CJ2, acțiunea în sine de *integrare* presupune cel puțin existența unei concepții de realizare a acesteia și a unei planificări corespunzătoare stabilite în acest sens. Această abordare duce la ideea unui posibil paralelism între procesele de planificare, strict legate de misiunile și acțiunile de asigurare informativă a Forței susținute și cele de monitorizare, actualizare și optimizare a unor caracteristici ale acestor activități, în speță *nivelul de flexibilitate și gradul de integrare* al CJ2.

Cu siguranță că, în atenția persoanelor responsabile pentru respectarea unor principii viabile ale asigurării informative stau în permanență anumiți indicatori de stare ai structurii CJ2 (în special cei legați de eficiența activităților desfășurate de aceasta). Abordarea acesteia din perspectiva asimilării sale cu un grup socio-profesional dedicat unui domeniu strict de responsabilitate, în cadrul unei organizații anume, implică inclusiv proiectarea, din faza de generare a forței militare ce urmează să fie asigurată, a unui set de indici și elemente de evaluare a funcționalității sale

ulterioare.

Așadar, modul de realizare a *integrării* CJ2, în procesele specifice, derulate la nivelul statului major din care face parte va putea fi definită ca având din punct de vedere temporal cel puțin două etape:

- premergătoare dislocării în zona de operații, ce se va desfășura în paralel cu procesul de proiectare, generare și pregătire a forței pentru dislocare
- pe timpul dislocării în zona de operații, ce se va desfășura pe toată perioada mandatului forței până în momentul redislocării din zonă.

Prima dintre aceste etape include:

- definirea cadrului de realizare a acestei integrări (grupuri de lucru multidisciplinare, relații cu aceste grupuri, priorități urmărite pe timpul asigurării informative fie independent, fie în cooperare cu alte structuri similare)
- setul de indicatori mențiți să cuantifice periodic eficiența integrării funcționale a CJ2 și a activității sale de asigurare informativă
- procedurile de proiectare și implementare a eventualelor corecții de natură funcțională a CJ2.

La nivelul primului element specificat anterior, cadrul propriu-zis de realizare a integrării funcționale CJ2 trebuie atent definit, formulat și chiar reformulat pe măsura apropierea de forma și funcțiunile finale pe care CJ2 le va asigura. Elemente de genul: resurse alocate, timp la dispoziție, existența unor acorduri sau relații de cooperare pe linia asigurării informative viabile și anterior statuate prin acorduri bilaterale sau multilaterale sunt doar câteva dintre aspectele care vor permite definirea cadrului organizațional specific de realizarea a integrării CJ2 în OPP.

Diagramele de relații între grupurile definite, celelalte componente specializate ale comandamentului forței militare generate și CJ2 constituie cel de al doilea set de date ce concură la realizarea acestei etape .

Definirea setului de indicatori mențiți să evalueze *nivelul de integrare* al CJ2 vor ține cont de extensia spațio-temporală a asigurării informative în sine. Ca urmare indicatori de natura: timp de reacții la schimbarea situației operative, capacitatea de a coordona și conduce eficient colectarea informațiilor pe spații mari cu caracteristici geografice, sociale, politice și economice diferite și complexe, timpii de realizare a diseminării produselor de informații la utilizatorii finali, coincidența sau neconcordanța dintre timpii operativi nominalizați de beneficiari și cei ai structurii CJ2, gradul de certitudine al prognozelor și evaluărilor situațiilor operative curente vor constitui indicatorii în baza cărora se va putea evalua tocmai *gradul de integrare* al structurilor CJ2 .

În ceea ce privește definirea unor eventuale proceduri sau instrucțiuni menite să inducă schimbări în sensul îmbunătățirii funcționalității CJ2, odată cu dislocarea acestora în zona de operații acestea trebuie să ia în considerare pe lângă factorii obiectiv existenți ce determină funcționalitatea structurii CJ2 (resurse umane, tehnice, financiare, proceduri, instrucțiuni, limitări profesionale specifice) și pe cei de natură subiectivă ce sunt legați de caracteristicile psiho-profesionale ale personalului ce încadrează aceste structuri. Din această categorie de factori fac parte cei ca: rezistența la stresul determinat de situațiile neprevăzute, capacitatea de adaptare la situații și

condiții noi de lucru, existența unor cutume comportamentale sau culturale, capacitatea de asimilare de idei și cunoștințe noi, viteza de reacție la diferiți stimuli externi¹³. Acest gen de factori sunt definiți ca făcând parte din *integritatea personalului de intelligence sub presiune*, ce definește acele caracteristici de care trebuie să dea dovadă personalului structurii de asigurare informativă pentru a putea lucra în condiții de stres puternic și interferența cu factori perturbatori diverși ce pot influența direct sau indirect calitatea și oportunitate activităților desfășurate de către aceștia.

Toate considerentele anterioare sunt menite să sublinieze importanța existenței preocupărilor de definire și implementare a unor măsuri și procedee de evaluare permanentă a structurilor CJ2, încercând chiar adaptarea acestora ulterioară în cazul în care se constată deficiențe sau neajunsuri în planul îndeplinirii atribuțiilor funcționale și integrării acțiunilor specifice în cadrul OPP.

În ceea ce privește etapa care începe după dislocarea CJ2 în zona de operații, trebuie spus că pe lângă elementele deja definite anterior, în faza de proiectare și generare a CJ2, se adaugă un proces permanent, atribuit al celor care coordonează și conduc astfel de structuri. Acesta face referire la compararea continuă a indicatorilor prestabiliți cu valorile sau evaluările din zona de operații. Orice desincronizare sau orice suspiciune privind eficiența uneia dintre funcționalitățile CJ2 și a modului în care se realizează *integrarea* acestei structuri în cadrul funcțional larg al statului major al Comandamentului respectiv trebuie supusă unor proceduri de corecție.

Totodată, în afara acestui *feed-back* de conducere există și un alt circuit menit să redeschidă etapele de realizare și control a nivelului de *integrare funcțională* a CJ2. Astfel, în cazul eșecului consecutiv în aplicarea unor proceduri de corecție, reluarea evaluării funcționale a CJ2 se va impune, simultan cu o eventuală re-proiectare sau reorganizare pe criterii funcționale.

Așadar, *integrarea funcțională* a CJ2 are o arhitectură complexă determinată de paralelismul și dependența unor procese de planificare și conducere a acestei structuri. Etapele și procesele descrise anterior au în general o caracteristică comună și anume imposibilitatea definirii lor într-un mod rigid. Ele depind atât de unele elemente obiective cât și de unele care nu pot fi definite decât pe măsura constatării existenței lor și identificării implicațiilor acestora asupra fizionomiei funcționale a CJ2. Ca urmare nu pot fi excluse măsurile ad-hoc de corectare a unui eventual comportament disfuncțional al CJ2 sau al unuia cu caracter separat neinteractiv și prin urmare lipsit de un grad de *integrare* corespunzător în OPP. Aceasta subliniază rolul important pe care îl au liderii acestor structuri în modelarea și realizarea unei funcționalități *integrate* în OPP cât și în utilizarea cu eficiență a unor măsuri de corectare a oricăror devieri de la eficiența cerută structurii respective.

Conținutul evaluării nivelului de *integrare* funcțională a structurilor de tip CJ2 nu poate fi abordat decât în paralel cu eficiența activităților și acțiunilor coordonate și conduse de aceasta și în primul rând prin prisma relevanței și oportunității datelor și informațiilor *injectate* în procesul decizional al Forței asigurate. Prin urmare un set clasic de indicatori de genul: timp de reacție la solicitări, durata ciclului de

¹³JP2-0, Joint Intelligence, iunie 2007, pp. 2-4.

intelligence, capacitatea de adaptare la situația operativă, nivelul și modul de folosire al resurselor puse la dispoziție, capacitatea de corecție internă a disfuncționalităților procedurale, etc. constituie un set de bază pentru evaluarea gradului de *integrare* a CJ2. Aceasta este cu atât mai mult cu cât îndeplinirea majorității criteriilor amintite anterior reprezintă în mod indirect sau indirect o dovadă a *nivelului de integrare* a CJ2 în procesele de planificare, coordonare și conducere specifice unui comandament.

Față de aceste aspecte generale intervin însă și alți indicatori specifici a căror evaluare poate determina nu numai nivelul de *integrare* cât și alte caracteristici ale activității desfășurate de CJ2. Prin urmare indicatori de genul: numărul grupurilor de lucru multidisciplinare la care CJ2 participă în mod direct, implicațiile și rezultatele lucrului în grupurile multidisciplinare de lucru, conținutul și eficiența procedurilor adoptate pentru aceste grupuri de lucru, natura, conținutul și eficiența cooperării cu alte structuri de asigurare informativă dislocate în aceeași zonă de operații sau în zonele adiacente acesteia, nivelul de înțelegere al finalității asigurării informative pe obiective și etape operative, eficiența procesului de *integrare* a datelor și informațiilor obținute în procesul planificării operaționale, vor asigura direct evaluarea *nivelului de integrare* simultan cu determinarea eventualelor corecții (în plus sau minus depinzând de natura operațiilor derulate) ce trebuie aduse acestei caracteristici și totodată principiu de lucru. Așadar, evaluarea propriu – zisă a nivelului de *integrare* funcțională se va putea simultan pe ansamblul activităților derulate de această structură în sine.

Un factor important îl reprezintă și abordarea eficienței procedurilor și instrucțiunilor aplicate în cadrul CJ2 prin prisma *nivelului de integrare*. Un exemplu în acest sens îl poate reprezenta chiar cadrul definit în acest scop pentru fluxul informativ intern și extern al CJ2. O abordare disjunctă a acestui flux informativ va sugera ideea unei structuri care acceptă interacțiunea cu celelalte componente ale statului major dar nu își derulează activitatea într-o reală *rețea de informații de comandă și control* atât de necesară proceselor decizionale. O abordare coordonată și chiar întrepătrunderea celor două fluxuri denotă o interacțiune permanentă, dinamică cu celelalte componente și prin urmare un *nivel de integrare* ridicat la respectivei structuri de tipul CJ2.

Conținutul și formele de promovare și exploatare a produselor de informații reprezintă o nouă caracteristică din analiza căreia se pot trage concluzii pe linia *nivelului de integrare*. Astfel, un set de produse în care datele și informațiile sunt prezentate sintetic, folosind totalitatea formelor disponibile de acest gen (în scris, imagini, video chiar), permit transmiterea eficientă a esenței despre subiectul abordat, înțelegerea, însușirea și *integrarea* acestuia în imaginea globală a situației operative de la un moment dat în zona de operații. Acest lucru contribuie nemijlocit la *integrarea* produselor de informații în procesul decizional într-un mod oportun și eficient.

Totodată, evaluarea eficienței operative a unor cooperări sau chiar apartenențe la diferite grupuri de lucru conduce la stabilirea *nivelului real de integrare* ce trebuie atins în cazuri concrete, specifice. Astfel, o relație de cooperare în cadrul căreia nu sunt exploatate în comun informațiile sau din care nu rezultă nici un aspect de interes

pentru operațiile Forței asigurate poate reprezenta un efort nejustificat și un consum de resurse inutil. În acest caz *nivelul de integrare* prin acțiuni și activități comune ale CJ2 și ale respectivelor organizații sau grupuri de lucru poate fi diminuat și redus la un necesar real, urmând ca resursele și capacitățile astfel disponibilizate să fie utilizate în alte direcții de acțiune. Ca urmare se poate spune că rezultatul evaluării *nivelul de integrare* al CJ2 are un caracter direcțional cel puțin din prisma canalizării eforturilor de asigurare informativă, indiferent de natura și conținutul lor către obiectivele ce aduc maximum de eficiență al acestei structuri.

Așadar, evaluarea CJ2 din această perspectivă impune o abordare specifică a modului de acțiune al întregii structuri care este făcută fie în perioada de proiectare și implementare a acesteia în zona de operații fie ulterior pe măsura obținerii primelor rezultate ale activităților derulate de aceasta. Cert este că această abordare odată însușită joacă un rol determinant în *feed-back*-ul de coordonare și conducere a unor astfel de structuri și prin urmare în introducerea eventualelor corecții și actualizări procedurale și conceptuale și punerea acestora în practică.

Bibliografie:

- [1]. **JP 2-01, Joint Publication, Joint and National Intelligence Support to Military Operations**, octombrie 2004.
- [2]. ¹**JP2-0, Joint Intelligence**, iunie 2007.
- [3]. **FM2-0, Intelligence**, Headquarters Department of Army, USA, May 2004.

PROIECTAREA ȘI INTEGRAREA FUNCȚIONALĂ A CAPABILITĂȚILOR DE CULEGERE DE INFORMAȚII NAȚIONALE ÎN CONDIȚIILE PARTICIPĂRII ÎN CADRUL UNOR OPERAȚII MULTINAȚIONALE

Victor BOBOC*

One of the most challenging processes that took place in the Romanian Army in the last years is related to all the efforts through which new and complex regulations have been assimilated at the national level.

The target was and still is to achieve the same standards in the intelligence filed like our partners in the North Atlantic Treaty Organization. Of course this was not easy and more was an effort related to functional and procedural interoperability and integration in the main decisional and planning processes.

The present paper is making a review of the respective procedural resources stipulated in different national documents, in order to stress the importance of the process and its' role in getting a fully integrated status for our Romanian intelligence capabilities that were or will be deployed in different multinational military operations.

Analiza din perspectiva posibilităților normative, conceptuale și de execuție a capabilităților structurilor de asigurare informativă din Armata României relevă existența unui anumit potențial ce permite îndeplinirea misiunilor pe linia informării factorilor de decizie, într-o modalitate *integrat-flexibilă*. Precizăm că acest deziderat poate fi atins în anumite condiții și într-o anumită măsură, funcție de natura operațiilor multinaționale, participanți și mediul doctrinar al acestora. În ceea ce privește structura funcțională *flexibilă* a capabilităților de asigurare informativă, precum și a elementelor referitoare la integrarea lor funcțională este necesară analiza principalelor etape ale procesului de sprijin cu informații, ca sumă funcțională de proceduri de bază în domeniu.

În cazul operațiilor multinaționale structura de asigurare informativă trebuie determinată și dimensionată într-un context de interoperabilitate și respectare simultană a intereselor naționale, de alianță, coaliție sau parteneriat din domeniu. Pentru o bună cooperare a structurii de informații proiectate considerăm esențială abordarea posibilității de conlucrare fără conflicte într-un sistem *integrat*, oarecum ad-hoc și cu anumite elemente de *flexibilitate*. Apreciem că proiectarea structurii respective, bazată pe Ciclul Informațional operațional, așa cum este el definit în Doctrina de Informații, Contrainformații și Securitate – DICIS în continuare, trebuie luată în considerare printr-o evaluare de context, respectând atât perspectiva națională, cât și cea multinațională a operațiilor la care urmează să se participe.

În baza concluziilor evidențiate anterior, apreciem a fi importanți următorii factori pentru stabilirea ponderii fiecărei etape a ciclului informațional, precum și în determinarea structurii *integrat-flexibile* ce urmează a fi generată și apoi implementată în zona de operații:

- compatibilitatea dintre interesele naționale și cele ale partenerilor;
- categoriile de surse disponibile în zona de operații și posibilitățile de

* Căpitan-comandor

exploatare ale acestora;

- locul și specificul funcțional al contribuției naționale;
- potențialele evoluții politico-militare din zona de operații ce ar putea afecta resursele normative de cooperare operațională;
- raportul dintre costurile necesare și eficiența proiectării, generării și implementării unei structuri specializate *integrat-flexibile*, într-un teatru de operații multinațional, funcție de specificul și cerințele acestuia.

Primul factor enumerat anterior presupune o anumită perspectivă, premergătoare momentului luării deciziei de participare la operație și un anumit nivel de documentare a situației și evoluției probabile în domeniu. Luând în considerare resursele disponibile ale Sistemului Integrat de Informații pentru Apărare, apreciem că acesta poate fi satisfăcut grație existenței structurilor specializate pe problematica resurselor informative normative de natură doctrinară și procedurală.

Facem aprecierea că situația actuală a structurilor specializate poate constitui o bază suficient de solidă pentru o primă etapă de proiectare a eventualelor contribuții în domeniul informațiilor pentru apărare ce ar urma să participe la operații multinaționale. Considerăm necesară, atunci când va fi cazul, continuarea monitorizării ulterioare a evoluțiilor în domeniu, și a primelor concluzii rezultate din zona de operații.

Executarea practică a acestei activități se poate face prin intermediul structurilor implicate direct în menținerea legăturilor cu zona de operații, care pot staționa integral pe teritoriul național sau pot fi împărțite în două grupuri distincte, astfel:

- un grup de coordonare locală directă, ce necesită a fi dislocat în cadrul unei reprezentanțe naționale, în zona de operații, de regulă aflat în același loc, cu Comandamentul Forței multinaționale;
- un alt grup dislocat pe teritoriul național, care răspunde de analiza și prognoza evoluției contribuțiilor național românești specializate, în diferite zone de operații.

Acest mod de abordare a coordonării, din perspectiva existenței intereselor naționale și a angajamentelor multinaționale simultan, trebuie să constituie o preocupare permanentă, fără a se pierde din vedere integrarea funcțională a capacităților puse la dispoziție. Aplicarea rezultatelor și concluziilor obținute în acest mod, ar permite într-o situația concretă de proiectare, generare și dislocare într-o zonă de operații, scurtarea timpului de evaluare a eventualelor incompatibilități și stabilirea în clar a limitelor funcționale ale structurii de informații.

Un alt factor pe care l-am menționat îl reprezintă tipul și categoriile de surse disponibile în zona de operații, precum și posibilitățile reale de exploatare ale acestora, pentru a facilita dobândirea caracteristicii *integrat-flexibile* a capacităților puse la dispoziție. Dorim să subliniem aici că, în baza acordului de participare la operația multinațională, capacitatea de asigurare informativă națională se poate afla în următoarele situații:

- are capacitatea și acționează în sistem *integrat* pentru exploatarea tuturor tipurilor și categoriilor de surse din zona de operații;

- nu are capacitatea de a exploata toate tipurile de surse din zona de operații;
- nu exploatează în interesul operațiilor multinaționale toate tipurile de surse deși are capacitatea de a face acest lucru.

Evident că oricare dintre situațiile de mai sus sunt determinante pentru dimensionarea cantitativă și calitativă a structurii de informații. Indiferent de situația în care se află structura va trebui să fie definită ca atare, iar fluxul său de informații *integrat-flexibil* să fie statuat corespunzător față de celelalte contribuții, în sensul adaptării sale normative și de execuție, în conformitate cu necesitățile operaționale și cu înțelegerile parafate.

În acest context, considerăm că locul și rolul funcțional al structurii naționale în Sistemul de asigurare informativă al operației multinaționale trebuie luat în considerare în complexitatea acestuia. Evident că o contribuție punctuală va avea anumite implicații, iar una care presupune asigurarea unui compartiment sau chiar a unui grup de funcții în cadrul unei structuri de asigurare informativă multinațională va avea un alt impact asupra modului în care se definește și se pregătește contribuția națională.

Oricum, factorii enumerați până acum, determină existența unor anumite niveluri de *integrare* și a unor anumite grade de *flexibilitate*, dacă situația o impune, chiar punctuale. Coordonarea și înțelegerea necesare pentru îndeplinirea angajamentelor asumate reprezintă în acest caz cheia succesului.

Dacă resursele normative naționale sunt utilizate corespunzător pe timpul încheierii acordului de participare la operația multinațională și după aceea, pe timpul derulării operațiilor în sine, se poate aprecia că nivelul de satisfacere a cererilor adresate structurii de informații naționale va fi corespunzător. Prin urmare se va putea vorbi de caracterul *integrat-flexibil* al structurii de informații naționale ca de o certitudine. Precizăm că acest lucru se va realiza într-un anumit procent, de dorit cât mai ridicat. Nu excludem apariția și manifestarea unor desincronizări între cereri și oferte de produse de informații din partea structurii naționale de asigurare informativă sau ale sistemului astfel creat. Aceste situații pot fi însă evitate și chiar excluse, ca atare, printr-o monitorizare permanentă și, în special, printr-o elaborare atentă și precisă a elementelor din acordul sau protocolul de participare al structurii de informații naționale la operația multinațională.

În cele din urmă, la nivelul structurii de coordonare dislocată pe teritoriul național trebuie să existe o preocupare permanentă în ceea ce privește ultimii doi factori enumerați anterior. Funcție de concluziile rezultate din această activitate se pot introduce oportun sau chiar preventiv corecțiile normative și de execuție pentru structura de informații dislocată deja, în zona de operații.

Așadar, componenta de *integrare* a structurii depinde de modul în care sunt gestionați factorii amintiți anterior și probabil și a altora, în funcție de situația creată. Tot de acești factori depinde și *flexibilitatea* de reacție a structurii de informații naționale. În plus, așa cum vom vedea în cele ce urmează, *flexibilitatea* funcțională va depinde și de gradul de compatibilitate al ciclului informațional național cu cel multinațional.

Aceste diferențe sugerează, într-o primă abordare existența unor limitări de

natură normativă, în special în ceea ce privește conținutul procedurilor derulate în cadrul ciclului informațional. În realitate însă, deosebirile între două cicluri nu sunt de factură majoră așa cum vom arăta imediat, cu atât mai mult cu cât DICIS are ca sursă documentară AJP 2.0, document NATO ce a preluat normativ multe dintre prevederile JP 2.0.

Deosebirile dintre cele două cicluri sunt mai mult legate de modul în care sunt interpretate fiecare din etapele acestora și modul în care rezultatele acestora induc implicații în întreg procesul de planificare operațională.

Prevederea feed-back-ului în afara ciclului informațional în cadrul IPS-3 are probabil ca idee faptul că revederea modului în care produsele oferite utilizatorilor au fost sau nu utile, ar fi o chestiune internă a structurii de informații și nu o etapă care să genereze concluzii majore pentru procesul de planificare al operațiilor. Absența părții de Evaluare se datorează abordării proceselor de optimizare și actualizare procedurală a activității structurilor de informații. Prin procedura determinată de IPS-3 se consideră că optimizarea și actualizarea procedurală se face în cadrul unui proces ce trebuie luat în atenție și tratat ca atare la nivelul factorilor de decizie din domeniul informațiilor pentru apărare.

În cazul elementelor stipulate în JP2.0, această etapă este inclusă în cadrul ciclului. Justificarea stă în faptul că această etapă este considerată ca o etapă ce permite obținerea unor concluzii atât pentru structura de informații în sine, cât și pentru alte structuri de stat major cu care se colaborează în procesul planificării operaționale.

Aplicarea unor corecții procedurale asupra structurii de informații este privită ca un atribut delegat factorilor din conducerea structurii respective. Practic, se aplică principiul unității efortului de acțiune, în baza căruia de la nivelul superior vin doar elemente cu privire la ce trebuie să se facă, iar factorii de conducere ai structurii de informații au rolul de execuție, în limita posibilităților normative deja stabilite, într-un mod care presupune posibilitatea optimizării și actualizării procedurale la acest nivel, atâta timp cât nu apar implicații către eşaloanele superioare.

Așa cum precizăm anterior, prin faza de Evaluare și Feed-back se transmit și unele concluzii funcționale altor structuri operaționale, împreună cu care cea de informații își desfășoară activitatea în mod necesar coordonat. Așadar, în aprecierea noastră, viziunea din JP2.0 este una cu un caracter mai integrat decât cea din DICIS, iar procesele de actualizare procedurală au o dinamică mult mai mare, datorită unei oarecare independențe decizionale transferate la nivelul comenzii structurii de informații, asigurându-se astfel, într-un grad sporit, caracteristica *integrat-flexibilă* a Ciclului Informațional.

În ceea ce privește separarea etapei de Procesare în două, și anume, în cea de Procesare/Exploatare și în cea de Analiză/Producere, apreciem că acest fapt este un rezultat al modului în care este abordat în sine, la nivel procedural, procesul de gestionare a datelor și informațiilor culese. În cazul procedurilor elaborate utilizând ca resursă normativă IPS-3, preluarea informațiilor colectate și transpunerea lor în produse finite de informații include faza de procesare și eliminare a unor elemente incoerente sau redundante, precum și cea de stabilire a corecțiilor ce trebuie aduse procesului de colectare. Această situație se datorează și concepției privind anvergura

proceselor de colectare, precum și complexitatea acestora. Luarea în considerație a elementelor privind modul de abordare a căilor de realizare a sarcinilor în domeniul securității naționale conduc la explicarea acestei diferențe.

Considerăm că anvergura politico-militară a resurselor normative din domeniul securității naționale determină complexitatea și anvergura proceselor informaționale de colectare, precum și a procedurilor utilizate în acest scop. La nivelul procedurilor din mediul național românesc, pe tematica Ciclului Informațional, apreciem că o împărțire în două a etapei Procesare ar permite o mai bună coordonare a capacităților de colectare și o eficiență mult mai mare a fazei de analiză a datelor și informațiilor colectate.

Reluând etapizarea comparativă a ciclurilor informaționale, la nivel procedural avem prin IPS-3 etapa de Diseminare. Comparația cu elementele normative din JP2.0 subliniază faptul că diferențele de prevederi procedurale exprese sunt datorate abordării diferite a respectivei faze din Ciclul informațional. IPS-3 nu exclude Integrarea rezultatelor obținute prin Procesare, simultan cu Diseminarea. O abordează, însă, ca pe o procedură implicită. Dată fiind complexitatea actualelor medii operaționale multinaționale, apreciem că și aici ar fi nevoie de o prevedere procedurală în sensul includerii acestei prevederi, în mod expres, în denumirea fazei Ciclului Informațional. Justificarea rezidă în necesitatea monitorizării modului în care produsele de informații sunt percepute la nivelul factorilor de decizie și a necesității de Feed-back, pentru optimizarea proceselor ce au loc la nivelul structurii de informații.

Așa cum subliniam anterior, toate aceste faze de natură procedurală din cadrul Ciclului Informațional pot avea o pondere mai mică sau mai mare, funcție de natura contribuției naționale în cadrul operațiilor multinaționale. Implicațiile modului de proiectare asupra resurselor disponibile la un moment dat în acest sens sunt de natură directă, declanșând o folosire mai mult sau mai puțin eficientă a disponibilităților umane, tehnice, financiare sau de orice alt tip în proiectarea, generarea și implementarea unor contribuții naționale în operațiile multinaționale, în mod oportun și eficient, dintr-o dublă perspectivă națională respectiv multinațională.

Procedural, mediul normativ românesc permite un nivel de *integrare* și un grad de *flexibilitate* ce satisface în bună măsură perspectiva participării la operații multinaționale, dar nu exclude *rigiditatea* de acțiune sau de coordonare. Considerăm că eforturile actuale de revedere și actualizare a principalelor resurse normative românești, din domeniul securității naționale și din cel al informațiilor pentru apărare, reprezintă un proces necesar, posibil și de mare importanță.

În cadrul procedurilor specifice Ciclului informațional, considerăm că activitatea de gestionare a informațiilor colectate și de coordonare a efortului de colectare este de o mare importanță pentru buna derulare a activităților specifice înglobate în fazele de Planificare/Direcționare, precum și în cea de Culegere.

Procedural, la nivel național în IPS-3 se specifică că această activitate denumită Coordonarea Culegerii și Managementul Cerințelor de Informații (CCMCI) cuprinde: managementul cerințelor de informații și coordonarea culegerii de informații¹.

¹ IPS-3, București, 2005, p. 27.

Procedural, esența acestei activități este crearea fluxului informațional prin componenta internă a structurii de informații, fie că este de tip coordonator sau de tip executiv. Posibilitățile normative prevăzute în IPS-3 permit dezvoltarea unor proceduri care satisfac o varietate largă de cerințe de informare. Comparația cu alte prevederi normative, cum sunt cele din JP2.0, scot în evidență compatibilitățile prevederilor naționale românești cu cele ale altor state din cadrul NATO, așa cum era și de așteptat, date fiind originile comune ale resurselor normative utilizate pentru tratarea acestui subiect.

Specificul național intervine în abordarea contextului operațiilor multinaționale. În IPS-3 sunt date precizări clare privitoare la această situație. Nu sunt însă date detaliile privitoare la modul de abordare. Mai precis, se revine din punct de vedere al resursei normative la problematica acordurilor și protocoalelor ce trebuie încheiate din timp între părțile participante, pentru reglementarea acestei activități². În plus, se face distincția clară între cele două mari tipuri de situații în care se poate afla o structură națională de informații, și anume:

- Structuri subordonate național și dislocate în sprijin în zona de operații multinațională;
- Structuri integrate funcțional și subordonate comandamentului Forței Multinaționale.

Dacă în ceea ce privește cea de a doua situație aspectele procedurale sunt foarte clare, fiind vorba de compatibilitatea posibilităților normative naționale cu cele ale partenerilor din cadrul forțelor multinaționale, în ceea ce privește prima categorie, apare evident problematica subliniată anterior în cercetarea noastră, și care implică cooperarea operațională dintre autoritatea națională responsabilă de coordonarea structurii de informații dislocate în zona de operații și comandamentul Forței Multinaționale.

Această ultimă situație analizată presupune un efort mult mai mare din perspectiva procedurală și chiar funcțională a structurii naționale de informații. În plus, așa cum precizam anterior, dialogul primordialității dintre interesul național și cel multinațional devine o problemă în sine, ce trebuie atent coordonată și gestionată. Din această perspectivă apreciem că, în mod real, nivelul de integrare și gradul de flexibilitate, adică tocmai caracterul *integrat-flexibil*, pot avea variații mari de la o etapă la alta a operațiilor multinaționale, iar coroborarea celor două interese devine o problemă complexă și de mare efort pentru succesul misiunii respectivei structurii de informații.

Procedural vom avea faptul că, la nivelul de execuție, se vor utiliza posibilitățile definite de mediul național, respectiv IPS-3, coroborat cu prevederile acordurilor sau protocoalelor încheiate în acest scop. În ceea ce privește nivelul de coordonare și cooperare, vom avea aceleași resurse normative aplicate pe fondul gradului de participare al autorității naționale de coordonare în grupurile special constituite în acest scop, la nivelul comandamentului Forței Multinaționale. O participare de genul cerere de informații – răspuns va induce o slabă implicare în procesul de planificare a operațiilor și, prin urmare, la un nivel slab de *integrare* și

² Idem, p. 28.

chiar la un grad de *flexibilitate* scăzut. Cooperarea în acest sens poate deveni predominant centrată pe interesul național.

Asimilarea procedurilor de participare în grupurile de lucru multidisciplinare constituite în scopul integrării funcționale a capacităților naționale dislocate sub comandă națională, în zonă pentru sprijinul operațiilor multinaționale, poate duce la realizarea unui caracter *integrat-flexibil* ridicat pentru contribuțiile de informații naționale dislocate. În această ultimă situație, autoritățile naționale coordonatoare vor fi centrate pe interesele multinaționale, pe fondul respectării celor naționale. Aceasta presupune asimilarea și perceperea similară a riscurilor și amenințărilor la adresa securității Forței Multinaționale și acceptarea lor din perspectivă națională. Din acest punct de vedere, apreciem că numai o viziune realistă asupra interdependențelor regionale și internaționale din domeniul securității poate duce la acceptarea percepțiilor riscurilor de securitate externe, în context intern.

Așadar, din perspectiva Coordonării Culegerii și Managementul Cerințelor de Informații apreciem că structurile naționale de informații pot avea procedural caracter *integrat-flexibil* dar care poate varia ca nivel de realizare, funcție de poziția contribuției naționale în zona de operații, în lanțul de comandă al comandamentului Forței Multinaționale, precum și în raport cu gradul de asimilare și acceptare a riscurilor și amenințărilor de la nivel multinațional de către autoritățile de coordonare naționale.

Un rol important în cadrul resurselor normative informaționale naționale românești îl are definirea și însușirea în cadrul IPS-3 a conceptul ISTAR.

Conform Doctrinei amintite, acest concept a fost acceptat și integrat în normele specifice naționale ca o soluție de natură organizatorică menită să *integreze* funcțional totalitatea capacităților de colectare disponibile, definite normativ, în condițiile utilizării „unui ansamblu de acțiuni, procedee, măsuri și resurse (tehnice, umane, financiare, etc.)”³. Acest concept a fost proiectat normativ pentru a asigura „legătura dintre culegerea, procesarea și diseminarea datelor și informațiilor în vederea sprijinirii comandantului pentru atingerea obiectivelor operaționale din spectrul de conflict”⁴.

Existența unei astfel de capacități normative și de execuție în domeniul militar, la nivel național, demonstrează faptul că esența ideii de integrare a eforturilor de sprijin informativ este de utilizare într-un mediu *integrat* totalitatea posibilităților din acest domeniu. Faptul că există astfel de resurse normative în plan național este un plus în ceea ce privește comparația dintre mediul procedural național românesc și cel al altor state membre NATO. Apreciam că aplicarea sa impune o altă abordare din perspectiva disponibilității sistemului definit la nivel național, prin SSNR. Astfel, utilizarea acestui concept în totalitatea valențelor sale și chiar dezvoltarea sa la nivel normativ și de execuție presupune existența unor resurse apreciabile în domeniu. Ca exemplificare, menționăm faptul că acest concept a fost realizat în procent ridicat doar la nivelul unor state cu mari resurse disponibile în domeniul securității militare și naționale.

³ IPS-3, București, 2005, p. 34.

⁴ Idem.

Deși în sine, ISTAR este un concept modern, trebuie spus că la nivelul național asumarea normativă a acestuia este abordată relativ succint, existența doar a unor definiții în acest sens fiind relevantă. Crearea temporară a unor structuri naționale menite să lucreze și să se coordoneze în concept ISTAR demonstrează, din punctul nostru de vedere, potențialul existent în această direcție de acțiune, precum și fiabilitatea conceptului în sine, chiar dacă la nivelul cercetărilor teoretice în plan internațional s-a trecut la o reevaluarea acestuia și la redefinirea sa.

Una din problemele legate de aplicarea procedurală a acestui concept rezultă din problematica soluționării teoretice și normative a subordonării și coordonării sale. În practică ISTAR impune stabilirea unor structuri militare multidisciplinare și este considerat „*un sistem de sisteme*”⁵. Prin urmare, comandantul acestei structuri se va subordona comandantului Forței asigurate. În ceea ce privește executarea Planului de Culegere de Informații (PCI) acesta va înregistra ordine de executat, din parte componentelor structurii de coordonare și conducere a asigurării informative din cadrul statului major al Forței asigurate. Rezolvarea procedurală a acestei situații impune un anumit grad de complexitate, în special la nivel tehnic privind arhitectura fluxului de informații și a lanțului de comandă și control al unei astfel de capacități.

În ceea ce privește posibilitatea proiectării, generării și implementării unei astfel de structuri naționale în operațiile multinaționale, considerăm aprecierile făcute anterior ca fiind aplicabile și în acest caz. Ceea ce dorim însă să subliniem este că probabilitatea cea mai mare de participare al o operație multinațională, cu astfel de capacități, este cea în care structura se dă în sprijin pentru respectiva Forță. Este mult mai puțin probabil să existe cereri pentru participarea punctuală a unei națiuni doar pentru o poziție sau pentru un tip de capacitate integrată în structura ISTAR. Apreciem aceasta și datorită complexității condițiilor de utilizare a unei astfel de capacități cu componentă multinațională. Eliminarea eventualelor incompatibilități derivate din resursele normative ale participanților constituie doar una dintre problemele ce ar putea fi ridicate de o astfel de inițiativă. În plus, valoarea costurilor alocate contribuției naționale, pentru o astfel de participare conduce la o posibilă incompatibilitate dintre interesele naționale și cele multinaționale, în special datorită folosirii unor fonduri naționale pentru mediul multinațional și a destinației primare a rezultatelor colectării de informații și date de interes care este Comandamentul multinațional și apoi autoritatea națională.

O eventuală contribuție românească de acest gen ar presupune înglobarea funcțională a cel puțin patru tipuri de structuri de colectare sub o structură de comandă și coordonare unică. Din această perspectivă apreciem că posibilitățile de generare a unor astfel de structuri în sprijinul unor operații multinaționale este relativ limitat cel puțin din două motive. Acestea pot fi existența unor limitări privind resursele disponibile pentru acest scop și lipsa unei structuri de pregătire și perfecționare de acest gen, care să realizeze acest lucru într-un mod *integrat* scopurilor și angajamentelor României în diferite teatre de operații multinaționale. Există însă posibilitatea generării parțiale a unei astfel de structuri prin omiterea unor capacități specializate de colectare și care poate fi realizată doar prin înglobarea

⁵ Ibidem, p. 34.

unor componente cu subordonare comună cum a fost cazul contribuției românești în Irak în 2006 .

Nu excludem totuși existența unor astfel de situații. Apreciem însă, ca fiind mult mai eficientă o contribuție națională în bloc, chiar limitată pe categorii de informații, deoarece această situație diminuează șansele apariției unor incompatibilități de genul celor enumerate anterior și dă posibilitatea unei *flexibilități* funcționale mai mari, față de cererile de informații primite sau față de prevederile Planului de Culegere de Informații, la nivelul Forței Multinaționale asigurate.

Nu putem să încheiem fără a analiza spre exemplificare, situația determinată de actualele posibilități normative și de execuție naționale românești de la nivelul Armatei României.

Din analiza evoluției acestora rezultă în primul rând faptul că Armata României și-a însușit rapid necesitatea acordării unei atenții deosebite sprijinului cu informații a tuturor operațiilor din principalele zone de conflict actuale. Dovada acestui lucru este dată de creșterea contribuțiilor pe linia asigurării informative imediat după admiterea în cadrul Alianței.

Subliniem faptul că Armata României a avut și are în continuare contribuții și la nivelul statelor majore ale unor unități și mari unități NATO sau ale UE, ceea ce din perspectiva cercetărilor noastre evidențiază capacitatea ridicată de *integrare* și de adaptare a personalului la cerințele proceselor de planificare operațională din perspectiva coordonării asigurării informative sau a activităților pe linie de securitate militară.

Putem concluziona că, în prezent, posibilitățile normative și de execuție militare românești permit obținerea unui caracter *integrat-flexibil* al contribuțiilor Armatei României, în cadrul operațiilor multinaționale sau al unor comandamente similare, pentru următoarele genuri de capabilități:

- capabilități naționale dislocate sub comandă națională în sprijinul unor operații multinaționale;
- contribuții individuale pe baza de acorduri și protocoale specifice în cadrul unor Comandamente multinaționale.

Aceste categorii de contribuții exploatează, aproape integral, spectrul posibil de contribuții în domeniul asigurării informative, ele aparținând atât structurilor de execuție, cât și celor de coordonare și conducere a activităților de colectare a informațiilor și datelor în diferite zone de operații.

Existența unei astfel de situații, privind contribuțiile directe ale Armatei României la efortul de susținere informativă a diferitelor operații multinaționale derulate de NATO, UE sau în cooperare cu state non-NATO, dar care au aderat la unele protocoale în diverse teatre de operații, denotă faptul că resursele normative și de execuție ale Armatei României permit *integrarea* acestor structuri în operații cu parteneri diferiți, ce aparțin unui spectru larg normativ. Totodată, rezultă și gradul înalt de *flexibilitate* datorat nu numai unor prevederi normative în plan național, cât mai ales asumării unor acorduri și protocoale specifice domeniului, care solicită din plin aceste caracteristici absolut necesare teatrelor moderne de operații multinaționale.

Nu trebuie însă să uităm specificul proceselor de generare a unor astfel de

capabilități care au un caracter limitat fie din cauza resurselor alocate, fie din lipsa unui centru cu caracter *integrat*, specializat pe această problemă sau chiar rezultate din deciziilor factorilor responsabili în domeniu.

Evident, aceste contribuții nu susțin perfecțiunea posibilităților normative și de execuție românești, dar subliniază, în opinia noastră caracterul lor modern, deschis capabil de înnoire și redimensionare, în funcție de realitățile mediului de securitate internațional, în condițiile păstrării unei identități conceptuale naționale sau de Alianță.

Bibliografie:

- [1]. **Strategia de Securitate Națională**, București 2007.
- [2]. **Doctrina Națională de Informații pentru Securitate**, București, 2004.
- [3]. **Hotărârea Consiliul Suprem de Apărare al Țării nr. 35 din 2007, privind Strategia de folosire a Forțelor armate române în afara teritoriului național.**
- [4]. **Legea 51/1991 privind siguranța națională a României.**
- [5]. **Legea 415 din 27 iunie 2002 privind organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării.**
- [6]. **IPS-3- Doctrina pentru Informații, Contrainformații și Securitate a Armatei**, București, 2005.
- [7]. **AJP 2.0 – Allied Joint Publication 2.0 : Allied Joint Intelligence, Counterintelligence and Security Doctrine – Doctrina de informații, contrainformații și securitate a NATO**, 2003.
- [8]. **Strategia națională de apărarea a țării**, București, noiembrie 2008.
- [9]. **Strategia de transformare a Armatei României**, București, 2007.

SCHIMBAREA ARMATEI ROMÂNE - O PERSPECTIVĂ FUNCȚIONALISTĂ

Dariana Mihaela BRAT

The development is generating permanently through all social levels of life, having different valences and intensities. The army, one of the institutions that improved a high level of confidence as well as the Church, has performed different stages in the transforming process developed in order to be in concordance with the social realities.

This essay tries to point out, following Parson's functional-structural theory, the way of Romanian Army organizing through the history, army system in the communist period, the moment of crisis that imposed changes in defence system, how this situation has influenced the defence system balance and the main stages of Romanian Army transforming started with 1990 up to present.

The first part of the paper sets out the theoretical analysis presenting the elements of structural-functional model, while the second brings in attention the moment of 1989 and the way in which this marked The Romanian Army changing, corresponding to the new era. The third part presents the main moments of Romanian defence system's transforming.

Schimbarea din perspectiva teoriei structural – funcționaliste

Teoria structural funcționalistă pornește de la ideea realității sociale văzută în primul rând ca activitate umană ce are anumite finalități: "Postulatul fundamental al schemei funcționale este următorul: societatea reprezintă un sistem compus din activități și produse ale acestora, care au anumite *finalități* și îndeplinesc un anumit *rol, o funcție*; ele sunt constituite și/sau selectate în raport cu funcția pe care o îndeplinesc și sunt eliminate sau modificate când încetează să mai îndeplinească o funcție în cadrul respectivului sistem social." [Zamfir, 2005, p.49].

Teoria structural – funcționalistă, dezvoltată în special de Parsons, Merton, Malinowski sau Radcliffe – Brown, are la bază câteva elemente prin prisma cărora este privită schimbarea.

Așadar, structural – funcționaliștii consideră că principalul element al analizei sociale este *sistemul*, întreaga analiză de tip structural – funcționalist axându-se pe relația dintre un fenomen social și sistemul din care face parte. Ei văd societatea ca un ansamblu de sisteme relativ autonome, care se pot întretăia sau se pot învecina, fiecare din aceste sisteme reprezentând un obiectiv potențial pentru analiza elementelor sale.

Sistemul are ca principală caracteristică *finalitatea*, adică întreaga sa activitate, dinamica sa internă are ca scop menținerea și dezvoltarea sistemului. Sistemele sociale se bucură de mai multă libertate în raport cu propria lor structură, pot avea anumite structuri fixate prin tradiție, instituționalizare, dar acestea pot fi atât modificate cât și înlocuite. [apud. Zamfir, 2005, p.52].

Pentru ca sistemul să funcționeze în bune condiții, este necesar să existe p serie de *cerințe funcționale* (precondiții funcționale așa cum le denumeste Parsons). Cerințele funcționale presupun „o orientare activă a unui sistem spre crearea și menținerea condițiilor necesare bunei sale funcționări” [Zamfir, 2005, p. 52]. Parsons

consideră că cerințele funcționale trebuie să aibă în vedere adaptarea sistemului în relația sa cu mediul, atingerea scopurilor sistemului, integrarea părților componente ale acestora în armonie și latența, adică asigurarea conformării comportamentelor actorilor cu modelele sociale elaborate, pe de o parte și reglementarea tensiunilor interne dintre actori pe de altă parte.[apud. Zamfir, 2005, p.54]. Cerința funcțională se referă deci la așteptările pe care sistemul le are de la elementele sale.

Elementul funcțional și funcțiile sale reprezintă o altă parte constitutivă a analizei structural – funcționaliste. Prin element funcțional se înțelege „orice fenomen social care are semnificații, consecințe pentru cerințele funcționale ale unui sistem” [Zamfir, 2005, p.54]. Funcția este reprezentată de “consecințele unui fenomen oarecare pentru funcționarea unui sistem” [Zamfir, 2005, p.55].

Funcțiile, așa cum consideră Merton, pot fi de trei tipuri: funcții pozitive (eufuncții), când elementul respectiv contribuie la satisfacerea respectivei cerințe funcționale și are consecințe pozitive pentru sistem, funcții negative (disfuncții), atunci când consecințele sunt negative și funcții neutre (nule) când elementul nu afectează nici pozitiv, nici negativ cerința funcțională. De asemenea, funcțiile pot fi funcții finale sau laterale (secundare).

Un element îndeplinește de obicei mai multe funcții.

Prin urmare, funcția se referă la consecințele pe care elementul le are asupra stării sistemului.

Analiza structural-funcționalistă are în vedere și *posibilul acțional*, adică “material din care sunt concepute elementele sociale” ale colectivității [apud. Zamfir, 2005, p.60].

Sistemele sociale, deși sunt sisteme finaliste, nu sunt compuse de cele mai multe ori din elemente simple, ci reprezintă un ansamblu de *subsisteme* și de sub-subsisteme precum economic, juridic, politic, artă, știință, apărare etc, fiecare din aceste subsisteme având la rândul său alte subsisteme.

Subsistemele au inițiativă funcțională, adică funcție de autoorganizare în cadrul sistemului sau subsistemului din care fac parte. Sistemul poate delega subsistemelor o parte din obiective sau din funcții, în timp ce subsistemele sunt responsabile de modul în care definesc și realizează funcțiile.

De asemenea, subsistemele au inițiativă structurală, presând în sensul unei accentuări a structurii sistemului în care el deține un rol important.

Nu în ultimul rând, subsistemele manifestă finalități proprii, având o logică proprie, cerințe de menținere, funcționare și dezvoltare. [apud. Zamfir, 2005, p. 124-125].

Teoria structural-funcționalistă are în vedere *granițele* unui sistem, acele criterii de acceptare ale elementelor în cadrul lui și interacțiunile acestor elemente cu *mediul*.

Așadar, paradigma de tip structural – funcționalist privește schimbarea analizând fenomenul din cadrul sistemului social în două momente de timp diferite între care intervin diverse elemente. Momentul principal, cel al producerii dezechilibrului, este urmat de momentul crizei, cea care produce apariția unei situații cu totul distincte în sistem, ce pune în pericol echilibrul acestuia, pentru ca în final, momentul final să surprindă schimbarea produsă din perspectiva cerințelor

funcționale propuse de Parsons prin schema AGIL(economic, politic, social, cultural).

Se cuvine deci ca în continuare să prezentăm modul în care această schemă a paradigmei structural-funcționaliste poate fi aplicată schimbărilor survenite în organizarea Armatei Române după momentul 1989.

Armata română și tradiția sa istorică

Tradiția istorică și factorii culturali în transformările ce au survenit într-un anumit sector al vieții sociale au fost elemente luate în considerare în analizele sociologice. De aceea considerăm că pentru o mai bună înțelegere a fenomenului schimbării în Armata Română se impune o scurtă trecere în revistă a principalelor momente ale constituirii acesteia.

România, ca stat, nu are o tradiție militară, prima armată în adevăratul sens al cuvântului instituindu-se în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, deși pe teritoriul actualei României s-a manifestat întotdeauna o cultură a apărării.

Evul Mediu românesc a fost marcat de puternicele influențe bizantine, după 1453, Biserica Ortodoxă fiind condusă de un Patriarh și fiind organizată ca millet(comunitate) bazată pe creștinism și tradiție culturală în primul rând.”Prin urmare, putem afirma că moștenirea stăpânirii imperiale din Balcani a creat imaginea statului de tip autoritar, în birocrăția căruia oamenii nu au prea multă încredere pentru că instituțiile statale reprezentau ocupantul străin. Reminiscente ale acestor atitudini se pot observa cu ușurință și azi, în sondajele de opinie.”[Zulean, 2003, p.40].

Biserica împreună cu Armata au fost principalele forțe ce au condus în perioada modernă la făurirea României, după participarea forțelor armate române la Războiul Crimeei sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza. O dată cu războiul de independență, rolul Armatei Române ca principală instituție a statului se solidifică, urmând ca acțiunile acesteia din primul război mondial să confere României statutul de putere regională. După această conflagrație mondială, România va face parte din principalele alianțe de securitate ale regiunii până în preajma celui de-al doilea război mondial.

De remarcă este faptul că în perioada dintre cele două războaie mondiale s-a încercat instituirea unui proces de instituționalizare a relațiilor între armată și societate, existența actualei instituții a Consiliului Suprem de Apărare a Țării fiind stipulată încă din 1923 în Constituție.

Armata română în perioada comunistă

“Între 1945 și 1989, Forțele Armate Române(FAR) au trecut prin trei faze importante:o fază de sovietizare(1945-1965), o fază de profesionalizare, între 1965-1979 și o fază de deprofesionalizare(1980-1989).”[Zulean, 2003, p.43].

După 1945, numărul personalului FAR a scăzut de la 500.000 la 138.000, vechea armată regală fiind „purificată” și « comunizată », peste 100 de generali fiind încarcerăți sau uciși.

S-a constituit Direcția Superioară pentru Cultură, Educație și Propagandă devenită ulterior Departamentul Politic Superior Al Armatei sub comanda generalului Nicolae Ceaușescu având ca scop instituirea controlului Partidului Comunist asupra

armatei. Persoane din rândul clasei muncitoare și fără pregătire militară au înlocuit vechii ofițeri, începând astfel un proces de deprofesionalizare a armatei.[apud. Duțu, 2003, p.66-126].Paralel cu structurile FAR existau alte mecanisme de control:comisarii ruși, comuniștii români și Securitatea.

După retragerea armatei sovietice în 1958 s-a trecut la un proces de înființare a unei armate naționale a cărei doctrină a fost elaborată complet după 1965 după venirea lui Nicolae Ceaușescu ca secretar general al Partidului Comunist Român.

Lipsa de intervenție a Armatei Române în conflictul din Cehoslovacia a atras, pe lângă amenințarea blocului NATO și amenințarea Uniunii Sovietice. S-a impus în acel moment elaboarea unei abordări sistemice, bazată pe o doctrină coerentă prin care întreg poporul trebuia să fie capabil să lupte, țara beneficiind de asemenea de mecanisme și instituții adecvate care să facă legătura între popor și armată. Acest nou model a fost consimțit prin Legea organizării apărării naționale a Republicii Socialiste România nr.14/1972.

“Scopul doctrineri era de a *lupta împotriva imperialismului*, utilizând strategii și tactici derivate din experiența tradițională românească, combinate cu lecții oferite de Iugoslavia, China și Vietnam. În acest context, armata era concepută ca un *organism specializat* care s-ar fi putut opune direct inamicului, dar cu sprijinul suplimentar al *poporului înarmat*.”[Zulean, 2003, p.45].Comandantul suprem al armatei era secretarul general Nicolae Ceaușescu. În această perioadă, industria de armament românească a cunoscut o deosebită dezvoltare, producând echipament militar divers, tancuri, artilerie, aparate de zbor.

Armata română în perioada premergătoare revoluției din 1989

După 1980, acest model atât de costisitor a fost înlocuit cu misiunea „apărării realizărilor revoluționare”care, împreună cu conceptul de “integrare economică și socială”a fost parte a doctrinei militare. S-a înființat în cadrul Ministerului Apărării Naționale o Direcție pentru Lucrări în Economia Națională ce coordona construcția de canale și poduri în armată. Armatei îi revenea deci, un puternic rol în *economia națională*. Statul era unicul distribuitor al resurselor, agenții instituționali promovau politica acestuia și din acest punct de vedere exista o atitudine neconflictuală în cadrul organizației militare.

Din punct de vedere al îndeplinirii *funcției sale sociale*, aceea de apărare, în ultimii ani ai regimului comunist, „România avea o armată numeroasă, structurată pentru a apăra teritoriul național împotriva unui inamic superior într-un război clasic, dar nu foarte bine pregătită pentru a se adapta la noul context de securitate post-Război Rece”. [Zulean, 2003, p.46].”În ultima perioadă începuseră să se simtă unele presiuni din mediul internațional de securitate globală în vederea reducerii efectivelor armate.”[Niculae, 2004, p.77].

Regimul politic anterior revoluției din 1989 poate fi considerat unul dictatorial, separarea puterilor în stat fiind dificil de delimitat. Fiind controlați direct de către stat, agenții instituționali(presa, sistemul educativ, sindicatele, organizațiile militare, inclusiv armata) promovau în structurile lor persoane care puteau crește conformitatea socială. Din acest punct de vedere, *mediul social* al organizațiilor, inclusiv cel al armatei, “poate fi caracterizat ca fiind unul destul de stabil, înalt

elaborat și structurat, acceptarea și asumarea fidelă a obiectivelor politicii oficiale a partidului unic fiind principala cale pentru dobândirea resurselor necesare funcționării.[Niculae, 2004, p.71]. Conform ideologiei dominante, în perioada anterioară momentului 1989 exista politica de cadre, suprapunerea organelor politice celor manageriale și aparatul informativ al securității realizându-se un control strict al organelor centrale asupra activității organizațiilor. Deci, din punct de vedere *politic*, statul își exercita controlul strict asupra armatei prin instrumente specifice: existența unor structuri sau loțiitori politici care participau la luarea deciziilor de către comandant precum și existența unui sistem de propagandă și educație politico-ideologică în unitățile militare.

Aceste măsuri politice au avut efecte în *plan social*. S-a produs o selecție și o promovare a personalului militar pe criteriile originii muncitorești sănătoase precum și o ideologizare a limbajului militar. Acest tip de limbaj, prin excelență tehnic, causal și problematizat a trebuit să înglobeze termeni specifici ideologiei comuniste. Pe de altă parte, problemele sociale ale personalului militar reveneau tot în sarcina organelor de partid reprezentate în unități care aveau un cuvânt greu în ceea ce privește viitorul carierei lor.

Referitor la *cultura* armatei se poate spune că aceasta era destul de stabilă: „Principalele idei înalt instituționalizate în mediul militar erau: ideea necesității existenței ierarhiei militare (puternic internalizată sub forma instituțiilor comandantului și a ordinului) și care asigura baza conformării și a disciplinei interne a armatei, ideea importanței instruirii: sensul de a fi al organizației și al profesiei militare îl reprezenta instruirea militarilor în termen, celelalte activități desfășurate în unitate având doar caracter auxiliar, această idee corespundea cu principala misiune (funcție internă) a armatei- pregătirea pentru apărare, ideea superiorității ofițerului (în ceea ce privește competența, asumarea responsabilității și motivația pentru muncă, comparativ cu toate celelalte categorii profesionale din armată), se definea astfel principala resursă socio-umană din organizație, grupul de elită al acestuia, această idee se reflecta în structura organizatorică prin ponderea de 2 la 1 a funcțiilor de ofițeri comparativ cu cele de maiștri militari și subofițeri, ideea națională, armata fiind percepută ca apărătoare a intereselor națiunii, a independenței naționale.” [Niculae, 2004, p.77]. În cadrul armatei existau atât roluri specifice societății civile: șef-subordonat, inginer-maistru, profesor-student, cât și roluri specific-militare: cadru militar, ofițer, comandant etc.

Specificul armatei era conferit de elemente precum sistemul de pregătire, simboluri, ceremonialuri, uniformă, statutul și rolul instituțional de cadru militar, dotare tehnică specifică, o oarecare autonomie în raport cu sistemul juridic, deci o cultură organizațională proprie.

Din punct de vedere al *structurii organizatorice*, Armata Română din perioada premergătoare revoluției din 1989 era relativ stabilă. Comandantul era conducătorul unității sale și principalul responsabil al activității, iar luarea deciziilor se făcea în mod consultativ cu experții profesionalizați atât în ceea ce privește situațiile administrative pe timp de pace cât și cele operative pe timp de război. Comandantul avea capacitatea de a pune în practică aceste decizii. „Se poate vorbi, în general, despre existența unei instituții a comandantului în armată, ca una dintre pârgurile de

bază ale reproducerii ordinii militare”[Niculae, 2004, p.72], „prin asocierea sa cu specialistul de aceeași armă sau specialitate militară cu cei pe care îi comandă”[Niculae, 2004, p.73].

Nu trebuie uitat rolul CI-stului, acel ofițer de securitate care, ascuns sub pregătirea unui specialist în protejarea informativă a personalului, are în perioada premergătoare revoluției, o imagine neclară și greu de controlat sub proiecția celor două tipuri principale de autorități din sistem: cea a structurii de apărare și cea a statului.

Existau deci, într-o unitate, trei autorități: comandantul, ofițerul politic și ofițerul de informații, din acest punct de vedere, putând caracteriza Armata Română ca fiind dominată de un relativ echilibru al puterilor.

Toate aceste aspecte în plan economic, politic, social și cultural în ceea ce privește evoluția Armatei Române vor suferi transformări profunde în momentul de **criză** survenit o dată cu izbucnirea revoluției în decembrie 1989.

Participarea armatei române la revoluția din decembrie 1989-moment esențial în procesul de schimbare

Poate una din cele mai cunoscute sintagme legate de momentul 1989 este cea referitoare la armată: „Armata e cu noi!” Aceasta arată clar modul în care armata, în acea perioadă s-a aflat la confluența a două mari curente de idei și de decizii. Pe de o parte, liderii militari cu legături clare cu cei comuniști s-au dovedit incapabili de a face distincție între pericolele reale și cele induse prin manipulare, pe de altă parte, armata se afla în slujba cetățeanului având ca principal scop apărarea acestuia.

Armata Română, în momentul anului 1989 avea următoarele caracteristici:

Din punct de vedere legislativ trebuia să îndeplinească funcția de apărare a teritoriului și a populației împotriva unei agresiuni externe, deținând, în cazul unui conflict și posibilitatea de organizarea a resurselor țării.

Din punct de vedere *economic*, armata era tot mai des implicată în activități cu scop economic, fapt ce a atras nemulțumirea militarilor care vedeau o totală incongruență între scopul armatei-apărarea, și activitățile în care erau implicați.

Din punct de vedere *politic*, armata se afla sub influența clară a ideologiei partidului unic care, prin armată, trebuia să protejeze țara de imperialism și revizionism extern, cultivând în acest sens o idee națională în care fiecare cetățean, prin serviciul militar obligatoriu, trebuia să participe la *mitul victoriei prin contribuția maselor*. [apud. Niculae, 2004, p.85].

Din punct de vedere *social*, armata nu a fost niciodată privită cu ostilitate ca în cazul securității sau miliției, militarii fiind mai degrabă solidari cu civilii.

Pe plan *cultural*, militarii aveau propriile lor norme și conduite: militarii știau exact rolul lor și se manifestau violent doar în cazul în care teritoriul țării era invadat, în rest ei manifestându-și pasivitatea față de evenimentele social-politice. De asemenea, față de puterea politică, armata era dispusă la conformism, neexistând în cadrul polilor de putere din interiorul ei opinii cu privire la o alternativă la regimul comunism. Ofițerul armatei române, format în spiritul sovietic al anilor 50 era dominat de un puternic spirit neinterventionist, momentul revoluției constituind „*posibilul acțional*” al participării armatei la evenimentele revoluționare. Tocmai de

aceea, primele zile ale revoluției sunt marcate de incertitudine în rândul forțelor armate.[apud. Niculae, 2004, p.88].

În zilele revoluției, Armata Română s-a aflat sub influența mai multor factori care au creat o stare de confuzie și dificultate în acțiune.”Printre cei mai importanți factori pot fi considerați:dificultatea de a identifica și explica natura “atacului” împotriva României pe timpul evenimentelor revoluționare;divizarea comenzii militare, după moartea ministrului apărării din dimineața zilei de 22 decembrie, între generalii Gușă și Stănculescu, urmată de numirea la comanda armatei a unei persoane puțin cunoscute de marea majoritate a militarilor;imprecizia obiectivelor politice inițiale ale revoluției:schimbarea unei persoane, a conducerii superioare a statului sau a întregului regim politic?,inducerea sistematică în eroare a unităților militare asupra diverselor ținte(obiective)militare, prin acțiuni specifice războiului informațional și psihologic și utilizarea largă a mijloacelor de diversiune radio-electronică.”[Niculae, 2004, p.85].

Toți acești factori au dus la o serie de acțiuni neuniforme ale unităților Armatei Române, dar care, privite în ansamblu, au dus la un rezultat unitar.

Claudiu Niculae consideră că acest lucru a fost posibil tocmai datorită componentei culturale a armatei, în condițiile în care toate celelalte, economică, socială, politică au căzut.”Avem în vedere sistemul de norme și valori, de stereotipuri și credințe puternic instituționalizate în conștiința cadrelor militare în momentul revoluției. În opinia noastră, acestea au stat la baza răspunsurilor individuale sau colective ale militarilor, în situații de decizie sau de luptă, în condiții de incertitudine sau în momentele de confuzie legate de legalitatea sau justetea acțiunilor întreprinse.”[Niculae, 2004, p.85].

Așadar, în revoluția din decembrie 1989, armata, deși era pregătită prin excelență pentru un război clasic, a fost implicată în acțiuni civile, participând cu succes la evenimente ce au dus în final la înlocuirea vechiului regim comunist cu unul democratic.

În continuare vom arăta cum s-au reconfigurat structurile sistemului de apărare din România după momentul 1989 având în vedere cele patru componente:economic, politic, social și cultural.

Schimbări în armata română după 1989

După revoluția din decembrie 1989 întreaga României a intrat într-un amplu proces de transformare, sectoare întregi de activitate intrând sub incidența schimbării.

Armata Română nu a făcut excepție, perioada tranziției postcomuniste marcând în evoluția procesului de transformare patru mari etape:

Prima etapă începută imediat după revoluție a vizat depolitizarea armatei și reducerea numărului de persoane din cadrul FAR, schimbarea comandanților, desființarea structurilor de partid din armată , interzicerea folosirii armatei ca forță de muncă în economie, transferul controlului asupra Gărzilor Patriotice și asupra Departamentului Securității către armată. De asemenea se înființează Consiliul Suprem de Apărare a Țării cu scopul de a coordona situațiile de criză. După desființarea Tratatului de la Varșovia, România și-a manifestat deschis dorința de a fi parte a blocului NATO .

A doua etapă cuprinsă între 1992-1996 a vizat pregătirea civililor și experților în securitate cu scopul de a colabora cu structurilor MAPN. A fost înființat Colegiul Național de Apărare și s-a creat cadrul legat necesar pentru controlul democratic. De asemenea, România devine membră a Parteneriatului pentru Pace în 1994.

A treia etapă este între anii 1997-2000, în timpul guvernării Convenției Democratice. Candidatura României la NATO este respinsă, dar se aduc îmbunătățiri procesului de planificare a apărării și sistemului de educație militară. Cu toate acestea, o serie de episoade scandaloase legate de numele generalilor Degeratu și Chelaru creează confuzie în rândurile armatei și pe fondul divergențelor în coaliția de guvernământ. Resursele financiare ale armatei sunt reduse.

După noiembrie 2000, începe o nouă etapă în transformarea Armatei Române, România, sub conducerea Partidului Social- Democrat pregătindu-se pentru intrarea în NATO și realizând planul național de aderare. Se adoptă un nou set de legi și strategii, o nouă strategie de securitate națională și o nouă lege de organizare a CSAT. România devine membră a NATO din 2004 și se implică direct în teatrele de operațiuni deschise de alianță.[apud. Zulean, 2003, p.48-52].

Vom analiza în continuare cum au avut loc transformările armatei pe parcursul acestor ani subliniind rolul factorilor economici, politici, sociali și culturali.

Principalul obiectiv al reformelor din cadrul armatei după 1989 a fost crearea unei armate profesioniste, capabilă să facă față realităților începutului noii ere post Război- Rece. Acest lucru a dus la o reconfigurare a tuturor palierelor care erau implicate în funcționarea Armatei Române.

Armata nu a mai fost implicată în alte activități *economice* decât cele care îi reveneau și în conformitate cu noul cadru legal adoptat s-a bucurat de alocări bugetare, de un sistem de planificare și de achiziții care pentru prima dată după 1989 era făcut public. S-au produs schimbări și în ceea ce privește industria de apărare, care a fost regândită și reorganizată. După 2001, o dată cu adoptarea unui nou sistem de planificare-programare și bugetare, planificarea-integrarea apărării a revenit ministrului civil, Direcția de Planificare Strategică a SMG fiind integrată în Direcția de Planificare Integrată a Apărării, aceasta la rândul ei fiind subordonată secretarului de stat pentru Politica de Apărare și Integrare Euro- Atlantică. În prezent, bugetul MAPN este public și supus auditului intern, fiind supervizat de Ministerul de Finanțe, Parlament și Curtea de Conturi.

Constituția României din 1991 a creat cadrul legislativ necesar democratizării României. Prin prevederile înscrise în aceasta și prin adoptarea legilor apărării naționale din 1994, 1996, 1999, 2001, se evidențiază clar implicarea factorului **politic** în sistemul de apărare.

Astfel, președintele țării este Comandantul suprem al armatei și președintele CSAT, el poate declara starea de mobilizare sau de asediu.

CSAT organizează și coordonează activitățile ce privesc apărarea și securitatea națională. Șeful Statului Major General este membru al CSAT și se subordonează indirect președintelui. De notat că numărul civililor din CSAT a crescut progresiv. În prezent, conform ultimelor ratificări, CSAT are doi vicepreședinți, primul- ministru și vicepreședintele senatului.

Dincolo de influența factorului politic, o serie de instituții non-statale își manifestă interesul față de FAR. Presa, organizații neguvernamentale, institute de cercetare independentă, au astăzi acces la informațiile din MAPN ce vizează problemele de securitate ale țării și siguranța civililor. O serie dintre aceste instituții s-au manifestat activ în planul societății civile. Dintre acestea amintim: Asociația Euro- Atlantică “Manfred Woerner”, Asociația “George C Marshall” România, Casa NATO, Fundația EURISC.

Poate cele mai importante schimbări s-au produs în planul armatei în ceea ce privește organizarea acesteia, fapt ce a atras implicit schimbări la nivel **social**.

Profesionalizarea armatei a reprezentat unul din obiectivele principale ale reformei FAR. O armată profesionistă “este definită ca organizația militară care acceptă că rolul său este de a îndeplini cerințele guvernului legitim și este capabilă să îndeplinească activitățile militare specifice”. [Zulean, 2003, p.61]. Pentru ca o armată să fie profesionistă trebuie să aibă misiunile clar definite, o expertiză specifică de luptă, reguli clare privind responsabilitățile armatei și ale militarului.

Deși în momentul 89 România avea o politică de apărare destul de bine structurată, cu un obiectiv principal de apărare a țării, deși avea misiuni clare și cadru legal ce stipula principalele obligații, nu avea un cadru social adecvat în care să se manifeste toate acestea. Regimul totalitar încuraja promovarea pe criterii politice.

Astfel, o dată cu redefinirea mediului internațional de securitate, s-a impus o redefinire a rolului FAR ca garante ale suveranității integrității teritoriale. Pentru realizarea acestui deziderat a fost necesară elaborarea Strategiei de Securitate Națională și Carta Albă a Apărării, precum și Strategia Militară.

Aceste documente stipulau clar modul în care se va produce reforma în sistemul de apărare.

Așadar, din punct de vedere logistic, în 1990, FAR și-au redus efectivele. Mai existau 1.375 de tancuri, 2.100 de vehicule blindate, 1.475 piese de artilerie, 430 aparate de zbor. De asemenea au fost reduse funcțiile ministeriale, existând cu 727 mai puține, iar mărimea forțelor armate a ajuns până la 207.000 de persoane în 1999. Se estimează ca până în 2010 numărul acestora să ajungă la 75.000.

Trebuie menționat faptul că o importanță deosebită a avut-o renunțarea la serviciul militar obligatoriu.

Misiunile trupelor române s-au schimbat, acestea fiind angrenate în operațiuni de menținere a păcii.

În vederea creșterii colaborării cu NATO s-a realizat Procesul de Analiză și Planificare ce avea ca scop îndeplinirea de reforme privind managementul personalului, actualizarea sistemelor de comandă, comunicare, control și informații și interoperabilizarea acestora cu NATO prin achiziționarea sistemelor de comunicații STAR, întărirea capacităților de apărare anti-aeriană prin instalarea noilor radare FPS 117 și inițierea Centului de Operațiuni Aeriene Suverane (ASOC), modernizarea infrastructurii generale.

S-a creat un nou sistem educațional și de instrucție prin reorganizarea liceelor militare, școlilor post-liceale pentru ofițeri și subofițeri, școli superioare pentru ofițeri de comandă (trei academii militare), școli de educație tehnică, de instruire a ofițerilor

de comandă și de stat major, un Centru Regional de Instruire a PpP, un Centru pentru managementul resurselor de apărare și centre pentru învățarea limbilor străine.

Alte inițiative au fost elaborarea Ghidului carierei militare și Reconversia profesională. Ghidul carierei.

Date fiind toate aceste transformări, s-a impus acordarea unei atenții sporite domeniilor de activitate din mediul civil care pot într-un fel sau altul să contribuie la buna implementare a reformelor în armată. Astfel a sporit importanța sociologiei militare, existând în cadrul SMG o direcție specializată în acest sens ce elaborează periodic studii cu privire la principalele teme de interes: relațiile civil-militari, socializarea femeii, liderul în organizațiile militare, reconversia profesională a celor care nu mai sunt în sistemul militar etc. De asemenea a sporit importanța psihologului în organizațiile militare. Nu în ultimul rând s-a acordat o atenție deosebită studiului limbilor străine în sistemul educațional militar.

Nu în ultimul rând trebuie amintit rolul factorului *cultural* în transformarea armatei în perioada post-comunistă.

Așa cum am amintit anterior, ceea ce a creat unitatea forțelor armate atât în perioada prerevoluționară cât și în perioada revoluției a fost un anumit tip de cultură a militarilor. Aceasta a existat și există. Dincolo de simboluri ca uniformă, formule specifice de adresare, ierarhie specifică, ceea ce îi caracterizează pe militari este un anumit tip de colaborare tacită, o solidaritate mutuală derivată dintr-o disciplină și dintr-o conștientizare a importanței rolului forțelor armate pe teritoriul unei țări.

Concluzii

Transformarea societății românești după momentul de criză 1989 a atras o serie de schimbări la toate subsistemele sistemului social. Din acest punct de vedere și sistemul de apărare a traversat o perioadă de tranziție marcată de profunde schimbări.

Trecerea de la armata de apărare, mobilizată și pregătită pentru un război clasic total la armata profesionistă, capabilă să acționeze în misiuni de menținere a păcii au atras modificări la cele patru tipuri de cerințe funcționale ale sistemului: economice, politice, sociale, culturale.

Analiza de tip structural-funcționalist propusă de prezenta lucrare a încercat să surprindă, în limita spațiului disponibil, principalele aspecte care au marcat trecerea armatei române din cele patru unghiuri, de la sistemul comunist de apărare la cel democratic. Având în vedere că momentul 1989 a creat posibilul acțional și trecerea la un nou tip de echilibru.

Apreciem însă că transformările atât de profunde pe care le-a traversat armata română nu pot fi strict demilitate de cele patru elemente, ele întearcționând în permanență, schimbarea sistemului de apărare inițiată în momentul 1989 având influențe puternice asupra întregului sistem social românesc, din acest punct de vedere, granițele dintre sistem și subsistem fiind destul de volatile. Remarcăm de asemenea buna capacitate de adaptare a sistemului de apărare la mediul realităților internaționale actuale și ne exprimăm convingerea că Armata Română va rămâne în continuare una din instituțiile de încredere ale statului român.

Bibliografie:

- [1]. DUȚU, Petre, **Armata și societatea în tranziție**, București, Ed. Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2003.
- [2]. DUȚU, Petre, MOȘTOFLEI, Constantin, SARCINSCHI, Alexandra, **Profesionalizarea Armatei României în contextul integrării în NATO**, Centrul de Studii de Apărare și Securitate, București, 2003.
- [3]. NICULAE, Claudiu, *Schimbarea organizației militare.O perspectivă (neo)instituționalistă*, Ed. Tritonic, București, 2004.
- [4]. RUGHINIȘ, Cosima, **Explicația sociologică**, Ed. Polirom, Iași, 2007.
- [5]. ZAMFIR, Cătălin, **Spre o paradigmă a gândirii sociologice**, Ed. Polirom, Iași, 2005.
- [6]. ZULEAN, Marian, **Armata și societatea în tranziție. Relațiile dintre civili și militari și politica de securitate în România după 1989**, Ed. Tritonic, București, 2003.
- [7]. **Carta Albă a Apărării**, www.mapn.ro.
- [8]. **Planul Strategic al Ministerului Apărării**, www.mapn.ro.

DINAMICA EVOLUȚIEI ROLULUI ȘI LOCULUI INSTITUȚIEI MILITARE ÎN SOCIETATE

Ionel DASCĂLU*

The military institution represents a social-organizational entity having the role to reproduce and generate military behaviors into the society as state's institution. Over the time, although didn't bear this name, the military institution constituted a main element for the society no matter the type of social organization the people were granted for, preserving for the individuals the framework of security and safety necessary for a better development of their economic, social and cultural lives. Permanently (excepting the military dictatorship), the military institution was under political authority acting only to the sovereign word and newer submitting also to the democratic control of society.

În compunerea sistemului social global intră, alături de subsistemul politic, economic etc. și subsistemul militar. Armata este componenta de bază a subsistemului militar și se află într-un ansamblu complex de relații cu celelalte subsisteme.

Societatea este considerată o totalitate complexă ce ia naștere ca urmare a interacțiunii diferitelor sisteme sociale reprezentând în același timp un mod organizat de existență în sfera fenomenelor vieții, ce presupune existența comunitară a unor indivizi articulați în ansambluri mai mult sau mai puțin persistente. Viața din cadrul societății umane prezintă caracteristica de sistem la toate nivelele organizării sale: individ, familie, diverse tipuri de grupuri, instituții, localități, societate globală, umanitate. Între aceste nivele de organizare, denumite subsisteme, pot fi stabilite relații de sub- și supraordonare, de influență reciprocă, de competiție sau de cooperare¹.

Societatea civilă este expresia formelor libere de asociere naționale, regionale, locale, profesionale ale cetățenilor - asocieri care să fie benevole, democratice, tolerante și necontrolate sau manipulate de către stat sau partidele politice.

Armata este o instituție cu un sistem propriu de organizare, conducere și ierarhizare, a cărei activitate se desfășoară în conformitate cu prevederile legilor statului, regulamentelor militare, ordinelor și dispozițiilor comandanților și șefilor².

Instituția militară reprezintă o entitate socio-organizatorică cu rol de reproducere și generare a comportamentelor militare în societate ca instituție a statului. Este organul specializat în reglementarea modului de distribuție a resurselor interne (materiale, financiare, socio-umane, simbolice etc.) în vederea îndeplinirii funcției de apărare armată a țării, ca instituție socială. Aceasta este un mediu privilegiat de reproducere a modelelor de organizare, a valorilor militare ale

* **Locotenent-colonel, doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

¹ Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, **Raporturile armată - societatea civilă**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001, p. 3.

² Armata și societatea,

populației și, totodată, un cadru de instituire (de generare) a unor noi modele de comportament militar³.

În sens restrâns, instituția militară reprezintă un tip de organism militar, component al armatei și funcționând în interiorul acesteia și în cadrul căruia se desfășoară activități în interesul armatei, ca întreg sau al unor categorii specifice de personal. În cadrul armatei funcționează mai multe instituții specializate în desfășurarea unor activități din domenii diferite, cum ar fi: învățământul, pregătirea și perfecționarea cadrelor; recrutarea și selecționarea personalului armatei; organizarea și desfășurarea cercetării științifice; asigurarea logistică; activități culturale, activități medico-sanitare, de recuperare psiho-fizică și petrecere a timpul liber; activitatea sportivă; activități de presă scrisă și audio-vizuală; activități de asigurare a legăturii armatei cu societatea civilă și a relațiilor cu alte armate sau structuri politico-militare internaționale etc.

1. Istoricul evoluției organismului militar și a instituției militare de învățământ românesc

Factorul militar în zona carpato-danubiană a apărut ca o componentă a modului în care omul își alegea vatra de locuire în așa fel încât aceasta să îi asigure condiții de existență și de apărare a comunității respective. În acest scop, au fost locuite cu preponderență acele zone în care însăși natura lor oferea oamenilor avantaje eventual aceasta amplificând potențialul defensiv, cel mai adesea prin șanțuri. În această perioadă de început a civilizației locale nu existau instituții ostășești propriu-zise, oamenii munceau și trăiau în comun, bucurându-se de aceleași drepturi și îndatoriri, fără o categorie specială care să îndeplinească și o slujbă militară, uneltele servindu-le adesea și de arme. Ca oameni ai pământului, autohtonii au trecut de timpuriu la construcția de așezări de diferite tipuri, de la simple sate și mici așezări rurale situate lângă ape, în văi, până la unele centre mai dense situate pe înălțimi greu accesibile.

Locuitorii Daciei din epoca bronzului formau un popor de țărani care aveau ca preocupare principală agricultura, erau unitari etnic din punct de vedere cultural dar politic erau împărțiți în numeroase clanuri autonome, fapt care și-a pus amprenta și pe organizarea militară. Primele organizări militare au fost înfăptuite în perioada în care triburile daco-gete se constituiau pe baza înrudirii. Fiecare trib alcătuiă un organism ostășesc, formând un gen de unitate independentă cu un efectiv variabil în funcție de numărul populației din care se compunea, cu deosebire din numărul celor în stare să poarte arme. Oastea unei astfel de uniuni de sate era compusă din cetele familiilor și satelor aparținătoare, fiind comandate de capii acestora și veghea de regulă la apărarea perimetrului teritorial care îi aparținea. Conducerea militară era asigurată de un șef, care era în același timp și unul din cei mai buni luptători, el bucurându-se de o autoritate aparte. Atunci când forțele mai multor triburi se uneau ocazional, șef devenea cel mai apreciat de masa populației, întotdeauna cel care întrunea calități organizatorice de excepție și însușiri militare deosebite.

³ *Dicționar de terminologie militară*, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale, Vezi: <http://www.defense.ro/dictionar/afiseaza.php?lit=i>, accesat la data de 16.10.2009, ora 16.45.

Odată cu evoluția societății la uniunii de state, centrul de greutate al nevoilor de apărare de la numeroasele triburi s-a deplasat la o scară mult mai generală, are loc creșterea amplitudinii și caracterului manevrier al acțiunilor militare, astfel condiția armatei capătă noi dimensiuni atât organizatorice, cât și ca mod de luptă. Vor apărea în această fază oștiri cu efective de zeci de mii de oameni chemați să acționeze împreună într-un dispozitiv articulat și pe baza unei concepții unitare proprii unui șef suprem. În această fază, misiunea luptătorului și responsabilitățile lui se generalizează, el participând adesea la campanii militare care se desfășoară la mari distanțe de perimetrul obștii sătești din care face parte.

La constituirea statului geto-dac, una din instituțiile de bază din acel timp era armata, ca factor al puterii centrale. Organizațiile obștilor erau suportul social-economic al factorului militar. Realizând o apărare locală eficientă, obștile erau obligate să pună la dispoziția dinastului, contingente de luptători în raport cu nevoile de moment. O parte însemnată a armatei o reprezentau cetele personale ale regelui. Puterii centrale îi revenea și autoritatea asupra cetăților de interes deosebit strategic și politic, pentru a căror apărare s-au destinat trupe de infanterie, constituindu-se garnizoane cu misiuni permanente și care pe timp de război erau întărite cu elemente locale. La rândul lor, nobilii dispuneau de forțe militare proprii cu care erau obligați să participe la campaniile poruncite de rege. Influența unui nobil era dată de numărul de luptători aflați în subordinea sa. Organizarea și compoziția armatei erau o reflectare a structurii social – politice a statului, ea fiind de fapt suma cetei și formațiunilor militare de care dispuneau conducătorii de obști, orașe și cetăți, precum și cele deținute de șeful statului.

Ulterior, în perioada medievală rolul armatei s-a schimbat deoarece societatea din această epocă este războinică și violentă. Oamenii își asigurau securitatea legându-se prin jurăminte de fidelitate. Aceasta este epoca în care se formează, în Europa, regatele care vor constitui statele actuale.

În perioada feudalismului, societatea era împărțită pe trei stări: clerul; războinicii care apărau societatea și lucrătorii (țărani și orășenii). Nevoia de a avea la dispoziție o armată i-a determinat pe monarhi să recurgă la sistemul relațiilor vasalice organizându-se astfel o ierarhie feudală.

Mișcarea de emancipare a românilor, sincronă procesului de dezvoltare istorică a țărilor europene, înregistrează după 1821, un salt calitativ. Se nasc programe de luptă proprii, influențate de gândirea progresistă europeană și se acționează tot mai organizat pentru recunoașterea drepturilor fundamentale la libertate națională și socială. Revenirea la domniile pământene a permis o anumită întărire a conducerii statale și inițierea unor reforme „de sus în jos” menite să învioreze și să modernizeze economia și viața publică. În acest context, reorganizarea armatelor române și așezarea lor pe temeuri moderne devenise o necesitate obiectivă. Noua armată urma să asigure apărarea ființei și vetrei românești în fața amenințărilor externe, să concure la împlinirea aspirațiilor de progres, unitate și independență, obiective fundamentale ale programului național, alimentat de ideologia daco-românismului.

De-a lungul vremii instituția ostășească a ocupat un loc de seamă în lupta pentru apărarea Țărilor Române. În acest context trebuie înțeleasă și preocuparea

pentru pregătirea de cadre necesare instruirii trupelor și pregătirii din punct de vedere militar a populației.

Înțelegerea importanței vitale pe care o reprezintă calitatea corpului de comandă a generat preocupări constante pentru formarea acestuia. În mod inevitabil, procesul de formare poartă amprenta caracteristicilor socio-istorice și militare specifice diferitelor perioade ale zbuciumatei și atât de des amenințatei existențe a poporului român. Continuitatea procesului educațional înregistrează, astfel, evoluții ce încorporează întreaga gamă de modalități specifice, de la simplul transfer de experiență între generații, la abordarea sistematică modernă, din perspectiva curriculară, a formării continue a ofițerilor, subofițerilor, maiștrilor militari și soldaților.

După desăvârșirea unității naționale a românilor în decembrie 1918, au apărut o serie de probleme noi și în legătură cu apărarea integrității teritoriale și a suveranității statului român. Între acestea, un loc de seamă îl ocupă sporirea numărului de unități, corespunzător nevoilor rezultate din noile realități și încadrarea lor cu ofițeri. Deoarece Școala Superioară de Război din București, înființată încă din 1889⁴, nu putea face față de una singură unei asemenea cerințe, s-a apreciat ca este necesar a se înființa o a doua instituție de învățământ cu același profil la Sibiu. Ulterior, rând pe rând au luat ființă și alte instituții militare de pregătire a ofițerilor, subofițerilor și maiștrilor militari ca urmare a transformărilor survenite în societate și a creșterii importanței rolului instituției militare pe plan intern și internațional.

De la înființare și până în prezent, școlile militare au trecut prin diferite perioade de organizare și transformări generate de evoluția societății românești în ansamblul său, de schimbările doctrinare pe plan european și de evoluția relațiilor internaționale.

După decembrie 1989, pe fondul unui complex proces reformativ, inițiat la nivelul întregii societăți românești, proces în cadrul căruia reforma organismului militar s-a constituit în domeniu de avangardă, învățământul militar a fost conexas la coordonatele caracteristice armatelor moderne. Astfel, după o perioadă de căutări, s-a optat pentru constituirea unui sistem nou de învățământ militar, radical schimbat, în cadrul căruia s-au definit nivelurile de instruire, misiunilor și obiectivele structurilor destinate formării, specializării și perfecționării cadrelor militare.

Sistemul învățământului militar superior a cunoscut adaptări structurale și funcționale concordante mutațiilor ce s-au produs la nivelul sistemului național și european de învățământ. Actualul cadru normativ a implicat re proiectarea procesului de formare în acord cu exigentele promovate la nivelul statelor europene prin Procesul Bologna.

2. Rolul instituției militare în societate

Organizarea militară a urmat, de regulă, organizarea politică. Centralizarea progresivă a instituțiilor guvernamentale și administrative s-a prelungit prin monopolizarea de către stat a violenței legitime. Armata este instituția care are

⁴ Înaltul Decret Regal nr. 2073 semnat de regele Carol I al României la 8 august 1889, la Castelul Peleș, Sinaia.

menirea de a utiliza violența, în mod legal, pentru a îndeplini misiunile ce îi revin în stat. În acest scop, ea dispune de organizare adecvată, personal calificat, mijloace de luptă diverse, acte normative ce-i justifică existența și întrebuințarea violenței, în principal, în îndeplinirea sarcinilor încredințate⁵.

Din punct de vedere psihosocial, prin *rolul* armatei se înțelege totalitatea așteptărilor pe care le are față de aceasta populația, societatea în întregul său, celelalte instituții ale statului cu atribuții în domeniul securității naționale și apărării țării. În principal, așteptările celor menționați față de armată se pot rezuma astfel:

- armata este un subsistem al sistemului social general, o componentă importantă a națiunii;
- instituția militară recunoaște și acceptă controlul civil democratic al societății asupra sa (sub toate aspectele și în toate domeniile de activitate);
- militarii respectă autoritățile civile;
- armata este neutră politic, în sensul că ea servește interesele naționale, fără a se amesteca în jocul politic, specific democrației;
- armata își îndeplinește, întotdeauna și necondiționat, toate misiunile legale încredințate de organele abilitate ale statului⁶.

Rolul armatei se concretizează în misiunile sale considerate ca un *mandat încredințat* instituției militare de către societate, în general, și de către instituțiile statului abilitate, prin lege, să facă acest lucru, în special. Mandatul se referă la: principalele competențe ale armatei, atât în domeniul securității și apărării țării, cât și al promovării intereselor naționale, oriunde în lume; obligațiile pe care România și le-a asumat, prin tratate și convenții internaționale în ceea ce privește securitatea zonală, regională și globală.

Misiunile armatei constituie, totodată, o modalitate de relaționare între ea, în calitate de subsistem și societate, ca sistem general, precum și cu celelalte instituții ale statului cu atribuții în domeniile securității naționale și apărării țării. În acest sens, ele se pot percepe și ca fiind o relația ierarhică dintre societate, prin subsistemele sale abilitate, și instituția militară. Pe această cale societatea dezvoltă raporturi de autoritate cu armata, ceea ce semnifică subordonarea strictă a acesteia față de organele statale abilitate să-i ceară intrarea riguroasă în rolul atribuit legal. De asemenea, misiunile armatei se pot concepe ca fiind o comandă socială legală pe care instituția militară o primește în statul de drept din partea societății, a cărei componentă intrinsecă este. Pe de o parte, această comandă socială este formulată în Constituția țării și în alte legi juridice referitoare la apărarea și securitatea națională și, pe de altă parte, prin alte acte normative (legi, directive, ordine), emise de cei în drept (Parlament, Guvern) numai pentru o anumită perioadă de timp și într-o situație anume. În același timp, misiunile armatei se pot socoti esența existenței și funcționării armatei în societate. De aici, necesitatea definirii lor cât mai exacte, cât mai riguros posibil și în deplină concordanță cu interesele naționale, precum și cu obligațiile asumate de statul român pe plan extern.

⁵ Petre Duțu, **Dinamica misiunilor Armatei României**, Editura Universității Naționale, București, p. 5.

⁶ Idem, p. 6.

Cu alte cuvinte, armata îndeplinește funcția militară a statului. Toate societățile, inclusiv cele mai „civilizate” și-au creat instrumente instituționalizate pentru menținerea și dezvoltarea capacității de a răspunde adecvat, a descuraja și absorbi violența fizică, atunci când acest lucru devine necesar și avantajos. Cu alte cuvinte, funcția militară servește gestionării violenței în societate. În general, activitățile și acțiunile militare sunt orientate împotriva „inamicilor” interni și/sau externi, percepuți ca atare și care atacă sau intenționează să atace puterea constitutivă și stabilitatea societății.

Funcția de bază a armatei rămâne pregătirea, descurajarea și ducerea războiului în conformitate cu doctrina militară a statului a apărării colective în cadrul unor alianțe sau a operațiunilor multinaționale sub egida unor organisme de securitate.

Armata reprezintă o importantă instituție a statului, investită cu misiuni complexe de apărare a independenței, suveranității, integrității și unității teritoriale a țării și garantarea democrației constituționale în țară. În plus, prin integrarea României în NATO și aderarea ei la Uniunea Europeană, sporesc responsabilitățile sale în domeniul securității regionale și nu numai. Ca urmare, armata trebuie să fie în măsură să îndeplinească atât misiunile constituționale ce îi revin în plan intern, cât și gama de misiuni internaționale diverse - de la cele de natură umanitară la cele privind managementul crizelor și combaterea terorismului internațional. În acest context, armata trece printr-un amplu și complex proces de reformă, pentru a se transforma într-o instituție modernă, compatibilă cu cerințele noului statut al României de membru al Alianței Nord-Atlantice, dar și cu mutațiile produse, în toate sectoarele de activitate din societatea românească. În acest mod, ea va fi în măsură să răspundă mai bine obiectivelor pe care țara noastră, ca stat suveran și, în același timp, membru NATO, și le fixează. Totodată, ea s-a profesionalizat devenind mai suplă, mai modernă, mai tânără și mai capabilă de a exploata într-o manieră optimă sinergiile în țară și în afara ei. Într-o modalitate subsidiară trebuie să susțină autoritățile civile în caz de criză, de catastrofă naturală sau în timpul unor evenimente importante organizate la nivel național. Cu toate că efectivele sale vor fi din ce în ce mai reduse, sprijinul său oferit populației și autorităților publice, locale și centrale, nu va fi diminuat, ci mai bine structurat, mai rapid și mai strâns legat de instituțiile cu competențe în domeniul situațiilor de urgență. De asemenea, armata, prin modul de organizare și desfășurare a vieții și activității sale, caută să răspundă tuturor exigențelor mediului economic. Raportarea permanentă la costuri, în orice activitate umană, inclusiv în cea militară, este din ce în ce mai prezentă.

În plus, se știe că riscurile și amenințările potențiale la adresa securității umane a persoanelor și a comunității naționale, regionale și mondiale, în prezent, sunt numeroase, iar prevenirea și combaterea lor solicită resurse umane, financiare și materiale multiple, pe care puține state și le pot permite prin bugetul destinat apărării. De aceea, și în acest domeniu se impune evaluarea corectă a nevoilor și a posibilităților de acoperire adecvată a lor, pentru ca planificarea și, mai ales, derularea activităților să fie una realistă. Evoluția instituției militare, în consens cu exigențele contextului intern și internațional și cu posibilele misiuni de îndeplinit, se produce într-o strânsă relație cu societatea umană în care ființează. În acest sens, se pot distinge relații ale armatei cu celelalte instituții ale statului cu competențe în

domeniul apărării și securității naționale, societatea politică, societatea civilă și populația țării. Toate aceste raporturi se fondează atât pe prevederile actelor normative existente în domeniu, care au suportat armonizarea cu cele în vigoare în statele membre ale Alianței Nord-Atlantice, cât și pe tradiții și obiceiuri. Acestea din urmă, la rândul lor, încep, treptat, să sufere transformări, din ce în ce mai semnificative, datorită noului context în care societatea românească, în întregul său, și odată cu ea armata, ca parte intrinsecă a acesteia, le suportă prin aderarea la UE și integrarea în NATO.

De asemenea, Armata este, totodată, o *instituție socială*. Aceasta pentru că ea posedă structuri relativ stabile de statusuri și roluri având menirea de a satisface anumite nevoi ale oamenilor în societate sau la îndeplinirea anumitor funcții sociale⁷. În acest scop, ea întreține relații strânse cu mediul social și politic. De aici, rolul și statusul pe care armata le are în societate, ca instrument specializat în apărarea organizată a unei puteri, oricare ar fi originea acesteia (divină, iluminată sau populară) și a instituțiilor sale. Existența unei specializări militare în sânul societății nu este o descoperire recentă, ci este consubstanțială naturii organizației militare. Orice societate umană și-a creat o instituție adecvată pentru apărarea sa de orice agresiune de tip militar, cu scopul evident de a conserva structurile și substructurile sale, prin care ea își asigură evoluția ca entitate socială⁸.

Concluzii

Formele militare organizate s-au dezvoltat odată cu societatea și în conformitate cu cerințele acesteia. De asemenea, instituția militară este în continuă interacțiune cu societatea civilă în permanență realizându-se un schimb de informații, obiceiuri, activități și fiecare dintre cele două entități împrumutând una de la cealaltă caracteristici pe care apoi le-a aplicat în segmentul propriu. Consider că cel mai relevant subsegment în acest sens îl constituie învățământul cu nevoia sa de adaptare permanentă.

Instituția militară a oricărei societăți este creată în urma acțiunii a două imperative: unul de natură funcțională (a răspunde pericolelor la adresa securității naționale) și celălalt de natură societală (relația cu forțele sociale, cu ideologiile și cu instituțiile dominante în societate). Interacțiunea acestor imperative constituie miezul problemei relațiilor civil-militare.

Bibliografie:

- [1] Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, **Raporturile armată - societatea civilă**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.
- [2] IACOB, Dumitru, CISMARU, Diana-Maria, **Organizația inteligentă: 10 teme de managementul organizațiilor**, București, Editura comunicare.ro., 2002.

⁷ Dumitru Iacob, Diana-Maria Cismaru, **Organizația inteligentă: 10 teme de managementul organizațiilor**, București, Editura comunicare.ro., 2002, p.12.

⁸ Petre Duțu, op. cit.

- [3] DOLGHIN, Nicolae, DUȚU, Petre SARCINSCHI, Alexandra, **Raporturile dintre armata României și societatea civilă**, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București.
- [4] DUȚU, Petre, **Dinamica misiunilor Armatei României**, Editura Universității Naționale, București.
- [5] *Dicționar de terminologie militară*, Statul Major General, Ministerul Apărării Naționale.
- [6] **Înaltul Decret Regal nr. 2073** semnat de regele Carol I al României la 8 august 1889, la Castelul Peleş, Sinaia.

DIMENSIUNEA ȘI CONFIGURAREA PSIHOLOGICĂ A TEATRULUI DE OPERAȚII PENTRU GESTIONAREA CRIZELOR

Ramona-Cristina CIOBANU*

La început de mileniu, uriașele acumulări cantitative însoțite de o mare diversitate calitativă a mijloacelor destinate războiului, constituie un pericol major, nu numai pentru pacea în diverse zone ale lumii, ci chiar pentru întreaga existență a omenirii.

În această direcție, parcă mai mult ca oricând, apărarea păcii și securității națiunilor a devenit o prioritate esențială a tuturor statelor, organizațiilor și organismelor internaționale, organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale.

Specialiștii militari recunosc că este dificil, dacă nu chiar imposibil, de a identifica natura și configurația tuturor conflictelor militare viitoare, dar sunt de acord cu faptul că există o gamă extrem de largă de exprimare la nivel operațional, a acestora. Se apreciază că, în viitor, conflictele armate vor avea atât aspecte simetrice, dar și disimetrice și asimetrice, operațiile menținându-și aspectul liniar sau neliniar, cu puternice suporturi și efecte psihologice.

Asistăm în prezent la o uluitoare diversitate de războaie separatiste, violențe etnice și religioase, dispute asupra frontierelor, frământări civile și atacuri teroriste, generând valuri de imigranți chinuți de sărăcie și alungați de violența luptelor armate, precum și hoarde de traficanți de droguri peste hotarele naționale. Războaiele și conflictele actuale generează efecte psihologice greu de imaginat, iar teatrele de operații sunt caracterizate prin nesiguranță, fluiditate și flexibilitate strategică, psihologie de risc și un puternic stres operațional pentru forțele care participă la misiuni. În economia globală tot mai strâns integrată, aceste mici conflicte declanșează efecte secundare în țările înconjurătoare (și chiar și în cele mai îndepărtate). Astfel un scenariu cu multe războaie mici îi determină pe planificatorii militari ai multor armate să privească din nou spre ceea ce ei numesc „operațiuni speciale“ sau „forțe speciale“, războinicii de nișă ai zilei de mâine. Or, forțele speciale și operațiile speciale implică componente psihologice foarte consistente.

1. Efecte ale efectelor

Conflictele specifice mediului de securitate contemporan sunt generate de o multitudine de provocări, pericole, amenințări, inclusiv de natură psihologică, de vulnerabilități la acestea și, în consecință, de numeroase riscuri asociate, impuse, rezultate și, evident, asumate. Unele dintre acestea sunt de natură militară și afectează securitatea națională a statelor, securitatea și stabilitatea regională și globală.

Actualizarea antagonismelor interne și internaționale, nesoluționarea diferendelor și problemelor litigioase prin metode politice și, după caz, diplomatice pot duce la acutizarea amenințărilor și la transformarea lor în conflicte deschise. Aceste conflicte au efecte economice, sociale și psihologice remarcabile, creează și iradiază nesiguranță, panică, sărăcie, dezordine, dar și sentimente de nemulțumire, de nedreptate, de răzbunare. Misiunile forțelor care intervin pentru gestionarea acestui tip de conflictualitate cu rădăcini adânci și evoluții imprevizibile sunt dificile, de lungă durată și, de cele mai multe ori, periculoase. Ele se pun în aplicare, în cadrul unor operații, prin acțiuni concrete în spațiul luptei, mai exact, într-un teatru de confruntare, denumit teatru de operații.

* Locotenent, doctorand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Întotdeauna, în planificarea unei operații, se pornește de la efect, adică de la ceea ce se dorește a se realiza prin acea operație. Există efecte *antecalculat*e – acestea sunt forțele, acestea sunt mijloacele, acestea sunt resursele, acestea sunt manevrele și acțiunile posibile, iar efectele nu pot fi decât cele care rezultă din aceste premise – și efecte *prestabilite*, rezultate din ceea ce se dorește a se obține prin război sau prin respectiva operație (acțiune) militară.

Așadar, în sens tradițional, operațiile bazate pe efecte nu reprezintă o noutate. Nici faptul că cele mai directe și mai consistente efecte ale acestor operații de gestionare a crizelor și conflictelor sunt cele psihologice. Noile tipuri de operații bazate pe efecte vizează însă și altceva. Tehnologia înaltă, dominanța informațională și inițiativa strategică permit centrarea operațiilor nu doar pe manevre (care să ducă la crearea unor situații tactice favorabile), ci centrarea lor, de la început, adică încă din etapa planificării, pe efecte complexe, iradiante și în lanț. Efectele care se au în vedere sunt cele care-l pun pe inamic în situația de a nu putea nici să riposteze, nici să-și protejeze forțele și mijloacele, nici să-și poată regenera în timp util forța. Or, de aici, rezultă un set de efecte ale efectelor care creează o stare de spirit extrem de complexă, toți oamenii dintr-un teatru de operații și din vecinătatea acestuia fiind afectați, transformați, aduși, adesea, la limitele extreme ale revoltei, comportamentului, disperării.

Desigur, pentru a diminua cât mai mult astfel de lanțuri de efecte, în general, nedorite, sau măcar pentru a le controla, planificatorii încearcă să țină seama de toate condițiile existente și să creeze altele noi, favorabile reducerii cascadelor de efecte nedorite. Astfel, condițiile esențiale în planificarea și efectuarea operațiilor militare, în condițiile amenințărilor disimetrice și asimetrice, sunt următoarele:

- să aibă o bază legală;
- să se înscrie în prevederile Cartei ONU;
- să fie conforme cu voința comunității internaționale;
- să fie pregătite și desfășurate sub mandat ONU;
- să asigure efectele planificate;
- să prevină distrugerile și efectele colaterale;
- să nu afecteze mediul;
- să se desfășoare în siguranță;
- să fie un produs al cooperării strânse între organismele internaționale și cele naționale;
- să nu provoace alte conflicte;
- să asigure reducerea sau controlul efectelor psihologice negative (stres, panică, teamă, nesiguranță, furie, ură, răzbunare etc.).

Conflictul armat, ca formă particulară, violentă a conflictului social, are încă de la concepere/proiectare fixate o serie de scopuri ce urmează să fie atinse pe timpul derulării sale. Aceste scopuri, după natura lor, pot fi politice, militare sau ambele, concomitent. Dar toate, indiferente de ce natură ar fi, au un puternic impact psihologic, întrucât schimbă echilibrul natural al zonei, induc confruntarea armată și războiul, amplifică riscul, sun toate formele sale, ducându-l către limita extremă. Cu alte cuvinte, creează riscul extrem. Iar riscul extrem generează, la rândul lui, o

psihologie a conflictului, o psihologie de război. Ţelurile mai sus amintite se situează la nivel strategic, operativ și tactic. Transpunerea în practică a acestor scopuri, dar mai ales atingerea lor, poate însemna succesul în luptă și victoria asupra adversarului, dar și producerea unor efecte pe termen lung. Cele două Războaie Mondiale și Războiul Rece au creat efecte care au marcat și marchează încă sensibil viața oamenilor și a comunităților. Și chiar dacă războaiele au trecut, iar lumea își vede de viața ei, răul a fost deja produs, iar efectele lui psihologice se resimt și azi și, probabil, se vor resimți multă vreme. Spre exemplu, holocaustul a creat efecte extrem de complexe în lumea evreiască, dar, la aproape șase decenii și jumătate de la încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, lumea întreagă le suportă, într-o formă sau alta, iar reacțiile sunt extrem de diferite, de la compasiune și revoltă, la respingere și indiferență.

În conformitate cu criteriul „conținut”, scopurile acțiunilor militare din noile teatre de operații pot fi fizice (materiale) și spirituale (psihologice, psihosociale și/sau morale).

Prin îndeplinirea scopurilor fizice, se urmărește, de regulă, distrugerea sau diminuarea semnificativă a capacității de luptă a inamicului. De fapt, pe această cale, se scot din luptă efectivele inamicului, integral sau parțial, i se distrug mijloacele de luptă, depozitele, uzinele de armament, punctele de comandă, centrele de comunicații, căile de transport. În final, aceste pagube vor avea ca efecte scăderea drastică a potențialului de luptă al inamicului și diminuarea voinței sale de a continua rezistența. Efectul, după cum se vede, nu numai fizic, ci și psiho-moral.

2. Bătălia pentru simboluri

Materializarea Țelurilor de ordin psihologic, psihosocial și moral va avea drept consecințe diminuarea semnificativă a voinței armatei de a lupta și a populației de a mai susține material și moral conflictul.

Un loc aparte printre obiectivele ce se pot numi *centre de greutate* ocupă și cele care au valoare de simbol și o puternică încărcătură afectivă pentru adversar. Lovirea lor este importantă atât pentru cel care atacă, cât și pentru cel care este atacat și se apără.

Primul, prin distrugerea sau nimicirea obiectivului simbol, dorește să destabilizeze inamicul, să-l facă să se simtă neputincios, vulnerabil, semnificativ amenințat și să-l determine să renunțe la rezistența armată.

Al doilea urmărește protejarea unor asemenea obiective care joacă rol de liant și de element definitoriu al identității naționale, care fac parte din patrimoniu, din sistemele de valori ale comunității respective, pe care se întemeiază unitatea, integralitatea și stabilitatea respectivei comunități.

Pe această cale, se speră că se vor menține, la un nivel cât mai ridicat, consensul național, solidaritatea socială, moralul combatanților și al populației civile.

Îndeplinirea scopurilor fixate pentru a fi atinse pe timpul conflictelor armate presupune în mod obligatoriu ca, pe toată durata acestora, în calitate de ținte prioritare să fie ceea ce în literatura de specialitate poartă numele de „centre de greutate”.

Definirea acestora din urmă este făcută de diferiți autori în strânsă dependență de scopurile stabilite pentru întreaga durată a conflictelor armate. În realitate, conflictele armate au o dinamică proprie, care obligă părțile beligerante să adopte o atitudine flexibilă atât în privința țelurilor stabilite inițial, cât și a metodelor și mijloacelor întrebuițate pentru obținerea succesului în luptă și a victoriei finale. De aceea, este posibil ca, pe timpul desfășurării conflictului, să se asiste la o schimbare a statutului și a rolului diferitelor centre de greutate stabilite inițial.

Prin urmare, se poate vorbi de o anumită interschimbabilitate a acestor centre de greutate. Cu alte cuvinte, este posibil ca, pe durata evenimentelor, unele ținte să-și sporească valoarea, devenind deosebit de importante, iar altele să-și piardă din statutul avut inițial. Această schimbare poate fi determinată de transformările ce apar în teatrul de operații ca urmare a lovirii unora dintre centrele de greutate, având ca efect distrugerea și/sau nimicirea lor, dar și a altor cauze. Efectele psihologice sunt aceleași, chiar dacă scala impactului lor poate fi diferită.

În demersul de definire a centrelor de greutate, în cazul conflictelor armate, toți autorii pornesc de la afirmațiile făcute de către Clausewitz despre acest subiect. Inclusiv strategii actuali vorbesc despre actualitatea și importanța centrelor de greutate pe timpul conflictelor armate.

Desigur, se impune redefinirea conceptului în raport cu evoluția organizării armatelor, cu mutațiile intervenite în strategiile naționale și ale alianțelor politico-militare privind apărarea și securitatea individuală și colectivă, cu schimbările în înzestrarea cu armament din noua generație, cu condițiile de desfășurare concretă a luptelor și cu transformările aduse de implicarea în conflict a unor actori non-statali.

Tehnologiile s-au aflat, se află și se vor afla mereu în miezul cel mai fierbinte al confruntării armate. Într-o anumită măsură, ele sunt cele care revoluționează arta militară. Relația nu este însă univocă, nici biunivocă, ci cu foarte multe determinări. Cele mai multe dintre aceste sunt de natură militară și, evident, psihologică. Când, în Al Doilea Război Mondial, a fost folosită pentru prima dată o nouă armă – Katiușa – inclusiv militarii din diviziile sovietice care se aflat în contact cu cele nemțești, în zona în care a fost declanșată canonada, s-au speriat. Ca să nu mai vorbim de efectele psihologice produse de aruncarea celor două bombe atomice la Horoshima și Nagasaki...

Armatele sunt legate strâns de evoluțiile tehnologice. Ele sunt cele dintâi beneficiare ale progresului tehnic și științific. Conflictele militare contemporane au scos în evidență noi orientări și concepte privind desfășurarea acțiunilor militare, caracterizate prin complexitate, mobilitate, dinamism, folosirea unor tehnologii înalte și a unor forțe aproape în totalitate profesionalizate, acțiuni integrate ale tuturor categoriilor de forțe și genuri de arme. Spațiul de desfășurare a luptei armate în dimensiunea sa terestră, aeriană, maritimă și chiar cosmică (deși Cosmosul ar trebui să fie, potrivit tratatelor internaționale, nemilitarizat) tinde să devină tot mai integrat, complet cibernetizat, cu tendințe accentuate de a se extinde în mediul electromagnetic, pe baza evoluțiilor spectaculoase în domeniul tehnico-științific, și în cel psihologic, pe baza lanțurilor de efecte produse sau induse..

3. Tehnologie și psihologie

Specialiștii militari sunt întru totul de acord cu faptul că succesul acțiunilor militare este determinat de câștigarea supremației în celelalte domenii ale câmpului de luptă modern, care include acțiunile informaționale, psihologice și speciale desfășurate de forțe profesionalizate. În acest fel, acțiunile de luptă, devin precise și eficiente și cu pierderi mici, dar cu efecte majore.

Se preconizează astfel o nouă fizionomie a câmpului de luptă modern caracterizat de: înalta tehnologie folosită; amploarea operațiilor speciale de război psihologic; acțiuni de simulare și diversiune; acțiuni diversificate ale forțelor speciale.

Există de asemenea posibilitatea ca forțele angajate în luptă să se confrunte și cu acțiuni ostile ale unor grupări paramilitare sau teroriste executate simultan sau succesiv, dar și cu posibilitatea intervenției unor forțe multinaționale de impunere (menținere) a păcii. Confruntarea militară modernă va avea un aspect tot mai integrator, câmpul de luptă al viitorului fiind caracterizat de noi dimensiuni și trăsături ce se regăsesc în fronturi discontinui, în focare de intervenții diferite, cu extindere pe verticală, în rapiditatea realizată în pregătirea și executarea manevrelor, în lovirea concomitentă a trupelor și obiectivelor, atât la contact, cât și în adâncime. Efectele psihologice ale unor asemenea acțiuni integrate sunt și ele integrate, comasate într-un soi de efect psihologic de efecte, specific noului război sau noilor confruntări din teatrele de operații ale vremii.

Evoluțiile spectaculoase în domeniul științelor și tehnologiilor au un efect deosebit asupra domeniului militar, mai ales în actualul context geopolitic și geostrategic deosebit de fluid, impunând reorientări, regândiri și reorganizări în sistemul acțiunilor militare moderne.

Conținutul luptei moderne va avea o nouă fizionomie, determinată în special de produsele militare ale epocii industriale. O economie revoluționară nouă se naște, bazată, mai degrabă, pe cunoaștere decât pe materiile prime convenționale și pe munca fizică. Această remarcabilă schimbare în economia lumii aduce cu sine o evoluție paralelă în natura beligeranței.

Pentru militarul viitorului apropiat, sunt în curs de apariție costume speciale cameleonice, ce-și pot schimba culoarea și asigură camuflajul pe timpul deplasărilor dintr-o zonă în alta. Se desfășoară cercetări avansate privind crearea unui costum tip robot cu posibilități de mișcare și care asigură o forță multiplicată luptătorului, pentru transportul de greutăți mari și intervenție pentru deschiderea căilor de acces în diferite situații. Se lucrează intens la crearea de aparatură ce va facilita traducerea automată în limba folosită în zona de acțiune. Toate acestea asigură o „stabilitate” psihologică pentru forțele înalt-tehnologizate care intervin în teatru și permit controlul cvasitotal al zonei, adică al confruntării. În acest caz, având în vedere discrepanțele uriașe de tehnologii, de mentalități și de posibilități, teatrul de operații devine disimetric, adică disproporționat, una dintre părți – de regulă, cea care gestionează criza – având puteri aproape discreționare. Cel puțin, acesta pare a fi obiectivul sofisticării mijloacelor de luptă și a sistemelor de control al efectelor.

Forțele armate moderne vor deplasa și desfășura în timp scurt efective importante pe teatre de acțiuni militare la distanțe apreciabile față de teritoriul lor național sau față de zonele de dislocare curentă (valabil în special pentru S.U.A.). Grupările constituite vor avea un pregnant caracter intercategoriai de forțe, asigurând o calitate superioară a pregătirii pentru luptă a efectivelor atât la nivel individual, cât și colectiv al unităților și marilor unități. Armatele moderne în măsură să angajeze un astfel de conflict major vor beneficia de unele atribute ce le vor crea o superioritate globală asupra adversarilor lor: capacitatea de a proiecta puterea militară globală (deplasarea și desfășurarea strategică oriunde pe glob); superioritate în domeniul culegerii, prelucrării și exploatării informațiilor; capacitatea de a elabora și aplica o doctrină adecvată la nivel strategic, atât intercategoriai de forțe, cât și interarme în cadrul categoriilor de forțe ale armatei; capacitatea de a câștiga inițiativa și a obține succesul în operații integrate, utilizând concepte operaționale moderne; forțe robuste dotate cu sisteme de armament modern, cu mare putere de foc, asigurându-le un avantaj major asupra adversarilor, inclusiv controlul psihologic al acestora

Cooperarea în acțiuni militare a forțelor armate aparținând diferitelor state va deveni o regulă a managementului crizelor și conflictelor armate. Această cooperare se va desfășura atât în cadrul unor alianțe tradiționale, ca de exemplu NATO, cât și în afara acestora, în cadrul unor coaliții ad-hoc, ca de exemplu cea constituită pe timpul războiului din Golf din 1990-1991. Categoriile de forțe ale armatei vor îndeplini misiuni specifice în cadrul unor acțiuni strategice integrate. Acțiunile strategice integrate au un impact iradiant asupra forțelor adverse, dar, atunci când este vorba de combaterea terorismului, a insurgenților, de soluționarea unor conflicte dintre tabere rebele, efectul psihologic nu este același cu cel al unei confruntări disproporționate dintre două tabere beligerante disproporționate. Gherila, terorismul insurgența, revolta introduc, în conflict, dimensiunea asimetrică¹.

Obținerea succesului în luptă necesită „orchestrarea” unor misiuni diferite, coordonate astfel încât să aibă un puternic efect cumulat în măsură să conducă la înfrângerea adversarului sau la punerea lui în dificultate.

Forțele aeriene îndeplinesc misiuni care să asigure câștigarea controlului spațiului aerian, sprijinul aerian pentru trupele de uscat și marina militară, distrugerea infrastructurii și interzicerea fluxului logistic al adversarului, interzicerea eforturilor acestuia de a utiliza rezervele la toate eșaloanele. Efectele psihologice generate de forțele aeriene sunt remarcabile. La loviturile din aer, toate categoriile de obiective sunt încă foarte vulnerabile, în pofida progresului imens al mijloacelor sol-aer, iar

¹ *Confruntare simetrică* – confruntarea în care forțele care se opun sunt aproximativ aceleași ca organizare, înzestrare, doctrină etc. și, în general, păstrează un contact strâns; *confruntare disimetrică* (disproporționată) – confruntare în care forțele care se opun sunt disproporționate ca organizare, înzestrare, capacitate de luptă, doctrină etc., nu se află în contact (deci nu comunica între ele), iar acțiunea celui mai puternic nu poate fi contracarată de cel slab, aceasta neavând, practic, nicio posibilitate de a reacționa; *confruntare asimetrică* – confruntare disproporționată, în care cel slab găsește modalități de a-l lovi asimetric pe cel puternic, cu mijloacele pe care le are, sau de a reacționa la loviturile acestuia, iar cel puternic caută modalități pentru a le contracara, folosind mijloacele pe care le are.

efectele psihologice din teatrele de operații produse de intervenția forțelor aeriene sunt semnificative.

Forțele terestre blochează ofensiva forțelor adverse, le distrug prin efectele focului direct și indirect și execută contralovituri, astfel încât să cucerească obiectivele importante și dominante deținute de adversar. Aceasta este misiunea lor generală, dar, în teatrele de operații moderne, îndeosebi în cele deschise pentru gestionarea crizelor și conflictelor, forțele terestre îndeplinesc numeroase alte misiuni în sprijinul țării-gazdă, cum ar fi cele de patrulare, paza și securitatea obiectivelor, escortă, cercetare, interpunere, asistență umanitară, sprijin pentru autoritățile locale, controlul conflictului, asigurarea stabilității, a refacerii și reconstrucției etc. În asemenea situații, efectele psihologice pot fi altele, în situația în care forțele de stabilitate asigură efectiv stabilizarea situații și stabilitatea zonei și oprirea războiului sau conflictului armat.

Marina Militară asigură controlul porturilor-cheie și al direcțiilor de operații navale, lansează operații de desant asigurând flancurile grupărilor terestre de atac și participă la apărarea antiaeriană a trupelor din zone de operații. În operațiile de stabilizare și stabilitate, misiunile forțelor navale se extind, se particularizează și, în general, vizează controlul rutelor navale, combaterea terorismului, asigurarea stabilității în zonele litorale, proiecția forței, siguranța lor strategică, sprijinul forțelor navale ale țării-gazdă etc. Evident, în astfel de condiții, se speră într-un efect psihologic pozitiv.

Această combinație de misiuni, conduse sincronizat și într-un ritm înalt al ducerii acțiunilor de luptă, constituie baza obținerii succesului în operații care uneori se dovedesc adevărate „operații chirurgicale”, executate contra cronometru. Efectele lor psihologice, atunci când sunt disproporționate, precum cele duse împotriva armatei conduse de Saddam Hussein, în 1991 și în 2003, sunt năucitoare. Dar, după aceste operații disproporționate armată înalt tehnologizată contra armată detehnologizată, adusă în intervalul de timp dintre 1991 și 2003, în sapă de lemn, specifice războiului, au urmat operațiile de stabilitate. Lucrurile s-au schimbat, trecându-se de la disproporționalitate la asimetrie, iar rezultatele se cunosc. Efectele psihologice, deopotrivă, asupra forței multinaționale, îndeosebi americane, și asupra populației au devenit predominant negative.

Pentru a putea face față cerințelor expuse anterior, forțele militare participante la operații specifice unui conflict militar major trebuie să dea dovadă de robustețe. Cu cât obiectivele strategice și operative impuse forțelor armate sunt mai ambițioase și mai complexe, cu atât mai mare trebuie să fie capacitatea combativă a forțelor destinate acțiunilor militare. Robustețea forțelor militare se materializează în patru domenii: cantitate; pregătirea pentru luptă și operativitate; modernizare; sprijin.

Proporția exactă a forțelor și mijloacelor utilizate din fiecare categorie de forțe a armatei va varia foarte mult de la o operație la alta, iar efectele vor fi totdeauna extrem de diferite, unele concentrate, sinergice și multiplicatoare de forță, altele dispersate, amplificate în lanțuri predominant negative, cu efecte demultiplicatoare și descurajante.

Forțele armate modeme de astăzi sunt construite pe baza principiului diversității. Ele posedă suficientă forță combativă pentru a îndeplini aproape orice

misiune ori combinație de misiuni. Acestea pot desfășura diferite tipuri de campanii, o condiție indispensabil de îndeplinit pentru națiunile aspirând a fi competitori regionali sau globali.

Capacitatea combativă este rezultatul acțiunii convergente a mai multor factori:

- personal militar de înaltă calitate, de regulă profesionalizat;
- un grad ridicat de asigurare cu personal militar din serviciul activ;
- un proces extensiv și intensiv de pregătire pentru luptă a trupelor;
- sisteme de armament în stare operativă;
- proceduri operaționale eficiente;
- capacitatea de a acționa într-un ritm rapid.

Consecințele acestor factori sunt foarte importante privind eficacitatea și eficiența în acțiune. De exemplu, piloții forțelor aeriene și cei ai marinei statelor membre NATO zboară în misiuni de antrenament în medie 150 de ore pe an, iar cei din S.U.A. chiar 220 ore pe an, în timp ce piloții forțelor armate ale Rusiei zboară 50 de ore pe an. Referitor la trupele de uscat, o divizie mecanizată din armata S.U.A. poate consuma zilnic peste 1000 de tone de muniție de toate tipurile și calibrele (o performanță atât din punctul de vedere al puterii de foc, cât și din acela al logisticii), în timp ce o divizie similară din armata rusă doar jumătate din această cantitate. Această realitate creează deja o stare de dezechilibru cu efecte psihologice diferite. Fiecare dintre militarii celor două mari armate cunosc disproporțiile, iar efectele psihologice sunt pe măsură, chiar dacă motivația nu ține doar de cantitate. Dar nu poți realiza același nivel de performanță alocând 50 de ore de zbor pe an cu cel care locă 220 de ore de zbor pe an. Psihologia efortului ține seama și de cantitate, deoarece, în acest caz contează foarte mult numărul de avioane scoase la zbor, calitatea acestor avioane, numărul de ore de zbor alocate și, evident, experiența de război. Chiar dacă armata hitleristă s-a pregătit doar în cazărmi sau în imediata lor apropiere, iar comportamentul ei în război a fost unul performant, aceasta a depins nu numai de locul în care s-a desfășurat pregătirea și de experiența de război, ci și de resursele alocate, de spiritul creat și de motivația indusă. Evident, o astfel de motivația nu a putut fi menținută la același nivel pe tot parcursul războiului, armata germană fiind, în cele din urmă, înfrântă, dar forța ei inițială de impact a fost remarcabilă.

Procesul de modernizare a forțelor armate necesită utilizarea unor sisteme de armament și muniție de înaltă tehnicitate, care să le egaleze sau să le depășească pe ale competitorilor în următoarele domenii cheie:

- tancurile necesită un nivel înalt de putere de foc, mobilitate, fiabilitate și survabilitate;
- avioanele de luptă au nevoie de o rază de acțiune crescută, protecție omnidirecțională, sarcină utilă mare, și manevrabilitate ridicată;
- navele de luptă vor trebui să fie în măsură să supraviețuiască într-un mediu ostil, să facă față independent unei game largi de amenințări și să-și utilizeze puterea de lovire cu eficacitate ridicată la distanțe mari.

Aceste obiective nu sunt doar tehnice, tehnologice și strategice. Ele sunt, deopotrivă, și psihologice, întrucât, se știe, o armă bună creează un soldat bun, motivat, sigur pe sine și cu spirit de învingător. O armă neperformantă solicită

enorm psihicul întrucât are un efect descurajant care se cere decompensat prin alte mijloace. Fanatismul extremiștilor islamici constituie un astfel de exemplu.

Susținerea logistică este privită în armatele modeme ca determinantă în stabilirea capacității combative a structurilor militare la nivel strategic și în asigurarea unui nivel psihologic acceptabil în motivarea efortului militar.

Capacitatea logistică a forțelor armate poate fi factorul hotărâtor în obținerea succesului chiar și în războaiele scurte – eventual pe durata a câteva săptămâni –, cum se apreciază că ar putea fi războaiele majore la nivelul unui teatru de acțiuni militare. Capacitatea logistică creează efectul de siguranță strategică și pe cel de încredere în sistemul de asigurare a resurselor. Pentru că problema principală a războiului și conflictului armat, ba chiar și a misiunilor de gestionare a crizelor și conflictelor armate, rămâne cea a asigurării resurselor. Dacă militarii dispun de armament modern, mijloace de transport rapide și eficiente, muniții, hrană suficientă și echipamente performante, iar motivația acțiunii lor este pe măsură, rezistența la factori perturbatori este și va fi totdeauna remarcabilă.

De exemplu, acele forțe aeriene care pot asigura o rată de întrebuințare în luptă a aeronavelor proprii de două ieșiri pe zi pentru o perioadă îndelungată de timp vor avea un avantaj evident față de forțele aeriene ale adversarului, care nu ar putea asigura decât o rată de întrebuințare de o singură ieșire pe zi. În mod similar, eficacitatea forțelor armate este puternic influențată de capacitatea menținerii fluxurilor de aprovizionare cu carburanți-lubrifianți, muniție, evacuarea, repararea și înlocuirea blindatelor, vehiculelor și tractoarelor din dotare, menținerea viabilității comunicațiilor și înlocuirea pierderilor în efective produse trupelor.

Forțele armate cu o capacitate de susținere efectivă în aceste domenii se vor găsi într-o situație avantajoasă în comparație cu cele cu o capacitate mai redusă. Ele vor beneficia de o construcție psihologică robustă, de un sistem motivațional integrat și bine structurat și de un plus de energie spirituală, față de forțele care nu dispun de astfel de mijloace

4. Către un sistem de sisteme cu efect psihologic sinergic

Statele NATO, în general, dar și alte state din comunitatea internațională apreciază că trebuie depuse toate eforturile pentru a preveni sau stopa conflictele locale și crizele înainte ca ele să necesite o soluție militară. Dacă totuși eforturile în această direcție nu sunt încununate de succes, o soluție militară rapidă poate fi cea mai bună cale de a opri, rezolva ori reduce consecințele negative ale unui conflict, care altfel poate să se amplifice, devenind mult mai costisitor, cauzând pierderi umane mult mai mari și necesitând în final un efort mult mai mare din partea comunității internaționale spre a-l putea stopa (cazul conflictului din Bosnia și Herțegovina, din Irak, din Afganistan etc.).

Capacitatea de proiectare a forței militare este determinată de existența unor tipuri de structuri militare cu grad de pregătire pentru luptă ridicat și foarte ridicat, în general de tip profesionist, care să necesite un timp foarte scurt de pregătire în vederea îndeplinirii unor misiuni neprevăzute. În afară de existența unor asemenea structuri distincte specializate, mai este necesară deținerea unei capacități logistice adecvate pentru transportul pe calea aerului și eventual și cu mijloace navale atât al

efectivelor destinate a fi proiectate, cât și pentru sprijinul logistic și, eventual, pentru trimiterea de întăriri. Se apreciază că armatele modeme trebuie să fie în măsură să conducă operații în cadrul conflictelor de intensitate redusă, în orice fel de mediu strategic, inclusiv în acela în care adversarii folosesc mijloace asimetrice, ca de exemplu mijloace artizanale sau chiar componente ale unor arme de distrugere în masă. De asemenea, forțele participante la acest tip de operații pe alte teatre de acțiuni militare trebuie să fie în măsură să fie retrase, reconstituite sau regenerare și apoi deplasate și desfășurate pentru a participa la un conflict major la nivelul unui teatru de acțiuni militare.

Participarea forțelor armate la acțiuni și operații specifice conflictelor de intensitate redusă se face pe baza planurilor întocmite din timp de pace pentru rezolvarea unor situații neprevăzute. Deoarece operațiile în cadrul conflictelor de intensitate redusă nu necesită întotdeauna o participare cu forțe militare foarte numeroase și nu servesc întotdeauna la atingerea sau prezervarea unor interese vitale ale statelor care le inițiază, ele necesită un efort susținut din partea guvernelor respectivelor state pentru a mobiliza sprijinul opiniei publice și al forțelor politice. Uneori, chiar preocuparea pentru modul în care opinia publică și mass-media vor recepta eventualele pierderi umane poate crea adevărate psihoze ce depășesc cu mult preocuparea normală a comandanților de la toate eșaloanele pentru protecția adecvată a forțelor din subordine.

Un rol important în cadrul operațiilor altele decât războiul (angajarea în acțiuni militare în timp de pace) îl ocupă acțiunile și operațiile militare în sprijinul autorităților civile. Armatele moderne și-au dezvoltat o doctrină specifică acestui tip de misiuni. Sunt identificate patru categorii de acțiuni și operații militare: asistenta în caz de dezastre; asistenta pentru protecția mediului înconjurător, intervenția pentru apărarea ordinii constituționale; asistenta în cadrul comunităților locale.

Realizarea unor structuri militare internaționale sau zonale integrate este, poate, marea descoperire militară a secolului XX. Deocamdată, nu există armate internaționale, ci doar structuri militare multinaționale (care se mai numesc și internaționale) compuse din forțe destinate de statele care participă la astfel de misiuni. Aceste forțe rămân sub autoritatea statelor respective, iar comandantul forței exercită doar conducerea operațională, potrivit mandatului acordat și acceptat.

Structurile internaționale vor fi instrumente ale organelor internaționale sau ale unor grupări puternice de state, realizate prin alăturarea unor forțe armate din cadrul forțelor militare ale statelor respective sau (unele dintre ele) formate direct la nivel internațional, destinate pentru a rezolva, pe cale militară, adică prin forță, probleme și crize complexe care nu pot fi soluționate pe alte căi și nici prin concursul unor forțe militare internaționale.

Deocamdată, organismele internaționale nu dispun de mijloace pentru a-și întreține armate, iar națiunile nu sunt încă dispuse la acest efort, deși unele participă destul de substanțial la efortul militar internațional de menținere a păcii și de gestionare a crizelor și conflictelor.

Din evaluarea unor tendințe, s-ar putea desprinde concluzia că astfel de structuri militare sunt previzibile și ar putea fi alcătuite cel puțin în trei moduri:

- prin încadrare cu militari care au o instrucție de bază, națională, după o minimă pregătire internațională, în forțe armate internaționale;
- prin încadrare directă în astfel de forțe, pentru o anumită perioadă, a unui contingent de militari sau de tineri care vor fi pregătiți în cadrul unor astfel de structuri;
- prin participarea tuturor țărilor, potrivit unui grafic, cu subunități, unități, mari unități și resurse, la astfel de structuri.

Fiecare armată națională ar putea avea în structura sa și ceea ce s-ar numi componenta internațională. Aici nu este vorba de o „legiune străină” de tipul celei franceze, ci de o structură integrată Forței Militare Internaționale sau Forței Militare Mondiale. Efectul psihologic al unei astfel de forțe va fi, în opinia noastră, unul de tip sinergic.

S-ar putea, de asemenea, ca fiecare dintre aceste organisme internaționale să-și creeze propriile sale structuri armate. Există și o astfel de variantă, deși în condițiile crizei economice, ale decalajelor existente, ale marilor probleme economice și financiare cu care se confruntă majoritatea țărilor de pe mapamond, e greu de presupus că se vor găsi, cel puțin pe termen scurt, resursele necesare.

Primii pași au fost deja făcuți. Nu numai pe continentul european, ci și pe alte continente, se caută soluții și structuri noi care să asigure autoreglarea sistemelor mondiale și să permită colaborarea pentru prevenirea, lichidarea și interdicția războiului.

Concomitent cu pașii făcuți, se nasc o serie de întrebări care trebuie să primească răspunsuri: Vor dispărea armatele naționale sau ele vor constitui suportul recrutării și alcătuirii forțelor internaționale, în funcție de evoluția situației strategice? Toate acestea ar fi simple presupuneri, fără valoare științifică și practică, dacă n-ar exista deja suficiente elemente care să le confirme și să ateste faptul că ele se supun unor legi și principii, cum ar fi: principiul autoreglării sistemelor cibernetice; principiul compatibilității structurilor și funcțiunilor precum și alte principii ale constituirii și funcționării sistemelor mari, deoarece societatea omenească va deveni din ce în ce mai mult un sistem complex informațional, cultural, economic și militar, un sistem de sisteme sau un metasistem.

Justificarea este oferită de realitate, cel puțin prin următoarele argumente: existența forțelor modulare; teama, neîncrederea, nesiguranța vor împinge lumea spre realizarea unei forțe care să asigure respectarea dreptului internațional; mondializarea economiei, a finanțelor, a tehnologiilor, reclamă punerea sub control internațional și a factorului militar; societatea informatizată cere cu necesitate realizarea unor sisteme integrate deschise, care să reunească, sub aceleași principii, factorul economic, cel politic, cel financiar și cel militar.

În principiu, și raporturile militare urmează linia generală a relațiilor politice și economice dintre state. Dacă există o integrare economică și una politică, aproape în mod sigur există și una de tip militar. Dar aceasta nu este absolută, nu este definitivă, ci, ca orice acțiune de acest gen, este dependentă de foarte mulți factori. Oricum, acțiunea de integrare economică, financiară, politică, ca și cea de realizare a unor structuri militare integrate, aparține ultimelor decenii ale secolului XX și se pare că a deschis o nouă eră în arta militară a secolului al XXI-lea.

Noțiunea de „zonă de luptă armată” a apărut în prima jumătate a secolului al XX-lea, când activitatea omului s-a extins nu numai pe uscat și în oceanul planetar, dar și în atmosferă, iar controversele dintre cele mai dezvoltate state au atins un nivel care a dus la două războaie mondiale. Pe parcursul lor, lupta armată a cuprins continentul eurasiatic, pe cel african și pe cel australian, oceanul planetar și spațiul aerian.

Războaiele desfășurate arată ce influență deosebită exercită asupra modificării caracterului luptei armate cucerirea unei noi zone de ducere a acesteia și cât de puternic este efectul psihologic generat de o astfel de realitate.

Experiența războaielor arată că o nouă sferă de activitate a omului se transformă într-o zonă de luptă armată, în cazul în care există minimum trei premise de bază: prima – starea științei și a tehnicii, a economiei și a condițiilor sociale asigură crearea și pregătirea forțelor și mijloacelor necesare pentru cucerirea unei noi zone; a doua – noua zonă asigură îndeplinirea eficientă a misiunilor existente și a celor calitativ noi ale luptei armate; a treia – existența unor efective suficiente de forțe și mijloace corespunzătoare pentru îndeplinirea misiunilor strategice independente.

Tuturor acestor cerințe le corespunde deocamdată doar zona terestră, ca atare, în prezent, zona de luptă armată o constituie uscatul, pe care sunt dispuse și acționează nu numai trupe de uscat și o importantă parte a forțelor aeriene, ci și o parte a forțelor maritime militare capabile să desfășoare operații independente. La urma urmei, cel puțin deocamdată, populația trăiește în zona terestră.

Înmulțirea, diversificarea pericolelor, amenințărilor și riscurilor la adresa stabilității și păcii, difuzia acestora în profunzimea comunităților sociale și diseminarea lor pe spații largi supun decizia politică de recurgere la violența armată unor teste dure, provocate îndeosebi de diferențele de cultură politică în asumarea responsabilităților și consecințelor. Regulile de angajare, cursurile și intensitatea acțiunii, până și unele momente „strict tehnice” (planificarea, selectarea țintelor, alegerea momentelor, întrebuintarea forțelor) vor avea o puternică încărcătură politică, chiar dacă raționamente de operaționalizare și eficiență ar impune ca aceasta să fie ignorată.

Nevoia de stabilizare „post-conflict” va impune anumite note temporizatoare pentru acțiunile militare. Dar, în mod deosebit, determinările politice sunt vizibile în etapa de stabilizare când fiecare moment al acțiunii, fiecare nouă misiune, orice succes sau eșec vor fi analizate și apreciate politic, iar considerentele de natură militară vor fi luate în considerare doar dacă vin rapid în întâmpinarea scopurilor politice. Ca urmare, planificatorii acțiunilor militare sunt nevoiți să ia în calcul elemente care până nu demult aveau relevanță mică ori erau ignorate din motive de eficiență, cum ar fi: eliminarea pierderilor exagerate ori aparent inutile provocate în rândurile adversarului, chiar cu riscul neatingerii rapide a scopului; protecția trupelor proprii; protejarea unor obiective (economice, sociale, culturale etc.) ale adversarului; schimbarea rapidă a cursurilor acțiunii, în funcție de reacțiile opiniei publice interne și externe; evidențierea, monitorizarea și planificarea de acțiuni în locurile și momentele în care adversarul ar putea acționa prin provocări ce ar afecta imaginea trupelor proprii.

Concluzii

Efectul psihologic este legat îndeosebi de deplasarea acțiunii sau acțiunilor către riscul extrem. Complicarea, nuanțarea, diminuarea sau chiar multiplicarea și diseminarea acestui tip de risc pot duce, deopotrivă, la amplificarea efectului psihologic sau la diminuarea lui semnificativă. Acțiunea militară devine un domeniu organizat și planificat, precum o afacere economică, o investiție în adevăratul sens al cuvântului, în care, cu cheltuieli și resurse minime să se obțină câștiguri maxime, un consorțiu care să aducă profituri timp îndelungat. Ca urmare, comandanții și statele lor majore vor fi obligați să aibă în vedere și asemenea considerente precum:

- identificarea și analizarea „centrelor de greutate” ale adversarului, nu doar din motive ce țin de arta militară, ci și pentru a-și modela comportamentul și intensitatea violenței armate în funcție de realitățile economice stricte ale acestora;
- identificarea și intervenția în circuitele financiare a adversarului;
- planificarea întrebuințării în acțiune a armamentului și tehnicii de luptă din înzestrare și din depozite în funcție de exigențele operaționale, performanțe, dar și de vechime, termene de garanție și expirare, gradul de încărcare a depozitelor, eliberarea spațiilor și capacităților logistice, bugetele viitoare;
- estimarea dezvoltărilor economice post-conflict.

Acțiunile militare în care violența armată este exagerată pot duce la pierderea sprijinului public mondial (național), chiar dacă rațiunile politico-militare o justifică. De asemenea, pierderile în rândurile trupelor proprii, situațiile umilitoare temporare pot ridica întrebări asupra legitimității acțiunii și războiului în ansamblul său, dar și întărirea spiritului combativ ori fanatismul adversarului.

Iată de ce, nu întotdeauna cursurile acțiunilor care duc la atingerea rapidă a scopului acțiunii militare pot fi adoptate fără riscuri. Imaginea obligă acțiunile militare la o reconsiderare a criteriilor de eficiență. Desigur, acțiunea militară nu se poate sustrage celorlalte determinări (sociopsihice, demografice, geografice), dar nu putem ignora o realitate sociodemografică a zilelor noastre ce își va pune tot mai mult amprenta asupra acțiunii militare: aproximativ jumătate din populația lumii trăiește în orașe, iar în viitor populația citadină va fi și mai numeroasă. Progresiv, ponderea acțiunilor militare pentru controlul orașelor și a căilor de comunicație dintre ele se va accentua.

Aglomerările urbane avantajează structurile mai puțin manevriere și ușor înarmate cum sunt cele teroriste, paramilitare, de guerilă, insurgente. Efectele de imagine și de război informațional ale unor acțiuni întreprinse de acestea în mediul urban le vor fi disproporționat de favorabile.

Bibliografie:

- [1]. **Strategia de Securitate Națională a României**, Președintele, București, 2007.
- [2]. LOPEZ-VASQUEZ, Esperanza, *Perception du risque, stress et stratégies d'ajustement des sujets en situation de risque de catastrophe naturelle ou industrielle – Approche d'une psychologie sociale du risque*, Editeur ANRT, 2006.
- [3]. **Criza, conflictul, războiul**, vol. I-IV, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007.

- [4]. FRUNZETI, Teodor, MUREȘAN, Mircea, VĂDUVA, Gheorghe, **Război și haos**, Editura CTEA, București, 2009.
- [5]. . VASILESCU, P., **Psihologia riscului**, Ed. Militară, București, 1986.
- [6]. VAILLANT, G., **Adaptation to Life**, Little, Brown, Boston, 1977.
- [7]. ZLATE, M., **Tratat de psihologie organizațional-managerială**, Ed. Polirom, Iași, 2004.

LEGAL ISSUES ON STANDBY ARRANGEMENTS AND RAPID DEPLOYMENT MECHANISMS

Costel DEDIU*

Una din condițiile de bază ale succesului unei operații de menținere a păcii este reducerea intervalului de timp între momentul luării deciziei de către Consiliul de Securitate și sosirea de trupe și echipamente în zona de misiune. Scopul Sistemului de Aranjamente al Forțelor ONU în Așteptare (UNSAS), este de a avea o înțelegere exactă a forțelor și altor capacități pe care un stat membru le are la dispoziție, într-o anumită stare de pregătire, pentru deplasarea din țara de origine, în condițiile în care decide să participe la o operație de menținere a păcii. O astfel de înțelegere facilitează eforturile ONU de a identifica trupe, echipamente și desfășurarea rapidă a forței. Deoarece contribuțiile la UNSAS sunt voluntare, aranjamentele nu constituie o obligație automată din partea statului membru participant și nu se poate presupune că toate resursele vor fi puse la dispoziție.

The UN's failure to deal with humanitarian disasters such as the Rwandan genocide in 1994 has called renewed attention to the question of how the UN could deploy peacekeepers more rapidly and effectively. Personnel and equipment standby arrangements and rapid deployment mechanisms are two important systems aimed at making UN peacekeeping more responsive. Several member states and non-governmental organizations have undertaken studies and initiatives to push forward reform efforts. Increasingly, advocates of humanitarian intervention are discussing not only the need for political will to take such action, but the need to have a way to act. Without effective mechanisms, any number of resolutions will be rendered meaningless. And the absence of practical means also makes it harder to marshal the political will. At the national level, some countries had adopted domestic laws and regulations that guide the use of the armed forces as well as their operations. Others, however, had developed internal standard operating procedures that facilitated the use of the military. There was no one-size-fits-all legal model and framework given that countries had different political systems and cultures as well as national policies that govern the offer of assistance. Nonetheless, we needed to address how we could reconcile the different frameworks and legal regimes that we operated under. We also needed to ensure that frameworks and laws adopted are practical and implementable for the operational agencies. This would allow us to ensure a coherent, coordinated and timely response.

Background

Although the UN has no standing army for deployment, and very limited resources at its disposal to run peacekeeping operations, it is constantly working, in conjunction with member states, to improve its capacity for maintaining international peace and security. Endeavors have included general organizational improvements

* Colonel, Direcția Relația cu Parlamentul și Asistență Juridică

within the UN Headquarters, the ongoing improvement of the standby arrangements system, the creation of a rapidly deployable mission headquarters, and the delegation of certain responsibilities for peacekeeping to regional arrangements. The success of all these developments, in terms of meeting the complex challenges of contemporary peacekeeping, depends, of course, on the enthusiastic participation of UN member states.

Since the release in 1992 of former Secretary-General Boutros-Ghali's *An Agenda for Peace*, there has been a wide-ranging discussion of the UN's options for responding to violent conflict. Among the various catalysts for the debate were the Secretary-General's calls for peace enforcement units Article 43-type arrangements. Article 43 (1) of the United Nations Charter provide that “ *All members of the United Nations, in order to contribute to the maintenance of international peace and security, undertake to make available to the Security Council, on its call and in accordance with a special agreement or agreements, armed forces, assistance, and facilities*”. As these ideas began to attract a constituency, they also generated apprehension and a search for less ambitious options in many national capitals.

Opinion on the subject of any UN capability is always mixed. The debate here tended to follow two perspectives: the "practitioners" who favored strengthening current arrangements, and the "visionaries" who desired a dedicated UN standing force or standing emergency capability. With notable exceptions, the official preference focused on pragmatic, incremental reform within the structure of the UN Secretariat and available resources. The latter was also assumed to entail fewer risks, fewer obligations and more control.

In December 1996, the former UN Secretary-General Elect, Kofi Annan, reflected these concerns stating that: “ *I don't think we can have a standing United Nations army. The membership is not ready for that. There are financial questions and great legal issues as to which laws would apply and where it would be stationed. But short of having a standing United Nations army, we have taken initiatives that will perhaps help us achieve what we were hoping to get out of a standing army. The real problem has been rapidity of deployment. We are now encouraging governments to set up rapidly deployable brigades and battalions that could be moved into theatres very quickly, should the governments decide to participate in peacekeeping operations.*”¹

In the early years of the decade, there were promising indications of support for some form of UN rapid reaction force. The need for a new instrument was widely recognized in the aftermath of Bosnia, Somalia and the failure to avert the Rwandan genocide. Regrettably, few governments were willing to back their rhetoric with meaningful reform. Prior commitments tended to be followed by carefully nuanced retractions. There were exceptions, notably among middle-power, regular UN troop contributors. Yet, even supportive governments were worried about moving ahead of public opinion, fellow member states, the international defense community and their own capacity to secure more ambitious reforms.

¹ *United Nations Press Release, GA/9212, December 18, 1996.*

Standby arrangements system

An important lesson learned from past peacekeeping operations, is the critical need for the UN to have a capability to rapidly deploy peacekeeping forces. Important opportunities to stabilize the situation have been lost in the past, because of the time lapse between the decision of the Security Council to mandate an operation and the actual deployment of troops to the area. The UN has no standing army for deployment, and has very limited assets to run peacekeeping operations. Member states are therefore the main providers of the resources required for any peacekeeping operation. The purpose of the Standby Arrangements System between member states and the UN, is to have a precise understanding of the forces and other capabilities a member state will have available, at a given state of readiness, for movement from the home country, should it agree to contribute to a peacekeeping operation. Such an understanding facilitates the UN's efforts to identify troops and equipment, and so contributes to the rapid deployment of the force. Similarly, it places the participating government in a better position to plan and budget for a possible contribution to a peacekeeping operation, to train and prepare its personnel and, if necessary, to arrange for the acquisition of the necessary equipment required to perform peacekeeping duties.

Resources offered by member states could include military units (infantry, engineer, logistics, communication, etc.), individual civilian and military personnel (such as military and police observers), specialized services, equipment and other capabilities. The key element in the standby arrangements is the exchange of detailed information to facilitate planning and preparation for both the UN and the participating states. To assist member states and Secretariat planners, standard standby components have been devised and are listed in Tables of Organization and Equipment that have been made available to member states. These tables provide guidelines on tasks, organizational structure, size, and equipment (including the number of vehicles) of various kinds of units typically deployed in contemporary peacekeeping operations.

The Standby Arrangements are based on the established principle that contributions to peacekeeping are voluntary and do not constitute an automatic obligation on the part of member states to participate in an operation. Member states retain the right not to participate in an operation. So, although standby arrangements provide the UN with information on capabilities, potential contributors and planning data, they do not by any means constitute a rapid crisis response force, as was witnessed in the case of Rwanda during 1994.

The response time of contingents is a critical element in the UN's rapid deployment capability. 'Response time' may be defined as the period between a formal request by the Secretary-General to a member state to participate in an operation, and the time when the resources are ready to be lifted for deployment at specified points of embarkation. Declared response times by member states vary from seven days to more than ninety days, with forty per cent of standby assets having a response time of thirty days or less. Although this suggests that resources are at a high level of readiness, several other factors can delay deployment. In addition to the essential political and legislative procedures that member states may require to

participate in an operation, there is always the challenge of the availability of sealift/airlift, logistics sustainment in the field, and the conclusion of necessary administrative procedures.

The Standby Arrangements also facilitate the budget planning process by identifying personnel, equipment and services to be provided by troop contributing countries under the procedures for reimbursement of Contingent Owned Equipment (COE), as authorized by the General Assembly. Under this regime, a contribution agreement, in principle, is to be signed between the UN and the contributing state, before the deployment of resources to the mission area. This agreement requires the member state to ensure that contingents are self-sufficient for sixty days, which allows the UN sufficient time to establish a logistics system for further sustenance. The Secretary-General has encouraged member states to form partnerships between states that need equipment and those willing to provide it. Such partnership agreements could also include clauses on training in the use of donated equipment and in the maintenance of such equipment. Under the procedures for COE, states can provide support to contingents from other countries and be reimbursed by the UN under pre-established conditions and rates. Finally, there still remains a need to widen the geographical base of available resources, as well as to increase contributions of supporting units.²

Multinational standby forces high-readiness brigade (SHIRBRIG) - case study

The Multinational Standby Forces High-Readiness Brigade (SHIRBRIG) was an initiative by Denmark to address the need to rapidly deploy peacekeeping forces and was supported by a group of countries which includes Argentina, Austria, Belgium, Canada, the Czech Republic, Finland, Ireland, the Netherlands, New Zealand, Norway, Poland, Romania and Sweden. This group of countries has planned to establish a multinational brigade at high readiness to be available for peacekeeping operations mandated by the Security Council under Chapter VI of the UN Charter.

The response time of SHIRBRIG was fifteen to thirty days, for an intended deployment time of a maximum period of six months. The component units of the Brigade were stationed in their home countries and were trained according to the same standards. Common procedures and interoperability were developed. Because participation in an operation was decided by each participating member state on a case-by-case basis, specific units were duplicated in the brigade pool, with the duplicate contributions being made by different countries. The planning element of SHIRBRIG was based in Denmark and was tasked with the development of common procedures, operational and logistics concepts and training standards for the participating countries.

² Trends in UN Capabilities: Standby Arrangements, Rapidly Deployable Mission Headquarters, Regional Arrangements.

<http://www.iss.co.za/Pubs/Monographs/No21/Bhagat.html>.

The SHIRBRIG mandate was to provide the UN with a non-standing multinational brigade at high readiness based on the UN Stand-by Arrangement System (UNSAS). The Concept of SHIRBRIG can be summarized as follows:

Member countries decide on a case-by-case basis whether or not they will participate in any given mission. National decision making procedures (and thereby national sovereignty) are in no way affected by membership in SHIRBRIG. This is the overarching principle governing members' participation in SHIRBRIG.

Any deployment must be mandated by the UN Security Council. Although deployments were initially envisioned under Chapter VI of the Charter, the Steering Committee agreed to examine more robust operations on a case-by-case basis.

After a maximum of six months, the mission will either be terminated or SHIRBRIG will be replaced by non-SHIRBRIG forces.

The Brigade's reaction time will be 15 to 30 days following the decision of the participating nations to make forces available for deployment upon request by the UN.

The availability of forces will be based on a brigade pool of resources that will include capabilities to carry out a peace support operation as well as provide for redundancies in such capabilities.

Units committed to the brigade should be self-sufficient for 60 days.

There are three key entities that form the framework for SHIRBRIG. These are the Steering Committee, the Planning Element, and the Brigade Pool of Units³.

The main aim of SHIRBRIG was to enhance the UN's ability to deploy forces rapidly. It has contributed to several peace keeping operations, including the UN Mission in Ethiopia and Eritrea (UNMEE). Through this and other kinds of support, SHIRBRIG has been an important organization.

However, given the changed environment for peace keeping operations, the evolution of the needs of the UN, as well as other pressing operational commitments of the member states in peace keeping operations, the member states have concluded that other forums are now better equipped for continued support to the UN. Therefore, they have decided to cease all operational activities on the 30th June 2009 and to close down the organization. Over the coming months SHIRBRIG's knowledge and experience will be collected, so it can be passed down to benefit the member states and organizations involved in peace keeping operations. Much like UNSAS, SHIRBRIG suffered from some of the same issues that plague the Department of Peacekeeping Operations (DPKO): inadequate training, burdensome negotiations to obtain troops from participating countries and slow decision-making; preventing these initiatives from achieving their rapid response objective.

Current concerns on rapid deployments

Alain Le Roy, Under Secretary General for UN Peacekeeping Operations, spoke of the unrealistic expectations which oftentimes accompany UN peacekeeping, with the "constant strain between mandates and resources... expectations and capacity to deliver..." He also noted that "as peacekeeping is deployed [more frequently]

³ http://www.shirbrig.dk/html/sb_intro.htm

where there is little peace to keep, there is a need to consider what other tools the international community has at its disposal...to address the challenge”⁴.

UN peacekeeping is not the exclusive or ultimate tool in conflict resolution; rather, peacekeeping should be a complementary, discriminately-deployed capacity alongside early warning mechanisms, robust diplomacy and other conflict prevention tools. What is essential is that peacekeeping capacities, when needed, be deployed with greater speed, with clearer mandates and better training and more representative personnel with diverse skills and capacities.

Peacekeeping operations have grown more complex and multidimensional with most deployments now under Chapter VII of the UN Charter, thereby requiring more robust rules of engagement. There has also been a shift in peacekeeping mandates with stronger emphasis on civilian protection and changing attitudes towards the ‘use of force’.

The Department of Peacekeeping Operations must ensure that sufficient troops and equipment are committed to fulfill any mission mandate. In the current peacekeeping framework, these resources are contributed by Member States on a voluntary basis. This often proves problematic given that such commitment is uneven and is especially weak among the most powerful states. As a consequence of this arrangement, the capacity of DPKO is largely determined by the will of Troop Contributing Countries (TCCs) and those Member States, especially in the Security Council, that exert undue influence over the process. Further, this dependency on often reluctant Member States to contribute troops and supply machinery and logistical support impairs the timely deployment of peacekeepers. This process often undermines the overall efficacy of a mission: the *ad hoc* approach to deployment reflects a willingness to accept troops merely on the basis of availability, without giving due consideration to whether or not those troops possess the necessary training and skill sets to adequately manage an unfolding crisis. Increasingly, the majority of UN personnel are provided by states in the ‘Global South’, with a large portion from Asian (39.1%) and African (29.8%) countries.⁵ While a significant number of peacekeeping missions are currently situated in Africa and representation from this region has benefits, there is also concern about the disproportionate burden placed on countries with limited resources, equipment, and training capacity for increasingly complex missions.

Many interviewed academics and practitioners perceived that there was room for substantial improvement in terms of the timing and quality of peacekeeping missions. There are troublesome delays in decision-making by the Security Council and the Secretary-General is regarded by some as too slow in preparing his recommendation report. Once a mission is authorized, the timeframe for deployment is often frustratingly slow.

⁴ Le Roy, Alain. “Remarks of the Undersecretary General for Peacekeeping Operations to the Special Committee on Peacekeeping Operations.” 23 January 2009.

⁵ Annual Review of Global Peace Operations.” New York: Center on International Cooperation at New York University, 2009, [http://www.reliefweb.int/rw/lib.nsf/db900sid/ASAZ-7RRCKK/\\$file/CIC_Feb2009.pdf?openement](http://www.reliefweb.int/rw/lib.nsf/db900sid/ASAZ-7RRCKK/$file/CIC_Feb2009.pdf?openement).

The Report of the Panel on United Nations Peacekeeping Operations (also known as the Brahimi Report) stipulated that, in order to achieve effective deployment, missions must be deployed within 30 days, with more complex missions taking up to 90 days. While not ideal, these benchmarks were seen as reasonable and achievable. The Brahimi recommendations have, in actuality, rarely been achieved. Recent analysis indicated that of 15 UN missions authorized within the past 15 years, initial deployment occurred on average, 46 days after a formal authorization. A further concern is the delay in achieving *maximum troop deployment*, as authorized by the relevant Security Council resolution. In 9 of the 15 missions reviewed, less than 15% of the authorized force was deployed within the first 90 days and, on average, full deployment was not achieved until nearly 13 months later.⁶ The delay between Security Council authorization and the actual deployment of troops and other peacekeeping capacities can seriously impede any mission's ability to restore security and provide humanitarian protection and assistance. Failing to establish a set timetable for peacekeeping operations and the tendency to extend mission mandates can cause discouragement on the ground and offers little incentive for parties to the conflict to negotiate a peace agreement.

Potential limitations

If rapid reaction is a demanding concept, it is an even more difficult reality to achieve. The UN must be sure of each critical element in the process. Missing components and conditional agreements can only lead to delays. It may be wise, therefore, to temper the expectations by acknowledging some inherent problems.

Standby arrangements for nationally-based units do not provide an assurance of their immediate availability. A considerable effort has been made to expand and refine standby arrangements, but these provide no guarantee that troops will be provided for a specific operation. The value of the arrangement would of course depend on how far the Security Council could be sure that the force would actually be available in an emergency. With respect to UNSAS, there are few, if any, certainties. The promptness with which national contingents are provided will depend on the discretion of participating member states, the risks perceived, and the level of interests at stake. The 'Background' document on the SHIRBRIG attests to several of the limitations inherent in the UNSAS. As noted, "not all contributions meet the readiness and self-sufficiency criteria originally foreseen. Some of the allocated forces are already engaged in operations, while others are not fully prepared and finally: none of the units [have] trained or cooperated before deployment. Consequently, the Standby Arrangement System does not at present provide the UN with a well-prepared rapid deployment capability."⁷

Reliability will be a key determinant of rapid deployment. In the case of UNSAS, there is no assurance that the political will exists. Critics frequently point to the refusal of member states to provide adequate forces to avert the 1994 catastrophe in Rwanda. Not one of the nineteen governments that had undertaken to have troops

⁶ STANDING FOR CHANGE IN PEACE OPERATIONS, <http://www.globalactionpw.org/wp/wp-content/uploads/standing-for-change-final-may-09.pdf>

⁷ Available: <http://www.shirbrig.dk/background.html>.

on standby for UN peacekeeping agreed to contribute to the UNAMIR mission under these arrangements⁸. Proponents of UNSAS now have grounds to argue that the system has been expanded and improved, but commitment to the system will have to be far more comprehensive and binding if it is to succeed. The responsibility is clearly on member states to demonstrate the viability of this system.

Once approved for deployment, standby units will have to stage independently and assemble in-theatre. For some, this will be their first experience working together, and it will likely occur under conditions of extreme stress. Some military establishments are reluctant to acknowledge the need for prior training of their personnel beyond a general combat capability. Thus, high standards of cohesiveness and interoperability will be difficult to assure in advance. Moreover, the UN will continue to confront the complex task of coordinating lift capabilities for participating elements across the world. This, too, can only slow deployment. Logistics and sustainment arrangements are gradually improving, but the UN is still coming to grips with the challenge of supplying different national contingents with a wide range of equipment.⁹

The viability of the above proposals stems mainly from their respect for national sovereignty and thus their acceptability to troop-contributing countries. However, this political advantage also translates into a major practical shortcoming. The success of both UNSAS and SHIRBRIG, for instance, depends on the resolve of often capricious national governments; the prospect of an operation being hamstrung by a national veto thus remains very real

Serious legal limitations must also be considered when assessing the merits of the above initiatives. The UNSAS entails another constraint that may limit its future viability. It specifies that personnel and resources will only be used for peacekeeping under Chapter VI of the UN Charter, foreclosing on any deployment to missions requiring a Chapter VII mandate. The scope of SHIRBRIG, for example, was restricted to peacekeeping under Chapter VI. It cannot, therefore, be used for fast-breaking crises that necessitate humanitarian intervention or preventive deployments with Chapter VII Security Council mandates. Its ability even to enter a theatre is traditionally dependent on the consent of the parties to the conflict – a serious consideration given the marked proliferation of intricate, internal conflicts in which belligerents themselves are often difficult to identify.

With the advent of multiple organizations having similar spheres of responsibility, the prospect of duplication has become a cause for concern. NATO, by way of illustration, is itself currently developing a rapid reaction force. It is imperative that existing organizations fulfilling useful roles are not made redundant and that overlapping domains of activity be avoided in order to discourage waste, confusion and harmful contradiction of purpose. Projects such as those outlined above inevitably favor those countries with the material capacity to participate. This

⁸ These areas of insufficient numbers were identified in, UN DPKO, “Monthly Status Report: United Nations Standby Arrangements,” Status Report as of July 12, 2001.

⁹ <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/199/40962.html>

works to crystallize an international system which is already skewed against the poorer countries.

Conclusion

Regardless of whether the international community opts for a standing force or not, it is clear that dramatic steps need to be taken to improve the response time of the UN to crises and conflicts – not merely in strategically important regions, but around the world in accordance with need. Ultimately any progress will depend upon the will and dedication of member states, as it is from its membership that the UN's capacity and resources are derived. Any attempts at reform must reflect this reality or else be consigned to failure. Rapid reaction, as with any other aspect of UN reform, will continue to elude the United Nations in the absence of political will. If this will is not generated, the UN risks being sidelined and perhaps replaced by less legitimate, less representative and less disinterested bodies.

Today, we are larger and spread more widely than ever before, with mandates that are more complex and robust than ever," Under-Secretary-General for Peacekeeping Operations Alain Le Roy said, noting that a surge in peacekeeping over the past decade continued until today. United Nations peacekeeping was clearly overstretched. With 18 operations deployed on five continents, with 112,000 troops¹⁰, police and civilians deployed the operational challenge of supporting the missions and mounting new ones was far beyond what the Brahimi reforms had envisaged. At the same time, many missions carried forth mandates that represented much more than the deployment of uniformed personnel, being fundamentally political operations supporting complex transitions to peace within deeply divided countries.

To ensure that United Nations peacekeeping remained a viable and indeed a stronger instrument for the future, it was first necessary to survive the current operational workload and the looming challenges in the years ahead. At the same time, it was necessary to begin finding new potential contributors to peacekeeping. To deploy at high pace into remote territories, innovative ways should be found to draw on support, which only Member States could provide.¹¹

¹⁰ These figures are accurate as of 31 March 2009. For a complete listing of current operations, visit: <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/currentops.shtml> ; for updated Troop Contribution figures, visit: <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors>.

¹¹ WITH OPERATIONS OVERSTRETCHED, UNITED NATIONS MUST FIND INNOVATIVE WAYS TO TACKLE MODERN PEACEKEEPING CHALLENGES, Security Council 6075th Meeting (AM), 23 January 2009 <http://www.un.org/News/Press/docs/2009/sc9583.doc.htm>.

RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI PE TIMPUL DESFĂȘURĂRII OPERAȚIILOR MULTINAȚIONALE. PROBLEMATICA DEȚINERII

Costel DEDIU*

The authority to detain captured opposition or dissident personnel is a particularly difficult aspect of multinational coalition operations. During recent operations, uncertainty related to the status and treatment of captured and detained personnel has been a major inhibitor to unified coalition action. As consequence this article seeks to analyse the ways in which the interplay between human rights law and humanitarian law can work in practice. It argues that two main concepts inform their interaction: The first is complementarity between their norms in the sense that in most cases, especially for the protection of persons in the power of a party to the conflict, they mutually reinforce each other. The second is the principle of lex specialis in the cases of conflict between the norms.

Apărarea și asigurarea respectării drepturilor omului, începând cu dreptul la viață și până la drepturile omului specifice într-o democrație, reprezintă în ultimă instanță rațiunea implicării într-un conflict armat. Chiar dacă pe lângă nevoia de intervenție pentru asigurarea respectării acestor drepturi mai pot interveni și anumite interese ale unor state, acesta este factorul declanșator și cel mai adesea invocat de orice organism internațional sau stat pentru justificarea unei asemenea intervenții. Cu alte cuvinte, apărarea și asigurarea respectării drepturilor omului constituie practic rațiunea pe baza căreia poate începe dezbaterile privind temeiul juridic concret ce va constitui baza legală a oricărei decizii de desfășurare a unei operații multinaționale. Aceste considerații conduc în mod implicit la ideea că respectarea drepturilor omului pe timpul desfășurării unei operații multinaționale trebuie să constituie una din preocupările centrale ale comandanților și statelor majore. În caz contrar se va pune în discuție legitimitatea acestor acțiuni și, pe cale de consecință, la lipsa sprijinului opiniei publice naționale și internaționale pentru desfășurarea operației multinaționale.

La momentul actual sfera drepturilor omului pe timpul unui conflict armat, întinderea și conținutul acestor drepturi se afla în permanență în atenția numeroaselor organisme internaționale, organizații neguvernamentale, naționale și internaționale, precum și a mării majorități a opiniei publice, fără ca rezultatul tuturor acestor dezbateri îndelungate să conducă la rezultate clare și precise. Dintre acestea dezbaterile referitoare la problematica deținerii, normele de drept aplicabile într-o astfel de situație detașează atât prin importanță, cât și prin atenția acordată de opinia publică.

* Colonel, Direcția Relația cu Parlamentul și Asistență Juridică

Aspecte juridice, politice, operaționale și practice în gestionarea problematicii deținerii

Aspectele juridice, politice, operaționale și practice cheie în gestionarea problematicii deținerii pe timpul desfășurării operațiilor multinaționale pot viza:

- faptul că militarii din teatre operează într-un mediu foarte provocator. Este dificil să se identifice forțele inamice și să se facă distincția între diferite grupuri care constituie „inamicul”, precum și între acestea și, de exemplu, infractori sau de indivizi și grupuri, cu propriile lor scopuri/agende. Determinarea situațiilor în care forțele cu care se intră în contact sunt constituite din combatanți sau non-combatanți, precum și cazurile în care acestea sunt vizate prin mandatul operației, devin provocări în sine;

- situațiile în care militarii rețin o persoană și când trebuie - adesea într-un timp foarte scurt și într-un mediu ostil - să ia în considerare mai multe aspecte și anume cum să respecte normele relevante, să asigure propria securitate și să îndeplinească misiunea încredințată. Toate aceste aspecte fac parte din decizia de a reține o persoană pe care trebuie să o ia militarii;

- faptul că atât militarii, cât și deținuții sunt în situația cel mai vulnerabilă în punctele de deținere. Există riscul ca militarii să resimtă frustrări deosebite în special atunci când orientările privind gestionarea problematicii deținuților sau regulile de angajare nu sunt foarte clare;

- existența riscului ca forțele militare să adopte o abordare ad-hoc - luând în considerare mixul de norme interne și internaționale aplicabile care poate duce la confuzie și incertitudine cu privire la unele aspecte. Deși gestionarea problematicii deținuților în operații multinaționale nu este o problemă nouă, nu există un anumit sistem juridic sau cadru politic care se aplică în toate situațiile legate de deținuți. Prin urmare, este foarte importantă existența atât a unui mandat clar privind dreptul de a reține, cât și de reguli clare pentru militari (reguli de angajare, ordine și proceduri) cu privire la modul în care trebuie tratați deținuții. În caz contrar, astfel de incertitudini pot duce la un tratament inacceptabil al deținuților și în același timp, poate influența modul de conducere și desfășurare a operației.

- faptul că dimensiunea politică/diplomatică a reținerii, deținerii, transferului sau eliberării deținuților este din ce în ce mai complicată în contextual creșterii cererilor de asumare a responsabilității și de transparență;

- existența unei nevoi de menținere a unui echilibru adecvat între necesitatea militară și asigurarea drepturilor deținuților. Personalul militar trebuie să înțeleagă și să respecte drepturile deținuților și, în același timp, să mențină concentrarea pentru îndeplinirea misiunii. Cu toate că acest echilibru este construit în cadrul dreptului umanitar internațional, acesta nu este și nu trebuie să fie contrar legislației și reglementărilor internaționale privind drepturile omului;

- existența unei nevoi de coerență pentru a se asigura că standardele minime legale pentru gestionarea problematicii deținuților sunt diseminate și aplicate;

- inexistența unei alternative reale pentru adoptarea unei abordări multilaterale. Soluțiile actuale bilaterale și, uneori, ad-hoc, ar putea duce la diferențe inacceptabile în tratarea deținuților;

- asigurarea legitimității și coerenței, precum și o înțelegere comună a importanței rezolvării problemei gestionării problematicii deținuților în operațiile multinaționale.

Un complex de reglementări de drept internațional umanitar și / sau reglementări privind drepturile omului vizează desfășurarea operațiilor multinaționale. Conform cadrului actual, aplicarea normelor depinde de existența unui conflict armat și caracterul internațional sau non internațional al acestuia. Mai mult, statutul juridic al fiecărei persoane poate determina normele aplicabile.¹

Trecerea în revistă a cadrului juridic. Dreptul internațional umanitar și / sau drepturile omului?

Cadrul legal al detenției vizează împărțirea acestuia în detenție, din motive de securitate și detenție în scopul aplicării legii (detenția penală). Având în vedere această distincție, aspectele legale relevante pot fi împărțite în patru categorii: a) temeiul juridic pentru detenție, b) condițiile de detenție, c) transferul deținuților și d) contestarea / revizuirea detenției. Reglementările cu privire la gestionarea problematicii deținuților se găsesc atât în dreptului internațional umanitar, cât și în reglementările interne și internaționale ale drepturilor omului. Mai mult decât atât, Buletinul Secretarului General ONU din 1999 stipulează respectarea regulilor dreptului internațional umanitar de către forțele Națiunilor Unite "atunci când, în situații de conflict armat, acestea sunt implicate activ ca și combatanți", precum și în operațiile de menținere a păcii, atunci când folosirea forței este permisă în auto-apărare. Dreptul penal internațional creează responsabilitatea individuală pentru detenția legată de crime de război și crime împotriva umanității. Responsabilitatea statului și individuală constituie chestiuni separate, deși aceeași acțiune sau o omisiune poate da naștere la ambele.

Când detenția are loc în afara domeniului de aplicare a unui conflict armat, normele care reglementează detenția și tratarea deținuților pot fi găsite în reglementările relevante privind drepturile omului, cum ar fi Convenția internațională privind drepturile culturale și politice, Convenția ONU asupra torturii, sau dintr-o perspectivă regională, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Convenția Inter-americană a Drepturilor Omului și Carta africană pentru drepturile omului și popoarelor. În cele mai multe cazuri, aceste tratate permit derogări de la unele dintre dispozițiile acestora în timpul instituirii stărilor de urgență. Aceste derogări trebuie să fie strict necesare, nediscriminatorii și în concordanță cu dreptul internațional, inclusiv a dreptului umanitar internațional. Trebuie să fie menționat faptul că nu sunt premise nici chiar în astfel de circumstanțe derogări de la interzicerea torturii și tratamentelor crude, inumane sau degradante.

Responsabilitatea unui stat, în conformitate cu aceste instrumente în domeniul drepturilor omului, depinde în mod obișnuit de faptul că persoana deținută este

¹ Copenhagen Conference on "The Handling of Detainees in International Military Operations" 11 - 12 October 2007, Denmark, Non-Paper on legal framework and aspects of detention, <http://www.ambottawa.um.dk/NR/rdonlyres/F5364962-DC30-4333-9EFC-1B612B43DC28/0/NonpaperCopenhagenConference.pdf>

considerată a fi în jurisdicția aceluși stat, ținând seama de faptul că noțiunile de jurisdicție în aceste instrumente nu sunt identice.

Obligațiile legate de detenție diferă în funcție de legea aplicabilă într-o anumită situație. De fapt, reglementările de nivel tratat al conflictelor non-internaționale tac în ceea ce privește toate aspectele legate de detenție, altele decât tratamentul. Lacune semnificative în materie de protecție pot exista în conformitate cu unele interpretări. Relația dintre dreptul internațional umanitar și reglementările privind drepturile omului, prin urmare, trebuie să fie analizate în continuare.

Punerea în aplicare a dreptului umanitar internațional depinde de existența unui conflict armat. Cu toate acestea uneori este dificil de a stabili dacă o anumită situație poate fi calificată ca fiind un conflict armat. În plus, uneori este dificil să se stabilească care este momentul în care un anumit conflict armat începe și se termină, și, pe cale de consecință, să se determine perioada specifică în care se aplică dreptul internațional umanitar. În același timp în cazul conflictelor armate non-internaționale punctul de placare este diferit în cadrul Protocolul Adițional II² și articolului 3 comun; protocolul cere ca partea non-statală să-și exercite controlul teritorial. Mai mult decât atât, nu toate statele contribuatoare cu trupe sunt parte la Protocolul Adițional II. Pentru a invoca articolul 3 comun, unele autorități cer existența unor violențe prelungite, în timp ce altele au acceptat cazuri de violență izolate cu durate de numai câteva ore³. Determinarea sfârșitului conflictului armat este în ultimă instanță stabilită mai degrabă de situația de fapt de pe teren decât prin instrumente politice, cum ar fi tratatele de pace. Nu mai puțin adevărat este faptul că dreptul internațional umanitar continuă să protejeze persoanele private de libertate, până la eliberarea lor, iar în conflictele non-internaționale acoperite de Protocolul Adițional II, chiar și pe cei care au fost reținuți după conflict pentru motive legate de acesta. Astfel de protecție reziduală poate pune probleme în special în ceea ce privește aplicarea în continuare a responsabilității pentru statele care au predat deținuți.

În operațiile militare internaționale actuale situația de pe teren se poate schimba dintr-o parte a unei țări la alta. Prin urmare, pe timpul aceleiași operații în aceeași țară, militarii pot fi la un moment dat într-un conflict armat internațional și la un alt moment, într-un conflict armat non-internațional sau chiar în afara domeniului de aplicare a unui conflict armat. Nu este, de asemenea, întotdeauna evident dacă un conflict ar trebui să fie clasificat ca un conflict armat internațional sau non-internațional și, prin urmare, care parte a dreptului umanitar internațional se aplică. Totodată, atât pentru militari, cât și pentru consilierul juridic poate fi neclar care norme ale dreptului internațional umanitar se aplică.

S-a sugerat că dreptul internațional umanitar constituie legea specială și că legislația privind drepturile omului nu se aplică într-un conflict armat. În acest caz, este la fel de dificil de stabilit, când se aplică legislația privind drepturile omului și când normele dreptului internațional umanitar. Cu toate acestea, inclusiv Curtea

² *Protocolul II adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional adoptat la Geneva la 10.07.1977.*

³ *Prosecutor v. Tadic*, ICTY Trial Chamber, ICTY Case No.IT-94-1-AR72 of 2 October 1995, <http://www.un.org/icty/cases-e/index-e.htm>.

Internațională de Justiție sugerează faptul că legislația privind drepturile omului se poate aplica în paralel cu dreptul internațional umanitar, sau chiar exclusiv, într-un conflict armat. La acest punct de vedere, cele două sisteme se completează unul pe celălalt și decizia cu privire la care regulă se aplică depinde de circumstanțele specifice și de o analiză detaliată a normelor corespunzătoare în ambele sisteme. De exemplu, autorii studiului Comitetului Internațional al Crucii Roșii (CICR) privind dreptul internațional umanitar cutumiar susțin că, în anumite împrejurări, cum ar fi detenția, normele privind drepturile omului devin legea specială întrucât prevederile acestora sunt mult mai detaliate. Cu toate acestea, nu se rezolva provocarea de bază privind claritatea juridică.

Situația este complicată de faptul că cele două regimuri juridice, normele dreptului internațional umanitar și normele de drepturile omului, operează cu două definiții diferite cu privire la momentul apariției responsabilității legale asupra deținuților.

Nu există nici o definiție legală a "detenției" în Convențiile de la Geneva. În cazul conflictului armat internațional, prizonierii de război obțin statutul lor, atunci când au "căzut în puterea de inamicului", iar persoanele civile protejate sunt cei care "la un moment dat și orice circumstanță se află în mâinile ... unei părți la conflict sau a puterii de ocupație", deși aceasta din urmă dispoziție de asemenea protejează indivizi care nu sunt neapărat reținuți.

Articolele 12 și 13 din CG III⁴ indică faptul că momentul decisiv al apariției responsabilității este acela în care un stat are o persoană în "custodie". Nu există, de asemenea, nici o definiție clară a termenului de "custodie", dar se poate argumenta că este nevoie de un control calificat al persoanei în cauză. O astfel de definiție, cu toate acestea, ar putea duce la un decalaj de protecție a unei persoane în perioada dintre "captură" și "custodie". Aceasta ar trebui luată în considerare dacă un stat trebuie să fie considerat ca fiind puterea care deține cu responsabilitate ulterioară atunci când transmite ordine altui stat de a deține o persoană sau atunci când într-un alt fel este implicat într-o operație care presupune a duce la detenție⁵.

În conformitate cu reglementările privind drepturile omului testul juridic este diferit întrucât întrebarea relevantă care se pune se referă la momentul în care o persoană se află sub jurisdicția unui stat.

Principala regulă este că o persoană pe teritoriul propriului stat se află în jurisdicția aceluia stat. Cu toate acestea, există, de asemenea, în prezent pe scară largă - deși nu universal - acceptarea ideii că normele de drepturile omului pot într-o măsură limitată, în anumite circumstanțe, să se aplice în afara teritoriului unui stat, conducând la numita problema a efectului extrateritorialității. Acesta poate fi cazul în situația în care un stat exercită controlul efectiv într-o zonă în afara teritoriului său național cum ar fi, de exemplu, ocupația, sau atunci când un stat își exercită autoritatea de control prin agenții săi care operează într-un alt stat. Existența unor astfel de jurisdicții extrateritoriale este complicată de faptul că diferitele tratate

⁴ *Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949,*

⁵ Operational law handbook, 2007, <http://handle.dtic.mil/100.2/ADA469294>.

internaționale și regionale utilizează terminologii diferite. De exemplu, în timp ce Convenția Europeană a Drepturilor Omului se referă la orice persoană care se află în jurisdicția unei părți contractante, Convenția privind drepturile politice și culturale se referă la toate persoanele care se găsesc într-un teritoriu și care se află sub jurisdicția unei părți contractante.

Curtea Internațională de Justiție, în avizul consultativ referitor la zidul israelian, afirmă existența jurisdicției extrateritoriale, sub Convenția privind drepturile politice și culturale, în ceea ce privește ocupația. Cu toate acestea, se poate argumenta că un ar trebui să facă o distincție în ceea ce privește relevanța avizului care se bazează pe termenul lung al ocupației palestinienilor. Orientări importante cu privire la problema efectului extrateritorialității - în special pentru statele părți - pot fi găsite în practica Curții Europene a Drepturilor Omului (de exemplu cazurile Cipru-Turcia, Bankovic și alții, Issa și alții v. Turcia)⁶, dar aceste cazuri sunt limitate ca valoare la nivel mondial întrucât Curtea Europeană pune accentul de cele mai multe ori pe natura regională a protecției stabilite de Convenție.

S-ar putea susține că detenția în sine nu implică responsabilitatea în conformitate cu legislația internațională privind drepturile omului, din moment ce actul de deținere a unui individ nu este, de obicei, în sine, suficient pentru a aduce acel individ în jurisdicția statului care-l deține. Cu toate acestea jurisprudența specifică pe problematica detenției existentă duce la constatarea opusului. Casa Lorzilor a Parlamentului britanic a declarat recent că această Convenție se aplică în cazul facilităților de detenție operate de către forțele Marea Britanii în Irak, un stat care nu este parte la Convenția Europeană. Mai mult decât atât, Comisia Inter-americană pentru Drepturile Omului a stabilit în mai multe rânduri că există jurisdicție pentru detenția extrateritorială, chiar și în afara emisferei de Vest.

Cele patru aspecte ale detenției: temeiul juridic, tratamentul, transferul, apelul / revizuirea

Complexitatea cadrului legal, în sine, reprezintă o provocare semnificativă. Trebuie reiterat faptul că un conflict ar trebui să fie considerat non-internațional în cazul în care o forță multinațională asistă guvernul împotriva unei părți nestatale și internațional în cazul în care forța multinațională asistă o parte nestatală împotriva guvernului. Multe din problemele juridice apar atunci când un conflict armat internațional devine non-internațional, având ca rezultat faptul că prevederile cuprinzătoare ale CG III și CG IV⁷ nu mai sunt aplicabile. Aceasta va apărea în momentul în care o forță multinațională înlocuiește un guvern ostil cu un nou guvern, iar noul guvern invită forța să își continue prezența. Rezultatul va fi același, atunci când un guvern existent consimte la o operație multinațională.

⁶ *Banković and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States*, <http://www.echr.coe.int/eng/Press/2001/Dec/Bankovicadmissibilitydecisionepress.htm>
Issa and Others v. Turkey.

<http://www.echr.coe.int/Eng/Press/2004/Nov/ChamberjudgmentIssaandOthersvTurkey161104.htm>

⁷ *Convenția (IV) cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949.*

Când operațiile militare internaționale nu se ridică la un conflict armat și / sau ocupație, dreptul internațional umanitar nu se va aplica. În timp ce prevederile dreptului umanitar internațional cutumiar și / sau legislația privind drepturile omului ar umple de cele mai multe golurile care rezultă din regimul juridic mult mai limitat ale conflictului armat non-internațional sau absența conflictului, interpretările diferite asupra aplicării dreptului internațional umanitar cutumiar și / sau legislația privind drepturile omului în situații de conflict armat, precum și incertitudinea legată efectele extraterritorialității complică problema.

a) Temeiul juridic

Conflictul armat internațional: CG III prevede un temei legal pentru detenția prizonierilor de război (art. 21). CG IV acordă Puterii de ocupație autoritatea de a emite reglementări pentru a furniza o bază legală pentru detenția penală și detenția pe motive de securitate (interne) a necombatantilor, indiferent dacă aceasta este legată de conflictul armat (art. 64, 78). Cu toate acestea, internarea sau stabilirea unui domiciliu forțat sunt permise numai dacă este necesar, pentru motive imperative de securitate și trebuie să se facă în conformitate cu o procedură reglementată de către Puterea ocupantă. Consemnarea ilegală a persoanelor protejate este o gravă încălcare a CG IV (art. 147), care impune răspunderea penală individuală, precum și jurisdicția obligatorie.

Conflictul armat non-internațional: atât articolul 3 comun, cât și Protocolul Adițional II, tac în ceea ce privește temeiul juridic pentru detenție.

Situații de conflict armat scurt: legislația privind drepturile omului interzice detenția arbitrară și cere ca orice detenție trebuie să se facă "pe motive și în conformitate cu o astfel de procedură, după cum sunt stabilite de legea" privind jurisdicția statului. (Convenția privind drepturile politice și culturale, art. 9). Această dispoziție, permite de asemenea, în unele cazuri, statelor contribuatoare cu trupe să rețină persoane fizice în conformitate cu condițiile și durata limitate, dacă există legislație națională care prevede principiul "arestului cetățenesc" sau al flagrantului delict. De asemenea, ar permite statelor contribuatoare cu trupe să rețină dacă sunt autorizate prin lege.

Provocări juridice: în conformitate cu dreptul internațional, de obicei, numai statul are autoritatea de a reține persoane pe teritoriul său. Acest principiu fundamental nu ar fi direct afectat de o decizie de a lansa o operație militară internațională într-un anumit stat, cu excepția cazului în care se aplică legea ocupației. Deoarece această determinare nu este de multe ori explicită, este nevoie de o bază clară în dreptul internațional pentru forțele militare ale altor state să rețină persoane fizice pe teritoriul unui alt stat. Temeiul juridic pentru forțele militare să rețină persoane de obicei derivă din mandatul unei anumite operații. Tipurile de operații relevante sunt, de obicei, întemeiate pe o rezoluție Capitolul VII a Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite. O rezoluție a Consiliului de Securitate poate conține sau poate să facă trimitere la un text referitor la detenție⁸,

⁸ Vezi în acest sens Rezoluția 1546 a Consiliului de Securitate ONU pe marginea Raportului Secretarului General privind situația din Irak, care în scrisorile anexate stipulează în mod foarte

iar reglementări suplimentare pot fi găsite, de exemplu, în procedurile de operare standard, regulile de angajare și Acordurile privind statutul forțelor, deși aceasta din urmă ar reprezenta de asemenea un acord cu statul pe teritoriul căruia are loc operația. Formularea în aceste instrumente cu privire la detenție, cu toate acestea, nu este întotdeauna evidentă și asta numai în cazul în care ar fi abordată o astfel de problemă.

În aceste condiții, mandatul de reținere este de multe ori pe bazat pe textele tradiționale din rezoluțiile Consiliului de Securitate care dau mandatul unei forțe militare de a "lua toate măsurile necesare" pentru a-și îndeplini misiunea încredințată. În cazul în care o rezoluție ONU este neclară sau nu conține niciun text în mandatul referitor la deținere, dreptul de auto-apărare poate să conțină un drept inerent, dar totuși limitat de a reține. În orice caz acest lucru poate lăsa deschisă întrebarea cu privire la domeniul de aplicare a mandatului, de exemplu, ce tip de detenție este posibil în auto-apărare și dacă este posibil să rețină persoane doar din motive de securitate sau de asemenea, este posibil, de exemplu, să rețină infractori de drept comun.

Prin urmare, este nevoie ca Consiliul de Securitate să abordeze această problemă și să stabilească în mod clar temeiul juridic pentru dreptul forței de a reține într-o anumită operație. Un mandat clar privind detenția va îmbunătăți posibilitățile militarilor din teatru de a lua deciziile corecte pe probleme privind detenția și de a evita interpretări diferite cu privire la înțelegerea unei rezoluții ambigue a Consiliului de Securitate. Este de subliniat faptul că dreptul de a reține ar putea fi ulterior contestat în instanța de judecată, și că oficialii / militarii forței pot face obiectul urmăririi penale pentru reținere ilegală și încălcare gravă a regimului stabilit de CG IV.

b) Tratament / Condiții de detenție

Conflictul armat internațional: CG III prevede un regim detaliat cu privire la tratamentul prizonierilor de război. CG IV prevede numeroase standarde pentru protecția persoanelor în teritoriile ocupate, în general, cât și în special detenția pentru fapte penale, precum și un regim detaliat pentru internați. Singura derogare este admisă numai cu privire la drepturile de comunicare ale spionilor sau sabotorilor. Protocolul Adițional I⁹ oferă standarde minime de tratament pentru toate persoanele, indiferent dacă sunt reținute sau nu și care nu se califică fie ca prizonieri de război sau de persoane protejate. Articolul 75 este, în general, considerat ca reflectând drept internațional cutumiar. De asemenea, asigură o protecție deosebită a persoanelor reținute pentru acțiuni legate de conflictul armat. Femeilor și copiilor le sunt oferite măsuri speciale de protecție. Puterile protectoare, sau în practică a CICR, le sunt permise vizita atât a prizonierilor de război și deținuților civili, având acces la toate spațiile și fără martori. Aceste vizite pot fi interzise numai din motive imperative de necesitate militară și atunci doar ca o măsură excepțională și temporară.

clar că forțele multinaționale pot lua măsuri de reținere atunci când este necesar "pentru măsuri imperative de securitate", http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions04.html.

⁹ *Primul Protocol adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate internaționale adoptat la Geneva la 10.07.1977.*

Conflictul armat non-internațional: articolul 3 comun prevede standardele minime de tratament pentru toate persoanele care nu iau sau nu mai iau parte la ostilități, inclusiv "combatanți", și deținuții pentru motive de securitate sau penale. Protocolul Adițional II oferă atât prevederi generale de protecție, cât și un anumit (dar mai puțin detaliat) regim de protecție pentru persoanele ale căror libertate a fost limitată pentru motive legate de conflictul armat. Copiii beneficiază de protecție specială. CICR își poate oferi serviciile sale cu privire la vizita deținuților, dar nu există nici o obligație pentru partea puterii deținătoare.

Situații de conflict armat scurt: reglementările privind drepturile omului prevăd norme generale de tratament, precum și în unele cazuri, un tratament specific, pentru persoanele private de libertate.

Provocări juridice: atât prizonierii de război, cât și deținuții civili, în teritoriile ocupate sunt îndreptățiți la un standard mai înalt și mai detaliat a regimului de tratament decât alți deținuți, fie că sunt deținuți pentru motive penale sau deținuți pentru alte situații decât acele legate de conflicte armate internaționale calificate. Statele care sunt parte la Protocolul Adițional I trebuie să acorde statutul de prizonier de război într-o gamă mai largă de situații (în special pentru insurgenți) decât cele care sunt parte doar la Convenții, deoarece protocolul elimină condiția de a purta un însemn fix de recunoscut de la distanță și atenuează condiția de a purta armele la vedere. Acest lucru duce la crearea pe orizontală a unor standarde dificile deoarece statele contribuatoare cu trupe pot avea obligații diferite. Ca o chestiune politică, statele contribuatoare cu trupe pot dori să ia în considerare acordarea unui statut analog prizonierilor de război în conflictele de tip "non-internațional". Motivul istoric pentru neacordarea statutului de prizonier de război în conflictul armat non-internațional, suveranitatea asupra teritoriului național, nu există în astfel de situații. Buletinul Secretarului General al ONU din 1999 prevede că "Fără a aduce atingere statutului lor juridic, [deținuți, membri ai forțelor armate și a alte persoane care nu mai iau parte la operațiunile militare din motive de detenție] trebuie să fie tratate în conformitate cu dispozițiile relevante din cea de-a treia Convenția de la Geneva din 1949, astfel cum pot fi aplicabile, mutatis mutandis, ..." (Secțiunea 8).

Standardele de tratament pentru deținuți în conflictele armate non-internaționale sunt mai dezvoltate pentru statele care sunt părți la Protocolul Adițional II. De fapt, aceste standarde sunt mai asemănătoare cu cele din CG IV. Cu toate acestea, datorită diferențelor de prag, protocolul nu se va aplica în toate conflictele armate non-internaționale, de exemplu, în cazul în care actorii non-statali nu controlează teritoriul

c) Transferul deținuților

Conflictul armat internațional: CG III prevede că prizonieri de război pot fi transferați unei înalte părți contractante și numai "după ce Puterea deținătoare s-a asigurat că Puterea în cauză e doritoare și în stare să aplice Convenția" (art. 12). În situații de ocupație, CG IV interzice transferurile în afara teritoriului ocupat (art. 49).

Conflictul armat non-internațional: atât articolul 3 comun, cât și Protocolul Adițional II tac în ceea ce privește transferurile, deși aceasta instrument din urmă prevede că civilii nu pot fi obligați să părăsească teritoriul lor din motive legate de conflict.

Situații de conflict armat scurt: în conformitate cu principiul nereturnării, reglementările privind drepturile omului interzic transferul de persoane din jurisdicția unui stat în jurisdicția altuia, atunci când sunt motive să se creadă că vor fi supuse torturii, precum și unor eventuale tratamente crude, inumane sau degradante

Provocări juridice: abordările diferite descrise în drept subliniază importanța instituirii unei soluții orizontale privind gestionarea problematicii deținuților. Întrebarea referitoare la cum își îndeplinesc obligațiile internaționale statele contribuatoare cu trupe, atunci când transferă deținuții autorităților locale sau altor state contribuatoare cu trupe, este esențială și ar putea avea un impact în ceea ce privește tipurile de operații în care statele contribuatoare cu trupe sunt capabile să se angajeze. La momentul de față se poate constata o creștere a preocupărilor politice referitoare la gestionarea problematicii deținuților și mai ales la aspectele cu privire la transferul către alte state.

În ceea ce privește problema transferului deținuților statului gazdă sau unei terțe părți, un transfer va implica în esență că Statul primitor își asumă responsabilitatea deținuților. Întrebarea este dacă un astfel de transfer, eliberează statul deținător de responsabilitatea în ceea ce privește deținuții și - dacă este cazul - în ce condiții. Felul în care operațiile militare sunt planificate la momentul actual, care de obicei implică mai multe state, implică de cele multe ori o partajare diferitelor misiuni specifice operației. În situațiile în care statul gazdă nu este în măsură să primească deținuți, unul din statele contribuatoare cu trupe ar putea să opera o facilitate de detenție, în timp ce alte state contribuatoare cu trupe sunt implicate rezolvarea altor sarcini. Prin urmare, aceasta din urmă state trebuie să transfere deținuții statelor contribuatoare cu trupe care operează facilitatea de detenție. În acest caz, există, de asemenea, posibilitatea unei divergențe între aceste state privind obligațiile internaționale. Și pentru statul care operează facilitatea de detenție apare problema referitoare la momentul în care statul gazdă va fi gata să primească acei deținuți.

Puncte de vedere diferite pot fi reținute în ceea ce privește standardele - legislației internaționale umanitare și / sau legislația privind drepturile omului - care ar trebui să se aplice în situația de transfer. Un stat își poate menține responsabilitatea în conformitate cu obligațiile sale internaționale, atunci când transferă un deținut fie statului gazdă sau fie unui stat terț care nu are aceleași obligații. Acest lucru ar putea într-o oarecare măsură să implice o obligație pentru puterea care efectuează transferul de a monitoriza un deținut transferat, indiferent de efectuarea unei alte monitorizări de către CICR.

După cum s-a menționat mai sus, prevederile relevante ale dreptului umanitar internațional stipulează doar pentru statul care efectuează transferul obligația verificării și responsabilității continui pentru prizonierul de război transferat. Se poate argumenta ca o problemă politică, că trebuie să se țină seama de faptul că principiile privind transferul din Convențiile de la Geneva (CG III, art. 12 și CG IV, art. 45), sunt mai generale. Totuși, chiar și în cazul prizonierilor de război, există obligația continuă a statului care transferă de a notifica Puterea protectoare sau CICR. Când forțele militare ale statelor contribuatoare cu trupe acționează în sprijinul guvernelor care au nevoie de ajutor pentru a stabili țările lor, statul gazdă - deși ar dori - ar

putea să nu fie în stare să-și îndeplinească toate obligațiile sale internaționale. În plus, obligațiile internaționale ale statului gazdă pot să difere de cele ale statelor contribuatoare cu trupe. Într-o astfel de situație, un stat contributor cu trupe, riscă încălcarea obligațiilor sale internaționale, de exemplu, principiul nereturnării, atunci când transferă un deținut statului gazdă. Se poate, de asemenea, argumenta că reglementările privind drepturile omului se aplică în situația de transfer. Este posibil să fie o "zonă gri" în ceea ce privește legea aplicabilă și, prin urmare, este important pentru a aborda aceste puncte de vedere diferite într-o situație de transfer. Acordurile bilaterale ale unor state contribuatoare cu trupe în Afganistan conțin unele măsuri de protecție, care pot fi de ajutor pentru îndeplinirea obligațiilor internaționale. De asemenea, au scopul de a îmbunătăți capacitatea de detenție pentru activitățile legate ale statului gazdă.

d) Dreptul de a contesta/ revizuirea detenției

Conflictul armat internațional: dacă nu există nici o îndoială cu privire la statutul unei persoane care a comis un act beligeranță, aceasta va fi tratată ca prizonier de război, până când un astfel de statut este determinat de către un tribunal competent (CG III, articolul 5). Cu toate acestea prizonierii de război nu au dreptul contesta sau de a solicita revizuirea detenției în temeiul dreptului internațional umanitar. Există, cu toate acestea, un sprijin limitat în ceea ce privește propunerea ca prizonierii de război să aibă acces la revizuirea întemeiată pe normele referitoare la drepturile omului. Deținuții împotriva cărora s-au dispus măsuri de securitate în baza CG IV articolul 78 au dreptul de a contesta și, în cazul în care contestația le-a fost refuzată, de dreptul la revizuire periodică, dacă este posibil, la fiecare șase luni, de către un organism competent.

Există, de asemenea, un sprijin limitat pentru propunerea că standardele legislației privind drepturile omului impun revizuirii mai frecvente. Mai mult decât atât, comentariu la CG IV (articolul 43 coroborat cu articolul 78) sugerează că revizuirea trebuie să fie independentă și imparțială. În afară contextului prizonierilor de război, detenția în masa nu este permisă, iar deciziile trebuie să se facă pe baze individuale. ICTY, în cazul Mucic a statuat că nici simpatizarea unei părți la un conflict, nici de faptul că este un bărbat de vârstă care îl face apt pentru activități militare nu poate fi considerat motiv pentru internare. Infractorii au dreptul la un proces cât mai rapid posibil, dar nu și dreptul de a contesta conform dreptului internațional umanitar. Potrivit Protocolul Adițional I, persoanele neprotejate deținute în scopuri nepenale nu au dreptul de a contesta sau de a solicita revizuirea, dar acestea trebuie să fie eliberate fără întârziere, de îndată ce circumstanțele au încetat. Standardele impuse de normele privind drepturile omului se pot aplica din nou.

Conflictul armat non-internațional: atât articolul 3 comun, cât și Protocolul Adițional II tac în ceea ce privește dreptul de a contesta/ revizuii detenția.

Situații de conflict armat scurt: normele internaționale privind drepturile omului prevăd că orice persoane reținută pentru fapte penale sau în alte scopuri au dreptul de habeas corpus, aceasta însemnând că au dreptul de a urma o procedură în

fața unei instanțe pentru a se stabili, fără întârziere, legalitatea detenției sau eliberarea în cazul în care reținerea este ilegală.

Provocări juridice: clasificarea conflictului, statutul unei persoane și răspunsul la întrebarea dacă detenția a fost legată de un conflict armat vor afecta modul în care dreptul internațional umanitar acordă dreptul de a contesta și solicita revizuirea detenției. Dacă legislația privind drepturile omului se aplică dreptului de a contesta detenția ca lege specială într-un conflict armat non-internațional, atunci sfera dreptului poate fi mai extinsă decât în cazul conflictului armat internațional. Prin urmare, "non-internaționalizarea" poate conduce la creșterea obligațiilor statelor contribuatoare cu trupe.

Concluzie

Aceste dificultăți de ordin juridic duc la incertitudini, care ar putea determina restricții privind desfășurarea unei operații multinaționale. Mai poate fi susținut că aceste incertitudini arată că două regimuri juridice existente - dreptul internațional umanitar și normele internaționale privind drepturile omului - sunt insuficiente pentru a face față noilor situații. În unele situații ar putea fi o lipsă de norme relevante, iar în alte situații de ambele sisteme pot fi aplicabile. Pe de altă parte se mai poate susține că și cadrul existent este adecvat, dacă este corect aplicat.

Indiferent de diferitele obligații ale statelor existente în temeiul dreptului internațional, este evident că din punct de vedere juridic, politic și practic, este nevoie de unele măsuri minime de protecție a deținuților, pentru a se asigura tratament uman, din momentul în care militar "pune mâna" pe o persoană. Presupunând că nu toate normele privind drepturile omului sau umanitare se aplică de la acel moment, se pune întrebarea care drepturi elementare ar trebui respectate.

Este important ca încă din stadiul incipient într-o situație de detenție să se stabilească statutul unei persoane reținute - prizonier de război, civil, suspect de comitere a unei infracțiuni, etc. Totodată este și mai importantă asigurarea unui minim protecție a deținuților, indiferent de statutul individual și de circumstanțele de detenție. O provocare majoră este de a afla cum să facă acest lucru, fără a compromite nivelurile existente de protecție.

Întrebarea privind responsabilitățile organizațiilor internaționale ar trebui, de asemenea, incluse în discuții. Atunci când o operație este realizată de ONU sau de către o organizație regională sub un mandat ONU, ar putea fi susținut că ONU sau acea organizație regională ar trebui să aibă responsabilitatea generală pentru detenție. În acest sens ar trebui să se ia notă de decizia Curții Europene a Drepturilor Omului, din 31 mai 2007, în cazurile nr. 71412/01 (Behrami și Behrami v. Franța) și nr. 78166/01 (Samarati v. Franța, Germania și Norvegia) referitoare la activitățile celor trei state participante la KFOR. Curtea a declarat inadmisibile cererile în care, de exemplu, se argumentează că "Întrucât operațiile stabilite prin Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU în condițiile Capitolului VII al Cartei ONU sunt fundamentale pentru misiunea ONU de asigurare a păcii și securității internaționale și având în vedere faptul că acestea se bazează pentru eficiența acestora pe sprijin din partea statelor membre, Convenția [Europeană cu privire la drepturile Omului] nu poate fi interpretată într-o manieră în care actele sau omisiunile părților contractante, care

sunt reglementate de Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU și apar înainte sau în cursul unor astfel de misiuni, ar face obiectul controlului Curții. " Pentru mai multe motive de fond, Tribunalul a decis, de asemenea, că actele comise de trupe statelor contribuatoare care operează în cadrul unui lanț de comandă unificat care îndeplinesc un mandat stabilit prin Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU în condițiile Capitolului VII al Cartei ONU vor fi atribuite ONU. Această constatare ar putea avea o gamă largă de implicații, nu numai pentru drepturile omului, dar și dreptul internațional umanitar.

IMPLICAȚII ALE EVOLUȚIEI MEDIULUI DE SECURITATE ASUPRA MODULUI DE ORGANIZARE A STRUCTURII DE FORȚE

Gheorghe DIMA *

At the beginning of the millennium, the world has entered a new phase of development, marked by the coexistence and confrontation of major positive trends with others that entails risks and threats.

This period was characterized by a number of notable developments of the international security environment which, in conjunction with globalization, have highlighted the increased vulnerability of democratic societies, resulting in the course of action need to strengthen regional and global security.

The army is the specialized instrument which responds to threats by the State relating to the sovereignty, independence, territorial integrity and its national unity. In addition, it is meant to be a guarantor of constitutional democracy in the country.

Under the influence of changes in the security environment, new forms of expression of specific risks and threats, the Army force structure transformation of Romania, is a natural process, allowing the organization and preparing forces for national defense or collective participation, improving capacity for full range of multinational crisis management operations, combating terrorism and meeting other tasks assigned to it.

Armata este instrumentul specializat prin care statul răspunde la amenințările ce privesc suveranitatea, independența, integritatea teritorială și unitatea sa națională. În plus, ea are menirea de a fi un garant al democrației constituționale din țară.

În prezent, la aceste misiuni, ce se referă la ceea ce se numește „apărare individuală”, se adaugă cele de apărare colectivă, ce derivă din statutul României de membru al Alianței nord-atlantice. Desigur, între apărarea individuală (națională) și apărarea colectivă există o strânsă legătură și o interdependență crescută. Calitatea și cantitatea efectivelor militare profesionale, nivelul ridicat al dotării cu tehnică de luptă al armatei, capacitatea economiei de a asigura resursele necesare și suficiente apărării, resursele demografice etc. reprezintă factori decisivi în ceea ce privește răspunsul prompt și optim la orice provocare și amenințare la adresa securității naționale și colective.

Cerința de a face față tuturor amenințărilor din mediul de securitate precum și natura responsabilităților constituționale ce-i revin, presupun ca Armata României să-și dezvolte capacități care să-i permită să desfășoare operații pe teritoriul național, în aria de responsabilitate a NATO precum și într-un mediu strategic mai extins, influențat permanent de factori care impun schimbarea.

În cazurile în care interesele naționale ale României sunt amenințate sau securitatea statelor aliate este afectată armata trebuie să fie pregătită să acționeze atât împotriva amenințărilor convenționale cât și a celor asimetrice, independent sau în cadrul Alianței.

* Locotenent-colonel, Direcția Structuri și Planificarea Înzestrării

În acest context, procesul de transformare a Armatei României reprezintă o necesitate firească. Acesta permite lărgirea gamei de obiective și procese pentru a include structurarea și pregătirea forțelor pentru participarea la apărarea colectivă, îmbunătățirea capacităților pentru întreaga gamă de operații de management al crizelor și a celor pentru operații multinaționale de combatere a terorismului.

Obiectivul fundamental al transformării constă în asigurarea capacității necesare Armatei României de a promova și proteja interesele naționale în fața riscurilor și amenințărilor curente, aflate în dezvoltare și a celor viitoare, îndeplinirea angajamentelor în planul securității și apărării, asumate de țara noastră în cadrul NATO și UE, precum și față de alte organisme internaționale¹.

1. Elemente definitorii ale mediului de securitate. Structura și indicatorii de stare ai acestuia

Mediul de securitate este sistemul condițiilor favorabile, interne și internaționale, sociale, economice, militare, diplomatice, politice, ecologice, informaționale și culturale în care ființează și activează orice comunitate umană. El reprezintă spațiul (locul) în care se manifestă starea de securitate/insecuritate, atât la nivel individual, grupal, statal, zonal, regional, cât și global. Datorită structurii sale complexe și dependenței evoluției sale de o multitudine de factori aleatori, mediul de securitate se poate evalua numai în termeni probabilistici. Ca atare, nu se pot face afirmații certe asupra evoluției uneia sau alteia din componentele sale, ori a întregului. Prin urmare, aprecierea sa, respectiv a stării actuale și a celei viitoare presupune, pe de o parte, descrierea și analiza fiecărei componente și, pe de altă parte, elaborarea unor criterii de evaluare atât a fiecărei părți cât și a întregului.

Structural, mediul de securitate este alcătuit din următoarele componente: economică; militară; socială; politică; culturală; informațională; diplomatică; ecologică.

Fiecare componentă în parte are o existență proprie și o evoluție puternic dependentă de schimbările propuse în celelalte elemente constitutive.

Totuși, într-un fel, mediul de securitate, în final, este rezultatul interacțiunii elementelor sale structurale. Este posibil ca, la un moment dat, o componentă sau mai multe să fie dominante, în raport cu celelalte, ca influență, direcție și sens. Acesta sau acestea vor indica starea actuală și tendința de evoluție a mediului de securitate.

Mediul de securitate se poate afla în una din următoarele stări: starea de normalitate (disfuncționalitățile majore lipsesc din toate componentele, iar cele minore se află sub controlul eficace al factorilor responsabili); starea critică (există unele disfuncționalități minore în unele componente ale mediului de securitate, dar sunt ținute sub control de cei responsabili); starea de criză (majoritatea sau toate componentele mediului de securitate prezintă disfuncționalități majore și/sau minore ce au scăpat de sub controlul factorilor responsabili)².

¹ Strategia de transformare a Armatei României, București, 2007, p.6.

² Gl.bg.dr. Traian Pigui, Impactul vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor economice asupra mediului național de securitate, Colocviu strategic nr. 8 (XX), iunie 2004.

În funcție de aria de referință, mediul de securitate poate fi global, continental, regional, zonal, național sau, mai restrâns, distingem: mediul internațional de securitate sau mediul intern de securitate.

Mediul internațional de securitate subsumează mediile continental, regional, zonal, național de securitate. Mediul intern de securitate se referă la mediul de securitate al unui stat.

Starea de normalitate a mediului de securitate este caracteristică situației când este asigurată securitatea națională.

Asigurarea securității naționale este condiția fundamentală a existenței națiunii și a statului român; ea are ca domeniu de referință valorile, interesele și obiectivele naționale. Securitatea națională este un drept imprescriptibil care derivă din suveranitatea deplină a poporului, se fundamentează pe ordinea constituțională și se desfășoară în contextul construcției europene, cooperării euroatlantice și al evoluțiilor globale³.

Securitatea reprezintă un ideal spre care tind fiecare persoană, comunitate umană, stat național sau uniuni de state. Aceasta pentru că securitatea este acea stare care permite dezvoltarea liberă, neîngrădită și relativ certă atât a persoanei, cât și a grupurilor umane mari (state, uniuni de state etc.).

Securitatea națională, ca stare prielnică dezvoltării, atât a persoanei, cât și a oricărei comunități umane, este semnificativ influențată de o serie de amenințări, atât de natură economică, informațională, ideologică, demografică, culturală etc., cât și de tensiunile și conflictele etnice, religioase etc. specifice unor zone de instabilitate.

Mediul de securitate este complex, plin de contradicții și într-o perpetuă schimbare, sub acțiunea convergentă a unui set de factori economici, militari, sociali, politici etc. Într-un asemenea mediu geopolitic și geostrategic România trebuie să acționeze consecvent pentru dezvoltarea sa, sub toate aspectele, dar și să participe la gestionarea crizelor din regiune și lume, în calitate sa de stat membru al Alianței nord-atlantice și al Uniunii Europene.

Toate aceste fenomene și procese politico-sociale, economice, militare, precum și conflictele asimetrice și-au pus amprenta pe starea și tendințele de evoluție ale mediului de securitate național, regional și mondial.

2. Principalele repere ale evoluției mediului de securitate pe termen mediu și lung

Mediul de securitate internațional se află într-o rapidă schimbare. Unele schimbări sunt lineare și previzibile, fie că decurg din evoluția obiectivă a mediului de securitate, fie că sunt rezultatul unor strategii și programe. Altele au caracter surprinzător, seismic sau de discontinuitate strategică și sunt însoțite de o doză de incertitudine semnificativă ca natură, amploare și durată.

Proliferarea noilor riscuri și amenințări amplifică aspectele de insecuritate ale mediului global, astfel că, în perspectiva următorilor 10-15 ani, ordinea mondială va arăta sensibil diferit, în condițiile în care noua dinamică a relațiilor internaționale favorizează eforturile comunității euroatlantice care vizează construcția unui nou

³ Strategia de securitate națională a României, București, 2007, p. 7.

echilibru internațional, capabil să asigure expansiunea și consolidarea libertății și democrației.

Mediul de securitate este caracterizat, în principal, de următoarele tendințe evolutive: accelerarea proceselor de globalizare și de integrare regională, concomitent cu persistența unor acțiuni având ca finalitate fragmentarea statală; convergența rezonabilă a eforturilor consacrate structurării unei noi arhitecturi de securitate, stabile și predictibile, însoțită de accentuarea tendințelor anarhice în unele regiuni; revigorarea eforturilor statelor vizând prezervarea influenței lor în dinamica relațiilor internaționale, în paralel cu multiplicarea formelor și creșterea ponderii intervenției actorilor nestatali în evoluția acestor relații.

În această lume complexă, dinamică și conflictuală, confruntarea principală are loc între valori, credințe și percepții fundamentale diferite, între democrație și totalitarism, și este determinată de agresiunea majoră a terorismului internațional, de sorginte extremist-religioasă, structurat în rețele transnaționale, împotriva statelor democratice și a forțelor politice raționale din statele angajate în procesul democratizării.

Tendințele majore ce guvernează evoluțiile globale în epoca postbipolară generează noi riscuri și provocări la adresa valorilor și intereselor naționale și comune, creează îngrijorări justificate, dar oferă și reale oportunități.

Globalizarea reprezintă principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, atât în ceea ce privește geneza noilor riscuri și amenințări, cât și al apariției diferitelor oportunități. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost și nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale.

Astfel, spațiul circumscris zonei în care se materializează interesul României tinde să depășească foarte mult conținutul și sfera de cuprindere a factorului geografic și să includă toate acele arii care poartă în ele o miză economică, politică, militară sau chiar ideologică a căror evoluție poate afecta promovarea, protecția și apărarea valorilor și a intereselor naționale.

Apreciem că evoluția mediului de securitate va fi caracterizată, în principal, de următoarele tendințe majore: accelerarea procesului de globalizare; creșterea numărului actorilor globali; creșterea nevoilor de energie, apă și hrană; dezvoltarea economică și tehnologică diferențiată; schimbarea situației demografice și, nu în ultimul rând, corelarea dezvoltării proceselor militare și de securitate cu problemele de mediu.

- ***Accelerarea procesului de globalizare*** reprezintă, conform opiniei agreeate la nivelul majorității țărilor dezvoltate una din mizele majore pentru asigurarea progresului umanității. Aceeași opinie este împărtășită și de o mare parte a țărilor în curs de dezvoltare. La celălalt pol se situează criticii globalizării care văd în aceasta imaginea inechității dintre bogați și săraci. Ei susțin că, la nivel global, creșterea resentimentelor și a violenței este un rezultat direct al globalizării.

Continuarea acestui proces poate duce la creșterea nivelului de viață la nivel planetar în general și la nivelul țărilor sărace în mod special. Probleme serioase au apărut, în mod aproape invariabil, acolo unde sistemele politice și economice nu au reușit să îndeplinească așteptările populației. Un eșec al globalizării ar putea să

genereze și un eșec al îndeplinirii obiectivelor economice propuse. În condițiile în care chiar și cele mai sărace țări au acces la imagini și descrieri ale lumii dezvoltate există pericolul ca acestea să se revolte pentru o mai „corectă” împărțire a bogățiilor și resurselor.

Trebuie să admitem, de asemenea, că unele țări vor rămâne în afara procesului datorită „neșansei” dispunerii geografice, culturale sau altor cauze. Multe din aceste națiuni vor fi state slabe sau eșuate și vor cere aranjamente internaționale pentru nouă împărțire a resurselor economice, diplomatice și militare pentru a institui și susține stabilitatea.

Interdependența și interacțiunea tot mai dezvoltate în plan economic determină o strânsă evoluție, cu același sens, în planul securității, fenomen ce ar trebui să aducă implicit stabilitate în planul relațiilor internaționale. Legătura dintre pace, prosperitate și democrație este percepută de majoritatea analiștilor ca fiind pozitivă, cu efecte benefice pentru toate categoriile de țări și, în interiorul acestora, pentru toate categoriile de cetățeni. Ca urmare, ar trebui să genereze evoluții pozitive și în planul stabilității globale, zonale și regionale, precum și al celei interne, pe măsura evoluției democrației și prosperității.

Trebuie avute în vedere și noile vulnerabilități dobândite de societățile dezvoltate și democratice, bazate pe sisteme electronice sofisticate, folosite aproape în toate domeniile de activitate socială, inclusiv în cel al securității și apărării naționale, expuse unor riscuri noi, de natură modernă. Devine tot mai clar faptul că atât pentru statele democratice, cu societăți deschise, cât și pentru cele cu regimuri autoritare, tehnologiile informaționale și de comunicații fac aproape imposibilă - și acest lucru se va amplifica - intervenția sau controlul centralizat al statului asupra indivizilor ori grupurilor de diferite naturi, inclusiv etnice ori religioase.

Un alt efect al globalizării se referă la mutațiile ce pot surveni în planul identității naționale ori de grup, datorate în principal standardizării și omogenizării valorilor și normelor culturale, științifice și de orice altă natură. Beneficiul economic, ca rezultat al globalizării, este asociat cu pierderea unei cote de suveranitate, proces determinat de interdependența tot mai accentuată, în plan economic și tehnologic, în detrimentul autorității și abilității statelor de a-și controla propriile mișcări, în plan intern și extern.

- ***Creșterea numărului actorilor globali din mediul de securitate*** este previzibilă în prezent, având în vedere acțiunile concrete desfășurate în plan mondial de unele țări cu potențial economic și militar apreciabil.

Se poate aprecia că lista actorilor globali de securitate va fi completată, pe lângă SUA și Federația Rusă cu Uniunea Europeană, Japonia, China, India precum și alte țări care în prezent trădează dorințe tipice actorilor globali.

Conform opiniilor exprimate de unii specialiști ai Institutului SUA pentru Studii de Politică Externă la nivel regional, este previzibilă cristalizarea a patru triunghiuri strategice: Europa, cu actorii Uniunea Europeană, SUA și Rusia; Orientul Mijlociu, cu actorii Rusia, Iran și SUA; Asia, cu actorii SUA, Japonia și China; Eurasia, cu actorii Rusia, China și India.

În ceea ce privește principalii actori globali, putem constata că există posibilitatea ca SUA să joace, în continuare, un rol de maximă importanță la nivel

global, fiind prezentă în trei din cele patru triunghiuri strategice, că Rusia ar putea continua implicarea, atât în soarta Europei, cât și în cea a Asiei și Orientului Mijlociu, iar China ar putea juca un rol tot mai important la nivel regional și global. Concomitent, sesizăm ca foarte posibilă afirmarea la nivel global a Indiei și Iranului.

O tendință importantă o va constitui și creșterea importanței actorilor de securitate nonstatali, aceasta putând fi intuită chiar din ultimul deceniu al mileniului doi, când aceștia au apărut și au executat acțiuni care au afectat interesele altor actori atât în plan internațional, cât și intern. În acest sens, putem remarca unele aspecte, astfel: organizații internaționale sau grupuri constituite pe diverse problematici ori domenii au jucat și, probabil, vor continua să joace un rol important în evoluția lumii, provocând schimbarea cursului unor procese, cum este cazul mediului înconjurător sau al folosirii armelor sofisticate (nucleare, bacteriologice etc.), afectând valorile internaționale sau naționale; altele au acționat pentru rezolvarea, cu armele specifice terorismului, a unor interese particulare, determinând apariția unor fenomene globale ca migrația clandestină a unor mase importante de oameni, traficul de armament, produse strategice ori droguri; aceste fenomene vor putea influența într-o măsură tot mai mare deciziile organismelor internaționale ori ale guvernelor naționale și vor putea determina schimbări esențiale ale fenomenului militar în sine, ale naturii și configurației arhitecturii de securitate la nivel global și regional, precum și apariția unor noi forme de acțiune pentru contracararea evoluției negative a acestor actori.

- **Creșterea nevoilor de energie, apă și hrană** și asigurarea acestora în cantități suficiente vor constitui, și ele, posibile elemente de dispută. Creșterea populației globului, lipsa hranei, a terenului arabil, accentuată de deșertificare și lipsa apei, mărirea cererii de energie în condițiile epuizării resurselor clasice pot fi tot atâtea cauze care pot conduce la situații grave de criza, haos, colaps sau incapacitate a unor guverne de a gestiona situațiile create și vor trebui avute în vedere pentru a fi soluționate.

- **Dezvoltarea economică și tehnologică diferențiată** reprezintă un factor important care determină evoluția la nivel global.

Chiar dacă la această dată criza mai afectează economiile lumii pe termen mediu și lung specialiștii prevăd o redresare a acestora și reluarea trendului ascendent.

Dacă la această dată pot fi enumerate ca țări cu o populație de peste 100 milioane de locuitori și un PIB de cel puțin 100 miliarde de dolari S.U.A., China, Rusia, India, Indonezia, Brazilia și Mexic în următorii 20-25 ani alte state ca Bangladesh, Nigeria, Pakistan, Filipine și Vietnam se vor alătura, probabil, acestui grup. Deci vor fi 11-12 state a căror populație și putere economică le vor permite să-și constituie forțe armate cu capacități semnificative de a-și proiecta forța cel puțin în regiunea în care se găsesc⁴.

Creșterea accelerată a populației va necesita, pentru tânăra generație, înființarea de noi locuri de muncă. Dacă dezvoltarea economică va asigura numărul de locuri de muncă necesare va permite reducerea tensiunilor internaționale și

⁴ The Joint Operating Environment 2008, Challenges and implications for the Future Joint Force, United States Joint Forces Command, <https://us.jfcom.mil/sites/J5/J59/default.aspx>, p. 14.

tulburările sociale inerente. Istoria a demonstrat că așteptările neîmplinite au constituit o forță care a condus politici, a generat războaie sau a amenințat pacea.

Chiar și cele mai optimiste scenarii prevăd că o serie de state vor rămâne, economic, în urmă. Multe din acestea vor fi în Africa sub-sahariană și Orientul Mijlociu. O economie slab dezvoltată, decăzută este prevestitoare de colaps social și anarhie sau dictaturi nemiloase. Deși nu este de dorit, este posibil ca la decizia comunității internaționale să se impună intervenția într-o asemenea situație, ceea ce va însemna pierderi de vieți omenești de ambele părți precum și cheltuieli uriașe.

Proliferarea tehnologiilor, care se referă la relația tot mai strânsă dintre explozia tehnologiilor erei informaționale și proliferarea acestora pentru crearea unor capacități cu relevanță militară, se va circumscrie tendințelor de evoluție a mediului de securitate global. Chiar la sfârșitul secolului XX, activitățile militare, mai mult sau mai puțin pașnice, au avut la bază aparatură și echipamente cu înaltă tehnologie care au schimbat, uneori în mod semnificativ, esența acțiunilor militare, tehnicile și procedurile folosite.

- **Schimbarea situației demografice** la nivel global reprezintă o consecință previzibilă a analizelor efectuate la nivel de state sau regiuni.

În medie populația lumii crește anual cu 60 milioane și va atinge 8 miliarde în 20-25 ani. Aproximativ 95% din această creștere va avea loc în țările în curs de dezvoltare. Acolo combinația dintre situația demografică și economie creează condiții favorabile pentru creșterea populației dar face, totodată, dificilă realizarea obiectivelor economice propuse. Performanța economiei globale va fi cheia atât pentru stoparea cât și pentru izbucnirea mișcărilor violente pe baze economice sau sociale.

Lumea dezvoltată se confruntă cu un fenomen opus. În perioada următoare creșterea populației va încetini sau, în unele cazuri, va fi în declin. Deși se încearcă soluționarea situației aceasta va genera o acută problemă a îmbătrânirii populației.

Aceste tendințe fac ușor de estimat faptul că țările dezvoltate vor fi mult mai puțin dispuse să-și sacrifice tinerii în acțiuni militare, cu excepția unor situații extraordinare. Țările din regiuni ca Orientul Mijlociu și Africa sub-sahariană, unde numărul tinerilor va depăși 50% din populație vor avea mai puține rețineri în a se angaja în conflict.

- **Corelarea dezvoltării proceselor militare și de securitate cu problemele de mediu** poate determina apariția unor noi procedee și mijloace de luptă cu efecte foarte puțin sau deloc letale, care să ducă la atingerea scopurilor războiului ori conflictului fără afectarea ființei umane sau a condițiilor de viață, respectiv a mediului ambiant. În legătură cu această tendință, în prezent, se pot intui următoarele aspecte: considerațiile de mediu au constituit și vor constitui surse de conflict, având în vedere că mediul trebuie să asigure resursele vitale pentru existența omenirii; acest aspect va influența într-o măsură din ce în ce mai mare modalitățile de rezolvare a problemelor de securitate și va determina apariția altora noi, pentru care vor trebui identificate soluții care să nu genereze noi conflicte; în condițiile creșterii explozive a populației, într-o rată imposibil de imaginat cu un deceniu în urmă, va crește presiunea problemelor de mediu asupra celor de securitate; standardele de mediu pe care acțiunile și armamentele ce vor fi folosite în viitor trebuie să le respecte vor influența

în mare măsură parametrii acestora, în special în ceea ce privește deplasarea și amplasarea trupelor, instruirea acestora și modalitățile de folosire a materialelor și produselor specific militare.

Elementele menționate anterior au detaliat doar câteva din tendințele majore care vor influența, la nivel global, evoluția mediului de securitate pe termen mediu și lung. Acestea, fie că vor evolua conform previziunilor sau nu, se vor combina în diverse modalități și vor genera un mediu și situații specifice mult mai complexe care vor defini lumea și securitatea în viitor.

3. Implicații ale schimbărilor din mediul de securitate asupra domeniului militar.

Analiza evoluției mediului de securitate evidențiază următoarele implicații cu relevanță asupra domeniului militar:

- ***statele vor avea abordări foarte diferite în problema securității***; la un pol se vor situa cele care iau în calcul soluții ce accentuează prevenirea conflictului, cu strategii militare active și care vor acorda importanță subcomponentelor ofensive sau proactive. La celălalt pol se vor situa state ce se vor caracteriza printr-o combinație de stagnare economică, incapacitate de guvernare și violență. Construcții etice ca „război drept” sau „aversiune față de pierderile colaterale” nu vor avea sens. De aceea, multe state vor ignora legile internaționale ale conflictului armat. Achiziția materialului militar sau jaful este probabil să fie obiectivul predominant al operațiilor militare și ca rezultat vor asigura un adăpost sigur pentru elementele crimei organizate.

- ***în situația angajării unor acțiuni, acestea vor asigura*** îndeplinirea cerințelor specifice prevăzute în Constituție, a angajamentelor asumate de România față de NATO, Uniunea Europeană, precum și în cadrul inițiativelor regionale și coalițiilor și vor viza:

a) pentru asigurarea securității interne:

- asigurarea securității societale și a stării de legalitate,
- contracararea terorismului și a criminalității organizate,
- securitatea activităților financiar-bancare, a sistemelor informatice și a celor de comunicații,
- protecția împotriva dezastrelor și protecția mediului.

b) pentru asigurarea securității internaționale:

- promovarea democrației,
- lupta împotriva terorismului internațional și
- combaterea proliferării armelor de distrugere în masă.

- ***acțiunile viitoare vor trebui să se adreseze surselor de instabilitate aflate atât în aria de responsabilitate tradițională cât și în regiuni din afara acesteia și vor implica, alături de acțiunile cu caracter militar, și acțiuni nonmilitare;***

Una din direcțiile de transformare a fost lărgirea spațiului de acțiune al Alianței spre zone din ce în ce mai îndepărtate, acolo de unde riscurile se propagă. Alianța a început să se angajeze, gradual, în regiuni cu o structură neomogenă din punct de vedere al dezvoltării politico-economice și sociale. Alianța a trecut de la operațiuni cu caracter strict militar spre operațiuni de gestionare a crizelor, prevenirea conflictelor,

operațiuni în sprijinul păcii, răspuns la dezastre, urgențe civile, sprijin umanitar, asistență în domeniul construcției instituționale etc. Diversificarea riscurilor, extinderea ariei operațiunilor au imprimat o trecere de la soluționări bazate exclusiv pe mijloace militare spre cele cu componente socio-economice, acționând alături de organizații internaționale cu competențe specifice în aceste domenii. Alianța și-a dezvoltat, în acest fel, un rol în care caracteristica militară predominantă a fost complementată de elemente ne-militare, precum protecția unor infrastructuri civile, asistența oferită altor organisme internaționale în vederea sprijinirii activităților acestora în teatre de operații în care acționează concomitent etc.

- acțiunile/activitățile vor fi desfășurate independent sau în cooperare cu alte state membre ale Alianței sau instituțiilor de securitate/coaliiții în care România este parte;

Cooperarea în domeniul securității și apărării trebuie să dezvolte un echilibru între interesele naționale ale statelor participante.

În primul rând, aceasta cooperare trebuie să se caracterizeze prin flexibilitate și diversificarea instrumentelor de parteneriat.

În al doilea rând, se vor intensifica legaturile bilaterale, fie între NATO și o anumită țară parteneră fie între o țară aliată și una parteneră pentru atingerea obiectivelor comune ale parteneriatului, mai ușor de gestionat având în vedere specificitatea fiecărui partener.

În al treilea rând, gradul de intensitate al cooperării o să varieze, depinzând de obiectivele și interesele naționale ale fiecărui stat implicat.

În al patrulea rând, ariile de interes s-au multiplicat, gradul de complexitate al acțiunilor de cooperare crescând. Accentul va fi pus asupra: controlului armamentelor, dezarmare, neproliferare, apărarea anti-aeriană, cooperarea și gestionarea armamentelor, gestionarea spațiului aerian, controlul și protecția frontierelor, consultare, comandă și control, provocările societății moderne, planificarea urgențelor civile, gestionarea crizelor, controlul democratic al forțelor armate și al structurilor de apărare, economia apărării, educație, formare și reconversie militară, diplomatie publică, traficul de persoane, răspunsul la amenințarea terorismului, cooperare științifică.

- structura forțelor armate, la nivel global, va fi neuniformă, corespunzătoare unor "epoci" diferite;

În statele dezvoltate forțele armate vor fi mai mici în cea ce privește numărul de oameni implicați, dar vor folosi extensiv tehnologia. În majoritatea cazurilor, gama operațiilor vor fi de-a lungul spectrului care privește reducerea dezastrelor, asistența umanitară, construcția națiunii, menținerea păcii, contacte de cooperare în domeniul militar și altele asemănătoare.

Alte state vor dezvolta forțe armate hibride specifice atât erei industriale cât și celei informaționale prin dezvoltarea pe scară largă, cumpărarea sau achiziția prin alte mijloace a tehnologiei avansate. De exemplu, deși ele vor proiecta și construi structuri convenționale de infanterie, blindate și artilerie, de asemenea, vor dobândi un număr destul de mare de sisteme de arme anti-satelit, sisteme de apărare antiaeriene avansate, ca și rachete balistice sau de croazieră.

Forțele armate ale statelor „problemă”, în mare măsură, vor lua forma grupurilor înarmate, milițiilor, armatelor personale ale liderilor militari care au autoritate asupra unei zone și grupurilor teroriste. Terorismul va fi singura formă importantă de proiectare a puterii, disponibilă acestora.

- **structurile militare vor avea timpi de reacție din ce în ce mai scurți;** viitorul acțiunilor militare este deja schimbat, acestea vor fi caracterizate în principal de manevrabilitate, flexibilitate, o mare independență, violență și diversitate, iar formele de luptă clasice vor fi mai puțin folosite datorită angajării în luptă a structurilor specializate care vor acționa predominant manevrier, dinamic și decisiv. Acțiunile (reacțiile, intervențiile) se vor caracteriza în principal prin rapiditate și se vor duce de către forțele care au o superioritate tehnologică față de adversar.

- **luarea în considerare a intervenției unor actori nestatali care acționează pe baza unor principii proprii;**

Mediul de desfășurare a structurilor luptătoare, în care acestea ființează și acționează, este caracterizat de războaiele din cea de a patra generație 4GW; acestea sunt războaie extinse, care cuprind, practic, toate domeniile: politic, economic, social, cultural și militar. Forțele care se confruntă în cadrul războaielor de generația a patra și acțiunile acestora sunt asimetrice. De o parte se află puterile high-tech, care permit și cultivă conceptul Război bazat pe Rețea, ce presupune informație în timp real, arme "inteligente", rețele numerice reale și virtuale. De cealaltă parte se află, de regulă, actori transnaționali, grupări teroriste, religioase, etnice sau de interese, care folosesc orice mijloc pentru a-și atinge obiectivele, începând cu armele albe și continuând cu armamentul cel mai perfecționat, inclusiv cu mijloace nucleare, chimice, biologice și radiologice.

- **dezvoltarea sau achiziționarea armelor nucleare și a mijloacelor pentru folosirea lor** va constitui și pe viitor o amenințare pentru comunitatea internațională, venită din partea unor state care iau în calcul acest mod de abordare a relațiilor internaționale. În consecință, un obiectiv de înaltă prioritate va fi asigurarea apărării împotriva armelor nucleare sau a altor arme de distrugere în masă. Aceasta necesită ca împiedicarea extinderii nucleare să fie suplimentată de apărarea strategică comună împotriva armelor de distrugere în masă.

Componenta militară a acestui concept va trebui să participe la efortul multinațional pentru a dezvolta și a desfășura apărarea strategică în statele selectate. Capabilitățile de apărare trebuie să fie direcționate împotriva tuturor modalităților de livrare și distribuire a armelor de distrugere în masă.

- **unele state nu vor putea să mențină în serviciu activ suficiente forțe simetrice** pentru a lupta și a învinge în multiplele conflicte regionale majore datorită constrângerilor fiscale și altor presiuni sociale și politice cărora vor trebui să le facă față.

- **importanța informației va crește exponențial;**

Evitarea surprinderii în domeniul informațional va fi una din dominantele următorilor ani. Stăpânirea informației și diseminarea acesteia înseamnă putere reală. Operațiile și acțiunile militare întrunite vor impune perfecționarea forțelor și mijloacelor pentru culegerea, prelucrarea și utilizarea neîntreruptă a informațiilor,

precum și protejarea lor pentru a împiedica un eventual adversar să-și realizeze propriul flux informațional. Informația va avea un rol tot mai important ca element de multiplicare a puterii, permițând reducerea timpului necesar luării deciziilor optime și lovirii eficiente și decisive a adversarului.

Capabilitățile militare în domeniile dominării informaționale, informațiilor, protecției forței și războiului neletal vor favoriza coerența contribuției militare la contracararea actelor de dezvoltare a agresiunii. Aceste capabilități trebuie să fie asamblate în unități agile și versatile care pot fi rapid combinate/integrate și adaptate unele cu altele, și cu alte instrumente ale puterii naționale.

- desfășurarea acțiunilor se va face cu respectarea strictă a normelor de protecție a mediului sau vor implica acțiuni reparatorii complete;

Securitatea vizează nu numai toate nivelurile de organizare socială (de la individ, la grupuri umane de diferite dimensiuni și grade de instituționalizare și organizare: state și alianțe), ci și toate domeniile vieții sociale: politic, economic, social (inclusiv aspectele demografice, culturale, etnice, religioase etc.), militar și de mediu.

În momentul de față, când degradarea ecosistemelor Terrei are loc într-un ritm galopant din cauza activităților umane sau a accidentelor și hazardelor (naturale și antropogene), se va impune, pentru viitor, necesitatea respectării cu strictețe a normelor de mediu în desfășurarea acțiunilor militare.

- acțiunile din teatrele de operații vor fi completate de cele din mas-media și vor fi caracterizate de o permanentă monitorizare a desfășurării acestora;

Televiziuni de prestigiu, precum CNN sau BBC, își încep fiecare jurnal cu noutățile din războaiele lumii. Ziarele importante din New York, Paris, Londra sau Roma au, în fiecare zi, un loc rezervat pe prima pagină pentru ostilitățile în derulare. Atunci când orice informație poate deveni „breaking news“, când fiecare declarație poate să scoată mii de oameni în stradă oriunde pe Glob, imaginea conflictului nu se mai „joacă“ doar în tranșee, pe tancuri sau în avioanele de vânătoare. Războiul din teren este dublat și de războiul mediatic, în care fiecare parte se înarmează la fel de conștiincios ca și pentru lupta propriu-zisă.

4. Direcții de acțiune privind transformarea organizării structurii de forțe în concordanță cu noile caracteristici ale mediului de securitate.

Conform Constituției, Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii⁵.

Pentru îndeplinirea acestor misiuni, sub influența evoluțiilor din mediul de securitate, modul de organizare a structurii de forțe va trebui adaptat, iar principalele direcții vor fi enumerate în continuare.

⁵ Constituția României, *** Republicată, Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003.

- Implicațiile transformării structurii de forțe se referă la faptul că acestea trebuie să se integreze perfect într-un complex de lovire total. Noile tehnologii impun și permit schimbări în modul în care forțele se organizează pentru a lupta. Capabilitățile structurii de forțe trebuie să fie organizate pentru integrarea tuturor categoriilor de forțe din ce în ce mai mult la nivelurile inferioare. Integrarea forțelor luptătoare cu mijloace de lovire puternice este fundamentul pentru o evoluție adevărată în domeniul militar.

- Caracterul dinamic, manevrier și flexibil al acțiunilor militare impune reconsiderarea structurii comandamentelor și statelor majore, astfel ca acestea să poată acoperi întreaga gamă de misiuni și domenii de responsabilitate, începând cu managementul informației despre trupele proprii, adversar, teren și starea vremii, managementul resurselor și materialelor la dispoziție, precum și pentru rezolvarea problemelor de asigurare multilaterală a sprijinului logistic.

- Sistemele de conducere a forțelor vor trebui regândite și adaptate pentru a face față cerințelor operaționale moderne, pentru a putea constitui și conduce forțele destinate rezolvării unei situații de criză ori conflict armat, atât în ceea ce privește structura organelor de conducere, cât și în ce privește dotarea cu echipamente și materiale.

- Structura de forțe se transformă atunci când exploatează cu succes tehnologia nouă, noile concepte operaționale, noile structuri organizatorice precum și noile abordări cu privire la instrucție și conducere pentru a atinge o putere de luptă superioară din punct de vedere calitativ.

- Structura unităților, subunităților și formațiunilor va trebuie să asigure polyvalența acestora în îndeplinirea misiunilor dintr-un larg spectru de confruntare, de la acțiuni de menținere a păcii, umanitare ori de căutare salvare, de impunere a păcii până la contribuția la acțiunile antiteroriste, informaționale ori psihologice, care cer o specializare deosebită.

- Concomitent, structura acestora va trebui să fie modulară și flexibilă, cu posibilitatea de adaptare a componentelor acestora în funcție de natura misiunii și condițiile în care se desfășoară acțiunile, iar combinarea diferitelor componente ale eșaloanelor mai mici în subordonarea celor superioare să se facă rapid, fără schimbarea mijloacelor, documentelor și procedurilor de conducere și de acțiune.

- Vor trebui constituite unități și formațiuni multi-rol, cu o structură modulară și flexibilă, pentru a putea îndeplini o gamă cât mai largă de misiuni și a proiecta forța în funcție de specificul și dimensiunea crizei ori conflictului, realizând atât eficiența sporită cât și rapiditate în atingerea obiectivelor.

- Se impune dezvoltarea și achiziția echipamentului multi-rol proiectat în concordanță cu profilurile de misiuni multilaterale care reflectă gama potențială completă a operațiilor militare. Din punct de vedere fizic mai mici, dar mai versatile, reconfigurabile rapid, unităților militare capabile de misiuni multiple li se va solicita să asigure o combinație mai eficientă a capabilităților militare cu alte instrumente ale puterii naționale.

- Reorganizarea tactică pentru acțiunile militare întrunite și răspunsul rapid în situații de criză sau conflict impun construcția unor module specializate ale puterii de

luptă din mijloacele existente și încorporarea noilor tehnologii cu noile capacități în proces.

- Forțele armate trebuie să fie capabile să identifice și să angajeze forțele ostile răspândite și amestecate cu populațiile civile, în timp ce simultan acordă asistență acelor populații. Acele situații vor solicita o aplicare adaptată în concordanță cu nevoile individuale ale capacităților militare pe care numai forțele special instruite, echipate și organizate le poate produce.

- Un rol deosebit în realizarea noilor structuri militare îl va juca tehnica de luptă, sistemele de conducere și de logistică iar acestea, la rândul lor, vor trebui să fie interoperabile, flexibile și modulare, posibil de integrat în sisteme diferite ca destinație, compunere și misiuni, fără modificări esențiale la nivelul entității organizatorice de bază⁶.

- Se impune cu stringență perfecționarea caracteristicilor tactice și tehnice ale armamentelor clasice (tancuri, tunuri, rachete, avioane, elicoptere, nave de luptă etc.), modernizarea echipamentelor folosite și realizarea unor platforme de luptă complexe și eficiente, cu mare precizie de lovire și la distanțe tot mai mari, în orice mediu și condiții;

- Înzestrarea structurii de forțe trebuie făcută după o analiză extrem de elaborată asupra riscurilor viitoare și a misiunilor armatei în cadrul NATO, dar mai ales plecând de la datele oferite de conflictele din vestul Balcanilor, Afganistan și din Irak, precum și de la experiența căpătată în misiunile de menținere a păcii executate în diverse puncte pe glob.

- Forțele armate trebuie să fie capabile de lovituri precise, cu rază mare asupra țintelor cu valoare pentru adversar și considerate justificate de comunitatea statelor respective.

- Spațiul de luptă modern și noile concepții doctrinare de desfășurare a acțiunilor militare specifice erei informaționale solicită noi sisteme de comunicații digitale mobile, capabile să satisfacă cerințele de transfer informațional, în timp aproape real, între entitățile informative, de comandă și control și operaționale. Sistemele de comunicații digitale sunt tratate ca fiind, în același timp, componenta integratoare a sistemelor C4I, C4ISR etc.

- Protecția volumelor mari de informații necesare comenzii și controlului în spațiul de luptă specific războiului erei informaționale impune noi cerințe de proiectare, construire și utilizare a sistemelor de comunicații digitale și informatice, în scopul realizării securității acestora prin măsuri juridice, organizatorice, tehnice și logice care vizează menținerea autenticității, integrității și secretului datelor și informațiilor vehiculate.

- Capabilitățile militare în domeniile dominării informaționale, informațiilor, protecției forței și războiului neletal vor favoriza coerența contribuției militare la contracararea actelor de dezvoltare a agresiunii. Aceste capacități trebuie să fie asamblate în unități agile și versatile care pot fi rapid combinate /integrate și adaptate unele cu altele, și cu alte instrumente ale puterii naționale.

⁶ Mircea Mureșan, Reflecții despre fenomenul militar, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 38.

- Structura de forțe va necesita capacități care să-i permită detectarea și avertizarea atacului informațional asupra statului și populației. În plus, forțele armate trebuie să fie capabile să împiedice, să prevină și să respingă asemenea atacuri. De aceea, armata trebuie să aibă capacități de război informațional defensive pentru a apăra sistemele de informații-cheie ale statului de atacurile informaționale. Forțele armate, de asemenea, trebuie să aibă capacități de război informațional ofensive pentru a împiedica atacurile prin amenințarea cu represalii, și a duce războiul informațional rapid, dacă este necesar⁷.

- În mod caracteristic, structura de forțe a viitorului va necesita capacități de protecție individuale și la nivelul unității mai bune, acces aproape instantaneu și precis la sprijinul de luptă și sprijinul logistic, și informații în timp real despre disponerea și intențiile forțelor proprii, inamicului și necombatanților.

- Structura de forțe viitoare trebuie să fie mai agilă, mai puțin constrânsă din punct de vedere logistic și capabilă de a provoca o serie mai mare de efecte letale și neletale.

Acest lucru va necesita forțe care sunt în general la fel de capabile de a supraviețui ca unitățile de blindate și mecanizate actuale, la fel de agile strategic ca și unitățile ușoare sau aeropurtate, la fel de mobile tactic și operațional ca și unitățile de blindate, mecanizate și de asalt aerian, și capabile de a acționa întrunit în combinații variate pentru a produce efectele dorite.

- Multe dintre inovațiile tehnologice care trebuie să fie aplicate structurii de forțe a viitorului pot fi anticipate în mod evident. De exemplu, trupe de soldați moderni, vehicule de cercetare terestră și aeriană telecomandate, santinele robot, sisteme robotizate de detecție și avertizare a minelor, chimică, biologică și radiologică, capacități avansate de operații psihologice și management ale percepțiilor, conștientizarea situațională mărită, sprijin de foc precis, comunicații cu salt în frecvență instantanee, arme neletale dar incapacitante.

- Teroriștii înarmați cu arme de distrugere în masă, în viitor, pot fi cea mai mare amenințare la adresa securității naționale a statelor. De aceea, protecția împotriva atacului strategic, de asemenea, trebuie să includă apărări eficiente împotriva amenințării teroriste. Tehnologia poate face o asemenea apărare posibilă, dar ea va implica costuri semnificative și cooperare internațională. Eliminarea teroriștilor dotați cu arme de distrugere în masă va fi un obiectiv de securitate națională de înaltă prioritate.

- În ceea ce privește Operațiile Multinaționale, principalele puteri militare europene membre ale NATO au început proiectarea forțelor într-un mod similar cu abordarea americană a grupului de luptă. Forțele terestre britanice și franceze se orientează spre grupuri de luptă de mărimea unei brigăzi cu 5.000 de militari. Doctrina forțelor terestre germane contemporane organizează lupta armată tot în jurul unui grup de luptă de mărimea unei brigăzi cu 5.000 de militari. O structură bazată pe grupul de luptă poate deveni un model pentru doctrina, organizarea și comunicațiile comune ale structurilor alianței.

⁷ Lt.col. Ionel Irimia, *Influența conceptelor de securitate asupra construcției structurilor militare*, Buletinul Universității Naționale de Apărare "Carol I", Nr. 1/2008, p. 280.

- Tehnologiile și conceptele organizaționale inovatoare trebuie să fie aplicate structurii de forțe pentru a-i mări puterea de luptă, la riscuri și costuri reduse, pentru a împiedica și înfrânge adversarii viitorului care nu vor respecta regulile civilizate și care vor merge către orice extremă pentru a obține victoria.

- Transformarea structurii de forțe trebuie planificată și realizată în strânsă concordanță cu dezvoltarea economico-socială și resursele avute la dispoziție.

În acest sens, problema comportă două aspecte: cantitativ și calitativ. Aspectul cantitativ are în vedere: mărimea forțelor armate ale unui stat; structura de forțe; cantitatea de armament și tehnică de luptă, de echipamente etc. care poate fi achiziționată și menținută la parametri de funcționare; numărul de structuri de luptă de bază interarme și de armă (batalion, similare) care pot fi proiectate, construite și menținute în stare de operativitate etc. Aspectul calitativ se referă la: achiziționarea și implementarea tehnologiei performante, în special cea dictată de interoperabilitatea cu statele membre NATO; realizarea capabilităților asumate prin acorduri; performanța structurilor militare etc.

Sintetizând, reorganizarea structurii de forțe în cadrul procesului de transformare trebuie: să aibă ca rezultat o schimbare semnificativă pentru a spori capabilitățile de luptă armată întrunită; să asigure putere de luptă capabilă de desfășurare mai rapidă prin starea de pregătire și coeziunea unității; să încorporeze, în mod continuu, noile tehnologii și să dezvolte noi capabilități; să integreze capabilitățile forțelor terestre cu ale forțelor aeriene, forțelor navale și altor tipuri de forțe; să asigure capabilitățile necesare participării la operații întrunite multinaționale în cadrul Alianței sau unor coaliții.

Concluzionând, mediul de securitate internațional sugerează interesele, obiectivele de securitate națională și conceptele strategice de susținere a acestor obiective. Componenta militară a conceptelor strategice determină capabilitățile structurilor militare pentru implementarea conceptelor și realizarea obiectivelor în scopul protejării intereselor naționale.

Bibliografie:

- [1]. **Strategia de securitate națională a României**, București, 2007.
- [2]. **Strategia națională de apărare a țării**, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr.30, din 4 noiembrie 2008.
- [3]. **Carta albă a securității și apărării naționale**, București, 2004.
- [4]. **Surse de instabilitate – CSSAS**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004
- [5]. **România în cifre**, Breviar statistic, Institutul Național de Statistică, București, 2009.
- [6]. CLAVAL, Paul, **Geopolitică și geostrategie**, Editura Corint, București, 2001.
- [7]. DOLGHIN, Nicolae, dr., **Riscuri și amenințări la adresa securității României. Actualitate și perspectivă**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
- [8]. KENNEDY, Paul, **The Rise and Fall of the Great Powers**, London, 1989.
- [9]. PARKER, Geoffrey, **Western Geopolitical Thought in the Twentieth Century**, London, 1985.

[10]. *The Joint Operating Environment 2008, Challenges and implications for the Future Joint Force*, United States Joint Forces Command, <https://us.jfcom.mil/sites/J5/J59/default.aspx>.

CONTRIBUȚIA FORȚELOR ARMATE LA REALIZAREA SARCINILOR ADMINISTRATIEI TRANZIȚIONALE ÎN OPERAȚIILE DE STABILITATE

Dr. Ion DRAGOMAN*

Dr. Alin BODESCU**

Stability operations tasks include helping to develop representative government institutions. Without capable government institutions and committed local public officials, the end state conditions will not be put in place; in fact, the absence of those conditions constitutes a failed state. However, a functional state depends on more than simply a competent and well-intentioned government. It requires actions and inputs by individual citizens, communities, local associations, civil society groups, and the private sector as well. How all of these actors behave, together with government, is the realm of governance and rebuilding all elements of the governance structure is critical to successful state-building. Some analyses treat government and governance as the same thing, but it is more accurate to distinguish them from each other. Governance refers to the processes and rules through which state and non-state actors in a society wield power and authority and how they influence and enact governmental policies and decisions. Governance is a broader concept than government, the principal elements of which include the constitution and the three branches of government (legislature, executive, and judiciary).

In the case of a UN or international mandate to replace the existing regime or to deal with complete state failure, stability operations are likely to involve international actors, particularly peacekeeping forces, in a temporary assumption of authority throughout the country. Transitional administration or interim governance includes fundamental governance tasks including restoring order; disarming or otherwise neutralizing combatants; addressing urgent humanitarian needs for food, medical care, and shelter; initially providing basic services; repairing or rehabilitating damaged or destroyed infrastructure and other public facilities; maintaining civil order and dealing with criminal and civil justice issues; and taking on the roles and responsibilities of public officials. These are the more immediate stability and reconstruction tasks to perform. As the immediate tasks are met, as rapidly as possible stability operations turn over to interim government officials many of the tasks that the military and civilian personnel have been performing on a temporary basis. The authorities that these interim officials will exercise will be different from those of the previous regime.

Dacă prin noțiunea de “administrație publică” înțelegem, în esență, în știința administrației faptul că o activitate/instituție are legătură directă cu organizarea statului, iar în dreptul administrativ sistemul autorităților administrației centrale și locale prin intermediul căruia se realizează puterea executivă¹ a statului suveran, atunci „administrația tranzițională” ar putea fi definită ca fiind acea modalitate de exercitare provizorie a guvernării unei populații dispuse pe un anumit teritoriu prin intermediul unor autorități și instituții care nu au reprezentativitatea și legitimitatea conferite prin „contract social” și nici deplinătatea acțiunii organismelor însărcinate sub comanda puterii politice suverane de a asigura multitudinea de interese ale statului modern. Originile administrației tranziționale se regăsesc în istoria

* Profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

** Locotenent-colonel

¹ Anton P. Parlagi, *Dicționar de administrație publică*, Editura Economică, București, 2000, p.11.

societăților organizate, când, în anumite circumstanțe și consecințe ale reglementării prin forță ori prin mijloace diplomatice a diferendelor teritoriale dintre state, anumite zone și populații erau considerate lipsite de aptitudinea de a se autoguverna, motiv pentru care, până la adoptarea unei soluții finale, așteptată uneori ani ori decenii întregi, se impunea starea de fapt a administrării militare și civile exercitate temporar de o putere străină de suveranitatea naturală.

Așa a fost cazul cu diferitele forme de vasalitate, protectorat internațional și dominație colonială, unele dăinuind până în zilele noastre, lipsind popoare și populații întregi de dreptul firesc și legitim la autodeterminare, dar și cu instituțiile moderne ale mandatului și tutelei internaționale prin care administrația tranzițională s-a exercitat în numele întregii umanități, prin intensificarea formelor de globalizare regională și mondială, depășindu-se „starea de fapt” către „legitimitatea” comunității internaționale, dar fără pierderea caracterului provizoriu. Astăzi, administrația tranzițională se exercită îndeosebi sub mandatul Consiliului de Securitate al ONU, în cadrul unor operații complexe de stabilitate și reconstrucție instituțională, mai ales în situația succesiunii ori secesiunii statelor pe cale contractuală ori revoluționară, dar și în procesul transformărilor pe care administrația publică trebuie să le sufere pentru a trece de la guvernarea slabă, ineficace ori inexistentă, la buna guvernare caracterizată prin respectarea valorilor primordiale ale democrației, statului de drept și drepturilor omului, în beneficiul populației teritoriului respectiv și al întregii societăți internaționale.

Secolul XX a cunoscut multiple forme de administrație tranzițională. Un prim exemplu este cel al teritoriului Saar, care prin Tratatul de la Versailles din 1919 a fost administrat timp de 15 ani de o „comisie de guvernare internațională” împuternicită să administreze temporar acest teritoriu până când populația respectivă decidea dacă dorea menținerea regimului internațional, unirea cu Franța sau reanexarea la Germania; acest aranjament provizoriu s-a încheiat în 1935 când prin plebiscit s-a hotărât reîncorporarea la Germania care l-a administrat în continuare prin depline puteri suverane². Tot din perioada interbelică avem exemplul „mandatelor” instituite prin Pactul Ligii Națiunilor ca forme de administrație tranzițională a teritoriilor și populațiilor din fostele colonii germane și turcești, cu responsabilități diferențiate pentru puterile mandatate, nefiind însă clar dacă autoritatea competentă în acest caz erau statele aliate sau asociate învingătoare în Primul Război Mondial, Consiliul Societății sau Adunarea Ligii Națiunilor; oricum, sistemul mandatelor se baza pe gradul de „maturitate politică” a populației și teritoriului aflate sub tutela unei națiuni „avansate”, urmărind însă și dezvoltarea instituțiilor de autogovernare, până la emanciparea prin obținerea independenței și intrarea în Societatea Națiunilor, așa cum a fost cazul Irakului, Siriei, Libanului, Palestinei și Transiordaniei, fiecare cu diferențe specifice semnificative³.

Alte exemple de administrație tranzițională sunt oferite de perioada ce a urmat terminării celui de-al Doilea Război Mondial. Ca de atâtea alte ori în istorie,

² Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *Drept internațional public*, Editura Hyperion XXI, București, 1993, p.268 și 285.

³ Paul Dănuț Duță, *Instituții de securitate, Operațiuni*, (vol.I), Editura Tehno Media, Sibiu, 2006, p.129 și urm.

învingătorii au impus statelor învinse regimuri de ocupație militară în cadrul cărora s-au instituit sisteme de administrație publică temporară la care au participat și instituții locale. De pildă, scopurile ocupării Germaniei în Acordurile de la Postdam din 1945 vizau, între altele, dizolvarea tuturor instituțiilor naziste și pregătirea unei eventuale reconstrucții a vieții politice pe o bază democratică, proces care s-a dovedit a fi dificil și îndelungat, deoarece hitlerismul se infiltrasese în esența administrației publice centrale și locale germane; de aceea, realizarea acestor scopuri ale ocupației Germaniei de către Aliți s-a făcut pe parcursul a aproape unui deceniu, prin măsuri ce-au făcut parte din atât de necesara etapă de „lustrație” a totalitarismului, precum: abrogarea tuturor legilor naziste ce au servit ca fundament al regimului hitlerist sau au constituit o discriminare legală sau administrativă; arestarea și judecarea criminalilor de război precum și internarea înalților demnitari ai organizațiilor și instituțiilor naziste și a oricărei persoane periculoase pentru ocupație; scoaterea din funcțiile publice sau semipublice a naziștilor și oricărei persoane ostile aliaților și înlocuirea lor cu cei demni să sprijine crearea veritabilelor instituții democratice; reorganizarea sistemului judiciar și orientarea administrației către descentralizarea politică și dezvoltarea responsabilităților locale. Era vorba deci de o anulare temporară a suveranității guvernării, din moment ce pe lângă administrația tranzițională exista și o legislatură și o justiție tranzițională, măsurile de democratizare respective fiind scoase treptat de sub controlul autorităților aliate de ocupație până în 1954 când prin Acordurile de la Paris va înceta regimul de ocupație americană, britanică și franceză și se va crea R.F. Germania ca stat suveran, liber și independent, cu propriul sistem de guvernare. Prevederi mai mult sau mai puțin asemănătoare găsim în Tratatul de pace din 1947 cu Italia, Bulgaria, Finlanda, România și Ungaria, în Tratatul de stat austriac din 1955 ori în Pactul de capitulare a Japoniei din 1945 și Tratatul de pace din 1951 cu această țară, toate aceste teritorii și populații suportând în perioade și grade diferite efectele unei administrații tranziționale⁴.

Cel de-al Doilea Război Mondial a marcat progrese în organizarea și funcționarea administrației tranziționale „mandatate” (din Sistemul Societății Națiunilor) prin inserarea în Carta Națiunilor Unite a dispozițiilor referitoare la teritoriile care nu se guvernează (cap.XI), sistemul internațional de tutelă pentru administrarea și supravegherea teritoriilor ale căror popoare nu au atins încă un grad deplin de autoguvernare (cap.XII) și precizarea funcțiilor și puterilor Consiliului de Tutelă (cap.XIII). Ceea ce a dus nou această specie de administrație tranzițională a fost recunoașterea principiului că interesele locuitorilor acestor teritorii au întâietate, membrii ONU acceptând ca o misiune sacră obligația de a promova la maximum bunăstarea popoarelor respective în cadrul sistemului de pace și securitate internațională stabilit prin Cartă. În practică, tutela a funcționat până la sfârșitul procesului decolonizării prin încheierea unor acorduri de tutelă cu statele care răspundeau în fața ONU de administrarea provizorie a teritoriilor respective până la obținerea independenței și a statutului de membru al ONU; de fapt, 11 teritorii au fost

⁴ *Actualité internationale et diplomatique*, 1950-1956, Tome II, Editions Montchrestien, Paris, 1957, p.134.

plasate sub regimul internațional de tutelă prevăzut de cap.XII și XIII ale Cartei ONU, iar 9 state membre au dat lista teritoriilor neautonome aflate sub administrația lor, în virtutea cap.XI, probleme deosebite punând Namibia, Rhodestia și teritoriile administrate de Portugalia. Un rol deosebit în desființarea acestei forme vetuste de administrație tranzițională l-a avut Declarația din 1960 a Adunării Generale a ONU prin care statele administrante aveau obligația de a lua măsuri imediate pentru a pune capăt exploatarea teritoriilor și popoarelor coloniale, iar celelalte state erau invitate să sprijine formarea profesională a celor care vor exercita administrația suverană și teritoriile neautonome sau aflate sub tutelă⁵.

Comunitatea internațională reprezentată de Națiunile Unite se va implica direct în administrația tranzițională odată cu operațiile de menținere a păcii⁶ în cadrul cărora îndeplinește misiuni specifice, de la sarcinile de guvernare a zonelor-tampon dintre beligeranți la diferite funcții de administrație centrală sau locală post conflictuală sau de reconstrucție instituțională. Literatura consacrată acestui fenomen analizează 8 operații de stabilitate și sprijin de tip „nation-building” în care asumarea directă a administrației tranziționale este explicită⁷, ca în cazurile reprezentate de Congo (1960-1964), Namibia (1989-1990), Cambodgia (1992-1993), Salvador (1991-1995), Mozambic (1992-1994), Slavonia de Est (1996-1998), Timorul de Est (2005) și Sierra Leone (2006). Astfel, în Cambodgia, până la stabilizarea țării după alegeri și elaborarea unei Constituții, administrația publică s-a exercitat de UNTAC, Autoritatea Tranzițională a Națiunilor Unite în Cambodgia, în cooperare cu Grupul Interimar Comun Cambodgian, iar în Slavonia de Est (Croatia) de către UNTAES - Administrația Tranzițională a Națiunilor Unite în Slavonia de Est, împreună cu un Consiliu Tranzițional format din reprezentanții guvernului croat, locuitorilor sârbi și croați și ai altor minorități locale. Această formulă originală și complexă de administrație provizorie se fundamentează în practica ONU pe acordurile încheiate între părțile interesate, predarea sarcinilor administrative către autoritățile suverane restabilindu-se uneori și mai multe faze ca în cazul misiunii din 1962-1963 a Forței de Securitate a Națiunilor Unite în Irianul de Vest, când mai întâi s-a realizat transferul de autoritate administrativă de la Olanda către UNTEA - Autoritatea Executivă Temporară a Națiunilor Unite și apoi de la aceasta către Indonezia, care exercită și astăzi suveranitatea asupra acestui teritoriu⁸.

Cel mai cunoscut exemplu de administrație tranzițională este cel din Kosovo, o demonstrație elocventă a modului în care în operațiile moderne de stabilitate și reconstrucție se trece după o gravă criză conflictuală de la un regim autoritar fără respect pentru domnia legii, democrație și drepturile omului la un regim fundamentat pe ideea de bună guvernare, prin combinarea sarcinilor legislative, executive și

⁵ *ABC des Nations Unies*, New York, 1975, p.80.

⁶ Chiar dacă unele state continuă să exercite sarcini de administrație tranzițională și operații de acest gen, subiect analizat în cartea *Rolul Statelor Unite în Operațiile de Nation Building: de la Germania la Irak*, Editura RAND, 2003.

⁷ P.D.Duță, M.T. Purcărea, O. Cordoneanu, *Organizațiile internaționale și mediul de securitate*, Tehno Media, Sibiu, 2008, p.140.

⁸ *The Blue Helmets, A review of United Nations Peace-Keeping*, Third Edition, New York, 1996, p.471-472, 496, 554-555 și 642.

judiciare ale unor autorități internaționale provizorii, sub protecția unei forțe armate multinaționale. Fostul Secretar General al ONU, Kofi Annan, era îndreptățit să afirme, în octombrie 1999, că această transformare a mediului geopolitic era atotcuprinzătoare și profundă: *”Din Namibia și Salvador până la Kosovo și Timorul de Est, s-a lucrat în parteneriat cu fiecare parte, cu oficialii guvernamentali locali, organizații neguvernamentale și grupări ale cetățenilor, pentru a sprijini furnizarea ajutorului de urgență, demobilizarea combatanților, deminarea, organizarea alegerilor, încurajarea reconcilierii, constituirea forțelor de poliție imparțiale și restabilirea sarcinilor publice fundamentale. Cel mai dificil dar și cel mai important obiectiv a fost acela al încercării de a reconstrui relațiile sociale – acest prețios capital de încredere între comunitățile umane care e primul afectat de orice război și cel mai dificil de redat. S-a vorbit mult de opoziția dintre managementul tranziției sau de crearea de punți peste prăpastia neîncrederii și sarcinile pe termen lung ale eforturilor de dezvoltare. Dar am înțeles tot mai bine cu toții că acestea nu sunt separate, gestionarea crizelor și construcția păcii fiind ambele parte a oricărei strategii de dezvoltare. Dacă țările așteaptă până când conflictele și crizele lor sunt soluționate înainte de adoptarea unei astfel de strategii, atunci ele s-ar putea să aștepte la nesfârșit”*⁹.

Într-adevăr, Rezoluția 1244 din 10 iunie 1999 a Consiliului de Securitate, referitoare la autorizarea prezenței internaționale civile și militare în Kosovo, a stabilit ca mandat al prezenței internaționale de securitate (realizată prin trupele NATO) asigurarea ordinii și siguranței publice până la preluarea responsabilităților prezenței internaționale civile (realizată prin ONU) care, la rândul său, va institui o administrație interimară în Kosovo, astfel încât populația acestui teritoriu să se poată bucura de o autonomie substanțială în cadrul Iugoslaviei prin intermediul unei administrații tranziționale, care va stabili și va supraveghea dezvoltarea instituțiilor democratice provizorii de autoguvernare în scopul asigurării condițiilor unei vieți pașnice și normale tuturor locuitorilor din Kosovo. În acest scop, mandatul Rezoluției pentru Kosovo a decis atât funcțiile administrative specifice, cât și organele administrative tranziționale, un Reprezentant Special al Secretarului General al ONU asistat de locuitori pentru Afaceri Umanitare (Înaltul Comisar pentru Refugiați), pentru Administrație Civilă Internă (ONU), pentru Construcție Instituțională (OSCE) și pentru Reconstrucție (UE); la rândul său, locuitorul pentru Administrație Civilă Interimară avea ca sarcini funcțiile de poliție civilă, afaceri judiciare (instanțe, politici penale și documentare legală) și civile (planificare bugetară și financiară, sănătate publică, educație și cultură, servicii sociale și civile, utilități publice), în timp ce locuitorul pentru Construcție Instituțională era împuternicit să organizeze activitățile administrative din domeniul resurselor umane (formarea magistraților, polițiștilor și funcționarilor publici locali), al democratizării și guvernării (societate civilă și ONG, partide politice, presă locală și monitorizarea alegerilor) și al drepturilor omului (supraveghere și avocatul poporului)¹⁰.

⁹ Kofi A. Annan, *The question of intervention*, New York, 1999, p.34.

¹⁰ Vezi documentele Consiliului de Securitate cu indicativul S/RES/1244 din 10 iunie 1999 și S/1999/672, S/1999/779 din 12 iulie 1999.

Exemplele de administrație tranzițională prezentate anterior ne permit să concluzionăm asupra existenței, necesității și importanței acestui fenomen care prezintă următoarele trăsături caracteristice de actualitate: provizoratul, în sensul că nu reprezintă o soluție definitivă; mandatarea de către ONU și executarea de către organizații internaționale regionale ori chiar state; pe baza unor tratate internaționale; asistarea populației locale în exersarea guvernării democratice în teritoriul respectiv, de regulă după o criză/conflict ce au constituit o amenințare la adresa păcii și securității internaționale; legitimarea de către Consiliul de Securitate al ONU, pe baza voinței părților exprimată într-un acord internațional, până la găsirea unei soluții definitive de guvernare suverană. Opinia unor teoreticieni ai guvernării este că, în timp ce ne confruntăm cu ”state slabe sau falite” ca cea mai importantă problemă a ordinii internaționale, suveranitatea cedează parțial locul organizării supranaționale pentru a forma o lume predominant pașnică, guvernată de legi, norme și acorduri internaționale; la fel de adevărat este însă că din multitudinea de organizații internaționale și multilaterale destinate să preia anumite funcții de guvernare de la națiunile – state numai unele au capacitatea de a face eficient acest lucru¹¹. Putem spera că UE este una dintre cele care-și vor dovedi eficacitatea și în viitor, inclusiv în realizarea obiectivelor misiunii „stat de drept” EULEX KOSOVO, de a sprijini instituțiile, autoritățile și organismele kosovare de aplicare a legii¹².

Aceste obiective pragmatice ale administrației tranziționale, la îndeplinirea cărora contribuie și forțele armate într-un mediu geopolitic caracterizat adesea de instabilitate, au condus la elaborarea unor ghiduri orientative pentru „reconstruirea guvernării” și la apariția unor instituții științifice de analiză a fenomenului; din prima categorie putem aminti Doctrina Întrunită a NATO pentru Operații de Răspuns la Crize, de tip non-articol 5¹³, Manualul american din 2008 asupra doctrinei operațiilor de stabilitate (F.M.3.07) sau Doctrina Întrunită a Marii Britanii pentru planificarea campaniei¹⁴ iar din cea de-a doua Institutul Operațiilor de Stabilitate și Menținere a Păcii¹⁵. Documentele din cadrul celor două categorii precizează că sarcinile operațiilor de stabilitate includ sprijinirea instaurării instituțiilor guvernării reprezentative deoarece în absența acestora comunitățile umane nu pot funcționa eficace la nivel central și local și s-ar putea ajunge la un „stat falit” ceea ce este un pericol pentru existența cetățenilor, dar și pentru pacea mondială. Iată de ce, eficacitatea organizării societăților unui stat depinde nu numai de bunele intenții ale autorităților guvernamentale, ci și de participarea la administrarea intereselor publice a cetățenilor, societății civile, asociațiilor și comunităților locale și private. Modalitatea în care toți acești actori vor interacționa cu structurile guvernamentale este esențială în succesul reconstrucției statale, iar pentru a o eficientiza ar trebui să distingem între guvernantă (conducerea generală a societății, incluzând puterea

¹¹ Francis Fukuyama, *Construcția statelor*, Antet, 2004, p.124.

¹² *ESDP Newsletter nr.6*, July 2008, p.19.

¹³ AJP 3.4. (A). Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operations, working draft, 2009, p.3-14.

¹⁴ JDP 5-00, Campaign Planning, 2008, p.S1-1.

¹⁵ *Guide to rebuilding governance in stability operations: a role for the military?*, PKSOI Papers, June 2009.

legiuitoare, executivă și judiciară, corespunzătoare termenului englez de „governance”) și guvernământ (administrarea intereselor publice prin intermediul puterii executive, corespunzătoare conceptului englez de „government”). În viziunea literaturii menționate anterior, specifice operațiilor de stabilitate¹⁶, administrația tranzițională include sarcini fundamentale guvernantei, între care și următoarele misiuni ale forțelor armate: reinstaurarea ordinii publice, dezarmarea și neutralizarea combatanților; sprijinirea acordării asistenței umanitare de urgență în alimente, adăpost și îngrijiri medicale; furnizarea inițială a serviciilor publice de bază; repararea și reabilitarea infrastructurii distruse; menținerea ordinii civile și facilitarea autorităților judiciare civile și penale, preluarea unor sarcini și responsabilități ale agenților publici în domeniul stabilității și reconstrucției.

O formă extremă de asigurare a guvernării tranziționale o reprezintă autoritatea militară tranzițională, atunci când, în perioada imediat următoare a unei crize sau conflict, guvernul local nu este capabil să gestioneze administrația țării sau în cazul îndepărtării unui regim apreciat ca inamic. Autoritățile militare tranziționale sunt instalate pentru a acționa în numele populației țării respective, iar în cazul ocupației unui teritoriu considerat inamic (precum intervenția militară din Irak, în anul 2003) pentru a asigura securitatea forței de ocupație. Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU sau un mandat similar poate prescrie și alte roluri specifice pentru autoritatea militară de tranziție. În alte cazuri decât cele de ocupație a teritoriului inamic, comunitatea internațională va conduce aceste eforturi prin intermediul unei organizații interguvernamentale precum ONU. În cazul ocupației teritoriului inamic, o națiune sau mai multe pot prelua responsabilitatea asigurării autorității militare

¹⁶ Multitudinea termenilor folosiți în literatura de specialitate pentru a descrie eforturile de stabilizare a unei țări ne determină să aducem unele clarificări conceptuale. Astfel, manualul american *FM 3-07, Stability Operations* (oct. 2008) prezintă **operațiile de stabilitate** (*stability operations*) prin definirea celor două componente ale acestora: stabilizarea și reconstrucția. **Stabilizarea** este *procesul de gestionare și reducere a tensiunilor care pot conduce la reluarea violențelor și încălcarea legii și ordinii, concomitent cu depunerea eforturilor de sprijinire a condițiilor necesare dezvoltării durabile care*. Pe de altă parte, **reconstrucția** reprezintă *procesul de restaurare a infrastructurii politice, socio-economice și fizice degradate, afectate sau distruse a unei țări sau teritoriu în vederea creării unei baze de dezvoltare durabile*. Încercând o definiție a operațiilor de stabilizare din perspectiva tipologiei acțiunilor militare, observăm că acestea reprezintă diferența specifică, pe când operațiile de stabilitate genul proxim. Pe de altă parte, în literatura de specialitate, operațiile de stabilizare se asociază, de obicei, cu sarcinile post-conflict (vezi și C. Richard Nelson, *How should NATO handle Stabilization Operations and Reconstruction Efforts*, 2006, www.acus.org) și sunt întrebuițate ca parte a efortului global, strategic de regenerare a unei națiuni. Doctrina NATO (AJP-01 (C), AJP 3.2) folosește termenul de *operații de stabilitate* (*stability operations*), pe care le înțelege ca desfășurându-se chiar concomitent cu operațiile care implică luptă armată. Din perspectiva britanică, chiar și terminologia doctrinară demonstrează evoluția conceptuală, manualul britanic de specialitate (AFM Vol 1 Part 9) intitulându-se pe rând: *Tactical Guidance for Operations Other Than War* (1999), *Tactical Guidance for Operations Other Than War (Crisis Response Operations)* (2000), *Tactics for Stabilizing Operations* (2005) și ediția în vigoare, *Tactics for Stability Operations* (2007). Acest din urmă manual admite că operațiile de stabilitate au fost relativ recent acceptate ca făcând parte, alături de acțiunile ofensive și defensive, din grupul activităților militare fundamentale, datorită constatării că cele trei tipuri se pot desfășura simultan, foarte probabil prin întrebuițarea acelorași resurse și sub comanda aceluiași comandant.

tranziționale. De altfel, construcția unei națiuni sau *nation building* cum este cunoscută în comunitatea internațională, reprezintă, în accepțiunea Corporației RAND ca activitatea post-criză în care „forța armată este întrebuintată pentru promovarea tranziției către democrație”¹⁷. Necesitatea recurgerii la forța armată este dată, în primul rând, de probabilitatea mare de reizbucnire a violențelor din timpul crizei iar, în al doilea rând, de necesitatea asigurării unui climat de siguranță în care atât organizațiile responsabile de gestionarea tranziției și de construcția instituțiilor statului să își desfășoare activitatea cât și populația civilă locală să își reia viața socială normală.

O autoritate militară tranzițională poate să atragă asistența unor agenții și organizații civile care au expertiza necesară stabilirii unui sistem de guvernământ care să garanteze tranziția graduală către o autoritate locală legitimă. Uneori, însă, nu există o expertiză civilă suficientă, sau condițiile mediului operațional nu permit introducerea și recurgerea la această expertiză civilă. În acest caz, forțele armate pot fi solicitate să conducă efortul de reconstrucție până când acestea reușesc stabilizarea situației de securitate și pot gestiona în siguranță tranziția responsabilității de guvernare către o autoritate civilă. Astfel de misiuni ale forțelor armate pot fi planificate și executate atât în cazul înlocuirii unui regim totalitar cu unul democratic pe cale pașnică ori conflictuală, cât și în acela al reformei consimțite a guvernării. Spre exemplu, în Irak, Legea administrației tranziționale, elaborată în 2003 de Autoritatea Provizorie de Coaliție, a impus prin câteva directive crearea integrală a unei noi structuri a autorităților irakiene de guvernare centrală și locală; după aceea, prin acord cu guvernul irakian care a înlocuit Autoritatea Provizorie de Coaliție în iunie 2004, aceste directive au fost aplicate până în momentul adoptării noii constituții irakiene și a noii legislații administrative elaborate de guvernul irakian legitimat prin alegeri în 2005. În toată această perioadă de peste doi ani de zile, administrația tranzițională atât a coaliției cât și cea irakiană, și-au putut îndeplini sarcinile prin intermediul operațiilor militare de stabilitate și reconstrucție, la care au participat și forțe armate românești.

Experiența română din Irak, la fel ca cea din Afganistan ori din alte teatre de operații de stabilitate, ne demonstrează că administrația tranzițională are capacitatea de a transforma guvernarea în mediul geopolitic actual. Pentru obținerea eficacității în cadrul acestui demers, Ministerul Apărării Naționale a detaliat voința statului român de a participa la astfel de măsuri cu reglementări speciale vizând modalitățile concrete în care militarii pot participa la realizarea sarcinilor administrației tranziționale. Astfel, Doctrina Armatei României din 2007 prevede în art. 37 că stabilitatea regională și globală se promovează prin: participarea la operații de răspuns la crize; operații de asistență umanitară și operații militare în cadrul unei coaliții; participarea la inițiative de cooperare în domeniul apărării și la implementarea măsurilor de creștere a încrederii și stabilității; oferirea de asistență militară și sprijin pentru alte state; contribuția la eforturile naționale de sprijinire a autorităților statale și locale. Pentru îndeplinirea unor astfel de misiuni, documentul menționat dispune transformarea armatei, care cuprinde domeniile conceptual și

¹⁷ James Dobbins, *Nation-Building. UN Surpasses U.S. on Learning Curve*, RAND Review.

structural, vizând organizarea, doctrina, dotarea și înzestrarea, instruirea și susținerea. De fapt, nu numai armata și forțele de poliție, jandarmerie și securitate pot participa la operațiile de stabilitate ci și alte instituții ale administrației publice, în cadrul unei componente civile a misiunilor internaționale de menținere a păcii și reconstrucție. Iar faptul că prin aderarea României la NATO și UE, România s-a calificat ca fiind o societate organizată pe principiile respectării statului de drept, democrației și drepturilor omului, autorizează și alte sectoare ale administrației publice să participe efectiv la eforturile internaționale de transformare a guvernării în mediul geopolitic, inclusiv prin asumarea de sarcini concrete de dirijare a administrației tranziționale acolo unde se impune trecerea la sistemul bunei guvernări și administrării a intereselor publice și private. Prin dezbateră prezentului și perspectivei în contextul transformărilor în administrația publică românească după aderarea la UE, Universitatea Națională de Apărare „Carol I” este cel mai bine plasată pentru formarea de specialiști militari și civili pentru operații de stabilitate. De altfel, în această perioadă se va desfășura în cadrul Colegiului de Management al Crizelor și Operații Multinaționale cursul „*Stability, Security, Transition and Reconstruction (SSTR)*” în cadrul căruia se vor analiza temele de construcție a națiunii post-conflict, stabilitate și securitate, precum și aspectele esențiale ale cooperării între militari și civili în cadrul operațiilor de această factură, prin exploatarea experienței acumulate în Afganistan și Irak.

PARTICIPAREA ARMATEI ROMÂNIEI ÎN TEATRELE DE OPERAȚII. TIPURI DE MISIUNI EXECUTATE

Dr. Visarion NEAGOE*

1. Realitatea din teatrele de operații – o nouă abordare în configurarea misiunilor forțelor angajate în teatrele de operații

Forțele militare românești participă la desfășurarea operațiilor multinaționale de peste 15 ani, contribuția lor la menținerea sau stabilitatea păcii regionale și mondiale, precum și la dezvoltarea cooperării militare internaționale, fiind recunoscută și apreciată de organisme sub al căror mandat au acționat - O.N.U., O.S.C.E., U.E.

Caracteristicile fiecărui tip de operație determină mărimea, structura și componența forței, precum și capabilitățile sale și necesitățile de susținere¹. Pe lângă aceasta, o forță poate fi determinată și de caracteristicile teatrului de operații în care acționează.

În timp, operațiile militare desfășurate în teatre precum Balcani, Irak sau Afganistan, au tranzitat din zona operațiilor clasice, de luptă propriu-zisă, în care accentul cade pe acțiunile cinetice, către operații de impunere a păcii, operații de stabilitate, unde accentul se pune pe acțiuni non-cinetice, cum ar fi: acțiunile CIMIC, acțiuni de tip KLE (Key Leader Engagement - contacte cu liderii principali) sau acțiuni complexe de reconstrucție post-conflict.

Noile abordări în domeniul operațiilor, rezultate în ultimii ani de acțiuni combinate, multinaționale, implicând o serie de factori decizionali, de la nivelul politico-strategic, până la nivelul tactic, au condus la redefinirea și repotențarea unor tipuri de misiuni sau la apariția altora de tip nou pentru forțele militare românești. Este cazul misiunilor de tip ETT (Embedded Training Team – echipe de instruire), ANA Training (Afghan National Army Training– instruirea armatei naționale afgane), OMLT (Operational Mentoring Liaison Team – echipe operaționale de consiliere și legătură) de tip batalion sau garnizoană.

1.1. Particularități, riscuri și amenințări în TO AFGANISTAN

În planul securității, situația din Afganistan este caracterizată de instabilitate, regiunile din Estul și Sudul Afganistanului, rămânând cele mai active în confruntarea forțelor militante ostile (de opoziție) cu forțele coaliției) și forțele de securitate afgane, cu o extindere în partea de Vest-Nord Vest a țării.

După cinci ani de la înființare, ANA (Armata Națională Afgană) nu este operațională și nu este în măsură să desfășoare acțiuni de luptă independente. Aceasta se confruntă cu o rată înaltă a dezertărilor (aproximativ 20%) și cu o încadrare neproporțională a militarilor, după apartenența etnică.

* General de brigadă, Comandantul Comandamentului operațional întrunit „Mareșal Alexandru Averescu”

¹ Manualul pregătirii și executării misiunilor militare în afara teritoriului statului român de către contingentele naționale, S.M.G.-PF 3.15.

Ofensiva talibană este îndreptată în direcția subminării prezenței militare NATO în Afganistan, în special în regiunea Sud și Sud Est (provinciile KANDAHAR, ZABUL, HELMAND, ORUZGAN, PAKTIKA) și zădărnirii eforturilor ISAF de a asigura securitatea teritoriului afgan și de a stabiliza situația.

Pe timpul îndeplinirii misiunilor în AFGANISTAN, riscurile și amenințările la care pot fi supuși militarii români diferă, în funcție de zona de desfășurare a operațiilor și de cauzele care le generează.

Din acest punct de vedere, riscurile și amenințările pot fi :

4. Riscuri și amenințări de natură teroristă:

Dintre principalele riscuri și amenințări de natură teroristă la care sunt expuși militarii români din teatrul de operații Afganistan sunt identificate următoarele **tipuri de atacuri**:

1. **Atacul indirect** – este identificat cu acțiunea teroristă care exclude interacțiunea directă a teroriștilor cu militarii forțelor multinaționale și se execută cu diferite mijloace, improvizate și/sau manufacturate:
 - dispozitive explozive improvizate (DEI);
 - vehicule – capcană;
 - proiectile reactive și rachete.
2. **Atacul direct** – acest tip de atac presupune realizarea contactului nemijlocit între gruparea atacatoare și forța de coaliție:
 - cu armament de infanterie sau combinat (armament de infanterie și DEI);
 - atacul sinucigaș – cu sau fără vehicul – capcană;
 - ambuscada - în localități sau în afara localităților.

5. Riscuri armate de tip clasic din partea unor grupări armate ale liderilor locali

Inamicul în Afganistan este reprezentat de mișcarea insurgentă (forțele militante de opoziție). Această mișcare este caracterizată de existența unui număr mare de adversari, care acționează asimetric pe teritoriul provinciei.

În ciuda diversității aparente a diferitelor grupări insurgente din Afghanistan, la nivel de individ sau grupuri mici de luptători, ținând cont de capacitățile și motivația fiecăruia, afinități sau ideologie, se poate face o diferențiere clară în 3 categorii mari:

- Elemente aparținând crimei organizate (inclusiv narco-traficanții);
- „Nucleul dur”, incluzând și luptătorii extremiști străini;
- Localnici aparținând diferitelor triburi.

1. Riscuri rezultate din acțiunile de combatere sau interferarea cu activitățile de crimă organizată

Migrarea ilegală, traficul cu droguri, traficul cu armament, infracționalitatea economico-financiară, spălarea de bani, falsificările de documente s-au dezvoltat în regiunea Afganistanului pe terenul fertil al mutațiilor survenite în situația politică, militară și de securitate și favorizate de instabilitatea generală.

Riscurile și amenințările la adresa forței de coaliție pot fi generate de:

- acțiuni violente ale unor elemente și grupări de crimă organizată care ar putea considera prezența și acțiunile militarilor un obstacol în calea derulării propriilor afaceri;

- acțiuni de rezistență din partea fermierilor afgani afectați de distrugerea culturilor de mac opiaceu și care ar putea considera forța de coaliție vinovată de acest proces;

- traficul semnificativ de armament, muniții și explozivi destinate grupărilor insurgente, finanțat de veniturile importante obținute din traficul de droguri sau folosind drogurile ca „monedă de schimb”.

Existența unor grupări și rețele de trafic de droguri, având ca zonă de acțiune și provinciile unde sunt dislocați militarii români, pot genera riscuri și amenințări la adresa acestora.

– Riscuri generate de prezența unor lucrători localnici în bazele forțelor coaliției

Există riscul ca personalul autohton angajat al bazelor și facilităților de deservire a militarilor Coaliției să fie vizat de insurgenți în vederea recrutării acestora pentru obținerea unor informații de interes (activități zilnice derulate, locația unor facilități importante, planificarea unor misiuni etc) sau executarea unor sabotaje.

Au avut loc o serie de incidente în care militanții talibani au recurs la acțiuni de intimidare la adresa șoferilor angajați ai bazelor (sau a familiilor acestora), pentru a-i forța să le furnizeze informații asupra unor facilități sau pentru a introduce explozivi sau dispozitive cu mecanism de întârziere pe vehicule.

– Riscuri non-armate

Cele mai semnificative sunt riscurile de mediu, generate mai ales de climă și relief, din rândul acestora fiind identificate:

– Riscuri provocate de starea precară a infrastructurii (drumurilor):

- la tehnica auto: apariția unor defecțiuni în special la sistemele de rulare și transmisie, defecțiuni ce pot genera apariția unor uzuri premature a anvelopelor și a pieselor de transmisie.

– Riscuri provocate de vânt, nisip și praf:

- la personal: posibilitatea apariției unor afecțiuni acute (apariția unor răni superficiale ale pielii expuse, afecțiuni ale ochilor – bleferită, conjunctivită);

- la armament: posibilitatea apariției, în special la mitralierele de pe TAB, a unor gripări ale mecanismelor;

- la tehnica auto: apariția unor defecțiuni în special la motoare și transmisie, defecțiuni ce pot genera gripări ale sistemelor și apariția unor uzuri premature.

– Riscuri provocate de temperaturi ridicate:

- la personal: apariția unor afecțiuni acute datorate deshidratării organismului și scăderii cantității de sare din organism (crampe abdominale, diaree, stare de vomă);

- la tehnica auto: pot apărea supraîncălziri ale motoarelor.

– Riscuri provocate de temperaturi scăzute:

- la personal: pot apărea degerături ale extremităților, la expunerea la temperaturi sub 0° C o perioadă îndelungată.

- **Riscuri provocate de plante, insecte și animale specifice teatrelor de operații:**
 - în zonele deșertice sunt identificate o serie de plante, insecte și animale cu potențial periculos pentru sănătatea personalului.
- **Riscuri epidemiologice:**
 - datorită climei, reliefului arid, vegetației sărăcăcioase, sistemului de asistență medicală și socială foarte precară și a existenței limitate a surselor de apă potabilă la nivel național, în Afganistan există riscuri majore de îmbolnăvire și de transmitere a bolilor pe diferite căi;
 - militarii coaliției, prin natura unor misiuni specifice, intră în contact cu populația locală, fapt care poate genera preluarea unor boli sau germeni generatori de boli. Riscul îmbolnăvirilor se consideră ridicat în cazul în care nu se respectă foarte strict măsurile de igienă individuală și colectivă.

1.2. Particularități, riscuri și amenințări în TO IRAK

Situația de securitate pe întregul teritoriu irakian este instabilă și variată. Principalele riscuri și amenințări asupra forțelor care execută misiuni în acest TO sunt:

Riscurile și amenințările de natură teroristă:

- a) Organizațiile teroriste execută o gamă diversificată de acțiuni** (unele dintre acestea combinate), precum:
 - atacuri cu aruncătoare de grenade și bombe și cu mașini-capcană asupra bazelor militare;
 - atacuri asupra elementelor de infrastructură care sunt utilizate de FMN (Forța Multinațională) și Administrația irakiană;
 - executarea de atacuri cu armament ușor de infanterie asupra coloanelor de vehicule militare sau mixte (civile și militare) aflate în deplasare;
 - distrugerea (avarierea) podurilor sau a carosabilului căilor de comunicații, determinând în acest fel orientarea transporturilor spre puncte obligatorii de trecere, pregătite, în prealabil, pentru executarea de ambuscade.
- b) Unele tehnici, tactici și proceduri utilizate de către teroriști:**
 - utilizarea dispozitivelor de lansare a rachetelor prin telecomandă;
 - utilizarea curierilor-femei pentru transmiterea ordinilor de acțiune ale liderilor insurgenți către celulele operative;
 - utilizarea cadavrelor umane pentru transportul încărcăturilor explozive pe care le detonează în momentul în care personalul FMN sau FSI (Forțele de securitate irakiene) sosește în zonă pentru a examina cadavrele;
 - utilizarea tehnicii „graffiti” pentru atragerea în capcană a FMN; această tehnică presupune afișarea de mesaje în locurile publice, cu vizibilitate sporită și amplasarea de DEI-uri în apropierea locului de expunere a mesajelor. Declanșarea lor se face de la distanță în momentul în care patrulile FMN se apropie și încearcă să le descifreze;

Riscuri armate de tip clasic din partea grupărilor armate ale liderilor locali:

- amplificarea luptei pentru putere între milițiile šiite materializată în ciocniri armate;
- intensificarea tensiunilor interconfesionale în mod deosebit în BAGDAD și în sudul Irakului;

Riscuri reprezentate din combaterea sau interferarea cu activitățile de crimă organizată:

- corupția unor funcționari irakieni și simpatia acestora față de cauza insurgenților;
- favorizarea traficului de droguri, armament, jafurilor și extorcărilor;
- falsificarea documentelor de identitate care permit intrarea teroriștilor în teritoriul irakian;

Combaterea sau interferarea involuntară în toate aceste activități a militarilor români generează riscuri la adresa securității acestora.

Riscuri generate de prezența unor lucrători localnici în bazele forțelor coaliției:

- culegerea de informații de către insurgenți, prin intermediul unor localnici care lucrează în bazele FMN, în vederea pregătirii de acțiuni teroriste împotriva acestora sau infestării alimentelor și surselor de apă.

Riscuri non-armate

Cele mai semnificative sunt riscurile de mediu, generate mai ales de climă și relief, din rândul acestora fiind identificate:

- **Riscuri provocate de vânt, nisip și praf:**
 - **la personal:** posibilitatea apariției unor afecțiuni acute (apariția unor răni superficiale ale pielii expuse, afecțiuni ale ochilor – bleferită, conjunctivită);
 - **la armament:** posibilitatea apariției, în special la mitralierele de pe TAB, a unor gripări ale mecanismelor;
 - **la tehnica auto:** apariția unor defecțiuni în special la motoare și transmisie, defecțiuni ce pot genera gripări ale sistemelor și apariția unor uzuri premature.
- **Riscuri provocate de temperaturi ridicate:**
 - **la personal:** apariția unor afecțiuni acute datorate deshidratării organismului și scăderii cantității de sare din organism (crampe abdominale, diaree, stare de vomă);
 - **la tehnica auto:** pot apărea supraîncălziri ale motoarelor.
- **Riscuri provocate de temperaturi scăzute:**
 - **la personal:** pot apărea degerături ale extremităților, la expunerea la temperaturi sub 0° C o perioadă îndelungată.
- **Riscuri provocate de plante, insecte și animale specifice teatrelor de operații:**
 - în zonele deșertice sunt identificate o serie de plante, insecte și animale cu potențial periculos pentru sănătatea personalului.
- **Riscuri epidemiologice:**

- datorită climei, reliefului, sistemului de asistență medicală și socială precară și a existenței limitate a surselor de apă potabilă în unele zone există riscuri de îmbolnăvire și de transmitere a bolilor pe diferite căi;

- militarii coaliției, prin natura unor misiuni specifice intră în contact cu populația locală, fapt care poate genera preluarea unor boli sau germeni generatori de boli. Riscul îmbolnăvirilor se consideră ridicat în cazul în care nu se respectă foarte strict măsurile de igienă individuală și colectivă.

1.3. Particularități, riscuri și amenințări în TO BALCANI

1.3.1. Kosovo

Scurt istoric :

- *07.09.1990*: Parlamentul provincial s-a întrunit în clandestinitate, adoptând o nouă Constituție, proclamând Kosovo ca republică egală cu celelalte republici federale;

- *septembrie 1991*: referendum organizat de Parlamentul albanez, în urma căruia 87% din alegători s-au pronunțat pentru independența "Republicii Kosovo", astfel recunoscută de Albania;

- *24.05.1992*: s-au organizat alegeri parlamentare și prezidențiale pentru "Republica Kosovo", declarate ilegale de către Serbia;

- *29 mai 1998*: ofensiva sârbă în vestul provinciei Kosovo;

- *23 septembrie 1998*: Rezoluția 1199 a O.N.U. cere Belgradului încetarea imediată a focului, retragerea forțelor sale, inițierea unui dialog politic cu albanezii din Kosovo și întoarcerea refugiaților;

- după o campanie de 78 zile, forțele NATO au forțat autoritățile sârbe să-și retragă forțele militare și să accepte medierea internațională, ONU adoptând rezoluția 1244;

- *mai 2001*: UNMIK (United Nations Mission in Kosovo – Misiunea ONU în Kosovo) a promulgat Cadrul Constituțional pentru noul statut al provinciei și a început gradual transferul responsabilităților către autoritățile provinciei;

- *18 februarie 2008*: declararea independenței unilaterale de către provincia KOSOVO.

Particularități:

- **Factori de instabilitate în regiune:** coordonarea dintre grupările naționaliste și de crimă organizată ale etnicilor albanezi din R. Albania, sudul Serbiei (Valea Preșevo), R. Muntenegru, și N și NV R. Macedonia și Kosovo, vor deveni unii din factorii de fond ce vor produce incidente imprevizibile în regiune.

- **Implicații în Bosnia-Herțegovina și R. Macedonia:** în condițiile declarării unilaterale a independenței provinciei Kosovo, R. Srpska și zona de nord a R. Macedonia (cu populație majoritar sârbă) vor deveni următoarele regiuni critice, cu tendințe reale de secesiune, ale Balcanilor de Vest.

- În perioada următoare, KFOR și UNMIK își vor intensifica activitățile în zona de nord a provinciei KOSOVO (localitățile KOSOVSKA-MITROVICA, ZVECAN, ZUBIN POTOK și LEPOSAVIC), în vederea gestionării unor eventuale incidente de securitate, care ar putea surveni pe fondul proclamării unilaterale a

independenței provinciei.

- UNMIK are pregătite planuri referitoare la redislocarea forțelor sale în nordul provinciei, fără a preciza însă detaliile acestora. Președintele Consiliului Național Sârb pentru nordul KOSOVO, a apreciat că astfel de acțiuni reprezintă o provocare la adresa sârbilor și vor transforma KFOR și UNMIK într-o forță de ocupație.

Riscuri specifice pentru provincia KOSOVO :

a. provocarea sau amplificarea unei crize. Violențele (care pot să înceapă de la un incident minor, izolat și apoi să se amplifice la nivelul întregii provincii) pot fi declanșate de:

- amânarea prelungită a pronunțării viitorului statut al provinciei;
- implicarea forțelor NATO sau UNMIK în arestarea și trimiterea la Tribunalul Internațional de la Haga a unor lideri kosovar-albanezi (considerați eroi naționali) pentru fapte săvârșite pe timpul conflictului din această regiune.

Principalii actori care ar putea declanșa violențele sunt:

- elemente provenite din fostele organizații paramilitare albaneze (Armata Națională Albanază-ANA sau AKSh, Armata de Eliberare a Kosovo-UCK, grupurile înarmate albaneze EAAG). Acestea au o activitate mult redusă, mai mult propagandistică, din cauza lipsei sprijinului popular și a fondurilor financiare reduse pe care le au la dispoziție;

- organizațiile civile: Kan/MSD (Mișcarea pentru Autodeterminare) sau WVO (Organizațiile Veteranilor de Război).

b. desfășurarea unor acțiuni punctuale, izolate împotriva militarilor NATO. Acestea pot fi realizate de elemente radicale ca urmare a influențării acestora de către adepții ideilor islamiste fundamentalist-extremiste.

c. acțiuni extremiste care pot fi executate, probabil, cu DEI sau prin deschiderea focului direct asupra militarilor izolați sau a patrulelor.

1.3.2. Bosnia și Herțegovina

Scurt istoric

Bosnia și Herțegovina și-a câștigat independența în cursul războaielor din anii 1990. Este descentralizată și împărțită din punct de vedere administrativ în două entități, *Federația Bosniei și Herțegovinei*, reprezentând 51% din teritoriul statului și *Republika Srpska*, reprezentând 49% din teritoriu.

Federația Bosnia și Herțegovina este la rândul său divizată în zece cantoane. Există, de asemenea, orașe cu statut administrativ propriu: Sarajevo, Mostar, Tuzla și Banja Luka.

Disitrictul federal Brčko a fost creat printr-o decizie arbitrală și reprezintă un teritoriu aflat sub autoritatea guvernului central.

Riscuri specifice pentru Bosnia și Herțegovina

Riscurile și amenințările la adresa militarilor români se pot materializa în cazul executării de atacuri directe la adresa reprezentanților Comunității Internaționale.

Aceste acțiuni pot fi executate de elemente radicale influențate de adepți ai religiei islamice fundamentalist-extremiste sau de către grupări radical-islamice.

Riscuri comune pentru TO BALCANI:

- Riscuri și amenințări de natură teroristă :

În prezent, în Balcanii de Vest se poate vorbi numai de manifestări de natură extremistă.

Riscurile asupra reprezentanților Comunității Internaționale (militari, polițiști, reprezentanți diplomatici, diplomași, ziariști etc) sunt determinate de existența în cele două teatre de operații a unei cantități mari de armament, muniție și explozivi care se află în posesia populației sau ascunse în diferite locații, inclusiv în țările din proximitate. Aceste materiale pot fi folosite atât pentru desfășurarea de acțiuni convenționale, cât și extremiste.

- Riscuri armate de tip clasic din partea grupărilor armate ale liderilor locali

În Kosovo sau Bosnia și Herțegovina conflictele care apar între lideri locali nu sunt atât de intense sau ample încât să reprezinte o amenințare pentru militarii români dislocați în aceste teatre.

- Riscuri reprezentate din combaterea sau interferarea cu activitățile de crimă organizată

Chiar dacă cea mai mare parte a atribuțiilor privind limitarea/stoparea activităților ilegale a fost transferată autorităților locale, forțele internaționale din care fac parte și militarii români pot intra accidental în contact cu structurile de crimă organizată.

- Riscuri generate de prezența unor lucrători localnici în bazele forțelor coaliției

Există riscul ca personalul autohton, angajat al bazelor și facilităților de deservire a militarilor Coaliției, să fie recrutat pentru obținerea unor informații de interes (activități zilnice derulate, reguli de acces și ieșire din baze, locația unor facilități importante, planificarea unor misiuni etc).

- Riscuri non-armate

a. Riscuri de mediu: având în vedere similitudinile (climă, relief) cu țara noastră se poate aprecia că aceste riscuri nu pun probleme deosebite militarilor români.

b. Riscul epidemiologic: este relativ scăzut în ambele teatre de operații. Deși există facilități medicale (policlinici, spitale) acestea au o dotare slabă (cu excepția celor private).

c. Atacuri fizice directe: deși a fost semnalat un singur caz în provincia Kosovo, acest tip de amenințare nu trebuie exclus.

d. Riscul de mine: acesta este reprezentat de existența unui număr însemnat de mine rămase nedescoperite pe întreg teritoriul fostei Iugoslavii. Deși, în general, s-au delimitat zonele minate, au rămas multe zone periculoase.

2. Tipuri de misiuni executate de structurile militare participante la operații în afara teritoriului statului român

2.1. Tipuri de misiuni executate în TO Afganistan

2.1.1. *Batalionul de manevră (804 militari). Participarea contingentului românesc a început în iulie 2002, când a fost dislocat un batalion cu 400 militari și până în prezent a însumat următoarele tipuri de misiuni/sarcini:*

(a) *Patrule de luptă îmbarcate, pe timp de zi și pe timp de noapte, pe autostrada A1 și pe principalele rute din AOR;*

(b) *Observarea și securizarea pe timp de zi și de noapte a punctelor cheie de pe A1 și a principalelor rute din AOR împotriva ambuscadelor;*

(c) *Patrule de luptă debarcate în localitățile importante din AOR;*

(d) *Acțiuni de V.C.P. (vehicle check point);*

(e) *Acțiuni de escortă convoi;*

(f) *QRF terestru sau aerian pentru sprijinul forțelor din AOR;*

(g) *Acțiuni de securizare a unor FOB și de securizarea extinderii acestora*

(h) *Patrule de luptă antimortar în jurul FOB de dislocare;*

(i) *Acțiuni de KLE (key leader engagement);*

(j) *Acțiuni de V.A. (village assessment – evaluarea satelor);*

(k) *Acțiuni de H.A. (humanitarian assistance – asistență umanitară);*

(l) *Acțiuni de V.M.O. (village medical outreach – deplasarea echipei medicale la sat).*

2.1.2. *Detașamentul de Pregătire a Armatei Naționale Afgane (ANA Training)*, compus din 49 militari, dislocat în Kabul a executat următoarele tipuri de misiuni:

(a) *Pregătirea militarilor afgani în armele și specialitățile cercetare și tancuri;*

(b) *Consilierea militarilor afgani pe timpul activităților de mentenanță a tancurilor T 55;*

(c) *Însoțirea și monitorizarea militarilor afgani pe timpul îndeplinirii misiunilor, în AOR.*

Misiunea a început în mai 2003 și a constat în instruirea batalioanelor de tancuri, mecanizate și logistic/ Brigada 3 Reacție Rapidă/ Corpul de Armată Centru. De asemenea, personalul detașamentului a participat la instruirea mecanicilor conductori de pe vehiculele de luptă, mentenanța autovehiculelor militare și echipamentului și la traducerea a diferite manuale de instruire.

2.1.3. *Echipele operaționale de consiliere și legătură – tip Batalion (21 militari).*

Tipuri de misiuni executate: instruirea, antrenarea și îndrumarea personalului din batalioanele Armatei Naționale Afgane.

2.2. Tipuri de misiuni executate în teatrul de operații Irak

Misiunile și sarcinile executate de către structurile românești în teatrul de operații Irak s-au încadrat în tipul operațiilor non-articol 5 de răspuns la criză (Non-Article 5 Crisis Response Operations - NA5CROs).

Atât „ANTICA BABILONIA”, cât și „IRAQI FREEDOM” au fost operații sub comanda Coaliției Multinaționale, constituită pe bază de voință liber exprimată de statele respective.

Principalele sarcini executate de militarii români în teatrul de operații Irak au constat în acțiuni decisive, de modelare și sprijin (patrulare, escorte convoi, securitatea zonei de dispunere, protecția forței, control trafic, sprijinul populației civile și instruire).

2.2.1. Batalionul de manevră (iulie 2003- martie 2009)

În perioada iulie 2003, martie 2009, Batalionul de manevră dislocat în Irak a îndeplinit următoarele tipuri de misiuni și sarcini:

- a) *misiuni de pază și interceptare/ blocare a unor puncte critice situate pe comunicații sau în zone urbane;*
- b) *cercetarea și scotocirea unor raioane din zona de responsabilitate a batalionului;*
- c) *misiuni de patrulare cu scopul de a menține controlul și supravegherea zonei de responsabilitate a batalionului;*
- d) *misiuni de escortă care au inclus escortarea cisternelor de combustibil de la rafinăria din Basra și din portul Umm Qassr pentru asigurarea funcționării centralei electrice a orașului la Nasiriyah. Au mai fost escortate transporturi cu ajutoare umanitare, s-a asigurat protecția și securitatea personalului care a desfășurat acțiuni CIMIC și a echipelor care au pregătit și participat la operațiuni ca „Limitanei”, „Odissea”, „Autogrill”, a echipelor medicale din cadrul operațiunilor „Enduring Health” și „Hospital Support”.*

Începând cu Batalionul 812 Infanterie „Șoimii Carpaților”, odată cu redisolocarea în Camp Mittica, structurile românești au primit o nouă misiune, și anume acordarea de asistență umanitară și sprijin în reconstrucția Irakului, prin executarea unor sarcini CIMIC, vizând următoarele aspecte:

- a) *menținerea contactului permanent cu autoritățile locale pentru acordarea sprijinului necesar acestora, realizându-se peste 100 astfel de întâlniri, formale și informale, atât în cadrul unor întâlniri organizate în tabără, cât și în teren;*
- b) *distribuirea de ajutoare umanitare în întreaga arie de operații a batalionului, având resursele asigurate prin grija ITCJTF și a elementelor de afaceri civile ale Brigăzii 197 Artilerie a forțelor armate ale SUA;*
- c) *acordarea de asistență medicală pentru populația din zonele puternic afectate de conflict; organizarea unor activități competiționale recompensate cu premii;*
- d) *sprijinirea campaniilor Info-Ops și PSYOPS.*

În baza *OPORD NR.01* din ianuarie 2009, elaborat de C.Op.Î. pentru „Iraqi Sunset”, noua structură, denumită **Detășament de Instruire**, ce a fost dislocat în COB Adder/T.O. IRAK, în perioada **19.02 – 31.07.2009**, a primit misiunea să execute **acțiuni specifice de instruire a armatei irakiene și sprijin umanitar pentru populația civilă din zona Tallil**, în scopul sprijinirii procesului de preluare a responsabilităților militare de către FSI și stabilizare a Republicii Irak.

Principalele sarcini executate, au fost:

6. *instruirea și consilierea FSI - sarcină esențială;*
7. *asigurarea unei subunități QRF de nivel grupă, pentru sprijinirea Forțelor angajate în diferite misiuni în interiorul COB ADDER;*
8. *verificarea și controlul autovehiculelor și persoanelor care solicită acces în COB, în scopul descoperirii, avertizării, întârzierii, înlăturării oricărei posibile acțiuni ostile;*
9. *asigurarea asistenței/sprijinului umanitar;*
10. *realizarea legăturilor cu liderii locali, Key Leader Engagement (KLE), în scopul responsabilizării acestora pentru securizarea și reconstrucția zonei de influență;*
11. *susținerea procesului de reconstrucție;*
12. *predarea responsabilităților din TO;*
13. *executarea repatrierii (extracției) forțelor din TO IRAK.*

În data de 12.06.2009, C.Op.Î. a transmis *OPORD NR. 02*, privind încheierea misiunii și repatrierea structurilor naționale dislocate în teatrul de operații IRAK, participante la operația „**IRAQI SUNSET**”. Operația de repatriere s-a executat pe 3 faze: transferul (25.05-25.07.2009), pregătirea (01.06-25.07.2009) și redislocarea (05.07-15.08.2009).

Încheierea oficială a misiunilor contingentelor românești în Irak a avut loc în data de 04.06.2009, odată cu ceremonia de încheiere a misiunilor structurilor militare participante la misiuni în TO Irak.

2.2.2. Compania de Poliție Militară (iulie 2003-august 2006)

În perioada iulie 2003 – august 2006, Compania de Poliție Militară, participantă la misiuni în teatrul de operații din IRAK, a fost angajată cu întregul suport funcțional adecvat și personalul necesar pentru desfășurarea întregului spectru de misiuni specifice poliției militare. Astfel structura a avut de îndeplinit următoarele sarcini principale:

4. *protecția personalităților militare sau civile;*
5. *escorta unor convoaie militare sau umanitare, în AOR a R. MSU sau a Diviziei Multinaționale Sud-Est;*
6. *misiuni de control trafic rutier;*
7. *antrenarea membrilor unor autorități civile și monitorizarea activității acestora (Poliție, Justiție, structuri de Securitate etc.);*
8. *acțiuni militare de combatere a activităților ilegale (trafic și posesie de armament și muniții, trafic și furturi de carburanți, trafic cu valori de patrimoniu), prin executarea misiunilor de patrulare și de control trafic, atât ziua cât și noaptea.*

2.2.3. Detașamentul medical (noiembrie 2004-iunie 2009) a avut misiunea de a asigura asistența medicală profilactică de urgență și specializată în cadrul unor formațiuni medicale de coaliție (ROL 2 ȘI ROL 3), precum și asistența medicală a misiunilor care îi sunt repartizate de către comandantul forței.

2.2.4. *Detașamentul de geniu (iulie 2003-septembrie 2005)*, dislocat în zona de responsabilitate în cadrul Diviziei Multinaționale Centru-Sud, a executat misiuni de sprijin general de geniu.

Începând cu 19.07.2003, detașamentul de geniu a fost dislocat în baza militară „Charlie” din localitatea AL HILLAH din IRAK. În teatrul de operații, detașamentul de geniu a acționat sub comanda operațională a Diviziei Multinaționale Centru Sud.

Prin Ordinul de operație nr. 01 din 19.03.2003 al Comandamentului Operațional Întrunit, pentru îndeplinirea misiunii încredințate, detașamentul a primit următoarele sarcini:

8. *cercetarea la deminare în folos propriu;*
9. *construcții drumuri și by-pass-uri;*
10. *amenajarea de platforme de aterizare pentru elicoptere;*
11. *amenajarea de platforme pentru parcare tehnicii;*
12. *lansări, delansări și inspecții pentru întreținerea podurilor Mabey&Johnson;*
13. *construcția de elemente genistice pentru protecția forțelor;*
14. *misiuni în folosul populației civile;*
15. *amenajarea infrastructurii pentru construcții pe verticală în comandamente sau baze logistice;*
16. *lucrări simple de construcții de montaj pentru cartiruire.*

Aceste sarcini au fost executate de către toate detașamentele până la ieșirea din teatru.

2.2.5. *Compania NBC (aprilie-noiembrie 2003)*

Misiunea companiei NBC a fost aceea de a acționa în folosul populației civile, în cooperare cu forțele națiunii gazdă, în vederea eliminării consecințelor unor atacuri NBC.

Prin FRAGO nr. 185/C.9/CFLCC din 26.05.2003, companiei i s-au stabilit următoarele sarcini principale:

- a) *monitorizarea periodică nucleară (radiologică) și chimică (agenți neurotoxici neperistenți cu acțiune rapidă);*
- b) *decontaminarea echipamentelor (faza finală) ce urmau a fi ambarcate pe vapor, în scopul redislocării (S.U.A., Marea Britanie);*
- c) *asigurarea stingerii incendiilor, în caz de accident aviatic, la heliport.*

2.3. *Tipuri de misiuni executate în teatrul de operații Balcani*

2.3.1. *Kosovo*

Detașamentul “ROFND” care acționează în teatrul de operații KOSOVO, unde participă la misiuni de menținere a păcii sub comanda Task Force „AQUILA” / Multinational Task Force – West și are misiuni de bază precum:

- *securizarea localităților BELO POLJE GORAZDEVAC și PEC;*
- *executarea de patrulare auto și pe jos și check – point;*
- *instalarea unor posturi de observare;*
- *misiuni logistice;*

– *misiuni de escortă.*

2.3.2. Bosnia și Herțegovina

2.3.2.1. Plutonul de poliție militară, în cadrul Unității Integrate de Poliție (IPU) din subordinea EUFOR HQ, 23 militari, dislocat la Sarajevo.

Tipuri de misiuni îndeplinite:

ci. Patrulare în zona localităților;

cii. Participare, în colaborare cu forțele EUFOR, la dispozitive de luptă împotriva dezordinii publice.

Plutonul a participat la misiunea SFOR începând cu data de 01.07 2000, ca parte a Detașamentului National "BOSNIA", iar de la 02.12.2004 este parte a EUFOR.

2.3.2.2. Detașamentul Român Olanda (28 militari) care a executat, sub control operațional olandez, activități specifice de transport în cadrul misiunii ALTHEA. Detașamentul a fost retras din teatrul de operații în prima jumătate a anului 2007.

2.4. Misiuni comune tuturor teatrelor de operații

2.4.1. Structurile de informații, prezente în toate teatrele de operații, au îndeplinit la rândul lor o gamă variată de misiuni specifice, desfășurându-și activitatea în strânsă legătură cu structuri similare aparținând NATO sau coalițiilor.

Demn de menționat este că acestea au lucrat eficient și oportun pentru contingentele naționale desfășurate în teatrele de operații menționate.

2.4.2. Ofițerii de stat major

În sfârșit, o contribuție importantă a Armatei României în diferitele teatre de operații au reprezentat-o ofițerii de stat major. Selecționați din diferite arme și specialități militare, de la toate structurile militare, aceștia au îndeplinit o multitudine de misiuni în state majore și comandamente de la toate nivelurile: tactic, operativ și strategic. Ofițerii de stat major români au excelat prin abilitățile și creativitatea lor, utilizând tactici, tehnici și proceduri de stat major moderne.

3. Adaptarea comenzii și controlului operațional la noile provocări din teatrele de operații

3.1. Situația existentă

Toate structurile care au desfășurat acțiuni în teatrul de operații s-au aflat sub comanda operațională a Comandamentului operațional întrunit. Comandantul comandamentului a fost investit cu autoritatea de a stabili misiuni sau sarcini comandanților structurilor ce intrau în teatru, de a disloca aceste structuri, de a da aceste structuri comandamentelor multinaționale sub control operațional sau tactic, așa cum misiunea impunea. Acest nivel de comandă nu a inclus responsabilități pe linie administrativă. Pentru primele structuri, aranjamentele de comandă au reprezentat un caracter de noutate, fiind necesare explicații suplimentare pentru înțelegerea conceptelor.

Primul document prin care Comandamentul operațional întrunit i se încredința comanda operațională (OPCOM) asupra tuturor structurilor din teatrele de operații, a fost *SMG-61/14.11.2002 „Ordinul privind transferul către Comandamentul operațional întrunit a unor responsabilități în gestionarea participării Armatei României la operații în sprijinul păcii în structuri multinaționale și în cadrul inițiativelor de cooperare multinațională, precum și la misiuni ONU și OSCE”*. Pentru exercitarea acestui atribut, la nivelul comandamentului a fost înființată o nouă structură denumită Biroul operații de stabilitate (BOS), ulterior devenind Biroul de operații multinaționale, în cadrul J3.

Pentru controlul îndeplinirii misiunii-sarcinilor structurilor în TO, comandantul Comandamentului operațional întrunit a fost împuternicit să delege autoritatea de control operațional (OPCON) asupra contingentelor românești, la sosirea acestora în TO, în baza prevederilor acordurilor încheiate anterior prin care s-a convenit, printre altele, și nivelul autorității pe care România îl transferă.

Acest nivel de comandă, ca autoritate delegată unui comandant din TO, a permis acestuia să direcționeze forțele primite în subordine, astfel încât să poată îndeplini misiunile/sarcinile specifice, limitate de regulă, de scop, timp sau dislocare, de a disloca unitățile primite și de a reține sau a da controlul tactic asupra acestor unități.

Având OPCON, comandantul forței multinaționale din TO nu a angajat separat componente din unitatea primită în subordine. De asemenea, nu a inclus controlul logistic și administrativ. OPCON a permis comandantului forței multinaționale din TO să stabilească și sarcini, dar și angajarea unităților subordonate fără a fi necesare alte aprobări (ierarhice, naționale).

Datorită delimitărilor conceptuale nu foarte clare privind aranjamentele de comandă (atributul generic de conducere operațională substituie termenii de comandă operațională sau control operațional), s-a impus definirea cât mai explicită a atribuțiilor comandanților de pe lanțul de comandă, atât pe timpul pregătirii detașamentelor, cât și pe timpul executării misiunilor în teatrele de operații.

Continuitatea conducerii acțiunilor, în timp real, a elementelor de dispozitiv ale structurilor care au executat acțiuni în zonele de responsabilitate a presupus, atât conceptual, cât și fizic, constituirea și adaptarea Centrului de Operații Tactic (TOC) la nivel contingent de tip batalion, atât prin încadrarea cu personal a unei astfel de entități distincte din compunerea compartimentului operații, cât și prin îmbunătățirea suportului tehnic (sistemul de comunicații și informatică) necesar îndeplinirii atribuțiilor specifice. Fiind o structură flexibilă, în funcție de modificările care au apărut în sarcinile de îndeplinit, aceasta a putut răspunde noilor cerințe specifice misiunii.

3.2. Evoluții conceptuale

Nu numai în teatrele de operații s-au produs adaptări ale comenzii și controlului. Acest domeniu deosebit de complex și în permanentă dinamică, a cunoscut o evoluție firească și în rândul structurilor de conducere operațională din teritoriul național, la nivel operativ și tactic.

Astfel, printr-un act normativ emis de Statul Major General în decembrie 2008, Comandamentul operațional întrunit are sub control operațional permanent componentele operaționale ale categoriilor de forțe, respectiv COT, COA, CON, ceea ce a reprezentat o premieră în evoluția acestor relații. Pornind de la aceste aspecte, putem afirma că și procesul de selecție a personalului pentru misiuni, generarea structurilor, instruirea și evaluarea acestora, ca și dislocarea în TO, au cunoscut o îmbunătățire remarcabilă.

Comanda operațională, pe care C.Op.Î. o exercită asupra structurilor aflate în misiuni în teatrele de operații, este astfel sprijinită și de relațiile permanente stabilite cu componentele operaționale ale categoriilor de forțe.

Experiența acumulată prin participarea forțelor românești la misiuni alături de aliații din NATO contribuie permanent la perfecționarea sistemului relațiilor de comandă și control, determină așezarea pe fundamente foarte stabile a conceptelor, doctrinelor care au aplicabilitate în domeniul comenzii și controlului.

Astfel, în luna septembrie, în cadrul unui amplu exercițiu la nivelul Armatei României, a fost verificată viabilitatea Concepției de conducere, comandă și control în Armata României, concepție elaborată de Statul Major General în anul 2006 și a fost creat cadrul conceptual necesar pentru revizuirea acesteia, dacă este cazul, prin implementarea noilor concepte adoptate sau dobândite în urma experiențelor acumulate de întregul sistem militar în urma participării forțelor militare românești la misiuni în teatrele de operații.

Bibliografie:

- [1]. Rapoartele comandanților structurilor care au executat misiuni în afara teritoriului statului român, din 2003 și până în prezent.
- [2]. Analiza operațiunilor din Irak – document elaborat la nivelul C.Op.Î.
- [3]. Analiza operațiunilor din Afganistan – document elaborat la nivelul C.Op.Î.
- [4]. Analiza operațiunilor din Balcani – document elaborat la nivelul C.Op.Î.
- [5]. S.M.G.- P.F.- 3.15 Manualul pregătirii și executării misiunilor militare în afara teritoriului statului român de către contingentele naționale, ediția 2005.

SPAȚIUL CIBERNETIC – SISTEMUL CENTRAL AL INFRASTRUCTURII NAȚIONALE

Ionel Claudiu PASĂRE*

Globalization, as an explicit concept, has been with us for about a decade. There's no doubt about it, globalization is the buzzword of the decade. We are to think that something new is happening, the world is becoming a single place and experienced as such, global practices, values and technologies.

În prezent, lumea dezvoltată a ajuns la o concluzie cvasiunanimă: societățile erei informaționale sunt mult mai vulnerabile, în comparație cu cele anterioare. Infrastructurile naționale, regionale sau globale, capătă din ce în ce mai multă importanță, sistemele și bunurile, fizice sau virtuale, devin vitale pentru oricare stat sau alianță, astfel încât incapacitatea sau distrugerea lor pot avea un impact puternic asupra securității, economiei, siguranței și sănătății populației.

Un prim pas în asigurarea securității informațiilor vehiculate la nivelul sistemului informațional global constă în elaborarea unei strategii de securizare a infrastructurilor de importanță vitală.

Infrastructura oricărei națiuni este compusă din instituții publice și private din sectoarele agricol, alimentar, apă, sănătate publică, transport, finanțe și bănci, industria chimică și a altor substanțe speciale, servicii poștale și maritime. Sistemul central al acestei infrastructuri îl constituie spațiul cibernetic – de mii de calculatoare interconectate, servere, rutiere, comutatoare, precum și din cablurile de fibră optică ce permit infrastructurii principale să fie perfect interconectată. Astfel, funcționarea sănătoasă a spațiului cibernetic este esențială pentru orice economie și pentru securitatea națională.

Fiecare țară este nevoită să-și dezvolte o strategie proprie de securizare a spațiului cibernetic, având în vedere explozia pe care a înregistrat-o utilizarea rețelelor informatice globale. În momentul actual, eforturile nu trebuie orientate numai către spațiul cibernetic al națiunii, ci trebuie conjugate la nivel global, având în vedere că s-a ajuns la un grad destul de ridicat al dependenței funcționării întregii infrastructuri de funcționare rețelei globale. Riscurile securității informațiilor sunt mult mai mari, sunt la nivel global. Prin atacarea unei rețele naționale este afectată rețeaua globală.

Securizarea spațiului cibernetic este o misiune strategică dificilă, care necesită coordonarea și concentrarea eforturilor întregii societăți, guvernele fiind nevoite să lucreze împreună la identificarea amenințărilor, a vulnerabilităților sistemelor, precum și la stabilirea măsurilor de îmbunătățire a securității spațiului cibernetic.

* Absolvent al cursurilor de masterat în domeniul „Securitate și Apărare națională” din cadrul Facultății de Stat Major, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, doctorand în domeniul „Științe militare și Informații” din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazul” din București

Viteza cu care se realizează atacurile din spațiul cibernetic, anonimatul lor le fac greu de atribuit unor acțiuni teroriste, criminale sau la nivel de stat – sarcină ce apare deseori după ce s-a înfăptuit atacul. De aceea, elaborarea și aplicarea unor strategii naționale și internaționale de securizare a spațiului cibernetic poate ajuta la reducerea vulnerabilității în fața atacurilor devastatoare declanșate împotriva infrastructurilor informaționale critice sau a averilor/bunurilor fizice care stau la baza acesteia.

Plecând de la exemplul american, care aplică deja o Strategie Națională de Securizare a Spațiului Cibernetic, se pot identifica obiectivele strategice care ar trebui avute în vedere de orice națiune în acest domeniu:

- prevenirea atacurilor ciberneticе împotriva infrastructurilor critice;
- reducerea vulnerabilității naționale în fața atacurilor ciberneticе;
- minimizarea daunelor și a timpului de reconstituire a sistemului în urma eventualelor atacuri ciberneticе, dacă apar.
-

Amenințări și vulnerabilități

Economia și securitatea națională sunt total dependente de tehnologiile informaționale și de infrastructura informațională. În centrul infrastructurii informaționale, de care depinde omenirea, se află Internetul, un sistem conceput inițial pentru folosirea în comun a cercetărilor neclasificate între oamenii de știință care nu erau suspectați de folosirea abuzivă a rețelei. Este același Internet care astăzi conectează milioane de calculatoare din diferite rețele, rezolvând cele mai multe servicii de bază ale națiunilor și conducând la funcționarea infrastructurilor.

Aceste rețele de calculatoare, de asemenea, controlează obiecte fizice, cum sunt transformatoarele electrice, trenurile, stațiile de pompare, containerele chimice, radarele, bursele de valori – toate existând dincolo de spațiul cibernetic.

O mare varietate de actori rău intenționați pot declanșa atacuri împotriva structurii informaționale critice. Unii deja au făcut-o. O preocupare majoră trebuie să fie orientată spre atacurile ciberneticе organizate, capabile să cauzeze destabilizarea infrastructurii Naționale critice, a economiei sau a securității naționale. Complexitatea tehnică solicitată pentru înfăptuirea unui astfel de atac este destul de ridicată și, parțial, explică de ce încă nu s-au înregistrat astfel de atacuri până acum. Totuși, nu trebuie să fim prea încrezători. Au fost cazuri în care atacanții organizați au exploatat unele vulnerabilități care ne-au demonstrat că dispun de capacități distructive și mai mari. Incertitudinea există, precum și intenția și performanțele tehnice necesare, după cum au dovedit-o câteva atacuri anterioare. Analizele amenințărilor ciberneticе sunt strict necesare pentru identificarea tendințelor pe termen lung ale amenințărilor și vulnerabilităților. Ceea ce se știe este faptul că instrumentele și metodele producerii atacurilor sunt larg răspândite, iar capacitățile tehnice și complexitatea utilizatorilor porniți pe provocarea unui adevărat dezastru se află în creștere.

Pe timp de pace, dușmanii pot declanșa acte de spionaj asupra guvernului, centrelor de cercetare științifică universitară și companiilor private. De asemenea, ei încearcă să pregătească terenul pentru administrarea loviturilor din spațiul cibernetic în cazul unei confruntări, prin cartografierea sistemelor informaționale ale unui stat, identificând principalele ținte și plasând în infrastructura națională porți ascunse de

intrare și alte mijloace de acces. Pe timp de război sau criză, adversarii vor încerca să intimideze liderii politici naționali prin atacarea infrastructurilor critice și a funcțiilor de bază ale economiei sau erodarea încrederii publice în sistemele informaționale.

Atacurile cibernetice asupra rețelelor informaționale ale oricărei țări pot avea consecințe grave, cum ar fi întreruperea funcționării unor componente cheie, provocarea pierderilor de venituri și proprietăți intelectuale sau chiar pierderea vieților omenești. Contracurarea unor astfel de atacuri necesită realizarea unor componente riguroase cum încă nu există în prezent, dacă se dorește reducerea vulnerabilităților și prevenirea sau diminuarea forței capacităților îndreptate împotriva infrastructurilor critice.

Rolul guvernului în securizarea spațiului cibernetic

În general, sectorul privat este cel mai bine structurat și echipat pentru a răspunde la un eventual atac cibernetic. Privind în interior, asigurarea continuității activității guvernului presupune asigurarea siguranței proprii sale infrastructuri cibernetică și a activelor necesare pentru atingerea misiunii și exercitarea serviciilor. Pe plan extern, rolul unui guvern pe linia securității cibernetică este acela al garantării cazurilor în care costurile tranzacțiilor sunt ridicate sau atunci când barierele legale conduc la probleme ce necesită o coordonare deosebită; cazurile în care guvernele operează în absența forțelor sectorului privat; creșterea conștientizării.

Angajarea parteneriatului public-privat este componenta de bază a strategiei de securizare a spațiului cibernetic. Acesta este adevărul din câteva motive. Parteneriatul se confruntă cu problema coordonării. Partenerii pot îmbunătăți, în mod semnificativ, schimbul de informații și cooperarea. Angajamentul public-privat va lua o mare varietate de forme și se va adresa conștientizării nevoii de instruire, performanțelor tehnologice, remedierii vulnerabilității și operațiunilor de reconstituire a sistemului.

Rolul guvernului în aceste cazuri și în altele este justificat doar atunci când beneficiile intervenției depășesc costurile asociate. Acest standard este important doar în cazurile în care există soluții viabile din partea sectorului privat pentru remedierea potențialelor amenințări și vulnerabilități. Pentru fiecare caz, trebuie să se acorde atenție costurilor și impactului unei acțiuni anume a guvernului, comparativ cu alte acțiuni complementare, non-acțiuni, luând în considerare și soluțiile prezente și viitoare ale sectorului privat.

Acțiunile guvernamentale de securizare a spațiului cibernetic sunt justificate din mai multe motive: al jurisdicției și încadrării atacurilor, protecției rețelelor și sistemelor critice pentru securitatea națională, al recomandărilor și atenționărilor, precum și al protecției împotriva atacurilor organizate capabile să producă daune economiei. Activitățile instituțiilor guvernamentale trebuie, de asemenea, să susțină cercetarea și dezvoltarea tehnologică pentru a permite sectorului privat să asigure o mai bună securizare a unei părți din infrastructura principală a națiunii.

Ca orice strategie, și cea de securizare a spațiului cibernetic ar trebui să-și definească o serie de priorități, care, potrivit guvernului american, ar putea fi:

1. un sistem național de răspuns pe linia securității spațiului cibernetic;
2. un program național de reducere a vulnerabilității și amenințărilor securității spațiului cibernetic;

3. un program național de instruire și conștientizare privind securitatea spațiului cibernetic;
4. securizarea spațiului cibernetic guvernamental;
5. securitatea națională și cooperarea internațională privind securitatea spațiului cibernetic.

Prima prioritate vizează îmbunătățirea răspunsului la incidentele ciberneticе și la reducerea potențialelor daune produse de astfel de evenimente. Prioritățile a doua, a treia și a patra vizează reducerea amenințărilor și vulnerabilităților în fața potențialelor atacuri ciberneticе. A cincea prioritate este de prevenire a atacurilor ciberneticе care pot avea impact asupra activelor naționale de securitate și de îmbunătățire a managementului internațional al răspunsurilor la astfel de atacuri.

Cadrul legislativ românesc privind securitatea informațiilor

La nivelul României, în ultimii ani, au început să apară din ce în ce mai multe reglementări legislative privind protecția și securitatea informațiilor. Lucrurile s-au schimbat odată cu proliferarea și pe teritoriul țării a tehnologiilor informaționale și de comunicații, care au eliminat barierele de timp, spațiu și localizare a prelucrării, stocării și transmiterii informațiilor. Chiar dacă sunt încă multe lacune în această privință, se poate spune că este un început bun pentru trecerea României la societatea informațională și a cunoașterii.

Printre cele mai importante legi care reglementează, direct sau indirect, protejarea informațiilor, mecanismele de prelucrare, stocare și transmitere, se pot enumera:

- Legea 51/1991 privind siguranța națională a României;
- Ordonanța de Guvern 124/2000 pentru completarea cadrului juridic privind dreptul de autor și drepturile conexe, prin adoptarea de măsuri pentru combaterea pirateriei în domeniile audio și video, precum și a programelor pentru calculator. Ordonanța este prezentată la paragraful drepturilor de autor;
- Legea 455/iulie 2001 privind semnătura electronică;
- Legea 544/2001 privind accesul la informația publică;
- Legea 676/2001 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul telecomunicațiilor;
- Legea 677/21 noiembrie 2001 privind protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date;
- Legea 682/2001 privind ratificarea Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg la 28 ianuarie 1981;
- Ordinul Ministerului Finanțelor Publice 875/2001 pentru aprobarea Regulamentului privind operațiunile cu titluri de stat emise în formă dematerializată;
- Legea 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, însoțită de Hotărârea de Guvern 585/2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România;
- Legea 365/2002 privind comerțul electronic;

- Ordonanța de Guvern 34/2002 privind accesul la rețelele de telecomunicații electronice și la infrastructura asociată, precum și interconectarea acestora;
- Hotărârea de Guvern 781/2002 privind protecția informațiilor secrete de serviciu;
- Regulamentul Băncii Naționale a României 4/2002 privind tranzacțiile efectuate prin intermediul instrumentelor de plată electronică și relațiile dintre participanții la aceste tranzacții;
- Ordonanța de Guvern 24/2002 privind încasarea prin mijloace electronice a impozitelor și taxelor locale;
- Ordinul Avocatului Poporului 75/2002 privind stabilirea unor măsuri și proceduri specifice care să asigure un nivel satisfăcător de protecție a drepturilor persoanelor ale căror date cu caracter personal fac obiectul prelucrărilor.
- Lege nr. 161 din 19 aprilie 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, care conține componenta de prevenire și combatere a criminalității informatice, în Titlul III.

S-ar putea spune că, cel puțin din vedere legislativ, România se apropie de climatul juridic internațional și al țărilor dezvoltate în privința securității informațiilor. Însă, mai sunt multe aspecte de rezolvat, care țin de procedurile de aplicare a legislației, de educația și instruirea în acest domeniu, de conștientizarea factorilor decizionali în privința riscurilor la care sunt supuse sistemele informatice ale organismelor pe care le conduc. De asemenea, nu există o strategie elaborată în privința securizării spațiului cibernetic, în care să fie definite foarte clar obiectivele, prioritățile, măsurile și actorii responsabili, elemente de această natură regăsindu-se doar pe alocuri în Strategia de Securitate Națională, Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, Legea siguranței naționale și celelalte legi care reglementează securitatea informațiilor, a activităților care apelează la mijloace electronice de prelucrare a datelor etc.

Bibliografie:

- [1]. *Securing the Cloud. A Survey of Digital Security*, in The Economist, October 26th-November 1st, 2002, Volume 365, Number 8296.
- [2]. **Strategia de securitate Națională a României**, www.mapn.ro/strategia-securitate.
- [3]. **The National Strategy to SECURE CYBERSPACE**, February 2003, The White House, Washington, whitehouse.gov/pcipb/cyberspace_strategy.
- [4]. DRAGOMIR, D., *Război informațional agresiv asupra sistemului bancar*, Cotidianul, 29 mai 2004.
- [5]. HOWARD, M., LeBlanc, D., **Writing Secure Code**, 2nd Edition, Microsoft Press, Redmond, Washington, 2003.
- [6]. TOMA, Gh., LITEANU, T., DEGERATU, C., **Evoluția arhitecturilor de securitate sub impactul globalizării**, Editura ANI, București, 2007.

MODERNIZAREA SISTEMULUI DE SELECȚIE A PERSONALULUI PARTICIPANT LA OPERAȚII DE STABILITATE ȘI DE SPRIJIN SUPORT AL EFICIENȚEI GENERĂRII FORȚELOR

Constantin GRIGORAȘ*

Nowadays, the complexity of the stability and support operations entails the selection of personnel and technology according to the individual characteristics in line with the real requirements of the action. The human component plays an important role in the increase or decrease in the combat power of a subunit. Therefore, the selection of militaries should be made rigorously and on a scientific basis, by using mathematical tools to establish the criteria (statistical studies) and to elaborate the decision. Achieving the goals of stability and support operations depends largely on the quality of the participating personnel and on its readiness.

Securitatea internațională este o stare de fapt la care statele, organizațiile internaționale și alți actori contribuie în mod semnificativ, dar în moduri diferite, interconștientizarea deciziilor și a acțiunilor tuturor acestora fiind din ce în ce mai evidentă și mai accentuată.

Istoria politicii internaționale din ultimele trei secole și jumătate a fost în mod evident o adevărată cronică a modului în care statele au interacționat unele cu altele. Acestea au fost și încă continuă să fie organizațiile politice dominante ca putere și influență. Interesele, obiectivele și capacitatea statelor de a acționa pentru a atinge și respectiv pune în aplicare aceste interese și obiective le modelează comportamentul atât în interiorul propriilor frontiere, în relația cu cetățenii și societatea civilă, cât și în plan internațional, generând forțe și tendințe diferite în mediul strategic global și regional.

Concomitent, se manifestă și un alt fenomen: afirmarea pe scena mondială a unor alte entități politice decât statele. Politica internațională este influențată din ce în ce mai mult de organizații care depășesc granițele naționale (organizații mondiale, așa cum este, de exemplu, Organizația Națiunilor Unite sau organizații regionale, așa cum este de exemplu Uniunea Europeană). Diverse ca scop, obiective, organizare și putere, organizațiile internaționale își exercită rolul în mod independent și au din ce în ce mai multă influență în relațiile internaționale.

Practica politică a demonstrat fără echivoc rolul din ce în ce mai important jucat de organizațiile internaționale în procesul de management al crizelor de natură diferită (politico-militare, umanitare sau ecologice), cât și modul în care acestea influențează comportamentul statelor.

Instrumentele pe care statele le pot operaționaliza pentru a asigura îndeplinirea intereselor lor naționale interacționează în multe cazuri cu cele utilizate de organizațiile internaționale, sau sunt condiționate și potențate de către acestea.

Multitudinea de actori din arena internațională, sau mai bine spus, din cea globală, și mai ales diferența de potențial de putere de care dispun aceștia, cât și

* Locotenent colonel, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” Sibiu

voința de a utiliza efectiv această putere în scopul îndeplinirii unor obiective politice specifice diferențiază astăzi actorii internaționali, unii acceptând să se supună normelor și cutumelor instituite în practica relațiilor internaționale de către statele și organizațiile create de acestea, în timp ce alți actori refuză să „se supună regulilor jocului“.

În aceste condiții, utilizarea în scop coercitiv a instrumentelor de putere de care dispun statele – fie în mod direct, fie prin intermediul organizațiilor internaționale – se îmbină din ce în ce mai frecvent cu metodele prin care se urmărește responsabilizarea diferiților actori, partajarea și asumarea răspunderii privind viitorul planetei, în condițiile democratizării relațiilor internaționale și a vieții politice în general, toate în scopul consolidării ordinii și securității internaționale, a prezervării păcii.

Evoluția mediului actual de securitate atestă faptul că riscul apariției confruntărilor convenționale majore este din ce în ce mai redus, dar se diversifică și amplifică noi riscuri și amenințări neconvenționale și asimetrice. Într-un astfel de context tensionat și complex, securitatea fiecărei țări, ca și securitatea comunității internaționale în ansamblu, se bazează nu numai pe capacitatea de reacție și adaptare, ci și, mai ales, pe capacitatea de anticipare și acțiune proactivă¹.

Statele membre NATO au creat și dezvoltat la nivel național sisteme de generare a forțelor armate eficiente structurate viabile și funcționale, bazate pe forțele de rezervă, care satisfac oportun și ritmic cerința de asigurare cu resurse umane și materiale, astfel încât forțele proprii indiferent de misiunea executată să aibă în permanență capacitatea de luptă proiectată.

Statutul de membru NATO impune: asigurarea capacităților necesare participării Armatei României la misiunile alianței- de la cele de apărare colectivă, la cele în sprijinul păcii².

1. Sistemul de generare și regenerare a Forțelor Terestre

Generarea și regenerarea forței reprezintă obiectivul primordial al activității structurilor administrative ale armatei. Dezvoltarea și modernizarea unui sistem propriu de generare și regenerare a forțelor, care să asigure structurilor militare, capacitatea de luptă proiectată, în vederea executării în bune condiții a oricărei misiuni la pace, criză, război sau postconflict constituie în opinia noastră un obiectiv prioritar în procesul de transformare al Armatei Române. Este un proces complex, semnificativ, dependent de evoluția mediului de securitate și există o corelație puternică între dimensiunile armatei în timp de pace și capacitatea economiei naționale de a răspunde optim nevoilor instituției militare.

Reducerea efectivelor și a numărului structurilor militare aflate în stare permanentă de pregătire pentru luptă (de remarcat tendințele actuale și de perspectivă privind demasificarea armatelor) reprezintă o preocupare tot mai intensă a factorilor de decizie politico-militară, sub presiunea opiniei publice, care cere tot mai insistent reducerea cheltuielilor militare și controlul democratic al armatei. Trecerea de la

¹ **Strategia de Securitate Națională a României**, București, 2007, p. 3.

² Ibidem, p.49.

armatele de masă la structurile operaționale moderne trebuie privită și ca o cerință logică, impusă de constrângerile de natură economică ale unui viitor război. Avem în vedere consumul uriaș de materiale de toate categoriile, specific războiului devenit de acum clasic, consum ce nu poate fi susținut decât pe o durată extrem de redusă³.

Ca soluții de compensare a cantității reduse de forțe și mijloace destinate scopurilor politico-militare considerăm că pot fi: dezvoltarea tehnologiilor militare; ridicarea nivelului calitativ al pregătirii pentru luptă a personalului și comandamentelor; creșterea rolului componentelor de rezervă și a performanțelor sistemelor de mobilizare.

Conceperea și materializarea unui sistem funcțional de asigurare a completărilor cu resurse umane și materiale, destinat trecerii într-un timp cât, mai scurt a armatei de la starea de pace la cea de război, reprezintă o necesitate care să asigure potențarea efortului național maxim la momentul impus/potrivit.

Sistemul de generare și regenerare a forței reprezintă ansamblul structurilor administrative și al relațiilor funcționale stabilite între acestea, având ca obiectiv principal completarea permanentă cu resurse umane și materiale a structurilor, cel puțin până la nivelul minim suficient pentru îndeplinirea misiunilor⁴.

Conceptele de generare și regenerare trebuie privite sub două aspecte:

- generarea și regenerare resurselor umane și bunurilor materiale;
- generarea și regenerarea structurilor militare.

Noțiunile de generare și regenerare sunt deosebit de complexe și implică, pe de o parte evaluarea activităților din domenii conexe (personal și logistică), iar pe de altă parte, armonizarea acestora într-un sistem integrat, funcțional, la nivelul Forțelor Terestre și al structurilor subordonate.

Generarea resurselor umane reprezintă activitatea desfășurată de structurile militare administrative în scopul *selecționării*, instruirii și perfecționării pregătirii personalului necesar pentru completarea structurilor militare care se generează sau care au înregistrat pierderi pe timpul mobilizării sau operațiilor militare;

Generarea resurselor materiale reprezintă activitatea desfășurată de structurile militare administrative în scopul identificării surselor, selecționării, achiziționării (rechiziționării) și operaționalizării tehnicii, echipamentelor și materialelor necesare pentru completarea structurilor militare care se generează sau care au înregistrat pierderi pe timpul mobilizării sau operațiilor militare;

Generarea structurilor militare reprezintă procesul gradual prin care acestea se completează cu resurse umane și materiale, potrivit prevederilor statelor de organizare, se constituie și se operaționalizează până la capacitatea de luptă proiectată. Înzestrarea cu tehnică, echipamente și materiale a structurilor militare care se generează, se realizează prin redistribuire din existent, achiziții și rechiziții. Serviciile necesare funcționării infrastructurilor destinate forțelor /structurilor militare se asigură prin agenții economici identificați, verificați și acreditați.

³ A. Ralph Epperson, **Noua ordine mondială**, Editura Alma, 1997, p.3.

⁴ **Conceptia de generare și regenerate a Forțelor Terestre**, București, 2005, p.7.

2. Modernizarea sistemului de selecție a personalului participant la operații de stabilitate și de sprijin

Ostilitățile în câmpul de luptă modern reprezintă nu numai o confruntare a forțelor și mijloacelor, dar și o confruntare a inteligenței umane, cea ce conferă acțiunilor militare pe lângă dinamism și violență, încordare și fermitate. Acțiunile desfășurate pe acest câmp de luptă se bazează pe mijloacele de luptă, mijloacele de transport și profesionalismul luptătorului.

Analiza și evaluarea ultimelor conflicte militare scot în evidență sporirea considerabilă a caracterului complex al acțiunilor militare, accentuarea trecerii de la formele de luptă precis delimitate între ele, la forme de luptă combinate. Acțiunile militare sunt realizate printr-o diversitate de procedee devenind tot mai rare acțiunile dominate puternic de o singură formă de luptă.

Metodele de determinare a soluției raționale în probleme de decizie nu sunt simple și Arrow demonstrându-le a început construcția unei teorii matematice care aparține domeniului cercetărilor operaționale. Metodele constituie instrumente utile comandanților și statelor majore pentru găsirea soluțiilor în toate etapele de pregătire și ducere a operațiilor militare și luptei. Creșterea continuă a volumului informațiilor culese, procesate și transmise impune creșterea operativității și calității conducerii trupelor prin implementarea metodelor decizionale cu ajutorul tehnicii de calcul. Cunoașterea teoriei deciziei lărgeste orizontul ofițerului, îi permite să se orienteze mai bine la situația concretă și să aleagă o rezolvare științifică.

Teoria deciziei vizează elaborarea unor metode generale care să permită generalizarea procedeele de luare a deciziilor și are două părți: teoria stohastică a deciziilor (consideră că fiecare mod în care poate acționa un decident îi corespund mai multe consecințe posibile determinată de condiții exterioare numite stări ale naturii cu probabilități cunoscute de realizare și teoria utilităților. Aceasta din urmă urmărește introducerea unui sistem riguros de comparare a consecințelor diferitelor moduri în care poate acționa un decident, prin asocierea, la fiecare dintre acestea, a unei valori numerice numite „utilitate”. În ani 60 apare o nouă direcție de abordare a analizei decizionale odată cu trecerea la rezolvarea problemelor multidecizionale. Cercetătorii francezi, făcând abstracție de noțiunea de utilitate au introdus pentru determinarea variantei optime a metodă bazată pe indicatori de concordanță și discordanță care se determină prin metode matriceale. Un alt unghi de abordare a procesului decizional este teoria deciziei de grup care analizează cum se face trecerea de la opțiunile individuale la cele de grup.

Procesul decizional poate fi analizat din două perspective: descriptivă (se bazează pe analiza și înțelegere a procedurilor existente în practică) și normativă (propunerea unor metode eficiente de luare a deciziilor).

Calitatea personalului participant la operații de stabilitate și de sprijin precum și nivelul pregătirii acestuia condiționează în mare măsură atingerea scopurilor acțiunii militare. Constituirea și pregătirea personalului participant implică două

aspect: ⁵ recrutarea/*selecționarea* personalului, constituirea și pregătirea contingentelor naționale participante la operație; constituirea și pregătirea la nivelul întregii forțe, în teatrul de operații. Spre deosebire de *recrutare*, *selecția personalului* constă în evaluarea și alegerea militarului potrivit dintr-un număr de candidați care satisfac cerințele postului (rezultați în urma activității de recrutare).

Selecționarea personalului are la bază norme ale dreptului internațional și se face pe bază de voluntariat. Interesul pentru o selecționare atentă este atât din partea ONU, cât și din partea statelor participante și a statului/națiunii gazdă. La încheierea acordurilor de participare (Memorandum of Forces Agreement – MOFA), reprezentanții statelor participante trebuie să negocieze condițiile, ținând cont de faptul că odată acceptate, acestea nu mai pot fi modificate decât cu mare greutate. Experiența acumulată de conducerea Armatei Române, în special, a eșaloanelor care au pregătit militari trimiși în diferite teatre de operații a condus la conturarea a o serie de criterii de personal. S-au avut în vedere atât cunoștințele teoretice, deprinderile practice, dar și rezistența fizică și psihică. Astfel se apreciază că pentru ofițerii care vor încadra anumite funcții din Comandamentul Forței, este necesară îndeplinirea următoarelor condiții⁶: să aibă grad superior și experiență în activitatea de stat major la nivel regiment sau brigadă; să vorbească fluent limba oficială stabilită la nivelul forței (de regulă limba engleză); să aibă cunoștințele și capacitatea de a lucra cu tehnica de comunicații și informatică; să cunoască terminologia, simbolurile militare; să aibă experiență în instruirea militarilor de altă naționalitate (cursuri în străinătate, participare la exerciții multinaționale); să fie disciplinați, rezistenți din punct de vedere fizic și psihic pentru a lucra în condiții de stres și de lungă durată în echipe/structuri cu ofițerii de alte naționalități; să cunoască procedurile juridice pentru organele de anchetă.

Testele medicale au o pondere foarte mare în selecționarea personalului în vederea participării la misiune. ONU a stabilit câteva criterii dar, pentru a nu fi acuzată de discriminare de orice natură, nu emite interdicții ci recomandă neimplicarea personalului depistat sero-pozitiv și a celor care suferă de anxietate nervoasă, nervozitate somatică, alcoolism sau prezintă boli transmisibile pe cale sexuală. Aceste criterii pot fi/sunt suplinite de altele la nivel național. Criteriile medicale, psihice și fizice vor fi evaluate cu grijă pe o bază individuală și ținându-se cont de zona specifică pentru care persoana este examinată.

În situația în care suportarea cheltuielilor se face în întregime de către statele participante, pot fi stabilite și anumite criterii sociale, cum ar fi: starea civilă, starea socială, starea sănătății membrilor de familie apropiați. Pentru tot personalul sunt stabilite condiții minime de cunoaștere a limbii oficiale vorbite în zona de operații și dacă este posibil formule uzuale de salut, de mulțumire, de somare – în limba țării gazdă.

Costurile unei decizii de selecție greșite pot fi foarte mari. În multe situații, descoperirea cauzelor unor rezultate modeste este un proces lung și anevoios. Este

⁵ John Orme, *The Utility of Force in World of Security*, în *International Security*, Vol.22, no.3, Winter 1997, p. 23.

⁶ Ion Dragoman, **Dreptul internațional aplicabil în operațiile de menținere a păcii**, Editura AISM, 1996, p. 199.

nevoie de ceva timp pentru identificarea și îndepărtarea cauzelor care afectează atingerea scopului misiunii. Un proces de selecție bine condus creează plusvaloare forței destinate operației de stabilitate. Există o mare diferență între un militar bine selectat (o valoare pentru organizație), loial acesteia, cu performanțe deosebite, și un altul care depune un minimum de efort, interesat doar de aspectul financiar al problemei.

Metodele furnizate de teoria deciziei câștigă teren chiar și în domeniul militar deși asupra lor se manifestă critici: „abordarea problemelor decizionale trebuie făcut mai puțin din perspectiva obiectivă și logică și mai mult cu ajutorul experienței, intuiției și sensibilității” (B. Roz).

Pentru luarea unor decizii în probleme de selecție (de exemplu), cu toate că rutina și intuiția au un efect benefic, nu mai sunt suficiente din cauza intervenției subiectivității decidentului.

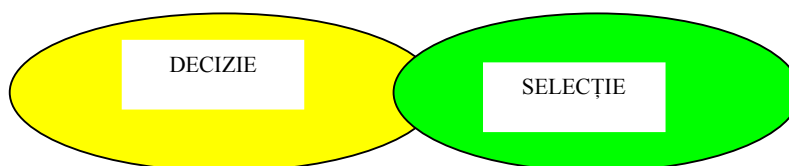

Figura 1: Domeniul comun al deciziei cu selecția

Între numeroasele utilizări ale teoriei deciziei - în fundamentarea hotărârii comandanților, am ales să demonstrăm aplicarea acesteia la selecția cadrelor militare pentru misiuni specifice. Lucrarea noastră are ca obiectiv identificarea și caracterizarea domeniului comun al celor două procese (decizie și selecție), pentru că așa cum se observă ariile selecției și respectiv deciziei necuprinse în zona de interferență sunt mai mari.

Act esențial al activității manageriale, decizia constituie produsul cel mai reprezentativ și totodată instrumentul cel mai eficace al acestuia, luarea deciziilor fiind o parte a muncii tuturor comandanților. Luarea deciziilor reprezintă nu o funcție aparte izolată a managementului ci miezul comun al funcțiilor manageriale.

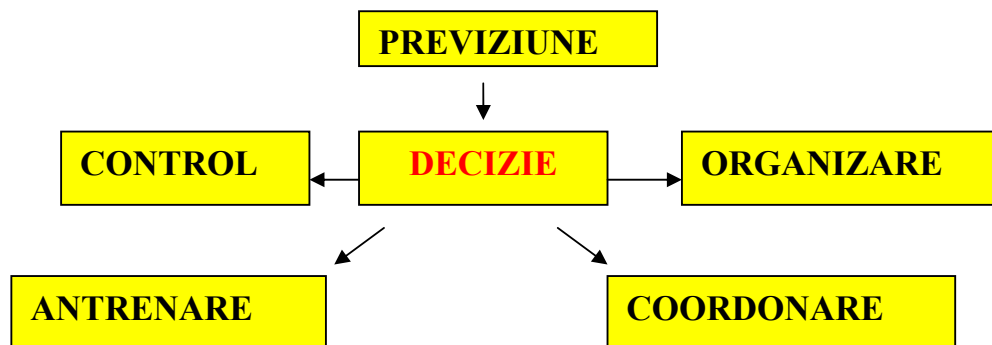

Figura 2: Rolul deciziei

A decide înseamnă a alege o variantă din mai multe posibile în vederea atingerii unuia sau mai multor obiective (criterii). Decizia este un important instrument prin care se mobilizează cadrele militare pentru a exercita acțiunile cu

eficiență maximă, asigurând trecerea de la gândirea creatoare la acțiuni generatoare de eficiență. În decizie, datorită caracterului său de creație, se împletesc gândirea logică cu factorii psihologici utilizând ca materie primă informația.

Deciziile pot fi grupate după orizontul de timp pentru care se adoptă (strategice, tactice, curente), după corectitudinea atingerii obiectivelor (certe, de risc, incerte), după frecvența elaborării (periodice, aleatoare și unice) după nivelul managerial la care se iau (individuale, de grup) etc. Ori de câte ori comandantul e pus în situația de a decide asupra utilizării forțelor și mijloacelor în funcție de specificul misiunii are în față două elemente distincte:

- scopul pe care vrea să îl atingă;
- mai multe alternative.

Eficacitatea unei organizații este condiționată de abilitatea cadrelor ei de conducere, de a asigura utilizarea resurselor umane, materiale și informaționale în atingerea scopurilor. Conținutul principal al procesului decizional îl reprezintă selectarea unei alternative din cele aflate la dispoziția comandanților.

Elementele procesului sunt:

- a) - obiectivele $a=(a_1, a_2, \dots, a_n)$ și - coeficienții de importanță $c=(c_1, c_2, \dots, c_n)$;
 $\sum_{i=1}^n a_i = 1, a_i > 0$;
- b) decidentul (decidenții) $D=\{D_1, D_2, \dots, D_n\}$
Fiecărui „i” i se asociază un coeficient de autoritate $d=\{d_1, d_2, \dots, d_m\}$,
 $\text{suma}(d_i)=1; d_i > 0$;
- c) Mulțimea variantelor $v=(v_1, v_2, \dots, v_k)$;
- d) Mulțimea criteriilor decizionale $c=\{c_1, c_2, \dots, c_n\}$, fiecărui „ c_i ” $i=1, n$ îi corespunde un coeficient de importanță $k_i, K=\{k_1, k_2, \dots, k_n\}$;
- e) Mulțimea consecințelor criteriilor de apreciere. Prin analiza fiecărei variante în raport cu fiecare criteriu de aplicare se obține un anumit nivel al criteriului pentru fiecare variantă. Consecințele unui anumit criteriu se situează între 2 limite: minim și maxim;
- f) Starea naturii. Ea explică ansamblul de condiții interne și externe ale organizației care influențează decizia comandantului;
- g) Timpul - Timpul de la adoptare la aplicare.

În elaborarea și fundamentarea metodelor de selecție trebuie urmărite următoarele etape:

- a) identificarea și definirea problemei (enunțarea scopului) – ce misiune – care sunt caracteristicile: variația factorilor de risc temperatură și presiune, relief și vegetație, noapte-zi, urban-rural, informații privind inamicul – dotare, grupare, mărime, instruire și civili-orientare politică și religioasă, atitudine față de armată și conflict, cultură etc. atribuind valorile 0=certitudine, 1=apropiat de certitudine 2=risc 3=incertitudine;
- b) stabilirea criteriilor și ponderilor – care sunt caracteristicile individuale existente în baza de date construită în etapa anterioară în ACCES, cu variație semnificativă pe care le luăm în considerare. Selecția acestora se poate face prin studiu statistic pe baza unor coeficienți de corelație;
- c) stabilirea metodei – alegerea variantei optime se face prin luarea în considerare a

ponderii factorilor de risc calculată prin însumarea valorilor selectate pentru fiecare factor;

- d) optimizarea aplicării în practică a metodei (algoritmi, programe) – cu cât reușim să motivăm din punct de vedere al eficacității decizia luată, cu atât realizarea acesteia de către subordonați, se desfășoară în condiții mai bune;
- e) evaluarea rezultatelor se face prin analiza rezultatelor simulării pentru a identifica limitele aplicabilității modelului propus, a realiza corecțiile necesare verificării ipotezei de consistență – vom trage concluzii pentru o nouă selecție care trebuie să se desfășoare la un nivel calitativ superior.

În concluzie selecția rămâne un proces marcat de inexactități și incertitudini. Chiar și cele mai eficace proceduri de selecție pot evalua corect abia aproximativ 60% din adevăratele caracteristici ale unui candidat. Selecția nu se poate sustrage subiectivității celui care selectează. Judecățile personale pot fi întotdeauna influențate de factori externi precum vechi prietenii, impresia fizică plăcută, afinități personale.

Evaluarea procedurilor de selecție va fi întotdeauna speculativă. Indiferent de ce ar putea releva investigațiile ulterioare asupra performanțelor celor care participă la operații de stabilitate și de sprijin, nu putem aprecia cum s-ar fi descurcat cei care nu au fost selecționați. Totuși pare prudent să revedem procedurile de selecție din punct de vedere al performanțelor celor care au fost aleși. O persoană ale cărei performanțe sunt proaste poate să fi fost cea mai bună din lotul de candidați.

Pentru o selecție a personalului cât mai riguroasă și cu rezultate cât mai bune decidentul trebuie să aplice metode științifice de sortare și selecție, în funcție de specificul misiunii pe care o are de îndeplinit. Condiția ar fi ca acei decidenți să aibă o bază de date care să conțină toate caracteristicile oamenilor, tehnicii și misiunilor. Revederea sistematică a metodelor de selecție, deși nu pot da soluții miraculoase, poate releva slăbiciunile ce pot fi corectate în viitor.

SISTEMUL DE LOVIRE, MISIUNILE, DISPOZITIVUL DE LUPTĂ, MANEVRA, ASIGURAREA CU DATE ȘI REGULI DE ANGAJARE A ARTILERIEI FORȚELOR TERESTRE ÎN OPERAȚII DE STABILITATE

Oliviu IRINA*

Field artillery assures every necessary element to take part in stability operations. It has necessary command structure, vigor and dedicated communication system. Detection and active or passive engagement of the target is assured by piloted Op, target locating radar and UAV with visual and thermal sensors. Transportation/supply means, available 24 hours around the clock irrespective of meteorological conditions, made possible the engagement of target in the entire zone of operation. The use of precision ammunitions enlarges the possibilities. The use of indirect fire, supported by actual information/information services, can assure a proportional answer.

Luând drept criteriu modul în care e implicată/folosită artileria - operațiile de stabilitate pot fi clasificate în trei mari părți: operații care nu implică folosirea artileriei sau amenințarea cu folosirea ei; operații ce presupun folosirea sistemului de lovire al artileriei sau amenințarea cu folosirea lui; operații simultane.

Operațiile care nu presupun utilizarea artileriei sau amenințarea cu folosirea ei vizează activități în care elemente componente ale artileriei pot fi întrebuințate în sprijinul operațiilor unor forțe multinaționale îndeplinind sarcini netradiționale și necombatante fără a avea asupra lor armamentul specific, pentru a ajuta la realizarea unui climat în care tensiunile dintre națiuni sunt ținute sub pragul critic al unui conflict sau război și în același timp e menținută influența organizațiilor internaționale (ONU, OSCE) și a cerințelor juridice ale dreptului internațional. În această categorie de operații putem include: asistența umanitară; controlul armamentelor; operații împotriva traficului de droguri; evacuarea necombatantilor într-un mediu permisiv. Totodată poate constitui o alternativă la întrebuințarea forței folosind: descurajarea; amenințarea cu folosirea forței; întrebuințarea forței neletale.

Descurajarea are loc atunci când „prezența unor unități dotate cu armament greu de artilerie, poate fi suficientă pentru a demonstra capacitatea de luptă de care dispune contingentul. Necesitatea de a menține un înalt nivel al abilităților artileriei terestre în timpul unor astfel de operații necesită un program de instruire cuprinzător, care să includă trageri. O astfel de instruire demonstrează capacitatea de reacție a artileriei către fracțiunile beligerante, care pot fi invitate ca observatori, sporind astfel credibilitatea intimidării [NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArtyP – 5, Sept 2001, Cap.VIII].

Amenințarea cu folosirea forței se manifestă în situațiile în care descurajarea, pur și simplu nu funcționează și devine necesară trecerea la amenințarea clară cu întrebuințarea forței și la folosirea anumitor capacități de luptă, inclusiv a artileriei.

Întrebuințarea forței neletale reprezintă aplicarea forței militare astfel încât: să fie posibil a se atinge scopurile propuse în mandat acționându-se totodată cu respect

* Colonel, doctor în științe militare, Comandamentul Operațional Întrunit

pentru viața umană, pentru construcții și pentru mediul ambiant; să se îmbunătățească capacitatea de a conduce misiunile, mai ales când aceste misiuni sunt desfășurate în condiții de menținere a controlului asupra populației, neutralizarea luptătorilor amestecați printre populația pașnică, etc. Astfel prin utilizarea fumului cu efect neletal sau cu efect de avariere redus, a proiectilelor de iluminare sau a muniției de manevră, se pot descuraja fracțiunile aflate în război sau poate să le influențeze cursul acțiunilor.

Operațiile desfășurate cu folosirea sistemului de lovire al artileriei sau amenințarea cu folosirea lui se desfășoară atunci când alte instrumente ale puterii naționale sau ale puterii colective (ONU sau organizații regionale), sunt insuficiente sau incapabile să influențeze sau să stopeze deteriorarea unor situații potențiale de conflict. Este o categorie de operații, deosebit de sensibilă, pentru națiunea (statul) sau națiunile care se implică în rezolvarea conflictului, întrucât, nevoite să desfășoare acțiuni de luptă, inerent, se vor produce pierderi, uneori nu tocmai ușor de justificat opiniei publice. „Forțele destinate acționează pe baza unui mandat și a regulilor de angajare stabilite de către organizația sub egida căreia participă. Mandatul trebuie să prevadă: scopul operației, mărimea și tipul forțelor cu care va contribui fiecare țară, termenii și condițiile pe care țara gazdă intenționează să le impună asupra prezenței forței sau misiunii și funcțiile pe care forța de menținere a păcii trebuie să le îndeplinească” [*Doctrina Forțelor Terestre, FT-1, 2001, art. 363*].

În această categorie se pot înscrie următoarele tipuri de operații: operațiile de pace; loviturile cu caracter limitat, raidurile; impunerea de sancțiuni; sprijinul militar acordat autorităților civile; operațiile de evacuare; combaterea terorismului.

Întrebuințarea artileriei în cadrul operațiilor de stabilitate de genul celor enumerate mai sus implică riscuri și amenințări deosebite, ce trebuiesc a fi analizate foarte bine.

În planificarea compunerii și echipării forței ce participă la astfel de operații, decizia întrebuințării tehnicii grele (tancuri și artilerie) trebuie să țină seama de următoarele aspecte: gradul de securitate ce se vrea atribuit forței; semnalul ce se vrea transmis prin posibilitatea întrebuințării acestor arme; obiectivele prevăzute în mandatul dat/cerut, de organizația internațională.

În unele cazuri, aceste aspecte pot genera divergențe, o forță echipată cu armament greu și în măsură să îndeplinească misiuni de luptă de mare intensitate ar putea fi percepută ca o amenințare sau ca o provocare.

Din contra, o forță echipată cu tehnică ușoară poate să nu fie în măsură să îndeplinească cu eficacitate misiunile de luptă ordonate, ca atare, credibilitatea sa poate fi compromisă și poate fi supusă riscurilor de a slăbi sau a pierde capacitatea sa de a îndeplini misiunea prevăzută în mandatul primit.

Întrebuințarea artileriei în operațiile de stabilitate implică uneori și activități de luptă clasice dar și obligă la o analiză corectă a situației cu scopul de a garanta simultan cerințele de securitate ale contingentului și atingerea scopurilor.

Când se întrebuințează artileria, criteriile care stau la baza întrebuințării ei sunt: *precizia* (cu scopul de a lovi selectiv și cu eficacitate sursa amenințării evitând pagubele colaterale); *reacția imediată* (se traduce în demonstrarea eficienței și a

voinței, contribuie la minimizarea pagubelor); *proporționalitatea* (adaptând răspunsul la tipul de atac suferit, se evită escaladarea conflictului).

1. Sistemul de lovire

Conceptul de sistem de lovire trebuie înțeles ca fiind constituit dintr-o mulțime de elemente și legături între ele, orientate spre un anumit scop, în speță dezoperaționalizarea și anihilarea inamicului. El este prin caracteristicile sale un sistem dinamic și complex.

Sistemul de lovire se organizează potrivit concepției operaționale și constă în acțiunile tuturor categoriilor sistemelor de armamente și mijloace de lovire, executate în scopul producerii de pierderi, diminuării puterii de luptă și anihilării acțiunilor inamicului în spațiul terestru, aerian, maritim și fluvial.

Sistemul de lovire prin foc al forțelor terestre cuprinde următoarele sisteme: artileria terestră; tancurile; mijloacele de foc ale infanteriei; artileria și rachetele antiaeriene; barajele genistice.

Sistemul de lovire se organizează într-o idee unitară, potrivit concepției operației, realizându-se astfel încât să asigure lovirea la distanță maximă posibilă și pe orice direcție a obiectivelor din dispozitivul inamic.

În practica militară se consideră că sistemul de lovire trebuie proiectat și realizat în strânsă legătură cu sistemul de baraje, obstacole și distrugerile din fâșia de responsabilitate, precum și cu efectele acțiunilor de luptă electronică, informațională și psihologică.

Artileria terestră este un sistem, a cărei caracteristică principală este posibilitatea de a descoperi și determina ținte permanente în orice condiții de stare a vremii, pe o suprafață mare și în adâncime și să tragă asupra lor foc masat de pe poziții dispersate, pe o arie largă.

Artileria terestră conține următoarele subsisteme: subsistemul de asigurare date (conectat la sistemul *ISTAR-Intelligence, Surveillance, Target Acquisition And Reconnaissance*, mai cuprinzător); subsistemul de conducere, comunicații și informații; subsistemul de lovire; subsistemul logistic [*NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArtyP – 5, Sept 2001, Cap. 2, secțiunea 2*].

Subsistemul de conducere, are rolul de a impune subordonaților voința și intențiile comandantului forței multinaționale privind sprijinul prin foc și se compune din: statul major și subunitatea de asigurare de stat major. Statul major își desfășoară activitatea în: punctul de comandă al forței multinaționale, punctul de comandă al artileriei forței multinaționale și punctul de comandă al mării unități (unități) de artilerie.

Subsistemul de comunicații și informații [*F.T./A.-1/1, Manualul pentru luptă al Brigăzii de artilerie Mixtă, Sibiu, 2005, anexa 5, pag. 146*] se compune din:

- *rețelele interne ale artileriei forței multinaționale*, care asigură legătura cu subordonații: rețeaua de comandă a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua operației/conducere a focului nr. 1, 2, 3 a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (digital); rețeaua de procurare a datelor despre ținte/cercetare a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (digitală); rețeaua de comandă/conducerea focului artileriei forței multinaționale (echipament mobil) (Voce-Fax); rețeaua topo a

artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua administrativ-logistică a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce).

- *rețelele externe ale artileriei forței multinaționale*, pentru comunicarea în cadrul structurii de forțe multinaționale: rețeaua comandă/operații a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de cercetare a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de sprijin prin foc a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua administrativ-logistică a forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de comandă a artileriei eșalonului superior al forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de comandă/operații a artileriei eșalonului superior al forței multinaționale (IHFR-US) (voce); rețeaua operații/conducerea focului artileriei eșalonului superior nr. 1, 2, și 3 (VHF-UUS) (digital); rețeaua de control a focului (echipamentul mobil de abonat) (Voce-Fax); rețeaua topo a artileriei eșalonului superior (VHF-UUS) (voce); rețeaua administrativ-logistică a artileriei forței multinaționale (VHF-UUS) (voce); rețeaua de sprijin prin foc a eșalonului superior (IHFR-UUS) (voce).

Subsistemul de asigurare cu date are rolul de a: descoperi, determina și procesa datele despre ținte și a stabili reacțiile de răspuns cele mai adecvate; asigurarea legării topogeodezice a elementelor dispozitivului de luptă; asigurarea datelor meteorologice/buletinelor meteorologice. Se compune din: subunități de cercetare (optică, prin sunet, de/prin radiolocație); subunitate topogeodezică; subunitate meteorologică.

Subsistemul de lovire cuprinde elementele de structură de bază ale artileriei care execută efectiv lovirea prin foc a inamicului și se compune din: unități de obuziere, tunuri tractate; unități de obuziere, tunuri autopropulsate; unități de lansatoare LAROM.

Subsistemul logistic asigură aprovizionarea, transporturile, asistența medicală etc. pentru structurile de artilerie în vederea îndeplinirii misiunii și se compune din: subunitate de aprovizionare; subunitate de mentenanță; subunitate de evacuare răniți și transport.

Artileria terestră folosește variate tipuri de armamente și muniții, pentru a asigura sprijin prin foc, producând o gamă largă de efecte, după cum e stabilit de către comandantul forței multinaționale.

Există trei tipuri principale de armament folosite de artileria terestră: cu țeavă, rachete nederijate și derijate.

Artileria cu țeavă este reprezentată de tehnica autopropulsată și tractată și se caracterizează printr-o viteză de reacție ridicată, precizie și posibilitatea de a executa foc susținut. O gamă largă de muniție, împreună cu mijloace sofisticate de descoperire și determinare a țintelor permit angajarea țintelor punctuale și a celor de suprafață, cât și efectul adecvat cerințelor de ordin tactic .

Artileria cu rachete nederijate este echipată cu lansatoare multiple de rachete. Este caracterizată prin posibilitatea de a trage o cantitate mare de muniții, într-o perioadă scurtă de timp, submuniții sofisticate și vulnerabilitate sporită datorată “semnăturii” specifice. Muniția sa și bătaia mare îi permit să lovească ținte de pe întreaga lungime (adâncime) a spațiului de luptă.

Artileria cu rachete derijate este destinată să atace ținte aflate la distanțe mari, cu o gamă sofisticată de muniție, împotriva țintelor punctuale și de suprafață.

Artileria folosește muniții diferite pentru angajarea țintelor. Muniții asemănătoare pot avea un efect diferit, iar gradul (posibilitatea) de înlocuire trebuie stabilit pentru fiecare caz și în concordanță cu tipul de operație de stabilitate la care participă.

Artileria cu țeavă folosește în general mai multe tipuri de muniție:

- cu fragmentație, eficientă în principal împotriva personalului și mijloacelor de foc sau a blindatelor ușoare;

- cu efect dual de tip CARGO (bombleți), eficientă în principal împotriva personalului și a blindatelor, dar la care trebuie avut în vedere faptul că o parte din acești bombleți pot să nu explodeze, transformându-se în mine antipersonal și antiblindate;

- fumigenă, întrebuințată pentru: împiedicarea observării de către inamic, stânjenirea mișcării și protejarea manevrelor forțelor proprii, pentru marcarea, semnalizare sau dezorientare, pentru ascundere doar în partea vizibilă a spectrului electro-magnetic (nu este eficientă în cazul majorității aparatului de detecție termică, radare de supraveghere și alte tehnologii moderne);

- de iluminare, folosită pentru: iluminarea câmpului de luptă în scopul facilitării acțiunilor forțelor proprii, îngreunarea lucrului cu aparatura de observare nocturnă a inamicului și la marcarea, semnalizare și inducere în eroare;

- antiblindate, creată special pentru a distruge blindatele (aceasta include și sub-muniție inteligentă);

- cu bătaie mărită, de fragmentație sau cu efect dual, a cărei bătaie a fost mărită prin metode tehnice;

- de bruiaj electronic, cu elemente de bruiaj electronic expandate care pot fi distribuite pentru a întrerupe (bruia) folosirea spectrului electromagnetic în conformitate cu parametrii prestabiliți.

Artileria cu rachete nedirijate, folosește de asemenea diferite tipuri de muniție:

- cu efect dual de tip CARGO;

- rachete cu mine antitanc, cu autodirijare, eficiente împotriva vehiculelor blindate, împiedicând inamicul să parcurgă rapid o porțiune de teren cu scopul de: interzicere a deplasării într-un anumit raion; utilizare ca obstacol; utilizare pentru a întări un obstacol; utilizare împotriva țintelor apărute prin surprindere.

- sub-muniții, proiectate pentru a ataca ținte statice sau în mișcare, cu sau fără “amprentă” termică (aceste sub-muniții pot fi ghidate sau pot avea focus cu senzor).

Artileria cu rachete dirijate folosită la lovirea țintelor de importanță deosebită cu precizie și la distanțe mari (varietatea sub-munițiilor disponibile este aceeași cu cea descrisă pentru rachete nedirijate).

În concluzie artileria terestră asigură sprijin prin foc nemijlocit, neutralizarea artileriei, interzicerea acțiunilor artileriei antiaeriene inamice (SEAD-Suppression of Enemy Air Defences), măsurile C2W (Command and Control Warfare) și sprijin prin foc în adâncime pentru forțele combatante, atunci când este solicitată, și este din ce în ce mai mult capabilă să aplice o putere de foc decisivă asupra inamicului.

2. Misiuni

Misiunea generală a artileriei terestre este de a distruge, neutraliza, hărțui și interzice acțiunile inamicului prin: executarea unui foc precis și oportun, cu muniție letală și nonletală, asupra țintelor din dispozitivul inamicului; integrarea și sincronizarea acțiunilor tuturor mijloacelor de lovire disponibile în vederea sprijinirii concepției grupării de forțe care acționează într-o operație de stabilitate.

Focul letal în sprijinul acțiunilor grupării de forțe se execută cu armamentul cu tragere indirectă (artilerie terestră, aruncătoare, artilerie navală). Focul nonletal se execută cu mijloacele de război radioelectronic, prin acțiuni psihologice și de dezinformare (inducere în eroare) și muniția de iluminare, fumigenă și de difuzare a materialelor tipărite.

Artileria poate executa diferite misiuni tactice care contribuie la succesul operațiilor de stabilitate.

Prin **misiunea tactică** se descriu în amănunțime responsabilitățile structurii de artilerie în ceea ce privește sprijinul prin foc și relația de subordonare a structurii de artilerie cu forța multinațională, sau cu o altă structură de artilerie. Misiunea tactică nu afectează structura organizatorică sau relațiile de subordonare care rezultă din această structură. Comandantul forței multinaționale este cel care stabilește misiunea tactică structurii de artilerie, la recomandarea comandantului acesteia. Misiunile tactice standard care asigură sprijinul prin foc sunt: sprijinul direct; întărirea; sprijin general și întărire; sprijin general.

Sprijinul direct este misiune tactică standard atunci când o structură de artilerie, care sprijină direct o forță multinațională, va răspunde doar solicitărilor de sprijin ale acestei forțe. Comandantul structurii de artilerie, care execută această misiune, este ofițerul coordonator al sprijinului prin foc, iar tragerile sunt planificate și coordonate împreună cu comandamentul forței multinaționale.

Dacă structura de artilerie nu poate asigura sprijinul solicitat potrivit concepției comandantului forței multinaționale, îl informează pe acesta. Sprijinul direct este cea mai descentralizată misiune tactică standard.

În cazul misiunii tactice **de întărire**, o structură de artilerie suplimentează posibilitățile de foc ale unei alte structuri de artilerie.

Atunci când o structură de artilerie cu misiune de sprijin direct solicită suplimentarea posibilităților de foc pentru a satisface nevoile de sprijin prin foc ale forței, poate fi întărit cu o altă structură de artilerie.

În cazul misiunii de **sprijin general și întărire** structura de artilerie asigură forței multinaționale, sprijin general prin foc în întreaga fâșie de acțiune și întărește (pentru o anumită perioadă) acțiunile de foc ale altei structuri de artilerie (care execută misiunea de sprijin direct), ca prioritate secundară.

Structura de artilerie, cu misiune de sprijin general și întărire rămâne sub comanda comandamentului structurii de artilerie de rang superior, din organica careia face parte. Misiunea de sprijin general și întărire îi asigură artileriei flexibilitate în a face față diferitelor situații tactice.

Structurii de artilerie căreia i s-a încredințat misiunea de **sprijin general** asigură sprijinul prin foc în întreaga fâșie de acțiune a structurii de artilerie de rang superior din organica căreia face parte și se află sub comanda comandamentului structurii de

artilerie de rang superior, din organica căreia face parte. Atunci când artileria are această misiune, poate răspunde imediat solicitărilor comandantului forței multinaționale. Aceasta este cea mai centralizată misiune tactică.

Structurile de artilerie de la toate eşaloanele, trebuie să fie în măsură să execute și alte misiuni precum *sprijinul prin foc de reciprocitate* în fâșia de acțiune a unor forțe vecine.

Dacă concepția comandantului forței multinaționale privind sprijinul prin foc nu poate fi îndeplinită prin una din misiunile tactice standard, artileriei i se încredințează o altă misiune tactică.

Aceste misiuni tactice reprezintă o modalitate de a acționa într-o situație tactică neprevăzută. De asemenea, acestea sunt o modalitate prin care comandantul forței multinaționale își organizează pentru luptă mijloacele de sprijin prin foc în vederea acțiunilor viitoare.

O altă modalitate prin care comandantul forței multinaționale pregătește sprijinul prin foc pentru acțiunile viitoare, este aceea de a repartiza structurile de artilerie diferite misiuni tactice, în funcție de desfășurarea acțiunilor de luptă. Încredințarea în acest mod a unei misiuni tactice permite structurii de artilerie să anticipeze sprijinul de artilerie care va fi necesar într-o operație viitoare.

Disponerea artileriei, cerințele privind muniția și momentul schimbării misiunii sunt elemente importante de luat în considerare pentru structurile de artilerie, care au prevăzute aceste misiuni în ordinul de operații, planul de sprijin prin foc și/sau planul de sprijin prin foc al artileriei (*Exemplu: “B.10 Art. are misiunea de sprijin direct a Bg.10 Mc “HOLAND”. După retragerea tuturor forțelor acesteia, are misiunea la ordin, de sprijin general al Forței Multinaționale “YSTRIA ”*).

De asemenea, artileria terestră poate avea un rol determinant pentru succesul operației de stabilitate prin misiuni de inducere în eroare și de intimidare.

Misiunile de inducere în eroare sunt folosite pentru a înșela inamicul cu privire la timpul, natura sau locul de desfășurare al operațiilor, prin executarea focului de inducere în eroare, transmisiuni radio false, simularea deplasărilor, dând o impresie greșită asupra intenției comandantului, distrugerea sistemelor de bruij și centrelor de conducere a focului. Inducerea în eroare protejează sistemul C 2 al trupelor proprii față de atacuri letale și neletale sau de acțiuni de inducere în eroare declanșate de adversar.

Misiunile de intimidare sunt folosite de la început și pe întreaga durată a operației de stabilitate, indiferent de formele și condițiile ei de desfășurare. Acestea se materializează prin: schimbări dese de dispozitiv, aplicații și exerciții cu trageri și fără trageri de luptă demonstrative, manevre pe verticală și orizontală, difuzare de materiale tipărite, etc.

3. Dispozitivul de luptă și manevra

Avându-se în vedere că pentru întrebuintarea armamentului greu, în general, trebuie notificări speciale încă din faza de pregătire a unei operații de stabilitate (cel puțin dacă acestea nu se desfășoară simultan cu unele operații clasice), întrebuintarea artileriei se va face gradual și numai dacă situația conflictuală se va agrava, existând riscul ca aceste operații să treacă în spectrul celor care caracterizează războiul.

În această idee, se vor folosi subunitățile de artilerie din organica forțelor luptătoare, în mod special aruncătoarele și armamentul antitanc datorită mobilității ridicate a acestora și a faptului că pot executa trageri precise prin ochire directă, iar logistica acestor forțe se realizează mult mai ușor.

Aceste subunități vor putea acționa fie din poziții de tragere în cadrul sistemului general de apărare a unui obiectiv, sau pot fi date în întărire unor elemente de manevră ale forțelor luptătoare, care acționează în condiții de izolare sau independență.

Realizarea dispozitivului de luptă al artileriei este parte integrantă a planificării sprijinului prin foc. Planul de ocupare a dispozitivului de luptă este influențat de următorii factori: situația tactică, planificarea tragerilor (zona țintelor), planificarea timpului și măsurile de protecție necesare în funcție de amenințarea inamicului, caracteristicile artileriei terestre (bătaia și mobilitatea), amploarea focului cerut, durata tragerilor, logistica și zona avută la dispoziție (topografia acesteia, căile de deplasare, vremea, măsurile de control în spațiul aerian) și este un rezultat al planului de sprijin prin foc, planului tragerilor și cerințelor de siguranță nemijlocită și apărare apropiată.

Planul de ocupare a dispozitivului de luptă trebuie să fie întocmit în același timp cu planul de sprijin prin foc - conexiunea dintre planificarea tragerii, managementul țintelor și ocuparea dispozitivului de luptă trebuie să fie realizată din timp în procesul de planificare.

Este întotdeauna nevoie de teren adecvat pentru instalarea elementelor de dispozitiv și este inevitabil ca dispozitivul de luptă al artileriei să se suprapună cu dispozitivul de luptă al forței sprijinite. Pe timpul procesului de planificare, personalul structurii de artilerie alege: zona de manevră pentru artilerie (Artillery Maneuver Area-AMA) și/sau zona rezervată pentru artilerie (Artillery Reserved Area-ARA) în colaborare cu G3/S3 al forței, care sunt transmise către structurile de artilerie prin ordinul de operații.

Zona de manevră pentru artilerie (AMA) este gruparea posibilă a pozițiilor pieselor de artilerie într-un anumit raion, care variază ca dimensiuni în funcție de faza de luptă terestră sau de numărul elementelor care urmează să ocupe dispozitivul de luptă.

Zona rezervată pentru artilerie (ARA) este o zonă rezervată exclusiv pentru artilerie, care se alocă bateriilor de artilerie care folosesc metode statice de desfășurare în dispozitiv de luptă.

Nevoile de *manevră* în operațiile de stabilitate pot influența beligeranții să adopte un anumit curs al acțiunilor și să îi împiedice de a urma alt curs. Libertatea de mișcare a structurilor de artilerie în interiorul zonei operaționale poate fi obținută doar prin amenințarea cu forța sau prin folosirea efectivă a acesteia.

Dacă situația o va impune, ulterior se pot folosi și subunități și unități de artilerie calibru mare (obuziere, aruncătoare de proiectile reactive), care pot acționa în mod similar (în mod deosebit artileria autopropulsată) sau din baze de foc pentru a asigura cu foc o zonă determinată.

Când amenințarea cea mai mare din partea inamicului este infanteria ușoară, grupurile paramilitare (gherilele) sau grupurile de cercetare-diversiune și structurile

de artilerie nu pot însoți forțele luptătoare, sprijinul cu foc se poate realiza din baze de foc și/sau poziții de tragere fortificate. Acestea pot fi întrebuintate cu prioritate pentru operațiile de stabilitate.

Baza de foc reprezintă o poziție de tragere puternic fortificată și apărată atât cu forțele și mijloacele structurii de artilerie, cât și de subunități de forțe luptătoare date în întărire acestora sau pe care urmează să le sprijine, fiind asemănătoare cu un punct de sprijin pregătit în mod deosebit pentru a putea face față atacurilor terestre. De regulă, cantitatea de artilerie care se va dispune într-o astfel de bază este de nivel baterie de artilerie.

Disponerea bazei de foc se va face ținând cont de misiunea, cât și natura terenului, astfel încât să poată sprijini forțele luptătoare.

Bazele de foc de tip baterie vor fi amplasate astfel încât să poată să asigure sprijin de foc reciproc și să permită concentrarea focului pe direcțiile sau în raioanele considerate prioritare pentru zona de acțiune. De asemenea, organizarea și disponerea acestora trebuie să asigure executarea focului circular, atât prin trageri prin ochire directă, cât și ochire indirectă. În aceste condiții, este recomandat ca disponerea să se facă pe înălțimi predominante accesibile din teren pentru a permite acoperirea unor spații largi atât cu focul direct, cât și indirect.

Măsurile de asigurare a acțiunilor și protecția trupelor trebuie organizate minuțios, un accent deosebit punându-se pe amenajarea genistică a acestora și pe organizarea cercetării și siguranței.

Pentru apărarea poziției este recomandată disponerea pieselor sub formă de stea, pentru că permite limitarea zonei care trebuie apărate. De asemenea, în unele situații când amenințările sunt mari, pentru creșterea capacității defensive a acestor baze de foc, datorită și faptului că numărul personalului subunităților de artilerie este redus, trebuie întărite în limita posibilităților și cu subunități de artilerie antiaeriană, geniu, subunități specializate de cercetare de artilerie, sau chiar cu subunități de aruncătoare.

Logistica bazelor de foc se va putea face atât cu mijloace terestre, dar și cu mijloace aeriene, în ultimul caz trebuind amenajat un loc favorabil de aterizare fie în interiorul perimetrului bazei, fie în afara acestuia luându-se toate măsurile de siguranță. Funcție de posibilitățile logistice ale forței și de durata misiunii, în bazele de foc se pot realiza stocuri suplimentare de muniții și materiale.

4. Asigurarea cu date

Subsistemul *de asigurare date* al artileriei terestre (Surveillance and Target Acquisition-STA) oferă date și informații inițiale pentru sprijinul prin foc și contribuie la cunoașterea situației inamicului și la analiza situației în cadrul statului major al forței multinaționale. Mijloacele de cercetare ale artileriei terestre pot fi folosite pentru misiunile de culegere a informațiilor, dar o astfel de întrebuintare trebuie realizată în funcție de necesitatea descoperirii și determinării țintelor care sunt angajate de artilerie. Pentru asigurarea datelor, artileria folosește sisteme terestre și aeriene.

Mijloacele de care dispune artileria: observatorii înaintați și sistemele de supraveghere radar pentru supravegherea și angajarea țintelor, sistemele radar și de

cercetare sunet pentru descoperirea țintelor, avioanele fără pilot (UAV) pentru supravegherea, interceptarea țintelor și evaluarea efectelor la ținte și subsistemul meteorologic (MET), sunt integrate într-un sistem, în care se completează reciproc, unele acționând pe timp de zi și de noapte, în orice condiții de stare a vremii, îndeplinind următoarele misiuni specifice în operații de stabilitate:

Observatorii înaintați (Forward Observer-FO) pot fi folosiți pentru: stabilirea supravegherii/observării în zonele sensibile (ar putea fi de asemenea necesar să se desfășoare posturi de observare în zonele disputate); să monitorizeze mișcarea în zonele sensibile; să joace rol de ghizi/comandanți pentru convoaiele umanitare; să joace rol de ofițeri de legătură în comandamente multinaționale.

Sistemele de localizare a armamentului (ce asigură o posibilitate ne-agresivă forțelor multinaționale) pot fi folosite pentru: monitorizarea încetării focului; asigurarea lucrului mijloacelor STA de contrabaterie pentru protecția forței; asigurarea dovezilor necesare de violare a acordurilor de încetare a focului; asigurarea unei prezențe care descurajează conflictele; acordarea asistenței la coordonarea focului; acordarea asistenței elicopterelor în condiții de vizibilitate foarte redusă (numai radarele).

Avioanele fără pilot (Unmanned Aerial Vehicle-UAV) capabile să asigure informații din zona operațională fără a pune în pericol vieți omenești) pot ajuta forțele multinaționale la: verificarea rutelor pentru convoaiele de ajutor umanitar, în vederea identificării obstacolelor; monitorizarea și documentarea în legătură cu prezența armelor, echipamentului și a activității beligeranților; monitorizarea acordului; detectarea și urmărirea mișcărilor refugiaților.

Sistemul meteorologic (Meteorological-MET). Majoritatea mijloacelor sprijinului prin foc necesită sprijin meteorologic (MET). Artileria terestră are propriul sistem meteo (MET). Desfășurarea artileriei terestre în operațiile de stabilitate necesită disponibilitatea sistemelor MET. Datele precise MET sunt un factor important pentru focul precis al artileriei terestre. Pentru că structurile de artilerie ar putea fi dispersate pe distanțe/suprafețe foarte mari, este necesară o atenție deosebită acoperirii adecvate cu date MET.

5. Regulile de angajare

Regulile de angajare (Rules of Engagement - ROE) impuse politic în timpul operațiilor de stabilitate pot limita în mod sever folosirea sistemelor de lovire a artileriei. Structura și capacitatea artileriei sunt influențate de capacitățile beligeranților și trebuie gestionate corect pentru a nu provoca confruntări. Puterea de foc a artileriei poate fi folosită pentru a influența comportamentul beligeranților și nu doar pentru a căuta să le reducă forța sau să le cauzeze pierderi umane.

În organizarea acțiunilor artileriei în operațiile de stabilitate se ține seama de o serie de *reguli de angajare*.

Astfel trebuie să se țină cont de faptul că în cazul unui atac asupra dispozitivului de luptă, forțele dispuse într-o bază de foc pot fi obligate să părăsească pozițiile. În acest sens trebuie recunoscută o poziție de tragere de rezervă apropiată, astfel încât, concomitent cu respingerea atacului, structura de artilerie să-și poată executa eventualele misiuni în folosul forțelor de manevră.

Deși nerecomandată, datorită vulnerabilității artileriei, nu este exclusă varianta în care structura de artilerie va trebui să părăsească temporar poziția de tragere pentru a putea asigura sprijin oportun în anumite situații forțelor multinaționale. În asemenea cazuri, se pot recunoaște poziții de tragere de rezervă îndepărtate în care artileria poate să execute manevra. Planificarea focului într-un astfel de sistem, se va face, în general, pe direcțiile pe care forțele multinaționale vor acționa cu prioritate, pentru apărarea unor obiective și forme tari din teren care ar permite dispunerea avantajoasă a forțelor proprii, în lungul comunicațiilor, la punctele obligate de trecere, situația concretă fiind dată de pregătirea informațională a zonei de acțiune și de regulile de angajare stabilite.

În acest sistem, al bazelor de foc, dispozitivul de luptă al unei structuri de artilerie poate fi format din: punctul de comandă al structurii, cu centrul de conducere a focului (în situația existenței unui sistem de automatizat de conducere a focului) dispus în una din bazele de foc sau independent; bazele de foc ale bateriilor (poziții de tragere fortificate în situația în care nu există forțe luptătoare dispuse împreună cu artileria); elementele de cercetare-observare: punctele de observare mobile, locurile de dispunere a mijloacelor de cercetare specializate; elementele de structură logistică, dispuse în raionul logistic al eșalonului superior.

Distanțele între două baze de foc pot fi de $1/2 - 3/4$ din bătaia maximă sau mai mici, pentru a putea concentra focul pe unele direcții sau în raioane considerate importante. Dacă în zonă acționează mai multe structuri de artilerie, bateriile se pot dispune întrunit ca în operațiile convenționale, în această situație putându-se vorbi de bază de foc de tip batalion.

Executarea misiunilor în această variantă pentru sprijinul forțelor multinaționale, se poate executa prin metoda "focului la cerere", în acest sens existând premisele create, ca la fiecare structură a forțelor luptătoare să existe observatori înaintați de artilerie, acest fapt fiind cuprins în sistemul de obiectiv de parteneriat. Este evident, că în această situație mijloacele specializate (stații de radiolocație, subunități de cercetare-sunet) de cercetare de artilerie sunt cele mai indicate, dar și un sistem de puncte de observare mobile, în compunerea patrulilor organizate de forța multinațională, sau chiar și independent, înzestrate cu mijloace de deplasare rapide, care să acționeze pe baza unui plan prestabilit și să ofere date și informații din puncte determinate și recunoscute anterior. De asemenea, poate fi organizat un sistem în care cercetași-observatori de artilerie din organica structurilor de artilerie, să însoțească forțele luptătoare până la limita zonei de foc a acestora, ulterior acestea fiind preluate de cercetașii-observatori aparținând structurilor de artilerie care acționează în spațiul adiacent.

În operațiile de stabilitate desfășurate cu folosirea forței, instalațiile de LAROM, se pot folosi pentru lovirea obiectivelor deosebit de importante, la distanțe foarte mari. Dacă sunt întărite cu mijloace de cercetare de artilerie performante (stații de radiolocație, subunități de cercetare-sunet), acestea pot fi eficiente în neutralizarea artileriei și aruncătoarelor beligeranților.

În întrebuințarea instalațiilor LAROM se va ține cont de:

- limitarea deplasărilor: de regulă, structurile LAROM nu vor putea folosi tehnica "ascunde-te, mișcă-te, lovește", fiind acceptată ideea de a acționa din poziții de tragere timp îndelungat;

- dispunerea acestora în cadrul dispozitivului de luptă a forțelor luptătoare, reduce vulnerabilitatea acestora în fața unor atacuri diversioniste;

- amenajarea genistică: volumul lucrărilor va fi mai mare, ceea ce va impune punerea la dispoziția acestora, pe timpul pregătirii acțiunii, a unor subunități sau mijloace de geniu;

- conectarea directă a structurilor LAROM, la mijloacele de cercetare specializate, care acționează în zonă, pentru micșorarea timpului de răspuns la eventualele amenințări.

În organizarea acțiunilor artileriei, un rol foarte important îl au *radarele de descoperire a țintelor*. Acestea sunt potrivite pentru sprijinul operațiilor de stabilitate și a operațiilor de sprijin din întreg spectrul conflictului de la angajarea forțelor militare în timp de pace până la războiul major de nivel teatru de operații.

Aceste radare pot sprijini operațiile ca grupă radar singulară sau ca parte a sistemului de management a țintelor. Forțele din avangardă (detașamentul precursor) sunt dislocate pentru a sprijini concepția operației comandantului din teatru sau un comandant al forței întrunite multinaționale în situații de pre-criză sau criză. Aceste forțe trebuie să fie dislocate rapid, să ocupe zona de operații. Să securizeze baza de dislocare și să se prezinte ca o forță de descurajare credibilă. Pentru a face aceasta, ele trebuie să aibă unități cu putere de lovire și capabile să supraviețuiască. Radarele de descoperire a țintelor sprijină aceste cerințe inițiale asigurând acoperire împotriva focului artileriei inamicului, verificarea tragerilor proprii și ostile și mărirea preciziei tragerilor trupelor proprii.

Operațiile de proiecție a forței încep, de obicei, ca răspuns la o criză undeva în lume. Radarele de descoperire a țintelor, plutoanele și bateriile de asigurare date vor fi dislocate în etapele inițiale ale operației de proiecție a forței pentru a asigura acoperirea focului artileriei beligeranților pentru mijloacele foarte importante.

Multe planuri pentru situații neprevăzute ale forțelor terestre prevăd/arată necesitatea stabilirii unei baze intermediare pentru a introduce forțele în teatru pentru a demonstra adversarului potențial dorința națională de rezolvare a situației. Radarele de descoperire a țintelor pot fi transportate cu ajutorul tuturor aeronavelor standard de transport ale forțelor aeriene. Totuși, unele radare necesită o pregătire și dezasamblare specifice, pentru transport aerian.

Radarele sunt cele mai potrivite pentru sprijinul operațiilor de pace, demonstrația de forță, operațiilor pentru apărarea internă cu forțe străine/din afară și operații de evacuare a necombatanților. Mai rare sunt ocaziile în care radarele ar putea fi solicitate pentru asigurarea sprijinului în operații de sprijin ale insurgenților și operațiilor contra-insurgență.

În *operațiile de menținere a păcii*, o forță de menținere a păcii culege informații prin intermediul posturilor de observare, patrulare, convoaie și cercetare aeriană, precum și a radarilor care au abilitatea de a descoperi și clasifica ținte, formând un mijloc prin care beligeranților li se contabilizează folosirea sistemelor de foc cu tragere indirectă.

Aceste informații pot fi folosite pe timpul negocierilor între beligeranți. Mai mult, posibilitatea folosirii datelor culese pentru operații de atac/lovire, funcționează ca o descurajare.

În cazul operațiilor de impunere a păcii unde este necesară aplicarea forței militare sau amenințarea folosirii ei pentru separarea prin forță a beligeranților, stabilirea și supervizarea de zone protejate, impunerea de zone de sancționare și excludere, interzicerea deplasării/manevrei și garantarea acestora, restaurarea și menținerea ordinii, protecția asistenței umanitare, radarele pot sprijini aceste operații prin rolul lor tradițional – determinarea tragerilor contrabaterie, și/sau prin contabilizarea tragerilor executate de beligeranți. Ele pot urmări tragerile ostile și cele ale forțelor proprii și sprijină oferind înregistrări pentru a îndosaria activitățile părților implicate. Informațiile acestea pot fi folosite pentru a sprijini acțiunile diplomatice. Mai mult, funcțiunile radarului de conducere a focului forțelor proprii (determinarea datelor) pot ajuta la mărirea preciziei și validarea focului direct al acestora.

Informațiile date de radare pot juca un rol cheie în diminuarea posibilității beligeranților de a exploata valoarea propagandistică rezultată din pagubele colaterale cauzate de tragerile indirecte intenționate sau neintenționate executate de forțele proprii sau forțele ostile.

În cazul demonstrației de forță, forțele sunt dislocate pentru a dezamorsa o situație conflictuală. În această situație, radarele pot sprijini demonstrația de forță asigurând protecție/acoperire radar pentru mijloacele importante și, dacă situația ar escalada, sprijină forțele dislocate cu date despre ținte (targeting). Mai mult, radarele pot fi folosite pentru acoperirea radar a zonelor de debarcare din aer și de pe apă, în etapa de dislocare a unei operații de urgență/neprevăzută.

În operațiile pentru apărarea internă cu forțe străine/din afară (FID- Foreign Internal Defense), radarele pot sprijini acțiunile de luptă acolo unde forțele insurgente dispun de mijloace de foc indirect ce constituie o amenințare pentru forțele proprii.

În Operațiile de Evacuare a Necombatanților (NEO), radarele pot sprijini NEO în cazurile în care există amenințări cu foc indirect asupra evacuaților. Radarele vor stabili acoperire radar și zone pentru itinerare de evacuare, puncte de control, centre de evacuare, zone de îmbarcare aeriană și navală.

Operațiile de stabilitate implică deseori o zonă operațională neliniară.

Acest mediu necesită unele considerații privind întrebuințarea radarelor într-o zonă care se extinde 360° (6000) în jurul lor. În aceste situații, pregătirea informativă a câmpului de luptă, dispunerea, mascarea și unghiul la țintă (unghiul între fasciculul radar și calea țintei) necesită o atenție mărită. Exemplu: unghiul la țintă trebuie să fie mai mare de 16-00 pentru ca radarul să descopere țintele ostile.

De asemenea, pentru asigurarea unei precizii ridicate a tragerilor indirecte, este considerat ca obligatoriu în zona de acțiune a artileriei, indiferent de numărul structurilor de artilerie, să fie dislocate și să acționeze subunitățile meteorologice de artilerie, deoarece, tragerile fuzante sunt cele mai eficiente în fața amenințărilor amintite, misiunile executându-se în apropierea forțelor proprii sau zonelor populate.

Angajarea artileriei terestre în operațiile de stabilitate, teatrele de operații oferă particularități de întrebuințare diverse care nu pot fi preconizate din timp. De fiecare

dată când artileria terestră este angajată în operații de stabilitate trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

- mass-media examinează îndeaproape comportamentul forțelor militare angajate în operațiuni de stabilitate. Intervenția artileriei și aruncătoarelor trebuie să se facă în așa fel încât să se obțină efectele dorite cu minimum de pierderi umane și pagube colaterale. În majoritatea cazurilor, efectele folosirii artileriei ies ușor în evidență și sunt atent monitorizate.

- mai mult decât pentru celelalte forțe, trebuie să fie analizat din vreme modul de acțiune în cazul extracției artileriei din teatrul de operații ;

- misiunile de foc executate chiar de către subunități de artilerie mici (piesă, pluton), pot crea efecte la nivel strategic sau chiar politic.

În concluzie: artileria terestră asigură toate elementele necesare pentru a participa la operațiile militare de stabilitate, posedă structura de comandă necesară și sisteme de comunicații consacrate și viguroase. Descoperirea și angajarea activă și pasivă a țintei poate fi asigurată de către posturile de observare pilotate (avion, elicopter), radarele de localizare a armamentului și aparatele de zbor fără pilot (UAV), care utilizează senzori vizuali și termali. Mijloacele de transport /aprovizionare, care sunt disponibile 24 ore/zi în orice condiții meteo, fac posibilă angajarea țintei pe toată întinderea zonei operaționale. Utilizarea munițiilor cu precizie înaltă mărește capacitatea/posibilitățile de îndeplinire a misiunilor. Totodată utilizarea focului indirect supravegheat, sprijinit de către informații din teatru, obținute în timp real poate asigura un răspuns proporțional.

Bibliografie:

- [1]. **F.T./A.-1/1, Manualul pentru luptă al Brigăzii de artilerie mixtă**, Sibiu, 2005.
- [2]. **Doctrina Forțelor Terestre, FT-1**, 2001.
- [3]. **AJP-3, Allied Joint Operations**, 2002.
- [4]. **ATP-3.2, Land Operations**, 2003.
- [5]. **ATP-3.4.1, Peace Support Operations**, 2001.
- [6]. **AAP-6(2003), NATO glossary of terms and definitions (english and french)**, 2003.
- [7]. **Concepția de conducere a sistemului artileriei terestre din forțele terestre ale Armatei României, București, 2003.**
- [8]. **Legea 42/2002 privind participarea Forțelor Armate la misiuni în afara teritoriului statului român**, București, 2004.
- [9]. **Doctrina NATO pentru operațiunile de sprijin a păcii**, București, 1996.
- [10]. **NATO Field Artillery Tactical Doctrine, AArtyP – 5, Sept 2001.**
- [11]. **AArtyP – 1, Proceduri de artilerie**, Sept 2001.
- [12]. **FM 6-20 Doctrine for Fire Support.**
- [13]. **FM 6-20-30 Tactics, Techniques, and Procedures for Fire Support for Division Operations.**
- [14]. **FM 6-15. Tactics, Techniques, and Procedures for Field Artillery Meteorology**, August 1997.

- [15]. **FM 6-20-1. Tactics, Techniques, and Procedures for the Field Artillery Cannon Battalion**, 29 November 1990.
- [16]. **FM 6-20-10. Tactics, Techniques, and Procedures for The Targeting Process**, 8 May 1996.
- [17]. **FM 6-60. Tactics, Techniques, and Procedures for Multiple Launch Rocket System (MLRS) Operations**, 23 April 1996.
- [18]. **FM 6-121. Tactics, Techniques, and Procedures for Field Artillery Target Acquisition**, 25 September 1990.

UNELE IPOTEZE ȘI IPOSTAZE ALE PARTICIPĂRII ARMATEI BAZATE PE VOLUNTARIAT LA OPERAȚIILE ALE ALIANȚELOR MILITARE PE TIMPUL STĂRII DE RĂZBOI (MOBILIZARE)

Florin MACIU*

The simultaneity of the Romanian army participation in various operations within some groups of forces of military Alliances, such as NRF or Battlegroups, with the declaration of state of war on the national territory is a situation that is either ignored or neglected by both authors of doctrines and the legislators, although the possibility that this occurs would not be ab initio excluded, being theoretically plausible. Considering that, within the defence and national security area, any plausible possibility should not be excluded from analysis, we support the need to address seriously the assumptions or aspects that fall within the above scenario which have the purpose to avoid surprise when reality will oblige us to take such test. One of the conclusions drawn from such a study would be that the rules regarding the use of human resources (on voluntary or conscription basis) should be optimized, contributing this way to the successful management of this complex situation.

Simultaneitatea participării armatei române la diferite operații în cadrul unor grupări de forțe ale alianțelor militare, de genul NRF¹ sau Battlegroup², cu declararea stării de război pe teritoriul țării este o situație fie ignorată, fie neglijată, atât de autorii de doctrine, cât și de legiuitori, deși posibilitatea producerii ei nu ar trebui exclusă *ab initio*, ea fiind teoretic verosimilă.

Având în vedere că, în materie de apărare și securitate națională, nicio posibilitate plauzibilă nu trebuie exclusă analizei, susținem necesitatea abordării cu seriozitate a unor ipoteze sau ipostaze care se înscriu în scenariul de mai sus, menite a avea ca finalitate evitarea surprinderii atunci când realitatea ne va supune unui astfel de test.

Prezenta lucrare își propune să analizeze ipoteza în care societatea și armata română sunt supuse regimului stării de război (de mobilizare), simultan cu participarea acesteia din urmă, în diverse ipostaze, la misiuni în afara teritoriului statului național. În acest context vom constata dacă principiile și regulile existente, referitoare la utilizarea resurselor umane (militari în activitate, rezerviști voluntari și cetățeni supuși conșcripției) sunt îndeajuns explorate și, în măsura în care răspunsul

* **Colonel, locțiitorul șefului Direcției pentru relația cu Parlamentul și asistență juridică**

¹ Conceptul de „NATO-Response Force” (NRF) urma să fie un pachet de forțe multinaționale, întrunite, coerente, pregătite de luptă, care să numere aprox. 25000 de persoane. Structura trebuia să fie caracterizată de o dotare cu tehnologie avansată, flexibilitate, interoperabilitate, sustenabilitate și capacitate de a fi desfășurate în teatru. Primele elemente ale NRF urmau să fie desfășurate în 5 zile, urmând ca restul forțelor să devină operaționale într-o perioadă de 30 de zile.

² „Battlegroups” au fost concepute să fie formate din contribuții multinaționale și să funcționeze pe principiul rotației. Principalele misiuni care urmează să fie executate de către aceste structuri sunt așa-numitele sarcini Petersberg, precum și alte sarcini care decurg din strategia de securitate europeană. Acestea includ misiuni umanitare și de ajutor, de menținere a păcii, de management al crizelor, ceea ce ar presupune și impunerea păcii, precum și operațiuni de dezarmare, sprijin acordat terțelor țări în combaterea terorismului ș.a.

va fi negativ, să tragem concluzii care pot fi exploatare în vederea optimizării, în special, a prevederilor normative, dar și pentru conturarea unei modalități logice de alocare a combatanților proveniți din diferite surse pe diversele genuri de operații desfășurate concomitent.

Avem de la început obligația ca, în scopul eliminării unor eventuale confuzii, nelămuriri sau trimiteri pe piste eronate de studiu să procedăm la efectuarea unor delimitări conceptuale și a unor clarificări menite să contracareze posibilitatea altor interpretări decât cele pe care și le-au dorit autorii. Astfel, prin sintagma *stare de război* dorim să se înțeleagă exact situația definită în proiectul de lege³ care își propune să reglementeze regimul juridic al acestei stări și care a fost înaintat spre dezbateri Parlamentului României, de către Guvern, anul acesta.

În dreptul internațional, de pildă, starea de război⁴ este un efect al declarației de război sau al declanșării acestuia fără declarație cu următoarele consecințe:

- substituirea stării de pace;
- apariția de puteri beligerante;
- nașterea situației de neutralitate;
- ruperea relațiilor diplomatice;
- caducitatea anumitor tratate existente între beligeranți;
- consecințe asupra situației drepturilor și bunurilor cetățenilor;
- aplicarea regulilor războiului.

Prezenta lucrare NU își propune o astfel de abordare a conceptului stării de război, care să corespundă domeniului dreptului internațional unde guvernează tratatele internaționale, cutumele internaționale și unde, de multe ori, măsurile și atitudinile adoptate de state se bazează și pe reciprocitate. Lucrarea de față va trata cele două noțiuni, starea de mobilizare și starea de război, în conformitate cu

³ Conform art. 2 din proiect, „starea de război reprezintă totalitatea măsurilor extraordinare care se pot institui, în principal, în domeniile politic, economic, social, administrativ, diplomatic, juridic și militar, în vederea exercitării dreptului inerent al statului la autoapărare individuală sau colectivă.”

⁴ În dreptul internațional, starea de război produce efecte atât față de state, cât și față de cetățenii/naționali unei părți beligerante. Starea de război produce efecte importante în raport cu statele angajate în luptă, precum și față de statele terțe. Statele beligerante trebuie să urmeze o serie de reguli care se aplică într-o asemenea situație (regulile de ducere a războiului, regulile dreptului umanitar etc.). Față de statele beligerante, efectele juridice ale războiului sunt următoarele: se întrerup toate felurile de relații; încetează relațiile diplomatice și orice formă de reprezentare; agenții diplomatici sunt rechemați. Pentru apărarea intereselor naționaliilor, se apelează la un stat terț care, în cadrul activităților lor, asigură protecția. Personalul diplomatic și consular trebuie să părăsească teritoriul statului inamic în care își exercitase funcția. Pentru protecția intereselor sale statul beligerant va apela la protecția unui alt stat (puterea protectoare) care primește o asemenea misiune cu asentimentul statului pe teritoriul căruia se va exercita protecția. În ceea ce privește pe cetățenii/naționali unei părți beligerante, aceste persoane fizice și juridice devin, pe teritoriul celeilalte părți beligerante, cetățeni/naționali inamici. Relațiile particulare dintre cetățenii statelor beligerante sunt întrerupte; are loc interzicerea comerțului cu inamicul, avându-se în vedere cetățenia persoanelor respective dar și reședința lor. Este declarat nul absolut orice contract încheiat ulterior ori este suspendat contractul anterior, care ar implica relații cu inamicul. În privința bunurilor inamicului, statele beligerante iau măsuri restrictive foarte riguroase de genul deposedării, sechestrării sau lichidării. (Ionel Cloșcă, Ion Suceavă, *Tratat de drept internațional umanitar*, Editura Asociației Române de Drept Umanitar, București 2000).

definițiile prezentate și despre care am făcut precizarea că se regăsesc în proiectul de lege privind regimul acestor stări.

În acest context subliniem că declararea stării de război constituie, în drept și în fapt, crearea posibilității de instaurare a unui regim juridic menit să permită adoptarea și executarea anumitor măsuri extraordinare în mai multe domenii de activitate, între care se numără și restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți fundamentale ale cetățenilor, precum și pregătirea anumitor instituții ale statului pentru a face față unor evenimente care periclitează securitatea națională, independența, integritatea teritorială, suveranitatea sau democrația constituțională.

Dacă admitem veridicitatea acestei afirmații, atunci putem accepta și faptul că, pe teritoriul statului român, se poate declara stare de război fără ca Armata României să fie, în mod obligatoriu, implicată deja într-un război sau într-un conflict armat cu îndeplinirea unor misiuni care presupun operații de război. Avem aici în vedere situația în care securitatea națională a României este amenințată de un pericol iminent și se dispun măsuri premergătoare, menite a facilita desfășurarea unor eventuale operații de apărare pe teritoriul statului.

Alte două situații în care se poate afla armata pe timpul stării de război vizează ipostazele în care instituția militară desfășoară, pe teritoriul statului, operații de autoapărare individuală sau de apărare colectivă. Menționăm că, deși România face parte dintr-o alianță militară, ipoteza autoapărării individuale apare, totuși, verosimilă, în unele situații de genul celei în care se consideră că, în mod cert, statul român poate face față singur situației iar implicarea aliaților ar aduce mai multe deservicii decât beneficii, ori când relațiile în cadrul alianței sunt extrem de delicate referitor la conflictul respectiv, încât este recomandabil să nu se invoce prevederile tratatului cu scopul de a primi sprijin militar, forțele române fiind capabile să gestioneze independent litigiul.

Evident, armata română poate desfășura, pe teritoriul propriu, pe timpul stării de război și alte genuri de operații cum ar fi cele de ajutor umanitar, dar, în acest studiu, această posibilitate nu va fi examinată, întrucât ar complica elementele de analiză și ar distorsiona, probabil, răspunsurile la care vrem să ajungem. Excludem, de la bun început, și situația declarării stării de război numai și numai pentru desfășurarea altor operații decât cele de apărare sau în alte scopuri decât cele de apărare.

În contextul celor enunțate anterior, reamintim că, pe timpul stărilor de mobilizare sau de război, serviciul militar devine obligatoriu pentru cetățenii români, bărbați, apti mental și fizic și cu vârste între 20 și 35 de ani.

Dacă abordăm operațiile pe care armata română le poate executa în afara teritoriului statului, vom constata că legea⁵ face referire la următoarele misiuni:

- de apărare colectivă;
- în sprijinul păcii;
- de asistență umanitară;
- tip coaliție;

⁵ Legea nr. 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.

- exerciții comune;
- individuale;
- ceremoniale.

Este evident faptul că, în contextul studiat, operațiile cele mai importante sunt cele de apărare colectivă, în sprijinul păcii, de asistență umanitară și de tip coaliție. Lăsând la o parte exercițiile, misiunile individuale și ceremonialele, care ni se par nerelevante pentru analiza noastră și neglijabile, dată fiind posibilitatea redusă de a se produce ori participarea infimă în cazul când chiar se va întâmpla așa ceva, vom face un mic comentariu referitor la misiunile tip coaliție. Insistăm asupra acestui lucru întrucât, în timp ce marea majoritate a cititorilor pricep la ce se referă celelalte trei tipuri de misiuni, puțini vor traduce corect adevăratul înțeles al expresiei „*tip coaliție*” nu sub aspectul semantic, ci sub cel juridic.

Dacă primele trei genuri de misiuni menționate aici au temei legal în dreptul internațional și își extrag baza juridică, în primul rând, din Carta Națiunilor Unite, dar și din rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU, precum și din alte documente elaborate și emise, în mod subsidiar, de către alte organisme de drept internațional public de o autoritate consacrată, permițând desfășurarea operațiilor militare sub un anumit mandat legal, legitim și opozabil, de regulă, tuturor, operațiunile tip coaliție se pare că au o sorginte obscură, a cărei căutare și identificare poate pune în dificultate chiar și juriști cu experiență.

Adevărul este însă mult mai simplu și nu necesită efort intelectual deosebit pentru a fi dezvăluit. Legiuitorul a dorit să își creeze o supapă de siguranță pentru vremea când va trebui ca cei ce aplică prevederile legale să încadreze într-un anumit tip, prevăzut de lege, orice gen de operație militară. Luând drept axiomă expresia potrivit căreia „viața întrece imaginația”, s-a adăugat listei de tipuri de misiuni deja consacrate și misiunile tip coaliție, acestea având menirea de a include operațiile desfășurate într-un cadru care nu se suprapunea perfect pe prevederile legale. S-a recurs, deci, la ceea ce specialiștii numesc conferirea unui anumit grad de flexibilitate legii, în ideea că realitatea internațională politică și militară să nu surprindă pe cei care trebuie să vegheze la respectarea legalității.

În prezent, specialiștii în domeniu au ajuns la concluzia că dispozițiile legale la care facem referire trebuie optimizate deși cele în vigoare au fost adoptate relativ recent. Această decizie a fost luată avându-se în vedere și vasta experiență căpătată de contingentele românești trimise să execute diverse misiuni dintre cele enumerate mai sus, dar și realitatea politico-militară care evoluează. Un proiect de lege semnat de toate instituțiile din sectorul de apărare și securitate națională este în faza de promovare, pentru a fi însușit de către Guvern și trimis Parlamentului spre dezbatere. Important de menționat este și faptul că proiectul respectiv a fost avizat favorabil de către Ministerul Afacerilor Externe și că discuțiile care încă se mai poartă pe marginea lui sunt legate de modalitatea de finanțare a misiunilor desfășurate de trupele românești dincolo de hotarele țării și nu de către noua clasificare a operațiilor derulate.

Potrivit proiectului la care făceam referire, operațiile la care participă forțele armate în afara teritoriului statului român sunt:

- de apărare colectivă și de asigurare a securității statelor aliate;

- de răspuns la crize;
- de pace;
- de asistență umanitară;
- speciale.

Operațiile astfel împărțite în categorii pot fi desfășurate, potrivit aceluiași proiect, sub conducerea NATO, sub conducerea UE, sub mandat ONU sau OSCE, ori în cadrul coalițiilor.

Fără multe comentarii, vom observa că se încearcă în continuare adaptarea cadrului legal circumscris acestui domeniu, nu prin detalieri sau minuțiozitate, ci prin promovarea unor prevederi largi, cu un mare caracter de generalitate, aplicabile tuturor posibilităților teoretice dar și practice în care pot acționa forțele românești peste hotare. Subliniem existența unor sintagme care, în niciun caz, nu pot fi acuzate de rigiditate, de genul „operații speciale” desfășurate „în cadrul coalițiilor”. Adăugăm puțină emfază și malițiozitate vizavi de faptul că din economia textului rezultă că armata română poate participa la operații sub conducerea NATO sau UE, fără a exista un mandat ONU, sau de gruparea într-o singură categorie a misiunilor „de pace” fără a se mai face distincția, prevăzută și de Carta Națiunilor Unite, între menținerea păcii și impunerea acesteia.

O ultimă serie de observații, desprinsă din investigarea textelor de lege sau a unor proiecte de lege dar și din misiunile militare la care România a participat, constă în aceea că, dacă la un anumit moment, în care încă încercam să aderăm la NATO și eram dependenți, în exclusivitate, de teorie, puneam cu nonșalanță semnul echivalenței între expresia „operații de apărare” și „război”, cu toate consecințele de rigoare, acum există operații de apărare colectivă unde avem reguli de angajare substanțial diferite de dispozițiile dreptului internațional umanitar care se aplică pe timp de război. Se încearcă, totodată, introducerea unui nou gen de operații și anume cel privind asigurarea securității statelor aliate, gen situat pe același palier cu operațiile de apărare colectivă, ceea ce, cu siguranță, va contribui la sporirea concentrației de confuzie sau nesiguranță, atunci când se fac analize în acest domeniu.

Se constată indubitabil că specialiștii în domeniul reglementărilor de acest gen încearcă să se debaraseze de clișee, dogme și exigențe care, la un moment dat pot deveni obstacole împotriva intereselor statului român și tind să-și facă viața mai ușoară propunând dispoziții pline de pragmatism și mai bine ancorate în realitate decât în dreptul internațional care, iată, poate deveni desuet și, pe moment, incapabil să ofere soluții pe măsura evoluției omenirii.

Nepropunându-ne o analiză exhaustivă a modului în care se dezvoltă reglementările în domeniu, reținem doar faptul esențial pentru studiul nostru și anume că atât legislația română, cât și autorii de doctrină referitoare la participarea trupelor române la misiuni peste hotare sunt preocupați de ceea ce, în prezent, a devenit un fenomen pe care cetățenii l-au acceptat, cu care s-au obișnuit și care a devenit nu banal dar, am spune noi, obișnuit. Legislația și doctrina ne indică modul cum se planifică și se finanțează astfel de misiuni, oferindu-ne, totodată, și reguli de selectare a personalului, amănunt interesant, având în vedere că armata noastră este alcătuită pe bază de voluntariat, pe timp de normalitate, de pace.

Revenim la afirmația făcută anterior și anume că, în pofida faptului că România dispune de legislație solidă în domeniul militar, în permanență există preocupări de modificare și completare a acesteia în vederea asigurării concordanței între realitățile și raporturile sociale, de facto, pe de o parte, și reglementările juridice, pe de altă parte, extrem de puține dispoziții, și ele accidentale sau, cel mult, incidente, se referă la posibilitatea și modul de gestionare a ipotezei în care starea de război (de mobilizare) a fost declarată iar armata se află, în diferite ipostaze, angajată și în operații în afara teritoriului statului român. Participanții la întocmirea și adoptarea acestor acte juridice normative s-au achitat conștiincios de sarcinile ce le-au revenit, limitându-se însă strict la perimetrul sediului materiei și fiind lipsiți de o coordonare integratoare și interdisciplinară, care să îi determine să surprindă și astfel de aspecte mai complexe, în primul rând din punctul de vedere al realității și abia apoi a modului de reglementare.

Este posibil ca apartenența la o puternică alianță politico-militară, precum și la comunitatea europeană să ne fi condus la ideea că este inutil să ne ridicăm astfel de întrebări, că nu trebuie să ne legăm la cap dacă nu ne doare. În acest sens, ar trebui probabil ca, în orice situație, numai să urmărim direcțiile de acțiune propuse de alianță și să contribuim la realizarea obiectivelor cu forțe rezonabile. Chiar dacă această conjunctură favorabilă nu poate să nu fie luată în calcul, susținem cu tărie ideea că românii trebuie să fie artizanii cel puțin principali dacă nu quasi-singulari ai propriilor concepții privind asigurarea securității naționale și modul de utilizare a armatei în diferite ipoteze și ipostaze, iar aceste concepții să fie reflectate just într-o lege privind sistemul național de apărare.

Deliberat sau nu, practic, nu există nici măcar un alineat întreg dintr-o reglementare care să recunoască cel puțin că ipoteza prezentată nu este falsă. Cu atât mai mult, se simte lipsa unor norme care să pună o anumită ordine în stilul optim de abordare a repartizării resurselor umane în aceste situații, lucru care deși pare simplu de rezolvat, se poate complica din cauza specificului situației, a reinstaurării conscripției și a tradiției elevate la rang de principiu, până în prezent, conform căreia participarea la misiuni în afara teritoriului statului se face strict pe bază de voluntariat iar militarii în termen sunt utilizați numai pe teritoriul patriei.

Cu atât mai bizar este faptul că încă nu s-au conturat, până la această oră, opinii, concepții sau minime orientări în această privință cu cât, chiar dacă, de pe actuala poziție a României, nimeni nu întrezărește vreun pericol, avem totuși exemplele cât se poate de reale ale Georgiei și Turciei, care s-au aflat în asemenea situații.

În Strategia națională de apărare a țării⁶, document esențial în acest domeniu, adoptat în România, problematica declarării stării de război (stării de mobilizare) este doar presupusă ori dedusă, de către cunoscători, atunci când se face referire la apărarea colectivă. Apărarea colectivă este recunoscută ca fiind misiunea centrală a NATO, dar, imediat, se apreciază că Alianța trebuie să fie flexibilă, capabilă să desfășoare o gamă largă de misiuni, atât în interiorul cât și în afara zonei euroatlantice.

⁶ Aprobata prin Hotărârea Parlamentului României nr. 30/2008.

Oricum, lecturarea documentului relevă teze importante care fac referire la faptul că o agresiune convențională pe scară largă împotriva spațiului euroatlantic rămâne, în continuare, foarte improbabilă pe termen mediu. Concluzia finală este că direcția primordială de acțiune în domeniul apărării este lupta împotriva terorismului, altele fiind combaterea proliferării armelor de distrugere în masă sau managementul crizelor.

Tot în acest document, se menționează că o atenție deosebită va fi concentrată asupra utilizării resurselor umane. Obiectivul principal în acest domeniu este asigurarea numărului de profesioniști și, după cum e și firesc, direcțiile de acțiune sunt focalizate pe profesioniști, cariera lor și reconversia la momentul disponibilizării.

În aceste condiții, în mod natural, specialiștii în domeniul politico-militar s-au orientat spre ceea ce acest document stabilește ca fiind repere importante ale sferei de activitate. Dacă, pe de o parte, nu se menționează nimic despre starea de război (de mobilizare), nimic despre un efort susținut al armatei de a face față concomitent atât sarcinilor de apărare a teritoriului național, cât și ale celor care ne revin din obligații internaționale, pe timpul desfășurării misiunilor în afara acestui teritoriu, nimic despre conscripție și rolul ei în asigurarea apărării, iar, pe de alta parte, se enunță un corolar de genul „pentru membrii NATO nu există pericolul unei confruntări convenționale”, la ce altceva putem să ne așteptăm? Probabil la o menționare și, eventual, o detaliere a ipotezelor și ipostazelor pe care le studiem, în Strategia militară a României, document aflat, se pare, în lucru.

Până la materializarea dezideratului nostru, vom face o proprie analiză care va avea în vedere posibile situații, de tipul celor cuprinse în tabelul următor. Tabelul conține genuri de operații militare care, în opinia noastră, pot fi desfășurate în același timp de către diferite structuri ale armatei române, în perioada cât a fost declarată starea de război, atât pe teritoriul statului român, cât și în afara acestuia.

Cu mențiunea că, pentru acest studiu, nu este neapărat semnificativă denumirea operațiilor pe care armata le desfășoară în afara teritoriului statului, specificăm că am optat pentru clasificarea acestora potrivit unui proiect al Ministerului Apărării Naționale și nu legislației curente. Am avut, totodată, în vedere faptul că, pe timpul stării de război (mobilizare), armata română se poate afla, pe teritoriul țării, în ipoteza de a lupta în operații de apărare colectivă sau de autoapărare individuală ori să nu fie implicată încă într-o astfel de operație întrucât amenințarea apare ca iminentă dar nu impune, deocamdată, inițierea unor astfel de măsuri.

Așa cum spuneam mai sus, nu excludem ca, pe teritoriul țării, simultan cu operațiile de apărare să se desfășoare și alte tipuri de misiuni, armata aflându-se și în alte ipostaze. Nu vom ține cont de o asemenea situație, deoarece interesul nostru este acela de a identifica principii privind utilizarea resurselor umane în ipotezele și ipostazele descrise, având în vedere că, în prezent, nu există multe voci care să vorbească despre asemenea situații. Reamintim că, pe timpul stării de război (de mobilizare), se reinstituie serviciul militar obligatoriu și, ca urmare, armata va beneficia de o nouă sursă de personal, și că un principiu deja consacrat, existent și în alte state, este acela că în operațiile desfășurate în afara teritoriului țării, armata să folosească numai militarii voluntari.

Operații militare ce se pot desfășura pe timpul stării de război

Nr.crt.	OPERAȚII DESFĂȘURATE ÎN AFARA TERITORIULUI STATULUI ROMÂN	OPERAȚII DESFĂȘURATE PE TERITORIUL STATULUI ROMÂN
1	de apărare colectivă și de asigurare a securității statului	apărare colectivă
2	de răspuns la crize	
3	de pace	
4	de asistență umanitară	
5	speciale	
6	de apărare colectivă și de asigurare a securității statului	autoapărare individuală
7	de răspuns la crize	
8	de pace	
9	de asistență umanitară	
10	speciale	
11	de apărare colectivă și de asigurare a securității statului	
12	de răspuns la crize	
13	de pace	
14	de asistență umanitară	
15	speciale	

În momentul când se pune problema de a fi declarată starea de război (de mobilizare) și de a desfășura simultan operații militare de orice natură în afara teritoriului țării se impune între altele să existe un set de principii clare, predeterminate, care să fie urmate cu celeritate pentru a asigura o riguroasă și eficientă gestionare a resurselor umane un loc important ocupând prioritățile și modalitățile de utilizare. Un prim aspect pe care îl aducem în discuție este căror operațiuni trebuie să li se acorde întâietate: celor desfășurate pe teritoriul țării or celor derulate în afara teritoriului acesteia? În conformitate cu prevederile Constituției, armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale.

Din cele expuse mai sus rezultă că resursele umane de care beneficiază armata română în această situație trebuie concentrate în primul rând asupra apărării idealurilor sus-menționate. Apreciem, de altfel, că într-un stat democratic, principala atribuție a statului este să garanteze cetățenilor lui deplinătatea posibilității exercitării drepturilor și libertăților fundamentale. Această exercitare este imposibil de conceput în momentul în care statul este aservit altor interese, se află sub ocupație sau încetează a mai exista.

Din tabelul de mai sus rezultă că realitatea ne poate confrunta pe timpul declarării stării de război pe teritoriul statului cu mai multe ipoteze iar armata se poate afla în mai multe ipostaze. Una dintre ele este aceea când unități ale armatei române participă împreună cu unități militare ale statelor aliate la apărare colectivă pe

teritoriul patriei iar peste hotare există alte unități militare românești care sunt implicate în operații de apărare colectivă alături de aliați. Operațiunile desfășurate atât pe teritoriul statului cât și cele din afară pot avea loc din cauza aceleiași amenințări sau a unor amenințări diferite. De asemenea, armata poate desfășura pe teritoriul țării operații de apărare colectivă iar în afara teritoriului operații militare de altă natură cum ar fi cele de asistență umanitară.

În anumite cazuri, chiar dacă pe teritoriul statului se aplică regimul stării de război (de mobilizare), armata română poate face față singură amenințărilor și nu este nevoie să fie sprijinită de aliați. Ea poate, totuși, desfășura prin anumite unități și subunități operațiuni militare și în afara teritoriului neexcluzându-le aici pe cele de apărare colectivă. Într-adevăr, nu poate fi exclusă și această ipoteză eminent teoretică la prima vedere conform căreia România în anumite situații se poate apăra singură și concomitent poate contribui și la apărarea altor aliați.

Există și situații în care pe teritoriul țării este posibil să nu se fi inițiat încă desfășurarea unor operațiuni de apărare (deși este iminent faptul că într-un timp relativ scurt acestea se vor desfășura), dar în afara teritoriului țării armata să participe deja la diferite operații inclusiv cele de apărare colectivă.

După cum se poate constata, din punct de vedere teoretic, se poate identifica o gama largă de ipoteze și ipostaze în care armata să fie implicată în diverse operații. Cum vor fi repartizate forțele umane? Unde vor fi folosiți militarii din activitate care sunt adevărații profesioniști ai armatei, unde rezerviștii și mai cu seamă unde pot și trebuie utilizați cetățenii care vor augmenta armata în urma reinstaurării conscripției?

Un prim răspuns cu vădite nuanțe patriotice sau naționaliste ar fi acela că toate resursele trebuie utilizate pe teritoriul țării.

Un alt răspuns posibil este acela că forțele trebuie utilizate cu precădere acolo unde ne-o cer obligațiile internaționale, acolo unde suntem îndrumați de către aliați să ne implicăm.

O altă variantă ar fi aceea că forțele armate și, deci, și resursele umane trebuie folosite în zonele și operațiile unde inamicul este mai puternic realizându-se, astfel, o concentrare de efective și mijloace de luptă care să contribuie decisiv la victorie.

În urma analizei noastre se va cristaliza primul principiu de folosire a resurselor umane în aceste situații și anume *principiul primordialității*. Conform acestuia și în acord cu ceea ce menționăm mai înainte referitor la prevederile Constituției României și la menirea unui stat democratic, forțele armatei române și implicit și resursele umane ale acesteia trebuie angajate în zonele și operațiile de care depind existența statului român, suveranitatea, independența, unitatea, precum și integritatea teritorială. În vederea atingerii acestui obiectiv trebuie alocate exact atâtea forțe, inclusiv rezervele suficiente, cât se stabilește științific că este necesar pentru a înfrânge inamicul și a obține victoria, luând în calcul orice variantă teoretic posibilă.

Cu riscul de a provoca o oarecare stupefacție menționăm totuși că, în analiza noastră, nu excludem ca locul inamicului clasic să poată fi substituit de o altă reală primejdie cum ar fi răspândirea rapidă a unui virus letal sau un iminent dezastru cărora aliații îi pot face față numai printr-o cooperare desăvârșită între state.

Cum se traduc cuvintele de mai sus? Prin faptul că amenințarea cea mai gravă la adresa statului român nu trebuie întotdeauna să se afle pe teritoriul statului român sau acolo unde inamicul este foarte puternic. Cu alte cuvinte în unele situații inamicul care a agresat România și care a generat declararea stării de război nu este capabil să obțină victoria într-o confruntare cu trupele române sprijinite sau nu de către aliați dar o epidemie sau un alt gen de pericol ale cărui efecte încă nu a trecut hotarele țării poate constitui o amenințare extrem de gravă care primejduiește existența statului.

La fel, un inamic extrem de puternic care atacă alianța poate să nu fie extrem de periculos pentru România care la rândul ei este agresată de un altul cu forțe inferioare, dar care nu urmărește să obțină ceva împotriva alianței din care România face parte ci numai împotriva României.

Potrivit primului principiu de gestionare a resurselor umane ale armatei în acest gen de situații, cel al primordialității, specialiștii în domeniu trebuie să analizeze care sunt operațiile militare de o importanță vitală pentru existența României iar forțele și rezervele trebuie îndreptate și folosite în număr suficient cu dotarea și pregătirea necesare spre obținerea victoriei sau a atingerii obiectivului scontat. Conform acestui principiu se poate ajunge și la concluzia scandalosă, dar corectă și sănătoasă, spunem noi, conform căreia de la situație la situație este posibil ca România chiar dacă a instituit regimul stării de război pe teritoriul ei să aibă trupe importante în afara acestui teritoriu încleștate în confruntări cu un inamic convențional sau unul neobișnuit.

Următorul principiu pe care îl vom analiza se referă la angajamentele asumate de România prin tratate internaționale politico-militare. Principiul *pacta sunt servanda* apare din cele mai vechi timpuri, fiind întâlnit la caldeeni, egipteni, chinezi și, mai târziu, la greci și la romani⁷.

⁷ Inițial, acest principiu era strâns legat de religie. Încheierea pactelor internaționale avea o importantă componentă religioasă, fiind însoțită cel mai adesea de diverse ritualuri. Paralel cu aspectul religios se vor dezvolta și vor apare elemente de concepție juridică embrionară.

Forța obligatorie a tratatelor derivă din „*bona fides*” - idee recunoscută la toate popoarele vechi. Buna credință este cotate ca element de structură moral-etică și religioasă: ea reprezintă o îndatorire de onestitate, o obligație de a-și respecta cuvântul dat sub sancțiunea unei pedepse mult mai grave decât cea impusă de oameni, pedeapsa transcendentală a zeilor omniprezenți.

Consacrarea reală și des repetată a acestui principiu în documentele internaționale se realizează după primul și, mai ales, după cel de-al doilea război mondial.

De exemplu în Preambulul Pactului Ligii Națiunilor se prevede ca „*înaltele părți contractante, în scopul de a promova cooperarea internațională și de a realiza pacea și securitatea internațională prin menținerea justiției și un respect scrupulos pentru toate obligațiile decurgând din tratate în relațiile dintre popoarele organizate, au convenit asupra acestui pact al Ligii Națiunilor*”.

Ulterior, în preambulul Cartei ONU se arată că Națiunile Unite urmăresc, printre altele, crearea unor condiții în care să poată fi menținută justiția și respectul obligațiilor decurgând din tratate și din alte izvoare ale dreptului internațional. În art. 3 (2) din Cartă este prevăzută îndatorirea membrilor organizației de a-și îndeplini cu bună credință obligațiile ce și le-au asumat potrivit Cartei.

Mai mult decât atât, majoritatea tratatelor și documentelor internaționale fac referire expresă la principiul *pacta sunt servanda*.

Jurisprudența internațională a făcut din ea însăși o largă aplicare a principiului respectării tratatelor internaționale.

Acest principiu impune statelor obligația de a respecta angajamentele pe care le iau prin tratatele internaționale și aducerea lor la îndeplinire cu bunăcredință.

Principiul respectării tratatelor internaționale (*pacta sunt servanda*) este unul dintre cele mai importante principii ale dreptului internațional⁸.

Încălcarea principiului respectării obligațiilor reieșite din tratate constituie o manifestare a disprețului față de normele dreptului internațional. Acest principiu domină întreaga materie a tratatelor fiind un principiu fundamental al dreptului internațional de aplicare generală, format pe cale cutumiară și consacrat în majoritatea tratatelor internaționale.

Noțiunea de "*bona fides*" are o aplicare generală în relațiile internaționale și un conținut juridic, nu numai etico-moral în îndeplinirea obligațiilor internaționale conceptul de bună credință se referă la modul sau spiritul în care obligația trebuie să fie îndeplinită, la gradul de conștiinciozitate și de strictețe cu care promisiunea făcută trebuie respectată.

Obligația îndeplinirii unui tratat cu bună-credință presupune executarea clauzelor sale în litera și spiritul lor, sub subterfugii și cât mai exact cu putință. Se exclude astfel invocarea unor motive superflue sau utilizarea subtilităților de interpretare pentru a exclude executarea tratatului.

Nu întotdeauna accepțiunea dată de unele tratate noțiunii de "bună-credință" ca fiind încrederea reciprocă în cuvântul dat, este suficientă pentru a se aprecia o anumită situație izvorâtă din contract. În acest scop, este necesar să se examineze împrejurările concrete ale aplicării tratatului cu cerința unei comportări scrupuloase și corecte.

Dezvoltarea și codificarea dreptului internațional, promovarea reglementării relațiilor dintre state impun astăzi, mai mult ca oricând, respectarea de către toate statele cu bună credință a obligațiilor internaționale asumate prin pacte și tratate.

Declarația ONU din 1970 a adus cu sine o reformulare a acestui principiu, acordându-i o mai mare forță juridică: "... fiecare stat este obligat să îndeplinească cu bună-credință obligațiile care-i incumbă în virtutea acordurilor internaționale, în conformitate cu principiile și normele general recunoscute ale dreptului internațional... În condițiile lumii contemporane, în prezența complexelor relații internaționale dintre state și a consecințelor grave pe care nerespectarea obligațiilor internaționale sau neîndeplinirea lor cu bună-credință le poate avea pentru pacea și securitatea omenirii, principiul potrivit căruia statele trebuie să îndeplinească cu bună-credință obligațiile asumate, conform Cartei este destinat ca, alături de celelalte principii fundamentale ale dreptului internațional să contribuie la desfășurarea normală a vieții internaționale, la promovarea păcii și colaborării între toate statele lumii.

⁸ Legalitatea internațională și desfășurarea normală a relațiilor de bună vecinătate și de colaborare dintre state nu pot fi concepute fără respectarea tratatelor încheiate în conformitate cu principiile și normele unanim admise ale dreptului internațional contemporan. Totuși, au existat unii gânditori care au contestat principiul *pacta sunt servanda*. Astfel, Spinoza susținea că orice stat are dreptul de a acționa împotriva altor state, ca atare „națiunile nu sunt obligate să păstreze fidelitatea tratatelor...”, iar Machiavelli sfătuia pe prinți să nu respecte tratatele, atunci când aceasta respectare s-ar putea întoarce împotriva lor. Bluntschli scria că „eternitatea tratatelor este atât de absurdă, ca și eternitatea constituțiilor. Ambele sunt incompatibile cu dezvoltarea popoarelor”

Statul care violează acest principiu unanim recunoscut adoptă, în fond, o poziție de negare a dreptului internațional.

Principiul *pacta sunt servanda* a fost cunoscut și aplicat încă din antichitate.

Kantilya, primul ministru al împăratului Indiei, Candagupta, vorbea despre forța juridică a tratatelor întemeiate pe probitate. Pentru Confucius, respectarea tratatelor era o regulă absolută, un imperativ al societății omenești.

Cicero afirma: „*Fundamentum autem est iustitiae fides, id est dictorum conventorumque constantia et veritas*” adică „Fundamentul justiției este buna-credință, adică fidelitatea și adevărul față de cele spuse și convenite.”

Principiul *pacta sunt servanda*, căruia i s-a atribuit de către doctrinarii burghezi caracterul unui principiu de drept natural, a fost consacrat într-o serie de documente internaționale, ceea ce demonstrează că este un principiu cu conținut normativ al dreptului internațional în vigoare. Declarația Conferinței de la Londra din 17 ianuarie 1871 arăta că: „Nici un stat nu se poate exonera de obligațiile unui tratat, nici să-i schimbe dispozițiile altfel decât cu acordul părților contractante, obținut printr-o înțelegere prietenească”. Mai menționăm o rezoluție a Consiliului Ligii Națiunilor din aprilie 1935 și Declarația de principii adoptată de Conferința panamericană de la Lima, la 24 decembrie 1938.

Cel mai important dintre aceste documente este Carta O.N.U. care prevede, în preambul, hotărârea statelor membre de a crea „condițiile în care să poată fi menținută justiția și respectul obligațiilor, decurgând din tratate și alte izvoare ale dreptului internațional”, iar în art. 2: „Toți membrii organizației, în scopul de a asigura tuturor drepturile și avantajele ce decurg din calitatea lor de membri, trebuie să-și îndeplinească cu bunăcredință obligațiile ce și le-au asumat potrivit prezentei Carte”.

Principiul *pacta sunt servanda* nu are un caracter absolut, în sensul că nu orice tratat trebuie respectat, ci numai tratatele încheiate în mod licit, în conformitate cu dreptul internațional. Tratatele inegale, înrobitoare, care stabilesc condiții de subordonare a unui stat față de altul, care încalcă principiile fundamentale ale dreptului internațional, pot fi anulate de statele care au fost silite să le încheie.

Ținând seama de aceasta, principiul *pacta sunt servanda* trebuie definit în sensul că statele sunt obligate să îndeplinească cu bună-credință și pe deplin tratatele internaționale care sunt încheiate în mod licit, respectând, așadar, prin clauzele lor, dreptul internațional⁹.

Aplicarea tratatelor în ordinea juridică internă a unui stat pune problema raportului dintre dreptul internațional și dreptul intern al statelor¹⁰.

În evul mediu, o serie de autori, printre care Ayala (*De jure et officiis bellicis et disciplina militari*), Gentilis (*De jure belli*), Zouche, Grotius au subliniat necesitatea și importanța respectării tratatelor.

Fidelitatea față de tratate devenise un adevărat precept religios, în Coran se spunea: „Fiți credincioși în executarea tratatelor voastre, căci Alah vă va întreba”, iar pentru cavaleri, respectarea cuvântului dat era o chestiune de onoare

⁹ Istoria ne oferă nenumărate exemple de încălcare a acestui principiu de către statele bazate pe exploatare. O asemenea atitudine față de obligațiile internaționale și-a găsit expresia în cunoscutele cuvinte ale cancelarului german Bethmann Hollweg care, în ajunul primului război mondial, a declarat cu cinism că tratatele nu valorează nici cât peticul de hârtie pe care au fost scrise.

Încheind tratate internaționale pe baza liberului consimțământ și a deplinei egalități în drepturi, statele socialiste respectă cu strictețe principiul *pacta sunt servanda*.

¹⁰ Teoria monistă.

Conform teoriei moniste – cu primatul dreptului internațional asupra dreptului intern - din momentul intrării în vigoare a tratatului, acesta se va aplica imediat și direct, fără intervenția organelor legislative, chiar dacă s-ar afla în contradicție cu o lege internă, situație în care, actul normativ intern ar înceta să mai producă efecte. Aceasta teorie a fost criticată, ea minimalizând rolul statului ca subiect de drept internațional. În cazul teoriei moniste – cu primatul dreptului intern asupra dreptului internațional, tratatul dobândește forța juridică în măsura în care aceasta ar fi

Cadrul constituțional român privind raportul dintre dreptul internațional și dreptul intern este oferit de articolele 11 și 20. Conform prevederilor art.11, tratatele ratificate de către Parlamentul României devin parte a dreptului intern. Textul art.11 nu face nicio mențiune în legătură cu prioritatea normelor internaționale față de cele interne, precizând doar, că statul român „se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună – credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte.” În Convenția asupra dreptului tratatelor (1969) se stipulează faptul că „un stat nu poate invoca prevederile dreptului său intern pentru a justifica eșecul său în executarea unui tratat”, eliminând astfel posibilitatea ca statele să se prevaleze de legislația lor internă pentru a nu respecta obligațiile internaționale.

Art.20 din Constituția României se referă la incidența tratatelor în domeniul drepturilor omului asupra legislației naționale. În articolul menționat se afirmă obligația autorităților competente de a interpreta dispozițiile constituționale ce reglementează drepturile și libertățile cetățenilor în concordanță cu documentele internaționale adoptate în acest domeniu: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactele O.N.U. și celelalte tratate în domeniul drepturilor omului la care România este parte.

Singurul domeniu în care se prevede, în mod expres, prioritatea reglementărilor internaționale față de cele interne este cel al drepturilor omului. Art.20 stabilește preeminența tratatelor referitoare la drepturile omului, la care țara noastră este parte, față de legile interne care conțin dispoziții contrare. În practica Curții Constituționale s-a susținut, în mod repetat, că „respectarea Convenției Europene a Drepturilor Omului în România nu este condiționată de revizuirea legislației naționale, fiind direct aplicabilă, (n.n.“self-executing”) conf.art.11 din Constituție, privind receptarea imediată a tratatelor ratificate, prin care a fost înlăturată soluția necesității emiterii unei legi de modificare a legislației interne în vederea acordării acesteia cu obligațiile internaționale asumate.”

prevăzută de legea internă, iar în caz de conflict între norma internă și cea internațională, se dă prioritate actului normativ intern.

Teoria dualistă.

Teoria dualistă, care susține distincția netă între cele două sisteme de drept - intern și internațional - afirmă că este necesară emiteria unui act normativ prin care se face transferul tratatului din ordinea internațională în ordinea internă, acesta dobândind caracterul actului în care a fost transpus (lege internă). În prezent, tendința este de a da prioritate normelor internaționale față de normele interne, însă cele două teorii subzistă. Prin urmare, aplicarea dispozițiilor unui tratat în ordinea internă a statelor-părți nu se realizează uniform, fiind determinată de modalitatea de receptare de către fiecare stat a normelor dreptului internațional.

Teoria monistă și dualistă în practica statelor.

În unele state, cum sunt Regatul Unit al Marii Britanii, Irlanda sau țările scandinave, pentru ca normele dreptului internațional să aibă efect în ordinea juridică internă se procedează la „transformarea” normelor internaționale – cuprinse în tratate– în norme interne, printr-un act normativ intern. Tratatelor internaționale pot deveni parte a dreptului intern numai după ce o lege specială de aplicare este adoptată de legiuitor (sistem dualist).

Majoritatea statelor europene au prevăzut în Constituțiile lor, recunoașterea normelor internaționale ca fiind parte a sistemului lor intern. Un asemenea sistem de receptare se regăsește în Austria, în Italia, Franța și Germania. Constituția Olandei prevede în plus, că tratatele internaționale la care statul este parte prevalează asupra legilor interne care conțin dispoziții contrare (sistem monist cu primatul dreptului internațional).

Conform principiului fundamental din dreptul internațional - pacta sunt servanda - un tratat creează obligații juridice numai pentru părțile sale, care trebuie să îndeplinească cu buna credință și întocmai angajamentele pe care și le-au asumat. Prin urmare, tratatele nu pot avea efecte directe față de terți, întrucât doar acordul statului, liber exprimat, poate constitui baza legală a unei obligații sau a unui drept internațional¹¹.

Tratatele internaționale au, în general, următoarele efecte juridice și se pot grupa în 3 categorii:

- obligația statelor semnatare de a pune în aplicare și de a respecta prevederile tratatului;
- valabilitatea tratatelor în timp;
- întinderea în spațiu a efectelor, între părțile contractante și față de terți;

În raport de acestea, efectele tratatelor se exprimă sub forma a 3 reguli: respectarea cu bună credință a tratatelor; neretroactivitatea tratatelor; efectul relativ al tratatelor.

Din cele expuse mai sus rezultă fără tăgadă principiul nr. 2 și anume *respectarea cu strictețe a angajamentelor asumate de către România prin tratatele internaționale*. Aceasta înseamnă că dacă în virtutea unui tratat internațional România

¹¹ Convenția privind dreptul tratatelor (1969) stipulează că un tratat nu creează nici drepturi, nici obligații pentru un stat terț, fără consimțământul său.

Efectele tratatelor față de terți

Conform dispozițiilor Convenției, statele pot dobândi drepturi în baza unor tratate la care nu sunt părți în următoarele condiții (art.36):

- dacă părțile unui tratat înțeleg să confere un drept unui stat terț sau unui grup de state, sau tuturor statelor;
- dacă statul terț consimte, fie în mod expres, fie tacit.

Carta ONU, de exemplu, conferă prin prevederile sale anumite drepturi statelor nemembre: dreptul de a sesiza Consiliul de Securitate sau Adunarea Generală în legătură cu un diferend la care sunt părți, cu condiția să accepte obligațiile de soluționare pașnică a diferendelor, prevăzute în Cartă; dreptul de a deveni părți la Statutul Curții Internaționale de Justiție. În anumite condiții pot rezulta obligații, în sarcina statelor, în baza unor tratate la care nu sunt părți. Convenția de la Viena prevede două asemenea condiții (art.35):

- dacă părțile unui tratat înțeleg să creeze o obligație în sarcina unui stat terț;
- dacă statul terț consimte, în mod expres și în scris la această obligație. Prin îndeplinirea acestor condiții se realizează de fapt un acord distinct între statele-părți la tratat și statul terț, acordul dintre părți reprezentând unicul fundament juridic al forței obligatorii a unui tratat.

În practica internațională există o categorie de tratate (denumite tratate obiective) care stabilesc regimuri juridice obiective, aplicabile ansamblului comunității internaționale. Asemenea tratate, întrucât reglementează domenii de interes general, pot să creeze drepturi și obligații opozabile tuturor statelor (erga omnes), chiar și în lipsa consimțământului lor. Din aceasta categorie fac parte:

- tratatele multilaterale care stabilesc anumite regimuri teritoriale (cele referitoare la statutul de neutralitate al unei țări, la regimul Antarcticii etc);
- tratatele care stabilesc anumite regimuri pentru căi de comunicație internaționale (regimul de navigație pe fluvii sau pe canale internaționale);
- tratatele multilaterale prin care se creează o organizație internațională, ca subiect nou de drept internațional, personalitatea juridică a organizației fiind opozabilă tuturor statelor comunității internaționale.

se obligă să participe la operații militare cu sau fără sprijinul unor aliați, aceste sarcini trebuie onorate chiar dacă la un moment dat se pune problema instaurării regimului stării de război pe teritoriul țării.

Există o legătură intrinsecă între cele două principii enumerate până acum. Existența statului se bazează și poate depinde de tratatele internaționale politico-militare la care România este parte dar pentru ca România să se poată achita de obligațiile care rezultă din aceste tratate, statul român trebuie mai întâi să existe. Un argument în plus ca pe primul loc între principii să se afle primordialitatea, așa cum am enunțat-o mai sus.

Un al treilea principiu pe care îl vom enunța fără a trece prin etape succesive de explicații ar putea fi acela *al utilizării tuturor resurselor umane permise de lege și conform legii*. Am spus de mai multe ori că în situații extreme unde este pusă în joc securitatea României nu trebuie precupețit niciun efort și nu trebuie neglijată nicio resursă care ar putea avea o contribuție la salvagardarea statului. De aici necesitatea de a apela nu numai la militarii în activitate dar și la voluntarii din rezervă care se vor pregăti chiar pentru a interveni în astfel de evenimente și, nu în ultimul rând, la cetățenii supuși conșcripției.

Statul poate utiliza aceste resurse numai în condițiile stabilite de lege. Reiterăm aici ceea ce am subliniat cu alte prilejuri, și anume că proiectul legii rezerviștilor voluntari trebuie promovat cât mai curând posibil iar militarii în termen rezultați în urma conșcripției trebuie să beneficieze de un statut foarte apropiat de cel al militarilor profesioniști, care să îi trateze ca pe niște adevărați cetățeni ai țării cu drepturi și obligații similare celor care desfășoară o muncă identică. Până la împlinirea acestor deziderate, apreciem că statul român nu dispune încă de întreaga bază legală necesară gestionării eficiente, judicioase a resurselor umane utilizabile teoretic în situații de genul celor analizate.

Un alt principiu ar consta în *repartizarea judicioasă a resurselor umane în funcție de principiile enunțate mai sus și de caracterul operațiilor*. Când vorbim de caracterul operațiilor avem în vedere următoarele elemente:

- gradul de pericol al acestora;
- nivelul de dificultate;
- importanța desfășurării misiunii respective pentru țară și pentru aliați;
- cerințele aliaților.

Fără a face un comentariu exhaustiv, menționăm că atunci când discutăm despre gradul de dificultate, trebuie să avem în vedere și faptul că unii specialiști necesari armatei pot proveni și din rândul cetățenilor supuși conșcripției nu numai ai militarilor profesioniști. În cadrul elementelor amintite, se poate lua în calcul și abilitățile și cunoștințele participanților, capacitatea lor de a se conforma regulilor de angajare, stăpânirea modului de exploatare a mijloacelor din dotare etc.

Un ultim principiu ar fi acela al *profesionalizării rapide a militarilor în termen* care, deși obligați pe timpul stării de mobilizare și al stării de război să execute serviciul militar, se oferă ca voluntari pentru a continua o carieră mai lungă sau mai scurtă în armată. Aici este necesar a adopta un model într-adevăr eficace de a chema în serviciu militarii în termen și de a-i converti în profesioniști. În opinia noastră, încă

nu sunt nici măcar conturate direcțiile pe care trebuie acționat în vederea valorificării reinstaurării conscripției pe timpul stării de război (de mobilizare).

Alături de ipoteza ca armata română să participe, pe timpul stării de război declarate pe teritoriul țării, în diferite ipostaze, la misiuni în afara teritoriului statului, și principiile de gestionare a resurselor umane în aceste situații reprezintă opinii, concluzii trase pe baza administrării unor argumente. Este posibil ca aceste idei să fie contrazise cu succes sau nu. Important este ca, în acest domeniu să înceapă o dezbatere cât se poate de ferventă care să conducă la cele mai juste opțiuni.

Bibliografie:

- [1]. *** Constituția României.
- [2]. *** Legea nr. 42/2004 privind participarea forțelor armate la misiuni în afara teritoriului statului român.
- [3]. *** Strategia națională de apărare, aprobată prin Hotărârea Parlamentului României nr. 30/2008.
- [4]. *** Legea nr. 395/2005 privind suspendarea pe timp de pace a serviciului militar obligatoriu și trecerea la serviciul militar pe bază de voluntariat.
- [5]. *** Legea nr. 446/2006 privind pregătirea populației pentru apărare.

FORȚELE TERESTRE - ORGANIZAȚIE MILITARĂ MODERNĂ

Radu Adrian MANDACHE*

Trăim într-o lume a schimbării, într-o lume a căutărilor, într-o lume în care totul este fluid, relativ, cu evoluție nesigură și nimic din ceea ce se întâmplă nu ne determină să credem altfel. Schimbarea este o realitate a existenței, este omniprezentă și neliniară: asistăm deopotrivă la salturi spectaculoase dar și la pași nesiguri.

Trăim într-o societate a organizațiilor, într-o societate în care, ca și în lumea din care face parte, totul se transformă, totul se schimbă: omul, grupurile, organizațiile, instituțiile, tehnologia, modul de ducere a luptei armate etc., iar Forțele Terestre nu fac excepție - trebuind să răspundă cerințelor fenomenului militar modern.

Românii nu au avut niciodată un cult al războiului, nu au idolatrizat niciodată violența însă, întotdeauna, au avut un cult al eroilor, întotdeauna au respectat, au girat cu încredere și au glorificat Armata. Aceasta a fost și este considerată piatra de temelie a statului, instituție fundamentală a acestuia care garantează libertatea poporului român, integritatea teritorială și existența statului român.

Adeziunea manifestată și susținerea acordată Armatei de-a lungul istoriei de către poporul român, literatura și poezia românească pe această temă, numărul mare al monumentelor istorice ridicate întru amintirea „ostașului român”, manifestările închinare acestuia și, nu în ultimul rând, rezultatele sondajelor de opinie din perioada postdecembristă sunt argumente de netăgăduit pentru cele afirmate mai sus. Poporul român a girat cu încredere deplină Armata sa, a făcut eforturi mari pentru a avea o armată modernă, iar această încredere și efortul colectiv s-au convertit în devotament, datorie și sacrificiu demonstrat de Armată în zbuțuita istorie militară a românilor.

Dimensiunea istorică a Forțelor Terestre și a biruintelor lor izvorăște din vremuri imemorabile, începând cu anonimia luptători pedestri.

Bazele moderne ale constituirii și consacării Forțelor Terestre pot fi plasate în timp din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca urmare a procesului revoluționar de la 1848, a făuririi statului roman modern prin Unirea de la 1859 și a înlăptuirii politicii militare a lui Al.I.Cuza. Principalele arme și specialități componente existau încă din perioada 1859-1860¹.

La începutul anilor 1990, unele unități mari au fost desființate și o mulțime de echipamente au fost eliminate sau casate, datorită lipsei de fonduri. Toate Forțele Terestre au fost reorganizate de la corpurile regionale militare și până la regimente și batalioane. În mijlocul anilor 1990, situația Forțelor Terestre au fost critice: bugetul militar a fost de trei ori mai mic decât în 1989 (636 de milioane de dolari), 50% din echipamente erau mai vechi de 30 de ani, iar 60% din vehiculele blindate și 85 % din unitățile de rachete erau non-operaționale. Din cauza lipsei de combustibil și de

* **Maior, Academia Forțelor Terestre “Nicolae Bălcescu” Sibiu**

¹ <http://www.fortele-terestre.ro>.

formare, nivelul de pregătire și capacitatea militară a fost extrem de redus (doar aproximativ 30%). Cu toate acestea, după 1996, guvernul a luat serios acțiune; bugetul militar a crescut foarte mult, iar echipamentele au fost modernizate².

Totdeauna, schimbarea a fost omniprezentă și neliniară, a fost și este o realitate a existenței, iar prezentul nu face excepție. Totul se transformă, totul se schimbă în timp: Universul, Pământul, mediul înconjurător, omul, concepțiile și convingerile acestuia, tehnologia, modul de ducere a luptei armate, fenomenul militar în ansamblul său etc. Ca urmare, astăzi, acțiunea militară nu mai poate fi abordată în ideea conceptului clasic, ea trebuind să răspundă cerințelor fenomenului militar modern.

Dezvoltarea fără precedent a tehnicii și tehnologiilor a permis conturarea sistemului economic informațional și, în consecință, apariția unui nou tip de război în care se folosesc sisteme de arme inteligente, cu caracteristici foarte performante, aspecte care au influențat și vor continua să influențeze profund modul de desfășurare a acțiunilor militare.

Problematica fenomenului militar modern capătă o importanță și un specific aparte, deoarece pregătirea personalului precum și pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare, fie ele operații militare, activități de instruire sau alte activități desfășurate de grupurile militare, se realizează din perspectiva unor condiții de acțiune cu care organizațiile militare nu s-au confruntat în trecut, și care pot furniza multe elemente imprevizibile, totalmente modificate față de așteptările și previziunile organizatorice.

Pentru majoritatea analiștilor militari a devenit clar că începutul mileniului III se caracterizează prin noi formule și modalități de concepere și realizare a operațiilor militare, a acțiunii militare – în general. În consecință, organizațiile care acționează în domeniul militar, și nu numai, sunt afectate de evoluția acestui fenomen și, pentru a fi eficiente trebuie să se adapteze noilor cerințe.

Fiind în plină revoluție a fenomenului militar, și nimic nu ne poate determina să credem altfel, trebuie să ne așteptăm ca fiecare eveniment istoric major să genereze mutații profunde în cel puțin patru direcții importante care vor governa acțiunea și organizația militară: reconfigurarea instrumentelor de purtare a războaielor – în speță a forțelor, mijloacelor și tehnologiilor; reconfigurarea structurii organizațiilor militare – în general, și a fiecărui element component în parte; formarea personalului militar și, nu în subsidiar, constituirea unor noi fundamente teoretice care să stea la baza noilor doctrine ce vor substitui utilizarea preponderentă a energiei mecanice cu tehnologiile informaționale și a unei noi baze normative (principii și norme ale acțiunii militare) care să poată operaționaliza doctrinele³.

Războiul devine o confruntare între profesioniști, îndepărtându-se de ideea implicării societății civile în astfel de acțiuni. Conducerea executată în timp real va face ca viteza de reacție a sistemelor militare să fie decisivă. Oportunitatea informației și, în consecință, rapiditatea și calitatea deciziei, dublate de un leadership autentic, suplinesc de cele mai multe ori deficitul în forțe și mijloace.

² A Romanian Parliament debate regarding the status of the army in 1996. Retrieved on May 30, 2007.

³ Habian, L., *Arta militară în secolul al XXI-lea*, în *Tratat de știință militară*, vol. 1, București, Editura Militară, 2001, p.41.

Forțele și mijloacele participante la acțiunile militare sunt deosebit de variate, de la structuri clasice la cele de acțiune rapidă, de la arme convenționale la cele cu mare precizie de lovire și la cele nucleare.

Pe lângă categoriile de forțe tradiționale, au cunoscut o dezvoltare sporită trupele care utilizează sisteme de lovire de mare precizie, cele de război electronic și informațional, de acțiuni psihologice și forțele speciale.

Datorită diferențelor extrem de mari între potențialele economice, financiare, științifice, tehnologice, militare etc., și în viitor ne vom confrunta cu asimetria în toate domeniile și aspectele ce privesc acțiunea militară. Aceasta va face ca în multe zone ale globului și, cu precădere, în țările mici și mijlocii, în curs de dezvoltare ori nedezvoltate, să se accentueze asimetria, inclusiv în ceea ce privește arta militară.

În continuare vom încerca să analizăm dacă într-adevăr, putem afirma că Forțele Terestre se constituie într-o organizație (militară) și, în plus, dacă este una modernă și de ce este nevoie să fie modernă.

Deci, de ce *organizație*?

În toate materialele studiate (articole, cărți, studii etc.) am găsit aceeași abordare a Forțelor Terestre, din perspectivă organizațională: ca fiind, exclusiv, o structură a unei organizații militare - Armata, și nicidecum o organizație de sine stătătoare. Totuși, personal, nu împărtășesc această idee și, tocmai de aceea, voi încerca să abordez această problematică și din alt punct de vedere.

S-ar putea să greșim și, implicit, cei care nu vor fi de acord cu mine să aibă dreptate. Consider, însă, că cel mai important lucru constă în abordarea problematicii din mai multe puncte de vedere și în acceptarea dialogului constructiv, pentru că numai astfel ne putem apropia mai mult de adevăr. Aceasta nu înseamnă că sunt adeptul existenței unui singur adevăr: al nostru, al lor sau unul mai mult sau mai puțin apropiat de al nostru sau al lor. Asta nicidecum, întrucât, ne declarăm – încă de la început, adepții teoriei adevărului multiplu.

Disputele din științele sociale între partizanii diverselor teorii sunt un fenomen care devine evident oricui imediat ce începe să citească literatura de specialitate, iar teoriile cu privire la organizații nu constituie o excepție.

Pornind de la teoria generală a sistemelor (Bertalanffy, 1956; Boulding, 1956) și cibernetică (Wiener, 1956; Swinth, 1974), modelele sistemelor deschise abordează organizațiile atât ca sisteme de relații interne, cât și ca părți ale unui sistem mai larg, reprezentat de mediile în care acestea funcționează și de care depind pentru obținerea resurselor. Astfel, organizațiile sunt sisteme interdependente, alcătuite dintr-o mulțime de subsisteme aflate, la rândul lor, într-o multitudine de relații⁴.

Deci, privită prin prisma teoriei generale a sistemelor, putem considera orice organizație ca fiind un sistem social deschis, adaptativ, cu diverse grade de permeabilitate la influențele din mediu, un sistem dinamic, evoluția și viabilitatea sa fiind determinate de modificările care se produc în cadrul sistemului, în relațiile sale cu mediul, un sistem complex, probabilistic și relativ stabil, reprezentând o reuniune de componente articulate prin numeroase legături, supusă unor factori

⁴ Vlăsceanu, M., *Organizații și comportament organizațional*, București, Editura Polirom, 2003, p.63; [15] *Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2007, p.32.

perturbatori, dar capabilă în același timp să-și mențină funcționarea în cadrul unor limite care-i definesc maniera de comportare.

Dacă organizația este un sistem, iar sistemul este un sistem de sisteme, atunci organizația este și ea un sistem de sisteme. Mergând pe această deducție, și ținând cont de dimensiunile organizației (mărime, structură, scop, tehnologie, oameni etc.) ajungem la concluzia că organizația poate fi un sistem de organizații.

De exemplu, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, așa cum reiese și din denumire, este o organizație (politico-militară) din care fac parte alte organizații, printre care și cele militare precum armatele țărilor membre. Deci, NATO este o organizație de organizații.

Astfel, dacă Armata României este o organizație – organizația militară, considerăm că, fără a pune vreun moment la îndoială caracterul unitar al acesteia, putem afirma că Armata este și ea o organizație de organizații: Forțele Terestre, Forțele Aeriene și Forțele Navale. Fiecare dintre aceste categorii de forțe îndeplinesc condițiile cerute de statutul de organizație, având mărimi corespunzătoare, personal, structură, scop și tehnologie proprie. În concluzie, Forțele Terestre se constituie într-o organizație militară în cadrul organizației militare mamă – Armata.

Referitor la stabilirea statutului forțelor terestre, considerăm că modelul american creionat de generalul E.K. Shinseki, șeful Statului Major al Forțelor Terestre al S.U.A., poate constitui un reper important pentru noi. Așa cum spunea acesta: “din punctual de vedere al interacțiunii cu factorul uman, forțele terestre sunt unice (s.n.)”. Deși toate categoriile de forțe armate trebuie să fie gata să facă față oricăror pericole „... numai forțele terestre au capacitatea de a pune piciorul în prag într-o măsură suficientă și să interacționeze cu populația în mod direct și continuu”.⁵

Organizațiile, ca sisteme sociale complexe, sunt constituite din elemente ce trebuie să acționeze în mod concertat pentru a obține eficiența organizațională. Aceasta presupune atât capacități ridicate de a integra variabile organizaționale cu factorii umani, cât și capacitatea de a reacționa în mod adecvat la influențele din mediul extern.

Societatea informatizată, aflată într-o dinamică alertă, determină organizațiile să se adapteze continuu într-un mediu supus unor permanente schimbări, le determină să se modernizeze.

De ce organizație militară “modernă”?

Întrebându-mă dacă acest material este și o pledoarie pentru modernizarea și reformarea Forțelor Terestre, răspunsul este evident: „da”.

Până nu cu mulți ani în urmă, organizarea militară era călăuzită de principii ce corespundeau orientării construirii armatei de masă, bazată preponderent pe indicatorii cantitativi ai eficienței, principii ca: ierarhizarea strictă pe nivelurile strategic-operativ-tactic și liniarității rigide a subordonării eșaloanelor.

Progresele modernizării au ridicat problema importantă a construirii unei noi arhitecturi a armatei și, implicit, cea a unei noi tipologizări a marilor unități și unităților din forțele terestre. Toate acestea impun și procese de reformă, de

⁵ Shinseki, E.K. (Gl.), *Cuvânt înainte* la FM-1 The Army, Headquarters Department of the Army, Washington, D.C., 14 June 2001.

restructurare și reorganizare⁶. Dar, oare, ce naștere se face fără efort, sacrificii și dureri?

Analiza ultimelor conflicte a demonstrat că structuri acționale de nivel tactic pot îndeplini obiective și scopuri specifice nivelurilor operativ și, uneori, chiar strategic, dovedindu-și eficiența și influențând finalități ale acestor niveluri superioare. Aspectele cantitative au pierdut teren în fața celor calitative: forțe puține dar cu o mare capacitate acțională, cu o mare putere de foc, foarte rapide și mobile, suple, determinate și cu o mare capacitate de supraviețuire în noul spațiu de luptă, pot îndeplini misiunile primite cu o eficiență ridicată, pot fi eficace având pierderi umane, costuri materiale, financiare și de timp – minime.

La fel ca în armatele moderne ale statelor dezvoltate ale lumii, transformarea Armatei României și deci, implicit, a Forțelor Terestre, s-a dovedit mai mult decât o necesitate pentru a-și putea adapta arhitectura condițiilor și cerințelor fenomenului militar modern. În această idee, NATO a doptat încă din anul 2000 un nou concept strategic care urmărește proiectarea unor structuri de forțe moderne, mobile, cu dotare și echipare de excepție (bazate pe înalta tehnologie) și care să poată acționa oriunde este nevoie⁷.

Rezultatele obținute în procesul de reformă a Forțelor Terestre vizând crearea unor structuri militare suple compatibile cu cele ale țărilor NATO constituie o dovadă certă a seriozității cu care România abordează noua sa poziție de țară membră NATO și UE.

Pentru interoperabilitatea cu NATO, Forțele Terestre trebuie să devină o forță robustă, credibilă, mobilă, rapidă, capabilă să acționeze decisiv în operații din întregul spectru de misiuni. Deci, trebuie să aibă structuri cu o mare putere de luptă dar, și mai important, să se mențină moderne, să fie în ton cu evoluția fenomenului militar modern, să adopte rapid noi tehnici și tehnologii militare.

Schibările care au loc în conținutul și fizionomia acțiunii militare – datorate celor care au loc în teoria războiului și în baza sa materială, impun la rândul lor schimbări în lanț în organizarea, înzestrarea și instruirea armatelor, în ducerea luptei armate și, nu în subsidiar, în folosirea forței armate în scopuri civile – în operațiile de stabilitate și de sprijin.

Modernizarea presupune actualitate, viziune pe termen mediu și lung, cercetare, dezvoltare, evoluție, progres, valoare etc.

Transformarea organismului militar în ansamblu său este un proces de adaptare pozitivă și proactivă la exigențele și provocările mediului geopolitic și geostrategic. Ea înseamnă mereu ceva nou și, deoarece noul nu se moștenește ci se învață, iar societatea este inevitabil supusă evoluției, putem deduce că transformarea controlată duce la modernitate⁸.

⁶ Neagoe, V., Olteanu, I., Achim, G., *Acțiunea militară terestră modernă*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.15.

⁷ Manualul NATO, Office of Information and Press NATO – 1110 Brussels – Belgium, 2000, p.161.

⁸ Bădălan, G., **Înțelegerea transformării**, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.58.

Dezvoltarea semnifică parcursul spre superior, spre complex, trecerea creativă de la o stare calitativă veche la una nouă, cu consecințe nemijlocite, pentru organizația în cauză, în dobândirea de forță, în timp ce modernizarea presupune adaptarea la realitățile determinante ale prezentului, consensul interdependent cu progresul. Modernizarea este rezultatul concret, este confirmarea și certitudinea dezvoltării. Deci, modernizarea este un proces calitativ care semnifică transformarea sistemică a Forțelor Terestre în acord cu misiunile ce-i revin și cu mutațiile produse în mediul internațional de securitate⁹.

Transformarea Forțelor Terestre este un proces continuu de dezvoltare integrat filozofic procesului de transformare a Armatei României și NATO. Aceasta presupune asumarea de noi concepte, doctrine și capacități în scopul creșterii eficienței și a gradului de interoperabilitate a forțelor.

Așa cum am precizat și în debutul acestei lucrări, indiferent de caracterul ei, mai mult sau mai puțin elaboart, mai mult sau mai puțin programat, transformarea, schimbarea există, se produc în mod natural, în mod inevitabil, indiferent de voința noastră.

Necesitatea unei Forțe Terestre moderne, în ton cu vremurile actuale, rezidă și din preocupările, prioritățile și eforturile în acest sens de către toți comandanții de rang înalt ai cestei categorii de forțe din ultimele două decenii și nu numai.

Dinamica fără precedent a mediului de securitate global, regional și local determină Forțele Terestre, dar și celelalte categorii de forțe, să-și reconsidere permanent organizarea, calitatea forțelor, înzestrarea și doctrina (modul de acțiune). Toate acestea sunt supuse dezvoltării, perfecționării și adaptării continue la ceea ce reprezintă fenomenul militar modern. Acest proces a continuat, însă, mai mult decât atât, s-a intensificat odată cu aderarea țării noastre la NATO, datorită necesității realizării interoperabilității și a capacității de a acționa alături de forțele armate ale acestei alianțe. Pentru a fi credibilă și eficientă, Forțele Terestre trebuie să dispună de resurse umane de calitate, motivate și bine instruite, de armament, tehnică și echipamente ce au la bază înalta tehnologie, de o organizare și structură a forțelor pe măsură și, nu în ultimul rând, trebuie să-și adapteze modalitățile de acțiune în conformitate cu toate aceste aspecte și cu fizionomia viitoare a acțiunii militare – pe scurt, trebuie să fie o organizație modernă.

În ultimii ani, evoluția aplicațiilor tehnice ale științei a fost extrem de rapidă, crescând aproape exponențial.

De aceea, dacă modernizarea nu este un proces urmărit permanent, un proces ce are loc cu o anumită constanță, la un moment dat, accesarea la modernitate presupune „salturi uriașe” ce pot fi susținute numai cu costuri exorbitante.

Datorită faptului că, pe lângă înzestrare, saltul în modernizare presupune și salturi în organizare și eficiență, în pregătire și performanță și, nu în subsidiar, în fizionomia doctrinelor și a conceptelor, stagnarea modernizării duce la costuri extrem de greu de calculat¹⁰:

⁹ Bădălan, G., *Înțelegerea transformării*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, pp.36-37.

¹⁰ Bădălan, G., *Înțelegerea transformării*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.37.

- capacitatea operațională a sistemului de instrucție și educație rămân în urmă;
- discursul și acțiunea politico-militară externă pierd din credibilitate;
- descurajează capacitățile militare active;
- produce complexe de inferioritate atunci când forțele trebuie să acționeze alături de armatele moderne ale lumii;
- crește foarte mult timpul necesar readucerii organizației militare la starea operațională necesară.

Conflictele din ultima perioadă, încheiate sau aflate încă în desfășurare, evidențiază caracterul decisiv al războiului de coaliție de înaltă intensitate datorat noilor tehnologii. Capacitatea de luptă a unei forțe militare nu se mai măsoară în număr de unități, arme și militari, ci în calitatea armelor și personalului acesteia, în calitatea forței în ansamblu.

Forțele Terestre se află în plin proces de transformare atât la nivelul înzestrării, cât și la nivelul forțelor, al organizării și instruirii acestora prin adoptarea de noi tactici, tehnici, proceduri și metode de pregătire conform standardelor NATO.

NATO și UE parcurg un amplu proces de transformare în majoritatea domeniilor socialului, pentru a face față noilor provocări la adresa securității – noi vulnerabilități, riscuri și amenințări care se manifestă în actualul mediu de securitate intern și internațional. Prevenirea și, la nevoie, contracararea acestora, constituie o responsabilitate comună a celor două organizații.

Summit-ul de la Praga, desfășurat în 21-22 noiembrie 2002, a reprezentat un moment definitoriu pentru NATO și pentru Europa. Aici, liderii Alianței au adoptat și generat un proces de modernizare a forțelor, în consecință a capacităților acestora, care să confere NATO capacitatea de a gestiona provocările la adresa securității secolului al XXI-lea, cel puțin la fel de eficient precum a procedat și cu amenințările secolului trecut.

Capabilitatea este definită de Comandamentul Aliat pentru Transformare (Allied Command Transformation) ca fiind abilitatea de a produce un efect de care utilizatorul unor bunuri sau servicii are nevoie. În domeniul militar, precizează ei, capabilitatea are patru componente și, implicit, modernizarea acesteia vizează pe toate: *procesele* (doctrine, strategii), *formele de organizare* (schema organizației), *tehnologiile* (armament, tehnică, echipamente, materiale etc.) și *personalul* (conducerea, oamenii, educația și instruirea acestora).

Prima dimensiune a modernizării, *procesele*, constă în ansamblul strategiilor și doctinelor militare care formulează principiile de bază ale pregătirii și ducerii acțiunilor militare, stabilesc modalitățile de integrare în posibile alianțe militare și de ducere a războiului în ansamblul său (strategiile) și, nu în ultimul rând, realizează unitatea de concepție și execuție pe întreaga scară a ierarhiei militare prin ducerea la îndeplinire a prevederilor manualelor, regulamentelor, ordinelor și dispozițiilor militare (doctrinile).

A doua dimensiune a modernizării, *formele de organizare*, cuprinde schema organizației și modul de organizare interioară a sistemului militar caracterizat prin forma și dimensiunile fiecărui element component, precum și prin ansamblul relațiilor dintre acestea.

A treia dimensiune a modernizării, *tehnologiile*, include armamentul, tehnica, echipamentele și materialele din înzestrarea forțelor armate. Acestea contribuie în mod decisiv la asigurarea succesului în confruntarea cu adversarul și, implicit, îndeplinirea misiunilor.

Ostilitățile din câmpul de luptă al viitorului reprezintă nu numai o confruntare a forțelor și mijloacelor (de natură materială), ci și o confruntare a inteligenței umane (de natură spirituală), ceea ce conferă acțiunilor militare pe lângă dinamism și violență, încordare, voință și fermitate.

Impactul tehnologiilor moderne asupra modului de pregătire și desfășurare a acțiunilor militare de către structurile Forțelor Terestre, se concretizează într-o autonomie acțională mai mare, astfel încât acestea să poată executa acțiuni rapide, decisive, dinamice și manevriere, continue și coordonate în cele mai mici detalii. În plus, misiunile nou apărute și diversificarea celor clasice, determină necesitatea realizării unor structuri flexibile, modulare, capabile să îndeplinească o gamă cât mai largă de misiuni și să proiecteze forța în funcție de misiune și dimensiunea conflictului sau crizei, dovedind atât eficiență cât și rapiditate în atingerea obiectivelor¹¹.

Modernizarea și restructurarea sunt două căi fundamentale ale procesului de transformare a Forțelor Terestre, dând conținut reformării acesteia.

Intrarea țării noastre în rândul statelor membre NATO și, nu în ultimul rând, în UE impune un efort semnificativ pentru reformarea Armatei și, implicit a Forțelor Terestre, pentru modernizarea înzestrării acestora, ajustarea doctrinelor și adaptarea organizării în vederea realizării interoperabilității cu echipamentele armatelor statelor membre ale acestor organizații și a capacității de a desfășura acțiuni militare împreună cu acestea.

În această idee, în Forțele Terestre se derulează programe sau urmează să fie începute programe care urmăresc¹²:

- realizarea unui sistem de conducere stabil și eficient, cu ajutorul aparaturii digitale ce are la bază înalta tehnologie;
- îmbunătățirea capacității de cercetare, supraveghere și avertizare a trupelor;
- creșterea puterii de foc și a preciziei de lovire în orice condiții de timp, anotimp și stare a vremii;
- creșterea mobilității forțelor;
- creșterea capacității de transport și a puterii de foc a mijloacelor amfibii;
- îmbunătățirea fiabilității și manevrabilității blindatelor;
- dezvoltarea gurilor de foc și a munițiilor aferente compatibile și la nivelul standardelor de performanță NATO etc.

Deci, modernizarea și achiziționarea sistemelor de armament trebuie să fie concepute și realizate prin prisma principalelor tendințe conturate în acest sens pe plan mondial și pentru satisfacerea deplină a cerințelor de interoperabilitate,

¹¹ Gheorghe, I., *Securitatea militară a României în epoca globalizării*, București, Editura U.N.Ap. "Carol I", 2006, p.149.

¹² Neagoe, V., Olteanu, I., Achim, G., *Acțiunea militară terestră modernă*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2006, p.23.

interschimbabilitate și capabilitate cu structurile similare ale armatelor statelor membre NATO.

A patra dimensiune a modernizării, *personalul*, vizează selecționarea, formarea, perfecționarea și promovarea membrilor organizației militare astfel încât să aibă capacitatea de a conduce și a desfășura acțiuni militare în contextul provocărilor actuale, al fenomenului militar modern.

Deși modernizarea înzestrării are un rol extrem de important în transformarea Forțelor Terestre, nu mai puțin importantă este modernizarea resursei umane a acestora, astfel încât să se ridice la nivelul solicitărilor câmpului de luptă modern. Dar, oare, mai trebuie acordată o importanță acestui aspect pe fondul înzestrării cu armament, tehnică și echipamente supertehnologizate? Răspunsul nostru este categoric “da”, întrucât războaiele sunt începute și purtate de către oameni și nu de mașini. Această idee este susținută și de generalul american J. Sutherland care afirma: “Digitalizarea și echipamentul avansează rapid, în tempo-ul general al luptei moderne. În ciuda tuturor acestor progrese mari și rapide care au bulversat câmpul de luptă, încă mai există voința comandantului care domină acest câmp. Oamenii sunt cei care duc războaiele, nu mașinile și computerele.”¹³

Deși, toate cele patru dimensiuni ale modernizării sunt condiționate de resursele financiare, cea mai dependentă de acestea este dimensiunea a treia, întrucât, înalta tehnologie este foarte costisitoare.

Astăzi, Forțele Terestre constituie o componentă importantă a securității României prin relevanța misiunilor acestora pentru nevoile de securitate ale țării, care sunt nemijlocit legate de capacitatea lor intrinsecă de a acționa în toată gama operațiunilor militare. Menținerea capacității de luptă a acestei forțe, în prezent și în viitor, simultan cu transformarea sa într-o forță militară pentru secolul XXI, cere un efort cumulativ pe termen lung, de timp și resurse. În acest context, Forțele Terestre vor continua să fie confruntate cu problema menținerii permanente a echilibrului între cerințe și resurse.

Prin alocarea resurselor necesare și punerea în aplicare a noii concepții de restructurare, Forțele Terestre ale Armatei României vor deveni, mai mult ca oricând în istorie, un organism militar modern, cu o capacitate operațională similară forțelor terestre din armatele țărilor europene avansate din punct de vedere militar, flexibile, suple și dinamice, apte să dea o ripostă eficientă oricărei agresiuni armate la adresa securității României și de a-și îndeplini cu profesionalism misiunile ce le revin din obligațiile militare internaționale asumate de către țara noastră¹⁴.

Până la anul 2015, Forțele Terestre vor fi în măsură să pună, anual, la dispoziția Alianței un pachet de forțe, a cărui mărime să asigure atât îndeplinirea angajamentelor față de Alianță cât și posibilitatea susținerii forțelor dislocate în teatrele de operații.

În etapa integrării operaționale în NATO și Uniunea Europeană (2008-2015) nivelul de ambiție constă în respectarea graficului anual de operaționalizare a structurilor dislocabile, astfel încât, către sfârșitul acestei perioade să fie realizate

¹³ Sutherland, J., *The Battle Book*, BYRRD Enterprise Inc., Alexandria, Virginia, 2001, pp.1-3.

¹⁴ <http://www.fortele.terestre.ro>.

cerințele Alianței în ceea ce privește raportul între ponderea forțelor dislocabile și a totalului de forțe terestre, precum și între ponderea forțelor terestre dislocate sau pregătite pentru a fi dislocate și totalul forțelor terestre.

De asemenea, în această perioadă se va defînitiva procesul de realizare a structurilor de generare și regenerare, astfel încât acestea să asigure atât completarea structurilor dislocabile cât și îndeplinirea misiunilor ce le revin¹⁵.

În concluzie, ca pretutindeni în lume, și în istoria armatei noastre, Forțele Terestre au ținut pasul cu “timpurile”. Ele au cunoscut dezvoltările pe care le-a cerut necesitatea îndeplinirii misiunilor ce i-au stabilite. Mai întâi cerințele de cantitate, apoi, tot mai mult influențată de costuri, cerințele de calitate! Actualmente, asistăm la o nouă provocare: Forțele Terestre trebuie să facă pasul spre devenirea lor ca sistem integrat și integrant pe câmpul de luptă 3D, controlat informațional.

Forțele Terestre ale viitorului înseamnă mobilitate, modularitate, putere de foc și de lovire, capacitate de conducere și coordonare, capacitate de integrare și de susținere și capacitate de a participa la o gamă complexă de operații, de la cele specifice confruntărilor militare simetrice sau asimetrice până la cele de stabilitate, în sprijinul păcii, umanitare sau de reconstrucție a unor zone.

Viitorul Forțelor Terestre nu poate fi decât unul singur – *organizație militară modernă*.

¹⁵ Idem.

SPAȚIUL DE LUPTĂ MODERN - REALITATEA DIN AFGANISTAN

Marian MIHĂIȚĂ*

This document tries to present the transformation of battlespace and it is a product of research conducted on the war in Afghanistan. Now, Afghanistan - and the situation in Pakistan with which it is inextricably linked - is proving to be a harsh test for Coalition Forces and revived ideas of counter-insurgency. It is highly improbable that the actual policy could provide a substantial amelioration of a tangled and tragic situation. However, a combination of the negotiating and rethinking the security strategy might achieve some results. It would need to include a strong and credible commitment to leave the region as soon as a modicum of stability is achieved. Such a combination would need to be pursued in both Afghanistan and Pakistan.

Introducere

Afganistanul a fost întotdeauna un teatru de operații dificil pentru forțele militare străine. Referindu-se la acest lucru, secretarul adjunct al apărării SUA - Paul Wolfowitz a declarat, în noiembrie 2001: "... de fapt, una din lecțiile din istoria Afganistanului este aceea că dacă sunteți un străin, să încercați să nu mergeți acolo. Dacă mergi, să nu stai prea mult timp, pentru că locuitorii nu au tendința de a îndrăgi străini care stau prea mult timp"¹.

Limitările doctrinelor militare și realitatea câmpului de luptă modern sunt adeseori influențate nu de argumente, ci de evenimente. Astfel, evenimentele din Irak și Afganistan au arătat cât de neadaptată a fost așa-numita "revoluție în afacerile militare". Acum, situația din Afganistan și Pakistan, se dovedește a fi un test dur pentru forțele coaliției care aduce în prim plan ideile de contrainsurgență.

În secolul al XIX-lea, războaiele din Afganistan, au fost bazele pentru o vizualizare mondială a țării și a locuitorilor săi, ca fiind deosebit de rezistenți la orice fel de influență (reală sau percepută) sau control din afară. David Loyn, reporter veteran al BBC în Afganistan, a analizat aceste conflicte și susține că actualmente sunt în curs de repetare greșeli datorate neglijenței în studiul istoriei. El a evidențiat că Statele Unite și Marea Britanie nu au reușit să înțeleagă gradul de rezistență în Afganistan, îndeosebi la ceea ce este perceput ca un control extern².

Războiul din 1979-89, între guvernul Afganistanului sprijinit de sovietici și adversarii mujahedini a contribuit la prăbușirea imperiului sovietic - nu numai ca o dovadă a consecințelor grave care pot decurge din războiul din Afganistan, dar de asemenea, o conexiune către războiul prezent. Canalizarea excesivă a ajutorului internațional pentru grupurile mujahedine prin intermediul Pakistanului întărea profetic legătura dintre evenimentele din Pakistan cu cele din Afganistan.

Puterea grupurilor non-statale și a șefilor militari regionali, și tendința lor de a se baza pe amenințări și folosirea forței necontrolate de către stat, s-a înrădăcinat mai

* **Căpitan-comandor, Statul Major General**

¹ Paul Wolfowitz, on CBS TV, 'Face the Nation', 18 November 2001, transcript available at <http://www.defenselink.mil/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=2442>.

² David Loyn, Butcher and Bolt: *Two Hundred Years of Foreign Engagement in Afghanistan* (London: Hutchinson, 2008).

adânc decât înainte, atât în Afganistan cât și în zonele de frontieră cu Pakistanul. Elementele religioase afgane prezente în politică nu au dispărut odată cu plecarea forțelor sovietice în anul 1989. Într-adevăr, în câțiva ani, războinici religioși instruiți în școala grea de luptă împotriva forțelor sovietice din Afganistan, au fost dispersați într-o varietate de alte locații, inclusiv în fosta Iugoslavie. Aceste moșteniri ale războiului împotriva controlului sovietic rămân cele mai importante în istoria Afganistanului.

Problemele de violență non-statală, rivalitățile regionale și elementele religioase în politică nu sunt noi în Afganistan, dar acestea au fost consolidate. Mai presus de toate, vechea suspiciune instinctivă privind proiectele străine este încă prezentă.

Ca urmare a retragerii ultimelor forțe sovietice din Afganistan, în ianuarie 1989, a rezultat o criză internă și un război civil care nu s-a încheiat cu adevărat niciodată. Prima etapă a fost doar parțial încheiată la 26 septembrie 1996, când Kabulul a căzut sub controlul talibanilor, care au stabilit un stil teocratic de guvernare în toate zonele de sub controlul lor. Frontul Islamic Unit al Salvării Afganistanului, sau Alianța Nord, a continuat să controleze o zonă din nordul Afganistanului și să fie împotriva regulilor stabilite de talibani. După atacurile Al-Qaeda din 11 septembrie 2001, intervenția militară în Afganistan a forțelor coaliției au schimbat caracterul acestui război continuu. Acesta a devenit, pentru câteva luni, un război între state suverane – coaliția condusă de SUA față de guvernul taliban din Afganistan.

În perioada noiembrie-decembrie 2001, intervenția militară condusă de SUA precum și campania militară a Alianței Nord, a învins regimul taliban, care era susținut de Al-Qaeda. Inițial a fost mult entuziasm la Kabul și în alte părți de pe glob pentru nou sosita Forță Internațională de Asistență pentru Securitate (ISAF), dar această situație era pe cale de a se schimba.

Campania din 2001 a fost suprapusă pe două conflicte de durată: pe de o parte, între talibani și Alianței Nord, iar pe de alta între Statele Unite și aliații săi împotriva teroriștilor al-Qaeda. Ambele sunt în continuă derulare. Războiul împotriva teroriștilor al-Qaeda, acum, cu sediul în Pakistan, precum și Afganistan, se desfășoară fără întreruperi. În plus, în sudul Afganistanului, este în creștere mișcarea de rezistență împotriva regimului Karzai. Această revoltă a început relativ lent, astfel încât nu i-a fost recunoscută gravitatea pentru o lungă perioadă de timp. Este frecvent etichetată ca fiind "Insurecția Talibană" - o descriere care poate ascunde posibilitatea ca sursele de sprijin pentru insurgență să fi fost mult mai numeroase decât sugerează eticheta "taliban".

Mișcarea insurgentă din Afganistan a fost schițată pe elementele naționalismului Afgan și Pashtun³, fiind în principal marcată astfel:

- funcționarea în paralel a formelor tradiționale de organizare socială și a sistemelor de justiție;

³ Ahmed Rashid, *Taliban: The Story of the Afghan Warlords* (London: Pan Books, 2001), pp. 117-24.

- capacitatea ridicată de recrutare, facilitată în special de nivelul ridicat al șomajului în Afganistan și de faptul că aceasta este capabilă să-și plătească soldații bine;
- disponibilitatea de a sprijini cultivarea macului, care se adaugă la sprijinul său în anumite provincii, datorată în principal incoerenței în exprimare a diferitelor țări membre NATO cu privire la această problemă.

Ahmed Rashid descrie astfel acest fenomen: “Statele Unite și NATO, nu au reușit să înțeleagă că talibanii nu aparțin nici Afganistanului nici Pakistanului, dar sunt o populație unită, fiind rezultatul taberelor de refugiați și a madrassas militarizate, marcată de lipsa de oportunități din zona de frontieră dintre Pakistan și Afganistan. Ei nu au fost cu adevărat cetățenii ai celor două țări și nici au avut o experiență tradițională a societății tribale Pashtun. Cu cât războiul va continua, cu atât mai profund înrădăcinată și răspândită va deveni influența talibanilor”⁴.

În acest conflict în curs de desfășurare un nou element a fost adăugat în 2005 prin implicarea în activitățile de combaterea talibanilor a contingentelor NATO conduse de ISAF. Inițial, Regatul Unit al Marii Britanii a luat conducerea în organizarea ISAF, în ianuarie 2002, urmat la intervale de șase luni de alte state membre, până când NATO a preluat conducerea în luna august 2003⁵. Activitatea ISAF s-a extins treptat pe întreg teritoriul Afganistanului, astfel încât în anul 2006 trupele ISAF erau compuse din forțe aparținând la 32 de țări. Cele mobilizate în provinciile din sudul Afganistanului au fost implicate gradual într-o campanie de contrainsurgență, fapt care a condus la împărțirea inegală a responsabilităților între statele membre NATO.

NATO s-a pus într-o poziție dezavantajoasă prin a miza reputația sa impresionantă pe rezultatul unui război la distanță și cu o miză greu de înțeles, într-o țară bine cunoscută a fi un cimitir al aventurilor militare străine.

O caracteristică a războiului în curs de desfășurare din Afganistan, care îl diferențiază de alte acțiuni post-Război Rece, a fost faptul că forțele coaliției au avut la începutul războiului, semnificativi aliați în țară: inițial Alianța Nord, apoi guvernul din Afganistan. Acest lucru a făcut ca implicarea afgană să fie diferită față de alte conflicte în care Statele Unite au fost implicate, inclusiv Irak și Somalia. Dar această situație aparent favorabilă a avut limitări inerente și a fost de vulnerabilă la schimbări.

Alianța Nord, chiar și în cele mai bune timpuri ale sale, s-a manifestat ca o coaliție instabilă, niciodată fiind în situația de a avea sub control toate provinciile Afganistanului. Autorităților afgane, în mod evident, le-a lipsit cadrul birocratic și susținerea populară care oferă în mod normal baza esențială a celor mai multe guverne din întreaga lume.

Vecinii Afganistanului - inclusiv China, Iran, Tadjikistan, Turkmenistan și Uzbekistan - au interese legitime în țară și în conflictele lungi aflate în desfășurare.

⁴ Ahmed Rashid, *Descent into Chaos: How the War against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia* (London: Allen Lane, 2008), p. 401

⁵ UN Security Council Resolution 1510 din 13 Octombrie 2003 extinde sfera de operare a ISAF către alte regiuni ale Afganistanului. La sfârșitul anului 2006 ISAF a preluat responsabilitatea asupra întregului teritoriu

Multe alte state, inclusiv India și Rusia, care au, de asemenea, interese legitime în Afganistan, încearcă să facă progrese în dezvoltarea țării, și să atragă înapoi refugiații.

Relația cu Pakistanul este cea mai complexă, și a contribuit cel mai mult la divizarea Afganistanului. Conexiunea cu Pakistanul a afectat profund evenimentele din Afganistan, în toate războaiele purtate de la intervenție sovietică din 1979. De-a lungul timpului, serviciile secrete pakistaneze (Inter-Services Intelligence -ISI) au avut un rol important și nu întotdeauna controlat. În anii 1980, Pakistanul, cu sprijinul masiv din Vest, au asigurat asistență esențială pentru rebelii anti-sovietici din Afganistan. Apoi, începând din 1994 a existat un sprijin oficial extins pakistanez pentru circulația talibanilor în Afganistan⁶.

Astfel, o serie de consecințe negative au decurs din conexiunea cu Pakistanul. Prima este că, din moment ce populația Pashtun, de pe ambele părți ale frontierei, percepe prezența militară străină în Afganistan ca ilegală, este inevitabilă o acțiune transfrontalieră pentru revoltă. În al doilea rând, deoarece populația Pashtun asigură cea mai mare parte din Armata Pakistanului, și în special în cadrul Corpului Grănicerilor, care se află în subordinea Ministerului de Interne, există dificultăți în încercarea guvernului pakistanez de a impune prin forță regulile Islamabadului în regiunile locuite de populația Pashtun⁷.

Ca o consecință, forțele de insurgență din sudul Afganistanului este posibil ca în viitorul apropiat să găsească condiții de siguranță în bazele din interiorul zonelor din Pakistan. Ca în multe alte regiuni de frontieră din lume, frontiera dintre Pakistan și Afganistan prezintă excelente oportunități pentru organizarea și continuarea mișcării de insurgență.

Aceasta conduce la altă consecință privind conexiunea cu Pakistanul: puternica presiune asupra Statelor Unite de a purta în mod unilateral războiul pe teritoriul pakistanez. Faptul că Washingtonul consideră autoritățile pakistaneze ca fiind de neîncredere înseamnă că rolul militar al SUA pe teritoriul Pakistanului nu se poate baza pe o strânsă cooperare militară. Ca rezultat, acțiunile militare SUA în Pakistan sunt obligatoriu percepute ca o încălcare a suveranității Pakistanului. Ordinul președintelui George W. Bush, din iulie 2008, de autorizare a loviturilor SUA în Pakistan, fără încercarea de a obține aprobarea guvernului pakistanez, în condițiile existenței situație îngrijorătoare de la frontiera cu Afganistanul, riscă destabilizarea în continuare a celor două țări⁸.

1. Campania de contrainsurgență

Contrar miturilor, campaniile de contrainsurgență, uneori, pot fi eficiente. Doctrinile și practicile de contrainsurgență au o lungă istorie, iar această revenire a

⁶ Seth Jones, *Counterinsurgency in Afghanistan* (California: RAND Corporation, June 2008), available at http://www.rand.org/hot_topics/afghanistan.html.

⁷ US Government Accountability Office, *Combating Terrorism: The United States Lacks Comprehensive Plan to Destroy the Terrorist Threat and Close the Safe Haven in Pakistan's Federally Administered Tribal Areas* (Washington DC: GAO, April 2008).

⁸ Eric Schmitt and Mark Mazzetti, 'Bush Said to Give Orders Allowing Raids in Pakistan', New York Times, 10 September 2008.

fost determinată în principal de evenimentele din Irak, dar în mod deosebit de dezvoltarea mișcării de insurgență din Afganistan⁹. Această renaștere este surprinzătoare. Răspunsul adversarilor la modelul extraordinar de dominare al SUA, pe câmpul de luptă modern, a fost întotdeauna unul dintre cele ale războiului neconvențional, inclusiv metodele de gherilă și cele teroriste; la rândul său contra-răspunsul natural al SUA a fost de a revigora cea mai adecvată doctrină militară.

Documentul cheie care readuce în atenție doctrina de contrainsurgență în SUA este US Army Field Manual 3-24¹⁰. În ultima perioadă acest manual a fost foarte mult accesat și discutat de analiști politico-militari. Deși are unele defecte, este o contribuție semnificativă la literatura privind contrainsurgența. Prin contrast, Marea Britanie nu a produs nici un manual nou, în parte datorită faptului că a existat unele opoziții la doctrina de contrainsurgență existentă¹¹, pe motiv că acesta ar avea ca rezultat: "...aceiași ciocan fiind folosit la fiecare problemă". Sir John Kiszely, până în 2008 director al Academiei de Apărare al Regatului Unit al Marii Britanii, a amintit că "fiecare insurecție produce sui generic generalizări problematice"¹².

"Abordarea globală", esențială pentru ambele doctrine, ale SUA și UK, în esență, reprezintă aplicarea tuturor aspectelor legate de puterea de stat din teritoriul în care lupta de insurgență este în curs de desfășurare. Presupunerea aparentă privind existența unui stat cu adevărat puternic, este o abordare greșită, în special în cazul în care se aplică în Afganistan. Înainte de o explorare mai în detaliu, ar putea fi util să aruncăm o privire la natura problematică a ipotezelor despre realitatea politică în doctrinele de contra-insurgență moștenite din trecut.

2. Lecțiile istoriei privind contrainsurgența

Manualul SUA actualizează doctrinele care au fost dezvoltate în anii Războiul Rece, ca răspuns la insurecțiile anti-coloniale, unele dintre ele care implică conducerea realizată de către partidele comuniste locale. Acesta se bazează în special pe două surse¹³. Prima este "Războiul de Contrainsurgență" a lui David Galula - una

⁹ Marston and Malkasian, *Counterinsurgency in Modern Warfare* (Oxford: Osprey, 2008). Marston critică modul în care SUA și aliații săi au înțeles să antreneze și să echipeze militarii pentru contrainsurgență, p. 220.

¹⁰ US Army Field Manual 3-24 and Marine Corps Warfighting Publication 3-33.5, *Counterinsurgency* (Washington, DC: Department of the Army, 15 December 2006). Această publicație are un scurt cuvânt înainte prezentat de Lt-Gen. David H. Petraeus care a jucat un rol cheie în pregătirea manualului și Lt-Gen. James F. Amos. Henceforth.

US Army Field Manual 3-24. Available at <http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-24.pdf>.

¹¹ UK Army Field Manual, vol. 1, *The Fundamentals, Part 10, Counter Insurgency Operations (Strategic and Operational Guidelines)*, ultima revizuire în iulie 2001. Conceptul de contrainsurgență este prezent și principiile sale sunt considerate încă valabile. Marea sa problemă constă în contextual în care a fost realizat. Acesta nu face mențiune despre operații în coaliție, sau problemele de operare în alte țări, dimensiuni culturale sau religioase, și efectele proliferării informațiilor sau a operațiilor informaționale. Sarcina de revizuire a conceptului a venit în anul 2005 și este încă în proces de dezvoltare.

¹² John Kiszely, *Post-modern Challenges for Modern Warriors*, Shrivenham Papers No. 5 (Shrivenham: Defence Academy of the UK, 2007), p. 14.

¹³ US Army Field Manual 3-24, Acknowledgements, p. viii.

dintre cele mai bune scrieri ale unui gânditor francez despre războiul revoluționar¹⁴. Cea de-a doua este “Înfrângerea Insurgenței Comuniste” a lui Sir Robert Thompson¹⁵. Ambele pun accentul pe protejarea populației ca element distinct față de uciderea adversarilor - o distincție esențială, care implică o nevoie mai mare de forțe.

Noul manual tinde “să ajute la pregătirea liderilor militari pentru executarea operațiilor de contrainsurgență oriunde în lume”. Acesta se pare că implică o altă abordare, dar autorii subliniază faptul că fiecare insurgență este diferită. Generalul David Petraeus, în prefața manualului, este categoric în această privință: “Nu se poate lupta împotriva regimului saddamist și a extremiștilor islamici în același mod cum s-ar fi luptat cu membrii Viet Cong, Moros, sau Tupamaros; punerea în aplicare a principiilor și a fundamentelor pentru fiecare situație variază în mod considerabil”¹⁶.

De asemenea, este subliniată importanța constantă a lecțiilor învățate și de adaptare la situație în funcție de mediul încâlcit al operațiilor de contrainsurgență.

Exponenții doctrinei de contrainsurgență pun un accent deosebit pe realizarea raportului de forțe de aproximativ 20-25 contrainsurgenții pentru fiecare 1000 de locuitori dintr-o zonă de operații. Luând notă de acest lucru, manualul SUA prevede: “... douăzeci de contra-insurgenții la 1000 locuitori este adesea considerat ca densitatea minimă de trupe necesare pentru ca operațiile de contrainsurgență să fie eficiente; cu toate acestea, ca orice raport fix, astfel de calcule rămân foarte dependente de situația operațională din zona de operații”¹⁷.

În orice caz, în Afganistan sunt puține șanse de realizare a unui astfel de procentaj. În cazul în care întreaga țară, cu apx. 31 milioane de locuitori, este privită ca o zonă de operații, ar fi necesar un eșalon de apx. 775 000 de contrainsurgenții. Chiar și în cazul în care zona de operații este definită cu atenție, și ținând seama de faptul că trupele nu trebuie neapărat să aparțină NATO sau altor state din coaliție, perspectivele de a avea acest raport de forță sunt minime.

Unii specialiști în contrainsurgență au considerat acest subiect mai mult ca o luptă a luminii în fața întunericului, decât ca o temă recurentă a istoriei sau ca un rezultat al problemelor legate de o societate. Exemple de astfel de abordare pot fi găsite în literatura de specialitate franceză unde un grup de teoreticieni au scris în perioada dintre anii 1950 - 1960 despre războiul revoluționar. Astfel se refuză ideea de complexitate a acestui fenomen - mai ales privind amestecul factorilor materiali, morali și ideologici - care în mod normal sunt elementele cheie pentru a înțelege cum și de ce se formează mișcările de gherilă și cele teroriste. Colonelul Charles Lacheroy, liderul acestui grup și șeful serviciului de Acțiuni Psihologice al armatei franceze a declarat: “...la început, nu există nimic. Terorismul a fost văzut ca fiind introdus într-un mod deliberat într-o societate pașnică prin omniprezența unei forțe din

¹⁴ David Galula, *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* (London: Pall Mall Press, 1964). Galula a murit în 1968. Lucrările sale au fost publicate în Franța ca *Contre-Insurrection: Theorie et pratique* (Paris: Economica, 2008).

¹⁵ Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam* (London: Chatto & Windus, 1966).

¹⁶ US Army Field Manual 3-24, Introduction, p. ix.

¹⁷ US Army Field Manual 3-24, p. 5-31.

afară – comunismul internațional¹⁸. Aceasta poate fi considerată ca o viziune în care valoarea reală a istoriei unor țări și modul de gândire are foarte puțin loc sau uneori chiar deloc.

O greșeală cu privire la contrainsurgență a fost tendința de a stabili reguli generale reieșite în urma luptelor de contrainsurgență și apoi folosirea acestora în cu totul alte circumstanțe. Astfel, campania din Malaiesia, din anii 1950¹⁹, deoarece a avut succes în îndepărtarea insurgenței condusă de comuniști, a fost adesea admisă ca model, iar diferite lecții învățate din această campanie au fost aplicate cu unele efecte de către Marea Britanie în campaniile din Borneo și Oman. Totuși, uneori succesele obținute într-o campanie se pot transforma în mari decepții în alte cazuri. Încercarea de a aplica lecțiile din Malaiesia în Vietnamul de Sud, în anii 1960, au avut efecte negative datorate în principal faptului că în Vietnam condițiile au fost total diferite de cele din Malaiesia²⁰.

În Malaiesia, insurgența a fost constituită în principal din minoritatea chinezească care nu a reușit să se prezinte ca fiind reprezentanta tuturor locuitorilor țării. Faptul că Malaiesia nu avea graniță cu niciun stat communism, deci înfiltrările erau dificile, și Marea Britanie a garantat independența țării, au condus la subminarea acțiunilor insurgenților. În contrast, în sudul Vietnamului, insurgenții comuniști au avut parte de un puternic sprijin național, luând în considerare faptul că luptau pentru independență și nu numai pentru preluarea puterii de la o putere colonială. La baza tragediei în campania din Vietnam a fost greșeala de a recunoaște unica circumstanță a cazului - în Vietnam, mai mult decât în orice altă țară din Asia de Sud-Est, comunismul și naționalismul au fost puternic interconectate²¹.

O lecție care ar trebui trasă din experiența malaiesiană este aceea că în unele cazuri este necesar să te retragi pentru a câștiga. Faptul că SUA, în 1973, și-a retras în totalitate trupele din Vietnamul de Sud a condus în 1975 la căderea Saigonului sub controlul forțelor armate ale Vietnamului de Nord²². Prin contrast, Marea Britanie a promis retragerea completă a tuturor forțelor din Malaiezia – promisiune care a dus la declararea independenței în 1957 – ceea ce a contribuit la înfrângerea insurgenței din Malaiezia²³.

Valoarea acestor exemple trebuie luate serios în considerare de către specialiști militari și politici în eforturile lor de revitalizare a teoriilor privitoare la contra-insurgență. Ideea că SUA intenționează să rămână pe un termen nedefinit în Irak și

¹⁸ Col. Charles Lacheroy, *'La Guerre Revolutionnaire'*, reprinted in *La Defense Nationale*, Paris, 1958, p. 322.

¹⁹ US Army Field Manual 3-24, pp. 6-21.

²⁰ Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam*, pp. 17-20.

²¹ Bernard B. Fall, *The Two Vietnams: A Political and Military Analysis* (London: Pall Mall Press, 1963), p. 339-40 și 372-6. Diferențele geografice, sociologice, politice și etnice între Malaiesia și Vietnamul de sud erau evidente pentru observatori chiar de pe timpul desfășurării războiului din Vietnam.

²² US Army Field Manual 3-24, pp. 1-8.

²³ Sir Donald MacGillivray, the last British High Commissioner for Malaya, *Times*, 28 December 1966.

Afganistan, unde ar vrea să realizeze o rețea de baze, a avut un efect negativ în ambele țări și la nivel mondial.

Decizia cabinetului irakian din 16 noiembrie 2008 privind retragerea tuturor trupelor din Irak, până în anul 2011, este o mărturie a faptului că o garanție a retragerii este văzută ca o condiție necesară (și nu o simplă consecință naturală) pentru finalizarea unei faze acute a insurgenței.

O atenție deosebită trebuie acordată în viitor sistemelor judiciare impuse de insurgenți în teritoriile unde se desfășoară operațiile de contrainsurgență. Insurgenții folosesc propriile proceduri judiciare pentru a-și întări capacitatea de a menține o ordine socială existentă sau crearea uneia mai bune în folosul lor. Talibanii, întotdeauna, au pus accentul pe asigurarea unui sistem bazat pe justiția islamică. În conflictul curent, având avantajul faptului că sistemul judiciar guvernamental este slab și corupt, talibanii au reușit să se facă eficienții în diferite zone din Afganistan.

Referitor la problema subminării și slăbirii mișcărilor insurgente un accent deosebit trebuie pus pe întărirea rolului instituțiilor statului: structurile politice, aparatul administrativ, poliția, justiția și armata. Acestea sunt adesea considerate ca garanții ale puterii unui stat, și pentru acest lucru trebuie să fie puternice.

Astăzi, teoriile despre contrainsurgență tind să fie depășite de realitățile în asistarea așa numitelor „state problemă” și a „administrațiilor în tranziție” ale secolului al 21-lea. Aceste probleme nu sunt noi; printre cauzele care au subminat eforturile contrainsurgenței în Vietnam au fost artificialitatea și slăbiciunea administrației din Vietnamul de Sud. Același lucru se poate observa și în cazul Irakului și Afganistanului, unde instituțiile statului sunt slabe. Într-adevăr, în statele post-coloniale, unde în general mișcările de insurgență sunt mai puțin frecvente, sistemele de stat indigene tind să fie fragile sau contestate.

Rolul statului în viața oamenilor și în conștiința lor poate fi uneori negativ. Astfel, strategia angajării tuturor instrumentelor puterii naționale și evidențierea că toate eforturile sunt focalizate pe sprijinul populației locale și a guvernului națiunii gazdă trebuie să ne reamintească că acest sprijin poate fi incorect interpretat de locuitorii unor țări cu istorii tragice ca cele ale Irakului și Afganistanului.

Generalul David Petraeus, după două tururi în Irak, unul ca și comandant al Forței Multinaționale din Irak, afirma: „În 2009 guvernul irakian arată mai tare decât în primii ani după invazie. Faptul că guvernul este slab în fața mișcării de insurgență nu înseamnă că este necesar să rămână pentru totdeauna la fel”²⁴.

Asociația de Științe Politice Americană, la un simpozion din luna iunie 2008, a scos în evidență câteva aspecte critice la adresa campaniei din Irak, astfel: folosirea masivă a forțelor convenționale împotriva unor mici detașamente de commando, relativa utilitate a puterii aeriene în contra-insurgență, și slaba dorință a democrațiilor mondiale de a susține campania de contra-insurgență pentru o lungă perioadă de timp. Stephen Biddle, unul dintre membrii marcanți ai asociației, scoate în evidență faptul că nu au fost analizate cu atenție particularitățile realității din Irak, unde insurgenții sunt mult mai dependenți de caracterul regional și religios, față de multe alte insurgențe comuniste sau anti-coloniale din istorie. Astfel Biddle afirma că „... ”

²⁴ US Army Field Manual 3-24, p. 2-1.

negocierile locale pentru încetarea focului, dintre insurgenți și comandanții coaliției, au fost punctul cheie al campaniei din Irak²⁵.

Necesitatea adaptării strategiei, așa de evidentă în Irak, se aplică mult mai stringent în cazul Afganistanului. Principalul element care pot avea un rol hotărâtor, în acest caz, se referă la realizarea negocierilor cu unii dintre lideri locali ai insurgenților. După experiența anului 2008, când forțele coaliției și cele ale guvernului afgan au suferit pierderi grele, guvernul SUA a început să pună tot mai mult accent pe structurile sociale locale. Astfel, ambasadorul american în Afganistan a declarat la sfârșitul anului 2008 că există un angajament între cele două state pentru dezvoltarea a două programe²⁶: primul, desemnat creării consiliilor locale (shuras), iar al doilea de securizare locală, în vederea întăririi comunităților locale și a triburilor în capacitatea lor de a proteja ceea ce ei consideră a fi proprietățile tradiționale. Până în prezent niciunul dintre proiecte nu este bine definit, dar mișcarea de a se acționa în această direcție scoate în evidență dorința de a schimba strategia printrun concept bazat mai puțin pe puterea statului.

3. Puterea aeriană în campania din Afganistan

Începând din octombrie 2001, forțele aeriene reprezentate în special de mijloacele aeriene ale SUA, au jucat un rol important în operațiile militare din Afganistan. Succesul aparent a folosirii puterii aeriene în campania din octombrie-decembrie 2001 a fost înșelător; un factor major în înfrângerea talibanilor l-a avut avansarea spre Kabul a forțelor terestre ale Alianței Nord.

De atunci, rolul forțelor aeriene în Afganistan a fost un subiect de discuție între liderii militari SUA, în principal între reprezentanții forțelor terestre, pe de o parte, și cei ai forțelor aeriene de cealaltă parte. Problema cheie a fost dacă puterea aeriană reprezintă un instrument major prin dreptul său de categorie de forțe, sau este în principal folositoare în sprijinul forțelor terestre. În mod evident, trupele coaliției prezente în Afganistan, foarte dispersate și întrun număr foarte mic față de necesități, foarte frecvent au nevoie de puterea aeriană în sprijinul operațiilor terestre. În termeni militari, orice pas făcut pe teren, inevitabil înseamnă o puternică prezență aeriană.

Planificarea operațiilor militare în Afganistan ne face conștienți de pericolele folosirii puterii aeriene – în special consecințele adverse ale uciderii civililor. Chiar dacă este stabilit ca scop prin cerințele stricte ale legilor conflictului armat, în practică acesta nu s-a realizat. Mulți factori au concurat la nerealizarea lui, astfel: numărul redus al forțelor terestre, diferitele concepte ale liderilor militari, suportul slab de informații, ritmul luptei, defectiunile armamentului, colocarea țintelor militare

²⁵ Review Symposium, 'The New U.S. Army/Marine Corps Counterinsurgency Field Manual as Political Science and Political Praxis', in American Political Science Association, Perspectives on Politics, vol. 6, no. 2, June 2008, p 347-350. Cei patru contributory la acest simpozion sunt următorii: Stephen Biddle, Stathis N. Kalyvas, Wendy Brown și Douglas A. Ollivant. / <http://www.apsanet.org/imgtest/POPJune08CounterInsurgency2.pdf>.

²⁶ US Ambassador William B. Wood, *Media Roundtable*, Kabul, 30 December 2008, http://kabul.usembassy.gov/amb_speech_3012.html.

cu cele civile și relațiile încordate dintre forțele terestre și cele aeriene care operează în Afganistan²⁷.

Un raport al “Human Rights Watch” prezenta situația din Afganistan, în septembrie 2008, astfel: „În ultimii trei ani, conflictul armat din Afganistan s-a intensificat, cu lupte zilnice între talibani și alți insurgenți anti-guvernamentali împotriva forțelor guvernamentale afgane și supporterii militari internaționali. SUA, care operează în Afganistan prin forțele de contra-insurgență angajate în operația Enduring Freedom (OEF) și ca parte a forțelor NATO - International Security Assistance Force (ISAF), se bazează din ce în ce mai mult pe puterea aeriană în operațiile de contrainsurgență și contraterorism. Combinația dintre prezența redusă a forțelor terestre și masiva folosire a puterii aeriene a devenit doctrina dominantă a SUA în războiul din Afganistan. Rezultatul se manifestă printrun număr mare de pierderi în rândul civililor, controverse privind folosirea continuă a puterii aeriene în Afganistan și un criticism intens a forțelor coalitiei din partea liderilor politici afgani și a publicului larg”²⁸.

Ca rezultat al loviturilor aeriene pe timpul operațiilor OEF și ISAF, în anul 2006, au fost uciși 116 civili afgani în 13 bombardamente. În anul 2007, 321 de civili au fost uciși în 22 bombardamente, iar alte câteva sute au fost răniți. În primele șapte luni ale anului 2008, 119 civili au fost uciși în 12 bombardamente. Acest număr a crescut marcant în urma bombardamentului din 22 august 2008, când 33 de civili afgani au fost uciși într-o singură lovitură.

Aceste incidente au provocat grave prejudicii cauzei coalitiei, în special printr-o puternică reacție anti-coaliție la nivel mondial. În anul 2006, parlamentul afgan, și-a manifestat îngrijorarea privind acțiunile militare ale coalitiei, iar aceste expresii au devenit din ce în ce mai frecvente în mod secvențial cu creșterea numărului celor decedați. În același timp, președintele Karzai, a cărui autoritate era diminuată, a făcut o serie de critici la adresa membrilor coalitiei, cerând stoparea pierderilor în rândul civililor, și chiar a cerut SUA să stopeze arestarea membrilor talibani și a supporterilor acestora²⁹.

4. Situația refugiaților din Afganistan

Numărul refugiaților care s-au întors în Afganistan de la căderea regimului Taliban, la sfârșitul lui 2001, este în real progres. În conformitate cu Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR), care joacă un rol cheie în acest proces, între 1 ianuarie 2001 și 31 decembrie 2007, un număr de 4 997 455 de refugiați s-au întors în Afganistan (vezi figura 1). Acesta este cel mai mare număr de refugiați întorși în țara de origine într-o generație. În întreaga perioadă dintre 2002-

²⁷ Thom Shanker, 'At Odds with Air Force, Army Adds its own Aviation Unit', New York Times, 22 June 2008 / Ofițerii din forțele terestre americane și-au exprimat îngrijorarea despre performanțele colegilor lor din cadrul forțelor aeriene privind eșecurile în misiunile de bombardament și insuficienta asigurare cu aeronave de supraveghere.

²⁸ Human Rights Watch, “Troops in Contact”: Airstrikes and Civilian Deaths in Afghanistan (New York: Human Rights Watch, September 2008), p. 2, available at <http://hrw.org/reports/2008/afghanistan0908/index.htm>.

²⁹ Președintele Hamid Karzai, interviu publicat în New York Times, 26 April 2008.

2007, majoritatea refugiaților au fost în două țări: Iran, de unde s-au reîntors 1,6 milioane, și Pakistan de unde s-au întors 3,3 milioane³⁰.

2002	2003	2004	2005	2006	2007
1,957,958	645,864	879,780	752,084	387,917	373,852

Figura 1. Refugiați reveniți în Afghanistan, 2002-2007

5. Realitatea din Afganistan

Alte realități vin să completeze această imagine neliniștitoare cu privire la viitorul Afganistanului. Armata afgană rămâne relativ mică în comparație cu teritoriul și numărul populației, fiind foarte dependentă de ajutorul extern. Pentru forțele insurgenților se pare că acesta constituie un avantaj privind masa de recrutare. Un număr masiv de luptători sunt capabili să treacă granița în Afganistan, în principal din Pakistan, iar talibani pot angaja mulți localnici, mai ales în anotimpurile când locurile de muncă sunt puține. Faptul că rata șomajului este de peste 40% înseamnă că insurgenții continuă să aibă oportunități pentru recrutare. În Kabul și alte orașe mari, s-au intensificat atacurile teroriste. În cursul anului 2008 mulți observatori au raportat o atmosferă de nemulțumire și amărăciune în Afganistan³¹.

O chestiune importantă, cu grele implicații pentru securitatea internațională, este modul în care vor fi explicate acțiunile experimentate în Afganistan, în special în interiorul statelor membre NATO. Până în prezent, tendința a fost de a învinovăți Pakistanul, dezordinea de la nivelul comenzii NATO, atenția slabă acordată de guvernele SUA, nivelul redus de participare al aliaților NATO, slăbiciunea lui Karzai, corupția din cadrul guvernului său, lipsa trupelor și a sprijinului financiar – în alte cuvinte, să blamezi orice cu excepția naturii proiectului.

Câteva din motivele prezentate mai sus nu pot fi tratate cu ușurință. De exemplu, lipsa de unitate la nivelul NATO privind anumite probleme operaționale. Unele state contribuatoare cu forțe în cadrul ISAF au păreri diferite la rolul acestuia în Afganistan. Cea mai elocventă diferență constă în faptul că SUA, UK și Canada văd campania din Afganistan ca o operație de contrainsurgență, iar Germania și alte state europene o văd ca o misiune de stabilizare a păcii. Aceste poziții nu sunt total opozite, și fiecare are valabilitate în diferitele provincii ale Afganistanului.

Complexitatea aranjamentelor privind comanda-controlul în Afganistan este mai mare decât în oricare campanie de contrainsurgență din trecut. Dezbaterile cu privire la acest domeniu a reflectat inevitabil dorința SUA de a vedea cât mai multe contingente din ISAF direct implicate în luptă, în timp ce alți contributory au rețineri față de acest aspect.

³⁰ Adam B. Ellick, 'Afghan Refugees Return Home, but Find Only a Life of Desperation', New York Times, 2 December 2008.

³¹ UN doc. S/2008/617, 'The Situation in Afghanistan and its Implications for International Peace and Security: Report of the Secretary-General', 23 September 2008, paras 16 and 18.

În momentul de față ISAF se află sub conducerea unui general american, rotația continuă a posturilor de comandă este stopată, iar aranjamentele pentru coordonarea celor trei forțe distincte – ISAF, OEF și Armata Națională Afgană (ANA)- continuă să creeze probleme³².

Asigurarea contingentului de forțe necesar pentru ISAF a fost întotdeauna o problemă majoră în interiorul statelor membre NATO. Campaniile de opinie realizate în cinci state membre NATO, cu un nivel ridicat de participare în Afganistan, arată că publicul este foarte sceptic cu privire la aceasta³³. O creștere a participării cu trupe crează opoziție în multe state NATO, și deasemenea antagonizează opinia publică afgană.

În ciuda dificultăților apărute în Afganistan de la căderea regimului taliban, în campania prezidențială americană din 2008, amândoi candidații, Barack Obama and John McCain au promis extinderea implicării SUA în Afganistan, în anul 2009. Mai mult, ambii candidați au accentuat continuarea și chiar extinderea practicii folosirii forțelor SUA împotriva talibanilor și a țintelor al-Qaeda din Pakistan. Dimensiunea internațională a războiului și semnificația sa pentru securitatea mondială a fost setată să continue.

Politica administrației Obama în planificarea pentru Afganistan se bazează pe faptul că problema afgană nu poate fi tratată în izolare. Multe state din zonă au un potențial rol în oricare din regiunile Afganistanului, îndeosebi Iranul, cu numărul mare de refugiați afgani și problemele legate de traficul de droguri, iar Pakistanul este la baza acestui concept.

Concluzie

Principala concluzie a oricăror considerații despre conflictul în plină desfășurare din Afganistan, și modul în care Pakistanul influențează acest conflict, este ca politica și acțiunile aliaților să încerce să întărească guvernele centrale în ambele țări, să înțeleagă că se operează în circumstanțe dificile, iar rezultatele de până în prezent sunt nesatisfăcătoare.

Este improbabil să se găsească o soluție rapidă la toate aceste probleme care să asigure o substanțială ameliorare a situației tragice din Afganistan. Totuși o combinație între negociere și regândirea strategiei de securitate ar trebui să conducă la ceva rezultate. Ar fi necesar să fie incluse și alte elemente, inclusiv o puternică și credibilă angajare privind retragerea trupelor coaliției în momentul în care un anumit nivel de stabilitate este atins. Această combinație ar fi necesar să fie aplicată ambelor țări, Afganistan și Pakistan.

³² Secretarul de stat American Robert: “*Afghanistan Command Restructuring Worthy of Consideration*”, Texarkana, Texas, 2 May 2008, <http://www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=49769>. Forțele coaliției care activează în sprijinul guvernului afgan consistă în tri elemente de bază. Primul este Armata Națională Afgană, care are un nivel modest de apx. 57 000 de membrii. Al doilea este ISAF, care este compus din apx 51350 de membrii din 40 de state membre NATO sau non-NATO. Cele mai mari contingente sunt din SUA și UK. Al treilea element este cel al coaliției US *Operation Enduring Freedom* format din mai mult de 10 000 de membrii, care se concentrează în particular pe misiunile de contraterorism.

³³ Gallis and Morelli, *NATO in Afghanistan*, p. 13.

Bibliografie:

- [1]. *Counterinsurgency*, US Army Field Manual 3-24 and Marine Corps Warfighting Publication 3-33.5, Washington, DC: Department of the Army et al., 15 December 2006.
- [2]. US Ambassador William B. Wood, *Media Roundtable*, Kabul, 30 December 2008.
- [3]. UK Army Field Manual, vol. 1, *The Fundamentals, Part 10, Counter Insurgency Operations (Strategic and Operational LOYN)*, David Butcher and Bolt, **Two Hundred Years of Foreign Engagement in Afghanistan**, Hutchinson, London, 2008.
- [4]. GALULA, David, **Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice**, Pall Mall Press, London, 1964)
- [5]. KISZELY, John, *Post-modern Challenges for Modern Warriors*, Shrivenham Papers No. 5, Defence Academy of the UK, Shrivenham, 2007.
- [6]. RASHID, Ahmed, **Taliban: The Story of the Afghan Warlords**, Pan Books, London, 2001.
- [7]. RASHID, Ahmed, **Descent into Chaos: How the War against Islamic Extremism is Being Lost in Pakistan, Afghanistan and Central Asia**, Allen Lane, London, 2008.
- [8]. SCHMITT Eric and Mark MAZZETTI, *Bush Said to Give Orders Allowing Raids in Pakistan*, New York Times, 10 September 2008.
- [9]. *Guidelines*), last revised in July 2001.
- [10]. THOMPSON, Robert, Sir, *Defeating Communist Insurgency: Experiences from Malaya and Vietnam* Chatto & Windus, London, 1966.
- [11]. http://www.rand.org/hot_topics/afghanistan.html.
- [12]. <http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-24.pdf>.
- [13]. <http://www.mod.uk/DefenceInternet/MicroSite/DCDC/OurPublications/JDNP/>.
- [14]. <http://www.defenselink.mil/news/newsarticle.aspx?id=49769>.
- [15]. <http://hrw.org/reports/2008/afghanistan0908/index.htm>
- [16]. <http://www.apsanet.org/imgtest/POPJune08CounterInsurgency2.pdf>

CONSIDERAȚII PRIVIND NECESITATEA REVITALIZĂRII SUBMARINULUI, CA GEN DE FORȚĂ ÎN CADRUL FORȚELOR NAVALE

Aurel PUICHILIȚĂ*

Importanța Zonei Economice Exclusive a Mării Negre, recent reconturate în favoarea României prin decizia Curții Internaționale de Justiție de la Haga, a crescut odată cu posibilitatea extinderii ariei de exploatare a rezervelor de petrol din nordul zonei și dezvoltarea tehnologiei de exploatare a hidrogenului sulfurat din apa de mare, importantă resursă energetică.

Suprafața de 12 200 km² a Zonei Economice Exclusive aflate în dispută înaintea medierii de către Curtea Internațională de Justiție (CIJ), se estimează că adăpostește peste 100 de miliarde de metri cubi de gaze naturale și 15 milioane de tone de petrol. Urmare a deciziei Curții Internaționale de Justiție din 3 februarie 2009, României îi revine dreptul de exploatare a resurselor, de pe o suprafață de 9 700 km², reprezentând 79,34% din suprafața disputată, însemnând 70 miliarde de metri cubi de gaze naturale și 12 milioane de tone petrol, estimate până în prezent. Hotărârea CIJ este direct aplicabilă, obligatorie, definitivă și executorie imediat, nefiind nevoie de demersuri de punere în aplicare nici pe plan intern, nici internațional, în plan bilateral. Din acest moment, exploatarea patrimoniului dobândit, stă doar în puterea economică a statului și în hotărârea cu care înțelege să-și apere acest drept.

Economia românească are capacitatea și posedă tehnologia necesară exploatării acestor rezerve de petrol și gaze naturale, și consider că este oportun ca statul să se implice în mod responsabil pentru materializarea acestui lucru în timpul cel mai scurt, având în vedere că modul în care sunt constituite zăcămintele, configurația din subsolul submarin, nu ține cont de zona de demarcație stabilită prin hotărârea CIJ.

Însemnătatea pentru România a acestei hotărâri a Curții Internaționale de Justiție poate fi considerată și ca un act de justiție reparator, în urma controversatei renunțări la pretențiile României referitoare la Insula Șerpilor, în cadrul eforturilor de stingere a diferendelor teritoriale cu statele vecine, în perspectiva aderării la NATO și UE. Procesul a fost necesar, deoarece s-a dovedit ca fiind unica posibilitate de finalizare a disputelor bilaterale, care durau de 42 de ani.

O altă importantă resursă energetică de care dispune Marea Neagră în apele de profunzime, o reprezintă zecile de mii de miliarde de metri cubi de hidrogen sulfurat, cantitate care este în continuă creștere, datorită unei specii de bacterii anaerobe. Puterea calorică a acestui gaz este mai mare decât a metanului, și se estimează că prin exploatarea acestuia s-ar asigura necesarul de energie al României pentru 50 de ani¹, rezultând în secundar și cantități imense de sulf coloidal și apă grea. În prezent, zăcămintele similare din fiordurile Norvegiei sunt folosite la producerea apei grele.

* Comandor

¹ <http://stiri.rol.ro/content/view/138336/4/>

Hidrogenul sulfurat constituie un poluant pentru mediul marin, făcând imposibilă dezvoltarea în Marea Neagră a unei faune și flore specifice mediului marin din alte mări. Gazul, constituie în același timp un pericol și pentru oameni, prin posibilitatea eliberării în atmosferă a unei mari cantități, în ipoteza producerii unui seism de mare magnitudine în zonă, fiind cunoscut faptul că hidrogenul sulfurat se autoaprinde în contactul cu oxigenul, generând explozii care pot depăși energia bombelor atomice. În condiții normale gazul este menținut la adâncime datorită presiunii coloanei de apă, ce depășește presiunea de lichefiere a gazului. Având în vedere atât toxicitatea gazului pentru mediul marin cât și pericolul pe care îl constituie pentru statele riverane, se impune cu atât mai mult urgentarea măsurilor pentru punerea în practică a tehnologiilor dezvoltate pentru exploatarea lui. Hidrogenul sulfurat este prezent și în pungile de petrol, cunoscut sub numele de gaz de sondă, care în prezent este neutralizat prin ardere în atmosferă, fără recuperarea căldurii rezultate.

Tehnologiile de exploatare a hidrogenului sulfurat nu se rezumă numai la recuperarea căldurii în urma arderii, fiind elaborate și metode nepoluante. În acest sens, Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Tehnologii Criogenice și Izotopice (ICSI) din Rm. Vâlcea a demarat în anul 2004, un studiu privind oportunitatea dezvoltării unei platforme integrate de cercetare pentru domeniul pilelor de combustie și a realizării de combustibili ecologici. Mai precis, se încearcă transformarea hidrogenului sulfurat în energie electrică prin intermediul unor pile de combustie, care desfac molecula formată din doi atomi de hidrogen și unul de sulf, transformând hidrogenul în energie electrică. Vasile Stanciu, directorul științific și președintele consiliului științific al institutului, afirmă: *„propunem ca o activitate viitoare pentru România realizarea unei pile de combustie pentru arderea galvanică la adâncime a hidrogenului sulfurat din Marea Neagră și experimentarea diferitelor soluții tehnologice pe un stand de emulare a condițiilor marine de mare adâncime. Dezvoltarea acestui procedeu va permite obținerea de energie electrică printr-o tehnologie nu doar nepoluantă, ci depoluantă deoarece folosește drept combustibil un reziduu toxic pentru viața marină. Efectul exploatării unor centrale cu astfel de pile de combustie va consta în stagnarea și mai apoi reducerea treptată a uriașelor depozite de hidrogen sulfurat cu prelungirea vieții florei și faunei marine, în condițiile în care acestea, conform predicțiilor științifice actuale, vor dispărea complet în următorii treizeci de ani.”*²

Realizarea acestui procedeu de producere a energiei și aplicarea lui la nivelul Mării Negre are mai multe avantaje. În primul rând, combustibilul este ars galvanic sub mare, fără să necesite extracție, transport, procesare, depozitare, curățare și evită pericolul aprinderii în contact cu aerul. În al doilea rând, combustibilul exploatat asigură depoluarea mării și în al treilea rând, după folosirea hidrogenului din moleculă, tehnologia are ca produs secundar sulful coloidal (floare de sulf) care, nefiind solubil, se poate recupera pentru uz industrial, farmaceutic etc. În afara de România, de rezervele de hidrogen sulfurat sunt preocupate și țările vecine, respectiv Bulgaria și Turcia cu care practic se lucrează în echipă. Conform planurilor europene,

² Constanța, România/Romanian Global News, 02.10.2006, The Epoch Times.

această tehnologie pentru obținerea energiei alternative bazată pe hidrogen, ar trebui să fie pe deplin funcțională până în anul 2050.

Zona Economică Exclusivă nou conturată, își sporește importanța și prin delimitarea clară a dreptului de exploatare a faunei prin pescuit industrial, chiar dacă speciile din această zonă sunt puține și abundența nu este caracteristică Mării Negre.

Un alt aspect legat de importanța spațiului maritim, este legat de necesitatea executării în siguranță a transporturilor pe apă. Marea Neagră asigură o importantă rută de transport naval de petrol. Zilnic, 2,4 milioane de barili de petrol (aproximativ 2,8 % din producția mondială zilnică) tranzitează strâmtoarea Bosfor. Datorită traficului intens înregistrat în ultimi ani în strâmtoarele Bosfor și Dardanele, datorat în bună parte tancurilor petroliere care asigură distribuția resurselor energetice din zona Mării Caspice, autoritățile turce au fost nevoite să introducă anumite restricții, în scopul micșorării probabilității producerii coliziunilor și implicit a poluării. Pentru a crea o imagine mai clară asupra nivelului traficului în aceste strâmtoări, trebuie amintit că acesta este de 5 ori mai intens decât cel înregistrat în canalul Panama.

În varianta în care România nu va beneficia de racordare directă la magistralele care se prefigurează pentru transportul țițeiului din zona Mării Caspice spre Europa, transportul naval va rămâne opțiunea probabil cea mai avantajoasă pentru economia românească. Numai pentru acest motiv, fără a mai face trimitere la cele prezentate anterior, România trebuie să dețină mijlocele militare necesare realizării controlului mediului submarin.

Supravegherea spațiului submarin se face cel mai bine din mediul marin, așa cum și supravegherea spațiului aerian se face cel mai bine din aer. Condițiile de propagare a undelor hidroacustice în Marea Neagră, favorizează categoric submarinul în ceea ce privește distanța de descoperire, comparativ cu navele de suprafață care folosesc dispozitive cu baza de relevare pe corp sau în chilă, indiferent de performanțele acestor echipamente. Frecvența formării straturilor de salt în Marea Neagră este destul de redusă, iar exploatarea avantajelor ce le conferă un asemenea fenomen, presupune acțiunea în raioane cu adâncimi mari. În condițiile enunțate anterior, submarinul este singurul care poate manevra pe verticală pentru a-și alege adâncimea optimă care îi conferă o distanță de descoperire maximă.

La nivelul Forțelor Navale, submarinul constituie un multiplicator de forță, fapt care contrazice unele păreri formulate referitoare la costurile ce le presupune acest gen de forță. Reformulând, avantajele pe care le conferă arma submarin din punct de vedere tactic și operativ, sunt realizate cu cheltuieli mai mici în comparație cu costurile pe care le presupune implicare unor forțe convenționale (de suprafață) dimensionate de maniera care să conducă la aceleași efecte scontate.

Forțele necesare căutării submarinelor sunt numeroase, iar probabilitatea de descoperire a acestora este foarte mică. Acest lucru l-au știut și comandanții Flotei Sovietice din Marea Neagră în al doilea Război Mondial, care au executat atacuri pentru lovirea litoralului românesc de pe mare cu nave purtătoare de artilerie (distrugătoare), doar în momentul în care singurul submarin aflat în serviciu „Delfinul” se afla în port la refacerea capacității.

Submarinul „Delfinul” a fost construit în șantierul de la Fiume, Italia, și a fost lansat la apă pe 5 mai 1936. Chiar dacă la începutul războiului era depășit tehnic în

unele privințe, în sensul în care necesita un timp destul de mare de imersare și nu avea posibilitatea încărcării bateriilor pe timpul marșului, acesta a obligat Flota Sovietică a Mării Negre care avea 47 de submarine la acea dată, să investească o parte din resursele sale în apărarea anti-submarin în primii doi ani de război. Ca urmare, submarinul „Delfinul” a fost întrebuințat cu mare atenție, deoarece era aproape de neînlocuit în acea perioadă.

Înțelegând utilitatea submarinelor pe timp de război, pentru a putea face față puternicei Flote Sovietice, încă din 1938, responsabilii politici și militari au luat decizia de dotare a Marinei Regale cu încă două submarine, cu performanțe superioare, care urmau să fie realizate în Șantierul Naval Galați. Submarinele denumite „Rechinul” și „Marsuinul”, deși au fost lansate la apă în 5 respectiv 25 mai 1941, datorită problemelor tehnice întâmpinate și modificarea misiunii de bază a lui „Marsuinul” din minor în submarin de atac, au fost declarate operaționale abia în luna aprilie 1944, fiind implicate doar în câte o misiune pe mare fiecare în ultima parte a războiului.

Urmare a problemelor pricinuite de submarinul „Delfinul” Flotei Sovietice pe parcursul celor 9 cruciere efectuate în primii doi ani de război, după 23 august 1944, acesta fost confiscat de sovietici, care l-au returnat după mai multă vreme, avariat.

Principalul avantaj pe care îl conferă acțiunea submarinului în comparație cu navele de suprafață, este invizibilitatea. Capacitatea ridicată a submarinului de a culege informații în ascuns, sporește cu mult importanța acestei arme în contextul actual, în care războiul informațional putem spune că a devenit o permanență.

Un avantaj tactic major pe care îl conferă acest gen de armă este acela că poate fi introdus în teatru pentru misiuni specifice (cercetare sau atac), fără o pregătire prealabilă a zonei de acțiune sau implicarea unor forțe de sprijin, atât în situații de criză cât și pe timpul conflictului deschis. Invizibilitatea, permite submarinului utilizarea cu maximă eficiență a surprinderii în cadrul acțiunilor militare ofensive, și în același timp contribuie în foarte mare măsură la evitarea surprinderii forțelor navale proprii, prin posibilitatea executării cercetării îndepărtate și culegerii de informații în ascuns.

Comparativ cu navele de suprafață, submarinele conferă din punct de vedere tactic și alte avantaje: rază de acțiune foarte mare; consum de combustibil relativ redus; posibilitatea staționării timp îndelungat în raionul destinat supravegherii sau culegerii de informații; independență față de condițiile hidrometeorologice de la suprafața apei; amprentă acustică și termică cu mult reduse; posibilitatea executării minării în ascuns.

Având în vedere tradiția Forțelor Navale Române în ceea ce privește menținerea în structurile sale a unor importante forțe antisubmarin, recenta intrare în serviciu fregatelor tip 22 și decizia de achiziție / construcție de corvete multirol, este cu atât mai rațională menținerea a cel puțin un submarin operativ, fapt care ar conferi posibilitatea antrenării și evaluării ofițerilor de la fregate / corvete care conduc lupta în mediul submarin, a operatorilor de la consolele hidroacustice, la cel mai înalt nivel. Pregătirea în comun, este benefică din ambele perspective, atât al echipajelor care vânează submarinul și cât și al echipajului submarinului. Nici un simulator, indiferent cât de performant ar fi, nu poate crea toate situațiile specifice luptei pe mare, cel puțin

din punct de vedere al condițiilor de stres și al perceperii responsabilității deciziilor ce trebuie luate. Permanentizarea prezenței submarinelor operative în Forțele Navale, ar permite în plus, păstrarea calificării echipajelor și formarea personalului necesar completării acestora.

Caracteristicile pe care le prezintă submarinul ca gen de forță, îl recomandă pentru următoarele acțiuni militare pe timp de pace, criză sau război, așa cum sunt ele descrise în proiectul FN-1, „Doctrina Forțelor Navale”: desfășurarea navală; demonstrația de forță, supravegherea și cercetarea; acoperirea navală; minarea; căutarea și atacul; operații de sprijin; operații pregătitoare și de modelare; operații ale forțelor speciale. Referitor la ultima acțiune militară, submarinul în anumite conjuncturi, constituie unicul vector pentru introducerea / extragerea personalului pentru operații speciale în / din teatrul acțiunilor militare, în siguranță.

Marile puteri maritime au înțeles necesitatea menținerii în serviciu a unei importante forțe submarine, în principal ca forță de descurajare. Este vorba în principal de submarine cu propulsie nucleară, purtătoare de rachete balistice. Rusia și Statele Unite dispun de aproximativ același număr de submarine atomice dotate cu rachete nucleare balistice. Pe submarinele americane sunt cam de trei ori mai multe încărcături nucleare, decât pe cele rusești, dar la putere însumată submarinele rusești le întrec pe cele americane cu circa 15-20%. Pentru a păstra acest avantaj, amiralii ruși intenționează să doteze submarinele cu rachete noi, considerabil mai precise și mai puternice, de tip Bulava. Totuși, diferența majoră între cele două flote de submarine este dictată de politica militară. Majoritatea submarinelor rusești se apropie de vârsta critică, iar americanii, în afară de modernizarea clasei Ohio care este pe departe de a fi considerată veche, reușește să construiască și altele noi.

China, un actor care începând cu anii '90 își dezvoltă capacitățile militare de înaltă tehnicitate cu un ritm de învins chiar și pentru Statele Unite ale Americii, deține un număr de 70 de submarine, dintre care 10 cu propulsie nucleară. În ultimii ani a achiziționat 12 submarine rusești KIL0 modernizate, inclusiv „silențiosul” 636. Specialiștii chinezi dezvoltă sub tehnologie proprie noi submarine nucleare de atac (tip- 093) și submarine purtătoare de rachete balistice (tip - 094), în anul 2006 având în construcție 16 nave de aceste tipuri, dintr-un contract total de 24³. De asemenea pentru submarinele clasice au implementat tehnologia generării de energie electrică prin celule alimentate cu hidrogen, fapt care permite submarinelor operarea la imersiune neîntrerupt, până la 30 de zile, pe baterii, fără a putea fi detectate ca urmare a folosirii motoarelor Diesel. Oficialii chinezi au afirmat că dețin submarine nucleare, pentru asigurarea suveranității naționale. În schimb, Statele Unite și unele guvernele din regiunea Asiei își exprimă îngrijorarea legată de dezvoltarea rapidă a puterii maritime a Chinei, în legătură cu conflictele de la granița sa și pentru disputele și rivalitatea create de China pentru resurse. Cu scopul de a-și motiva construirea unei flote capabile să-și proiecteze la distanță forța, flota chineză a participat în acest an cu forțe navale la acțiunea comună pentru lupta împotriva pirateriei, în dreptul coastelor Somaliei.

³ John J. Tkacik, Jr., *China's Submarine Challenge*, <http://www.heritage.org/research/asiaandpacific/wm1001.cfm>

Flota de submarine a Indiei, constă în momentul de față în 16⁴ submarine. Cele mai moderne sunt patru unități clasa „Shishumar Type 209/1500” proiectate în Germania, 10 unități clasa „Sindhugosh Type 877EM” modificate pentru a pute lansa rachete de croazieră tip „Klub/3M-54E Alfa” și două unități din clasa Foxtrot, care se află în procesul de scoatere din operativitate și care vor fi înlocuite cu 6 unități din clasa Scorpène. India are în planul de înzestrare pentru 2009, încă 6 submarine Diesel.

În ultimele două decenii India a dezvoltat un proiect de submarin cu propulsie nucleară de concepție proprie, folosind tehnologie de ultimă oră. Proiectul a întâmpinat multiple dificultăți, dar cu toate acestea, primul submarin se află în faza finală de execuție, urmând să înceapă testele de mare în acest an. După unele surse, India urmează să producă 5 unități de acest tip. Ceea ce a rămas neclar, este dacă acestea vor fi echipate cu rachete balistice sau de croazieră.

Zona de operații a flotei indiene include Marea Arabiei, Oceanul Indian, și Golful Bengal. Aceste ape includ numeroase căi de comunicații și puncte obligatorii de trecere cum sunt Strâmtoarea Hormuz, Bab El Mandeb și Strâmtoarea Malaca. Aproximativ 97% din importurile Indiei ca volum și 60% din transporturile de marfă și resurse energetice la nivel mondial, trec prin aceste puncte strategice. Ca urmare, una din misiunile fundamentale ale Forțelor Navale indiene o reprezintă realizarea controlul mării cu scopul apărării comunicațiilor proprii. India urmărește cu mare atenție realizările marinei pakistaneze, stat cu care se află în conflict de o perioadă îndelungată. Declarativ, doctrina maritimă a Indiei se adaptează în funcție de doctrina maritimă a Chinei, prin includerea conceptelor de alertă timpurie și dezvoltarea unor importante capacități pentru descurajarea intervențiilor statelor fără acces la mare. Pentru atingerea acestui scop, India își modernizează continuu flota și este interesată în achiziția submarinelor nucleare și clasice. Oficialii indieni își manifestă în mod regulat îngrijorarea față de realizările Chinei în domeniul construcției submarinelor nucleare.

În afară de controlul mării și interdicția maritimă, Forțele Navale ale Indiei execută misiuni contra-teroriste și misiuni împotriva traficului de droguri, în zona sa de interes. Sarcina Forțelor Navale ale Indiei nu este deloc ușoară, având în vedere nu numai nivelul traficului naval, ci și mărimea zonei economice exclusive de 3,5 milioane de Km². Datorită traficului din zonă, punctele obligatorii de trecere constituie ținte atractive pentru potențialele atacuri teroriste.

Ambițiile Indiei privind realizarea unei capacități de descurajare nucleară pe mare sunt cunoscute încă din anul 1998. După executarea unui număr de teste nucleare, guvernul indian a anunțat că viitoarea capacitate minimală de descurajare nucleară se va baza pe o triadă, o combinație de platforme: aeriană, navală și terestră. Platforma navală poate fi realizată prin închirierea submarinelor cu propulsie nucleară, experiență probată de guvern în perioada 1988 – 1991, cu submarinul rusesc cu propulsie nucleară proiect 670 Skat, purtător de rachete de croazieră. Pe durata închirierii, reactorul submarinului a fost exploatat de personal aparținând flotei

⁴ <http://www.nti.org/db/submarines/india/index.html>.

sovietice. Din informații provenind din lumea presei, în anul 1999, Rusia și India au negociat închirierea unui submarin cu propulsie nucleară proiect „971 Shchuka B”.

Influența crescândă a SUA în zona Caucazului, zonă de influență vitală din punct de vedere al rezervelor energetice, exercițiile comune ale NATO împreună cu cele ucrainene la Marea Neagră și problema diferendului existent între Georgia și republicile separatiste Abkhazia și Osetia de Sud, au dus la accelerarea strategiei militare a Moscovei. Aceasta lucrează la o nouă doctrină militară privind echiparea și dezvoltarea tehnologică a armamentului rusesc, urmând ca până în 2030 numărul de avioane, portavioane și submarine să crească exponențial. Odată cu anunțul făcut de Kremlin cu privire la dublarea prețului la gaz metan, Kievul a hotărât să nu mai prelungească acordul referitor la Flota rusească din Marea Neagră. Conflictele înghețate au redevenit punctul nevralgic într-o regiune aflată în pragul unor evoluții pozitive și încurajatoare. Ele pot fi reactivate în orice împrejurare, fapt care ne obligă să ne luăm toate măsurile de siguranță în plan politic și militar. Aderarea la NATO constituie o umbrelă de securitate pentru România, dar să nu uităm că NATO se bazează pe structurile militare ale membrilor săi. În Marea Neagră, singurele submarine operaționale aparțin Rusiei și Ucrainei. Turcia, din motive ce țin de politica militară și politica externă, nu introduce în mod frecvent submarine în Marea Neagră, declarativ acestea fiind destinate supravegherii apelor la granița cu Grecia.

Grupările permanente constituite pentru apărarea colectivă la nivel NATO nu includ și submarine, acestea având un regim special. În plus, în Marea Neagră accesul submarinelor este oarecum restricționat. În acest context, consider oportună introducerea în operativitate a submarinului de care dispunem, reformularea principiilor doctrine la nivelul Forțelor Navale, care să oblige factorii politici și militari de conducere să mențină în serviciu un număr de submarine considerat suficient pentru executarea în orice moment a unei misiuni submarine, antrenarea forțelor antisubmarin specializate și asigurarea continuității pregătirii echipajelor de submariniști. Este evident faptul că puterea economică a României nu ne permite să avem un nivel de ambiție comparativ cu statele maritime dezvoltate, iar din punct de vedere geostrategic, nu se justifică achiziția de submarine cu propulsie nucleară. Însă, nivelul de ambiție al României, nu poate să fie mai mic decât al statelor riverane Mării Negre, ținând seama și de interesul acestora relativ la mediul marin pe care îl împărțim.

IMPLICAREA DEPARTAMENTULUI PENTRU POLITICA DE APĂRARE ȘI PLANIFICARE ÎN ASIGURAREA STĂRII DE SECURITATE NAȚIONALĂ

Dorin EPARU*

*Is a permanent reviewing of the security policy needed? The answer to this question can be given only if we wholly understand the evolution of the subject central to this analysis. The necessity for reviewing derives from both the “paradigmatic innovations” appeared with the passage of time, and from the transformation of the national and international security environment. Redefining security so as to include the **defence policies** dimension, as an element both separate and of equal importance as the others, is contemporary with a preoccupation for identifying the other dimensions of a new security agenda (macro-economic policies, cultural and political factors, environment, etc.).*

*Romania needs a **defence policy** capable of assuring a substantial decrease of the gaps that separate her from the other EU states – a decrease of these gaps in terms of standards of living being of the utmost importance – , that is able to preempt and counter threats against her citizens, communities, nation and Romanian state, that can timely and efficiently manage crisis situations and that can actively participate in the integration and cooperation processes.*

La aproape două decenii de la Revoluția din Decembrie 1989, poporul român a depășit faza tranziției de la totalitarism la democrație și este angajat ferm în procesul de reconstrucție morală, modernizare instituțională și responsabilizare civică, în deplin acord cu valorile sale fundamentale, cu valorile europene și euroatlantice.

Securitatea națională se realizează în cadrul ordinii democratice prin: exercitarea deplină a drepturilor și libertăților cetățenești; asumarea conștientă a responsabilităților; perfecționarea capacității de decizie și de acțiune a statului; afirmarea României ca membru activ al comunității internaționale.

Politica de apărare are ca scop atât prevenirea și contracararea pericolelor generate de mediul internațional, cât și garantarea stării de securitate internă, în ansamblul său, a siguranței personale și securității comunităților. Ca urmare, politica de apărare integrează atât activitatea de politică externă, diplomatică și de colaborare internațională, cât și pe cea a instituției militare și a forțelor de ordine publică, activitatea structurilor de informații, precum și a altor agenții guvernamentale cu responsabilități în domeniu. Integrarea și armonizarea eforturilor vizează atât cadrul național, cât și dinamica relațiilor în spațiul comun de securitate și apărare european, precum și în spațiul euroatlantic.

1. Cadrul teoretico-metodologic de analiză a securității naționale

1.1. Securitatea Națională

Problema securității a preocupat colectivitățile umane de-a lungul existenței lor. Practic necesitatea asigurării vieții constructive, de progres material și spiritual,

* Locotenent colonel, masterand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

împotriva vitregiilor din afară, a apărut odată cu apariția omului care s-a îngrijit de securitatea sa așa cum s-a îngrijit de hrană sau adăpostul său.

Conceptul de securitate semnifică situația în care o persoană, grup de persoane, stat, alianțe, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înțelegere cu alți actori, capătă certitudinea că existența, integritatea și interesele lor fundamentale nu sunt primejduite. Dacă termenul de securitate semnifică liniște, sentimentul de a fi în afara pericolelor, de a fi protejat, insecuritatea este termenul opus securității și presupune angoasa, sentimentul de pericol și risc, impresia de a fi amenințat, libertatea îngrădită.

Securitatea se realizează la toate nivelurile de organizare socială-individ-grup-stat-alianțe și se manifestă în toate domeniile vieții sociale: politic, economic, social, militar, demografic, ecologic, cultural, etc.

Securitatea se realizează de către puterea politică și trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele condiții:

- să fie acțiune a statului desfășurată pe baza unui sistem normativ;
- să fie de competența unor instituții ale statului;
- puterea politică să fie legitimă și să primeze supremația legii;
- întemeierea acțiunilor pe un sistem de valori acceptate de către societate;
- respectarea drepturilor omului în conformitate cu reglementările internaționale la care statul este parte;
- să nu producă insecuritate altor entități.

În cuprinsul aparatului categorial specific securității intră termeni precum: risc, amenințare, pericol, stare de securitate, agresiune, conflict, interese naționale, vulnerabilitate, obiective de securitate, sistem de securitate, mediu de securitate etc.

În teoria relațiilor internaționale un concept foarte des folosit este cel de securitate națională. Literatura de specialitate în domeniu îi consacără o bogată gamă de definiții și evidențiază, totodată, conotațiile sale principale, precum și măsurile și acțiunile necesare pentru realizarea ei. În opiniile politologilor americani, ruși și europeni, securitatea națională este definită prin perspectiva intereselor și a poziției pe care le ocupă în raportul de forțe internațional și al mijloacelor folosite.

Politologul american Walter Lippmann consideră că o națiune și-a realizat securitatea numai în măsura în care "nu este în pericol să trebuiască să-și sacrifice valorile esențiale dacă dorește să evite războiul și poate, dacă este amenințată să mențină aceste valori prin victorie într-un astfel de război". Cu alte cuvinte, securitate înseamnă: capacitatea unei națiuni de a împiedica un război sau, dacă acest lucru nu se reușește, de a câștiga un război pentru a nu-și pierde integritatea și independența națională.

În viziunea lui Arnold Wolfers, securitatea națională are o dimensiune obiectivă și una subiectivă. Dimensiunea obiectivă denotă o absență a amenințărilor pentru câștigarea valorilor cum ar fi independența națională, păstrarea "modului de viață (american)" și alte valori. În sens subiectiv, securitatea națională înseamnă "absența temerilor că astfel de valori vor fi atacate".

Alți autori, precum Michael H.H.Louw, consideră că securitatea cuprinde "*politica de apărare tradițională a unei națiuni precum și acțiunile nemilitare ale*

unui stat pentru a asigura supraviețuirea întregii sale capacități ca entitate politica în vederea exercitării influenței și îndeplinirii obiectivelor sale interne și internaționale".

În concepția unor analiști (Traeger și Simonie), securitatea națională este "acea parte a politicii guvernamentale care are ca obiectiv crearea de condiții naționale și internaționale favorabile protejării sau măririi valorilor naționale vitale împotriva adversarilor existenți și potențiali".

În proiectarea și realizarea securității naționale este necesar să se identifice factorii mediului de securitate (politici, economici, sociali, demografici, militari, ecologici etc.) care generează conflicte, violențe, războaie. Statele trebuie să fie pregătite să răspundă la pericole iminente existenței lor cum ar fi: atac cu forțe militare declanșat prin surprindere, interzicerea accesului la materii prime vitale și informaționale.

Din materialele studiate rezultă că provocările la adresa securității naționale au originea în trei surse generale:

- amenințări militare directe;
- tendințe din domeniul economic care intră în contradicție cu bunăstarea omului;
- provocări la "onoarea națională".

Fostul secretar de stat al apărării SUA, Robert Mc.Nanara a lărgit conceptul de securitate "națională" care era privită ca "problemă militară". Timp de mai mulți ani scopul principal al politicii de securitate națională a fost văzut ca o apărare a națiunii de amenințările fățișe la adresa independenței sale.

Din perspectiva "teoriei organizaționale" securitatea desemnează "starea de echilibru dinamic macrostructural, intra și intersocioorganizări de același nivel (stat-stat; structură suprastatală) și cu sfere diferite de cuprindere realizate prin corelarea proceselor organizate și dezorganizate și managementul schimbării într-o asemenea modalitate încât să nu fie afectate valorile (obiectivele) lor fundamentale, general acceptate, existența lor ca entități și posibilitatea lor de reproducere"¹.

Globalizarea și mondializarea problemelor cu care se confruntă omenirea accentuează corelația ce se stabilește între diferite paliere (sfere) de realizare a securității: pe de o parte între securitatea individului (cetățeanului) și securitatea națiunii, iar pe de altă parte între securitatea națională și sistemele de securitate regională, continentală și globală. Pentru statele lumii a treia "securitatea înseamnă dezvoltare".

Astăzi, mai ales în Europa, controversile stârnite între național și internațional, înclină balanța către ideea federalistă (integrarea într-o structură de securitate colectivă în care statele își pierd, în mod treptat, rolul de actori în relațiile internaționale).

Securitatea națională a României presupune realizarea unei stări de echilibru relativ stabil a sistemului social în care individul, grupurile de persoane organizate pe

¹ Simion Boncu, **Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții**. Editura Amco-Press, București, 1995, p.13.

diferite criterii, statul român pot să se dezvolte liber și își pot promova propriile interese în condițiile respectării unui sistem de norme aflat în evoluție.

Politica de securitate & Strategii de securitate

În domeniul securității au intrat în limbajul curent termeni precum politica de securitate și strategia de securitate.

Politica de securitate reprezintă activitățile care rezultă în urma deciziilor pe care le iau deținătorii puterii politice pentru realizarea unei stări de neprimejdie în mediul internațional astfel încât obiectivele acestora să poată fi realizate. (Răspunde la întrebarea: Ce trebuie întreprins?). Aceasta se regăsește materializată în strategia de securitate care reprezintă organizarea și conducerea activităților pentru realizarea intereselor și obiectivelor puterii politice prin folosirea rațională a resurselor, asigurarea stabilității sociale, asigurarea schimbării și inovării privitoare la siguranța și securitatea sistemului social². (Răspunde la întrebarea: Cum îndeplinim politica de securitate?).

Ea se realizează în toate domeniile de activitate: politico-diplomatic, economic, social, demografic, militar, cultural, etc. Obiectivele fixate în domeniul securității se regăsesc în strategiile construite corespunzător obiectivelor respective și anume: strategia politico-diplomatică, strategia economică, strategia socială, strategia militară, etc.

Politica de securitate a unei națiuni are drept scop îmbunătățirea siguranței instituțiilor sociale, economice și politice ale națiunii împotriva amenințărilor provenind de la alte state independente.

Politica de securitate națională este concepută în trei forme:

- politica de securitate militară este programul activităților destinate să reducă sau să neutralizeze atacul armat din exterior;
- politica de securitate internă se ocupă de acțiunile subversive ale forțelor interne la adresa statului;
- politica de securitate situațională are ca obiectiv riscul unei eroziuni survenite din schimbările pe termen lung la nivelul condițiilor sociale, economice, demografice și politice cu efecte asupra puterii statului.

Fiecare din aceste forme de politică se desfășoară la un nivel operațional și la un nivel instituțional.

La nivelul operațional, politica de securitate constă în luarea măsurilor imediate pentru a preveni amenințarea la adresa securității.

La nivelul instituțional politica de securitate are în vedere modul în care este formulată și executată politica la nivel operațional.

Strategiile de securitate se construiesc pe baza unei analize riguroase a mediului de securitate, a intereselor naționale stabilite de puterea politică, a obiectivelor ce decurg din politica de securitate, a resurselor puse la dispoziție și adoptă modalități adecvate de răspuns la provocările și amenințările ce amenință securitatea.

² *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2002, <http://www.mapn.ro/strategiasecuritate>.

De-a lungul timpului strategiile de securitate au fost preponderent construite pe dimensiunea militară, pe forță ca instrument al politicii. În acest sens marile puteri au fundamentat teoria "echilibrului forțelor" care nu a eliminat rivalitatea, tendința spre hegemonie, criza și războaiele.

În prezent dimensiunea militară a securității predomină și sunt adoptate următoarele strategii de securitate:

- descurajarea nucleară - aparține marilor puteri nucleare;
- suficiența defensivă - aparține statelor mici și mijlocii;
- integrarea în alianțe politico-militare (NATO);
- statutul de neutralitate;
- intrarea sub tutela unei mari puteri;
- integrarea în structurile de securitate;
- impunerea de sancțiuni, suspendarea din structurile de securitate,

blocadele și amenințarea cu folosirea forței.

După o abordare preponderent militară, odată cu încetarea Războiului rece securitatea debăndește o configurație mai complexă, atât sub aspectul discuțiilor conceptuale, cât și sub cel al practicii. Ea include, alături de componentele militară și diplomatică și pe cele economică, financiară, informatică, psihologică sau culturală.

Pentru prevenirea crizelor și evitarea conflictelor se operează cu un nou concept și anume "securitatea cooperantă" în care prin sistemul de relații dintre toți actorii se asigură promovarea intereselor fără a le elimina pe ale altora. Domeniul acesta sigur va fi tratat pe larg în multe alte ocazii.

Politica de apărare a României

România are o politică de apărare capabilă să asigure diminuarea substanțială a decalajelor față de statele dezvoltate din spațiul comunitar – îndeosebi a celor referitoare la standardele de calitate a vieții – să preîntâmpine și să contracareze amenințările la adresa cetățenilor, comunităților, națiunii și statului român, să gestioneze operativ și eficient situațiile de criză și să participe activ la procesele de integrare și cooperare³. Prezenta politică de apărare, reflectă modificările care au avut loc în mediul de securitate intern și internațional, realitățile și tendințele globale. Ea este parte integrantă a securității europene și euroatlantice și constituie un tot unitar fundamentat pe efort național, pe acțiune comună, cooperare și parteneriat.

Politica de apărare se asigură prin eforturi proprii și prin cooperare cu aliații și partenerii, în conformitate cu prevederile programelor naționale, ale strategiei de securitate a Uniunii Europene și ale conceptelor strategice ale Alianței⁴. Ea vizează armonizarea eforturilor naționale cu angajamentele internaționale și identificarea modalităților de lucru apte să prevină și să contracareze oportune amenințările.

Eforturile converg deci către promovarea democrației, păcii și stabilității în vecinătate și în alte zone de interes strategic, reducerea vulnerabilităților, dezvoltarea capacităților naționale și transformarea profundă a instituțiilor de securitate.

³ **Strategia de securitate a României**, București, 2007.

⁴ **Legea 346 / 2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale**, Monitorul Oficial nr.654 din 28.07 2006, partea I.

În acest context se înscrie și crearea, la nivelul Departamentului pentru Politica de Apărare și Planificare, a unei structuri specializate cu gestionarea acestei problematici, responsabilă pentru coordonarea procesului de îndeplinire a responsabilităților ce revin Ministerului Apărării în contextul integrării în UE, respectiv Direcția Politici de Apărare.

1.2. Documente defnitorii pentru politica de securitate și apărare a României

Documentele defnitorii pentru politica actuală de securitate și apărare a României sunt: *Programul de Guvernare*, *Strategia de Securitate Națională*, *Strategia Militară* și *Carta Albă a Securității și Apărării Naționale*. În cele ce urmează voi prezenta principalele prevederi ale acestor documente, în vederea conturării abordărilor actuale ale politicii de securitate și apărare a României.

Conform *Programului de Guvernare*, obiectivul strategic în domeniul apărării naționale este reprezentat de realizarea unui nivel corespunzător al structurilor militare din punct de vedere numeric și al dotării forțelor, nivel care să asigure o capacitate operativă la nivelul impus de cerințele programului de aderare la NATO, concomitent cu asigurarea capacității de a participa la prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și apărarea colectivă în plan regional.

Programul de Guvernare prevede ca la activitatea de integrare în structurile euro-atlantice să participe și alte instituții, în mod special Ministerul Afacerilor Externe. Un punct distinct al Programului de Guvernare se referă la obligațiile militare internaționale ale României.

O prevedere de perspectivă a Programului de Guvernare este aceea de extindere (în măsura posibilităților material-financiare) a cooperării internaționale în plan militar, pornind de la faptul că o asemenea angajare a țării noastre poate contribui la asigurarea păcii și stabilității regionale, precum și pentru materializarea rolului României de furnizor de securitate în plan regional.

Strategia de Securitate Națională a României a fost elaborată pe baza legii privind planificarea apărării naționale a României. Conform acestei legi, strategia de securitate națională a României este defnită drept „documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel național”⁵.

Sistemul securității naționale reunește „ansamblul mijloacelor, reglementărilor și instituțiilor statului roman, care au rolul de a realiza, a proteja și a afirma interesele fundamentale ale României”⁶. Pornind de la această defniție, structura Strategiei de Securitate Națională a României adoptată în 2002 cuprinde următoarele capitole:

- ✓ defnirea intereselor naționale de securitate;
- ✓ precizarea obiectivelor care conduc la protejarea și afirmarea acestor interese;
- ✓ evaluarea mediului internațional de securitate;
- ✓ identificarea factorilor de risc din mediul intern și internațional;

⁵ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2002, la <http://www.mapn.ro/strategiasecuritate>.

⁶ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, la <http://www.mapn.ro/strategiasecuritate>.

- ✓ direcțiile de acțiune și principalele mijloace pentru asigurarea securității naționale a României.

Formularea actuală a Strategiei Naționale de Securitate a României pornește de la recunoașterea lărgirii spectrului de riscuri neconvenționale, de la diversificarea tipologiei crizelor și conflictelor care necesită reacții multidirecționale, bazate pe mobilitate, diversitate, coerență și complementaritate, atât în spațiul intern, cât și în cel internațional. Acest nou context conduce la o multiplicare a dimensiunilor stării de securitate și siguranță națională, incluzând aspecte politice, economice, financiare, militare, civice, sociale și ecologice ceea ce solicită și identificarea unor noi resurse interne și internaționale ce pot fi mobilizate pentru apărarea intereselor fundamentale ale României.

Conform Strategiei Naționale de Securitate, apărarea și promovarea intereselor fundamentale ale României se va face cu respectarea principiilor dreptului internațional, pe baza dialogului și cooperării cu toate organizațiile internaționale și statele interesate în realizarea stabilității și securității la nivel european și mondial. Aceste interese naționale fundamentale decurg din obiectivele generale ale României în această etapă, respectiv acelea de edificare a unei României democratice, stabile politic și prospere din punct de vedere economic și social, integrată în fluxurile economice internaționale, și care participă activ la procesele de integrare europeană și euroatlantică.

Realizarea efectivă și afirmarea intereselor fundamentale ale României se asigură prin intermediul traducerii în practică a obiectivelor de securitate națională ale țării noastre. Aceste obiective acoperă o multitudine de domenii ce definesc, în fapt, întreaga societate românească.

Strategia Militară a României reprezintă documentul de bază al organismului militar, care cuprinde obiectivele și opțiunile fundamentale privind îndeplinirea, prin mijloace și pe căi de acțiune militare, a politicii de apărare a statului român.

Strategia Militară stabilește locul și rolul armatei României în cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor prevăzute în Strategia de Securitate Națională și în Carta Albă a Guvernului privind securitatea și apărarea națională. Misiunea principală a armatei este de a garanta cetățenilor României respectarea strictă a drepturilor omului într-un stat suveran, independent, unitar și indivizibil, angajat activ în procesul de integrare europeană și euroatlantică, în condițiile unui regim politic bazat pe democrația constituțională, sub un strict control democratic civil asupra forțelor armate⁷. Pentru îndeplinirea acestei misiuni, organismul militar este și va fi subordonat exclusiv voinței poporului român.

Actuala Strategie Militară a României reflectă o strategie de tip defensiv – activă și a fost elaborată pe baza următoarelor considerente: România nu are în prezent inamici declarați; România se bucură de relații pașnice cu vecinii; probabilitatea apariției, pe termen scurt și mediu, a unei amenințări militare majore la adresa securității României, este minimă.

⁷ **Legea apărării naționale a României**, Monitorul Oficial al României, București, 1994.

Esența Strategiei Militare a României este bazată pe patru concepte strategice, și anume: - capacitatea defensivă credibilă ce presupune o permanentă capacitate de reacție la riscurile existente și probabile din mediul de securitate;

- restructurarea și modernizarea care au în vedere realizarea unor structuri mai reduse ca dimensiuni, capabile să fie dislocate rapid, precum și creșterea calității înzestrării armatei;

- parteneriatul operațional intensificat care are în vedere atât parteneriatele speciale, bilaterale și multilaterale existente, cât și dezvoltarea altora care servesc la întărirea securității naționale;

- integrarea graduală ce constă în accelerarea procesului de integrare în structurile militare europene și euro-atlantice ce se materializează în asigurarea interoperabilității treptate a armatei României cu armatele statelor membre. Acest concept se bazează pe faptul că un mediu de securitate colectivă reprezintă în prezent cel mai bun mijloc de protejare a intereselor naționale.

Transpunerea în practică a strategiei militare a României trebuie să aibă în vedere fenomenele care se manifestă în spațiul de interes strategic militar al țării noastre.

Se apreciază că România este situată în zona de interferență a patru spații strategice: spațiul Europei Centrale în care se conturează un viitor pol de prosperitate regională; spațiul Europei de Sud-Est în care se conturează un spațiu generator de instabilitate; spațiul Comunității Statelor Independente în care se manifestă o criză de identitate; spațiul Mării Negre în care se constituie o zonă de importanță strategică pentru flancul sudic al NATO, dar și un spațiu de tranzit pentru sursele de energie provenind din Asia Centrală.

Definirea Strategiei Militare a României și abordarea pe această bază a relațiilor de parteneriat și integrare în structurile euro-atlantice pornește de constatarea că în prezent riscul izbucnirii unei confruntări militare majore este redus. Cu toate acestea, există riscuri regionale și locale, de natură militară sau non-militară dificil de prevăzut și care s-ar putea transforma în amenințări. Aceste riscuri pot fi clasificate în riscuri regionale, asimetrice, transnaționale și evenimente neprevăzute.

Riscurile regionale cuprind: dezechilibre strategice în potențialele militare din spațiul de interes strategic al României; prezența unor tensiuni și conflicte militare care se pot extinde; prelungirea unor dificultăți economico-sociale care afectează direct potențialul militar și care erodează autoritatea instituțiilor naționale de conducere ale statului; posibilitatea apariției unor disfuncționalități în sistemele financiare, informatice, energetice, de comunicații și telecomunicații ale statelor, precum și rivalitățile politico-militare dintre acestea⁸.

Riscurile asimetrice cuprind acele strategii sau acțiuni deliberat îndreptate împotriva statului român, strategii sau acțiuni care folosesc procedee diferite de lupta clasică, vizând atacarea punctelor vulnerabile ale societății civile, dar care pot afecta direct sau indirect și forțele armate. Acestea se referă la: expansiunea rețelelor și activităților teroriste; proliferarea și diseminarea necontrolată a tehnologiilor și

⁸ Dr. Nicolae Dolghin, **Riscuri și amenințări la adresa securității României**, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.

materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor și a altor mijloace letale neconvenționale; războiul informațional; izolarea României în societatea globală, bazată pe informație, din cauza lipsei infrastructurii specifice. Astfel de riscuri includ intreruperea fluxului esențial de informații, propagarea unei imagini deformate privind societatea românească, modul de respectare de către România a tratatelor sau acordurilor internaționale, limitarea accesului la resursele strategice, degradarea mediului și existența în proximitatea frontierelor naționale a unor obiective cu un grad ridicat de risc.

Riscurile transnaționale se referă la acele riscuri care depășesc granițele dintre state. Astfel de riscuri pot fi generate de grupuri care promovează separatismul sau extremismul, de disputele inter-etnice, rivalitățile religioase și încălcarea drepturilor omului. În această categorie intră și o serie de riscuri noi precum: crima organizată, traficul ilegal de droguri, arme și materiale strategice, fluxurile masive de refugiați.

Evenimentele neprevăzute se referă la riscurile plasate în domeniul incertitudinii: evoluția nefavorabilă a unor relații internaționale, posibilitatea unor dezastruri naturale în regiune: inundații, secetă, cutremure.

Carta Albă a Securității și Apărării Naționale este documentul adoptat în 2004 în domeniul politicii de securitate și apărare a României. Structurat în 9 capitole, acest document prezintă orientările și opțiunile actuale și de perspectivă din următoarele domenii: politica de securitate a României; politica de apărare a României; componenta apărării a sistemului securității naționale; componenta politicii externe a sistemului securității naționale; sistemul național de control al armamentelor și al exporturilor strategice; securitate internă, ordine publică și siguranță națională; componenta justiției a sistemului securității naționale; componentele industrială, de cercetare, de infrastructură și comunicații ale sistemului securității naționale; perspectivele de dezvoltare ale României; perspective ale reformei sectorului de securitate.

Din enumerarea de mai sus se remarcă faptul că acest document reprezintă cel mai cuprinzător cadru de referință în domeniul *politicii de securitate și apărare a României*. Carta Albă a Securității și Apărării Naționale asigură coordonarea între politică și politici, obiective și planuri, strategii și resurse și creează o viziune de ansamblu asupra reformei interne cu realizările și nerealizările sale. Această viziune este destinată dezvoltării capacității României de a-și consolida regimul politic democratic și mecanismele economiei de piață în plan intern, precum și de a acționa pe plan regional și global pentru promovarea intereselor proprii și a celor ale aliaților săi.

Conform Cartei Albe, asigurarea securității naționale a României reprezintă un proces continuu și complex, de reformă și adaptare, destinat promovării intereselor și obiectivelor de securitate ale statului, societății și cetățeanului.

Reforma sectorului de securitate s-a realizat în România în condițiile unui proces de democratizare politică, însoțit de o tranziție la principiile și mecanismele economiei de piață. Democratizarea politică a condus la conturarea unui sistem de securitate dual, în cadrul căruia Președintele trasează principalele direcții de acțiune, iar Guvernul are un rol de dezvoltare și implementare a politicilor sectoriale propriu zise. În același timp, noul concept de securitate națională al României acordă o

prioritate fundamentală definirii și substanțierii parteneriatului cetățean – societate civilă – stat. Totodată, România a căpătat un profil strategic nou prin dislocarea forțelor armate în operații multinaționale, prin transformarea conceptelor clasice de apărare în politici expediționare și prin lărgirea rolului și misiunilor armatei.

România a cunoscut după 1990 o transformare fundamentală a **politicilor de apărare**: de la o abordare axată pe asigurarea securității proprii și protecția teritoriului național, s-a trecut într-o primă etapă la asumarea unui rol important în securitatea Sud Estului Europei, iar în prezent, la articularea unor politici coerente la nivel multiregional înglobând componente de reconstrucție și stabilizare în zone îndepărtate de continentul european, precum Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Conform Cartei Albe, securitatea României ca stat european nu poate fi definită și promovată decât în interiorul NATO și Uniunii Europene, în funcție de politicile specifice ale celor două organizații, iar această premisă a fost și este aplicată înainte de obținerea calității de membru cu drepturi depline al celor două organizații (România a devenit membru NATO în martie 2004 și membru al Uniunii Europene în ianuarie 2007).

În plan global rolul României este circumscris noului statut de membru NATO, precum și unor angajamente și politici stabilite prin parteneriatele dezvoltate cu alte state, definind modalități comune de acțiune și promovare a unor interese de securitate mutual împărtășite. În același context, activarea și dezvoltarea unor formate subregionale de cooperare în domeniul politic, diplomatic, militar sau economic, dezvoltarea unor proiecte transfrontaliere permit susținerea politicilor naționale într-un cadru conjugat de acțiune.

Pe baza considerentelor menționate, securitatea națională a României se definește la intersecția dintre supranaționalitate, multinaționalitate și regionalitate, în aceeași măsură în care reprezintă o sumă a aspectelor și proceselor interne statului și societății românești.

Deoarece dimensiunea de securitate și apărare este unul dintre instrumentele care pot contribui direct la întărirea acțiunii externe a Uniunii Europene, România manifestă receptivitate față de orice acțiune care are ca obiectiv întărirea rolului de actor global al Uniunii.

În situația prevederii unui capitol special destinat politicii de securitate și apărare în cadrul viitorului Tratat Constituțional al Uniunii Europene, România susține că orice demers în sfera securității și apărării europene trebuie să țină cont de contextul transatlantic, având ca element central NATO, și, prin urmare, să consolideze pilonul european al Alianței, conferindu-i o capacitate reală de acțiune.

Este în interesul României să acționeze înaintea structurării formulilor instituționale finale în sfera PESA și să se cupleze la acele nuclee în baza cărora vor fi create noile mecanisme de cooperare aprofundată. Un prim pas ar fi implicarea în programe și proiecte de cooperare în domeniul industriei de armament și cercetării, promovate prin inițiative europene precum OCCAR sau LOI și care, eventual, vor fi încorporate în viitoarea Agenție Europeană pentru Dezvoltarea Capacităților de Apărare, Cercetare, Achiziții și Armamente.

2. Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare – structura centrală din Ministerul Apărării Naționale implicată în asigurarea stării de securitate

2.1. Locul și rolul Departamentului pentru Politica de Apărare

Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare este structura centrală a Ministerului Apărării Naționale care coordonează îndeplinirea obligațiilor asumate și care decurg din calitatea de membru NATO și a Uniunii Europene, asigură aplicarea politicii de apărare și planificarea integrată a apărării, precum și coordonarea cooperării politico-militare internaționale⁹. Acest departament este condus de un secretar de stat.

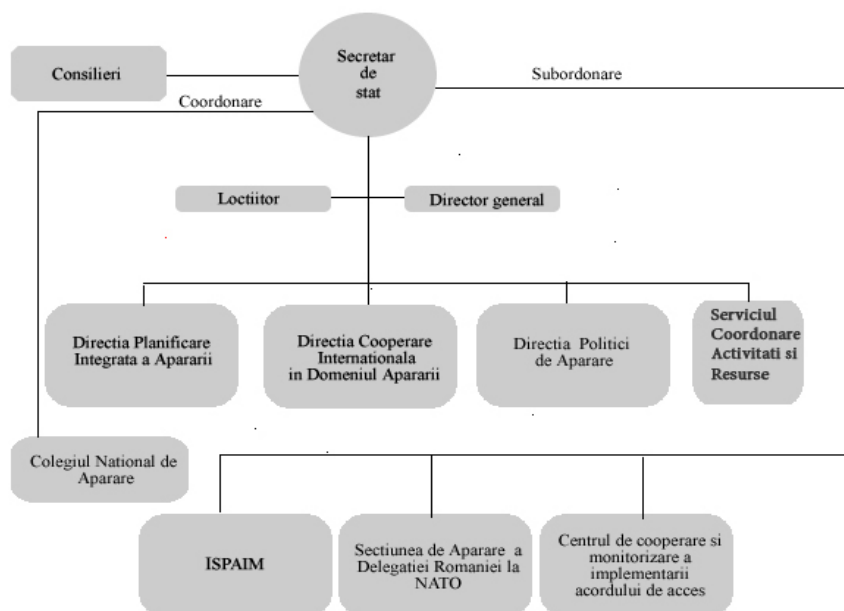

Fig. 1 - Schema organizațională a Departamentului pentru Politica de Apărare și Planificare

Conform schemei prezentate, rezultă că domeniile de responsabilitate ale departamentului sunt:

- Politica de apărare
- Planificarea integrată a apărării
- Integrarea euroatlantică și cooperarea militară internațională
- Cercetarea științifică în domeniul politicii de apărare
- Expertiză documente, activități internaționale, de stat major și resurse umane

Parte esențială a politicii de securitate națională, **politica de apărare** a României este menită să asigure apărarea militară a țării noastre, prin îndeplinirea următoarelor două sarcini interdependente:

⁹ Legea 346 din 21.07 2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, Monitorul Oficial, partea I nr.654 din 27.07 2006.

- asigurarea coeziunii proceselor și strategiilor de apărare ca bază pentru reforma militară prin stabilirea priorităților politice în vederea alocării fondurilor necesare și promovarea la nivel guvernamental a obiectivelor militare;

- dezvoltarea cooperării militare internaționale, participarea la inițiativele politico-militare multilaterale, exerciții militare și operațiuni în sprijinul păcii.

Obiectivul primordial al politicii de apărare este descurajarea oricărei încercări de agresiune împotriva României și apărarea intereselor naționale fundamentale, dacă este nevoie prin mijloace militare¹⁰.

Planificarea apărării naționale a României, se realizează pe baza opțiunilor și deciziilor politice și strategice ale parlamentului, președintelui și guvernului, precum și ale celorlalte instituții publice cu atribuții în domeniul securității și apărării naționale.

Planificarea apărării în MAP este fundamentată pe un sistem de planificare, programare, bugetare și evaluare (PPBES), compatibil cu cel al membrilor Alianței.

În conformitate cu prevederilor Legii nr.473 / 4.11 2004, documentele pe baza cărora se realizează planificarea apărării naționale sunt: Programul de Guvernare, Strategia de Securitate Națională, Carta Albă a Guvernului, strategiile, planurile și programele departamentale elaborate de ministerele și instituțiile care au răspundere în domeniul securității și apărării naționale.

Politica de apărare a României, având ca bază obiectivul strategic de *integrare deplină* în organizațiile de securitate europene și euro-atlantice, se realizează și prin întărirea relațiilor cu țările occidentale și consolidarea cooperării bilaterale și multilaterale cu țările din aria sa geografică.

Prin urmare, cooperarea militară internațională, urmărește următoarele obiective: intensificarea colaborării cu structurile integrate de securitate europene și euro-atlantice; susținerea realizării Obiectivelor Forței; extinderea și amplificarea relațiilor bilaterale cu țările membre NATO; dezvoltarea unor relații militare de bună vecinătate cu statele din regiune; intensificarea cooperării cu celelalte state participante la Parteneriatul pentru Pace; menținerea și dezvoltarea cooperării cu armatele unor state din alte zone geografice ale lumii, care prezintă interes pentru România și armata sa.

Cercetarea științifică în domeniile securității, politicii de apărare și istoriei militare, are ca scop elaborarea de analize, studii, programe, expertize, documentare și scenarii necesare fundamentării deciziilor autorităților politico-militare, dezvoltarea unei culturi de securitate și apărare, realizarea schimbului de idei în cadrul comunității științifice naționale și internaționale în beneficiul integrării în structurile de securitate euro-atlantice, sprijinirii învățământului universitar de profil și difuzării problemelor specifice sferei sale de activitate în rândul opiniei publice.

2.2. Prioritățile în domeniul securității naționale:

În actualul mediu de securitate, caracterizat de schimbări imprevizibile, securitatea națională nu poate fi asigurată doar prin mijloace interne. Acordăm o

¹⁰ **Strategia de Transformare a Armatei României**, București, 2007.

importanță deosebită dialogului, cooperării și acțiunilor concertate la nivel regional și internațional.

Politica de securitate și apărare a României este bazată pe principiul securității colective și indivizibile. Drept urmare, prioritățile pe dimensiunea apărării derivă din statutul țării noastre de membră NATO și UE, precum și din necesitatea de a întări relațiile bilaterale și cooperarea regională. Astfel, în conformitate cu prevederile Strategiei Naționale de Aparare a Tarii, adoptata de Camera Deputatilor și de Senat în ședința comună din 4 noiembrie 2008, eforturile Ministerului Apărării Naționale sunt orientate către:

Dezvoltarea capacităților de apărare

Dezvoltarea unor capacități de apărare credibile reprezintă o condiție sine qua non pentru realizarea celorlalte obiective ale politicii de apărare.

Îmbunătățirea capacităților de apărare necesită eforturi constante în scopul revizuirii structurii de forțe, astfel încât trupele să devină interoperabile, dislocabile și sustenabile, cu un nivel ridicat de pregătire, apte să participe la întregul spectru de misiuni internaționale.

De la 1 ianuarie 2007, forțele armate sunt complet profesionalizate, urmând să continue procesul de înzestrare a acestora cu echipament și armament interoperabile.

În paralel, se desfășoară un proces de îmbunătățire a managementului resurselor umane. Acesta va conduce la o eficiență sporită, prin reducerea duplicărilor, promovarea transparenței, implementarea unui sistem de selecție bazat pe competență și al unui sistem de tip piramidal cu privire la ierarhia militară. O atenție deosebită va fi acordată, de asemenea, aplicării sistemului de planificare a apărării și managementului integrat al apărării.

Îndeplinirea angajamentelor României în cadrul NATO

Eforturile României în cadrul NATO vizează finalizarea procesului de integrare în structurile Alianței, precum și dezvoltarea rolului strategic și militar al țării noastre.

România este activ implicată în procesul de transformare al NATO, contribuind atât la evoluțiile conceptuale, cât și la programele și inițiativele în derulare, inclusiv la Forța de Răspuns a NATO și la angajamentele privind capacitățile multinaționale. În sprijinul acestui obiectiv, contribuim, de asemenea, cu forțe și capacități la toate operațiunile conduse de NATO - în Afganistan, Irak, Kosovo și la operațiunea Active Endeavour în Marea Mediterană.

Contribuția la Politica Europeană de Securitate și Apărare

România urmărește în mod constant consolidarea angajamentelor asumate, în funcție de dezvoltările din cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare. Participarea noastră la PESA are drept prioritate strategică contribuția la îndeplinirea Obiectivului Global 2010 al Uniunii Europene.

Țara noastră participă la dezvoltarea capacității de reacție rapidă a UE, în această privință angajând un set de forțe și capacități.

Promovarea securității și stabilității regionale

Ca stat membru al NATO și UE, România a adoptat o politică regională proactivă, menită să promoveze stabilitatea și securitatea în zonele Balcanilor și a Mării Negre. Importanța strategică tot mai mare a regiunii Extinse a Mării Negre

necesită o abordare cuprinzătoare. Din această perspectivă, eforturile noastre se axează pe întărirea dialogului politico-militar și al cooperării militare bilaterale (inclusiv prin furnizarea de asistență în domeniul reformei forțelor armate), precum și pe o contribuție semnificativă la inițiativele de cooperare multinaționale.

Participarea la lupta împotriva terorismului

Îndeplinirea obiectivelor politicii noastre de apărare necesită o conectare permanentă la evoluțiile mediului internațional de securitate. România va continua să se implice în eforturile internaționale de luptă împotriva terorismului, prin oferta de capacități de intelligence și sprijin militar.

Dezvoltarea capacităților de apărare constituie o prioritate a României pentru îndeplinirea obligațiilor ce decurg din calitatea de membru NATO și UE, precum și pentru îndeplinirea obiectivelor politicii de apărare reieșite din prevederile principalelor documente ce fundamentează planificarea apărării la nivel național, Strategia națională de apărare a țării și Programul de guvernare.

Concluzii:

Este necesară reevaluarea permanentă a securității? Răspunsul la această întrebare poate fi dat numai dacă înțelegem în ansamblu evoluția obiectului de referință al analizei. Necesitatea reevaluării derivă atât din „inovațiile paradigmatică” apărute de-a lungul timpului, cât și din transformarea mediului național și internațional de securitate. În prezent, studiile de specialitate încearcă să infirme această teorie prin abordarea naturii multifacetate a securității naționale și internaționale.

Schema dinamicii sociale ce antrenează transformarea este simplă: modificarea circumstanțelor externe determină modificarea practicilor sociale, care, la rândul lor, transformă prescripțiile condiționale și, în final, prescripțiile absolute.

Evenimentele ating grupurile sociale și implică subiecții acestora, constituind o miză ce nu poate fi neglijată.

În consecință, securitatea nu mai poate fi analizată în termeni de alegere politică, de capacități și intenții ale unui stat, ci vulnerabilitățile, riscurile, pericolele și amenințările la adresa societății. Procesul de transformare are loc după cum practicile noi sunt în contradicție sau nu cu vechea reprezentare, însă și în funcție de maniera în care este percepută modificarea¹¹. Astfel, dacă subiectul consideră că schimbarea petrecută în mediul său este ireversibilă, atunci și procesul de transformare a reprezentării este inevitabil.

Adresa securității a căpătat acum o semnificație sistemică. De exemplu, restrângerea definiției securității la conceptele de *integritate teritorială* sau de *interese naționale* determină excluderea din analiză a amenințărilor de natură socială la adresa societății interne sau internaționale.

Redefinirea securității astfel încât să includă și dimensiunea **politicilor de apărare**, ca un element separat și cu importanță egală, este concomitentă cu

¹¹ Flament, Claude, *Pratiques et représentations sociales*, în Beauvois, J.L.; Joulé, R.V.; Monteil, J.M., „Perspectives cognitives et conduites social” (vol. I), Fribourg, Delval, 1987).

preocuparea de a identifica și celelalte dimensiuni ale unei noi agende de securitate (politici macroeconomice, factori de natură culturală și de natură politică, mediu etc.).

România are nevoie de o **politica de apărare**, capabilă să asigure diminuarea substanțială a decalajelor față de statele dezvoltate din spațiul comunitar – îndeosebi a celor referitoare la standardele de calitate a vieții – să preîntâmpine și să contracareze amenințările la adresa cetățenilor, comunităților, națiunii și statului român, să gestioneze operativ și eficient situațiile de criză și să participe activ la procesele de integrare și cooperare.

Scopul prezentului material nu este numai de a realiza o trecere în revistă a curentelor de gândire existente, fără de care nu putem înțelege fenomenul analizat, ci, în principal, de a propune o nouă abordare a studiului securității și implicit a politicilor de apărare, în care să se țină seama, pe de o parte, de complexitatea acestui concept raportat la natura umană, și, pe de altă parte, de evoluțiile mediului de securitate național și internațional. Instituții care să abordeze problematica avem, rămâne ca acestea să “acționeze”.

Bibliografie:

Legi, instrucțiuni, alte documente oficiale:

- [1]. Constituția României, monitorul Oficial al României nr.233, București, 1991.
- [2]. Legea apărării naționale a României, București, 1994.
- [3]. Legea 346 / 2006 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, Monitorul Oficial nr.654 din 28.07 2006, partea I.
- [4]. Strategia de securitate a României, București, 2007.
- [5]. Strategia militară a României, București, 2005.
- [6]. Carta Albă a Guvernului, București, 2004.

Lucrări elaborate de autori români

- [1]. DOLGHIN, Nicolae, dr., *Riscuri și amenințări la adresa securității României*, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.
- [2]. MUREȘAN, M., **Fenomenul militar contemporan**, Editura UNAp, București, 2004.
- [3]. ONIȘOR, C., **Teoria strategiei militare – Realitatea XX, perspective XXI**, Editura Aisar, București, 1999.
- [4]. ZULEAN, Marian, **Politica de securitate națională**, Editura Polirom, București, 2007.

Lucrări elaborate de autori străini

- [1]. BEAUFRE, A., **Strategie pentru viitor**, Editura Militară, București, 1991.
- [2]. TOFFLER, A., **Război și antirăzboi**, Editura Antet, București, 1995.

Webliografie

- [1]. www.euobserver.org
- [2]. www.mae.ro, www.mie.ro,
- [3]. www.presidency.ro
- [4]. www.mapn.ro
- [5]. www.nato.int
- [6]. www.iss_eu.org

PRINCIPIILE INSTRUCȚIEI ÎN STRUCTURILE OPERAȚIONALIZATE DIN ARMATA ROMÂNIEI (PRINCIPLES OF TRAINING IN THE OPERATIONAL STRUCTURES)

Dorin EPARU*

Education, as a process through which human potential, both material and financial, is transformed in operational capabilities, is central in building a modern army, capable of supporting political decisions and satisfying the military requirements of the state.

The strength of an army, from the perspective of quality, is achieved and developed/maintained through educating the personnel.

Training, fundamental component of the education of the personnel is realized based on the new operational concepts of NATO and EU, on the development of the equipment, armament, and ammunition in the military domain, on the material and financial resources, as well as on the modern educational technologies. The quality of the education of the personnel is a function of the educational programs.

Through training is achieved and maintained the operational capacity of the forces, so as they be apt, at any one time, to accomplish the missions established at national, allied or multinational level.

Instruirea personalului/forțelor este activitatea desfășurată de armată pentru realizarea capacității personalului/forțelor de a îndeplini atribuțiile/misiunile specifice, folosind echipamentele militare din dotare. Ea este, alături de organizarea structurilor, încadrarea cu personal și dotarea cu echipamente militare, o activitate de bază a pregătirii forțelor pentru executarea misiunii/misiunilor primite de către o structură militară. Instruirea personalului/forțelor are patru componente de bază: învățământul militar, **instrucția**, exercițiile și instruirea prin practicare¹.

Instruirea asigură forțe interoperabile cu forțele celorlalte armate ale statelor membre NATO și UE, capabile să îndeplinească misiunile primite.

În acest material am să mă refer mai mult la componenta vizând instrucția, deoarece învățământul militar, exercițiile și instruirea prin practicare sigur își vor găsi locul în alte abordări de specialitate, având în vedere importanța fiecăreia în cadrul procesului de instruire.

1. Abordări conceptuale:

Instrucția este una din componentele de bază ale **instruirii personalului/forțelor**, cu rol decisiv în realizarea capacității operaționale necesară Forțelor Terestre pentru îndeplinirea misiunilor în cadrul apărării naționale, Alianței Nord-Atlantice, structurilor militare ale UE / unei coaliții și independent. Aceasta cuprinde totalitatea acțiunilor întreprinse pentru formarea, dezvoltarea și menținerea deprinderilor individuale și colective, necesare îndeplinirii misiunilor / sarcinilor.

Prin instrucție se cultivă, de asemenea, spiritul de luptă și virtuțile militare și se realizează coeziunea structurilor militare, elemente esențiale pentru capacitatea

* Locotenent colonel, masterand, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

¹ SMG- 47, Ordinul privind instrucția și exercițiile în Armata României în perioada 2007-2010.

forțelor de a răspunde și acționa eficient în spațiul de luptă integrat. În timp de pace, instrucția este activitatea de bază a forțelor armatei României. Începând cu 01.01.2009, instrucția se execută standardizat, pe baza prevederilor programelor de instrucție pentru misiuni/PIM și a programelor de instrucție individuală/PII².

Obiectivul general al instrucției: -Formarea și dezvoltarea profesională a luptătorului, specialistului și liderului militar, precum și realizarea coeziunii pentru luptă a structurilor militare în scopul atingerii/menținerii capacității operaționale a structurilor militare, necesară îndeplinirii misiunilor planificate/deduse³.

Obiectivele și conținutul instrucției la toate eşaloanele se stabilesc în funcție de:

- Misiunile pe care urmează să le îndeplinească;
- Lista cu cerințele esențiale ale misiunilor (LCEM/METL⁴);
- Nivelul de operaționalizare;
- Resursele la dispoziție.

La baza planificării și desfășurării instrucției trebuie să stea deviza:

„Instruiește-te așa cum vei lupta”.

Instrucția are următoarele componente:

- instrucția individuală;
- instrucția colectivă.

Instrucția individuală se execută continuu de către toate categoriile de personal, pe întreg parcursul carierei militare, având o pondere mai mare la începutul acesteia. Aceasta se execută în scopul formării și dezvoltării unor luptători și specialiști, apti să îndeplinească atribuțiile funcțiilor pe care sunt/ vor fi încadrați în comandamente sau la subunități.

Instrucția colectivă se execută de către toate structurile militare, începând cu eşalonul echipă/grupă/similare și are ca scop formarea, menținerea și dezvoltarea deprinderilor colective și a coeziunii în vederea îndeplinirii misiunilor. Din perspectiva structurilor participante la instrucție, aceasta cuprinde:

- a) instrucția comandamentelor;
- b) instrucția forțelor.

Instrucția comandamentelor are ca scop general realizarea și dezvoltarea/menținerea capabilităților operaționale ale acestora pentru îndeplinirea atribuțiilor/misiunilor pe timp de pace, în situații de criză și la război.

Instrucția comandamentelor cuprinde ansamblul activităților planificate, organizate și desfășurate într-o concepție unitară, pentru instrucția personalului și antrenarea structurilor de comandă în vederea realizării unității conceptuale și acționale, eficientizării actului de conducere a forțelor și rezolvării situațiilor ce pot să apară în timpul acțiunilor reale. Instrucția comandamentelor cuprinde:

- *instrucția individuală a personalului din comandamente*, cu scopul dezvoltării, perfecționării și menținerii cunoștințelor și deprinderilor necesare

² în conformitate cu „Precizările privind modul de utilizare a programelor de instrucție pentru misiuni și a programelor de instrucție individuală nr. S.M.F.T 407/15.10.2008.

³ SMG-84, Dispoziția privind instrucția și exercițiile în Armata României, București 2009

⁴ METL- abreviere de la „Mission Essential Task List”

îndeplinirii atribuțiilor specifice postului și/sau de lider militar. Aceasta are două componente: instrucția teoretică și instrucția practic-aplicativă.

- *instrucția colectivă a comandamentelor*. Scopul general constă în dezvoltarea/menținerea capacității de planificare, conducere și evaluare a acțiunilor forțelor din subordine, în vederea îndeplinirii misiunilor și generării/regenerării structurilor de forțe. Acesta se obține prin lucrul în echipă pentru fundamentarea deciziei, întocmirea planurilor și analizarea rezultatelor acțiunilor structurilor subordonate. Scopurile specifice instrucției colective a fiecărui comandament se stabilesc în funcție de sarcinile/misiunile pe care urmează să le îndeplinească.

Instrucția colectivă a comandamentelor se desfășoară diferențiat, în funcție de misiunile acestora în domeniile conducerii operaționale și/sau administrative. Aceasta se realizează prin: exerciții, convocări de comandament/de stat major/de specialitate, schimburi de experiență, ateliere de lucru, conferințe de planificare, participarea unor structuri ale armatei la activități de instrucție în comun cu structuri aparținând altor ministere/instituții cu responsabilități în domeniile securității și apărării naționale și la activități internaționale.

*Instrucția forțelor*⁵ are ca scop realizarea/menținerea capacității operaționale a subunităților, unităților și marilor unități pentru îndeplinirea misiunilor stabilite prin planurile de operații și ordinele primite de la eșaloanele superioare.

Instrucția forțelor se execută mai întâi în domeniul armeei/specialității din care fac parte, apoi interarme, ulterior în cadrul categoriei de forțe ale armatei, și în final, la nivel întrunit și multinațional, astfel:

-*Instrucția armeei/specialității* - instrucție specifică, în general, pentru nivelul subunitate;

-*Instrucția interarme* - instrucție specifică, de regulă, pentru nivelul unitate și mare unitate. Se execută de către unități/subunități de diferite arme/specialități, prin exerciții în teren pentru îndeplinirea unor misiuni în comun;

-*Instrucția întrunită* - se execută în comun cu forțe din cel puțin două categorii de forțe ale armatei. Se desfășoară, de regulă, la nivel de mare unitate și superior acesteia. La nivel unitate se execută numai de către acele structuri care finalizează procesul de operaționalizare sau se pregătesc pentru a îndeplini o misiune în afara teritoriului național;

-*Instrucția multinațională* - instrucția forțelor pentru participarea la operații multinaționale, precum și pentru creșterea interoperabilității cu structurile similare din armatele celorlalte state membre NATO. Am să încerc în cuprinsul acestei comunicări să prezint câteva probleme specifice instruirii forțelor operaționalizate din armata României, astfel:

Instrucția forțelor dislocabile se planifică, execută și evaluează standardizat, pe baza Listei cu Cerințele Esențiale ale Misiunii și a Programelor de Instrucție pentru Misiune, specifice acestora.

Forțele se pot găsi în una din următoarele situații:

⁵ Termen generic pentru mari unități, unități și subunități.

- structuri de forțe sub comanda și controlul operațional al unui comandament NATO sau UE;
- structuri de forțe în curs de operaționalizare în vederea trecerii sub comanda și controlul operațional al unui comandament NATO sau UE;
- structuri de forțe destinate pentru inițiative regionale.

Pentru realizarea și menținerea capacității operaționale, instrucția structurilor aflate sub comanda și controlul operațional al unui comandament NATO se execută în funcție de misiunile ce urmează a fi îndeplinite, pe baza Listei cu Cerințele Esențiale ale Misiunilor proprii, denumită în continuare LCEM, elaborată în concordanță LCEM a structurii NATO căreia i se subordonează. La sfârșitul etapei de instrucție națională, se execută evaluarea forțelor NRF în scopul certificării acestora, dacă acestea nu au fost certificate anterior.

Instrucția structurilor destinate NATO/UE, aflate în proces de operaționalizare, are ca obiectiv principal realizarea capabilităților necesare îndeplinirii întregului spectru de misiuni prevăzute în „Catalogul cu Cerințele de Apărare /DRR”. Aceasta se execută în funcție de misiunile ce urmează a fi îndeplinite, pe baza LCEM proprii, elaborată în concordanță cu obiectivele și LCEM primite de la structura NATO în subordinea căreia urmează să acționeze.

Structurile din cadrul forțelor destinate inițiativelor regionale planifică și desfășoară cu prioritate exercițiile și activitățile de instrucție stabilite de comun acord cu părțile participante.

Forțele care au terminat procesul de operaționalizare și care sunt nominalizate să participe la misiuni externe, încheie perioada de instrucție cu o evaluare, urmată de transferul de autoritate către Comandamentul Operațional întrunit.

După primirea notificării pentru începerea dislocării/Notice To Move, forțele actualizează și pun în aplicare planurile de instrucție pentru această situație, elaborate pe timpul operaționalizării/perioadei de pregătire pentru misiune.

2. Instrucția specifică forțelor operaționalizate – „o variantă NATO”

Datorită caracterului preponderent multinațional al operațiilor din ultimile două decenii dar și perspectiva în acest sens, s-a considerat că este necesară o abordare unitară a instruirii personalului care participă la operații.

Din această perspectivă, a fost înființat un grup de lucru NATO specializat în acest sens, însărcinat cu elaborarea unei concepții unitare privind instruirea pentru PSO, dar și elaborarea conținutului concret pentru fiecare specialitate și situație.

Rezultatul acestui demers s-a concretizat în elaborarea TEPSO Manual⁶ (Manual on Training and Education for Peace Support Operation). În acest material doresc să evidențiez o concepție NATO cu privire la instrucția trupelor operaționalizate.

⁶ Grupul de lucru NATO pentru instruirea individuală și dezvoltarea educațională, *Education and Training for Peace Support Operations*, Norwegian Defense ADL Center, 2006.

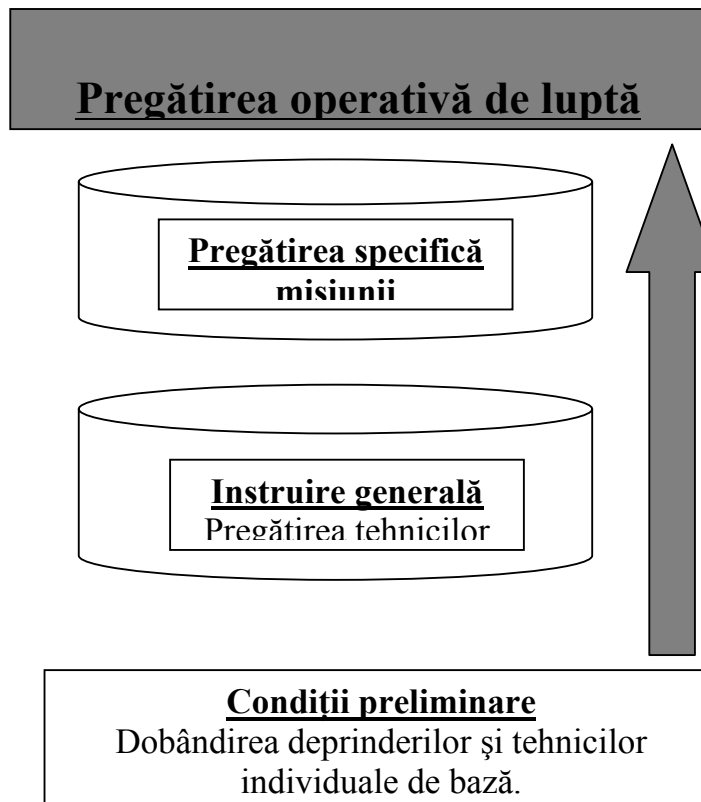

Figura 1 - Concept TEPSO

Figura 1 este elocventă privind interdependența etapelor în instruirea și pregătirea structurilor în PSO. Aceasta cuprinde *condițiile preliminare* pentru instruirea personalului, *instruirea de bază*, precum și *instruirea generală și specifică misiunii*, având ca obiectiv final realizarea *pregătirii operative de luptă*.

Condiții preliminare

La pregătirea individuală se pune accent pe calitățile militarilor și se iau în considerare în momentul selecției personalului, înainte de orice alte considerente legate de instruire. Personalul trebuie să aibă calitățile profesionale cerute de cerințele misiunii, să fie capabil să acționeze în medii diverse și complexe pentru a îndeplini toate misiunile specificate în mandat.

Toate categoriile de militari trebuie să înțeleagă dimensiunea etică a PSO, responsabilitățile legate de folosirea forței, respectarea ROE, să fie conștienți de proporționalitatea consecințelor acțiunilor pe care le îndeplinesc, să aibă cunoștințe de bază în Drept Internațional Umanitar și în Drept Internațional al Conflictelor Armate.

Deprinderile militare de bază cuprind standardele de instruire minime pentru realizarea instruirii în domeniul PSO, precum și anumite deprinderi cum ar fi:

- să acționeze, temporar, ca și personal de pază;
- să cunoască modalitățile / tehnicile de deplasare în condițiile amenințării cu foc a inamicului.

Militarii trebuie să fie instruiți privind:

- mânăuirea armamentului de infanterie din dotare, inclusiv în condițiile NBC, precum și cunoașterea și folosirea diferitelor tipuri de armament folosit de către țările NATO;

- protecția NBC – realizarea măsurilor de protecție individuală, să aibă capacitatea de a evalua amenințarea NBC și de a lua măsuri corespunzătoare atunci când este cazul;

- primul ajutor – să aibă capacitatea de a acorda primul ajutor în toate condițiile, să fie în măsură de a evacua personalul rănit într-o zonă sigură;

- orientare și navigație – citirea și interpretarea hărților, folosirea busolei pentru a putea determina locația, să aibă capacitatea de a comunica coordonate sau caracteristici ale zonei.

În plus față de aceste deprinderi, la personalul cheie este nevoie de anumite cunoștințe suplimentare, cum ar fi: - cunoștințe lingvistice – limba engleză conform NATO STANAG 6001, precum și cunoașterea limbii din zona de dislocare (dacă este posibil);

- cunoașterea unor proceduri de comunicare specifice – care presupune folosirea procedurilor de comunicare standardizate în engleză, conform standardelor NATO;

- cunoștințe temeinice în domeniul comunicațiilor și sistemelor informatice, telefonie, radio și PC.

Instruire generală

Componentele acestui tip de pregătire sunt următoarele:

- ✓ Tehnici de operare;
- ✓ Misiuni suplimentare;
- ✓ Aspecte juridice;
- ✓ Tactică;
- ✓ Educație civică și de conducere;
- ✓ Măsuri de protecție.

Instruirea specifică misiunii – urmează după instruirea generală și se axează pe pregătirea unei misiuni specifice unde se acordă atenție specială cunoașterii ROE și a altor acorduri cu privire la misiune cum ar fi Acordul cu privire la Statutul Forțelor (SOFA).

Pregătirea operativă – scopul principal al educației și instruirii pentru PSO este acela de a dezvolta fiecărui militar, unității sau comandamentului capacitatea de a îndeplini o misiune prin atingerea obiectivelor de instruire menționate în manualul TEPSO.

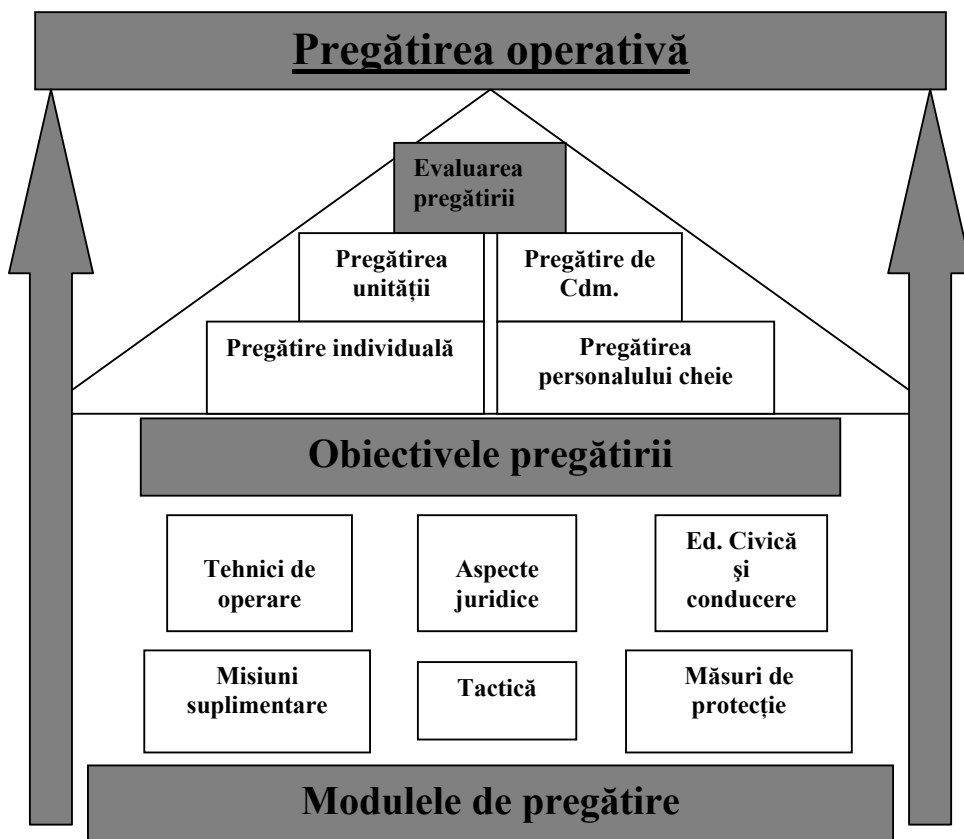

Figura. 2 – Structura TEPSO

Pregătirea specifică misiunii: la această categorie doresc să fac o prezentare generală a procesului de educație și instruire în cadrul PSO, pe cele patru niveluri: individual, personal cheie, unitate și comandament.

PLANUL CADRU DE PREGĂTIRE SPECIFICĂ MISIUNE ÎN PSO:

<u>Pregătire individuală</u>	<p>Militarul trebuie să:</p> <ul style="list-style-type: none"> -știe să folosească echipamentele specifice pentru îndeplinirea misiunii; -cunoască principiile, regulamentele generale și instrucțiunile privitoare la misiunea pe care o are de îndeplinit; -cunoască și să poată aplica ROE având în vedere principiul proporționalității forțelor și a mijloacelor; -fie instruit să dea rapoarte optime și precise cu privire la orice situație sau incident din zona de operații; -aibă capacitatea de a acorda primul ajutor în toate condițiile și de a evacua personalul rănit într-o zonă sigură; -poată folosi sistemele de comunicații din dotare; -conștientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicații a forțelor în fața misiunilor de informații străine; -știe ce informații pot/nu pot fi dezvăluite mass-mediei; -cunoască aspectele de bază ale misiunilor de pace și a
------------------------------	---

	<p>rezoluțiilor Consiliului de Securitate;</p> <ul style="list-style-type: none"> -cunoască drepturile de bază, obligațiile și privilegiile precum și restricțiile menționate în SOFA; -cunoască regulamentele generale cu privire la folosirea directă a forței; -înțeleagă dreptul inerent la autoapărare; -conștientizeze existența unei atitudini culturale și sociale diferite; -cunoască consecințele unui comportament neadecvat; -cunoască caracteristicile specifice ale zonei în care se desfășoară misiunea: geografice, etnice, religioase, climaterice.
<p><u>Pregătirea personalului cheie</u></p>	<p>Personalul cheie trebuie să:</p> <ul style="list-style-type: none"> -cunoască în detaliu principiile, scopul, desfășurarea, aspectele de bază și cadrul legal al misiunii; -cunoască și să poată aplica ROE având în vedere principiul proporționalității forțelor și a mijloacelor; -fie capabil să dea rapoarte precise, în timp real cu privire la situațiile sau incidentele din zona de operații; -poată lua măsuri de protecție a forței; -cunoască și să folosească mijloacele de comunicare din dotare; -conștientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicații a forțelor în fața misiunilor de informații străine; -știe ce informații pot/nu pot fi dezvăluite mass-mediei; -fie capabil să coopereze cu organizațiile guvernamentale, nonguvernamentale și internaționale și să poată informa reprezentanții acestora asupra situației generale de securitate; -cunoască prevederile fundamentale ale dreptului internațional umanitar și să ia în considerare regulamentele internaționale atunci când emite ordine; -respecte în cadrul misiunii regulamentele internaționale cu privire la tratamentul deținuților, obiectivelor respectarea populației civile și valorilor culturale; -cunoască măsurile corespunzătoare care se iau împotriva forțelor armate care încalcă legile din țara gazdă sau SOFA; -fie capabil să ia în considerare obiceiurile locale și diferențele culturale în selecția personalului pentru situații sensibile și pentru emiterea ordinilor; -fie capabil să stabilească competențele și responsabilitățile subordonaților; -să asigure respectarea îndatoririlor de către subordonați; -cunoască caracteristicile specifice ale zonei în care se desfășoară misiunea: geografice, etnice, religioase, climaterice; -știe cum să protejeze informațiile sensibile.

<p><u>Pregătirea colectivă</u></p>	<p>La nivelul unității trebuie să se:</p> <ul style="list-style-type: none"> -cunoască și să poată aplica ROE având în vedere principiul proporționalității forțelor și a mijloacelor; -cunoască și să folosească mijloacele de comunicare din dotare; -conștientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicații a forțelor în fața misiunilor de informații străine; -știe ce informații pot/nu pot fi dezvăluite mass-mediei; -cunoască modul de asigurare a securității obiectivelor din zona de operații; -știe cum să acționeze sau reacționeze în situații ostile.
<p><u>Pregătirea de comandament</u></p>	<p>La nivelul comandamentului este necesar să se:</p> <ul style="list-style-type: none"> -cunoască rezoluția / mandatul și SOFA; -poată executa comanda și controlul unei misiuni conform mandatului SOFA și a altor acorduri relevante; -cunoască punctele de contact în cadrul națiunii gazdă pentru rezolvarea oricăror probleme care pot apărea; -conștientizeze vulnerabilitatea sistemelor de comunicare proprii în fața spionajului advers; -cunoască cum se clasifică informațiile înainte de transmiterea acestora; -poată evalua amenințarea și de a lua măsurile adecvate; -ia în considerare directivele juridice suplimentare pentru planificarea, organizarea, comanda și controlul operațiilor; -cunoască prevederile esențiale ale dreptului internațional umanitar; -realizeze coordonarea cu nivelurile superioare, subordonate sau adiacente precum și cu organizațiile guvernamentale, nonguvernamentale și internaționale din zona de operații; -cunoască modul de revizuire a ROE pentru a asigura o protecție adecvată a forțelor; -cunoască modul de realizare a comenzii și controlului; -cunoască și să poată aplica ROE având în vedere principiul proporționalității forțelor și a mijloacelor.

Pe lângă aceste deprinderi generale de pregătire specifică misiunii, în cadrul instrucției structurilor operaționalizate trebuie să stea în atenție:

- tehnicile de operare privind - punctul de control, punctul de observare, patrula, convoiul, escorta, constatarea faptelor și culegerea de informații, inspecție / verificare, negocierea / medierea, investigația, comunicațiile / legături;
- misiunile suplimentare - Detenția / Custodia / Arestul, (Această activitate este specifică misiunii și se realizează numai în zona de operații), Controlul mulțimilor, Coordonare / Cooperare, Operații de informare publică, Ajutorul umanitar.
- aspectele juridice care reprezintă un sistem de informații necesar pentru înțelegerea prevederilor de bază ale dreptului internațional umanitar și a

cadrelui juridic în care se desfășoară PSO conduse de NATO. În plus, modul de instruire cu privire la controlul mulțimilor furnizează informații referitoare la posibile misiuni ale poliției.

- educația civică și leadership-ul, adică o selecție de directive și metode de bază pentru creșterea motivației militarului și pentru conștientizarea necesității PSO.
- misiunile de protecție a forțelor ce reprezintă o selecție de tehnici și proceduri de bază pentru conștientizarea de către fiecare militar a pericolului minelor și muniției neexplodate și nefolosite dar și pentru identificarea protecției forței.

Concluzii

1. Forțele trebuie să fie instruite astfel încât să poată acționa cu succes în întreg spectrul conflictelor armate sau situațiilor de criză, în măsură să fie angajate efectiv atât într-un teatru de operații major, cât și în alte operații militare desfășurate la scară redusă. Modernizarea instrucției este determinată de o serie de factorii, cum ar fi:

- fizionomia spațiului de luptă integrat;
- creșterea interoperabilității cu armatele statelor membre NATO;
- profesionalizarea integrală a armatei;
- tehnologizarea și informatizarea fără precedent a echipamentelor militare.

2. În domeniul instruirii forțelor, centrul de greutate al atenției și al preocupărilor trebuie să fie axat pe adaptarea întregului proces de instrucție la cel aplicat în cadrul celorlalte armate ale Alianței, pe realizarea capacității operaționale a forțelor, în funcție de resursele avute la dispoziție, de nivelul de instruire acumulat și nu în ultimul rând de dezvoltarea predictivă a calităților de luptător.

3. Instrucția ce se desfășoară în timp de pace trebuie să corespundă cerințelor misiunilor pe care trebuie să le îndeplinească structurile armatei și în situații de criză sau la război. Această axiomă trebuie să călăuzească planificarea, desfășurarea și evaluarea activității de instrucție din cadrul instruirii Armatei României.

4. Pentru modernizarea instrucției specialiștii militari consideră că direcțiile de acțiune sunt următoarele:

- Planificării procesului de instrucție,
- Formării și dezvoltării profesionale a liderului militar;
- Standardizării instrucției;
- Perfecționării metodelor de instrucție ale personalului;
- Instrucției prin simulare;
- Redefinirii și îmbunătățirii actelor normative specifice;
- Modernizării bazei materiale a instrucției.

Bibliografie:

- [1]. Doctrina Armatei României, 2007.
- [2]. Ordinul ministrului apărării nr. M 17 din 26.01.2007 privind participarea Armatei României la exerciții multinaționale.
- [3]. Directiva de Planificare a Apărării nr. 08, pentru perioada 2008–2013.
- [4]. Directiva privind cooperarea internațională a Ministerului Apărării.
- [5]. Doctrina instruirii Armatei României, S.M.G./I.F.-7, 2006.

- [6]. Programul de Instruire și Exerciții Militare al NATO (Military Training and Exercises Programme - MTEP).
- [7]. S.M.G. / P.F. – 7.2.1 Dispoziție Privind Instrucția Comandamentelor În Armata României.
- [8]. Instrucțiuni privind planificarea și desfășurarea exercițiilor de instruire prin simulare constructivă în Armata României, aprobate prin Ordinul ministrului apărării nr. M.S.–49/2008.
- [9]. Ordinul șefului Statului Major General nr. S.M.G.-47 din 15.08.2006 privind instrucția și exercițiile în Armata României în perioada 2007-2010.
- [10]. Strategia de Transformare a Armatei României, revizuită în anul 2007.
- [11]. Directiva NATO pentru exerciții, Bi-SC 75-3 din 01.08.2007.

OPȚIUNI MODERNE PRIVIND LANȚUL LOGISTIC

Dr. Gheorghe MINCULETE*

Logistics is the art of managing the supply chain and science of managing and controlling the flow of goods, energy, information and other resources like products, services and people from the source of production to the marketplace.

It involves the integration of information, transportation, inventory, warehousing, material handling and packaging. The operating responsibility of logistics is the geographical repositioning of raw materials, work in process and finished inventories where required at the lowest cost possible.

Abordări conceptuale

Logistica reprezintă un domeniu evolutiv, care a cunoscut și cunoaște numeroase transformări determinate de caracteristicile mediului economic în care acționează. Prin urmare, asistăm la trecerea logisticii de la o activitate operațională la una tactică și chiar strategică. În acest mod, s-a ajuns să se extindă logistica în afara întreprinderii și să se contureze concepția de lanț logistic (supply chain).

Grupul cel mai prestigios de specialiști în domeniul logisticii din SUA, *The Council of Logistics Management*, folosește ca termen consacrat *managementul logistic*, definit ca *proces de planificare, implementare și control al fluxului bidirecțional și de înmagazinare eficace și eficientă de bunuri și servicii și de informații legate de acestea între un punct de origine și un punct de consum, cu scopul de a satisface cerințele consumatorilor* (Lambert și Stock, 1993, p. 4)¹. Este o definiție destul de generală, care reușește să pună în evidență gestiunea distribuției fizice și livrările către consumatori, având ca obiectiv central satisfacerea nevoilor consumatorilor și obținerea de profit, respectiv prin asigurarea competitivității.

În urma analizei definiției menționate, rezultă că logistica este parte a unui management complex, care se axează pe coordonarea funcțiilor specifice afacerii (marketing, producție, financiar) în cadrul firmelor și între firme, respectiv a procesului cunoscut sub denumirea de lanț logistic (supply chain).

Sursele de specialitate prezintă lanțul logistic sub două accepțiuni cu asemănări și deosebiri.

Prima opțiune arată că *lanțul logistic (supply chain)*, cunoscut în literatura de specialitate și sub denumirea de *lanț aprovizionare-furnizare/livrare*, cuprinde toate activitățile care compun fluxul și transformarea bunurilor de la stadiul de materie primă până la consumatorii sau utilizatorii finali, precum și fluxurile informaționale asociate.

* **Colonel, profesor universitar, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

¹ *SC Ailawadi, SCAR Singh, R Singh, Logistics Management, 2005, books google.com; www.managementmarketing.ro/pdf/articole/8.pdf - logistica sursa de competitivitate*, accesat la 05.10.2009.

Conceptul de lanț logistic poate include, alături de furnizori și clienți, și companii specializate în servicii logistice, inclusiv terți nonoperatori. El a evoluat la așa-numitul „management al lanțului logistic” (*supply chain management*) care constă în coordonarea sistemică și strategică a funcțiilor tradiționale și politicile legate de aceste funcțiuni în interiorul unei întreprinderi și între diferitele companii din lanțul logistic, în scopul îmbunătățirii performanțelor pe termen lung ale firmelor luate individual și ale lanțului logistic în general².

Cea de-a doua accepțiune, prezintă lanțul logistic ca un sistem coordonat de organizații, oameni, activități, informații și resurse implicate în mișcarea unui produs într-o manieră fizică sau virtuală de la furnizor la client. Într-un sens general, un lanț logistic constă din două sau mai multe organizații separate din punct de vedere juridic, dar unite prin fluxuri materiale (fizice), financiare și de informații. Aceste firme pot produce părți componente și produse, firme ce asigură logistica și chiar clientul final însuși. Într-un sens restrâns termenul de lanț logistic este aplicabil și unor mari companii multinaționale, cu activități desfășurate în țări diferite, ceea ce pune problema coordonării eficiente a fluxurilor fizice, financiare și de informații. În acest din urmă caz lanțul logistic este intra-organizațional, în timp ce lanțul logistic care cuprinde firme diferite este inter-organizațional³.

Pe baza celor prezentate se poate conchide că, lanțul logistic reprezintă o succesiune de procese și fluxuri care se combină în diferite entități (stadii) pentru a satisface cererea clienților pentru un anumit produs, producând, în același timp, și profit pentru toți participanții la acest circuit economic. Fiecare dintre fluxuri generează costuri dar și valoare adăugată produselor tranzacționate prin transferul de la un stadiu la altul în cadrul lanțului logistic al produsului luat în analiză.

Câteva dintre *avantajele* implementării unui lanț logistic pot fi:

- materialele/produsele sunt prezente doar acolo unde este nevoie și în cantitatea minimă cu adevărat necesară;
- generalizarea reducerii nivelurilor de stoc și prin urmare a costului depozitării;
- raționalizarea transporturilor;
- îmbunătățirea programării producției;

Ca *dezavantaje* ale implementării unui lanț logistic pot apărea:

- în condițiile existenței unui *număr foarte mare de clienți mici*, atunci când implementarea gestiunii de supply chain este fie deosebit de costisitoare, fie imposibilă. În acest caz, calitatea serviciului oferit clientului este primordială, iar încheierea de acorduri partenoriale exigente este imposibil de realizat.
- când există un *număr foarte mare de furnizori mici* și implementarea gestiunii de supply chain este imposibil de realizat și cu costuri imense pentru furnizori.

În cadrul procesului comercial, întreruperea fluxului fizic reprezintă un stadiu în care marfa își schimbă locul pe piață. Adesea, această întrerupere este însoțită de

² Ibidem

³ Chopra, Sunil and Meindl, Peter, *Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation*, 2007, p.107.

un transfer de responsabilitate, care se produce uneori chiar în momentul în care se realizează. În general, această întrerupere de fluxuri intervine în timpul operațiilor de încărcare-descărcare și de schimbare a mijlocului de transport. Potrivit aprecierii specialiștilor, momentul întreruperii fluxului este crucial în organizarea *lanțului logistic* și în performanța sa globală, pentru următoarele motive⁴:

- este un moment favorabil pentru a constata calitatea, cantitatea și valoarea reală a mărfurilor vândute, schimbate sau transbordate, pentru autorități (în special vamale), ca și pentru vânzatori, clienți și *prestatori logistici*;

- este o acțiune care presupune consum de resurse (manoperă, sisteme de informații, mijloace de manipulare etc.);

- este un stadiu în care marfa se imobilizează și devine disponibilă pentru un nou transport (în transportul multimodal), pentru transformare sau pentru comercializare;

- este un nivel în circulația produsului în care marfa poate fi deteriorată sau chiar furată, deoarece ea este transbordată sau își poate schimba temperatura. Astfel, decizia de a construi un sistem *logistic* va tine astfel cont de numărul întreruperilor fluxurilor și de vulnerabilitatea lor. Adoptarea deciziei tinde să reducă cât mai mult posibil numărul, costul, durata și chiar gradul lor de tehnicitate. În general, întreruperile se produc la intersecția dintre două activități (de multe ori realizate de firme diferite). Pentru a evita întreruperile se pune problema sincronizării activităților, ceea ce conduce la ideea de lanț *logistic*⁵.

Modele identificate

Potrivit aprecierii experților, un lanț logistic constă în câteva firme separate legal, care colaborează în generarea unui produs cu scopul de a îmbunătăți competitivitatea lui ca întreg. Integrarea se referă la etapele speciale care fac ca aceste firme să colaboreze pe termen lung cum ar fi: alegerea partenerilor; organizarea în rețele și colaborarea inter-organizațională; conducerea lanțului. Criteriile de selecție nu trebuie să se bazeze doar pe costuri, ci și pe potențialul viitor al unui partener în a sprijini activitatea lanțului logistic.

În scop funcțional, specialiștii au identificat o diversitate de modele de lanț logistic care se adresează atât participanților din amonte, cât și din avalul acestuia. Modelul SCOR (Supply Chain Operations Reference – într-o traducere aproximativă: Referința Operațiilor din Lanțul Logistic), elaborat de Consiliul Supply Chain măsoară performanța totală a lanțului logistic. Acesta este un model de referință pentru managementul lanțului logistic, construindu-se de la *furnizorul furnizorului* până la *clientul clientului*⁶. El include performanța în realizarea livrării și comenzii, flexibilitatea producției, costurile de onorare a clauzelor și a refuzurilor, stocul și

⁴ http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/trecerea_de_la_logistica_la_lantul_logistic-35858.html, accesat la 10.10.2009.

⁵ http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/trecerea_de_la_logistica_la_lantul_logistic-35858.html, accesat la 10.10.2009; Harrington, H. J., Harrington, J.S. *Management total în firma secolului XXI*, Ed. Teora, București, 2000, p.28.

⁶ Idem.

activele, precum și alți factori în evaluarea performanței generale a eficienței lanțului logistic⁷.

Fiecare din verigile lanțului logistic reprezintă o activitate sau un ansamblu de activități care pot fi regrupate sub una din cele patru expresii ale metodei SCOR:

- *source*: adică aprovizionarea, în cadrul acesteia fiind incluse toate activitățile pe care le găsim asociate acestui concept, cumpărarea, stabilirea referințelor etc.;
- *make*: adică fabricarea în diferitele sale variante industriale: producție de masă, producție la comandă etc.;
- *deliver*: adică distribuția sub toate formele sale: vânzări către alte întreprinderi, vânzarea către clienți finali cu diversele lor varietate;
- *plan*: prezintă operațiunile transversale din două verigi care permit conducerea relațiilor dintre ele⁸.

În sens funcțional, fiecare verigă este legată, cu excepția extremităților, la o verigă din amonte și una din aval. Astfel, ceea ce reprezintă *Source* pentru unul devine *Deliver* pentru cel care aprovizionează și conduce la *Make* pentru cel care utilizează produsele aprovizionate. Pe un logistician îl interesează, într-o anumită verigă, mai puțin conținutul, procedurile și tehnicile care se utilizează, cât mai ales managementul acesteia, îndeosebi, cu partea de planificare. Așadar, într-o uzină de asamblare tehnicile de producție nu implică decât indirect lanțul logistic, în schimb planificarea activității mașinilor, utilajelor și aprovizionarea cu componente țin de managementul lanțului logistic.

Pe baza cercetărilor legate de practică, Forumul Global al Lanțului Logistic a introdus alt model de lanț logistic. Acest cadru este construit din opt procese cheie de afaceri, care sunt atât inter-funcționale, cât și transversale firmei. Fiecare proces este condus de către o echipă inter-funcțională, care include reprezentanți din domeniile: logistică, producție, achiziție, finanțe, marketing, cercetare-dezvoltare etc. Procesele din cadrul unui lanț logistic sunt: *managementul relației cu clientul; managementul serviciilor oferite clienților; satisfacerea cererii; onorarea comenzii; managementul fluxului de fabricație; managementul relației cu furnizorul; dezvoltarea și comercializarea produsului; logistica inversă*⁹.

Elemente funcționale

Activitățile din lanțul logistic (numite și lanțuri de valoare sau procesele ciclului de viață) transformă materiile prime și componentele într-un produs care este livrat către consumator sau utilizator. Prin urmare, un lanț logistic leagă diversele lanțuri de valoare din interiorul său.

Lanțul logistic reprezintă o abordare modernă a *supply chain*. În acest context, folosind soluțiile partenerului furnizor de logistică, în cadrul lanțului logistic, clienții firmei de profil beneficiază de o serie de avantaje, cum ar fi creșterea veniturilor,

⁷ Lect. univ. dr. Mihai Felea, Academia de Studii Economice din București, *Rolul Stocării în Lanțul Logistic*, Revista Amfiteatru Academic nr.24 din 2008, ASE București, p.120.

⁸ Philip Kotler, Gary Armstrong, *Principiile Marketingului*, Ediția a III-a, Editura Teora SRL, București, 2005, pp.615-616; http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/trecerea_de_la_logistica_la_lantul_logistic-35858.html, accesat la 10.10.2009.

⁹ Ibidem

profitabilitatea sporită, reducerea investițiilor de capital, reducerea costurilor de operare, economisirea resurselor manageriale și apropierea de clienți datorită livrărilor mai rapide la un nivel calitativ superior.

Potrivit aprecierii specialiștilor, funcțiile lanțului logistic se referă, în principal, la: *previziuni; tratarea comenzilor; cumpărarea; aprovizionarea cu materii prime; stocarea materiilor prime; gestionarea materiilor prime; livrarea din depozit la consumator; program de fabricație; controlul și autocontrolul la locul de producție; gestionarea stocurilor de produse finite; stocarea produselor de distribuție; transport uzină-depозit; condiționare-ambalare etc.*

Câteva dintre serviciile din cadrul propriului lanț logistic al unei companii de profil comercial vizează în principal: *▪Proiectarea supply chain; ▪Colectarea mărfurilor; ▪Depozitarea mărfurilor în regim vamal sau liber; ▪Manipularea și pregătirea mărfurilor pentru livrare/distribuție; ▪Managementul stocurilor; ▪Livrarea mărfurilor; ▪Asigurarea mărfurilor pe timpul transportului și a depozitării; Efectuarea formalităților vamale de import/export-când este cazul; ▪Întocmirea și depunerea declarațiilor INTRASTAT; ▪Preluarea/predarea tuturor documentelor la sediul clientului; ▪Monitorizarea strictă a tuturor operațiunilor; ▪Diverse alte servicii cu valoare adăugată: sortare, ambalare, infoliere, etichetare, atașare instrucțiuni, etc¹⁰.*

Din punct de vedere al informațiilor într-o firmă producătoare se pleacă de la *previziuni*. Ele determină structura activității întreprinderii pe un timp previzibil de așteptare. Se fac pe baza datelor din anii trecuți de activitate și pe baza unor metode previzionale. Previziunile se concretizează în planuri strategice și planuri tactice de activitate.

Din punct de vedere al fluxului de informații, primul pas este *tratarea comenzilor* urmat de *aprovizionarea cu materii prime*. Partea de aprovizionare presupune un plan care se bazează pe tipul producției din întreprindere. Un alt element îl reprezintă *cumpărarea* care necesită un proces de cunoaștere a pieței și unul de negociere. Următorul pas îl reprezintă *stocarea materiilor prime* în cadrul depozitelor din companie, urmează apoi *lansarea în fabricație a stocurilor*; funcție de tipul producției *produsele semifinite sunt stocate în depozite intermediare*.

Totodată, produsele finite fac obiectul *controlului* la locul de producție, pe linia de fabricație și la sfârșitul acestuia de către controlori specializați. În funcție de tipul producției, controlul se face statistic și în prezent există tendința să se dezvolte într-o măsură mai mare *autocontrolul* care este realizat de către fiecare operator la locul lui de lucru prin controlul pieselor care vin din amonte și a celor executate de către el spre aval. Din ce în ce mai mult se folosesc tehnici simple de a împiedica apariția de defecte în special datorită poziționării și manipulării pieselor aplicându-se teoria cercurilor de calitate, care are ca obiect propunerea soluțiilor concrete de ameliorare a producției.

¹⁰ Chopra, Sunil and Meindl, Peter, *Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation*, 2007;

<http://www.topexpert.ro/logistica.html>, accesat la 01.03.2009.

Controlul are ca scop asigurarea calității ce reprezintă punctul cel mai simplu și elementar pe o scară referitoare la calitate. Urmatoarele trepte o reprezintă certificarea calității conform ISO 9000-14000-18000 (calitate-mediu-sănătate și securitate ocupațională), care se face pe baza unui plan de calitate intern al întreprinderii și este sintetizat în ceea ce se numește “Manualul al Calității”. Se realizează astfel Managementul Total al Calitatii (TQM), adică integrarea tuturor structurilor întreprinderii în sistemul general bazat pe calitate. El cuprinde angajamentul conducerii companiei de a respecta normele și procedurile specifice privind aprovizionarea de la furnizori, producția internă, satisfacerea clienților etc.

Din logistica internă un pas următor îl reprezintă *gestionarea produselor finite*. Acestea sunt repartizate către depozite regionale, către en-gross-iști și apoi către magazine de vânzare cu amănuntul. Service-ul pentru produsele respective face parte din lanțul logistic și începe să reprezinte o verigă foarte importantă. Ciclul de viață al unui produs cuprinde pe lângă fabricație, întreținere și dezasamblarea și recuperarea elementelor re folosibile din ce în ce mai mult și aceste elemente cad în preocuparea întreprinderii uneori devenind un element promoțional pentru vânzarea de noi produse.

Principalul scop al întreprinderii moderne îl reprezintă obținerea de profit, iar în acest scop lanțul valorii cuprinde două tipuri de activități: *activități principale- creatoare de idei; activități auxiliare - care ajută la crearea valorii.*

Dezvoltarea tehnologică în secolul XXI, denumit ca secol al cunoașterii, reprezintă și va constitui principala sursă de creare de valori. Țările cele mai dezvoltate, la fel ca și companiile cele mai profitabile sunt cele care dezvoltă tehnologii tot mai avansate. Astfel, în cazul unui lanț al valorii, există trei factori fundamentali: *acționarii; întreprinderea; clienții.*

Pentru un acționar, profitul apare în momentul în care raportul dintre beneficiu și suma investită este superior costului resurselor financiare utilizate.

Pentru firmă, valoarea nu este numai financiară, ea are și alte tipuri de conotații; ea apare atunci când raportul dintre calitate și resurse crește. În cazul clientului, valoarea o reprezintă prețul pe care acesta este gata să-l plătească pentru produsul și serviciul aferente care-i sunt oferite.

Problemele actuale ale lanțului logistic vizează *nivelul de performanță și calitatea ofertei.*

Privind *nivelul de performanță*, acesta este caracterizat de ansamblul produselor, serviciilor și muncii depuse pentru satisfacerea clientelei. Respectiv, nivelul de performanță poate crește printr-o nouă viziune a ceea ce înseamnă întreprinderea și anume: *trecerea de la o întreprindere de tip închis la una de tip deschis; trecerea de la organizarea pe fluxuri dirijate (producție de tip **push**) la o producție pe fluxuri comandate (producție de tip **pull**).*

Viziunea conduce la noi modele care presupun trecerea de la oferta de produs la cea de produs și service. Un element de baza al unui model îl reprezintă rapiditatea servirii.

În funcție de așteptările clienților, tendința este ca să crească diversitatea produselor. În prezent, tendința este pentru scurtarea ciclului de viață al produselor.

Această scurtare este deliberată, pe de o parte, iar pe de alta se datorează utilizării de materiale și tehnologii și a unor programe de fiabilitate care să permită durate de viață foarte precise în care prin defectarea sau uzarea, învechirea componentelor, acestea să nu mai poată fi reparate în condiții de rentabilitate.

Sub aspectul *ofertei*, trebuie analizată ca fiind din ce în ce mai complexă și vizează: *trecerea de la un produs standard la un produs personalizat*.

Pentru a rămâne pe piață trebuie ca toate părțile unui lanț logistic să aibă o cooperare strânsă, putând ajunge chiar la alianțe între ele. Astfel problema logisticii este nu numai integrarea între componentele logistice ale unei singure organizații (logistica integrată) dar și cooperarea logistică dintre organizațiile din lanțul logistic (logistica cooperativă)¹¹.

Pe plan mondial, există o tendință de concentrare în mari monopoluri a diferitelor domenii de activitate, făcând ca pe un mare domeniu să existe numai câțiva operatori foarte mari, care acaparează marea majoritate a pieței și care lasă un loc de activitate mai mic, numai pentru firmele fără activitate mondială. În acest context, se manifestă trecerea de la o logică “produs standard” la o logică “produs produs inovant”, cu implicații majore asupra managementului stocurilor - ca și componentă majoră a lanțului logistic.

În România, noțiunea de lanț logistic a fost conștientizată relativ recent, iar în cea mai mare parte a cazurilor, atât în cadrul societăților private cât și în sectorul public, *“inelele care formează lanțul logistic”* sunt administrate de multe ori în mod izolat, fiind astfel absentă integrarea între diversele funcțiuni logistice, integrare deosebit de necesară în vederea atingerii obiectivelor de eficiență și leadership. Este, de asemenea, o condiție esențială pentru dezvoltarea și creșterea întreprinderilor și a întregului sistem economic al României, pentru optimizarea proceselor componente ale filierei logistice precum și integrarea lor succesivă cu scopul de a le gestiona și coordona într-un mod univoc și unitar. Abia după ce s-a realizat integrarea funcțiilor logistice în cadrul unei singure societăți comerciale, vor putea fi atinse niveluri succesive și ambițioase de eficiență, integrând și funcțiile logistice ale celorlalți protagoniști ai dezvoltării economice și tehnologice: Furnizorul, Producătorul, Clientul. Apoi, va trebui realizată o schimbare importantă de management care să integreze eficient obiectivele celor trei.

Promovarea logisticii avansate necesită și asigurarea cu personal calificat, competent având în vedere atingerea obiectivelor care vizează: globalizarea, internaționalizarea lanțului logistic, dezvoltarea internetului și e-commerce-ului și externalizarea unor servicii logistice (*outsourcing*).

Terțializarea serviciilor logistice este într-o continuă dezvoltare în toată Europa. Societățile producătoare și distribuitoare au tendința de a terțializa activitățile complementare iar distribuția este una dintre acestea. Între timp de cealaltă parte furnizorii de servicii logistice continuă să diversifice și să îmbunătățească oferta.

Managerii logisticieni de succes ai începutului de secol XXI vor fi aceia care, potrivit parerii specialistilor, vor avea o viziune de ansamblu asupra planurilor

¹¹ Conf. univ. dr. ing. Georgeta Emilia Mocuța, Universitatea „Politehnica” din Timișoara, *Logistica – instrument și concept în continuă evoluție*, Buletinul AGIR nr.2-3/2009, p.5.

strategice ale propriei firme și vor înțelege rolul lanțului logistic în reușita derulării acestor planuri. Totodată, managerii logisticieni vor coopera cu departamentele de marketing, producție și financiar pentru a identifica tipurile de activități care adaugă valoare produselor și serviciilor firmei lor.

Provocările pentru logistica anilor inceputului de secol XXI au fost multe și variate. Un lucru totuși este cert: *logistica are un rol strategic semnificativ în obținerea avantajului competitiv de către firme în condițiile de concurență de pe piața globală*¹².

În concluzie, pentru realizarea obiectivelor lanțului logistic, apreciem că logisticienii vor trebui să adopte procesele de planificare, realizare și control al fluxurilor și stocării efective și eficiente din punct de vedere al costurilor, materiilor prime, produselor în curs de fabricație, produselor finite, de la punctul de origine la cel de consum în scopul adaptării permanente al efortului firmelor de profil la cerințele clienților.

Bibliografie:

- [1]. AILAWADI, SC, SINGH, SCAR, SINGH, R., **Logistics Management**, 2005, books google.com.
- [2]. CHOPRA, Sunil and Meindl, Peter, **Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation**, 2007.
- [3]. FELEA, Mihai, lect. univ. dr., Academia de Studii Economice din Bucuresti, *Rolul Stocării în Lanțul Logistic*, Revista Amfiteatru Academic nr.24 din 2008, ASE București.
- [4]. HARRINGTON, H. J., HARRINGTON, J.S., **Management total în firma secolului XXI**, Ed. Teora, București, 2000.
- [5]. KOTLER, Philip, ARMSTRONG, Gary, **Principiile Marketingului**, Ediția a III-a, Editura Teora SRL, București, 2005.
- [6]. MOCUȚA, Georgeta Emilia, conf. univ. dr. ing., Universitatea „Politehnica” din Timișoara, *Logistica – instrument și concept în continuă evoluție*, Buletinul AGIR nr.2-3/2009.
- [7]. POPA, Virgil, *ECR (Efficient Consumer Response) – Răspuns eficient pentru consumator. Strategii, politici, tehnici, instrumente*, Editura Economică, București, 2000.
- [8]. www.managementmarketing.ro/pdf/articole/8.pdf-logistica sursa de competitivitate, accesat la 05.10.2009.
- [9]. <http://www.topexpert.ro/logistica.html>.
- [10]. http://facultate.regielive.ro/cursuri/transporturi/trecerea_de_la_logistica_la_lantul_logistic-35858.html.

¹² www.uem.ro/.../logistica%20marfurilor.../cartea.pdf, accesat la 05.10.2009.

PARTICULARITĂȚILE ACȚIUNII SCAFANDRILOR DE LUPTĂ PENTRU APĂRAREA OBIECTIVELOR DE LA LITORAL ȘI DIN ZONA ECONOMICĂ EXCLUSIVĂ

Viorel STANCIU*

The relevant idea pointed here is that the future of our country is closely connected with economic development of exclusive economic area, based on EU rules. Navy divers can support Romania to fulfil this goal.

1. Considerații generale

Mediul actual de securitate este caracterizat printr-un grad ridicat de instabilitate și imprevizibilitate, de redefinirea relațiilor dintre marile puteri și de creșterea libertății de acțiune a actorilor regionali (statali și nonstatali). În prezent există o competiție recunoscută între singura superputere mondială, SUA, și puterile regionale, iar în paralel competiția dintre acestea și noii actori nonstatali, organizații teroriste, rețele ale crimei organizate, grupuri radicale extremiste, etc., care generează un spectru larg de riscuri la adresa securității statelor și a stabilității regionale și globale.

Aceste riscuri, cunoscute și sub denumirea de riscuri asimetrice, sunt prezentate în Strategia Militară a României ca fiind acțiunile deliberat îndreptate împotriva intereselor unui stat, vizând atacarea punctelor vulnerabile ale societății civile, dar care pot afecta direct sau indirect și forțele armate.

Totodată constatăm că acest tip de confruntare, supranumită de unii specialiști militari *război din generația a patra* odată declanșată nu respectă regulile și normele războiului clasic, fiind o angajare indirectă a adversarului care presupune întrebuințarea personalului, tehnologiilor, armamentului, mijloacelor improvizate etc., nu numai împotriva forțelor armate ci și împotriva populației civile, de multe ori aceasta devenind ținta principală. Pentru destabilizarea vieții economice și sociale atacurile sunt îndreptate de multe ori împotriva unor obiective economice cheie, căi de comunicații, centrale hidroenergetice sau nucleare, alte obiective a căror scoatere din funcțiune pot afecta grav moralul adversarului. Cel mai elocvent exemplu, care de fapt a constituit începutul unei noi ere în lupta împotriva terorismului, îl constituie atacul de la 11 septembrie 2001

2. Directiva 114/ 08.12.2008 privind protecția infrastructurilor critice

Pornind de la această realitate în luna iunie a anului 2004, Consiliul European a solicitat pregătirea unei strategii globale pentru protecția infrastructurilor critice. Răspunzând acestei solicitări, Comisia a adoptat, la 20 octombrie 2004, comunicarea referitoare la protecția infrastructurilor critice în cadrul luptei împotriva terorismului, a prevenirii și pregătirii împotriva atacurilor respective și a reacției la acestea.

* Comandor doctorand

La 17 noiembrie 2005, Comisia a adoptat o Carte verde privind un program european de protecție a infrastructurilor critice care a expus o serie de opțiuni privind instituirea programului și a Rețelei de alertă privind infrastructurile critice. A fost recunoscută necesitatea de a spori capacitatea de protecție a infrastructurilor critice în Europa și de a ajuta la reducerea punctelor vulnerabile ale acestor infrastructuri.

În luna decembrie a anului 2005, Consiliul de Justiție și Afaceri Interne a invitat Comisia să prezinte o propunere pentru un program european privind protecția infrastructurilor critice ("PEPIC") și a decis că acesta ar trebui să se bazeze pe o abordare care să acopere toate riscurile, acordând prioritate amenințării teroriste.

În aprilie 2007, Consiliul a adoptat concluziile cu privire la PEPIC, în care a reiterat faptul că statelor membre le revine responsabilitatea finală de a gestiona măsurile de protecție a infrastructurilor critice din interiorul frontierelor naționale, salutând în același timp eforturile Comisiei de a elabora o procedură europeană pentru identificarea și desemnarea infrastructurilor critice europene ("ICE") și evaluarea nevoii de îmbunătățire a protecției acestora.

La 8 decembrie 2008, Consiliul European a adoptat *Directiva 114* privind identificarea și desemnarea infrastructurilor critice europene și evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora. Conform acestei directive responsabilitatea principală și finală pentru protecția ICE revine proprietarilor/operatorilor acestor infrastructuri.

Pentru a desemna însă ICE trebuie să avem în vedere că diversele sectoare posedă experiență, expertiză și cerințe cu un caracter specific în materie de protecție a infrastructurilor critice, trebuind elaborată și aplicată o concepție unitară în acest domeniu.

În cadrul acestei directive sunt formulate următoarele criterii intersectoriale privind protecția infrastructurilor critice:

- (a) criteriul privind victimele (evaluat în funcție de numărul posibil de decese sau vătămări);
- (b) criteriul privind efectele economice (evaluat în funcție de importanța pierderilor economice și/sau a degradării produselor sau serviciilor; inclusiv eventualele efecte asupra mediului);
- (c) criteriul privind efectul asupra publicului (evaluat în funcție de impactul asupra încrederii publicului, suferința fizică sau perturbarea vieții cotidiene, inclusiv pierderea de servicii esențiale).

Totodată sectoarele alese pentru punerea în aplicare a acestei directive sunt sectorul energetic și sectorul transporturilor cu următoarele subsectoare:

Sector	Subsector	
I. Energetic	1. Energie electrică	Infrastructuri și instalații pentru producerea și transportul energiei electrice din punct de vedere al furnizării acesteia
	2. Petrol	Producția de petrol, rafinarea, tratarea, depozitarea și distribuția prin conducte
	3. Gaze	Producția de gaze, rafinarea, tratarea, depozitarea și distribuția prin conducte Terminale GNL

II. Transporturi	4. Transport rutier 5. Transport feroviar 6. Transport aerian 7. Transport pe căi navigabile interne 8. Transport oceanic și maritim pe distanțe mici și porturi
------------------	--

Misiunile scafandrilor de luptă reieșite din Directiva 114/ 08.12.2008

Având la bază această directivă, este necesar să facem o corelație între misiunile scafandrilor de luptă și necesitatea participării acestora ca forță specializată la apărarea obiectivelor din zona de responsabilitate a Forțelor Navale.

Analizând din punct de vedere geografic zona de responsabilitate a Forțelor Navale, trebuie să remarcăm faptul că aceasta se întinde de la estul la vestul României, cuprinzând marea teritorială cu zona contiguă și zona economică exclusivă, litoralul, zona lagunară și fluviul Dunărea. Din punct de vedere istoric, această zonă a stârnit interes încă din cele mai vechi timpuri, oamenii întemeindu-și aici așezări prospere datorită unor avantaje ușor de înțeles, accesul la o sursă de hrană ieftină, rute de transport directe între orașe situate la mari distanțe, posibilitatea organizării unei apărări eficiente a localităților situate pe litoral sau fluviu completate mai târziu de nevoia exploatarea bogățiilor platoului continental, a potențialului turistic al acestuia, a dezvoltării unor obiective economice de maximă importanță.

Scafandrii de luptă, forțe specializate în ducerea acțiunilor în mediul marin dar și pe fluviu, în zona lagunară sau de litoral, au un rol deosebit în apărarea obiectivelor economice din această zonă. Concret ei pot participa la apărarea construcțiilor hidrotehnice (baraje, ecluze, cheuri), platformelor maritime, traseelor de transport a hidrocarburilor (conducte, terminale de încărcare-descărcare), platforme de rafinare, instalațiilor pentru producerea și transportul energiei electrice, etc.

Funcție de scop, acțiunile scafandrilor de luptă pot fi grupate astfel:

- culegerea de informații despre riscurile și amenințările la care sunt supuse ICE.
- participarea la prevenirea sau respingerea unor atacuri teroriste lansate asupra ICE dinspre apă sau uscat.
- participarea la apărarea căilor de comunicații proprii
- neutralizarea DEI (dispozitivelor explosive improvizate)
- executarea controlului nedistructiv al structurilor imerse (baraje, ecluze, cheuri, platforme, conducte submarine)
- ranfluarea navelor care blochează șenalul navigabil la mare sau la fluviu
- lucrări de întreținere și reparații la structurile imerse (montaj, tăiere, sudură, etc.).

Culegerea de informații despre ICE de pe teritoriul național se face de către structurile specializate ale statului în colaborare cu operatorii economici care în conformitate cu *Directiva 114* a Consiliului European ar trebui să dețină *planuri de securitate pentru operatori ("PSO")* sau măsuri echivalente care să conțină o identificare a elementelor importante, o evaluare a riscurilor și identificarea, selectarea și stabilirea priorităților în ceea ce privește contramăsurile și procedurile privind prevenirea, respingerea sau neutralizarea efectelor atacurilor teroriste.

În vederea evitării muncii inutile și a suprapunerilor, operatorii economici din zona de operații a Forțelor Navale trebuie să cunoască principalele posibilități de acțiune ale scafandrilor de luptă.

Una dintre cele mai importante amenințări a zilelor noastre o constituie amenințarea teroristă, iar în cadrul acesteia utilizarea dispozitivelor explozive improvizate reprezintă metoda de acțiune cel mai des utilizată la nivel mondial, atât pe uscat cât și sub apă. O dovadă în acest sens o constituie faptul că 80% dintre victimele războaielor din Irak și Afganistan au ca principală cauză dispozitivele explozive improvizate (DEI).

Din punct de vedere al grupărilor teroriste, utilizarea DEI are următoarele avantaje:

- nu depinde de raportul de forțe din teren
- crează panică și destabilizează situația
- produce un impact media major
- sunt ușor de confecționat și de procurat
- sunt ușor de utilizat, nu necesită o pregătire majoră de specialitate
- este o armă relativ ieftină
- produce un număr mare de victime

Utilizarea DEI la nivel mondial nu s-a oprit la folosirea acestora la uscat. Grupările teroriste au extins utilizarea acestor dispozitive prin plasarea lor sub apă. Scopurile atacului terorist asupra unor structuri imerse pot fi:

- interzicerea sau întârzierea aprovizionării pe mare prin avarierea amenajărilor portuare, blocarea șenalelor navigabile ca urmare a scufundării unor nave
- perturbarea activităților de foraj extracție și transport la platformele marine și crearea unei poluări masive
- sabotarea sistemului rutier și fluvial de comunicații prin distrugerea podurilor, ecluzelor, scufundarea unor nave, docuri etc.
- avarierea structurilor imerse ale hidrocentralelor

Grupul Scafandri de Luptă EOD aparținând Forțelor Navale acționează la chemare în zona de responsabilitate atât împotriva DEI în mediu terestru cât și submarin. Intervenția sub apă are ca scop atât neutralizarea acestor dispozitive cât și executarea de activități de scufundare sistematice pentru descurajarea atacului terorist.

Operațiunile cu scafandri, trebuie să fie planificate în funcție de specificul fiecărei misiuni. Condițiile mediului de lucru (adâncime, temperatură, vizibilitate) numărul de scafandrii avuți la dispoziție și intensitatea acțiunilor planificate a se desfășura implică alegerea metodei optime de intervenție astfel:

- **la adâncimi mici** – prin intervenția cu scafandri. Folosirea scafandrilor în activități la adâncimi mici reprezintă un avantaj datorită deprinderilor și abilităților pe care aceștia le au în descoperirea unor dispozitive imerse, capacității lor de a analiza riscurile și a decide asupra acțiunilor ce trebuie întreprinse pentru neutralizarea DEI.

Costurile unei astfel de acțiuni sunt mici, însă riscurile ce și le asumă scafandrii sunt foarte mari, constituind un real dezavantaj.

- **la adâncimi medii** – prin intervenția atât cu scafandrii cât și cu echipamente automatizate și telecomandate. Această metodă prezintă avantajul că reduce numărul scafandrilor implicați în acțiune, care în cautarea clasică ar fi foarte mare datorită timpului de lucru redus la astfel de adâncimi. Dezavantajele sunt date de costurile ridicate ale echipamentelor, de gradul înalt de pregătire a scafandrilor, cunoscuți în literatura de specialitate ca *scafandrii de mare adâncime*, necesitatea existenței unei echipe de suprafață bine dotate și antrenate (nave specializate, medici și personal cu pregătire în domeniul hiperbarismului).
- **la adâncimi foarte mari** – sunt folosite de regulă echipamente automatizate și telecomandate cum ar fi ROV-urile (*Remotely Operated Vehicles*). Factorii care au determinat introducerea în cadrul acțiunilor scafandrilor E.O.D. a vehiculului telecomandat tip R.O.V. sunt:
 - posibilitatea de operare la adâncimi mari pe perioade
 - posibilitatea filmării și vizionării la suprafață a dispozitivelor explozive în vederea identificării și stabilirii metodei de neutralizare;
 - posibilitatea de a executa lucrări subacvatice proprii scafandrilor (tăiere, transport de obiecte sau încărcături explozive), precum și folosirea sonarului pentru localizarea eventualelor ținte.
 - capacitatea R.O.V.-ului de a acționa în ape infestate (radioactiv și chimic) unde siguranța scafandrului este pusă în pericol.

Prin dotarea grupelor de scafandrii E.O.D. cu vehicul telecomandat tip R.O.V. s-a realizat standardele de dotare și operativitate, contribuind la creșterea siguranței scafandrilor, ușurând acțiunile acestora și facilitând posibilitatea de îndeplinire a misiunilor conform procedurilor NATO.

Un alt dispozitiv modern intrat în dotarea scafandrilor EOD și folosit cu succes în des- coperirea obiectelor imersate este **SONARUL CU SCANARE LATERALĂ**

Sonarul cu scanare laterală este un sistem de mare precizie, proiectat pentru a produce date repetabile de reflectivitate de pe fundul mării dintr-o zonă sau un traseu de observație, atât în ape puțin adânci, cât și în ape de mare adâncime. Sonarul permite executarea unor misiuni de descoperire a obiectelor aflate pe fundul mării, sau îngropate parțial pe fundul mării.

Sistemul poate fi tractat atât de o navă specializată cât și de o barcă gonflabilă tip RHIB, permițând utilizarea sonarului și în ape puțin adânci sau în interiorul porturilor, zone care nu sunt accesibile unei nave MCM.

Factorii care au determinat introducerea în cadrul acțiunilor scafandrilor E.O.D. a sonarului cu scanare laterală sunt:

- posibilitatea de operare la adâncimi mici,medii sau mari, pe perioade îndelungate, având o mare eficiență în descoperirea contactelor/țintelor (în condițiile folosirii scafandrilor perioada de lucru efectiv este condiționată de

autonomia aparatului și de timpii îndelungați pentru revenirea la suprafață datorită decompresiei).

- reducerea uzurii scafandrilor E.O.D. aceștia intrând în imersiune numai pentru a identifica contactul suspect și a-l declara țintă.
- posibilitatea folosirii sonarului în medii și ape infestate (radioactiv și chimic) unde siguranța scafandrilor este pusă în pericol.
- Conform procedurilor NATO la căutarea și identificarea mijloacelor explozive submerse se folosesc scafandrii numai după epuizarea tuturor celorlalte metode, procedee și mijloace de căutare.

Prin dotarea grupelor de scafandrii E.O.D. cu sonare cu scanare laterală s-a realizat micșorarea semnificativă a timpilor de căutare și îndeplinirea standardelor de dotare și operativitate, contribuind la creșterea siguranței scafandrilor, ușurând acțiunile acestora și facilitând posibilitatea de îndeplinire a misiunilor conform procedurilor NATO.

Concluzii

Scafandrii de luptă sunt forțe specializate care pot acționa cu maximum de eficiență pentru apărarea obiectivelor economice dispuse în zona economică exclusivă, pe litoral, în zona lagunară sau pe fluviu.

În vederea evitării muncii inutile și a suprapunerilor, operatorii economici din zona de operații a Forțelor Navale trebuie să cunoască principalele posibilități de acțiune ale scafandrilor de luptă.

În conformitate cu **Directiva 114** a Consiliul European, operatorii economici ar trebui să dețină planuri de securitate pentru operatori ("PSO") sau măsuri echivalente, care să conțină o identificare a elementelor importante, o evaluare a riscurilor și identificarea, selectarea și stabilirea priorităților în ceea ce privește contramăsurile și procedurile privind prevenirea, respingerea sau neutralizarea efectelor atacurilor teroriste.

Bibliografie:

- [1]. **Directiva 2008/114/CE a Consiliului din 8 decembrie 2008 privind identificarea și desemnarea infrastructurilor critice europene și evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora.**
- [2]. *Naval Forces Under The Sea, A Look Back A Look Ahead*, US Navy Academy.
- [3]. *United States Navy Diver, Performance Under Pressure*, Mark V. Lonsdale.
- [4]. Colocviu strategic Nr. 5 (XXXVI) Iulie 2005.

INDEX DE AUTORI

- ALEXANDRESCU, Mihai, 241, 251
ALEXE, Ioana Valeria, 166, 187
ANTON, Mihail, 53
BĂDESCU, Valentin- Stelian, 206
BĂLȚĂTESCU, Mihai, 198
BOBOC, Victor, 272, 283
BODESCU, Alin, 364
BRAT, Dariana Mihaela, 293
CIOBANU, Ramona-Cristina, 312
COBUZ, Cezar, 146, 156
COMAN, Petrică, 260
CREANGĂ, Simona Florentina, 221
DASCĂLU, Ionel, 304
DEDIU, Costel, 326, 335
DIMA, Gheorghe, 348
DRAGOMAN, Ion, 364
ENE, Vasile, 107
EPARU, Dorin, 462, 477
GHICA-RADU, Dan, 11
GRIGORAȘ, Constantin, 393
IRINA, Oliviu, 401
MACIU, Florin, 416
MANDACHE, Radu Adrian, 432
MARTIN, Iulian, 227
MIHAI, Sorin, 212
MIHAIȚĂ, MARIAN, 442
MINCULETE, Gheorghe, 488
MÎRȘU, Alexandru, 140
NEAGOE, Visarion, 373
PAHONȚU, Alin, 212
PASĂRE, Ionel, Claudiu, 388
PETRE, Cristian, 115, 121
PETRESCU, Daniel, 130
PUICHILIȚĂ, Aurel, 455
RAȚIU, Aurelian, 90
SLĂMNOIU, Georgică, 58, 69
STANCIU, Viorel, 496
STOIAN, Maria Gabriela, 107
STROEA, Adrian, 101
TUDORACHE, Paul, 37, 44
ZANFIR, Constantin, 21, 28

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

